

PRAXIS
IUDICIARIA ¹⁷
INQUISITORVM

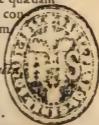
F. VMBERTI LOCATI PLACENTINI,
Episcopi Balneoregiensis, Ord. Prædic.
sacrae Theologiæ professoris,

Ex diuersis eiusdem Sacrae Theologiæ, ac I.V. D. collecta.

His accesserunt quædam Sancti Officij decreta, ac formulæ quædam
eorum, quæ in ipso S. Officio agenda sunt, per ordinem con-
scriptæ, cum nonnullis Quæstionibus, ac quibusdam
tam in Vrbe, quàm alibi decisivis Casibus.

*Editio secunda multis in locis ab eodem Auctore aucta,
quod hoc asterisco * præsignatur.*

Cum Indice rerum memorabilium locupletissimo.

V
I
R
T
U
T
I
S
I
C

C
E
D
I
T
I
N
V
I
D
I
A.

Venetijs, Apud Damianum Zenarium. 1583.

Ad usum Theologi S. Penit. pro temp.

P R A X I S

I V D I C I A R I A
I N Q U I S I T O R V M

E V M B E R T I L O C A T I P L A C I T I M

Episcopi Bambergenensis, et

Episcopi Thuringensis

Ex diversis causis sacris, et secularibus, et

His causis quibuslibet, et

causis quibuslibet, et

causis quibuslibet, et

causis quibuslibet, et

causis quibuslibet, et

VERUM IN QVI

VERUM IN QVI

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a second page's text.

AD BEATISSIMUM
PIVM QVINTVM

PONTIFICEM MAXIMUM

FRATER VMBERTVS LOCATVS

Theologorum minimus, ac vniuersalis

haereticae prauitatis Inquisitionis

Commissarius Generalis.

PVSCVLVM hoc, Beatiff.
Pater, quod pro haereticae pra-
uitatis Inquisitorum cataphy-
gio ex diuersis Theologiae, ac
Iuris vtriusque professoribus ex
cerpsi, in publicum prodire cu-
piens; cum sudore adhuc ma-

deat, vtpote quod ex accuratis laboribus recens
emerfit; ne detractorum turbinibus afflictum,
pleuritidem incurrat; tuum, sanum adhuc, ma-
gis videtur auere praesidium, quam pituitam post-
modum passum, Medicorum cogatur implorare
suffragia. Nam quum tu alia omnibus huius ne-
gotij iudicibus diu, & egregie praefueris; nuncque

totius Reipublicæ Christianæ Monarcham agas
perfectissime; tua interesse putas; pro Catholicæ
& Apostolicæ fidei causis ad te recurrentes & festi-
ue excipere, & fouere leniter; Et quia quicquid er-
ga fidei reos Iudex sit facturus, liber completitur;
tu Iudicium Iudex, & hilari vultu suscipere, & be-
nigniorum prosequi fauore dignator. Verum
si quid correctione dignum in illo offenderis; tua,
cui & scripta à me, & scribenda omnia subijcio,
censura & castigatione te vti, ac humilitatis meæ
memorem diu viuere exopto.

M. S. V. L. M. P. 1652

*IN REIPUBLICA CHRISTIANA MONARCHAM AGAS
PERFECTISIME; TUA INTERESSE PUTAS; PRO CATHOLICÆ
& APOSTOLICÆ FIDEI CAUSIS AD TE RECURRENTES & FES-
TIVE EXCIPERE, & FOUERE LENITER; ET QUIA QUICQUID ER-
GA FIDEI REOS IUDEX SIT FACTURUS, LIBER COMPLETITUR;*

*tu Iudicium Iudex, & hilari vultu suscipere, & be-
nigniorum prosequi fauore dignator. Verum
si quid correctione dignum in illo offenderis; tua,
cui & scripta à me, & scribenda omnia subijcio,
censura & castigatione te vti, ac humilitatis meæ
memorem diu viuere exopto.*

OVM illum, qui ex medendi
 celebritate Aesculapio se progna-
 tum existimari promeruit; cum
 ex Illyricis venturam pestilen-
 tiam perpendisset, ad ferendam
 opem circa vicinas Vrbes discipu-
 los misisse legimus. Siquidem non
 modo qua sunt, quæve fuerunt, sed & qua sequen-
 tur futura nouisse Medicum oportere dicebat. Tanti
 nos viri exemplo moti, cum luem hæreseos caulas
 ouium Christi subintrare, & more apri de sylua fu-
 rentis, Ecclesie Catholica claustrum infringere, vi-
 neamq; Domini vastare, & demoliri in dies videa-
 mus; ad illos, quorum interest ad Fidem ortho-
 xam ab ea deniantes reducere, atque in linea (vt di-
 citur) retinere, hos nostrarum lucubrationum fru-
 ctus, tanquam haud mediocriter instructos discipu-
 los, mittere curauimus. His siquidem prudentio-
 res orthodoxa Fidei iudices non veluti thesmotheta,
 sed tanquam Licitoribus honestati Consules, Preto-
 resve uti poterunt. Verum quia non præscindere,

*sed cauere linguas auidissime cupimus, hoc unum,
candidissime Lector, rogamus; ut videas, legas, per-
legas, & trutines: laborisq; nostri contemptum ad
ultimum referues.*

I N D E X

TITVLORVM

O P E R I S.

A		Calumniator.	35
A biurare, & abiuratio.	1	Captus.	ibid.
Abolitio.	4	Carcer.	36
Absens.	ibid.	Citatio, & citatus.	42
Absoluere, & absolutio.	5	Ciuitas.	47
Accusare, & accusatio.	9	Clericus.	48
Adoratio.	15	Collegium.	49
Adminicula.	16	Complices.	50
Aduocatus.	ibid.	Confessio.	ibid.
Affectus.	ibid.	Confessor.	60
Alienationes.	ibid.	Confiscatio.	61
Alimenta.	18	Comparitio.	ibid.
Amatorium poculum.	ibid.	Consentiens.	ibid.
Amicus.	ibid.	Consilium.	ibid.
Appellare, & appellatio.	ibid.	Constitutiones.	63
Apostata, & apostasia.	22	Consuetudo.	64
Arbiter, & arbitrator.	27	Continuo, & statim.	ibid.
Arbitrium.	28	Contumax.	65
Audientia.	ibid.	Conuerfatio.	67
Auxilium.	29	Conuictus.	ibid.
		Copia.	68
		Credibilia.	ibid.
		Credentes hæreticorum.	75
B		Crida.	76
Beneficium.	29	Crimina.	ibid.
Blasphemi.	30	Criminosus.	77
Bona fides.	33	Crucefignati.	ibid.
Bona opera.	ibid.	Culpa.	78
Bona hæreticorum.	ibid.	Curator.	ibid.
Bonorum confiscatio.	33	Custodes carcerum.	ibid.
C		D	
Cadauera.	33	Damnatus.	78
		a 4	Defen.

Index.

Defensiones.	79	Falsum.	105
Defensores.	82	Fama.	106
Degradatio.	ibid.	Familiares.	109
Delegatus.	83	Famuli.	ibid.
Denunciatio.	ibid.	Fautores.	ibid.
Depositio.	84	Feudatarij.	111
De plano.	85	Fideiussor.	ibid.
Diffinitiva sententia.	ibid.	Fides.	112
Dignitas.	ibid.	Fideicommissum.	ibid.
D.æcessis.	86	Filii hæreticorum.	ibid.
Dispensare.	ibid.	Fiscus.	116
Divinationes.	ibid.	Fornicatio.	110
Diffamati.	89	Forum.	ibid.
Dispensare.	90	Frangens.	ibid.
Disputare.	ibid.	Frater.	ibid.
Doctor.	91	Frequentia.	ibid.
Dolus.	ibid.	Fructus cõfiscatorum bonorũ.	121
Domestici.	92	Furiosus.	ibid.
Domicilium.	93	Fuga.	122
Domini temporales.	ibid.		
Domus hæreticorum.	ibid.		
Donatio.	94		
Dubius in fide.	96		

E

Ecclesia.	97
Emancipatio.	98
Enormitas.	ibid.
Episcopus.	99
Exceptio.	100
Excommunicati.	101
Excusatio.	103
Exempti.	ibid.
Exhumare.	ibid.
Eximens.	ibid.
Expectare.	104
Expensæ.	105
Extrahu de ecclesia.	ibid.
Factum.	105

G

Gentilis.	137
Gratia.	ibid.

H

Hæresis.	124
Hæreticus.	128
Homo liber.	143

I

Ignis pœnam.	143
Ignorantia.	144
Imagines.	145
Impedientes.	ibid.
Impœnitentes.	146
Impuberes.	ibid.
Incontinenti.	147
Incorrigibilis.	ibid.
Indicium.	148
Infamia.	158

Infi-

Index

Infidelis.	163
Iniuria.	ibid.
Inimicitia.	ibid.
Innocentia.	164
Inquisitio.	165
Inquisitor.	166
Inquisitus.	184
Instructio.	185
Instantia.	186
Interdictum.	187
Interpretari.	ibid.
Interrogatio.	188
Instrumentum.	ibid.
Inuocare.	189
Irregularitas.	199
Iudæi.	ibid.
Iudex.	200
Iudicium.	222
Iuramentum.	223
Iurisdicctio.	228
Ius.	230
Iuspatronatus.	231

L

Laicus.	232
Lamix.	233
Lata culpa.	ibid.
Laudum.	ibid.
Legatus.	234
Legitima.	ibid.
Leuia.	ibid.
Lex.	235
Libelli famosi.	236
Libri.	237
Liber homo.	240
Liberi.	ibid.
Licentia.	238
Litereꝝ.	239
Litigator.	ibid.
Locus.	240
Locatio.	ibid.

M

Magistratus.	245
Magnum, vel paruum.	ibid.
Majestas.	ibid.
Maleficia.	242
Malignia.	ibid.
Majores.	243
Manifestum, & euidens.	ibid.
Maritus.	244
Martyrium.	245
Mater.	ibid.
Matrimonium.	ibid.
Maumetus.	246
Memoria.	ibid.
Mendacium.	ibid.
Metus.	ibid.
Ministri.	247
Minor.	ibid.
Miserabiles.	248
Modicum.	ibid.
Modi.	ibid.
Monitio.	ibid.
Mora.	ibid.
Mortuus.	249
Mors.	ibid.
Mulcta.	ibid.
Mulier.	250
Multitudo.	251

N

Necessitas.	252
Necromantia.	ibid.
Negligens.	ibid.
Negotiatio.	253
Nobilis.	ibid.
Nomen.	ibid.
Notarius.	254
Notorium.	257
Nuncius.	258

Obc-

Index.

		Præuentio.	286
		Præfumptio.	ibid.
	259	Princeps.	291
Obedientia.	ibid.	Principium.	292
Obligatio.	260	Priuata crimina.	293
Obliuio.	ibid.	Priuatio.	ibid.
Obscura.	ibid.	Priuilegium.	ibid.
Occifor.	261	Probatio.	294
Occulum.	262	Procedere.	296
Officialis.	263	Processus.	298
Officium.	ibid.	Procurator.	300
Opinio.	ibid.	Productio.	301
Ordinarius.	264	Profefsio.	302
Ordo iudiciarius.	265	Promiffio.	ibid.
Ordinatio.		Prorogatio.	303
		Publicatio.	ibid.
		Publicum.	304
		Punitio.	305
		Pupillus.	306
		Purgatio.	ibid.
			Q
		Quadragenalis.	310
		Quæftio.	311
		Querela.	312
			R
		Raptor.	312
		Ratificatio.	313
		Ratio legis.	ibid.
		Receptatio.	ibid.
		Recufatio.	315
		Redeuntes.	316
		Regulares.	ibid.
		Relapfi.	317
		Relaxare.	319
		Relatio.	323
		Religio.	ibid.
		Remedia.	324
		Repetitio.	ibid.
			Repli-
Pactum.	265		
Pallor.	ibid.		
Papa.	266		
Patere.	267		
Pater.	ibid.		
Patronus.	ibid.		
Pauper.	268		
Peccatum.	ibid.		
Pecunia.	269		
Pœnitentia.	ibid.		
Pœremptorium.	270		
Periurus.	ibid.		
Perfeuerantia.	271		
Perfonæ dignitas.	272		
Pertinacia.	ibid.		
Phyfionomia.	ibid.		
Pocula amatoria.	273		
Pœna.	ibid.		
Potentia.	282		
Præceptum.	ibid.		
Prædicans.	283		
Prælatus.	284		
Præfbyter.	ibid.		
Præfcriptio.	285		
Prætor.	286		

I N D E X

Q V A E S T I O N V M.

- A**N reus, qui de crimine se emendavit, accusari debeat. quaestio prima. 411
- An contra absentem reum sit procedendum, quaest. 2. ibid.
- An contra haereticum post mortem procedi possit, si in vita non sit processum, quaest. 3. 413
- An Aduocatus interuenire possit quando agitur de damnanda memoria defuncti, q. 4. 414
- An pater filium, & filius patrem de haeresi infectum denunciare possit & teneatur, q. 5. 415
- An bona alienari prohibita veniant in confiscatione bonorum, quaestio. 6. ibid.
- An ius patronatus veniat in generali confiscatione bonorum ob crimen haeresis confiscatorum, quaest. 7. 416
- An feudum veniat in generali confiscatione bonorum, quaestio 8. 417
- An confiscatis bonis omnibus pro crimine haereticis in tali confiscatione veniant bona emphiteotica, quaest. 9. ibid.
- An haereditas delata condemnato de haeresi antequam condemnetur nondum tamen adita, veniat in tali confiscatione, quaest. 10. ibid.
- An si filius de hoc crimine condemnatur, pater fisco legitimam dare teneatur, quaest. 11. ibid.
- An bona fiscalia etiam fisci nemine vendens teneatur de cuius nomine, & coram quo iudice, quaestio 12. 418
- An in crimine haeresis, vel laesae maiestatis existens propter quod ipso iure a die commissi criminis confiscantur eius bona, vxor rei petit a fisco dotem, vel alia bona, quid? quaest. 13. ibid.
- An si fiscus cum priuato habet bona communia, totam rem partem videlicet socij, & suam possit auertere, quaest. 14. 419
- An si quis haereticus deficiat in sibi indita purgatione inuentus fuerit alienasse bona sua, quaestio 15. ibid.
- An contra euentem rem ab haeretico post delictum ab eo commissum, si immediate habuit, ab ipso sit procedendum via executiua, vel ordinaria, quaest. 16. 420
- An haereticus occultus acquirat fisco, quaest. 17. 421
- An bona in peculiū profectitium a patre postmodum in haeresi lapsa data filio fisco sint applicanda, quaest. 18. 422
- An haereticus reconciliatus cui bona sua non fuerint restituta sit exemptus ab obligatione creditorum, quaest. 19. 424
- An ex pecunia fiscali quis emens rem suo proprio nomine acquiratur dominium fisco, vel ipso euentu,

Index.

- amenti, quæst. 20. 424
 An vendens rem alienam fisco applicatam faciat talem conditionem iuridicam, & legitimam, quæst. 21. 425
 An fisco teneatur dotare filias hæreticorum, quæst. 22. 426
 An Inquisitorum offendens, possit ab ipso puniri, quæst. 23. 427
 An hæreticorum vnus alio grauius sit puniendus, quæst. 24. ibid.
 An, quis possit esse testis & accusator, seu denunciator, quæstio. 25. 428
 An, subscribens se scripturæ per alium factæ in omnibus & per omnia sibi præiudicet, quæstio. 26. ibid.
 An, sit credendum ei, qui protulit hæreses, si dicet se non malo animo locutum fuisse, quæstio. 27. ibid.
 An per simplicem scientiam quis incidat in pœnam hæresis, si non reuelat, quæst. 28. 429
 An Inquisitor sine Episcopo possit absolutorium sententiam ferre, quæst. 29. ibid.
 An Inquisitor sine Episcopo aliquem duriori carceri tradere possit, quæst. 30. 430
 An si Inquisitor torquet reum sine Episcopo, & confiteatur, valeat talis confessio, quæstio. 31. 431
 An petens veniam ab Inquisitore apud quem denunciatus est de hæresi, delictum fateri videatur, quæst. 32. ibid.
 An vnus testis solus si sit omnium exceptione maior, faciat indicium ad tortusam in crimine hæresis. quæstio. 33. 432

M Y T C A D X E O R I

... ..

INDEX CASVVM ROMÆ DECISORVM.

A Chilles Militius.	434	Gironus Fauius.	439
Adonius Arachneolus.	448	Gregorius Perinus.	438
Alfonfus Cardineus.	442	Iacobus Latinus.	437
Alonus Cafsiarius.	449	Ianus Galfius.	ibid.
Alodius Burchus.	447	Iulianus Mariatus.	439
Amatus & Lucius milites.	437	Iusbinda, qui aliàs.	445
Amfibius Cæcilius fugitiuus.	435	Luceus Bartulus.	446
Amonius Berlingerius.	449	Marianus Religiofus.	442
Arachnea mulier.	448	Morianus Siftius.	443
Ardelion Cyprius.	442	Mustafa Turca.	442
Berosus Iterarius.	447	Nicoleus Pelides.	446
Bladus Vrbis.	435	Nixius Gelius.	434
Blafius Religiofus.	436	Peripolius Vcctus.	448
Brifolius Nicafixæ dominus.	445	Pofcennius Religiofus.	445
Cameus Rugius.	446	Plurius Licius.	438
Cephalus Sarcafichius.	440	Rainutus Melifus.	436
Codilius Cretenfis.	441	Remucius Religiofus.	444
Francinus Negliticus.	443	Rochus cuiufdam approbatę reli- gionis.	433
Gaius Atrabatus.	435	Venerius Scirpius.	444
Gannius Borrus.	443		

INDEX CASVVM Placentiæ difcufforum.

Q uidam vehementer indicia- tus.	450	Communicato colloquio.	457
Quidam de hærefi infamatus. ibid.		In quo quidem casu.	458
Quidam per nonnullos.	452	A Sacerdote religiofo.	462
Quidam Notarius.	455	Ricius Sacerdos.	465
Quidam valde indiciatuſ.	457	Postquam Scium filium.	466
Qui alias ob venditionem.	464	Nemæus Auius.	472
Scius in manibus Inquifitoris.	452	Margarita humilioris conditio- nis.	484

IN-

INDEX FORMVLARVM IN SANCTO OFFICIO AGENDORVM.

- F**orma præcepti, siue citationis. 494
- Forma relationis nunciij. 495
- Forma citandi absentem. ibid.
- Forma accusandi contumaciam. ibidem
- Forma comparitionis spontanæ. 496
- Forma denunciationis alicuius quem suspectum habet de hæresi. 497
- Forma affixionis literarum. ibid.
- Forma relationis currerij. 498
- Forma examinandi testes iuratos. ibid.
- Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem questionibus. 498
- Forma processus formandi. 499
- Forma ratificandi processum per delatum iam confessum. 500
- Forma confrontationis testium cum delato, vel delatorum inuicem. 501
- Forma condemnandi & pœnitentiandi eum qui falsum testimonium perhibuit in negotio fidei. 502
- Forma promissionis, seu fideiussionis. ibid.
- Forma sequestri fiendi. 503
- Forma relationis currerij. 504
- Forma absoluedi delatum de hæresi quando nihil legitime probatum est contra eum. 504
- Forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi, vt purget se canonicè. 506
- Forma purgandi se canonicè. ibidem
- Forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi. 507
- Forma abiurationis leuiter suspecti. 508
- Forma sententiæ contra vehementer suspectum de hæresi. 509
- Forma abiurationis vehementer suspecti. 510
- Forma sententiæ contra violenter suspectum de hæresi. ibid.
- Forma abiurationis violenter suspecti. 512
- Forma sententiæ, seu iniungendi pœnitentiam ei, qui propria confessione deprehensus est in hæresim incidisse & pœnitet, nec est relapsus. 514
- Forma abiurandi omnem hæresim vel apostasiam per illum, qui propria confessione est deprehensus in hæresim incidisse. 517
- Forma ferendæ sententiæ, seu iniungendi pœnitentiam ei quem propria confessione & ex spontanea comparitione constat incidisse in hæresim, sed illum pœnitet, nec est relapsus. 519

Forma sententiæ contra eum, qui
de relapsu est denunciatus, &
multum indiciatus, nihil tamen
contra illum legitime probatu
inuenitur. 520

Forma sententiæ contra confes-
sam & penitentem, sed rela-
psam. 521

Forma degradationis formalis:
522

Forma degradationis verbalis. ibi.

Forma sententiæ contra impo-

nitentem & relapsam. 523

Forma sententiæ contra falsos te-
stes, seu falsum deponentes.

524

Forma tradendi, seu relinquendi
in brachio seculari hæreticum im-
penitentem; fidem tamen ca-
tholicam profitentem. 525

Forma sententiæ contra hæreti-
cum fugitivum contumacem,
& congruo tempore expecta-
tum. 526

[Faint, illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

INDEX ALPHABETICVS

IN VOLUME

CONTENTORVM.

A

ABIURATIO & abinrare quid sit, abinrantis que conditio-
nes. pag. 135

Abinrare tenuens hæreticus. 352

Abinrans vnã hresim omnes hæreses abinrare debet. 2

*Abinrationi spontaneę comparentis si non interueniat ordinarius
quid.* 264

Abinratio secreta & spontanea quomodo & qualiter sit faciendã. 7

Abolitio cui dari debeat. 4

Absens quis, & quando dicatur, & quomodo sit vocandus. ibid.

Absens in causa criminali si per annum in contumacia fuserit. ibid.

Absolutio sacerdotis quid operetur. 134

Absolutus in foro conscientie hæreticus, vel suspectus quid facere debeat. 4

Absolutus in foro conscientie de hæresi suspectus potest inquiri. 8

Absolutionem ab excommunicatione petens an excommunicatus presumatur. 431

Absolutus semel amplius damnari non potest. 292

Absoluere quos possit Inquisitor. 431

Absolutoriam sententiam ferre quando possit Inquisitor. 429

Absoluent es indignos quando & quomodo excommunicationem incurant. 4

Absolutio ab expensis in lite factis quando non sit faciendã. 8

Absolutus non potest condemnari etiam per Principem. 292

Accessus ad hæreticorum partes quando excusationem recipiat. 468

Accusatio est genus illaudabilis conditionis. 8

Accusationis via quare hodie cessauerit. 14

Accusandi modus. 387

Accusans publice diffamatum si in probatione deficiat non punitur. 9

Accusatoris illegitimi condiciones. 12. 13

Accusatore deficiente reus absolui debet. 8

Adam citatus fuit. 42

Adnincula ad crimen committendum quæ sint. 16

Ad vnã sceleris nequitiam tendunt omnes hæretici. 319

Adninculator ecclesie laicus esse non potest. 232

Adoratio hæreticis facta quid faciat. 15

Adorare hæreticos quid sit. 76

Index.

<i>Adorantes demonem .</i>	36
<i>Aduersarij potentia quid faciat .</i>	64
<i>Aduocatus facinorosus non est concedendus .</i>	16.108
<i>Aduocatus ignarus est dandus, non tamen seipsum proferens .</i>	164
<i>Aduocati qualitas in sancto Officio est consideranda .</i>	79
<i>Aduocatorum solemnis disputatio quando & quomodo sit scienda .</i>	388
<i>Aduocatis & tabellionibus priuandi sunt hæretici .</i>	277
<i>Aequitas quid sit, & qualiter sit sequenda .</i>	230
<i>Affectus non punitur sine effectu, fallit in crimine hæresis .</i>	16
<i>Affinitas reum non excusat .</i>	467
<i>Affirmatiui qui, & qui negatiui sunt hæretici .</i>	134
<i>Alienationes bonorum in fraudem fisci quando sunt nullæ .</i>	16
<i>Alienata bona quomodo recuperantur à reis .</i>	326
<i>Alimenta, & litis expensæ quibus debentur .</i>	18
<i>Alterare penam quid sit .</i>	320
<i>Amatoria pocula porrigens quid .</i>	18.24
<i>Amicus inimici capitalis suspectus .</i>	18
<i>Animus ex saltis cognoscitur .</i>	133
<i>Animaduersio in iure quid sit .</i>	193
<i>Annus septuagesimus vitæ humanæ terminus .</i>	336
<i>Antiochi scriptum quid sit .</i>	101
<i>Aperiens alterius litteras .</i>	239
<i>Apices iuris quid sint .</i>	230
<i>Apostatæ de hæresi quando sunt suspecti :</i>	22
<i>Apostatæ à fide qua pena puniantur .</i>	434.441
<i>Apostasia quotuplex dicatur .</i>	21.23
<i>Apostasia notabilis .</i>	444
<i>Apostoli Christi non omnia scriptis mandauerunt .</i>	73
<i>Apostoli in iure quomodo sunt concedendi .</i>	20
<i>Apostolica sedes quando sit consulenda .</i>	62
<i>Appellare quando liceat hæretico .</i>	18
<i>Appellans & negans abinire :</i>	138
<i>Arbitrium Iudicis quomodo intelligi debeat .</i>	217
<i>Arbitrium Iudicis iuri consonum esse debet .</i>	149.276
<i>Arbitri officium quale sit, & arbitrium habens .</i>	27.28
<i>Arioli, aursipices, & auspices qui sint .</i>	87
<i>Auctoritas est in edificationem, & non in destructionem .</i>	170
<i>Auctoritas qualis in Principe, in Iudice, & in Doctore .</i>	177
<i>Audientia relapso quare denegetur .</i>	28
<i>Audientia relapsis etiam deneganda .</i>	471
<i>Augendi, vel minuendi penam consideratio est habenda .</i>	274
<i>Auxilium ad delinquentem præstans quomodo puniatur .</i>	29
<i>Auxilium per accidens & sine dolo .</i>	463

Index.

B

B aptizare imagines non facit haereticum.	136.465
Bellum contra infideles quare moveant Christiani.	192
Beneficium ecclesiasticum medio haeretico obtinens.	277
Beneficium ecclesiasticum, seu officium publicum haereticis quare prohibeatur.	29
Benigna pro filijs haereticorum interpretatio.	113
Blasphemi haereticales qui sint.	30
Blasphemi oblinati qui sint, & quomodo puniantur.	ibid.
Bona haereticorum à die commissi criminis confiscata sunt.	32.117.304
Bona per haereticum alienata.	144
Bona in purgatione deficientis.	416.420
Bona haeretici post mortem desecti.	33.117
Bona post delictum acquisita.	304
Bona emphiteotica quando confiscantur.	417
Bona futura, vel in alieno solo, quomodo veniant confiscanda.	304
Bona prohibita alienari, confiscari non possunt.	415
Bonorum appellatione qua veniant.	32
Bonitas semper praesumitur in nobili.	391

C

C adavera haereticorum in cimiterio sepulta exhumari debent.	33
Capere haereticos qui teneantur.	109
Capi sine indicij & indicis auctoritate quando quis possit.	35
Capiens reum sine auctoritate quid facere debeat.	37.46
Captum eximens de manu curiae, vel è carceribus liberans.	36
Carcer quid sit.	ibid.
Carcer quando dicatur questio.	311
Carceris inventor quis fuerit.	37
Carcer non est ad pœnam, sed ad custodiam.	ibid.
Carcer perpetuus morti comparatur.	38
Carceri aetiori ad custodiam reum tradere quando possit Inquisitor.	430
Carcerum custos negligens quomodo puniatur.	39
Carcerum effractores quomodo puniri debeant.	ibid.
Carcerandi qui sint, & quando.	173
Carcer perpetuus est pœna haeretici reuersi.	278
Carcerem sibi consignatum exiens quid.	179.443
Carceris loco potest alia pœna imponi.	137
Carceratus quotidie grauatur.	38
Cardinalium litteris qualis sit adhibenda fides.	339
Causa iniusta quando sufficiunt excusationes.	103
Cautela aduertenda in dandis apostolis.	20

Index.

<i>Cautela ad absolvendum hereticos .</i>	7
<i>Cautela in relaxando reum .</i>	121
<i>Cautela in citando reum .</i>	42
<i>Cautela ad contradictionem vitandam .</i>	388
<i>Cautioni non debet tradi de heresi delatus .</i>	178
<i>Cautius agendum est ubi maius periculum .</i>	201
<i>Censentaria & quadragenalis prescriptio .</i>	118
<i>Chiromantici qui sint .</i>	87
<i>Cibi subtractio tortura dici potest .</i>	390
<i>Citatio est divini, naturalis, canonici, & civilis iuris .</i>	42
<i>Citatio quid operetur .</i>	286
<i>Citatio est in actis scribenda .</i>	44
<i>Citatio condemnationem precedere debet .</i>	341
<i>Citatio peremptoria non requiritur in causis fidei .</i>	45
<i>Citatus non comparens citra contumaciam .</i>	46
<i>Citatus ab Episcopo & Inquisitore quid facere debeat .</i>	174
<i>Citari quis non debet propter quamlibet suspicionem .</i>	47
<i>Civitatis appellatione intelliguntur suburbia .</i>	86
<i>Civitas quando tota comburi, vel atro subijci possit .</i>	47. 50
<i>Clausula iustificativa quando inferitur .</i>	43
<i>Clausula quando & ubi potest addi .</i>	344
<i>Clericus a laico criminaliter non potest accusari .</i>	232
<i>Clericum ad tribunal ecclesiasticum quomodo quis trahere possit .</i>	ibid.
<i>Clericum banniens per ecclesiasticum iudicem condemnari potest .</i>	ibid.
<i>Clericum hereticum percutiens non cadit in canonem .</i>	48
<i>Clericus in sacris publice matrimonium contrahens suspectus sit de heresi .</i>	132
<i>Clericus quando non possit torqueri .</i>	151
<i>Clericus etiam literatus errans quandoque non est hereticus .</i>	459
<i>Clericus gravius & levius quando & quare puniatur .</i>	48
<i>Clericus sine degradatione quando etiam per iudicem secularem puniri possit, & qualiter sit torquendus .</i>	ibid.
<i>Clericus vel religiosus hereticus quare & in quibus veniat minus puniendus .</i>	399
<i>Clericus per quos ministros sit torquendus .</i>	ibid.
<i>Clericus brachio seculari tradendus prius degradari debet .</i>	82
<i>Clericus quomodo mulctetur .</i>	281
<i>Coactus testis non potest dici inimicus .</i>	371
<i>Cogi quando possit testis .</i>	ibid.
<i>Collegium ex quibus constat .</i>	49
<i>Communia nobis, Iudeis, & Saracenis qua sint .</i>	194
<i>Communione singulo anno non recipiens quid .</i>	355
<i>Communicare processionem quando teneantur Inquisitor & Episcopus .</i>	172
<i>Communis opinio & fama quid faciat .</i>	106
<i>Comparationis terminus quis sit .</i>	358

Index.

<i>Comparitio spontanea qualis esse debet .</i>	61
<i>Compromissum in feminam non debet inamento firmari .</i>	123
<i>Complices quando admittantur .</i>	50
<i>Compurgatorum qualitas & numerus .</i>	308
<i>Condennandus quis non est ex sola confessione .</i>	396.465
<i>Confessio pura delicti, & cum qualitate facta quid valeat .</i>	52
<i>Confessio legitima octo requirit .</i>	ibid.
<i>Confessio presumpta non sufficit .</i>	289
<i>Confessio confusa, vel spe venia quid faciat .</i>	54.55
<i>Confessio expressa rei quid faciat .</i>	299
<i>Confessio facta calore iracundia quam excusationem recipiat .</i>	55
<i>Confessio quando & qualiter sit acceptanda .</i>	51.459
<i>Confessio sine tortura ratificatione non eget .</i>	55.57
<i>Confessio qualificata iuris rigorem modificat .</i>	51.459
<i>Confessio qualificata adiuncta maleficio .</i>	480
<i>Confessio meticulosa qualis sit .</i>	58
<i>Confessio mista quid sit .</i>	50
<i>Confessio facta coram iudice incompetenti quid faciat .</i>	56
<i>Confessio impossibilis quid sit .</i>	59
<i>Confessio sub promissione facta .</i>	272
<i>Confessio in lecto agritudinis facta quid faciat .</i>	59
<i>Confessio ratificata quid operetur .</i>	58.313
<i>Confessio extrajudicialis quando praeiudicat .</i>	56.313
<i>Confessio facta notario sine commissione iudicis .</i>	60
<i>Confessio in tortura, & extra, ratificationem non requirens .</i>	57.395
<i>Confessio in tormentis non valida .</i>	391
<i>Confessionis iudicialis vigor .</i>	50
<i>Confessarius in iudicio vocatus se nihil scire dicat .</i>	59.330
<i>Confessor haeticum in confessione audiens quid .</i>	60
<i>Confessus in iure non auditur si appellat .</i>	57
<i>Confessus in tormentis sine praeiudicijs .</i>	ibid.
<i>Confessus libros suos se combussisse quid .</i>	59
<i>Confessus in iudicio, sed incidenter quid .</i>	60
<i>Confiteri nolens quando condemnetur .</i>	54
<i>Confiscatio bonorum quomodo fiat .</i>	61
<i>Confiscatio non potest impediri per filios haeticorum .</i>	123
<i>Coniectura repugnans testi integro .</i>	149
<i>Complices quando admittantur .</i>	50.155
<i>Consanguinei necessitatis tempore proponendi .</i>	315
<i>Consensus pro consilio quando sumitur .</i>	62
<i>Consilium malum doctoris an se qui debeat iudex .</i>	208
<i>Consilium mortui doctoris quomodo valeat .</i>	63
<i>Conspirati testes & inimici non admittuntur .</i>	10

Index.

Constitutio, licet non sit in libro, est seruanda.	63.146
Consuetudo legi succedit, immo legem tollit.	64
Consuetudo in Euangelio fundata.	135
Consuetudo in contrarium quid faciat.	112.154.187
Consuetudo iurisdictionem tribuit.	229
Consuetudo qua legem tollit.	235
Consumatio delicti quando requiratur.	275
Continuo & statim quomodo intelligantur.	64
Contenta in sacra scriptura diuinitus sunt reuelata.	70
Contractus hæreticorum rescindi debent.	116
Contumaciter & pertinaciter quid.	65
Contumacia condimentum hæresis.	459
Contumacia manifesta, & contumacia manifesta quomodo differant.	88
Contumax quis dicatur.	65
Contumax pro presente habetur.	385
Contumax tantum non habetur pro conuicto, sed pro confesso.	46.289
Contumelia duplex, simplex, & hereticalis.	193
Conuenticula quare prohibita fuerint.	49
Conuersatio cum suspecto & si leuis suspicio.	67
Conuictus, sed non confessus.	352
Conuictus per testes, seu per instrumentum.	67.186
Conuictus, sed innocens qualiter se tueri possit.	67
Copia indiciorum qualis, cui, & quando sit danda.	68
Corpore vitiatum à testimonio repellitur.	360
Credibilem differentia, & qui, & quare credere teneantur.	68
Credibilia in sacris scripturis.	70
Credenda per Apostolos declarata.	73
Credentes hæreticorum quare excommunicantur.	262
Credentes hæreticorum quomodo differant.	75
Credientium & sanctorum pena.	279
Credenda à fidelibus.	70.458
Cride, seu proclamata quid.	76
Crimina excepta que sint, & que graua, & que leuia.	77
Criminosus ad accusandum quando & qualiter admittatur.	12
Crucesignati quando fautores hæreticorum dicantur & sint.	77
Crucesignatorum privilegia.	ibid.
Culpa quid sit & quotuplex.	78
Curator minori viginti quatuor annorum dari debet.	ibid.

D

D amnatus pena corporali vel pecuniaria quid.	78
Damnatus ad trémes unde.	39
Declarat-	

Index.

<i>Declaratoria etiam post mortem rei fieri potest.</i>	343
<i>Decretorum liber an sit approbatus.</i>	335
<i>Decrepitus non torquendus.</i>	400
<i>Defensiones fiunt de iure natura.</i>	300
<i>Defensiones quando denegari debent & quando non.</i>	79
<i>Defensionis terminus reo assignatus est expectandus.</i>	80. 220
<i>Defensione pendente quid possit Iudex.</i>	80
<i>Defensiones ante torturam quando dari debent.</i>	397
<i>Defensiones reuocari possunt, & quid profit reuocatio.</i>	220
<i>Defensio naturalis nunquam, cuius quandoque tollitur.</i>	81
<i>Defensio nulli denegatur cum sit de iure natura.</i>	154. 300
<i>Defensio etiam aduersus propriam confessionem est danda.</i>	396
<i>Defensio etiam post sententiam conceditur.</i>	383
<i>Defensores hæreticorum qui sint.</i>	82
<i>Deficiens in purgatione quid.</i>	307
<i>Defunctus hæreticus quando possit inquiri.</i>	115
<i>Degradatio quid sit, quotuplex, & qualiter fiat.</i>	82
<i>Degradatio verbalis quid sit & qualiter fiat.</i>	48
<i>Degradatus quando restituatur.</i>	ibid.
<i>Delegatus Papa quid possit, & quomodo.</i>	83
<i>Delegatus quando vices suas committere possit.</i>	168
<i>Delegatus Papa maior ordinario.</i>	169
<i>Delictum dat iurisdictionem.</i>	229
<i>Delictum contra omnium communem salutem.</i>	156
<i>Delictum imperfectum etiam punitur.</i>	305
<i>De delicto principali constare debet priusquam contra auxiliarem procedatur.</i>	296. 462
<i>Delinquentes in utroque foro, in utroque puniri possunt.</i>	305
<i>Dæmonem sanctum reputans.</i>	26
<i>Denunciator & testis quando quis esse potest.</i>	15
<i>Denunciator pro accusatore habetur.</i>	298
<i>Denunciatio quid sit, & an sit de præcepto.</i>	83
<i>Denunciare quis teneatur.</i>	84
<i>Denunciator occultus quis sit, & an possit esse testis.</i>	ibid.
<i>De plano & sine strepitu advocatorum quid significet.</i>	85. 231
<i>Depositus, siue delatus in quibus casibus brachio siue curiæ seculari tradi possit.</i>	84
<i>Depositiones in causa fidei per quos recipi debeant.</i>	ibid.
<i>Determinatio difficultatum ecclesiasticarum ad Papam pertinent.</i>	126
<i>Deus in creaturis qualiter reuereatur.</i>	26
<i>Diaboli potentia quando & quare impediatur.</i>	242
<i>Dicens, vel faciens aliquid contra fidem, quomodo sit suspectus.</i>	353
<i>Dies sabbati coli quare non debeat.</i>	485
<i>Diffamati de hæresi qui dicantur.</i>	89

Index.

<i>Diffamatio vndeunque orta in fauorem fidei qualiter valeat .</i>	107
<i>Diffinitiuâ sententia in scriptis semper esse debet .</i>	338
<i>Dignioribus semper maior est adhibenda fides .</i>	360
<i>Dignitas multipliciter dicitur .</i>	85. 274
<i>Diœcesis, & Diœcesanus quid sint .</i>	86
<i>Dijcordia de loco & tempore ad concordiam quomodo reduci possint .</i>	379
<i>Discedentes à communi fidelium conuersatione .</i>	176
<i>Dispensatio super irregularitate cum quibus possit Inquisitor .</i>	86
<i>Dispensationes ad dignitates quomodo & qualiter fiant .</i>	85
<i>Disputare de fide & eius articulis quibus conueniat .</i>	91
<i>Diuina profanis inmiscens quomodo puniatur .</i>	433
<i>Diuinum ius per positiuum quando limitetur .</i>	230
<i>Diuinationes, & diuinatores ad quos spectant .</i>	86
<i>Diuisim procedere quid sit .</i>	172
<i>Duo à Iudice consideranda .</i>	208
<i>Doctores ab ecclesia approbati, eorumq; dicta quomodo intelligi debeant .</i>	74
<i>Doctores ab Inquisitore pro consilio requisiti gratis consulere debent .</i>	91
<i>Doctores famosi confidentia .</i>	461
<i>Doli capax quis dicatur .</i>	91
<i>Dolus quando & qualiter presumatur .</i>	92. 463
<i>Dolus ubi non est, debet sententia temperari .</i>	463
<i>Dolose quid importet .</i>	273
<i>Dolum passo quomodo subueniatur .</i>	91
<i>Domestici qui intelligantur, & an repellantur à testimonio .</i>	92
<i>Domicilium alicuius, ubi, & de nouo contrahatur .</i>	93. 175
<i>Domini temporales auxilium & fauorem negantes Inquisitoribus .</i>	93
<i>Domus cuiusque quæ & qualis sit .</i>	45
<i>Domus heretici quæ & quando sit dicenda .</i>	94
<i>Dos confiscationem patiens .</i>	418
<i>Dubius in fide quare & quando infidelis dicatur .</i>	96. 118
<i>Duo viri idonei loco notarij .</i>	12
<i>Duo à Iudice consideranda .</i>	320

E

<i>Ecclesia in quibus possit errare .</i>	97
<i>Ecclesiæ redditus facti clericorum qui sint .</i>	182
<i>Ecclesiæ fructus quando confiscari possint .</i>	181
<i>Ecclesiæ consuetudo est obseruanda .</i>	331
<i>Effectus non secutus mitigat pœnam .</i>	261
<i>Effractores carcerum quali pœna plectantur .</i>	282
<i>Egregio in arte sua quandoque præcitur .</i>	274
<i>Emancipatio filiorum, vel subditorum per hereticos facta, nil valet :</i>	98. 277

Emen-

Index.

<i>Emendatus de crimine quis quomodo & quando dicatur .</i>	289
<i>Emendatus per Iudicem priori fame non plene restituitur .</i>	ibid.
<i>Empiricistica bona quomodo confiscari possint .</i>	417
<i>Enormitas delicti quandoque leges cogit transgredi .</i>	98
<i>Episcopi quid credere teneantur .</i>	70
<i>Episcopus contra haereticos procedens Inquisitoris modum seruare tenetur .</i>	99
<i>Episcopus, & Inquisitor aduincem se habere quomodo debeant .</i>	99.109.389
<i>Episcopus, & Inquisitor quomodo concurrant .</i>	169.171
<i>Episcopus ad Inquisitorem ire recusans quid .</i>	398
<i>Episcopus, & Inquisitor aliàs singuli causas absoluebant .</i>	170
<i>Episcopus contra exemptos procedens est delegatus .</i>	174
<i>Episcopus quandoque Inquisitor prius quare nominetur .</i>	173
<i>Episcopus de bonis haereticorum nihil percipere debet .</i>	32
<i>Episcopi, & Inquisitoris tribunal quomodo differat .</i>	47
<i>Errans in his, quae explicite credere tenetur quomodo sit haereticus .</i>	136
<i>Errans ex consilio quomodo excusetur .</i>	177
<i>Errans sine peccato .</i>	97.458
<i>Error qualis faciat haereticum .</i>	130
<i>Errorem suum corrigere quis quando teneatur .</i>	378
<i>Error in processu quando possit corrigi .</i>	185
<i>Eripiens reum de manibus Inquisitoris quomodo puniatur .</i>	354
<i>Essentialia iuris non sunt omittenda .</i>	202
<i>Exempti ab Inquisitore qui sint .</i>	103
<i>Exempti à tortura qui sint .</i>	155
<i>Exceptio quid sit .</i>	100
<i>Excepta crimina quae sint .</i>	76
<i>Exceptiones admittere, vel repellere ad Iudicem pertinet .</i>	206
<i>Exceptiones contra quos fiant .</i>	100
<i>Excommunicati per annum quid .</i>	101
<i>Excommunicari possunt etiam mortui .</i>	34.101
<i>Excommunicandi potestas cuius iurisdictionis sit .</i>	284
<i>Excommunicati ab Inquisitore à quibus absolui possunt .</i>	101
<i>Excommunicans quomodo seipsum liget .</i>	177.475
<i>Excommunicatio quae requirat .</i>	50
<i>Excommunicationem per annum tolerans .</i>	109
<i>Excusans quando audiri debet .</i>	103
<i>Executionis via primo non est procedendum .</i>	420
<i>Exemptus quando ab ordinario puniri possit .</i>	223
<i>Exhibens se ad torturam contra aliquem quid .</i>	396
<i>Extrensus reum de manibus familiae quomodo puniatur .</i>	103
<i>Expedire quid significet .</i>	182
<i>Expectare alter alterum quomodo teneatur Episcopus & Inquisitor .</i>	104
<i>Expensas exigere à delatis potest Inquisitor .</i>	105

Index.

Extrahi de Ecclesia quando possit reus .	102. 105
Extorquens pecunias Inquisitor quomodo puniatur .	181
Extrema unctio non datur relapsis .	472

F

F <i>Acultas</i> idest secularis potestas :	191
Falsis credentes qui sint .	76
Falsum sine errore intellectus non facit hereticum .	105
Falsum contrarius pro infecto habetur .	183
Falsitas aperta quid operetur .	343
Falsitas contra testes quomodo presumatur .	289
Falsitas neminem ledens non puniatur .	305
Falsitatem testi suggerens .	455
Falsarius, vel falsum deponens quando puniri debeat .	106
Falsum iudicialiter pro heretico assenerans quando puniatur .	ibid.
Fama orta statim commissio crimine .	108
Fama quid sit, & ad quos spectat .	106
Fama loco accusatoris succedit .	387
Fama quomodo elidat indicium .	154
Fama per quos testes probetur, & qualis sit eius effectus .	107
Fama quando semiplenam probationem faciat .	108
Fama quomodo differat ab opinione .	153
Fama ad quos spectat, & ubi esse debet .	106
Fama quomodo elidat indicia .	154
Famosus doctor cuius auctoritatis sit .	461
Famosum libellum componentis, vel publicantis pena .	236
Fanulorum nobilium & cerdonum differentia .	109
Favor & odium absint à Principe .	201
Favor dupliciter datur facinori .	462
Favor fidei & non odium hereticorum esse considerandus .	11
Fautores hereticorum in duplici differentia .	107
Fautores hereticorum post secundam fautoriam .	318
Federici leges contra hereticos .	342
Fœmina etiam in testimonium possunt admitti .	359
Fendatarij hereticorum liberantur à debito fidelitatis .	112
Fendum quando transeat in fiscum .	417
Fidei, spei, & charitatis preceptis quomodo subdati homo .	72. 112
Fidem Christi mortis timore abnegare non licet .	12
Fides quid sit .	124
Fides heretico quomodo & qualiter sit servanda .	112
Fides testimonij non multitudine testium esse consideranda .	288
Fideicommissum remissione .	112

Index.

<i>Fideiussio quando est admittenda .</i>	30
<i>Fideiussor quare non liberatur ad capturam rei .</i>	323
<i>Fideiussor in crimine hæresis interuenire non potest .</i>	280
<i>Fideiussor quare & qualiter puniatur .</i>	66
<i>Fideiussor liberatur per primam præsentationem .</i>	204
<i>Filius in quibus patrem accusare possit .</i>	415
<i>Filius propter crimen paternum hæresis liberatur à patria subiectione .</i>	28.471
<i>Filij hæreticorum credentium & fautorum .</i>	112
<i>Filij nomen quid importet .</i>	115
<i>Filij redeuntium hæreticorum non puniuntur .</i>	113
<i>Filij ante patris delictum nati quomodo excusari possint .</i>	471
<i>Filij quando liceat parentes accusare .</i>	116
<i>Fiscalis præsentia quando sit necessaria .</i>	343
<i>Fisci noua hereditas .</i>	115
<i>Fiscus in quibus fructus suos faciat .</i>	416
<i>Fiscus quantum ad hæreticorum bona quis sit .</i>	116
<i>Fiscus ex hereditate hæretici occulti quid speret .</i>	421
<i>Fiscus quando executionem habeat .</i>	95
<i>Fiscus cum priuato habens bona communia .</i>	419
<i>Fornicationem negans esse peccatum hæresim sapit .</i>	220
<i>Forum quot modis quis fortiri possit .</i>	ibid.
<i>Forum anime forum non impedit iudiciale exterius .</i>	305
<i>Fratrurn nomine qui intelligantur .</i>	120
<i>Frequentia habituata quid faciat .</i>	30.120
<i>Frequentiam duæ vices facere videntur .</i>	120
<i>Fructus beneficiorum quando confiscari possint .</i>	122
<i>Fuga quid sit, & quibus noceat .</i>	ibid.
<i>Fugiens ad hæreticos quid .</i>	354
<i>Fugiens in ecclesiam quid .</i>	292
<i>Fugiens è carceribus ad superiorem .</i>	141.330
<i>Fugiens è carceribus postea rediens .</i>	2
<i>Fugiens è carceribus animo reuertendi .</i>	41
<i>Fugiens diuina quid .</i>	355
<i>Functus officio suo iudex quando dicatur .</i>	218
<i>Furioso vel prodigo comparatur hæreticus .</i>	95
<i>Furiosus quid possit .</i>	122
<i>Furiosus quando & qualiter puniri debeat .</i>	121

G

<i>Garula in negotio inquisitionis non admittatur .</i>	301
<i>Gaudium post timorem facit spiritus bonus .</i>	485
<i>Geminatum delictum quid faciat .</i>	121

Gentiles

Index.

Gentiles in quibus puniri possint à Papa .	190
Gentilis quis dicatur .	123
Gradius ad credulitatem facientes .	86
Gratiam facere an possit Inquisitor .	123
Gratie tempus quando sit assignandum ab Inquisitore .	ibid.
Grauumen non debet esse ultra legem .	203
Grauumina quae reparabilia, & quae irreparabilia .	20
Gravia crimina quae dicantur .	35
Oremium Ecclesiae quomodo patere dicatur penitentibus .	276

H

H Abitus per actus cognoscitur .	466
Hæresis quid sit .	124
Hæresis est species infidelitatis .	138
Hæresis quomodo ab infidelitate differat .	125, 129
Hæresis noua quae & qualis dicatur .	126
Hæresis, schisma, secta, & superseditio quomodo differant .	ibid.
Hæresis defensibilis .	299
Hæreses esse quare permittat Deus .	127
Hæreses tenens non hereticus .	458
Hæreses non malo animo se dixisse asserenti non creditur .	136
Hæreses per varios iudices condemnatae .	128
Hæresiarum libri comburendi sunt .	133
Hæresiarum libri comburendi sunt .	335
Heretici diffinitio .	124
Heretici qui manifesti, & qui secreti dicantur .	133
Heretici qui affirmatiui, & qui negatiui .	134
Heretici quare non semper recipiuntur .	71
Heretici paleati, eiusque versutia .	ibid.
Hereticus ubicunque inuentus fuerit, punitur .	175
Hereticus etiam post mortem potest inquiri .	178
Hereticus reconciliatus ad perpetuos carceres condemnari debet .	139
Hereticus reconciliatus non est promouendus ad sacros ordines .	ibid.
Hereticus reconciliatus quomodo ad dignitates promoueri possit .	ibid.
Hereticus reconciliatus non est hereticus .	113
Hereticus quis sit, & quot modis dicatur .	129
Hereticum qualis error faciat .	130
Hereticum pluries audiens .	132
Hereticum ostendunt infidelitatis ab eo facta .	ibid.
Hereticalia dicens etiam in ludo puniri debet .	31
Hereticorum bona veniunt confiscanda .	180
Hereticorum opera nouissima concessa .	79

Index.

Heredes heretici defuncti quomodo citari debent .	34
Hereditate carent heretici .	277
Hereditas quomodo confiscanda veniat .	417
Hereditas non adita an confiscatur .	ibid.
Homo particeps diuina natura quomodo .	72
Honor neque latria neque dulia demonibus conuenit .	25
Hora iudicialis comparitionis qua sit .	47
Hostiam non consecratam pro consecrata dare quid .	87

I

I dolatria causa que fuerit .	24
Idigni tradi debent heretici .	473
Ignis pena propter que delicta infligatur .	143
Illegitimi accusatoris condiciones .	12
Imagines facere ad amorem prouocandum an sapiat heresim .	24
Imagines Domini & Sanctorum detrahentes quomodo puniantur .	145
Impedientes Inquisitoris officium quare per Inquisitorem puniri possint .	103
Impenitentium, & relapsorum pena qua sit .	276
Imperator in foro conscientie non habet quid faciat .	139
Inmurari non debent de heresi tantum suspecti .	357
Impuberes testes esse non possunt .	146
Incantatores qui sint .	87
Incapacium hereditas ad quos spectet .	421
Incorrigibilis quis sit & quotuplex .	135.153
Incorrigibilis coertione non indiget .	322
Incorporati ecclesie qui dicantur & sint .	113.178
Incorporatio bonorum hereticorum cum fisco quando & per quem fiat .	16.117
Incontinenti & statim fieri quomodo intelligatur .	147
Index librorum prohibitorum etiam apud Romanos Gentiles fuit .	167
Indicia clara quando & quomodo esse debeant .	151
Indicium quid sit & quotuplex .	150.151.222
Indicium ad quid proficit .	148
Indicium iudicis arbitrio relinquitur .	151
Indicium ad torturam sufficiens debet esse propinquum .	153
Indicia minus legitima quando requirantur .	157
Indiciorum copia ante torturam danda, vel neganda .	ibid.
Indicia noua que dicantur .	391
Indignus misericordia quis dicatur .	457
Insania quid sit & quotuplex .	158
Insania quando & quomodo tollatur .	160
Insania iuris, vel facti quid sit, & quid faciat .	159
Insania ab vno, vel a maleuolis orta .	ibid.
Insania	

Index.

<i>Infamia quomodo probetur.</i>	89.161
<i>Infamia præcedens quando non exigitur.</i>	165
<i>Infamia à quibus originem habere debet.</i>	89
<i>Infamia sola parum vel nihil facit contra reum.</i>	162
<i>Infamia præcedens, vel timor scandali quid faciat.</i>	298
<i>Infamie effectus.</i>	160
<i>Infamatus de hæresi propter familiaritatem.</i>	353
<i>Infamatus per testes difficile defenditur.</i>	161
<i>Infamis qualiter & quando admittatur in testem.</i>	162
<i>Infidelitatis signa faciunt quem de hæresi suspectum.</i>	132
<i>Infidelitas quomodo sit peccatum.</i>	72
<i>Ignorantia qua & qualis excuset à peccato.</i>	144.300
<i>Inhabilis ad acquirendum hæreticus quando fiat.</i>	422
<i>Inimicitia probatur etiam ex verbis minatorijs.</i>	214
<i>Inimicus capitalis quis sit, & qua sint capitales inimicitia.</i>	163.213
<i>Inimici qui admittantur ad testimonium ferendum.</i>	10
<i>Inimicus de iure civili non repellitur, secus de iure canonico.</i>	13.164
<i>Inimicitia sola repellit testem in causa fidei.</i>	164
<i>Iniquitas in rem iudicatam non transit.</i>	341
<i>Iniuste detentus quid facere possit.</i>	38
<i>Iniuriam remittere quando possit Iudex.</i>	219
<i>Innocens detineri non debet.</i>	8
<i>Innocens reus quando dicatur.</i>	217.375
<i>Innocens comitatus.</i>	67.216
<i>Innocens à non culpabili quomodo differat.</i>	164
<i>Inquirens sine indicijs, aut fama præcedente, male facit.</i>	212
<i>Inquisitio quid & quotuplex sit.</i>	165
<i>Inquisitor quid sit, & quis primus Inquisitor etiam apud Gentiles.</i>	167
<i>Inquisitoris ætas, auctoritas, & conditiones.</i>	167.168
<i>Inquisitorum institutores cuius auctoritatis sint.</i>	181
<i>Inquisitor in causis fidei est delegatus Papa.</i>	169.174
<i>Inquisitor etiam extra suam diæcesim quando possit procedere.</i>	174
<i>Inquisitor quando par est Episcopo, & quando maior.</i>	169.173
<i>Inquisitor suspectum extraneum in sua diæcesi punire potest.</i>	175
<i>Inquisitoris officium durable etiam post mortem instituentis.</i>	178
<i>Inquisitor brachium seculare inuocare potest.</i>	179
<i>Inquisitor testes de diæcesi in diæcesim trahere potest.</i>	174
<i>Inquisitor clericum & populum conuocare potest, & Doctores pro consilio.</i>	179
<i>Inquisitor à quo insiliui possit.</i>	173
<i>Inquisitor questuarios impedire potest.</i>	179
<i>Inquisitor ex mera voluntate remoueri non potest.</i>	192
<i>Inquisitor quibus & in quibus obedire, rationemq; reddere tenetur.</i>	183
<i>Inquisitor sine diæcesano quid facere possit.</i>	104.173.174

Index.

<i>Inquisitorem remouere qui possint, & ob quam causam.</i>	134
<i>Inquisitori non credens quid.</i>	131
<i>Inquisitores, vt Inquisitores, non sunt iudices in foro conscientia.</i>	7
<i>Inquisitor contra iudices sibi inobedientes procedere potest.</i>	215.342
<i>Inquisitorem offendens per quem iudicem puniri debeat.</i>	426
<i>Insignis maleficus quis sit, idest cui indiciorum copia & defensio denegari debeat.</i>	80.154
<i>Instructio pro Inquisitore ad veritatem à reis eruendam.</i>	185
<i>Instantia iudicij in quibus casibus non pereat.</i>	187
<i>Instrumenta à falsario confecta post commissam falsitatem non valent.</i>	188
<i>Instrumentum falsum producens quomodo puniatur.</i>	301
<i>Interlocutoria irruocabilis continens dari vel fieri.</i>	330
<i>Interrogatus à iudice & non respondens.</i>	188
<i>Interrogatus qui interrogari non potest.</i>	346
<i>Integer qualis esse debeat.</i>	360
<i>Instabiles sunt heretici.</i>	278
<i>Iteratio delicti quid importet.</i>	31
<i>Interdicta quot & qualia sint, & vnde originem habuerunt.</i>	187
<i>Interpretari legem quis possit.</i>	ibid.
<i>Inuocare demones quando sapiat hæresim.</i>	88.189
<i>Inuocare quid sit.</i>	26
<i>Inuocantes demones tam Iudæi, quam Saraceni per Inquisitorem puniuntur.</i>	23
<i>Inuocare brachium seculare quando possit Inquisitor.</i>	189
<i>Irregularitas quid sit, & super quam dispensare possit Inquisitor.</i>	199
<i>Irregularitatem non incurrit Inquisitor.</i>	470
<i>Iteratus actus frequentiam arguit.</i>	121
<i>Iudas hereticus fuit.</i>	331
<i>Iudæi in fide & extra fidem Christi heretici vel fautores inuenti.</i>	22.125.189
<i>Iudæi in quibus contra Christianos admittantur.</i>	9
<i>Iudæi quomodo per Episcopos & Inquisitores puniri possint.</i>	190
<i>Iudæi timore baptizati.</i>	ibid.
<i>Iudæis quare quandoque communicatio cum Christianis prohibeat.</i>	192
<i>Iudæorum codices pleni errorum.</i>	191
<i>Iudæi fidem Christi impugnantes quibus legibus puniantur.</i>	191.193
<i>Iudæi in eorum seflinitatibus non sunt perturbandi.</i>	195
<i>Iudex extra prouinciam suam nec excommunicare, nec absolueret potest.</i>	204
<i>Iudex secularis non se intrumittit in officio inquisitionis.</i>	342
<i>Iudex ex præsumptionibus procedens non potest corporaliter punire.</i>	204
<i>Iudex procedens sine cognitione causæ.</i>	221
<i>Iudex quando desinat esse iudex.</i>	21.28.119
<i>Iudex ecclesiasticus in secularem quid possit.</i>	204
<i>Iudex recusatus quid facere debeat.</i>	28
<i>Iudex ad absolendum promior sit, quam ad condemnandum.</i>	219

Index.

Iudex de delicto certus esse debet.	118
Iudex pecuniam, vel munera accipiens quid.	211
Iudex non est sine auctoritate.	200
Iudex pro labore suo aliquid petere non potest.	210
Iudex remissus quibus noceat.	ibid.
Iudex per ignorantiam iniuste iudicans ad interesse tenetur.	212
Iudex iuramentum dare quando non debeat.	210
Iudex singularem opinionem sequens.	222
Iudex clementior lege esse non debet.	109. 217
Iudex laicus quando & qualiter procedere possit contra clericum.	214
Iudex ecclesiasticus in causis tantum ecclesiasticis, vel mixtis ius habet.	218
Iudex duriores penas imponens incurrit infamiam.	209
Iudex de rebus coram se gestis tanquam testis potest deponere.	219
Iudex quomodo possit in penis imponendis detrahere severitati iuris.	235
Iudex inordinate remissus recedens videlicet à penis in iure statutis.	207
Iudex ad mitiorem semper tendere debet.	201
Iudex in iudicando semper sedere debet.	223
Iudex à muneribus abstinere debet.	202
Iudex est iustitia animata.	222
Iudex baratariam committens.	213
Iudex quando perdat ius suum.	219
Iudex duo considerare debet.	208
Iudex sine indicij, aut fama precedente procedere non debet.	212
Iudex contra appellantem in una si duas habet in altera causa procedere potest.	21
Iudex quando possit recusari.	184. 217
Iudex recusatus quomodo se habere debeat.	185
Iudex secularis in bonis neque in causis hæreticorum non se intromittat.	214
Iudex carere non debet aliquo sensu.	ibid.
Iudex secundum iura, quandoque secundum arbitrium iudicabit.	203
Iudicem corrumpere tentans.	214
Iudici necessaria qua sint.	200
Iudici statim non obediens penam non incurrit.	276
Iudicis arbitrium, atque benignitas.	204
Iudicis arbitrium circa fidem testi adhibendum.	383
Iudicem secularem compellere in quibus possit Inquisitor.	342
Iudicem recusare quando possit reus.	184
Iudiciarius ordo in quibus consistat.	222
Iudicij appellatione quid intelligatur.	223
Iudicij locus securus esse debet.	ibid.
Iudicium ad Episcopos, executio ad dominos temporales in his, qua ad fidem spectant pertinet.	198
Iurans ad hæreticos ire, seu hæreticos sequi.	355
Iurans non servet testimonium compellitur ad testificandum.	226. 378

Index.

<i>Iurantis, & iuramentum dantis intentio quid.</i>	228
<i>Iurandi modus, & forma.</i>	226
<i>Iuranti quando non creditur.</i>	228
<i>Iuramenti definitio, & diuisio.</i>	224
<i>Iuramentum quid faciat.</i>	290
<i>Iuramentum dicitur formalis solemnitas iudicij.</i>	377
<i>Iuramentum calumnia quid, & quid veritatis.</i>	225
<i>Iuramenti substantia.</i>	ibid.
<i>Iuramentum dare quando non debeat iudex.</i>	210
<i>Iuramentum a parte qualiter remitti possit.</i>	216
<i>Iuramentum est de validitate, non de substantia testimonij.</i>	225
<i>Iuramentum compurgatorium quale.</i>	308
<i>Iurare quare debeat testis examinandus.</i>	227
<i>Iurare secundo quando quis debeat, & super quo sit iurandum.</i>	378
<i>Iurato dicto magis creditur, quam non iurato.</i>	225
<i>Iurisdictio quid sit, & quid merum, & quid mixtum Imperium.</i>	229, 231
<i>Iurisdictio parochorum qualis sit.</i>	229
<i>Iuris appellacione venit consuetudo.</i>	231
<i>Iuris positina omissa solemnitas quid faciat.</i>	ibid.
<i>Ius naturale est commune omnium gentium.</i>	230
<i>Ius diuinum per posituum, & etiam per principem quandoque limitatur.</i>	364
<i>Iustitia.</i>	230
<i>Ius canonicum in quibus, & ubi seruetur.</i>	230
<i>Ius suum iudex quando & qualiter perdere dicatur.</i>	219
<i>Ius patronatus qualiter transeat in fiscum.</i>	416

L

L <i>achrymis nullus fiat locus.</i>	301
<i>Laici non pradicent, nec oculta conuenientia faciant.</i>	233
<i>Lania, seu striga qua sunt.</i>	ibid.
<i>Lapsio & non relapsio parcius.</i>	469
<i>Lata & serenda sententia differentia.</i>	96
<i>Latitans vt fugiat quid.</i>	122
<i>Laudem quid sit.</i>	233
<i>Laxare penam res non potest iudex.</i>	207
<i>Legatus de latere quid sit, & quam auctoritatem habeat.</i>	214
<i>Legem interpretari quis valeat.</i>	187
<i>Legis diuinae interpres solus Papa est.</i>	235
<i>Legis intellectus qualis sit.</i>	64
<i>Legitima portio quid sit.</i>	234
<i>Legitima quando confiscanda venit.</i>	417
<i>Lenis suspicio quomodo transeat in vehementem.</i>	353, 464

Index.

<i>Leuia signa ad inquirendum de heresi sufficiens.</i>	161
<i>Leuia delicta qua dicantur.</i>	175. 290
<i>Lex inquisitionis officium impediens venit abroganda.</i>	177
<i>Lex noua limitatur per antiquam.</i>	177
<i>Lex secularis per Ecclesiam non approbata clericum non ligat.</i>	183
<i>Lex quomodo abrogetur.</i>	183
<i>Liberi, statu liberi, & serui qualiter differant.</i>	399
<i>Liberorum appellatione qui veniant.</i>	240
<i>Liberum arbitrium cogere non potest demon.</i>	465
<i>Libelli famosi auctor, vel propalator quomodo puniatur.</i>	236
<i>Liber homo remissive.</i>	240. 477
<i>Libri hereticorum Inquisitori tradi debent.</i>	237
<i>Libri prohibita, vel suspecta lectionis detentio quid faciat.</i>	237. 468
<i>Libri suspecti etiam apud Romanos prohibebentur.</i>	239
<i>Literis Cardinalis, & Principum qualis fides sit adhibenda.</i>	259
<i>Literati nobiles, immo nobilissimi sunt.</i>	253
<i>Litigator continuus accusare non potest.</i>	239
<i>Lit contestata vim habet responsio.</i>	387
<i>Locatio quando alienatio dicatur.</i>	240
<i>Loca vicina que dicantur.</i>	ibid.
<i>Locus ag grauat delictum.</i>	ibid.
<i>Locorum, temporum, & personarum qualitas consideranda.</i>	209
<i>Ludi ex quibus crimina oriuntur.</i>	193
<i>Luce meridiana clarior probatio debet esse, quomodo intelligatur.</i>	295

M

M Agici, & Mathematici qui sint.	25. 87
<i>Magnum, & paruum quid sit.</i>	241
<i>Maiestas diuina peruiuensa quid.</i>	ibid.
<i>Magistralia iuris vocabula.</i>	288
<i>Maior omni exceptione quis dicatur.</i>	360
<i>Maior pars quid sit & qui maiores dicantur.</i>	243
<i>Malam voluntatem habens circa finem, & circa ea que sunt ad finem habebit.</i>	125
<i>Maleditia & incontinentia quid faciant.</i>	242
<i>Maleditia & negligentia carere debet Inquisitor.</i>	176
<i>Maleditiam supplere autem quomodo intelligatur.</i>	230
<i>Maledicia quando sapiant heresim.</i>	242
<i>Malus animus quando presumatur.</i>	289
<i>Malus pro salute boni tolerari quando debeat.</i>	305
<i>Malignitate potens quis quandoque esse potest.</i>	79
<i>Maledicus insignis iure communi gaudere non debet.</i>	154

Index.

Malefactum pro infecto habetur.	183
Maleficium quatuor modis probatur.	67
Mandans, instruens, & falsus testis quando absoluitur.	297
Manifestum quid sit, & manifeste comprehensus.	244
Manifeste quid significet.	ibid.
Maritus longo tempore absens.	ibid.
Maritus uxorem de heresi damnatam alere non tenetur.	245
Martyrium hæreticorum tantum.	ibid.
Masculinum comprehendit femininum.	114
Matris delictum quid filius noceat.	114. 245
Matrimonium ad ecclesiasticum iudicem pertinet.	245
Matrimonium per clericum in sacris constitutum, vel religionem professum publice contractum.	ibid.
Matrimonium ab hæretico contractum quandoque nullum.	278
Maumetum invocans quid.	246
Mediator facinoris testis esse non potest.	213
Memoria defuncti hæretici, vel proditoris damnanda.	246
Mendacium indicium maximum facit contra reum.	ibid.
Mendacium benignitatis quandoque sine peccato.	271
Mendaciter respondens iudici torqueri debet.	246
Mendax quis non admittitur.	ibid.
Mendacium iudiciale quomodo puniatur.	ibid.
Metus cadens in virum, vel mulierem constantem.	ibid.
Meri & mixti imperij iura comprehendit iurisdictio.	229
Metu mortis fidem negantes quid.	22
Ministros habere quomodo possit Inquisitor.	39. 247
Minor ætas quando excusat.	247
Minor sine curatore quando torqueri possit.	ibid.
Minor factus etiam cum iuramento quid.	374
Minus legitima iudicia quando requirantur.	157
Miraculi vera diffinitio.	486
Miserabilium causæ sunt expedienda.	39
Misso pecuniarum ad partes hæreticorum.	458
Mixtim sapienter satneque loquens quid.	483
Mitigare pœnam quando possint Inquisitores.	180
Modestia semper utendum est.	20
Modi & modicum.	248
Monitio quoruplex, sit, & quomodo fienda.	ibid.
Monachus testis esse quando, & qualiter possit.	360
Moralia, legalia, iudicialia, & ceremonialia præcepta qua sint.	189
Moram trahere extra suam provinciam quare non debeat Inquisitor.	248
Mortis appellatione quid in civili, canonico, atque divino iure.	249
Mortem relapsis seu impenitentibus nunciare quis debeat.	319

Index.

Mortem tantum evitat ad Ecclesiam rediens hareticus.	138
Mortui haretici heredes quando, & quomodo citari debeant.	34
Mortui quando accusari possint.	34. 249
Mortuus quando possit excommunicari & absolvi.	34
Mortuus regulariter in quibus accusari potest.	249
Mulier in quibus causis ad accusandum admittatur.	250
Multitudo non, sed fides testium est attendenda.	288
Multitudo quando est in delicto.	251
Mullæ differt à pana, quam potest Inquisitor imponere.	273
Mulier quando forum ecclesiasticum sortiatur.	220
Mulier ad accusandum non admittatur nisi.	250
Multitudo duarum testimoniorum.	ibid.
Mulieribus, & rusticis quando parcitur.	121
Mundum calamum & linguam unam iudex debet habere.	291
Munera à iudice acceptabilia.	311
Murus, & immutatio quid sit.	39
Mutuas pecunias haretico quid.	354

N

N ecessitas quando dicatur.	258
Necromantia quomodo ad Inquisitorem spectet.	ibid.
Negans qua prius fassus fuerat.	142. 392
Negatio copia processus quid faciat.	300
Negotiatio clericis prohibita qualis sit.	253
Negligens in puniendo prælatus facit indicium contra se.	252
Negligentia requiri scientiam.	46
Negligentia Episcopi, & Inquisitoris quid facias.	9
Nobilis quotupliciter quis dicatur.	253
Nobiles sunt literati omnes.	ibid.
Nobilitas subiecti culpam aggravat.	92
Nobilitati in penis inferendis qualiter deferatur.	253
Nomina testium prodi non debent, sed supprimi.	16
Nominatus per tortum quid.	264
Nona diei hora qua sit.	485
Notarius sine iudice testes recipere non potest.	60
Notarii qui possint esse in arduis causis.	12
Notarius quis, & quare dicatur.	254
Notarii religiosi, & duo idonei loco notarii possint eligi ab Inquisitore.	ibid.
Notariorum subscriptiones qualiter fieri debeant.	255
Notarios creare & instituire quomodo & qualiter potest & debet Inquisitor.	257
Notario magis quam testis semper creditur.	ibid.
Notarii quando & quotiens iurare sententur.	255

Index.

Notorium multiplex .	257
Notorium delictum Episcopi & Inquisitoris .	258
Notorij probatio qualis esse debeat .	ibid.
Notorium in facto non in opinione est .	ibid.
Notum, & notorium quomodo differant .	217
Nota hæresis que, & qualis dicatur .	226
Nuncius iuratus esse debet, quia ei creditur .	42
Nuncio quomodo credatur .	43, 258
O bedientia Prælati à subditis deneganda non est .	259
Obedientes in negotio inquisitionis qui dicantur .	ibid.
Obedientes etiam iniusto Ecclesiæ præcepto .	ibid.
Obligati Inquisitori pro hæreticis .	ibid.
Obligati hæreticis quomodo liberantur .	260
Oblivio rationabilis quando excusat .	61
Oblivio presumitur ex quinquennio .	260
Obscuritas nimia in responsionibus quid faciat .	260, 382
Occidens aliquem ex familia Inquisitoris etiam iussu alieno .	260
Occidens aliquem ad sui defensionem quomodo puniatur .	261
Occultum multipliciter, & qua occultata quo ad Ecclesiam .	233
Occulta ad Ecclesiam pertinentia .	261
Occultum quomodo afficiat .	275
Occultus hæreticus quomodo absolui debeat .	6
Occulti hæretici qui sint .	ibid.
Octo dierum terminus cui, & quando est assignandus .	174, 389
Officialis negligentia que puniri debeat .	262
Officiales que statuta facere possint .	263
Officiales in sindicatu non debent irgeri .	213
Officiales iura excedentes quando homicida sint vocandi .	391
Officio functus quando dicatur index .	263
Officio durante non possunt iudices esse testes .	ibid.
Opera nonnulla hæreticorum sunt admissa, & concessa .	79
Opinio, & fama quomodo differunt .	153
Opinio doctorum quam veritatem faciat .	163
Opinio noua que & qualis dicatur .	132
Opinio vehemens pro scientia habetur .	153
Orare pro hæretico non licet .	111
Ordo iudiciarius duplex .	264
Ordo seruandus in inquisitione contra regularem .	166
Ordinarij, & non delegati sunt Episcopi .	172
Ordinatio contra inquisitionis officium est nulla .	265

Index

Ordinatus ab hæreticis, & maxime scienter . . .	265
Ordinatus sine baptisate . . .	ibid.
P allor vultus, & trepidatio in reo quid faciant . . .	263
Panophilus Pherus . . .	487
Papa quot & quibus testibus conuincatur . . .	67
Papa in terris Imperij qualem jurisdictionem habeat . . .	266
Papa in quibus gubernetur a Deo . . .	97
Papa non potest sibi successorem eligere . . .	266
Papa etiam super infidelitate habet auctoritatem . . .	190
Papa propter hæresim tantum potest deponi . . .	141. 266
Papa in quibus subdantur Principes Christiani . . .	266. 292
Pape verbo quando non credatur . . .	239
Pauentiam vel confederationem cum hæretico facere non licet . . .	354
Pater in sorto filio torquetur . . .	390
Pater quandoque pro filio obligatur . . .	267
Patri, vel fratri hæretico magis quã alijs benefacere quis quandoq; tenetur . . .	ibid.
Patris magis quam matris delictum filium afficit . . .	114
Patrem alere tenetur filius . . .	115
Patronus vergens ad inopiam quid iuris in inuopatratu . . .	267
Patere quid dicatur . . .	ibid.
Pauper regulariter non accusat, & quis pauper dicatur . . .	258
Paupertas Christi qualis fuerit . . .	ibid.
Peccatum in Spiritu sanctum proprie quid sit . . .	ibid.
Peccatum in confessione auditum reuelare quid . . .	269
Peccatum in dignitate constituti quale . . .	ibid.
Peculatus pena quando teneatur iudex . . .	ibid.
Peculium profectitium quando confiscatur . . .	422
Pecuniam ad hæreticos mittens qua pena puniatur . . .	467
Pecuniaria pena rem multare potest Inquisitor . . .	181. 281
Peremptorium ante sententiam requiritur . . .	270
Periurus non est sine dolo, licet non semper puniatur . . .	270
Periuri & contra se, & contra alios quomodo admittantur . . .	10
Persilens in negatiua quid . . .	186
Persuerantia etiam in morte quid operetur, & in quibus requiratur . . .	271
Pertinacia ad hæresim est necessaria remissive . . .	272
Pertinacis pena temporalis esse debet . . .	180
Pertinax quod duplex dicatur . . .	130

Index.

Personaliter citatus personaliter comparere debet .	45
Persona dua religiosa, & dua idonea ad depositiones accipiendas.	178
Physionomia mala arguit malam inclinationem.	272
Pilatus abusus est auctoritate sibi data .	208
Placentina consuetudo in hereticorum bonorum confiscatione .	116
Pluries hereticum audiens presamitur cum illo connenire .	132
Plures duobus quando & quare requirantur in testimonium .	369
Pocula amatoria citra heresis labem porrigi possunt .	24
Pœna mortis in iure canonico pro excommunicatione statuitur .	279
Pœna capitales & non capitales qua sint .	ibid.
Pœna corporalis in atrocioribus evitari non debet .	ibid.
Pœna ultimi supplicij in pecuniariam quando commutari possit .	280
Pœna iuris consummatum delictum requirit .	273
Pœnam augendi, vel minuendi qua sint causa .	274
Pœna in Principe quomodo sit arbitraria .	273
Pœna duplex invenitur in heresi .	5
Pœna temporalis non remittitur .	ibid.
Pœna per se, vel per alium que expiari possit .	114
Pœna ex patris, vel matris delicto transiens in filios .	ibid.
Pœnas augere, vel minuere ex causa potest Inquisitor, & Iudex, non autem relaxare .	209
Pœna hereticis debentur duplicis ordinis .	476
Pœna due quando sunt imponenda minor prevalere debet .	268
Pœna corporalis, seu pecuniaria quando procuratorem requirit .	301
Pœna quando duplicari debet .	274
Pœnas diverse diversa tempora requirunt .	321
Pœnam commutare post latam sententiam non potest Iudex .	322
Pœna à multa qualiter differat, & quid requirat .	273
Pœnitentiam sibi ab Inquisitore impositam facere renuens .	141.452.454
Pœnitentiam sibi ab Inquisitore impositam facere omittens .	269.452
Potentia malitię qua, & qualis sit .	16
Prædicans assertionem hereticam quomodo puniri debeat .	283
Præces pro heretico fundere quid sit .	111
Præceptum panale à quibus inveniatur sit .	282
Præceptum an possit per Iudicem fieri sine causę cognitione .	283
Prælati alios & non se corrigens delinquit .	ibid.
Prædicans hereses .	ibid.
Prælati quis dicatur & sit .	284
Præscriptio quare sit inuenta .	370
Præsumptio quid sit & quadruplex .	287
Præsumptio violenta sola est sufficiens ad condemnandum .	290
Præsumptio malitia quid faciat .	206
Præsumptio præsumptionem elidit .	344

Index.

Presumptio probabilis iuncta infamia violentiam facit presumptionem	309
Presumptio quomodo elidat indicium	154
Presumptio quid operetur	428
Presumptio secunda primam consumans	464
Presumptione non prava reus interrogari non potest	288
Presumptionibus validioribus standum est	190
Presumitur contra hereticum, & criminiosum in dubio	ibid.
Presumitur pro Principe nisi scandalum oriatur	191
Prescriptio quare sit inventa, nec per illam tolluntur peccata	284
Prætor quomodo possit iudicare	285
Præventio quomodo causetur, & inuet	172, 285
Præventio quomodo augeat	172
Primi motus non sunt in potestate hominis	97
Principes seculares damnatis per Inquisitores immunitatē dare non possunt	192
Princeps solus immunitatem promittere potest	303
Princeps absolutus est à solemnitatibus iudicialibus	ibid.
Principis auctoritas que & qualis	311
Principi quando non est obediendum	201
Principes contra iudaos ad quid teneantur	292
Principes in quibus subdantur Pape	ibid.
Principale maleficium quando constare debet	111
Principium quid sit	292
Prinata crimina que dicantur	293
Privationem precedere debet causa cognitio	ibid.
Privilegium quid sit, & privilegia fisco damnosa	294
Probatio in criminalibus luce meridiana clarior esse debet	295
Probatio presumpta, & per coniecturas in quibus admittatur	ibid.
Probatio quid sit, & quotuplex	294
Probatio per torturam quando tollitur	395
Probationes luce meridiana clariores quando esse debent	295
Probationes gradus qui sint	296
Probabilia & versimilia que sint	152
Processus nullus respectu iudicis	300
Processus error non attenditur quando reus delictum confitetur	299
Processus, & testium publicatio quando fieri debet	ibid.
Processum tardare studentes quid mereantur	110
Procurator in criminalibus quando admittatur	301
Producens testem vel instrumentum falsum	301
Promissio liberationis quando tenet	171
Promissionem impunitatis solus Princeps facere potest	303
Promissio quomodo intelligatur	303, 479
Promissio facta dæmoni solemniter	302
Professus in religione approbata	ibid.

Proro-

Index.

<i>Prerogata iurisdiclio quid dicatur .</i>	303
<i>Protestatio quid sit & quibus proficit .</i>	71
<i>Publicatio processus, & testium .</i>	199.303
<i>Publicatio testium quandoque omittenda .</i>	385
<i>Publicum crimen tripliciter dicitur .</i>	304.293
<i>Puniri bis de eodem crimine quando quis possit .</i>	305
<i>Puniri debent verba etiam iocose contra fidem prolata .</i>	ibid.
<i>Punitio in utroque foro potest fieri .</i>	ibid.
<i>Pupillus delinquens mitius punitur .</i>	306
<i>Pupillus regulariter non accusat .</i>	15
<i>Purgatio vulgæ is omnino prohibita .</i>	306
<i>Purgatio canonica cui, & quando sit indicenda .</i>	ibid.
<i>Purgatio canonica ubi fienda .</i>	308
<i>Purgandus pauper vel extraneus .</i>	309
<i>Purgatio iurata .</i>	310
<i>Purgatum indicium quale .</i>	2

Q

Q <i>uadragenalis præscriptio in causa fidei quomodo observetur .</i>	310
<i>Quadragenalis præscriptio non habet locum in bonis confiscandis hereticorum .</i>	117
<i>Qualitas personæ, loquendi modus, & scandalum datum sunt consideranda .</i>	137
<i>Questionandi vsus & consuetudo qualis sit .</i>	80
<i>Querela est nomen generale .</i>	312
<i>Querelare vel accusare quis possit .</i>	ibid.

R

R <i>aptorum productio à quibus fieri possit .</i>	487
<i>Raptores virginum qualiter puniri possint, & debeant .</i>	312
<i>Ratificata confessio quid facias .</i>	58
<i>Ratio legis est anima eius .</i>	313
<i>Receptatio & receptatores quid sint .</i>	314
<i>Receptatores sine culpa qui sint .</i>	ibid.
<i>Receptator secundum canones quid sit .</i>	467
<i>Reconciliatus ad dignitates qualiter promoveri possit .</i>	139
<i>Reconciliatus ab excommunicatione tantum & non à crimine absoluitur .</i>	340
<i>Reconciliatorum hereticorum sententia qualis esse debeat .</i>	339
<i>Recusari quomodo possit iudex .</i>	218
<i>Recusandi iudicem modus servandus .</i>	315

Rediens

Index.

<i>Rediens post sententiam non potest ab Inquisitore recipi .</i>	138
<i>Redeuntes ad fidem hæretici quas pœnas euadunt .</i>	316
<i>Redeuntes, siue transeuntes ad Iudaismum .</i>	ibid.
<i>Regulares prelati contra subditos in causa fidei procedere quomodo debeant. ibid.</i>	ibid.
<i>Regula de apicibus iuris seruanda .</i>	ibid.
<i>Rei complexio in tortura maximè est consideranda .</i>	388
<i>Rei iudicandi forma qualis sit .</i>	386
<i>Relapsi qui dicantur .</i>	317.453
<i>Relapsus occultus quomodo recipi debeat .</i>	140
<i>Relapsi quare non recipiantur .</i>	141
<i>Relapsorum bona confiscari debent .</i>	140.169
<i>Relapsorum & impenitentium pœna qualis esse debeat .</i>	141.469
<i>Relaxare, mutare, & alterare pœnam quomodo differant .</i>	319
<i>Relaxare pœnam in lege statutam non potest Iudex .</i>	326
<i>Religiosus hæreticus grauius punitur .</i>	142
<i>Religiosorum nomine qui veniant .</i>	323
<i>Renunciare suis defensionibus quando & qualiter possit reus .</i>	80
<i>Remedia ad maleficia tollenda .</i>	324
<i>Repetitio testium quando est necessaria .</i>	387
<i>Repetitio illicita qualis sit .</i>	391
<i>Replicatio paris criminis, & restitutio in integrum .</i>	825
<i>Requirere Episcopum quando & qualiter debeat Inquisitor .</i>	390
<i>Reseindi debent hæreticorum contractus .</i>	115
<i>Residere qui debeant clericis .</i>	325
<i>Respectus familiaris & conditionis quid faciat .</i>	397
<i>Respondere iudici reuens absque causa .</i>	325.330
<i>Responsio v. militis contestata habens .</i>	387
<i>Restitutio in integrum cui denegetur .</i>	232.326
<i>Restitui per Imperatorem quid .</i>	326
<i>Retractans confessionem iam factam .</i>	327
<i>Reuelans secreta consilia .</i>	220
<i>Reuersus post sententiam quomodo recipiatur .</i>	438
<i>Reus seipsum offerens & delictum confitens quid lucretur .</i>	329
<i>Reus quando sit absolvendus, & quando non .</i>	158.224
<i>Reus de mendacio in iudicio dicto non punitur .</i>	329
<i>Reus de socijs criminis quando & qualiter interrogari possit .</i>	153
<i>Reus quando torqueri possit .</i>	154
<i>Renocatio prioris confessionis quando admittatur .</i>	328.392
<i>Renocatio prioris confessionis in mortis articulo .</i>	328
<i>Renocare ab errore aliquem reuens errare se ostendit .</i>	429
<i>Rex Sicilia Pape ministrum gessit contra Iudæos .</i>	194
<i>Rigorosior, sed iusta Placcn. consilij sententia .</i>	450
<i>Rigor legis qualiter & quando à Iudice temperari possit .</i>	235.322

Index.

S

<i>Sacerdos in testem adductus de in confessione auditis taceat.</i>	330
<i>Sacerdotes, vel clerici hereticis fauentes qualiter puniri debeant.</i>	111
<i>Sacramenta que & quando administrare possit laicus.</i>	331
<i>Sacrilegium quomodo committatur.</i>	332
<i>Sacrificia demonibus offerentes quando heretici, vel suspecti habeantur.</i>	25
<i>Sagacis, & idiotę differentia in dandis iudicijs defensorijs.</i>	158
<i>Sanguinis effusionem abhorret Ecclesia.</i>	136
<i>Saraceni quare tolerantur inter Christianos.</i>	195
<i>Scandalum vitari qualiter debeat.</i>	160
<i>Schismatici ab hereticis quomodo differant.</i>	333
<i>Schismatici pœna qualis sit.</i>	ibid.
<i>Scientia in delicto requiritur.</i>	313
<i>Scientia doctoris & testis quomodo differant.</i>	332
<i>Scientia & ignorantia quid faciat in prescriptione, & quando presumatur in facto proprio.</i>	119.333
<i>Scribens, vel recitans aliquid in damnum Inquisitoris.</i>	354
<i>Scripturam suam non probans qualiter puniatur.</i>	236
<i>Scriptura non est de substantia abiurationis.</i>	2
<i>Scriptura que publica, que autentica, & que priuata.</i>	334
<i>Scripta sententia non reperta quid faciat.</i>	448
<i>Scripta auctorum ab ecclesia damnatorum qualia sint.</i>	334.
<i>Secreta consilia reuelans quid.</i>	210.344
<i>Secreti violatio quid faciat.</i>	385
<i>Secularis potestas de crimine heresis non se intromittat.</i>	336
<i>Secularis potestas in clericum qualem potestatem habent.</i>	ibid.
<i>Securus esse debet iudicij locus.</i>	223
<i>Sede Episcopi vacante, Inquisitor capitulum requirere non tenetur.</i>	104
<i>Sedere debet Iudex in iudicando.</i>	52
<i>Seipsum constituens aduocatis qualiter non egeat.</i>	158
<i>Semina in elementis qualiter sint.</i>	487
<i>Semiplena probatio que sit, & duę semiplenę probationes quid faciant.</i>	295
<i>Senex quis dicatur, & qui decrepitus, & an, & quando torqueri possit.</i>	337
<i>Sententia qualis esse, & qualiter ferri debeat.</i>	338
<i>Sententia interlocutoria vim diffinitiuę habens.</i>	339
<i>Sententia declaratoria requiritur in bonorum confiscatione etiam post mortem delinquentis.</i>	543
<i>Sententia reconciliatorum qualis esse debeat.</i>	339
<i>Sententia reconciliati non fertur, sed lata pronũciatur, nec est cõtra, sed pro reo.</i>	340
<i>Sententia contra mortuum lata.</i>	344
<i>Sententia que nunquam in rem iudicatam transit.</i>	ibid.
<i>Sententia sine citatione que sit.</i>	341

Sententia

Index.

<i>Sententia Inquisitoris cito executioni mandanda est .</i>	342
<i>Sententia lata sine probationibus qualis sit .</i>	287
<i>Sententia qua interlocutoria, & qua diffinitiva dicatur .</i>	339
<i>Sententia diffinitiva in scriptis esse debet .</i>	338
<i>Sententia diffinitiva lata non potest corrigi circa principale, sed iustificari .</i>	337
<i>Sepultura ecclesiastica tradere quid sit .</i>	279
<i>Sepultura ecclesiastica carere debent hæretici .</i>	ibid.
<i>Serapidis miracula qualia fuerunt .</i>	487
<i>Servilis & libera persona differentia .</i>	153
<i>Servus quis dicatur, & quando torqueri possit .</i>	346
<i>Semeritas in atrocioribus militat .</i>	203
<i>Signa leuia ad inquirendum de hæresi sufficiunt .</i>	161
<i>Simonia tam in dante quàm in recipiente qualiter consistet .</i>	213
<i>Simonia quando & qualiter sit vera hæresis .</i>	345
<i>Similitudo & dissimilitudo in dictis testium quid faciat .</i>	381
<i>Simpliciter & de plano, ac summarie procedere quid sit .</i>	297
<i>Singularium testium nobilitas quid faciat .</i>	296
<i>Singulares testes qui dicantur .</i>	363
<i>Socj criminis admittuntur contra hæreticos .</i>	102.346
<i>Socj criminis confessio in crimine hæresis quid faciat .</i>	153.157.347
<i>Solemnitas iuris seruari debent in enormi crimine .</i>	99
<i>Solemnitas iuris civilis, vel iuris gentium non autem diuini quandoq; tollitur .</i>	85
<i>Solemnitas maior in foro iudiciali requiritur quàm in penitentiali .</i>	284
<i>Solitus quis dicatur .</i>	347
<i>Sortilegi non hæretici qui sint .</i>	87.347.465.
<i>Spadachiari quandoque debet enormis peccator .</i>	99
<i>Spiritus boni, & mali occursus differentia .</i>	485
<i>Spoliatus ut torqueatur quid .</i>	390
<i>Sponse iudici se offerens quid .</i>	289.457
<i>Sportula à quo iudice peti possint .</i>	211.347
<i>Spurcare Sanctorum imagines .</i>	456
<i>Statuta ad hæresim pertinentia interpretari quis possit .</i>	348
<i>Stultus quis dicatur .</i>	483
<i>Stylus curia quid faciat .</i>	348
<i>Subditi superioribus obedire in quibus teneantur .</i>	349
<i>Subditi obedientiam præscribere non possunt .</i>	348
<i>Subditi ratione delicti qui dicantur .</i>	175
<i>Subscriber scripturæ aliena quomodo sibi præiudicet .</i>	428
<i>Summarie & de plano procedere quid sit .</i>	300
<i>Supplicium ultimum quid sit .</i>	349
<i>Suspensus ab officio quid possit .</i>	ibid.
<i>Suspensus celebrans vel per annum perseverans .</i>	ibid.
<i>Suspectus leuiter, vehementer, & violenter quid sit .</i>	351

Index.

<i>Suspectus secundo.</i>	448
<i>Suspicio quotuplex sit.</i>	350
<i>Suspicio leuis in uehementem transiens.</i>	464
<i>Suspicio uehemens quandoque in uolentiam transi.</i>	102
<i>Suspicio si contra Papam oriatur.</i>	175
<i>Suspicio inducens scandalum.</i>	162
<i>Suspecti tantum de heresi non debent inueneri.</i>	338

T

T <i>Abellio uni testi, & pluribus aequale.</i>	44
<i>Tacens, & taciturnitas in iudicio quid operetur.</i>	357
<i>Tacens in his, in quibus tenetur contradicere.</i>	ibid.
<i>Taciturnitas diuturna digna sindicatu.</i>	ibid.
<i>Talis non dicitur nisi pronunciat.</i>	39.420
<i>Tempus quandoque delictum aggravat.</i>	358
<i>Tempus quando non vitiat.</i>	379
<i>Terminus iuris quantus, & qualis esse debet.</i>	358
<i>Terminus ad dandos vel recipiendos apostolos.</i>	19
<i>Terminis tres in citatione sub excommunicationis pena facta.</i>	43
<i>Temperare penam post sententiam qui possint.</i>	210
<i>Terror quomodo tortura dicatur.</i>	150
<i>Tertio nuda & leuis non dicitur questio.</i>	358
<i>Terribilem se quandoque ostendere debet index.</i>	150
<i>Testis in articulo mortis dictum reuocat.</i>	384
<i>Testis singularis quid faciat.</i>	367
<i>Testis unus de insaniam opinioni preualet communi.</i>	ibid.
<i>Testis unus pirogatorium facit indicium.</i>	365
<i>Testis non reddens causam dicti sui.</i>	384
<i>Testis quando efficitur de foro iudicis.</i>	379
<i>Testis proprium crimen causam contingens passus.</i>	384
<i>Testis de auditu nominare debet personas a quibus audiuit.</i>	107.381
<i>Testis corruptum se asserens vel nimium deponens.</i>	375
<i>Testis inhabilis presumptione suffultus.</i>	157.374
<i>Testis sine adminiculis.</i>	162
<i>Testis stipatus quid sit.</i>	366
<i>Testis & denunciator quis, & quando possit esse.</i>	376
<i>Testis a parte, vel a iudice vocari debet, & cogi quandoque.</i>	370
<i>Testis quando bis testificari cogatur.</i>	372
<i>Testis non admittendus quando admittatur.</i>	376
<i>Testes in depositione Cardinalium requisiti.</i>	369
<i>Testes singulares in crimine heresis quomodo probent.</i>	364
<i>Testem corruptum producens qualiter prouidatur.</i>	301

Testes

Index.

Testes duo non sufficiunt ad probandum bonam vel malam famam .	364
Testes notabiles quid faciant .	150
Testes unde dicti, & testium qualitas qua esse debeat .	359
Testes plures duobus quando requirantur .	364
Testes in testamentis requisiti .	370
Testes quando torqueri debeant .	400
Testes de infamia concordare non est necesse .	161
Testes à quibus citari, & cogi debeant .	370
Testes alias non admittendi quando, & in quibus admittantur .	376
Testes non tantum in substantia, sed & in cortice verborum quandoque concordare debent .	381
Testes variantes torqueri possunt & debent .	391
Testes alias reprobati contra de hæresi suspectos admittuntur .	9
Testes minus idonei quando idonei reputentur .	157
Testes integri quales esse debeant .	360
Testium subscriptio non requiritur .	44
Testium inhabilium fides qualis sit .	10
Testium singularium multitudo, & nobilitas quid faciat .	196
Testium differentia .	359
Testium nomina supprimi quando debeant .	79-343
Testium singularitas fortificata .	368
Testium qualitas qua sit admittenda .	359
Testimonium de auditu alieno quando, & qualiter probat .	375
Tinila quid sit .	386
Titubans quis, & quando dicatur .	102
Torquendus quando sit reus .	180
Torqueri ob qua possunt presbyteri .	183
Torqueri qui possunt .	391
Torqueri volens utrum possit vel non .	395
Torqueri non potest ob contumaciam seipsam offerens .	400
Tortura quid sit, & quomodo à questione differat .	386
Tortura non in omnibus causis criminalibus datur .	391
Tortura à quibus incipi debeat .	ibid.
Tortura quid faciat .	4
Tortura debet dari super complicibus .	142
Tortura quinque gradus habet .	397
Tortura debilitat indicia .	395
Tortura sine ministris .	399
Tortura vana quando dicatur & sit .	221
Tortura enervat probationes .	ibid.
Tortura exempti qui sint .	399
Tortura quando non est reiteranda .	325
Tortus sine indicij si fateatur quid .	57

Index.

<i>Tortus super precedentibus indicij qualiter, & quando iterum possit tor-</i>	391
<i>queri.</i>	388
<i>Tortus quando ratificare debeat.</i>	399
<i>Tortus si in tormentis moriatur quid?</i>	458
<i>Tota sollicitudine veritatem querens non est hereticus.</i>	22
<i>Transseuntes seu redeuntes ad externos ritus.</i>	151
<i>Trepidatio, balbutio, & variatio, quid faciant in reo.</i>	458
<i>Triahæreticum scientia.</i>	393
<i>Tria consideranda in tortura.</i>	477
<i>Tria redeunsi necessaria.</i>	265
<i>Trina monitio, vel una pro tribus qualiter, & quando requiratur.</i>	442
<i>Turca baptizatus, sed hereticus.</i>	378
<i>Turpitudinem suam tegere qualibet tenetur.</i>	402
<i>Turpitudinem suam allegans in iudicio quando audiri debeat.</i>	487
<i>Tutia virgo Vestalis.</i>	386
<i>Tyrannus quid.</i>	

V

<i>Vacantia bona que dicantur & sint.</i>	119
<i>Vacillans, seu varians quis dicatur.</i>	382
<i>Vacillatio in iudicio qualiter puniri debeat.</i>	384
<i>Varians non punitur de falso.</i>	152
<i>Variationis maliciose pena.</i>	447
<i>Varietas in eadem instantia.</i>	382
<i>Vagabundus quis dicatur & sit.</i>	403
<i>Vasalli hæreticorum absoluntur ab obedientia præstanda.</i>	377
<i>Vehemens suspicio iterata in violentam transit.</i>	46. 102. 167
<i>Vehemens suspicio tenet illum qui ab hæretico compositum librum recipit.</i>	237
<i>Vehemens opinio pro scientia habetur.</i>	163
<i>Vehemens vehementi suspicioni superueniens.</i>	289
<i>Vehementer suspectus post formalem abiurationem.</i>	445
<i>Venetorum consuetudo in publicandis testibus.</i>	299
<i>Veniam petens ab Inquisitore qualiter reus præsumatur.</i>	431
<i>Verbum hæreticum dicens qualiter sit iudicandus.</i>	404
<i>Verba contra fidem etiam iocose prolata puniri debent.</i>	111
<i>Verba testium quomodo sint intelligenda, & declaranda.</i>	383
<i>Verbalis degradatio quid operetur.</i>	82. 83
<i>Verisimile semper est considerandum.</i>	108. 151
<i>Verisimilia que sint.</i>	152
<i>Veritas iuris positivi quandoque relinquatur.</i>	332
<i>Veritatem suppressens quid mereatur.</i>	374
<i>Veritatum catholicarum genera quot sint.</i>	68

Index.

<i>Vicarius Episcopi qualem habeat auctoritatem .</i>	406
<i>Vicarius Inquisitoris à quibus amoveri possit .</i>	ibid.
<i>Vicarij Inquisitoris aas quota esse debeat .</i>	168
<i>Vicinus quis dicatur .</i>	407
<i>Vicinus vicini factum scire praesumitur, & que vicina dicantur .</i>	ibid.
<i>Vilium personarum testimonium quantum valeat .</i>	143
<i>Vincire, & elenare non est lenis tortura .</i>	397
<i>Violenter suspectus quis dicatur .</i>	353
<i>Violenter suspectus tanquam haereticus est puniendus .</i>	356
<i>Violenta suspicio sola sufficit ad condemnandum .</i>	350
<i>Virtutis eminentia quandoque in puniendo consideratur .</i>	374
<i>Vitans fidelium consortia, vel divina fugiens .</i>	355
<i>Ultimi supplicij poena in pecuniariam commutari potest .</i>	280
<i>Vnctio extrema relapsis dari non debet .</i>	472
<i>Vni tantum qualiter, & quando credatur .</i>	180. 366. 385. 408
<i>Vnio gentium ad finem illicitum quid faciat .</i>	408
<i>Vnum factum pluribus legibus puniri potest .</i>	409
<i>Vniuersitas in vno solo conseruari potest .</i>	408
<i>Voluntas delinquentis qualiter attendatur .</i>	ibid.
<i>Voluntas humana non finitur morte .</i>	ibid.
<i>Voluntas sine effectu quomodo puniri debeat .</i>	465
<i>Voluntas coacta quomodo praeualeat .</i>	378
<i>Volentem torqueri vt sic non debet .</i>	395
<i>Vsfructus non confiscantur .</i>	423
<i>Vsuram non esse peccatum asserens est haereticus .</i>	409
<i>Vsurarius fidelium consortia vitans .</i>	355
<i>Vsurarium causa ad quos iudices spectent .</i>	225
<i>Vtens falso instrumento in iudicio qualiter puniatur .</i>	409
<i>Vtilitas ex tolerantia iudaorum qualis sit .</i>	127
<i>Vulgari opinioni quando standum sit .</i>	14
<i>Vxor haeretici quomodo se habere debeat .</i>	418
<i>Vxorem publice ducens clericus in sacris, vel religiosus professus .</i>	410
<i>Vxores plures ducens quomodo puniri debeat .</i>	ibid.
<i>Vxores haereticorum qualiter, & quando dotes amittant .</i>	377

FINIS INDICIS.

PRAXIS IVDICIARIA INQUISITORVM

Fratris Vmberti Locati Placentini, Episcopi
Balneoregiensis ord. Prædicat. sacre
Theologiæ professoris,

*Ex diuersis eiusdem Sacre Theologiæ,
ac I. V. D. collectum.*

A

ABIVRARE, ET ABIVRATIO.

BIVRARE, licet secundum Cicc. lib. primo ad Atticum, simpliciter negare significet. Mihi autem (inquit Cicero) abiurare certius est, quàm dependere: & secundum Virgilium in octauo Aeneid. contra ius tenere, ipso poeta dicente, Abstractæque Boues, abiurataque rapinæ. secundum Doctores tamen, & prout nostræ deseruit intentioni, abiurare propriè est rem aliquam cum iuramento negare, & detestari. Quicumque ergo id, quod prius affirmauit cum iuramento, &

maximè in iudicio, reuocauerit, & cum iuramento negauerit, abiurasse dicitur. Qui namque propria confessione, vel facti euidentia, vel testium legitima attestazione de hæresi fuerit conuictus, vel de ea suspectus, secundum qualitatem suspicionis, hæresim debet abiurare, vt in c. accusatus, de hære. lib. 6. & c. ad abolendam, de hære. & si relabatur, pœna relapsis debita punietur, iuxta d. c. accusatus, nisi primo abiurauerit tanquam leuiter suspectus, quia secundò licet grauius puniri debeat, quàm primò, non tamen pœna relapsorum, quam abiurationem si reus negat facere, non videtur verè redire, ideo tanquam hæreticus est damnendus, iuxta c. ad abolendam, & c. excommunicamus, de hære. Et nota, qd qui abiurauit tanquam leuiter suspectus, si postea iterum cadat in leuem suspicionem, grauius (vt iam dictum est) debet puniri, quàm si nunquàm abiurasset, c. accusatus,

Abiurare negans, quid.

A do

de hære. li. 6. debet enim abiurare tanquã vehementer suspectus, secundũ auctorem lib. qui intitulatur Opus mallei maleficarum, & à simili quia secundum Gemin. qui allegat glo. in c. literas, de præsump. vehemens suspicio iterata transit in violentam. Siquidem abiuratio media multum aggrauat, quod patet ex hoc, quia si quis per centum annos fuisset hæreticus, & postea ad fidem redeat, non dicitur relapsus: si quis autem hodie abiuret hæresim, & cras deprehendatur etiam errare in fide, relapsus iudicabitur, & vt relapsus punietur, Anchar. in c. accusatus de hære. lib. 6. ibi, notandũ septimo. Circa abiurationis formam aduerte, q̃ cum duæ idoneæ personæ, siue duo religiosi rogati sunt loco notarij de aliqua abiuratione, eorum scriptura sufficit, concurrente maxime ipsius rei confessione: & in tali casu non potest dici, q̃ de ea solum constet per eius confessionem, cum adsit instrumentum probans ipsam abiurationem, adeo q̃ videtur cessare difficultas, q̃ scriptura sit de substantia abiurationis, de qua per tex. in c. accusatus, de hære. li. 6. & c. 1. de censibus. Et per Io. Mona. quoniam meo iudicio sufficere debet, q̃ reperitur scriptura facta per partem abiurantem, seu notarium, vel personas duas idoneas loco notarij, cũ si aliter diceretur, possent euenire multi casus, in quibus abiurationes essent nullæ, cum multi reperiantur, qui nesciunt scribere.

Scriptura nõ
est de substan-
tia abiuratio-
nis.

Abiurans vnam hæresim, omnes hæreses abiurare debet, tex. in c. ego Beringarius. ibi. Io. And. & Dominicus in c. accusatus. §. 1. de hære. lib. 6. vbi probatur, q̃ qui in vna hæresis specie errauit, & postea simpliciter, vel generaliter abiurauit, & in aliam sectam, vel speciem hæresis diuersam incidit, est relapsus, & tanquam relapsus puniendus, quia omnes hæreses inuicem sunt colligatæ. tex. in c. excommunicatus. p̃. de hære.

Abiurans tanquam hæreticus pœnitens, si postea hæreticos deducat, receperit, associet, eis munera mittat aut ab eis recipiat, eos visitet, vel eis fauorem impendat, iudicatur relapsus, vt in c. accusatus, vt supra, intellige tamen, nisi id quod facit aliqua bona ratione possit excusare, vt ignorantia, vel stultitia, vel affinitate, vt in d. c. per Doct. & glof. plenè habetur.

Abiurans tanquam hæreticus pœnitens, vel tanquam de hæresi vehementer suspectus, si postea in hæresim labatur, verus censetur relapsus. licet primum crimen plenè probatum non esset, d. c. accusatus. & ibi Gemin. & alij.

Fugiens à car-
ceribus.

Qui abiurauit, vt hæreticus, vel vt vehementer suspectus, si postea labatur in hæresim, vel fugit à carceribus, in quibus erat positus ad agendum penitentiam, si sponte redierit antequam vocetur à Iudice, vel queratur ab eo, relapsus non est iudicandus, quia relapsus non dicitur, nisi qui bis est de hæresi conuictus, vel primo dedit vehementer suspicionem, & secundo lapsus est. Qui autem sponte venit, non dicitur secundo conuictus, & per consequens, nec relapsus iudicabitur. Alphons. de Castro in li. 2. de pun. hære. c. 2. facit quod dicit Abb. in c. cum non ab homine. de iudi. debet

debes tamen tu Inquisitor bene scrutari an reuera sponte veniat. De fuga autem reorum vide infra in ver. Fuga.

Abiurans autem, & post abiurationem sibi impositam penitentiam, perficere renuens, dat de se vehementem suspicionem, quod ipsum non poenituerit, vel ad priora delicta redierit. Nota tamen pro maiori declaratione huius materiz, quod pro parte negativa est dictum D. Ant. de Butrio in cap. cum non ab homine. de iudi. qui ait, Tam dixi, quod si est poenitentia ei iniuncta, & non seruat, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio seculari, iux. c. ad abolendam, de hære. sed hoc non placet. Intellico ergo cum incorrigibilem, quando reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseuerat, & huius opinionis videtur etiam esse Barba. In oppositum est communis opinio doctorum Bal. in d. cap. cum non ab homine, ponens differentiam inter id, quod est principale iurisdictionis pretoris, & id quod est vltimum, sic dicens. Ille, qui non obtemperat pretori in eo, quod est principale iurisdictionis sue, id est, quia citatus non compareret, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax; ille vero, qui ei non obtemperat in eo, quod est vltimum sue iurisdictionis, ut quia depositus non admittit officium, vel gerit officium, incorrigibilis dicitur, tunc sic subsumo, sed vltimum iurisdictionis est poenitentia, quam ponit per sententiam, quæ est vltimum auctoritatis, vt claret; ergo qui poenitentiam sibi iniunctam non perficit, erit incorrigibilis, & impoenitens. Huius opinionis fuit Freder. de Senis in cõsi. 157. vbi sic dicit, subscribens opinioni Abb. de Podioboniti, q̄ Inquisitor non potest remittere poenam illi, qui poenitentiam sibi impositam post abiurationem non peregit. Io. Cald. in cõsi. 490. quod est secundum de hæreticis prope finem, idem tenet. Quem & sequitur Gemin. in cap. vt commissi, li. 6. de hære. Abb. in d. c. cum non ab homine, de præsumpt. pertractans, quis dicatur incorrigibilis, inter cæteros recenset illum, qui impositam sibi poenitentiam adimplere negligit, & specialiter loquitur de eo, qui fugit è carcere, in quo fuerat ob crimen oclusus. Ad dictum autem D. Ant. de Butrio dicitur, quod ipse poenitentiam iniunctam non peragere minus rectè considerauit. Qui enim poenitentiam impositam sibi non impleuit, dat (vt iam dictum est) vehementem de se suspicionem, & merito suspicari potest ipsum non poenituisse, & sic ad priora rediisse peccata, vel in ipsis perseuerasse, & sic dicatur incorrigibilis etiam secundum dictum ipsum D. Ant.

An autem talis brachio seculari tradi possit, & debeat, duobus modis responderi potest. Et primo dicitur de mente Io. Calder. in cõsi. de præsumpt. quod poenitentiz ab Inquisitoribus imponi solitæ, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt, quæ de directo contra hæresim tendunt, veluti ipsam detestari, contra ipsam prædicare, cum hæreticis non conuersari, & similia. Alia sunt, quæ non directè contra hæresim sunt, vt ieiunare, peregrinari, & similia. Nam non implens poenitentiam

Incorrigibilis quis sit.

Poenitentiam nõ perficiens.

Abolitio, Absens.

4
Relapsus quis
primi ordinis, tradi debet curiæ sæculari, non autem non implens penitentiæ secundi ordinis. Tunc enim quis dicitur relapsus, quando fecit illud, quod non est dubiū fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. Et hoc videtur velle Doctores in d. c. vt commissi. de hære. Et quoniam carcer datur in penitentiam reis, ne alijs noceant, vel alios inficiant, & vt appareat ambulans in tenebris, vel in luce, ideo è carcere fugiens tradi non debet curiæ sæculari, sed alia pœna puniri, puta pecuniaria. Vide Franc. Squilacen, in suo tractat. de fi. ca. 19. vide etiam infra in verbo, Relapsus.

A B O L I T I O.

Abolitio dari debet, id est circumduci processus, seu absolui in prima instantia ei, contra quem iudex habebat vehementia indicia, tortus tamen noluit fateri. Salic. in l. ea quidem. C. de accusa. & l. si qui adulteri. C. de adult. & in l. quisquis. C. ad leg. Jul. mai. Alex. in l. vnus. §. reus, in verbo nec confitetur. ff. de quæstio. per quod dictum ita declarat regulā. l. qui accusare. & quæ dicit Bar. in l. si. ff. de quæstio. vt scilicet tortus sit absoluendus, si indicia non excedebant metam. De hac materia vide Bossum in præf. tit. de sententijs. nu. 68. vbi dicit de mente Cepolæ, quod tormenta debent esse in tanta quantitate, vt sit sublata omnis probatio, aliàs posset Iudex reum non absolueret, sed pecuniaria pœna damnare. Video (inquit) seruari in tali casu, quod sit protestatio secundum modum Cepolæ, & deinde ratione probationum concludentium, super quibus etiam non interrogatur, & sic cessant omnes difficultates.

Tortura quid faciat.

A B S E N S.

Absens quis dicitur, cum extra suum domicilium est, videlicet in alia ciuitate, vel alieno territorio, vt per doct. in Aucten. præfente. §. vbi duo. Dicuntur etiam absentes clerici, qui residentiam non faciunt in loco vbi est ecclesia, vt in c. vt ius porrectum. 10. q. 2. qui, si occurreret casus ponderosus, essent vocandi. Abb. in c. cum inter, de electio. Et nota, quod absentes in tribus casibus sunt vocandi, in actu scilicet alienationis, vt in c. cum inter vniuersos, de electio. & in c. quia propter. eodem in cessatione à diuinis, vt in c. si canonici. de offi. ord. lib. 6. & in collatione præbendæ, vt in c. cum in ecclesijs, de præbendis.

Absens in causa criminali si per annum in contumacia extiterit, eius bona publicantur, taliter, quod si post annum compareat post tria edicta, vel tres citationes, nonaginta dies continentes, bona non recuperat, & omnes pœnas pecuniarias à lege, vel iudice positas, luere tenetur, & admittitur ad corporalem defensionem, solutus prius expensis, & 600. d. pondios pro homicidio, & 60. pro contemptu. l. 1. l. Annus. & l. fin. ff. de requiren. rei. l. 2. C. eodem titu. 8. par. 3. Quod si morbo, vel aliquo iusto impedimento fuit impeditus, potest petere post annum

Absolvere.

annum restitutionem aduersus annotationem bonorum, & impedimento probato bona consequi. Bal. in l. r. not. 7. ff. ex quib. cau. maio. & hi inferat statutum Perusij, qd in effectu habetur. l. r. tit. 3. ord. qd si quis non comparet intra nouem dies habetur pro confessio, & tanquam contra confessum, & contumacem potest procedi contra eum, & si talis probauerit impedimentum, auditur.

Sed aduerte, qd in crimine hæresis si quis contumax extiterit per annum continuu, elapso anno, vt verè hæreticus damnatur. c. cit. contumacia. c. vt inquisitionis, in fi. de hære. li. 6. c. excôicamus. pri. S. qui autè co. tit. & hanc differentia assignat gl. in ver. cõdemnatur. in d. S. qui autè & Grilan. de hære. q. 8. nu. 3. & huiusmodi præsumptio, quæ oritur ex contumacia contra hæreticum est præsumptio iuris & de iure, & ideo non admittitur probatio in cõtrafactum. l. Antiquè. C. ad velleia. gl. in l. siue possidetis. C. de proba. gl. magistrum in cas. qui fidem. de sponsa.

ABSOLVERE, ET ABSOLVTIO.

Absolutus in foro cõscientiæ hæreticus, postea delatus Episcopo, vel Inquisitori, de hoc errore hæc emendatus, & correctus tã per contritione cordis, quàm per confessione oris, & etiã per satisfactioe penitentiæ sibi iniuncte, quæ penitentia est perfecta, & de pen. di. 3. c. perfecta, & et quia diuina clemencia nõ patitur, qd crimina semel dimissa veniant in sua amplius vltione, vt de pen. di. 4. c. diuina, nõ erit tã immunitas à tẽporalibus penis. Nã licet quis per penitentiam restituatur gratia, nõ tñ restituitur dignitas, seu pristina potestati, vt de pen. di. 6. c. 1. & 15. q. 5. c. præbiter. In hoc. n. crimine est duplex pœna, spiritua lis videlicet, & tẽporalis, sicut & in alijs criminibus, quæ p iura puniuntur, vt puta in crimine homicidij, adulterij falsi, furti, & similibus. Vn

Duplex pœna.

de quauis talis peccas per contritione, & confessione sit restitutus gratia, ita qd nõ imminet ei pœna aeternalis gehẽne, nõ tñ est restitutus quo ad pœnas alias tẽporales, sicut patet in eo, qui comisit furtu, cui per penitentia nõ remittitur pœna. vt ff. de furtis. l. qui ea mēte. simile in rãptore, vt ff. vi. bo. rap. l. nõ prodest. Diffusè vide Zanchi. de hære. c. 74. & ibi additione Cæpegij, qui ibi allegat Bullã in Cœna Dñi S. D. N. Pij Papæ V. in qua excôicantur oēs hæretici, & schismatici quocũq; nomine nuncupentur, & cuiuscũq; secte existãt, ac oēs eorundẽ hæreticorũ fauores, receptatores, et illis credẽtes, ac eorũ libros absq; Sedis Apostolicæ auctoritate scienter quomodo libet legẽtes, aut in domibus suis tenentes, imprimẽtes, aut quomodo libet defendẽtes ex quauis causa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore, & generaliter quilibet defensores eorundẽ, quæ oia diligentiss. prospiciẽda sunt, & præsertim, quæna libros damnatos attrinent, quia non modo legentes, sed etiam tenentes eos in domibus, quamuis non legant, si id scienter faciunt,

Pœna tẽporalis non remittitur.

Libros prohibitos tenentes.

sunt excommunicati. Nec excusantur, qui animo impugnandi, & confutandi, aut alia etiam honestiori causa legunt, quia lex dicit, quomodo libet, &c. & per Pium III. Pont. Max. licentia omnes legendi, & tenendi cōsimiles libros reuocata fuerunt per eiusdem constitutionem, quæ incipit, Cum pro munere Dat. Romæ sub annulo Piscatoris die 24. Martij 1564. Pontificatus sui anno quinto.

Similiter tenentes excusari nō possunt, si libros in arca occlusos occultè retinēt, ita vt à nemine legi, aut videri permittantur, quia omnes similes excusationes per talem sententiam, & etiam per allegatam constitutionem Pij III. præsciudantur.

Et quoniam pleriq; confessarij, tum sæculares, tum regulares indistinctè, & ignorantèr absoluunt, seu potius inuoluunt, & sibi datæ facultatis limites ad ea, quæ ad solū Ro. Pont. spectant, extendunt, suãq; ignorantiam, ac temeritatē nonnunquã priuilegiõrũ, aut confessionaliũ prætextu palliare student, ideo Ro. Pont. in §. non obstantibus apertè declarat q̄ nulla priuilegia, nullaq; indulgentiæ, aut Apostolicæ literæ, aut cōfessionalia, seu facultates alię, quę verbo literis aut quauis alia scriptura cōcessa hæcenus sint, & in futurũ quomodolibet cōcedi contingerit, cōtra præmissa suffragari possunt, quæ lege omnes cōprehenduntur quacunq; præfulgeant dignitate, etiam Pontificali, Imperiali, Regali, Reginali, seu quauis alia ecclesiastica, & mundana.

Abfoluentes indignos.

Deinde in §. illos aut, excōicantur illi, qui tales absoluunt, & verba ipsa sunt clara, ita vt à quocunq; etiã rudi cōfessorio intelligi possint. Ita. nãbi legimus. Illos autem qui contra tenorẽ præsentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, excōicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisq; prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officia interdiciamus, & quicquid egerint absoluendo, vel aliàs nullius sit roboris, vel momenti.

Cum itaq; hæc absoluendi facultas Pont. Max. sit reseruata, ipseq; Pontifex Episcopis, & Inquisitoribus tantummodo eam impartitus fuerit, non debent alij presbyteri, ita audacter de his grauis, criminibus se intromittere, nec damnatos libros tenentes absoluere, vt pleriq; faciunt, nec ea quæ ad Sanctum Inquisitionis officium attinent, attentare. Similiter Episcopi, & Inquisitores bonè caueant quomodo huius absolutionis beneficium impendant. Habent quidem Episcopi hanc absoluendi facultatem à Concilio Tridẽno sel. 24. in c. 6. de reformatione vbi declaratur qd ipsi tantũmodo id agere valeant, & qd ad suos Vicarios non extendatur. Inquisitores aut ampliores potestates habere videntur, tũ non modo ipsi, sed & eorũ Vicarij in foro conscientie hæreicos penitentes absoluere possint, vt patet in literis Clem. Papæ VII. in §. vobis etiam, vbi sic habetur. Vobis etiam, ac Vicarijs prædictis extra iudicia-

Absolvere.

Occultus hæreticus absolvitur.

Occulti hæretici qui sint.

Caute in absolvendo hæreticos in foro consuetus.

traiudicialiter Lutheranos occultos, & nō Inquisitos per ordinarium, siue alios Iudices, ac alios quoscumq; hæreticos, fautores, credentes, defensores. & receptatores, necnon & à sancta fide apostatas, eosq; qui contra inhibitionem Sedis Apostolicæ tennerunt, vel legerunt libros Martini Lutheri, vel aliorū, aut eidem, siue eisdē quomodolibet adhererunt, si ad cor reuersi penitentes id humiliter petierint, postquā hæresim qua polluti, & infecti erant abiurauerint, medio iuramento promiserint de cetero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, absolvendi, illisq; pro præmissis penitentia iniungendi salutarē, eosq; ad gratiā sanctę Matris Ecclesię restituēdi, & reducendi. Quę quidē verba diligenter sunt perpendenda, quia nō quibuscumq; indistinctē absolutio impendēda est, sed his tantū qui occulti sunt, qui (inquā) per indicem aliquē nō sunt inquisiti. Quod si quandoq; contingat, vt alioqui non occulti, sed inquisiti de factō absoluantur, talis absolutio his nō suffragatur. Rursus in his verbis notandus est modus, qui in similibus absolutionibus obseruari debet. Quamuis. n. hæc in foro conscientię agantur, necesse tamen est, vt penitentes id humiliter petant, vt hæresim abiurent, vt iuramento promittant q̄ in posterū ab huiusmodi hæresibus penitus abstinēbunt. Quibus periculus absolui poterant iniuncta penitētia salutari. Aliud præterea ex his elicere possumus, nēpe q̄ cū Inquisitoribus, & eorū Vicarijs facultas hæc tradita sit, nō possunt Inquisitores ipsi quibuscumq; simplicibus sacerdotibus eā impartiri: quia Apostolica verba ad alios nō Inquisitores, aut nō Vicarios extendēda nō sunt. Quare putandū esse censeo, q̄ sacerdotes quos Inquisitores veluti ad id minus idoneos optāt, vt hæreticos absolvere possint, Vicarij in hac parte ab ipsis Inquisitoribus essent instituendi.

Uterius considerandū est, q̄ cū aduersus taliter absolutos in foro exteriori postea procedi valeat, si illorū crimina ad Iudicis notitiā deducantur, propter hoc optimū esse putarē, vt absolutionē in foro conscientię petentes, ab Inquisitoribus, aut Vicarijs prædictis, vel ab Episcopis, cū ad eos pro absolutione accedūt, de hoc optimē admonēantur, & bonis rationibus inducantur ad abiurationem in foro iudiciali faciendā, cū notario, & testibus, ne postea ab officio Inquisitionis itorū perturbentur. Nā hoc modo, & penitentibus, & Officio sancto optimē consultū erit. Nec eos terrere debet relapsus periculum, si errores omnino deserere, ac fidem catholicam perpetuū tenere statuerunt.

Considerent etiam Inquisitores, & Episcopi admonitiōē super eis exhibitā in 3. par. direct. post formā 2. monitorij ad hæreticos revelandos, vbi cum his, qui tempore gratiæ voluntarię veniunt, nec accusati, nec denunciati, nec citati sunt, mitius agendū esse docet, deinde mox subdit. Attendat tamen Inquisitor taliter venientes, qualiter velint errorē suum detegere. Nam si in foro tantū penitentiā per modum

Inquisitor, vt
Inquisitor in
foro cōscien-
tiae nō est in-
dex.

confessionis sacramentalis errores suos aperire volunt, Inquisitor non
admittat, nec confessiones eorum audiat. Non. nā Inquisitores, vt In-
quisitores, sunt Iudices in foro pœnitentiæ, seu interiori; sed in foro
iudiciali exteriori, quod est valde notandum. Vnde confessiones sa-
cramentales libenter audire non debent, ne Inquisitionis officium del-
udatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur.

Inquisitor
non potest
absolvere

Docet insuper Directorium, qd si Inquisitor agnoscat ad se venien-
tiam iam ad eo præventū esse, vt aliis aduersus eum indicia aliqua re-
cepta fuerint, confessionem suam cum notario, & testibus audiat, &
iudiciario ordine procedat, ac mitius cum illo agat. Quod si Inquisi-
tor illum præuentum, vel prius delatum, aut antea indicatum non vi-
deat, an factum prorsus occultum sit, adeo diligenter inquitat, & vbi
invenit illum neminem in fecisse, nec alicui se prodisse, tunc ad iudi-
ciale confessionem recipiendam, procedendum non est, sed secretè
illum absoluat, salutari pœnitentiâ sibi iniuncta. Vide Directo: vbi
supra, & Zanchi. cum addi. cap. 34.

Absolvere potest Inquisitor suos Crucesignatos à censuris, & eo-
rum potest vota commutare, vt patet in priuilegio Inno. quod incipit:
Malitia huius temporis.

Absolvere potest Inquisitor solus à se excommunicatos, vt in priu-
ilegio Alexandri IIII. quod incipit: Ad capiendum vulpeculas. Vi-
de etiam in c. excommunicamus, de hære.

Absoluit Inquisitor ab excommunicatione omnes hæreticos pœni-
tentes, & ad misericordiam acceptat, in c. vt officium, de hæret. li. 6.

Absolutus in foro pœnitentiæ per confessorem ab hæresi potest in-
quiri, & puniri in foro iudiciali exteriori. Vide infra in verbo, Hære-
ticus occultus.

Innocentius de
iur. nō de-
bet.

Absolutio ab expensis factis in lite nō est fienda regulariter, qm̄ reus
succumbit in principali, imo debet condēnari in expensis, vt in l. pro-
perandū. §. si aut reum. C. de indi. Fallit qm̄ subest causa litigandi, vt
not. in l. qui solidū. §. et. ff. de li. 2. Et nota, qd quotiens apparet de in-
nocentia eius, qui criminis arguitur, non debet retineri in carceribus
vsque ad sententiam, imo incontinenti dimittendus. postea fertur sen-
tentia, tex. in l. 2. C. de exhib. reo. & Balibi. Adde Ro. Ling. 504. Accu-
satus. Et aduertendum est, qd etiam ille textus non requirit fideiussio-
nem, tamen tutius est illam habere, & ita seruari vidimus. Alex. igitur,
& Ro. volunt, vt non cēscatur tacitè absolutus, sed dimissus, tanquam
innocens, iuxta terminos d. l. 2. & consequenter oritur hic effectus, qd
non est iterum in carcerandus, nisi supervenientibus alijs indicijs.

Accusatore
deficiente.

Absolui debet etiam reus accusatore deficiente, & talis absolutio est
diffinitiva, tex est in l. qui accusare. C. de eden. & Doct. ibi, Fel. in c. ad-
versario de excep. si tamen index habet indicia contra reum vehemen-
tia

ria, dic vt in ver. Abolutio, diximus, talis tamen abfolutio non erit dif-
finitiuus, fi contra eum fit præfumptio iuris. Iafon in l. qui accusare C.
de eden. Abfolutus tamen: vel condemnatus per fententiam, amplius
non debet moleftari pro eodem delicto, vt per Aret. in conf. 53. circa
fecundum dubium, & per Feli. in c. de his. de accusa. vide Bosium in
præf. tit. de fententijs. nu. 64.

ACCUSARE, ET ACCUSATIO.

Accusatio genus est illaudabilis intentionis. vt 2. q. 7. si quis Epi-
scopus. Est tamen necessaria quieti Reipublicæ, & Religioni ma-
xime. Aduertat tamen iudex (ait Io. de Tur. ere. in c. Quærendum 2. q.
7. allegando Host. in c. dudum. de elec.) p. confideret vtum accusator
ex libidine, vel ex charitate procedat. & hoc ex qualitate personarum,
ferocitate, vel venustate vultus. prolatione verborum, & similiter pote-
rit arbitrari bonus iudex animum accusatoris. ar. 1. q. 7. c. sancimus,
etiam si accusatus tales admitteret accusatores, & maxime clericus, qui
non potest abrenunciare priuilegijs eorum, quæ statuta sunt propter
generalitatem clericorum, vt c. si diligenti. de for. comp. & c. contingit
de fent. ex cõmuni.

Nota tamen, qd si accusator accusat publice diffamatum & deficit
in probatione, non debent puniri pœna talionis, vel calumnie, quia ex-
cusatur propter infamiam præcedente. mvt per Abb. in c. eum contin-
gat. de rescript. & Bar. l. 1. C. si seruus vel liber. l. 10. Accusatoris autem
qualitates septem vide in c. si qui. 2. q. 7. & ibi Io. de Tur. ere.

Nota tamen ad propositum cuius huc scribendi laborem assumpsi-
mus, qd cum idem reatus sit in crimine læsæ maiestatis, & in crimine
hæresis, vt. ff. ad l. I. l. mai. l. famosi. inno maius crimen diuinam, q̄ tem-
poralem offendere maiestatem, vt c. vergentis. de hære. eius accusatio
competit cuilibet de populo, quia omnium fertur iniuriam, quod
in diuinam religionem committitur. c. de hære. l. Manichæos, & habe-
tur in quadam constitutione Frederici Imperatoris. quæ incipit. Incõ-
futilem tunicã. Imo Inquisitor potest admonere omnes publice, & ge-
neraliter super cultu diuino, & qd si sciant aliquos errare, debeant refer-
re sibi, vt in c. ex cõmunicamus, de hære. imo si quis sola infamia hære-
sis, vel cõuersationis cū hæreticis, vel cuitationis cæterorū fidelis labo-
ret, Inquisitor vel Episcopus poterit procedere, & inquirere contra eū
ex officio suo, quia succedit loco accusatoris. vt c. Qualiter & quando,
el 2. de accusa. & c. Inquisitionis. eo. imo si Inquisitor, vel Episcopus
hoc scientes negligenter contra talem procedere, & eum punire, inci-
derent in suspicionem hæresis. c. Qui alium. de hære. & est speciale in
hoc crimine, qd testis aliàs à iure reprobatuſ admittitur in hoc casu in
fidei fauorem, vt potè Iudæi in aliquo casu, vt c. contra Christianos.
de hæz.

Diffamatum
accusans.

Ad omnes
pertinet hæ-
reticorum ac-
cusatio.

Negligentia
Episcopi &
Inquisitionis.

Loco accusa-
toris.

Reprobati
admittuntur.

de hæredi. 6. Idem dicerem de alijs infidelibus, quia illi solum repelluntur à testimonio contra fideles. c. Pagani 2. q. 7. Et c. Iudæi. & c. licet vniuersis. de test. de quorum numero hæretici non existunt. Item quia non apparet ratio specialitatis in Iudæis vt illi magis admittantur, cū sint pessimi infideles. 1. q. 1. c. Nonne. Quando admittantur Iudæi, notat Feli. in c. Iudæi de test. Et vide ibi septem casus, in quibus Iudæus in testimonium admittitur contra Christianum.

Septē casus
in quibus Iu
dæi contra
Christianos
admittuntur.

Admittuntur etiam excommunicati, & participes & socijs criminis in testimonium, præsertim in defectum aliorum testium, & sic hæreticus contra hæreticum admittitur. vt in c. fidei fauorem, de hæredi. 6. & per illum textum dicit Abb. in c. literas, de præsump. etiam fratrem esse cogendum super prædicto crimine ferre testimonium.

Admittuntur etiam domestici, & familiares eorum, quantumcumque istud crimen secretum melius, & aptius per familiares, q̄ per alios probari potest, & l. confu. C. de repud. quinimo etiam serui contra dominos, cum tormentis tamen sunt admittendi, cum admittantur etiam hoc modo in crimine læsæ maiestatis. C. ad l. Jul. mai. l. si. ergo a fortiori in crimine hæresis, cum longe grauius sit æternam, q̄ temporalem lædere maiestatem, vt in c. vergentis, de hæredi. 6. & tot. cum glo. 1. 2. q. 2. c. quæstionem.

Periuri admit
tantur.

Admittuntur etiam periuri, dummodo contra se, & contra alios in hoc crimine attestentur, dum tamen ex manifestis apparuerit indicijs tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniarum, sed zelo fidei velle deponere, aut dictum suum, quod ante in forma testimonij deposuerunt, emendare, & corrigere, ac quæ prius tacuerunt reuelare, & hoc in fauorem fidei specialiter conceditur, vt in c. Accusatus, de hæredi. 6. ex quibus limitabis textum in c. præterea, de testi. cogen. quatenus corrigendo dictum testis loquitur, & nota Bar. in l. eos ff. de falsis.

Testis inhabi
lissimus fidei.

Aduerte tamen q̄ cum isti inhabiles admittuntur, ita demum eorum dictis fides adhibetur, si verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, & ex qualitate tam deponentium, q̄ eorum contra quos deponitur, ac alijs circumstantijs sic testificantes non falsa dicere præsumuntur, vt in d. c. in fidei fauorem.

Qui inimici
admittuntur.

Conspirantes tamen & inimici non admittuntur, sicut nec in alijs exceptis criminibus, pro quo optimus tex. de simonia c. Per tuas, el primo. Et nota hoc, quia valet generaliter ad omnes casus, in quibus minus idonei testes admittuntur. Quid autem considerari debeat in alijs exceptis criminibus contra testes criminosos vt admittantur, vide gl. in c. quis Episcopus. 1. q. 1. & c. si Deus omnipotens. 2. q. & per Doctores in d. c. Per tuas de iuno. Intellige tamen prædictos inhabiles testes in hoc crimine admittendos forte contra hæreticos, credentes, fauto-

res, & receptatores, ac difensores eorum non tamen sic esset, si pro eorum parte indacerentur ad hoc, & hoc crimine purgarentur: eo enim casu requiruntur testes omnino integri, & sine aliqua suspitione, & fidei Catholicæ zelatores, eo. tit. c. filij. in fi.

An autem huiusmodi suspecti testes cum examinantur sint tormētis subijcēdi, vide glo. in c. summa, 1. q. 6. quæ dicit, & sic, si est servus, vel vilis persona, vel si liber, & sit criminofus, & infamis, vel obscurus, vel ignotus, tales enim sine tormentis non admittuntur. Torquentur etiam libere persona, licet non sint viles, dum tamen vacillent in testimonio. De hac materia diffusius vide Bal. in l. ex libero. ff. de quæstio ni. & infra in verbo tortura, & verbo testis; per totum.

Testes qui
torqueri de-
beant & quā-
do.

Sed quæro iuxta prædicta, An id quod dictum est de minus idoneis testibus admittendis in crimine hæresis, habeat locum tantum, quādo proceditur per viam inquisitionis: aut etiam idem sit, quando proceditur per viam accusationis, vel exceptionis, & videtur & sic, quia eadem est ratio, scilicet fidei fauor & odium criminis. Contrarium tamen cōcludit glo. in d. c. in fidei fauorem, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non est recedendum, nisi in quantum reperiatur a iure permissum. Qui ergo accusat, vel excipit habeat probationes idoneas, nec est accusatio fauorabilis, vt inquisitio, vt 2. q. 7. c. si quis Episcopus, & verbum istud inquisitionis debet aliquid operari, aliās quare fuisset expressum? c. Ad audientiam. de Deci. & sic transit glo. sed contrarium tenet Archid. in d. c. in fidei fauorem, & allegat c. si hæreticus 2. q. 7. sed Io. And. tenet cum gl. in d. c. in fidei fauorem, quia si ille tex. teneret, non esset necessaria dicta de cretalis, & sic transit simpliciter recitādo prædictos Doctores. Potior tamen tenenda opinio Archid. pro quo facit, quia eadem ratio est vtro biq; scilicet fauor fidei, ex qua ratione etiam in pœnalibus (attento & expressa est in lege) argui pōt ad similia, vt est tex. in instit. de le. patro. tunc a principio, & gl. in Clem. pri. de elec. & c. pri. de temp. ord. li. 6.

Præterea dispositio prædicta non est odiosa, sed fauorabilis, quia non in odium hæreticorum, sed in fauorem fidei sit introducta principaliter, vt tex. ibi innuit in princ. vnde illud est considerandum, & non odium hæreticorum, quod venit in consequentiam, iux. gl. in c. sciānt euncti. de elect. li. 6. & l. qui exceptionem. ff. de cond. indeb. Nec est simile de accusatione facta in crimine hæresis, nam & in alijs criminibus accusatio dicatur genus illaudabilis intentionis, iuxta moderationem prædictam, nō tamen sic est in crimine hæresis. Posset etiam dici, & sic ille tex. non se stringit ad processum inquisitionis, sed dicit, in fidei fauorem concedimus, vt & c. Et loquitur Papa Inquisitoribus, vt patet in superscriptione. de quibus certum est, quod licet per viam accusationis possint procedere, appellantur tamen Inquisitores, & eodem modo

Fauor fidei,
& non odium
hæreticorum
est considerā-
dum.

do ex eorum nomine appellatur inquisitionis officium licet per viam accusationis, vel exceptionis cognoscant, & per hoc fundata maneat factis ista pars, & responsum restat ad motiua contraria. Et quia in tanto crimine cum multa cautela oportet procedi in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto cõtingerit, debent adhiberi duæ personæ religioſæ, & discretæ in quarum præſentia per publicam (ſi haberi poteſt) perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem, teſtium depoſitiones conſcribantur, per tex. in c. vi. officium. de hære. li. 6. & pondera illum textum, qui requirit interuentum prædictarum perſonarum, nedum in examinatione teſtium, ſed etiam in deſcribendo eorum depoſitiones, & prædicta practica poteſt & iuſte debet obſeruari in omnibus arduis cauſis, vt ſine omni ſuſpicionem procedatur.

Per duos viros idoneos
ſecundum notarij.

In arduis cauſis
notarij g
eſſe poſſint.

Ita tenet Panor. in c. quia propter. de electio. & in c. cum cauſam. de teſti. ex quo liberior ſit facultas in his procedendi. datur facultas a iure religioſis, qui anteq̃ eſſent religioſi erant notarij & etiam clericis, qui ante clericatum notariatus officium exercebant, vt in hac cauſa officium prædictum notariatus exerceant, vt in d. c. vt officium. de hære. li. 5. Et quia de accusatione loqui ſupra diſpoſuimus & ſi non ad neceſſariam, ad pinguiorem tamen officij noſtri doctrinam, quæ ſequuntur ſubiungere volumus.

Quia enim in c. ſi legitimus. de accuſa. dicitur ſi legitimus non fuerit accuſator. nõ fatigetur accuſatus. Ante omnia de legitimatione perſonarum contendere, volentium in iudicijs dicere curabimus.

Illegitimi ac
cuſatoris con
ditiones.

Et primo nota quod ſecundum glo. in c. primus. 2. q. 1. tres ſunt, vel eſſe debent illegitimi accuſatoris conditiones. Quarum prima erit quod nõ debet eſſe criminofus: ſecunda, quod non debet eſſe malæ vitæ, & famæ; tertia, quod non debet eſſe iniuſticus.

Criminofus.

Et circa primam qualitatem nota, quod de iure ciuili non repellitur criminofus, niſi ſit de tali crimine cõdemnatus quod merito appellatur criminofus, vel quod effectus ſit infamis ipſo iure. Hoc videtur velle tex. in l. qui accuſare. ff. de accuſa. vbi patet quod cõdemnatus de crimine admittitur ad accuſandum, ſi nõ perdidit ciuitatem, vel libertatem, & in lais qui reuocant. C. de publ. iudi. Adde Spec. de accuſa. & in tit. de criminibus in §. 3. & Anch. conſ. 4. 1. c. An autem criminofus admittatur ad accuſandum criminofum. vide glo. in c. ſi hæreticus. 2. q. 7. Nam de iure ciuili non reperitur niſi ſit cõdemnatus, & effectus infamis. l. 3. ff. de teſti. & not. in c. ſuper eo. & in c. teſtimonium. de teſti. de iure autem canonico non proceditur ita ſtrictè: vnde ſatis eſt quod tunc poſſit conueniri de crimine graui. vt c. cum delictus. de accuſa. & c. ſi qui ſunt. 2. q. 7. Non enim videtur velle accuſare bono, ſed pro vindicta publica, ex quo ipſe perſeuerat in crimine. Idem puto (ait Abb.) de quolibet crimine, & peccato mortali, ex quo perſeuerat in eo, licet alias fuerit cõdem-

condemnatus, vt in iuribus præallegatis. Et hæc sunt, vt prætextu erim-
nis repellatur quis quando prosequitur vindictam publicam, secus si pro-
prium, tunc enim quilibet criminofus admittitur. 2. q. 5. c. omnibus. Adde
q̄ illi dicuntur suam, aut suorum iniuriam prosequi, qui prosequuntur
iniuriam illorum, qui per se testimonium ferre non possunt, Spec. in §.
3. de accusa.

Circa autem secundam qualitatem, scilicet infamiae, nota, q̄ loquendo **Infamis.**
de infamia iuris, non est dubium tam de iure canonico, q̄ ciuili, q̄ infa-
mis quilibet repellitur ab accusatione, vt 6. q. 1. c. infames. & c. quæren-
dum. 2. q. 7. & l. qui accusare. ff. eo.

De infamia autem facti est dubium. Vide Ro. conf. 297. glof. in c. 1. de
accusa. sentit q̄ repellat. & idem Goffr. in c. omnipotens. de accusa. &
Spec. eo. §. 1. Sed Bar. tenet oppositum in d. l. qui accusare, dicens quod
infamia facti non est iure cautum, & idem Spec. in ver. Item quid de
his eo. Abb. autem dicit, Ergo puto quod de iure ciuili non repellitur,
cum non reperitur cautum à iure, & omnes admittuntur ad accusandū
qui non prohibentur, vt in l. qui accusare, & adducit l. is qui reus, vbi con-
demnatus de crimine admittitur ad accusandum, & ex condemnatione
criminali oritur infamia facti. l. Honori. ff. de obse. facit c. testimonium.
de testibus. Sed de iure canonico aliam opinionem (ait Abb.) puto
procedere per c. si qui sunt, & per c. cum tua, de spons. non enim videtur
integra persona.

Circa tertiam qualitatem, scilicet inimicitiarum, dicitur sic, quod **Inimicus.**
de iure ciuili inimicus non repellitur. Ita sentit glof. in l. qui accusare, &
pro illa inducitur, quia hoc non reperitur iure cautum.

Item ex accusatione oriuntur graues inimicitiae. facit c. Meminimus.
de accusa & Bar. in l. 1. ad Turpil. & tamen de iure ciuili accusatus recu-
sat accusatorē suū. vt d. l. is qui reus. Sed de iure canonico secus, vt in iuri-
bus præalleg. in glof. sed debent esse inimicitiae graues, & non leues. fa-
cit l. si inimicitiae. ff. de his quibus vt indig. & in c. cum oporteat, de ac-
cus. facit l. 3. in tit. ff. de adi. leg. adde Ro. conf. 323. quod in notorijs ini-
micus ex causa etiam repellitur. Item colligi potest singulariter ex textu
isto, quod de iure canonico adeo inimici repelluntur ab accusatione, vt
etiam contra infamatos non admittantur etiam in criminibus exceptis,
& facit c. Per tuas, de symo. Abb. in c. cum P. manconella, de accus. vide
ibi textum.

Sunt & alię qualitates illegitimi accusatoris, vt mulier, pupillus, & pau-
per, ij regulariter non admittuntur ad accusandum, vide 2. q. 1. c. Prohi-
betur, & ff. ad l. Iul. mai. l. in quæsti. Mulier. Adde Alex. conf. 14. in Oldr.
conf. 145.

Pupillus regulariter non accusat nisi prosequendo iniuriam suam, vel **Pupillus.**
parentum suorum, vt ff. de accusa. l. 2. §. Pupillus. & tunc si est infans
accusat

accusat tutor nomine suo, & inscribit se ad poenam talionis, vt not. Bar. in pralleg. l. 2. si vero est maior infante. impubes tamen, tunc potest accusare tum auctoritate tutoris; si vero pubes, tunc sunt opiniones, sed communiter videntur Doctores concludere in locis prallegatis, qd requiritur qd sit in vigesimo anno. Nam non admittitur in rei veritate ad denunciandum, vel ad testificandum in criminali, nisi in ætate, q. 3. c. in testimonium, sed puto qd si excesserit quartū decimū annū possit cum auctoritate curatoris. licet Bar. velit cōtrarium in pralleg. l. 2. Moueor (ait Abb.) per l. clarum, de auct. prætān, vbi permittitur minori accusare cum auctoritate curatoris.

Item quisq; admittitur ad accusandum, qui non prohibetur, & de pubere non inuenitur prohibitum, imo concessum à contrario sensu, quia cum interdicitur pupillo, tacite conceditur puberi. Item arguitur per locum à speciali. Minor viginti q; annorum prohibetur accusare de adulterio, l. si maritus. §. lex. ff. de adult. ergo in alijs criminibus non reperitur ætas. Nec obstat motiuum Doctorum iuris ciuilibus in quantum se fundant in simili textu, quia maior idoneitas requiritur in teste, q̄ in accusatore, quia crimina probantur testibus, nō accusatoribus, sic notat gl. in c. cum R. de off. dele. & no. Inno. in c. cum venerabilis. de except.

Pauper.

Circa qualitatem paupertatis nota qd pauper repellitur ab accusando vtroq; iure. 2. q. 1. c. Prohibetur, & in pralleg. l. qui accusare cum l. sequenti, sed aduerte quia glo. in vtroq; loco dicit, qd si pauper est honesta persona, & non suspecta non repellitur prætēxtu paupertatis. Et dicitur pauper qui non habet in bonis quinquaginta aureos. 2. q. 1. Prohibetur, & in pralleg. l. sed dic illud procedere vbi est expressum, & concludit tria mēbra, qd vbi exprimitur in iure, standum est expressioni iuris, vt in iuribus

Quis pauper.

prallegatis, nisi cessat causa statuti, vbi autem non est expressum, sed fit de paupertate mentio, & tunc statur vulgari opinioni in his, quæ sunt leuis præiudicij an sit pauper, in his autem quæ sunt magni præiudicij, hoc relinquitur arbitrio boni Iudicis, secundum qualitatem personarum, & causæ. facit glo. in c. si, de re. iudi. li. 6. Quæ dicit, qd causa est magna, vel parua secundum qualitatem personarum. Nam magnus dominus iudicaretur pauper si tria millia floren. in bonis, & plebeius iudicaretur diues. ar. i. c. de causis. de off. deleg. Adde Ro. cōf. 373. Petrus Anch. cōf. 407.

Vulgari opinionem quādo standum.

Accusatio via que celat.

Hodie quasi vbiq; cessauit modus procedendi per viam accusationis. Nec mirum (ait Bosius in pract.) quia defecit ex consuetudine id, vnde eueniebat, vt sine accusatore nemo cōdemnaretur, p̄p̄ta scilicet talionis, secundum Bar. in l. Athleta. §. calumniator. ff. de calumnia. Proceditur autem maxime in causa fidei per viam denunciationis, cum sit modus ordinarius, vt in c. licet Heli. de limo. & in l. ea quidem, C. de accusa. & in l. Diuus. ff. de custo. & exhib. reo.

Et primo sciendum, qd interdum proceditur super denunciatione, vt etiam

etiam fit super accusatione, vel inquisitione; aliquando propter denunciationem via inquisitionis, vel ex iudicio solum, quod oritur ex dicto denunciantis, vel ex alio. Primo casu loquitur hæc materia, quia sic intelligitur, dum dicitur, quod etiam proceditur via denunciationis sicut per alios modos. Secundo casu, non tamen et largo modo, dicitur procedi via denunciationis, & iste secundus modus est ille, qui quotidie est in usu, quia ad denunciam consulum villarum, vel custodum proceditur via inquisitionis. Primo casu quando proceditur super denunciatione, denunciator habetur loco accusatoris, & ideo ordinarie non potest esse testis. Ordinarie dixi, propter dictum Abb. in c. in omni. de test. qui dicit sic. Creditur denunciante etiam super crimine denunciato, ut habeatur in numero testium, dummodo non sit tale crimen, in quo per denunciationem sequatur depositio. Pone exemplum in c. Inquisitionis. de accus. Hanc lectionem sentit Vinc. hic quasi velit quod si agatur ad correctionem, seu ad poenitentiam ad peccatum impediendum, computetur in numero testium, secus si ad naturalem poenam defecti directe, vel indirecte infligendam. Hanc lectionem videtur sequi Ant. de Butr. qui dicit, idem esse quod agitur ad illuminationem fidei. & infra ibidem subiungit; Et per hoc concludo, quod littera non sit restringenda quando agitur de stricta denunciatione, in qua oportet monitionem præcedere, sicut communiter videntur Doctores intelligere, licet diuersificent in modo, seu subiecto probandi. sed intelligo generaliter, quod satis probat vltima auctoritas in fine c. posita. & c. præcipue, 1. q. 3. & not. Io. And. Hic enim poterit Iudex facere istas denunciations, & computari in numero testium si erit necesse, & finaliter procedere, ut Iudex, ut d. c. Præcipue. Cum enim non agatur ad poenam, sed ad poenitentiam, sufficiunt probationes minus sufficientes, ut notat gl. 2. q. 1. c. Multi. Hæc Abb. qui & in c. In omni. de testi. addit dicens, Probationibus alijs deficientibus, cum iuramento admittitur pro teste denunciante, nisi aliud suadeat qualitas negotiorum, seu personarum, ut in c. si. de iureiur.

Denunciator
& testis.

Secundo casu habetur loco testis ut d. c. licet Heli. & ita Bar. in d. l. Diuus, & in l. 1. §. cura, ff. de off. præf. vrb. Ale. cõl. 1. vol. 3. C. xpõl. cõf. 40. Bal. in c. in omni. de testa. vbi dicit, quod est iste denunciator bonus testis, si vidit sicut alius, & vti testis deponit, cæterum si tantum scfert exercens officium suum, propter officium susceptum, sufficit ad inquirendum. Et hæc est opinio communis Doctorum.

Denunciator
quando sit re
stis bonus.

A D O R A T I O.

ADoratio hæreticis facta, id est reuerentia, quæ sanctis viris exhibi solet, eis exhibita maximam suspicionem de hæresi inducit, ut in c. accusatus, de hære. li. 6.

ADMI-

ADMINICULA.

Adminicula ad crimen committendum sunt praeiudicialia dispositiones, ut in crimine fornicationis, tactus, risus, iocus, oscula, & similia. haec cum fama, & teste de auditu faciunt perfectam probationem, Abb. in c. ex parte, de tempo. ord.

ADVOCATUS.

Aduocatus non datur facinorosis, l. per omnes. c. de defen. ciui. Bald. in c. ex parte, de tempo. ord. maxime haereticis. ut in c. si aduersus. de haere. maxime cum constat illum esse haereticum, quando tamen reus conceduntur defensiones, aduocatus etiam eis est concedendus vir utiq; iuris peritus, & fidei zelator, & pari forma procurator, ac processus totius copia, suppressis tamen nominibus testium, ac deponentium, ubi Inquisitor in consentia sua videat eisdem grauem iacturam, seu periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, propter potentiam delatorum. Vbi autem tale periculum non videatur imminere, sunt huiusmodi nomina delato exprimens, iux. c. statuta. de haere. li. 6. Verum hic intelligatur non tantum potentiam generis, sed etiam potentiam pecuniarum, vel malitiae, grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur huomini delato minus generoso, sed malitioso, ac stipato saeculitibus, quam diuiti generoso, sed Deum timenti, qui non vult nec se, nec sua perdere, & haec experientia solertes quotidie reddit Inquisitores. Quare quando conceduntur testium publicationes, maximum est delati conditio consideranda, an scilicet sit malitiosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem hominum peruersorum, & similia. Nec patet delatus in causa fidei testes a Iudice faciliter esse repellendos, cum soli inimici capitales repellantur, ut infra in verbo, Inimici, & in verbo, Testis, dicitur.

Non prodantur nomina test.

Potentia maliciae.

Aduocatus, vel causidicus salua conscientia ad veritatem tacendam in iudicio reum instruere non potest, Doct. in c. 1. de test. cogen.

Affectus regulariter non punitur non secuto effectu, l. qui falsam monetam. ff. de falsis l. cogitationis. ff. de poenis. c. cogitationis de poenis; sed in crimine haereticis solus affectus etiam non secuto effectu punitur, quia sola voluntas facit aliquem haereticum, dummodo de ea constet, potest iudex illum punire. c. excommunicamus. 1. S. credentes, de haere. l. quisquis. C. ad l. Iul. mai. glo. in parte eo ipso, vnde Doctores.

ALIENATIONES.

Alienationes bonorum in fraudem fisci, & maxime officij sanctae Inquisitionis, quia multoties fiunt ab haereticis, nota quod tales alienationes, seu obligationes possunt, ac debent rescindere tam Episcopi, quam Inqui-

quàm Inquisitores hereticę prauitatis, ac res alienatas à possessoribus reuocare, quia à die commissi criminis bona ipsorum hæreticorum ipso iure fuerunt confiscata, & delata in fiscum, & ex tunc fuit sibi à iure omnis administratio interdicta, & sic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine læsæ maiest. vt C. ad Ul. maiest. l. qui quis. §. emancip. & §. damnationes, & l. fin. Multo ergo fortius in hoc immanissimo crimine, vt cap. vergentis. de hære. & cod. in cap. cum secundum leges. li. 6. & ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis incorporatio in fiscum demum fiat post sententiam Inquisitoris, per quam damnat illum de hæresi, & declarat bona illa confiscata fuisse, vt ff. de iure fisci. l. Imperator noster. Et ista incorporatio, seu exequutio confiscationis fit per iudicem Ecclesiasticum, id est per Episcopum, vel Inquisitorem, vel etiam per iudicem secularem, si de hoc per Episcopum, vel Inquisitorem fuerit requisitus, & non aliter. Et cum igitur à die commissi criminis bona fuerint confiscata, & ei fuerit administratio à iure interdicta, non est mirum si facta per eum super dispositione bonorum suorum post commissum crimen, & interdictam administrationem non teneant, sed veniant retractanda, ita quòd etiam emptores talium bonorum pretio priuantur, secundum Archid. vbi supra. licet benignius secundum Dynnum possit dici, & sic. Quia aut extat pretium dictorum bonorù alienatorum, vel aliud loco pretij, aut non, sed est consumptum: si est consumptum non restituitur, & hoc casu potest intelligi Anchar. si autem adhuc existat, tunc bonæ fidæ emptori restituitur, & non alij. vt ff. de his quæ infra. l. si debitor, & l. si quando. Quando autem hæreticorum bona sunt confiscata, & sunt sub diuersis dominijs, vide Anchar. in c. cum secundum leges, de hære. lib. 6.

Rescindi, quę
debeat alie-
nationes.

Incorporatio bonorum
rei per quem
& quando sic
ti debent.

Ad super præscriptionibus bonorum hæretici post mortem inueni-
ti sic distinguendo. Ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catho-
licus tempore mortis suæ, vel non. Si reputabatur catholicus, eius suc-
cessores vniuersales, & singulares iuris, & rei præscribunt vniuersa bona
defuncti spacio quadraginta annorum, si tamen sint catholici, & iustum
titulum habeant, scilicet per legitimam successiõnem, vel per emptionem
iustam. Adde & tertium, quod bonam fidem habeant, & quod diuinam, & nõ
interruptam possessionem habuerint per totum tempus quadraginta an-
norum. In secundo verò casu quando defunctus de cuius bonis agitur,
modo hæreticus decessisset, non reputabatur catholicus tempore mortis
suæ, dicitur quod si cætera præmissa concurrant, quadragenalis tamen præ-
scriptio non habebit locum, quia illa præscriptio demum permittitur, vbi
defunctus reputabatur catholicus tempore mortis: ergo vbi non reputa-
batur catholicus, inhibetur, iuxta illud. Quod de vno permittitur, de
cæteris prohibetur. ff. de iudi. l. cum prætor, & c. nonne, de præsump. vn-
de si quadragenalis non vindicat sibi locum, neque centenaria locum ha-

Post mortem
hæretici.

B
bebit,

18 *Alimenta, Amatorium, Amicus, Appellare.*

bebit, quia a tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fiscum, ut iam supradictum est: Melius tamen, ac verius videtur dicere, quod licet bona talis hæretici fuerint delata in fiscum a die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione centenaria non habebit locum. vt C. de sacrosan. Eccl. Authen. si quas. Et c. 2. de præscrip. li. 6. vide inferius in verbo, Fiscus.

A L I M E N T A.

Alimenta, & litis expensæ dandæ sunt filijs contradicentibus ratione legitimæ, & vxori ratione dotis, donec fuerit iudicatum, l. qui filium ff. vbi pupill. educ. deb. ibi etiam vide Bal. & Alex. in l. Alimenta. in vlt. q. C. de nego. gestis. Et Bal. in l. qui sint. col. 1. C. de bon. quæ li. 6. facit l. si in stituta §. de officio fo. ff. de offi. testa. vbi textus dicit, quod filius pupillus litigans super hæreditate patris, interim debet habere alimenta. Facit etiã textus qui quotidie allegatur in l. si. C. de ord. cogn. vbi etiam aduersario dantur vltra alimenta expensæ litis, ex quo glo. ibi dicit, quod si subditus agat contra prælatum, interim debet ali, & allegari multa iura similia. Vide Bofsium in pract. tit. de alimentis præsta. vxori. Quæ autem alimenta sint petenda, & danda, vide textum in l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agno. qui dicit iudices pro modo facultatû iubeant illum ali, ita tamen vt non habeat aliud vnde se alat. Bar. in l. si libertis, scilicet manumis. ff. de ali. & cib. leg. Alex. conf. 72. col. 4. vol. 5. Vide Bofsium in pract. vbi supra, nu. 14.

A M A T O R I V M P O C V L V M.

Amatorium poculum dans sine dolo, ad metallum damnatur, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. Salic. in l. 1. col. 2. C. de sicarijs, & si sequitur mors, imponit pœnam vltimi supplicij: si autem continet aliquid sapiens hæresim, secundum qualitatem suspicionis debet abiurare, & puniri, vt infra in verbo, Suspicio. Vide infra in verbo, Pocula.

A M I C V S.

Amicus inimici capitalis suspectus habetur, Bar. in l. sciendum. §. si accusatio. C. de legationibus. Bal. in l. si quis, nu. 8. C. de testi. & Bar. in l. qui iurisdictioni, nu. 7. de iurisd. omn. iud.

A P P E L L A R E, & A P P E L L A T I O.

Apellare hæretica quandoq; licet, ante scilicet disinitiuam sententiam, videlicet quando grauamen est in processu causæ, quia nulli neganda est legitima defensio. 1. q. 6. c. 2. & 3. Sed pro clariori huius materię dilucidatione, nota qd & si quilibet se grauatum sentiens regulari-
ter

ter possit appellare. vt C. de appell. li. 2. & 2. q. 6. c. 1. & c. placuit, & e. dubius de appell. & c. cordi. eod. lib. 6. in causa tamen fidei secus est, scilicet post latam sententiam diffinitiuam, & condemnationem, quia iam constat ipsum esse hæreticum, & hæreticis ademptum est beneficium appellandi, & hoc casu intelligenda est constitutio Frederici Imperatoris, quæ incipit, Commissi: & extrauagans Innocentij, quæ incipit, Nouerit vniuersitas. §. item proclamationes. & patet in c. vt inquisitionis, de hære. lib. 6. Sed si pendente iudicio quis indebitè opprimatur, vel grauetur, bene poterit à grauamine appellare, quia ante sententiam nondum constat ipsum esse hæreticum, & sic communi iure, vt quilibet, appellabit de grauamine perante præallegata. Sed eo casu ad Papam tantum appellabit, non obstante, quæ Inquisitor videatur datus, vel delegatus à suo prouinciali, vel generali, & per hoc videatur ad ipsum Prouincialem, seu Generalem tanquam ad superiorem in hac causa appellare, quia iste non dat, nec delegat Inquisitori iurisdictionem, cum ipse illam non habeat, sed solum habeat à Papa, & non habeat ab eo, vt ff. quod cuiunq; vnum. litem coru. §. si decuriones. ff. de cuiusc. & c. per hoc. de hære. lib. 6. si vero appellatur à processu Episcopi, dic quod aut ille cõtra quem proceditur erat exemptus, & sic cognoscebat contra eum ex iurisdictione extraordinaria, & sic appellandum est ad Papam: aut inquisitus non erat exemptus, & sic ordinaria iurisdictione cognoscebat, & tunc potest appellari ad proximum superiorem, puta ad Metropolitanum, vel etiam omisis medijs ad ipsum Papam, vt c. si duobus, & c. dilecti, de appell. & 2. q. 6. c. quotiens, & cap. ad Romanam.

In causa fidei
quãdo appel
lare licet.

Exemptus. &
non exemptus
appellans.

Terminus ad
dandos, vel
recipiendos.
apostolos.

Appellatione igitur sibi præsentata Inquisitor sine turbatione, ac animi motu debet copiam appellationis petere, protestans verbo, quod non curat sibi tempus, & cum tradita sibi fuerit copia ipsius appellationis, Inquisitor adhuc habet duos dies ad respondendum, & post hos adhuc triginta ad apostolos exhibendos, & licet statim possit respondere, & apostolos dare, tamen vt cautius procedatur, melius est aliquem terminum, vel decem, vel viginti, vel viginquinq; dierum ad dandum eidem pariter, & recipiendum apostolos quales dare decreuerit assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris, & infra tempus assignatum diligenter attendere, & discutere causas appellationis, seu grauinina allegata. Et si videt, habito bono consilio peritorum, quod iniuste, & indebitè de latum aggrauauit, ad se defendendum illum non admittendo, vel sine Episcopo, vel eius Vicario eundem delatum quæstionandum pronuncians, vel similia faciendo, adueniente termino assignato corrigat errorem suum, & reducat processum ad punctum, & statim in quo erat quando defensiones ille petijt, vel terminum ad interloquendum assignauit, & similia, vt tollat grauamen, quo ablato procedat, prout ante, quia per adnotationem grauininis, appellatio quæ erat aliqua, sit nulla, iuxta cap. cum

Grauamina
reparabilia.

cessante, de appell. Attendant autem circumspectus, & peritus Inquisitor, q̄ quædam sunt grauamina reparabilia, vt sunt illa de quibus dictum est supra, & tunc habet locum modus prædictus. Quædam autem sunt irreparabilia, vtpotè si delatus fuit iam quæstionatus realiter, & de facto, & hæc nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc non habet locum modus prædictus, scilicet reducere processum ad statum in quo fuit, quando grauamen tale fuit irrogatum. Attendant etiam Inquisitor, q̄ licet à die responsionis habeat triginta dies ad exhibendum apostolos, iux. c. reprhen- sibilis, de appell. & possit petenti apostolos assignare vltimum diem iuris, scilicet trigessimum ad apostolos recipiendos: tamen ne videatur, q̄ velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat se suspectum, & ne videatur confirmare grauamen sibi impositum, propter quod appella- tum fuit, melius est q̄ assignet infra tempus iuris terminum competen- tem, vtpotè decem, vel viginti dierum, & potest postmodum (si expediens iudicauerit) adueniente termino prorogare, dicendo se fuisse alijs nego- tijs fidei implicitum, vel huiusmodi.

Moderestia sc̄.
per vtedum.

Ad dandos, &
recipiendos
apostolos.

Attendant etiam Inquisitor, q̄ quando præfigit terminum appellanti, & apostolos petenti, q̄ non assignet solum ad apostolos dandos, sed dan- dos pariter, & recipiendos: q̄ si assignaret ad dandum, tunc Inquisitor à quo appellatur, haberet eis mittere. Assignabit ergo appellanti termi- num, id est talem diem, talis mensis, & talis anni, ad dandum, & recipien- dum ab Inquisitore apostolos tales, quales decreuerit se daturum.

Attendant etiam Inquisitor, q̄ in assignatione termini non dicat re- spondendo, quòd dabit apostolos negatiuos, vel affirmatiuos, sed vt pos- sit plenius interim deliberare, dicet, quòd exhibebit tales quales decreue- rit exhibendos.

Attendant etiam Inquisitor, q̄ in assignatione huiusmodi termini ap- pellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur astutiæ, & malitiæ ap- pellantis assignet locum in specie, diem, & horam, vtpote, q̄ assignet diem vigesimum mensis talis anni præsentis, hora vesperarum, vel tertiarum, in camera ipsius domini Inquisitoris, in conuentu fratrum Prædicatorum, talis ciuitatis, tali appellanti ad dandum, & recipiendum apostolos tales quales tunc decreuerit exhibendos.

Cautela ad-
uertenda.

Attendant etiam circumspectus Inquisitor, quòd si ipse decreuerit in animo suo detinere delatum, crimine requirente, & iustitia exigente, in termini assignatione ponat, q̄ assignat talem terminum ad dandum, & recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in potestate Inquisitoris appellantem libere retinere, datis prius tunc statim apostolis negatiuis, alias non.

Attendantq; Inquisitor, ne aliquid innouet circa appellantem, ipsum capiendo, vel quæstionando, seu à carcere liberando, vel ab hora, qua fuit eidem appellatio præsentata, vsq; ad horam qua tradidit apostolos

negati-

1. A. T. J. 180
L. M. J. 180
J. J. J. 180

negatiuos. Quando verò delatus dubitat, & contra eum feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat Inquisitoris iudicium.

Exhibitis igitur apostolis negatiuis, Inquisitor continuando ipsum suum officium exequatur, mādando eundem capi, seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparandum coram se eidem assignando, vel aliquid simile, propter quod appareat, & non desinit esse iudex, continuabitq; processum suum contra appellantem, quousq; per iudicem, ad quem fuit appellatum, sit prohibitus, & non procedat. Caueat tamen Inquisitor, & nullam nouitatem faciat erga appellantem, scilicet ipsius personam, nec ipsum capiendo, nec si captus erat à carcere liberando, nec aliàs ab hora qua fuit sibi præsentata appellatio, quousq; eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos, sed ex tunc (vt iam dictum est) poterit, si iustitia hoc requirat, quousq; sit prohibitus à iudice, ad quem fuerat appellatum, & tunc cum processibus clausis, & sigillatis, & cum fida, & tuta custodia, prius (si opus fuerit) habita idonea cautione, remittet eum ad iudicem antedictum.

Si autem exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos, & reuerentialibus appellanti, aduertat Inquisitor, & statim traditis apostolis reuerentialibus appellanti, in causa illa pro qua ille appellauit, ipse Inquisitor desinit esse Iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi cum sibi remissa per Summum Pontificem fuisset. Quare de causa illa se amplius non intromittet, sed mittet dictum appellantem per modum prædictum ad dominum Papam, assignandò eidem terminum competentem, vt potè vnus mensis, duorum, vel trium, quatenus interim possit ad illum se præparare, recipiatq; ab eo de comparando, & se præsentando in Romana curia infra dictum terminum idoneam cautionem, vel si appellans nō potest illam præstare, mittatur cum fida, & tuta custodia, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra terminum sibi assignatum in Romana curia præsentialiter Summo Pontifici, vel per se non stabit, præsentabitur.

Si autem Inquisitor habet aliam causam, ac procedit contra illum in alia causa, in qua delatus non appellauit, in ipsa causa Inquisitor iudex remanet prout ante, etiam si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellans accusatur, vel denunciatur Inquisitori de alijs heresibus, vel criminalibus, de quibus non agit in causa pro qua appellauit, non desinit esse Iudex: Imo potest procedere ad se informandum, & testes examinandum liberè, prout prius, & finita prima causa in Romana curia, vel ad Inquisitorem remissa, potest procedere liberè in secunda. Vide Abb. in c. cum nobis olim. de elect.

Quando iudex desinit esse iudex.

Nora de appellante.

APOSTATA, ET APOSTASTIA.

Apostata, siue Apostasia triplex inuenitur, scilicet ab ordine, à statu regulari, & à veritate fidei Christianæ. Qui primo modo apostatant, non deuiant à fide credendorum, quia nec hæretici sunt, vt sic, nec subsunt iudicio Inquisitoris. Qui vero secundo modo apostatant, ex eo, quod sic apostatant, etiam à fide non deuiant, quia nec hæretici sunt, nec per consequens subsunt iudicio Inquisitoris. Quia verò tales apostatæ à regulari tramite deuiant, sunt excommunicati. c. vt periculoso. ne cler. vel mana. lib. 6. Si enim in excommunicatione illa, vel apostasia per annum animo indurato persistant, ad Religionem redire negligentes, & cui denter de hæresi sunt suspecti, vt in c. grauem. de penis, & de fide responsuri citari possunt, & per Episcopum, vel Inquisitorem contra eos potest procedi coniunctim, vel diuisim, prout dicitur infra in verbo, Inquisitor, & in verbo Hæreticus.

Apostata de
hæresi suspen-
di.

Qui verò tertio modo apostatæ sunt, eo quod à fide catholica deuiauerunt, hæretici, imo infideles habendi sunt, & si haberi possunt, fiat de eis sicut de cæteris hæreticis, quia si nolunt resipire, tanquam hæretici impenitentes traduntur brachio seculari. Si autem redire velint, recipiantur tanquam hæretici penitentes, iuxta c. ad abolendam. de hære. Concordat Rai. de apostatis. c. reuertentes ab apostasia, cū fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi. Illi verò qui metu mortis fidem negant, & erroribus non credunt, licet veri hæretici non sint, cum non habeant, nec habuerint errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ debet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici sunt habendi. Non enim metus mortis cadens in constantem virum ad fidem Christi abnegandam est sufficiens causa, quia sanctius est mori, quàm Christum abnegare, vel vefei de idolotitis, dicit August. & recitatur 3. q. 4. Rai. de apost. s. circa. Diuus Tho. 2. 2. q. 12.

Metu mor-
tis fidei ne-
gata.

De transcurrentibus autem, seu redeuntibus ad externos ritus duo sunt notanda. Primum erit de transcurrentibus, seu redeuntibus ad ritum Iudæorum, secundum erit de transcurrentibus ad ritum Saracenorum.

Ad externos
ritus redeun-
tes.

Circa primum nota, quod Christiani, vel conuersi ex Iudæis, & effecti Christiani, si postmodum Christi fide abnegata redeunt ad Iudæorum ritum, & verè hæretici sunt dicendi, & vt tales sunt iudicandi, & puniendi, ita quod si volunt redire ad ecclesiam, & sectam abiurare, sunt ad misericordiam admittendi: si autem non, tanquam impenitentes hæretici per Prelatos & Inquisitores sunt curiæ seculari relinquendi animaduersione debita puniendi. vt in c. contra Christianos. de hære. lib. 6. Et per consequens supradictis præstantes auxilium, vel fauorem, hæreticorum fautores sunt iudicandi, vt in d. c. contra Christianos. imo etiam Iudæi, qui talibus ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem præstant, quod tales trans-

Iudæi fautores
hæreticorum
sunt.

rent,

rent, vel redirent ad dictum ritum, tales (inquam) Iudzi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & vt tales sunt per ordinarium, & Inquisitorem puniendi, vt in Extrauaganti Nicolai IIII. patet, quæ incipit, Turbato corde audiuius.

Quo verò ad transeuntes, vel redeuntes ad ritum Saracenorum tria sunt notanda. Primum quorum est, q̄ tales transeuntes, vel redeuntes ad dictum ritum hæretici sunt habendi, vt in c. contra Christianos. de hære. lib. 6. Secundum est, quòd Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt, & vt tales per Episcopum, & Inquisitorem puniendi, vt in præleg. c. contra Christianos. Tertium est, q̄ Saracenis prædictis præstantes ad hoc, vt transfirēt ad huiusmodi ritum, consilium, auxilium, vel fauorem, sunt fautores hæreticorum, & vt tales puniendi sunt per Prælatos, & Inquisitores, vt in Extrauag. Greg. II. quæ incipit. Ad modum dolentis.

Ad Saracenos
transeuntes.

Apostasia etiam incurritur per adorationem dæmoniorum, siue explicitam, siue implicitam, vt 26. q. 7. c. non obseruatis, Pro quo nota ex Diuo Tho. secundo sent. dist. 7. art. vlt. in corp. q. 5. q̄ ea, quæ sunt super facultatem humanam, & naturæ, à solo Deo sunt requirenda, & ideo sicut grauius peccant, qui illud, quod est Dei creaturæ impèdunt per idololatricum cultum, ita etiam grauius peccant, qui ea, quæ à Deo expectanda sunt, auxilio dæmonis imploranda quærunt, & huiusmodi est vaticinatio de futuris, vt dicitur Esa. 3. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuus, & mortuis? Et similiter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonum expectatur. In omnibus enim est apostasia à fide propter pactum ininitum cum dæmone, vel verbotenus, si inuocatio ei fit, vel factio aliquo etiam si sacrificia desint. Non enim potest duobus dominis seruire, vt dicitur Mathæi 6. Hæc D. Tho. vbi supra. Ex his clarè patet, quòd inuocare dæmones etiã sine sacrificeatione est apostasia à fide, & per consequens hæresis, longè ergo plus cum sacrificio.

Apostasia à
fide quando.

Albertus, & ipse 2. sent. dist. 7. arg. vlt. ait dicendum, q̄ in talibus semper est apostasia verbi, vel operis: si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, fumigationes, & adorationes fiant; tunc apertè pactum ininitur cū dæmone, & tunc apertè est apostasia ibi oris: si autem non fit nisi opere simplici, tunc est apostasia operis, quia illud opus expectatur à dæmone, & cum expectatur aliquid ab ipso, vel aliquid percipere per illum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Hæc Albertus.

Petrus de Tarantasio super quarto sent. & ipse dicit. Quamuis liber perditus ab homine requiri possit, nõ tamen à dæmone, quia dæmon interrogatus non respondet semper talibus, nisi per quædam pacta, & uenerationes, & adiurationes, ac inuocationes illicitas. Hæc ille. Idem in eodem loco asserunt sanctus Bonauentura, & Alexander de Ales.

Inuocaciones
demonū qua-
to apostasia
funant.

Et Canonistæ idem confirmant: Nam Io. And. super c. accusatus. §. sane. de hære. lib. 6. sic dicit: Sicut est circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumq; responsa, &c. 26. q. 2. c. hi qui. & q. 4. c. igitur. vel associant sibi per fortes exercendas hereticos, vel faciunt prædicta cum sanguine Christi, vel in fortibus, vt possunt habere responsa puerorum rebaptizatorum, vel his similia.

Archid. etiam super eodem c. & §. dicit ita, Saperent, vt 26. q. 2. c. 1. vbi Arioli, vt quando aliqui faciunt aliqua, vt habeant responsa a dæmonibus, vt eod. q. 2. c. hi qui. Nam tales multò magis peccant, quàm in casu posito supra eo. c. §. ille. Et magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.

Vlricus etiam in quæstione quam facit an Io. de Polliaco, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus vehementer, in consi. 206. sic dicit.

Pocula ama-
toriaministra
ic.

Nunc ergo videndum est, an dare pocula amatoria mulieri hæresim sapiat manifestè. Et videtur, qd fortilegia simplicia, vel etiam pocula amatoria, vel propter conscientiam hostiam non consecratam, vt cõsecratam

sumere, sapiant hæresim manifestè, vt apparet ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. Et de primo apparet in Rubrica, & in nigro dine de fortileg. & c. accusatus, de hære. lib. 6.

De secundo habetur in c. de homine, de celebr. miss. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. si quis. §. qui abor-

Imagines fa-
cere ad amo-
reos.

tionis. Imagines verò facere ad amorem mulierum, licet hoc indubitanter secundum August. 10. de ciui. Dei ad dæmones pertineat ludificato-

res animarum sibi subditarum, sicut etiam habetur ex Diuo Tho. 2. 2. q. 89. de superstitionibus obseruationum: dæmonia tamen inuocare, eis nepharias preces emittere, & funesta sacrificia offerre, hisq; celebritatibus eorum responsa expectare, videtur hæresim manifestè sapere, vt 26. q. 7. c. quod genus.

Inuocare verò dæmonia, & eorum responsa expectare ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifestam, quia creaturæ attribuitur, quod est creatori proprium, iuxta illud Esaia 41. Annunciate nobis, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quod Dij estis.

Ad retandam
pudicitiam.

Si verò dæmones inuocantur ad tentandum pudicitiam mulieris, quia vocantur ad id, quod est proprium eis, scilicet tentare, vnde in Euangelio tentator dicitur, licet hoc facere sit turpe, scdus, & mortale peccatum, tamen non censetur hæresim manifestè sapere, & maxime cum inuocatio procedat per modum Imperij, & non adorationis. Si enim adorare dæmonem est hæreticum, vel sapit hæresim manifestè, hoc non est propter personam, sed propter vitium. Vbi ergo maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius est peccatum, vt habetur in c. accusatus, de hære. lib. 6. Hæc Vlricus.

Gulielmus de Montelugduno super prædicto verbo, Saperent, sic dicit, Saperent, sicut sacrificia offerre dæmonibus, vel prædicta committant cum corpore Christi, vel eius sanguine. 26. q. 2. c. hi qui.

Tertio eadem conclusio probatur ex determinatione Ecclesie. Nam 26. q. 5. c. Episcopi. sic dicitur, Episcopi, eorumq; ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosum, & à Zabulon inuentum fortelegium, & magicam artem, ex parochijs suis penitus eradicent. Et si aliquem virum aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint turpiter dehonestatum, de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus, Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, quia huiusmodi subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli vestigia quærunt, & ideo à tali peste debet mundari Ecclesia. Ex his apparet, quòd magicam artem sectantes, vt hæretici sunt habendi. Sed demones inuocantes, & eisdem sacrificantes, sunt in hoc magicam artem sectantes, ergo vt hæretici sunt ab ecclesia habendi, & vitandi. Et sequitur illud etiam non omittendum, quod quædam sceleratæ mulieres retro post satanam conuersæ, demonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ credunt, & prostentur cum Diana Paganorum Dea nocturnis horis, & innumera multitudinè mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia intempetæ noctis silentio transire, eius iussionibus obedire velut dominæ, & cæteris noctibus ad eius seruitium euocatis. Sed vtinam hæc solæ in sua perfidia perirent, & non multos secum ad infidelitatis interitum traherent. Nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, talia vera esse credentes, à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluunt, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quæ propter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent hæc omnia esse falsa, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Hæc ibi.

Si ergo istæ mulieres de quibus non constat, sacrificia offerant demonibus inuocatis, perfide, & infidelse, ac recta via declinantes in præfato decreto dicæ, & habitæ suat, quia Christianum à recta fide deuiare, & infidelitatem recipere est proprie hæresi insistere, quanto magis Christiani demonibus honorem exhibentes dicendi, & habendi sunt perfidi, & infideles infidelitate Christiana, quæ est hæresis, & per consequens hæretici sunt habendi. Hunc articulum detriminauit Io. XXII. in quadam extrauaganti, quæ sic incipit. Super specula.

Hic considerandum est, quæ supra diximus poni à Io. An. Io. mo. & ab Archi. super caccusatus. de hære. li. non sunt sumenda, nec intelligenda copulatiue, vt omnia simul iuncta sapiant hæresim manifeste. si ergo aliquis illorum actuum fiat in honorem diaboli, vel machometi, sapit hæresim manifeste.

Secundus casus, siue secunda conclusio, est, quòd si inuocans demonem non exhibeat eis honorem latræ, sed tantum exhibeat honorem dular, modo superius explicato, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, vel conuicti,

Magicam artem exercentes.

Dæmones inuocantes.

Sacrificia demonibus offerentes.

Honor latræ

coniucti, tales non vt fortilegi, sed vt hæretici in iudicio Ecclesie sunt habendi, & per consequens si resipiscant ab errore, & hæresi prius abiurata, sunt perpetuo immurandi, tamq̃ hæretici penitentes. Si autem non resipiscant, sunt impœnitentes hæretici ferendi, vel si relabantur, sunt plectendi per omnia sicut hæretici relapsi.

Hæc conclusio quamuis ex prima parte satis pateat ex antedictis, potest tamen breuius sic deduci. Honor duliz alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de causa. Prima est in signum sanctitatis, & hæc de causa Abraham, Loth, & Manne Angelos adorauerunt. Hæc etiam causa Assuerus Mardocheum, & Salmanassar Thobiam super alios honorauerunt, vt Hester. 3. & Thob. 1. Hæc etiam causa Angeli beati, & sancti, qui sunt in patria, à nobis adorantur, & honorantur, honore scilicet Duliz.

Honor duliz.

Secunda causa est in signum regiminis siue iurisdictionis, vel potestatis, & hæc de causa Nathan Propheta, & Bersabee mater Salomonis adorauerunt David Regem. Reg. 3. c. 1. & hæc causa etiam venerantur Pontifices, Reges, Duces, & alij praesidentes, tamq̃ vices Dei gerentes, à suis subditis, vt factò & opere ostendant se credere illum, cui velum honorem exhibent, vel Sanctum, vel Dei amicum, vel Rectorem, vel Gubernatorem per Deum constitutum esse, vt sic Deum tamq̃ in sibi caro, & amico, vel in Vicario suo principaliter honorarint. Nota tamen, q̃ cum Sancto alicui honor duliz exhibetur, Deus in Sancto honore latriz adoratur, & cum Pontifex, Rex, vel Princeps honore duliz reueretur, Deus in suo vicario honore latriz veneratur. Et ideo in cuiusuis honoribus, qui Sanctis, & Ecclesie Rectoribus, ac mundi Principibus exhibetur, non ipsi, sed Deus in ipsis principaliter honoratur. Exhibens igitur honorem duliz dæmoni inuocato, & factò & opere exterius conuincitur se corde, & mente reputare, & credere interius dæmonem fore sanctum, & Dei amicum, & ideo sanctitate venerandum, vel fore mundi Rectorem, & Gubernatorem à Deo constitutum, & ideo iurisdictione, & potestate venerandum, quorum duorum vtrumq; plane est hæreticum, & peruersum, quia est textibus sacrae scripturae contrarium, & determinationibus Ecclesie absolum. Dæmon enim neq; sanctus, neq; Dei amicus est, imo in culpa, & malitia obstinatus remanet. Neq; similiter in mundo à Deo Gubernator nec Rector constitutus, imo seruus captiuus, falsator, & deceptor est, vt in sacris canonibus, & etiam præcedentibus rationibus constat. quare conuincitur, q̃ dæmonibus honore duliz exhibentes, non vt fortilegi, sed vt hæretici sunt habendi, & puniendi.

Qualiter

Deus in creatura reueretur.

Dæmonem sanctum reputans.

Adorantes dæmonem.

Tertius casus, seu tertia conclusio est, q̃ si in eorum inuocationibus, & consultationibus dæmoniorum consultores, seu iuocatores talia peragant, q̃ non appareat manifeste, q̃ aliquis honor latriz, vel duliz exhibetur ipsis dæmonibus inuocatis, modis in superioribus explicatis, vel alijs similibus quibuscunq; tales nihilominus non vt fortilegi, sed vt hæretici

tiū iudicio Ecclesie sunt puniendi, quod sic patet. Inuocare in sacris li-
teris sumitur pro actu latræ. vnde glo. super illud Gen. 4. Iste cepit in-
uocare nomen domini, sic dicit. Inuocare idem est quod colere, & depre-
cari. Item glo. super illud Ro. 10. Omnis quicumq; inuocauerit nomen
domini saluus erit, sic dicit. Inuocauerit se subiiciendo, & colendo. Et Pa-
pias exponens quid sit inuocare, dicit. Inuocat, adorat, supplicat, præce po-
scit. Inuocare etiam, vt actus latræ à Deo præcipitur. P. sal. 49. Immola
Deo sacrificum laudis, & redde altissimo vota tua. Et alibi pluries.

Inuocare
quid sit.

Quia ergo inuocare pro actu latræ sumitur, & inter actus latræ nu-
meratur, & actus latræ exhiberi præcipitur, & vt actus latræ dæmoni
feri interdicitur, si dæmon à Christiano inuocetur, vbi aliud non appa-
ret, actus latræ dæmoni si offertur, hæresim sapit manifeste, & tales vt
hæretici sunt habendi iuxta primam cõclusionem, Nonne inuocantes de-
monem sunt hæretici habendi? vtiq;. Ergo vt optime concluditur à Di-
uo Tho. sec. sec. q. 89. in omnibus his est apostasia à fide propter pactum
initum cum demone, vel verbotenus, si inter sit inuocatio, vel factio, etiam
si desint sacrificia. Non enim poterit homo duobus dominis seruire.
Matth. 8. hæc S. Tho. vbi supra.

Inuocans dæ-
monem.

Ad euidentiam etiam tertie conclusionis est attentius considerandū,
quod in inuocationibus dæmonum est diligentius considerandum. Nā
si petitur id, quod excedit dæmonis facultatem, vt sunt futura à Dei libe-
ra voluntate dependentia, vt resurrectio mortui, quod Saul petiuit à Phi-
tonissa, vel certificatio vitæ, vel mortis; quod à Beelzebub petijt Ocho-
zias. 4. Reg. 1. vel hominem cogere ad peccatum, vel similia, & tūc ex huius
petitione hæretici iudicantur, quia protestantur se credere dæmonem ef-
se Deum. Vide in verb. Diuinatione.

ARBITER, & ARBITRATOR.

Arbiter, & arbitrator quis possit esse, quid possit vterq;, an ex arbi-
tramento nascatur actio, & an arbitramētum emologizetur, & mul-
ta alia vide in c. quinta uallis. de insecrurando.

Arbiter non potest esse monachus, sed arbitrator. vbi supra.

Arbitri recusatorij qui, quales, & quam habeant auctoritatem, vide pra-
cticam Papien. in for. decli. iurisd. & in c. cum speciali. de appell. & ibi do-
ctores. Sed pro nunc notare debes, qd quando delatus præsumit de iudi-
cijs vero iudicio, & iustitia, tamen requirit coloratas causas recusandi ip-
sum, vt suspectum, vt sic subterfugiat eius iudicium, tunc ipse Inquisitor
in x. c. suspicionis. de offi. deleg. & c. Requisis. de appell. & c. cum speciali.
eligunt vnum probum virum arbitrum, & mandat recusanti, vt eligat aliu,
& nec electis arotris mandat Inquisitor, & cogat per suas literas per sente-
tiam excoim. micationis late sententiar quatenus citent recusatorem,
mandando ei qd præsentet eis recusatorem, & testes producat, & ipsi ar-
bitri

Arbitri offi-
ciū quid sit.

bitri eos examinent diligenter, sic q̄ aliter eorum cum tertio pro vtroq̄ electo si non conueniant super recusatione pronunciant, aliter ipse vtratur suo iudicio, & officio, sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi non obstante. Si autem infra tempus arbitris assignatum percipiat Inquisitor, quoddam recusatio licet forte falsa, & per falsos testes probata, pronuncietur contra eum tunc, cum assensu tamen recusantis, alias non potest alicui committere plenarie vices suas, vt in c. Iudex. de offi. deleg. li. 6.

Recusatus iudex.

Si autem adueniente termino arbitris assignato, ipsi arbitri non pronunciauerint, vel pronunciauerunt recusationem esse nullam, remanet Iudex sicut prius. Si autem pronunciauerint recusationem esse legitimam. Inquisitionis officium conuiescet, & quo ad illam recusationis causam Inquisitor desinit esse Iudex, nec potest alicui committere vices suas, vt patet in prædicto c. Iudex. Et cum Episcopus sine Inquisitore non possit procedere ad sententiam, Episcopus & Inquisitor, vel aliter ipsorum denunciât Romano Pontifici, supplicando quod non obstante huiusmodi recusatione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, vel subroget alium quo ad causam illam qui cum Episcopo, & Inquisitore possit procedere. Sed ante omnia debes aduertere, q̄ prius & ante omnia obseruentur, quæ continentur in c. cum speciali. de appell. scilicet, q̄ recusans coram iudice recusato alleget causas recusationis, deinde eas per testes probet coram dictis arbitris. Vide ibi.

A B I T R I U M.

Arbitrium habens liberum, & generale inquirendi, & puniendi maleficia, & excessus ex forma statuti, an procedere possit ad tormenta. Dic quod ex tali arbitrio potius habetur ex consuetudine tertiarum, quam ex iure: Nam secundum iura licet potestas habeat arbitrium, tamē debet omnia facere secundum iura, & leges, maxime in diffiniendo, & condemnando, & hoc probatur per infra scriptas leges. C. de offi. testa. l. procura. in §. falsus, & l. Celsus. & ff. de pec. l. peculij, & ff. de mand. l. si creditor. §. Lucius & ff. de pig. l. oblig. & ff. de don. l. filius. Potest itaq; Iudex, & debet ex arbitrio ad tormenta procedere, si aliquod habeat indicium, per quod eius animus moueatur, q̄ ille qui culpatur de crimine sit torquendus, alias non. Nam arbitrium non supplet defectum iudicij vbi nullum est indicium: est enim de iuris auctoritate, & solemnitate, q̄ indicia præcedant torturam, vt per l. de questionibus.

Audientia relapso denegatur, quia qui geminat delictum, veniam non meretur, & grauius est puniendus. l. Nemo deinceps. C. de Episco. audi. l. aut facta. §. quisquis & l. capitalium. §. 1. ff. de pœnis. Idem dicendum est de eo qui post abiuratum hæresim traditus fuit perpetuo carceri, a quo fugit, tanquam impœnitens puniendus est. Io. Andran. c. vt commisi. §. pe. de hære.

hære.li.6.foli.in c.excommunicamus,il 2.co.tit.videtamen infra ver.car-
cer.nu.16.

A V X I L I V M.

AVxilium præstantes ad delinquendum, pari delicto se astringunt.
Abb.in c.Ita quorundam.de iudi. & in c.1. de offi.deleg. maximè si
sit de actu propinquo,& nõ de actu remoto,Marf.in pract.fol.15.nu.50.
& cõstet de principali delinquente,& principali delicto,Marfil.in pract.
fol.14.nu.40.Carcer.nu.67.5.homicidium.Et scias q̄ quando tractamus
de Inquisitione fienda contra aliquem de auxilio, cooperatiuo præstito
delinquenti ad committendum delictum,q̄ tali casu non valet, nec pro-
cedit talis inquisitio de auxilio,nisi primo constet ipsi Iudici de principa-
li delicto,& de principali delinquente, secundum Anchar in cons. 217.
quod incipit,Nos Barth.vbi dicit,quod si nõ cõstat de principali delicto,
non potest procedi cõtra alios tanquàm contra auxiliantes.ad quod alleg-
gat Bar.in l.is qui.5.si initium.ff.ad Tur.Bal in cons.119.2.vol. quod in-
cipit.vifo processu.Requiritur etiam,q̄ scienter auxilium præstet, aliàs
non est in culpa.Bar.in l.omnes.de agris, & cen.li.1.in l.is qui opem.
de fur.

Constare de
delicto quan-
do debeat.

B.

B E N E F I C I V M.

Beneficium Ecclesiasticum, seu officium publicum hæreti-
ci,credentes,fautores,& horum filij vsq; ad secundam ge-
nerationem obtinere non possunt.in c. Quicumque, de
hære.lib.6.

Beneficijs Ecclesiasticis priuati sunt, qui ad præces hæ-
reticorum ea obtinuerunt,& fiunt ad alia obtinenda in-
habiles, si talia scienter receperunt. c. Quicumq; de hære.li.6.6. Ad hæc.
Quid si isti dimittunt talia beneficia,quæ postea alijs conferuntur, & de-
inde vacant? an isti poterunt iterato illa obtinere? Dic q̄ nõ,quia in d.
c.dicitur perpetuo. An autem in hoc includantur dignitates pontifica-
les,gl.querit super d.cap.& non soluit,tu dic q̄ non,nam cù hæc materia
sit penalis,debet restringi.vt de reg.iur.In penis.Io.An. & Geminia. An
autem si nesciat eos qui præces offerebant esse tales,teneat hæc p̄na.Dic
q̄ non,quia in d.c.dicitur,scienter.

Beneficia plura possidēs,infamia canonica qualiter laboret vide Abb.
in c.Dudum.de elect. quomodo autem dispensatio interueniat, vide Io.
de tur.cre.in c.Domui.dist.39.

Beneficium Veleianæ mulieri hæreticæ denegatur.in c.si aduersus.de
hære.Nec beneficium tenatus consulti ei prodest.

Infamia ex
pluralitate
beneficiorũ.

Beneficiũ vel
iuramentũ.

BLASPHEMI.

Blaspheми sunt in duplici differentia. Quidam sunt qui articulis fidei non obuiant quoquo modo, utpote malum Deo, nec Sanctis non imputantes, sed eisdem maledicentes, vel gratias Deo non exhibentes, sed ingratitude agitati oppositum gratiarum euomunt, & isti dicuntur mere blasphemii, & de his loquitur canon extra de blasphemis, vel maledicis, qui eisdem titulus distinguitur contra titulum de hæreticis. Nec de similibus Inquisitor habet se intromittere, sed debet eos relinquere suis Iudicibus puniendos.

Blasphemii
simplices.

Alij sunt qui contra fidei articulos verba proferunt, utpote qui Dei omnipotentiam infringunt dicentes, Deum non posse factibilia facere, quod est contra primum fidei articulum, qui est credere in Deum omnipotentem, vel qui à Beata Virgine pudicitiam tollere nituntur, dicentes illam meretricem, vel similia, quod est contra articulum fidei, qui est credere filium Dei conceptum de Spiritu sancto, natum ex Maria Virgine, & tales sic directe articulos fidei agitant dicuntur blasphemii hæreticales, reducunturq; ad titulum de hæreticis, & hæreticorum, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur, suntq; subiecti Inquisitorum iudicijs.

Blasphemii
hæreticales.

Blasphemii
sinati.

Vtrum autem tales sint hæretici, aut suspecti de hæresi, considerandum est, quod hi blasphemii hæreticalia verba euomentes, postquam fuerint in huiusmodi per iudices fidei deprehensi, si in talibus verbis hæreticalibus voluit stare pertinaciter, & illa defendere, hæretici sunt iudicandi, & ut tales sunt tradendi curiæ, seculari, iuxta c. Ad abolendam, de hæresi autem non, sed ad arbitrium iudicis fidei volunt cum effectu illas hæreses reuocare, & satisfactionem condignam exhibere, non sunt hæretici iudicati, iuxta c. Ad abolendam, de hæresi, sed ad misericordiam admittendi.

Si autem tales debent arctari ad abiurandum hæreses antedictas, an tanquam poenitentes hæretici, vel tanquam suspecti de hæresi, & si tanquam suspecti, an tanquam vehementer, vel tanquam leuiter suspecti, considerandum est, quod si meritis processus diligenter actitatis inueniuntur habuisse in eorum mente circa ea quæ sunt fidei, errorem, ita ut aliqua crediderint fidei contraria eorum, quæ ore protulerunt, tenentur, ut deprehensi in hæresi, abiurare hæreses, iuxta c. Ad abolendam, quod si relabantur, poena relapsi debita puniantur, iuxta c. accusatus, de hæresi, li. 6.

Frequentia hæ
bituata.

Si autem non inueniantur in hæresim taliter deprehensi, sed inueniantur pluries, & frequenter, & in ludo, & extra ludum, & ad leuem turbationem in tales hæreses prorupisse, & non constat clare de mala sua credentia, debent arctari ad abiurandum, ut vehementer suspecti propter frequentiam habituata, quæ suspectos vehementer illos reddit, iuxta c. Accusatus, de hæresi, li. 6.

Si autem non frequenter, sed raro, nec longo tempore, & non extra lu
dum

dum, sed in ludo tantum, vel in ira tantum, tunc eo casu videntur debere abiurare tanquam leuiter suspecti. iuxta c. Accusatus, supra. Nec prodest, quod ad excusandas excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quod verba huiusmodi hereticalia euomentes, moueantur ad proferendum sola turbatione & furia, & non firma assertione, & credentia: & ideo quod dicunt non credunt, &c. Sed furia, siue ira hos taliter non excusat, quia maior mentis commotio, & turbatio sequitur ex motu & afflictione proprii corporis, quam ex perditione vnius oboli, seu denarij argentei, siue aurci, sed adorantes idola metu mortis, vel amissioni membri, non excusantur in foro interiori à peccato. Vnde Augustinus de bono coniugali, & registratur 33. q. 4. c. sicut. dicit, Sanctius est mori fame, quam vesci idolotitis. Nec excusantur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia à fide, & per consequens ab hæresi. secundum Rai. tit. de apostatis. quæst. 7. Circa motus enim istos mentis pro fidei defensione, & confessionem quantum ad verum catholicum non est metus cadens in constantem virum, quinimmo, nec metu mortis pro peccato mortali, & minimo perpetrando, secundum Theologos, & maxime Sanctum Thomam non solum de peccato mortali, sed etiam de veniali in primo quolibeto, vbi de hoc facit quæstionem specialem, & etiam Diuus Augu. & recitatur. 22. q. 2. Ne quis. Si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis non excusat adorantem idola, vel demonium, quomodo excusabit contra articulum fidei hæreses euomentem? Nunquid est maior commotio ex aduersa sorte perditio pecuniæ, quam ex vicina morte corporalis vitæ amissio? Si ergo non excusatur ab hæresi in casu illo, nec in isto excusabitur. Rursum secundum Diuum Augustinum super Gen. ad literam. Nōc post diluuium inebriatus excusatur à peccato, & à tanto, & à toto, quia vini virtutem non nouerat, & ideo cauere non tenebatur, sed Loth inebriatus à prima filia, & cum ea fornicatus excusatur à tanto, sed non à toto, quia vinum nouerat, & eius fortitudinem, ideoq; cauere debebat, propter hoc ab ebrietate non fuit excusatus. Sed quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus fuerat, non excusatur à secunda ebrietate. Sic qui ludit, turbationem ex ludo expertus, non excusabitur, à turbatione iterum ludens, & ex turbatione tali verba hæc hereticalia euomens, sicut qui frequenter, & scienter se inebriat, & inebriatus personam Regis inuadit, & hæreses seminat non excusatur de crimine læsæ maiestatis, & hereticæ prauitatis. Ergo si hic non euadit iudicis secularis, & Inquisitoris iudicium nec ille. Et sic patet, quod licet blasphemi mere cadant sub titulo de blasphemis, & non de hereticis, & tales Inquisitoris iudicio non subdantur, tamen blasphemi hereticales articulos agitantur cadunt sub titulo de hereticis, & per consequens eorum inquisitio, iudicium, & punitio ad Inquisitoris officium noscitur pertinere.

Poterunt tamen, nec male facient Inquisitores, ad suos Ordinarios remittere puniendos.

Iteratio delicti quid importet.

Blasphemi hereticales.

BONA FIDES.

Bona fides præsumitur in illo, qui non habet notitiam rei alienæ, & præsumitur nisi in quatuor casibus, & ignorantia præsumitur nisi probetur contrarium. Et maximè præsumitur post triginta annos retro semper fuisse penes illum, qui non fuit molestatus per dictum tempus. Abb. in c. si diligenti. de præsump. in quo loco diffuse vide pertinentia tam ad bonam, quam ad malam fidem.

BONA OPERA.

Bona opera, nec etiam martyrium ipsum, hæretico, nec schismatico profunt, c. firmissime. de hære.

BONA HÆRETICORVM.

Bona hæreticorum confiscari debent, vt in c. vergentis. de hære. Circa tamen confiscationem est sciendum, quòd licet bona hæreticorum ipso facto, seu ipso iure confiscata intelligantur à die commissi criminis, tamen necessaria est iudicis sententia declaratoria super ipsa confiscatione, vel bonorum ademptione, quæ quidem sententia olim fiebat in terris Ecclesiæ per iudicem Ecclesiasticum, videlicet per Episcopum, vel Inquisitorem: in alijs autem terris Imperij fiebat per Iudicem, & Principes sæculares, vt in d. c. vergentis. de hære. Sed hodie indistinctè iudex ecclesiasticus facit vbiq; hanc declarationem super confiscatione bonorum. Nec nisi requisitus intromittit se iudex sæcularis, quia hoc est sibi interdictum in c. vt Inquisitionis. de here. §. prohibemus. li. 6. diffusius vide Sum. tabie. in ver. Inquisitio. Et aduerte, quòd pœna confiscationis vindicat sibi locum solummodo in illis, quos constat fuisse hæreticos, vel qui de hæreticis sunt damnati. vt in c. Ad abolendam, de hære. & c. super quibusdam. de verbo. sig.

Declaratoria
sententia nec
cessaria.

Iudex sæcularis
non se intromittat.

Bona vero clericorum hæreticorum non confiscantur fisco Ecclesiæ, vel iudicis sæcularis, sed applicantur Ecclesijs, in quibus habuerunt stipsentia. Et bona clericorum Ecclesias non habentium debent applicari Episcopo loci, qui ea in pios vsus distribuat. Inno. in c. si. Qui cler. vel mona. Et Frede. de senis conf. 20. & quod notatur in c. Quia diuersimode. de concess. preb.

Episcopus nil
habeat de bonis,
hæreticorum.

Bona hæreticorum participare non debent dioxecani, vt patet per Bullam Benedicti Vndecimi, quæ incipit, Ex eo quod quædam. Bonorum appellatione includuntur etiam actiones, seu nomina debitorum, vt l. 1. C. de vsufr. Bal. in conf. 234. secundæ partis.

BONORVM CONFISCATIO.

NOta ex Vldarico Zasio in suo feudali, parte decima, nu. 74. sic dicente. De fructibus autem hoc iure vtimur, quod post sententiam priuationis secutam vasallus omnes fructus à die commissi criminis, videlicet à die commissæ offensæ, quo tempore in mala fide esse coepit, & fortius post sententiam declaratoriam perceptos, ei ad quem feudum fuerit reuersum, siue dominus sit, siue agnati, restituere tenebitur: Et est ratio viua, quia his casibus dominus, vel agnati recipiunt, quod suum est, & merito cum fructibus recipient, arg. l. videamus. 2. §. fin. de vsur. à simili de bonis hæreticorum dicitur, cum longè grauius crimen sit hæresis, quam feloniam, qua feudataris feudum amittit e vergentis, de hære. li. 6. Nota, quod licet olim propter damnationem ad mortem bona essent confiscata, licet in sententiâ nihil dictum esset de confiscatione, excepta certa parte, quæ filiis referuabatur, vt l. 1. ff. de bo. dam. hodie tamen bona damnatorum non intelligimus confiscata, quamuis sint ad mortem condemnati, nisi in sententiâ capitali facta sit mentio de confiscatione bonorum, vt l. amissione §. qui deficiunt ff. de cap. dam. vide infra in ver. Fiscus.

Ideoque fiscus nullum ius habebit in fructibus bonorum confiscatorum si bona sint feudalia, fideicommissi, vel ius patronatus in casibus etiam exceptis, quia intentio instituētis, quæ attendenda est, non fuit, quod huiusmodi fructus quoquo modo spectarent ad taliter delinquentem, sed magis ad posteros. Ad hoc facit glo. in c. satis peruersum. d. l. & glo. in cl. Pastoralis in verbo, subiectæ. de re iudi. Bar. in Extra. ad reprimendam, in ver. rebellando. Zaber. in cl. si plures. de iure patro. Afflic. in c. filijs. 16. q. 7. Imol. in l. insulam ff. solū. matri. Angel. in l. malef. in ver. & eius bona publicamus. in versi & nota, quod facta, nu. 5. Felin. in c. quanto. de iudi. Et per Cepolin. consi. 86. & per And. de Ifern. in c. licet, in tit. si de feud. fuerit controuersia.

C

CADAVERA.

CADAVERA hæreticorum per errorem in cæmeterio sepulta debent exhumari. Et nota, quod non solum contra viuos, verum etiam contra defunctos hæreticos habet Inquisitor quid faciat, nõ obstante, quod crimina morte extinguantur quo ad temporales penas, vt 23. q. 6. e. quorundam. & 26. q. 7. c. 1. & c. si reus, vel accusator. l. 1. & 2. quia tamen est speciale in crimine hæresis, mortuus potest accusari, & contra eum inquiri, vt 24. q. 2. c. sanè. & C. de hære. l. Manichæos. extra cod. cap. dum.

Contra mortuum qualiter procedendum.

C

fi quis

si quis Episcopus, & co. c. filij. li. 6. quod intellige de defuncto vere hæretico, ita quod bona eius veniant conservanda, sicut dicitur de suspecto, vel penitente. Vide in ver. Fiscus.

Volens autem Episcopus, vel Inquisitor procedere contra hæresim defunctum, faciat eius hæredes citari ad defensionem, cum ipsorum hæredum inter sit pro conservanda fama, & memoria defuncti, & pro bonis quæ illis veniunt auferenda. Item ex alia causa interest hæredis, ubi ipse hæres esset filius defuncti, quia ipse filius ad quasdam poenas pro patre tenetur, vt c. ad. l. Iuli. maie. l. quisquis. & 24. quest. l. iure. & c. vergentis. de hære.

Delicti enormitas quid faciat.

Nota quod licet mortui accusari non possint, quia mortuo reo, omnis criminatio extinguitur, fallit tamen in crimine læsæ maiestatis, repetundarum, peculatus, & hæreseos, quibus casibus propter enormitatem delicti accusatio de iam mortuo recipitur. lex iudiciorum, ff. de accusatio. Item fallit si quis mortem sibi conscivit. Vide Franciscum Casonum, qui accusare possunt, c. 2. & c. de his qui sibi ante sent. mort. consci. quia metu criminis de quo inquirebatur, videtur sibi mortem conscivisse, vt per Doctorem, etiam in l. 2. C. qui testam. fa. poss. ubi est etiam de hoc textus. & quando constat de crimine, tunc postquam mortem sibi conscivit, bona sunt publicata, & hæredes non sunt vocandi, vt est textus, clarus in l. fin. ff. de his qui sibi ante sent. mort. consci. Et ratio est, quia licet regulariter de vnoquoque actu quis, seu eius hæredes sint citandi, fallit quando, si citarentur, nulla eis competeret defensio, vt per Doctorem, in l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Si isti citarentur, nullam haberent rationem ad probandum.

Mortui quando accusari possunt.

Hæredes quibus do citari debeant.

Item filijs quandoque sic, quandoque non auferantur bona defuncti patris, vt infra in ver. Filij, dicitur, vnde non est mirum si diximus hæredem citari debere, cum sententia illum tangat per l. post remi, ff. de re iudi. & l. de vnoquoque. in fi. & c. per tuas. de apost. proceditur namq; contra hæreticum defunctum, vt deleatur eius memoria. C. de hære. l. Manichæos, & C. de Episc. & cler. l. Quoniam. Potest etiam defunctus excommunicari, vt 23. q. 2. c. sane. & excommunicatus post mortem potest absolui, vt c. A nobis, de sent. excom. el. 2. Vt eius bona adiuantur. C. si pend. appell. l. quamuis, nisi filij fideles, & catholici per annos quadraginta iam ea bona possedissent, & ille defunctus, de cuius crimine queritur, catholicus tunc reputabatur, quando, videlicet, decessit. Tertio vt eius cadauer in cæmeterio existens exhumetur. c. 2. de hære. lib. 6. & c. sacris. de sepulsi. quando scilicet ossa illius possunt discerni ab ossibus fiddium.

Excommunicari, & absolui. pot. mortuus.

Tempus post mortem infra quod inquiri potest super crimine hæresis, aliqui dicunt quinquennium. C. de apost. l. si quis defunctum. Alij ad viginti annos protrahunt terminum, vt c. de fal. l. quec. l. Alij dicunt quod.

quod in fauorem fidei, & in detestationem maximi criminis inquiri potest sine temporis prescriptione, cum nulla iura inueniantur que in hoc crimine præsumant tempus: prima tamen opinio videtur tutior. vide Gem. in c. filij de hære. li. 6. q. si licet alias requiratur accusatio, & in scriptis, in hoc tamen particulari negotio propter enormitatem delicti, tantum libri suspectæ lectionis, si inueniantur, faciunt, & sufficit in iudicium, scilicet ad procedendum. Vide infra in ver. Fiscus.

Libri suspecti
quod faciunt.

CALUMNIATOR.

Calumniatorum diuersas pœna, vide in c. cum dilectus. de calumnia, & ibi Fel. & Abb. in c. 1. de calumnia.

Capi nemo potest sine iudicis, & iudicis auctoritate, scilicet in fallatore monetæ, desertore militiæ, latrone publico, agrorum depopulatore, fure, virginum raptore. Not. l. vnica. C. de rapt. virg. & repertus in fraganti crimine, qui tamen capti non possunt detineri, nisi per spacium viginti horarum, intra quarum spacium debent iudici suo consignari. Bart. in glo. l. cap. 5. ff. de Adult.

CAPTUS.

Capi non debet quis ante summariam fidem, vel probabilem suspitionem de recessu, Bal. in l. quod euitandi. in fin. C. de cond. ob. rurs. caus. & allegat Arch. Ioan. Andr. in c. si clericis. de sent. excom. lib. 6. quod idem tenet Petr. de Anchar. in d. c. si clericos. qui dicit non esse capiendos qui nec conuicti, nec condemnati sint, nec esse vim inferendam his, qui parati sunt obedire. allegat c. vt famæ. cum non ab homine. de sent. excom. quæ quidem in ciuilibus sunt verissima. Bal. conf. 49. ad fin. 1. parte. Et idem conf. 208. 3. parte.

In criminalibus tamen relinquitur arbitrio iudicis, an a captura personæ incipere velit. Bar. Bald. in d. l. consentaneum. C. quomodo, & quando, & ibi Alex. in addit. Bar. in l. sacrilegi. §. Libeo. ff. ad l. iul. pecul. Si tamen is qui capi iubetur, offerat idoneos fideiussores, audiendus est, nec debet iudex recusare fideiussores, nisi fortasse essent crimina grauiora, in quibus cautioni fideiussoriæ tuto credi non posset. tex. est in l. Diuus. 1. ff. de custo. reo. Dicuntur autem grauiora crimina, ex quibus imminet supplicium mortis, secundum Spec. in tit. de accusa. §. 1. d. vers. sed pone. qui eleganter ibidem distinguit fideiussores non admitti in grauibus, at in non grauibus esse recipiendos, vt dicit Bar. in l. si vero. §. qui pro rei. ff. qui facili. cog. vide de hoc Zasium in conf. 19. 1. parte.

Grauiora, quæ
crimina dicuntur.

Capere aliquem in domo aliena inuito domino licet non debeat iudex, vt glo. in l. quosdam de metol. lib. 1. cap. & l. 3. ff. de acquir. re. domini, alias teneretur a cione iniuriarum. vt l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniurijs,

Capere reum
in alicuius do-
mo.

propter autem utilitatem publicam licitum est querere, & capere reum
in alieno etiam invito domo, nisi dominus ipateretur damnum. ut ff.
communis praedictio. l. venditor in fine. & ff. de damno facto. l. fluminum. §.
finali, & ff. de aqua pluviaria. arcend. l. 1. §. denique.

In criminali-
bus a captiva
incipitur.

Itaque potest iudex incipere a captiva in criminalibus licet non consti-
terit de delicto, ut c. si clericos. de sententia excommunicati. l. 6. vel etiam ubi
invenitur latro famulos, permittitur punire postea scribere, tex. in l. si
quis filio exheredato. §. hinc autem omne. ff. de iniust. & irrir. fact. test. l. con-
stitutiones. ff. de appell.

A P P E L L A T I O

Captus pro crimine haereticus non est fideiussoribus relaxandus, quia in
causis criminalibus, in quibus venit imponenda aliqua poena corporalis
vel corporis afflictiva, reus fideiussoribus non est relaxandus; ut per Bar.
& alios in l. 1. ff. de custo. reo. & in l. 1. ff. de pub. iud. & late per Ang. de Arc.
in tract. malef. in ver. fama publica, in ver. 10. quarto. Nam quo ad tales,
etiam si reus daret mille fideiussores, non debet relaxari secundum Bal.
in l. eos. §. superius C. de appell. imo si interveniret fideiussor, non valeret
talis fideiussio, secundum glo. sing. in c. cum homo, 23. q. 5. quam refert,
& sequitur Angel. de Arctio. in d. ver. pro quibus. Si tamen consue-
tudo sit in oppositum, veluti in nonnullis partibus est circa haereticos
poenitentes non relapsos, tunc valet talis fideiussio. Et ita dixit glo. sing. in
d. c. cum homo. quam refert, & sequitur Lud. Rom. in sing. suo 120 inci-
piente, Tu scis quod in causa criminali, & Ang. de Arc. in tract. malef.
ver. pro quibus. ubi addit. Et si Inquisitor relaxet reum fideiussoribus, &
invenit quod fideiussores non sint idonei, poterit iterum reum ipsum in-
carcerare, & facere quod alios praestet fideiussores, quibus praestitis etiam
prius erant obligati, ita dixit Bal. in l. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit,
Ang. de Arim. in pract. crim. §. Attingam. nu. 9. & 10.

Fideiussio
quando admit-
tenda.

Captum exi-
mens de ma-
nu curiae.

Captum etiam iniuste, eximens e manibus familiae Inquisitoris, vel e
carceribus, est de haeresi vehementer suspectus, quia fautor haereticorum,
& impediens officium, & quomodo extraordinarie puniri debeat, vide
Nellum in tract. Bannit. in 2. parte 2. temporis. q. 31. incipien. Queritur
visum. Petrum de Anchar. conf. 34. incipien. Viso. Alex. in conf. 35. inci-
pien. viso Them. in 2. col. 2. vol.

C A R C E R.

Carcere est locus securus, & horribilis, repertus non ad poenam, sed ad
debitorum, vel delinquentium custodiam. Bal. in tract. suo de carce-
re, & propter hoc carcer cum sit terminus poenae, nullam infamiam affert
incarcerato, quia ad hoc ut arguamus aliquem criminiosum, recurramus
ad poenam qua est punitus, ut est casus in l. testiam. centurio. ff. de manu. te-
sta Barba. in cons. 129. 1. partis.

Carcere

Carcerari dicitur qui aliquomodo constringitur q̄ exire non possit. l. succurritur. ff. ex quibus cau. ma.

Carcerem primus Ancus Martius Romanorum Rex edificari iussit, ut Liuius ab vrbe cond. li. pri. dec. primæ, licet Eutropius inventionem carceris ad terrorem, & custodiam Tarquino superbo Regi ascribat. Vt-
cunq; sit, inuentum Regium fuit, & hinc est quod ius carceris sibi occupans, in crimen læsæ maiestatis incidit, ut in l. 1. C. de priuat. carce. Et dicitur quis ius carceris sibi occupare, vel priuatim carcerem exercere, qui ultra viginti quinque horas aliquem detinet, l. capite quinto, ff. ad l. Jul. de adult. & ratio est, quia sibi vsurpat merum imperium, ut per Bal. in d. l. loco præalleg. in ver. ubi in tex. custodiam. carcer enim est meri imperij, ut per Doct. in l. Imperium ff. de iurisdic. omnium iudi. vbi Iason. in ver. 3. mouetur. Fallit tamen conclusio in multis, ut in patre detinente filium in carcere priuato ad correctionem, & alijs similibus: Vide Hier. Gigan. in tract. de cri. læsæ maie. in tit. qualiter, & quando, & à quibus, q. 35. per totum.

Carceris inue-
tor.

Carcer priua-
tus.

Filium incar-
ceratum ten-
nentes.

Incarcerare alium quis non potest simpliciter, nisi sit minister iustitiæ, & secundum ordinem iustitiæ. Et si enim exilibet liceat alium ad horam detinere, ne malum aliquod faciat simpliciter tamen detinere, & ligare non licet, sed tantum hoc potest qui vniuersaliter habet disponere de actibus, & vita alterius. Dicitur Tho. 2. sec. q. 65. ar. 3. Syluest. in ver. carcer. q. 1. Tabie. in verbo carcer. §. 1. Et quicumq; priuatus aliquem incarcerationit, etiam pro manifesto crimine, capite punitur de iure ciuili, C. de cor. ar. et l. omnes. li. 1. imo committit crimen læsæ maiestatis, ut dictum est supra. Sed glo. dicit hoc non habere locum in detinente proprios seruos ne fugiant, vel uxorem, vel filios ad correctionem. Syluest. in ver. carcer. q. 2. Tabie. in ver. carcer. §. 1.

Carceris inue-
tor.

Seruos pro-
prios detinens

Carcer regulariter est ad custodiam, non autem ad pœnam, c. Quamuis. de pœnis, sed hoc intellige de iure ciuili, non de iure canonico. Permittitur enim prælati, imo cuiuslibet iurisdictionem habenti, & habet delicta punire, ut possit ad tempus, vel etiam in perpetuum reos ad carceres adiudicare, vt per Abb. in c. à nobis. de Aposta. in fi. & habetur in c. Nouimus. de ver. sig. Syluest. in ver. hæresis 2. q. 7.

Carcer ad pœ-
nam.

Carcer siue sit ad custodiam, siue sit ad pœnam, non ita sit asper vel durus, q̄ homines in eo perimantur. Nam secundum Lau. vt allegatur à Zabar. in Clem. vnica. de homicidio, qui homines tradunt in carcerem ita durum, & asperum, q̄ incarcerationi quasi in sex menses vitam perdant, sunt homicidæ, & irregulares, quia talis pœna est magis afflictiua, quam si ponerentur in patibulo. Et hoc notabis contra prælatos clericos, detrudentes in gabiam, vel eos ad triremes condemnantes. Syluest. in ver. hæresis. 2. q. 7. & vide Abb. in c. à nobis. de aposta. & in c. qualiter, & quando. de accusa. Et nota, quod siue carcer sit ad custodiam, siue sit ad pœnam,

Carcer nõ de-
bet esse asper

non debet in eo esse commixtio maris & femine, secundum glo. in r. quamuis, de pœnis, lib. 6.

Carcere detentus potest testamentum facere, vt l. metum. §. sed licet. ff. quod met. cau. & in l. nam & Scriuius. iuncta gl. ff. de neg. gest. & no. nisi damnatus sit ad mortem, nam capitalis sententia impedit sciendum, & factum testamentum irritat. vide tex. in Leius. §. si cui. ff. de testa. vbi dicit, quod damnatio impedit fieri, & iam factum rumpit, si vitam, vel ciuitatem, vel libertatem tollat: secus si solam famam lædat, & ibi vide Bart. & Doct. Bal. consi. 382. r. vol. An autem damnatus, vel damnandus ad perpetuum carcerem possit testari, vide Abb. in rub. de testa. referentem varias opiniones, & concludentem, q̄ non: & Bal. in l. i. in ver. Et nota hanc legem. C. qui non possi. ad lib. prouo. vide etiam Abb. cum addi. margi. in c. accedens, de procu.

Ad carcerem dum quis condemnatur, si quid exprimitur in sententia, scilicet ad tempus certum, vel in perpetuum, stabitur expressis in sententia: si verò quis simpliciter ad carceres damnetur, intelligitur perpetuo damnatus. C. de pœnis. l. seruus. & per glo. in cap. grauis, de pœnis, lib. 6.

Carcere perpetuo morti æquiparatur. In hoc detentus quid possit facere.

Et nota, q̄ carcer perpetuus æquiparatur morti. Innoc. in c. qualiter, & quando, de accusa. quem allegat, & sequitur August. de Arim. in addi. ad Ang. de malef. in ver. fama publica, nu. 14. Et nota, quòd carcere priuato detentus iniuste, siue in carcere iniurioso, vt à latronibus, vel tyranno, si quid agat cum detentore, postmodum potest allegare metum, & facere actum rescindi, vt in l. qui in carcere. ff. quod met. causa. Cum alio vero ab ipso detentore contrahere potest, nisi ad hoc detineatur, vt in c. dominus, de secundis nuptijs, per Panor. Potest etiam in carcere facere testamentum, vt in l. metum. §. sed licet. ff. quod met. causa. Detentus autem in publico carcere iuste, si est damnatus pœna capitali, non potest aliquid agere tanquam liber, quia est effectus seruus pœnz, vt supra diximus, & bona sua veniunt ad succedentes ab intestato, vt in authen. bona damnatorum. C. de bon. damn. vnde etiam ad pias causas non potest disponere, vt ait Ioan. And. in cap. 2. de vsu. lib. 6. si autem non est damnatus pœna capitis, sed tantum in carcere detentus, potest contrahere, & omnes alios actus agere, vt in d. l. qui in car. Syluest. in ver. carcer.

Carceratus quoti die grauetur.

questio. 4. Tabien in ver. carcer. §. 5. & nota quòd carceratus omni die dicitur grauari, & ideo tanquam à nouo granamine potest omni die appellari, secundum Specu. in titulo de appella. §. restat. versicu. & nota, & versicu. & quod dicit Philippus de Perusio in cap. super eo. de appellatio. Felin. in cap. exceptionem, & in cap. accedens 2. vt litis non contest. vbi latissime loquitur in materia ista, & dicit idem dicendum esse in exceptione loci suspecti, quia habet granamen successiuum, & ideo talis exceptio potest quocumque fieri, & ita tenet Specu. in titulo de citatione. §. 1. & 3. versicu. quid si reus, & D. Ant. & Ioan. de Imo,

in cap. exceptionem, de exceptio. Et vide Marfil. in pract. §. attingam, numero 29.

Carceratos Iudex visitare debet, & curare, q̄ habeat necessaria, vt in l. 3. C. de Epif. aud. & si quis sine causa est incarcerationatus, potest Iudex ex merito suo officio eum liberare, Ang. in trac. malcf. in ver. feria publica, in l. 4. in ver. & aduertas.

Carceratorum cause sunt summarie, sicut cause miserabilium personarum, expediende. Cyn. in l. fi. C. si quis alteri, vel sibi, quem refert, & sequitur Bar. in trac. suo, carceratus, in fi. & de hoc videtur esse tex. in l. fi. C. de custo. reo. Marfil. in pract. crimi. §. attingam, nu. 76.

Carceres proprios habere p̄t Inquisitor, ac proprios ministros, iurabunt tamen ministri, & custodes, quod officium fideliter exequentur, vt in clem. multorum, de here. Et licet pendente iudicio criminali quis in carcere non detineatur, tamen fallit hoc in crimine here. propter enormitatem criminis, vt ponit Gem. in c. vt inquisitionis, de here. li. 6.

Carcerum hereticorum erunt duę clauę, & duo custodes, vt in c. multorum, de here. in de. Carcer videlicet communis Episcopo, & Inquisitori duas habebit clauę, quarum alteram Episcopus, alteram Inquisitor habebit, sed secus de particularibus tam Episcopi, quam Inquisitoris, vt longa consuetudine probatur, vide infra nu. 15.

Carcerum custodes custodiam negligentes, vel capite puniuntur, vel in eam qua rei tenentur, p̄oram incidunt, vt l. milites. ff. de custo. reo. l. ad commentariam. C. eod. Zasius in sing. c. 2.

Carceris si plures sunt custodes, & vnus custodum fugiat cum carcere, alij non teneantur, tex. est in l. si §. 1. ff. de custo. reo. Lud. Ro. in sing. suo 13. incip. Si dicitur statu tam, Marfil. in pract. crim. §. attingam, nu. 73.

Et nota, q̄ quilibet, Episcopus videlicet, & Inquisitor potest habere carcerem proprium, vt patet in alleg. cap. multorum, & quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus, & tunc eius carceris erunt duę clauę, quarum vnā vnus Episcopus, alteram Inquisitor seruabit, & similiter duo custodes, vnus nomine Episcopi, alter nomine Inquisitoris. Nam in aliquibus partibus, vt in Tholosa, & Carcaffona Inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, quia domuncule illę adhaerent muro loci, qui est Episcopo, & Inquisitori communis, & de his fit mentio in d. c. multorum, de here. in de. vide Directorium nostrum parte 4. rap. 9.

Carcerum effractores, qui in carcere conspirauerunt, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, capite puniuntur. l. in eos. ff. de custo. reo. Sed atrociores sunt nocturni effractores, & ideo fustibus cęli in metallum damnari solent. Diurni verò post fustium castigationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt, vt l. 1. & 2. ff. de effracto. & nota, q̄ ex hac lege forte orta est ad tiricines condemnatio, & puniuntur

Miserabilium
cause sunt
expediende.

Iuramentum
ministora.

Duę clauę,
& duo custo-
des.

Negligens cu
stodiam.

Murus quid
sit.

Effractores
carcerum.

In opus di
nati, & ad
tuerent.

etiam alia pena, in qua punirentur si maleficium propter quod incarcerati fuerunt, verè perpetrassent, vt Bar. in d.l. in eos. ff. de custo. reo. Nam aufugiens de carcere, habetur pro confessio, si pro speciali Inquisitione erat in carcere: secus si pro generali, imo si pro speciali est, requiritur ad hoc, qd habeatur pro confessio, & aufugerit cum conspiratione, vt d.l. in eos. si verò sine conspiratione, tunc non habetur pro confessio, sed punitur pro motu iudicis, vt not. Guil. de Cu. in l. succurritur. ff. ex quibus cau. spatio. & ibi Bal. & in l. admonendi, in 9. col. ff. de iurciur.

Fugiens ex
carceribus.

Ex carceribus fugiēs, in quibus propter suspicionem de hæresi positus fuerat, & si carceres non fregerit, sed tantum ostio aperto fugerit, nō habetur pro conuictio, sed excommunicatur, si in termino sibi assignato ad ipsos carceres non se præsentat, & si per annum excommunicationem sustinuerit, tanquam hæreticus punietur. c. cum contumacia, de hære. lib. 6. Marfil. in pract. crim. §. attingam, nu. 39. vsq; 42. si autem erat conuictus, dato quod fugerit ostio aperto, citari debet ad sententiam audiendam. Et si non comparuerit, condemnabitur vt pertinax, & impenitens, & hæc tanquam singularia notabis.

Carceres fran-
gens.

Carceres autem frangens, seu tentans frangere, in quibus positus fuerat propter suspicionem hæresis, siue fugiat, siue non, dummodo fugere tenter, habetur pro conuictio, & vt hæreticus damnari potest, facit. ff. de effract. l. 1. & ff. de custo. reo. l. cum. & in authen. de colla. §. prohibemus, & per Io. Cald. in suo Direct. Inquisitionis, c. 10. & per Marfil. in pract. vbi supra. vide Zanchi. c. 10.

Adde l. milites agrum. §. eius fugam. ff. de re mili. & l. si quis aliquid. §. miles. ff. de pœnis, & per Doct. ibi, & per Ang. de malef. in glo. quod fama publi. præc. in versu. tertio, quid si quis positus fuit, nu. 8. etiam si etiam non commiserit, per d.l. in eos. de custo. reo. & per glo. & Bart. eod. in loco. Bos. in titu. de effractio. carcerum, per totum, & in titu. de captiv. ra, num. 10.

Et ratio est, quia hac effractione maius, & intensius delictum redditur, arg. l. 3. in fi. C. de epis. audien. & l. seruos circa medium. C. ad leg. Jul. de vi publi. l. capitulum. §. solent. ff. de pœnis, & l. omnes. Nam clausura publica violatur, publica iustitia læditur, & iniuriam periculum paratur: qui enim potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ro. 13. Quæ verò ad conscientiam attinent, an fuga, & carcerum, seu vinculoꝝ, effractio damna to ad mortem sit licita, a D. Tho. & Caiet. abundè perpenduntur, sec. 2. q. 69. art. 4. & præcipuè ad secundum.

Carceres autem frangens, aut frangere tentas, in quibus positus fuerat ad penitentiam agendam pro hæresi, siue fugiat, siue nō, habetur pro impenitente, quia propter hoc præsumitur fictè conuersus, & qd perseveret in veteri errore, de pœni. dist. 2. c. si quis. & 22. q. 2. c. qui ait, & 21. q. 1. c. cum per bellicam.

Adde

Adde, q̄ Ecclesia carcere ad penam vitur, vt not. Feli. in c. excommunicamus, 2. de hære. q̄ autem ille, qui à loco sibi pro penitentia assignato fugit, pro hæretico damnari possit, confirmat idem Felin. in d. c. excommunicamus, & allegat Io. And. in c. vt commissi. de hære. li. 6. dicitq̄; talem fugientem ex hoc solo haberi pro conuicto, ac si in hæresim relapsus esset, & q̄ absq̄; vlla audientia seculari brachio tradendus est, iux. c. ad abolendam, eo. tit. Quibus omnibus scribit Nicol. Arlat. in trac. de hære. not. 6. Idem dic de eo, qui aliam penam sibi ab Inquisitore impositam post abiurationem non impleuit. Zenzel. Machesi, & Io. de Inol. in cle. 3. in gl. super ver. propagine. de hæret. Io. Cald. in c. literas, de præsump. & Feder. de Sen. in consi. 1. 56. incipien. Alexan. Episcopus, quos refert Arlat. in d. tract. not. 30.

E carcere fugiens -

Et quia de carcere, & incarcerationis est sermo, nota (prout etiã diximus in Directorio nostro) q̄ si incarceratus pro delicto fugiat, habetur pro confesso, etiam si maleficium non commisit. l. in eos. ff. de custo. reo. Et ibi gl. in ver. Puniendi. Bar. in l. si. eo. Ad do tex. not. in l. militis agrum. §. pe. ff. de re mili. & Specu. de præsump. §. 2. ver. violenta, & ibi per Io. And. in additione magna, vbi pulchrè disputat ad hoc dubia duo, quod verum est, nisi ianuam carceris apertam inuenerit, Bal. in l. succurritur. ff. ex qui. cau. ma. in l. in bonæ fidei. C. de re. cred. Ad do las. in aurea repetitione. l. admonendi in materia fugæ. ff. de iureiur. cum alijs concordan. & confirmationibus ad hoc per eum signatis. Ang. in l. verum. 2. de fur. & in l. 1. de effr. carce. & Alex. in l. pen. de custo. reo. quòd non tenetur ad penam fracti carceris.

Item verum est, q̄ habetur pro confesso si erat carceratus pro speciali Inquisitione, & fugit cum conspiratione. Nam sine, vel si erat carceratus pro generali Inquisitione, Alex. in d. l. pe. Bal. in consi. In Christi nomine, punctus, & art. q. talis est, an fugiens. Et Bald. in d. l. succurritur, & in l. admonendi. vide Abb. in c. à nobis, de apost. maxime si fregit, vel cõspirauit frangere carcerem, habetur pro conuicto de eo crimine, pro quo est captus, vt supra dictum est.

De ille verò, qui erat intrusus in monasterium, vel in carcerem ad penitentiam agendam, & fugit, vel fugam tentauit, quasi pro hæretico impenitente habetur, quia propter hoc præsumitur hæc conuersus, & in veteri errore, vt iam dictum est.

Fugiens è carcere.

Nota tamen ex Io. Baptista à Villadobos. de communibus opinionibus Doctorum, q̄ fugiens, si sponte reuertatur, omnem suspicionem criminis purgat. l. 1. C. de requi. reis. Non enim dicitur recessisse habens animum redeundi. l. quis sit fugitiuus. §. 1. ff. de edilit. edicto. Sicut nec auis, quæ ex nido euolat breui reuersura, recessisse dicitur. Bar. in l. 1. de ser. fugit. Et habuisse animum reuertedi præsumitur, qui infra annu venit, per d. l. 1. & c. cum contumacia. de hære. li. 6. Et ob hanc causam, licet indicat

Fugiens animo reuertedi.

le in plenam probationem fuga contra fugentem, tamen si sponte receditur, in totum diluitur, vt tenet Corati. in l. Admonendi nu. 7. ff. de iur. reur. post Bar. in l. Raptores. C. de Episc. & Cle. q. fugiens de carcere, si denuo esset incarceratus etiam inuitus quis, per istam fugam non est condemnandus, quæ faciunt pro limitatione. l. 3. l. 8. tit. 18. in ordine. vbi disponitur q. carceratus fugiens de carcere habetur pro fractore, & circa d. l. 6. alijs 8. limita per Episcopum Cola. in suis regulis in vet. fuga. Nota obseruationem, quæ considerari debet circa crimina, inter scilicet excepta, & non excepta,

CITATIO, & CITATVS.

Citatio est vocatio iuridica ante Iudicis conspectum, quæ quadrupliciter potest fieri, primo per nuncium. 2. per præconem. 3. per edictum. Clem. 1. de iudi. 4. ex iuris dispositione. vide Tabic. in vet. citatio. §. pri.

Citatio est diuini, naturalis, canonici, & ciuilius iuris. Nam legimus Gen. 2. Deum, priusquam de peccato inobedientiæ puniret ipsum, ad se vocasse Adam, dicens, Vbi es? atq; ipse auduisse admisi criminis expurgationem, & huic seruit, c. Deus omnipotens, 2. q. 1. vbi dicitur, Deum voluisse, priusquam puniret Sodomorum enormia mala, ipse cum fidelibus testibus diligenter inuestigans, quæ adiret, opere comprobare. Cle. Pastoralis, cum ibidem notatis. de sent. & re iudi. & c. cum olim, de testi. in extrauagan. communibus. l. de vno quoq; ff. de re. iudi. l. Nam ita Diuus. ff. de adoptio.

Ad citat.

Citatio semper debet præcedere condemnationem. l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex.

Delegati principis prinale - gium.

Citatio per delegatum Principis potest fieri per quemcumq; sibi placuerit. Abb. in c. pastoralis, de off. deleg. sed nota etiam q. quando citatio fit per nuncium non iuratum, eius relatio debet recipi à notario cum iuramento ipsius nuncij. Et nota q. relationes regulariter fieri debent per nuncios publicos, videlicet per currerios officij, vel curiæ Episcopalis, seu etiam communis ciuitatis, quia tales nuncij sunt iurati, & eis creditur, & debent fieri tales relationes ante tempus, vel in tempore comparitionis fiendæ per ipsum citandum, aliter forte citatio non teneret, præcipue si ex aduerso opponeretur. Sed quia quandoq; Iudex, pro eo q. forte non est tutus accepius nuncij iuratis, vel et pro minori expensa solet comittere alijs personis non iuratis, tunc debet in ipsa citatione inseri, q. ipsi nuncio dabitur plena fides cum eius iuramento, de dimissione, & relatio ne ipsius citationis.

Nuncius iuratus esse debet

Et nota, q. nisi in citatione non esset insertum, q. daretur fides cuique delatori, citatio non teneret, nisi daretur per nuncium iuratum ciuitatis, vel loci in quo habitaret reus. Et in hoc caute est aduertendum, qualiter formadæ sint citationes, & exinde relationes. Solet quoq; quandoq; addi,

Cautela in citando seruan - da.

q. non

quod non tantum ipsis talibus nuncijs dabitur fides cum iuramento, sed etiam dabitur fides literis cuiuscunq; notarij, qui scriberet notario actorem, vel Iudici eidem factam fuisse relationem per nuncium cum eius iuramento, vel per currerium loci, in quo habitaret ipse notarius, vel instrumento rogato per notarium de presentatione, & dimissione ipsius citationis. Hæc ex pract. Place.

Et nota, quod nuncio citationis Iudicis præstatur fides non de iure civili, sed ex consuetudine, si tamen Socrates neget se ab eo citatum esse, remittitur Iudici credere cui voluerit, considerata qualitate personarum, scilicet citantis, & citati. Tutissimum igitur erit secundum Doct. ut nuncio presentibus testibus suam commissionem peragat, quos suæ relationi inferet. Sunt tamen qui volunt soli nuncio habendam fidem in re criminaria, quia in his difficile est testes inuenire. Tu dic, quod creditur nuncio quantum ad ea, quæ pertinent ad officium suum. Vide ad hoc glo. in ver. in iudicio. c. venerabilibus. de sent. excom. §. secus autem. lib. 6. Gemi. super di. glo. & Panor. in c. consuluit. de offi. deleg. si tamen Iudex scit citationem non peruenisse ad notitiam citati, vel quod fuerit legitime impeditus, non potest Iudex procedere: & si procedit, processus nullus est ipso iure. Bar. in extrauag. ad reprimen. & alleg. not. per glo. in l. Quæsitum. ff. de re. iudi.

Nuncio citationis creditur.

In citatione sub pœna excommunicationis de necessitate requiruntur, quod statuatur tres dilationes, siue tres termini, ut puta tres dies, pro primo vnum, secundum pro secundo, & tertium pro tertio & peremptorio termino. Doct. post Inno. in c. Ad petitionem. de accusa. & hæc clausula, videlicet, ac canonica monitione præmissa, in omni casu debet addi post verbum, tertio & peremptorio termino, quia de iure non potest deueniri ad sententiam excommunicationis, nisi præmissa trina, & canonica monitione, aliter ipsa sententia excommunicationis nulla redderetur.

Tres termini in citatione requiruntur.

Solet etiam quandoq; fieri ipsa citatio, seu præceptum, quod reus tale quid faciat, vel quod tale quid non præsumat facere sub pœna excommunicationis, & tunc debet addi hæc clausula, videlicet, vnica pro trina, & canonica monitione præmissa.

Debet quoq; & secundum addi in ipsa prima citatione fienda sub pœna excommunicationis contra aliquem reum clausula iustificatiua, videlicet si senserit se grauatum, quod compareat vltima die termini ad allegandum causam granaminis, & hoc maxime vbi requiritur aliqua causæ cognitio de & super re, pro qua agitur, & quod forte ipsi reo competere de grauamine exceptiones, ex quibus posset se tueri.

Clausula iustificatiua quando inferitur.

Vbi vero ageretur executiue pro aliquo negotio iam declarato, vel vbi immineret aliquod periculum, vel scandalum, & præcipue vbi ageretur ex officio Iudicis, tunc non solet inferri clausula iustificatiua, ne forte impe-

impediretur intentio ipsius Iudicis procedentis, vel executio rei indicata. Sed aduerte, quod ubi in prima citatione inseritur clausula iustificatiua, quod compareat ipse citatus, non debet citari ad comparandum, nisi vltima die dicti termini statuti, & ita ex silo fori obseruatur. Dilatio enim statuta non debet grauari ad comparandum, quia dato quod prima facie sentiret se grauatum, posset tamen durante termino mutare propositum, & facere satis requisitis, vel posset interim prouidere sibi circa defensiones faciendas. Et quia regulariter iuridica solent exerceri per Iudices in duabus horis diei, videlicet in tertijs, & in vesperis, debet in ipsa citatione addi qua hora comparere debeat ipse citatus. Saluo quod si Iudex procederet ex officio, & citaret partem ad comparandum in camera, posset ipsum citare qua hora sibi expedire iudicauerit. Sed aduertendum est, quod ubi ageretur aliquo casu, in quo immineret periculum, vel damnum sequeretur, posset in ipsa clausula iustificatiua addi, quod ipse citatus compareat ad allegandum causam sui grauaminis, firmis tamen manentibus contentis in citatione, donec per ipsum Iudicem aliter fuerit ordinatum. Formas autem citationum vide in Directorio nostro.

In tertijs, & vesperis.

In actis citatio est scribenda.

Testium subscriptio non requiritur.

Tabellio vni testis, & plus æquiuales.

Citationem factam, tabellio scribere debet in actis, vt appareat per hoc quod perpetuata sit iurisdicatio, si hoc negaretur, vel reuocaretur in dubium, vt extra de officio delegati. cap. grauem. & cap. licet. & sic per conventionem solam non posset citatus postea declinare forum transferendo se ad alium locum, vt extra de foro competentis, capitulo proposuisti. & ff. de iudicij. lege si quis postea, glo. in c. quoniam contra falsam, extra de prob. Et tali scripturæ tabellionis creditur circa acta iudiciaria, si inueniatur in actis publicis, licet non habeat testium subscriptionem, vt C. de fid. instrum. quia gesta quæ sunt translata in publica monumenta habent perpetuam firmitatem, nec morte cognitoris perire debet publica fides, l. gesta. C. de re. iudic. & successor ex his habet iudicare, & pronunciare, vt ff. de iudic. l. mortuo, & c. de iudic. l. properandum §. illo, & glo. in d. l. gesta. Tabellio si quidem æquiuales vni testis & plus, vt extra de fid. instr. c. cum Ioannes. iuncta glo. Imo videtur æquiuales duobus testibus, ex quo loco tabellionis debent apud iudicem adhiberi duo viri. vt c. quoniam. extra de proba. iuncta glo. ver. duos viros; Et alibi videtur æquiuales tribus. l. 6. q. 3. vers. his autem; Et sic videtur quod plus creditur scripturæ tabellionis, quam scripturæ iudicis, quia scripturæ iudicis non creditur nisi habeat testium subscriptionem, vt extra de test. c. cum a nobis, & hoc ideo est, quia cum tabellio iuratus sit, credendum est instrumento suo, vt extra de præsc. c. Ad audientiam. & de præsump. c. illud. in fine. sic etiam habet consuetudo vt credatur instrumento principis, vt extra de fid. instr. c. dilectus.

Citatus non legitime non tenetur comparere, etiam ad allegandum suum

fumitur privilegium. vt gl. in c. si Episcopus, 3. q. 2. quia citatio est nulla, vt c. bonæ memoriæ. il. 2. de electio. re.

Citatio non valet quando infra angusta tempora fit, vt d. 5. 9. 2. cap. vlti.

Quando nimis maturatur peremptorium. de dila. c. dilecti.

Quando fit tempore feriato. vt l. 5. q. 4. c. 1. & 2. & ff. de ferijs l. 1.

Quando citatur quis extra prouinciam, vltra duas dietas. vt de rescrip. c. Nonnulli.

Quando citatur quis ad locum periculosum, vel inhonestum. vt de appella. c. ex parte. & ff. de arbi. l. si cum dies. §. si arbitr.

Quando citatur quis à non competente iudice. vt de off. deleg. c. ex literis, & de appella. c. si duobus.

Quando in citatione non inseritur rescriptum, siue commissio. vt de dilatio. c. præterea, & de off. deleg. c. cum in iure.

Quando iudex est inimicus manifestus vt q. 5. c. quia.

Quando qui citatur spoliatus est. vt c. si Episcopus. 3. q. 2.

Quando ad querelam liberti citatur patronus. vt 4. q. 4. c. liberti. & generaliter vbicunque & quando euidenti exceptione reus se tueri potest, vt ff. de iudi. l. non videtur.

Citatur personaliter, si personaliter non comparuerit, sed mittat procuratorem, contumax reputabitur, etiam si excusationes friuolas alleget. Abb. in c. veniens, de accusa. num. 7. Et nota quòd citatio debet habere causam propter quam quis citatur, vt notat Gemi. in c. cum contumacia. de hære. li. 6. sufficit tamen exprimere in genere delictum, vel causam, nec requirit specificatio loci, vel temporis, vel speciei delicti. vide glo. in c. 2. de dila. & glo. in c. indicas. 3. q. 9. Archi. 5. q. 2. c. si primates. Abb. in c. licet. de accusa. num. 3. Bart. in c. 2. de dila. Nota etiam quod citatio à Iudice habet vim peremptorij, secundum Feli. in c. consuluit. de off. deleg. Tabie. in ver. citatio. §. 1. in causis tamen summarijs, vt est causa fidei, non requiritur citatio peremptoria, vt notandum dixit Panor. in c. consuluit. de off. deleg.

Personaliter citatus personaliter compareat.

In causis fidei citatio peremptoria non requiritur.

Citatio rei criminariæ fidei debet in personam difamati, modo inueniri possit. l. 1. ff. de lib. agnoscen. & l. 4. ff. de damn. infect. vel certe pronũ ciabitur citatio domui suæ, quam scilicet inhabitat, citationis tempore non in alijs domibus suis. d. l. 1. & d. l. 4. & ibi Bart. Domum autem hic accipimus, siue in propria domo quis habitet, siue in conductâ, siue gratis, siue hospitio quis receptus sit. §. domum, insti. de iniur. & l. 1. §. habitare. ff. de his qui deiece. vel esude. q. si domo penitus careat, atq; loco suo fugam dederit, peragetur citatio edicto publico, voce præconia, tubæ sonitu, vel alia solemnitate, quarum meminit Guli. Durandus in multis locis sui Speculi.

Domus cuiusque sit.

Citatio realis absq; licentia, auctoritate, vel commissione Iudicis fieri nequit.

nequit, ver. est clarus in l. n. in i. n. m. C. de exhiben. reis. Fallit hac in multis casibus, vt patet per pract. criminalum, & quo ad Inquisitionis officium, fallit in publico, & notorio hæretico, idest in eo qui inuenitur publice contra sanctam fidem aliquid dicere, aut facere sine vlla crudelentia, Argumentum illi. Raptores. C. de Episc. & Cler. & l. unica. C. de Rapt. Virg. & d. l. capite quinto. ff. ad l. Jul. de adult. tales enim possunt capi, & citari ab omnibus, sed capiens tenetur intra viginti horas carceri iustitiali consignare. Bart. in d. l. capite quinto. Alij tenent quod infra sex horas consignare tenentur, sed Bart. opinio est verior, & melioribus innititur fundamentis.

Capiens sine auctoritate, vel commissione.

Citatus non comparere citra contumaciam.

Negligentia requirit scientiam.

Citatus legitime impeditus quo minus comparere possit, contumax dici non potest, vt quia infirmus, vel alibi in carcere detentus est: contumacia s. contumax. ff. de re iudi. l. de vnoquoq. s. v. eo. tit. Bart. in cons. 228. incip. Catherina accusa ver. quinto, quod ipsa publicatio facit tex. in extrauag. ad reprimendum ubi, citatus neglexerit. Nam ad hoc quod quis neglexisset comparere, requiritur scientia citationis, & qd non fuerit legitime impeditus. Bar. in extrauagantibus. Ad reprimendum.

Citatus, inquisitus, vel denunciatus, vel accusatus quod veniat ad respondendum de fide inquisitore, si non comparuerit in termino citi in citatione assignato, damnari potest, iux. tex. in extrauag. Ad reprimendum. Dominus tamen Io. Igneus in copiosa sua disputatione, an Rex Fræcia recognoscat Imperatorem nu. 124. dicit hoc esse terribile, cum ex so-

Contumaciam non habetur pro confesso.

la contumacia de iure communi quis non habeatur pro confesso, vt per Bar. in l. lege Cornelia. §. in ff. ad Syllaniam. Et idem Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. receptionem, & tamen reus per legitimas probationes conuicti debet, l. fin. C. de proba. & c. Nos inquam, 2. q. 7. seu per confessionem d. l. lege Cornelia. ff. ad Syllaniam. Tu dic, quod si quis est tantummodo de hæresi suspectus, & citatur, si non compareret in termino, potest excommunicari, vt in c. cum contumacia de hære. lib. 6. quam excommunicationem

Vehemens suspicio in violentiam tran-

si per annum sustinet, tunc vt hæreticus potest puniri, quia vehemens suspicio, in quam incurrit statim non comparendo, transit in violentiam, contra quam non admittitur probatio, d. c. cum contumacia. Nam contumacia dicitur ficta probatio, & non vera, secundum Nellum in tract. ban. niti. in parte primi temporis in priq. Si autem ultra contumaciam est conuictus de delicto, idest de hæresi, vel facti euidencia, vel propria confessione, vel per testes legitimos, tunc contra citatum peremptorie, vna pro trina munitioe canonica, non comparentem in termino, potest procedi ad condemnationem. Et pro hoc facit textus in extrauag. Ad reprimendum, & ita probat textus in l. Raptores. C. de Episc. & Cler. post priam in ver. conuicti, & ibi etiam circa medium. d. l. in ver. post legitimas probationes iuri cogniti. Idem Old. in cons. 75. incipiente. Hic agitur. in ver. & Doctores iuris Canonici. Merfil. in pract. crimi. s. postquam, num. 48

Arch. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. in glo. qualiter procedi. Et dist. 86. c. tanta. Vide Calder. in suo Directorio Inquisitionis c. 9.

Citari non debet quis propter quamlibet suspicionem, etiam in crimine hæresis, sed debet esse probabilis, & communis est repellenda suspicio, potiusquam recipienda. 2. q. 1. cum primo semper. vbi de hoc Io. And. Vide Gemin. in c. cum contumacia de hære. li. 6.

Non propter quamlibet suspicionem quis debet citari.

Citatus ab Episcopo, & Inquisitore debet obedire Inquisitori, quis Inquisitor in suo officio est maior Episcopo. Nam Episcopus est ordinarius, Inquisitor autem delegatus. c. Per hoc. de hære. lib. 6. Inquisitor autem cum sit delegatus Papæ, censetur esse ille, cuius locum tenet. 2. q. 6. c. si Episcopus, dist. 10. c. fin. & c. sane, de off. delegat. Hæc Gemin. in d. c. Per hoc. Confirmat Feli. in c. excommunicamus. de hæret. ibi, nota Episcopum esse ordinarium in crimine hæresis. Imo putat Archid. quod si prius quis citetur ab ordinario, & postea ab Inquisitore, quod tenetur, deserto iudicio ordinarij, comparere coram Inquisitore. ff. de re iud. l. contra pupillum, & per capitula prædicta. & sic per eum non esset curandum, si ordinarius præueniret in conueniendum. Et hoc dicit verum Io. And. Lappus autem dicit, qd quando diæcesanus procedit auctoritate delegati, vt contra exemptos, tunc est in optione citati coram quo primo compareat. Hæc Gemin. in d. c. Per hoc.

Episcopi & Inquisitoris tribunalibus modo differant.

Citatus punitur vt contumax, si non compareat, licet postea appareat, qd non fuit legitime citatus, Abb. in c. veniens, de accus. num. 9. & 16. Et nota quod vbi quis citatur, vt compareat certa die, nec determinatur hora, debet citatus comparere tali hora, quod possit Iudex eum recipere, & finire actum incumbentem. Hæc Abb. in c. consulti, de off. deleg. Et intelligitur de hora consuetæ quando de ea potest apparere, & quando hora est de consuetudine, tunc enim expressio diei pro expressione horæ habetur, vt dicit Feli. in c. Ad petitionem. de accus. in fi. imo citatus sine termino debet comparere quam citatus poterit. Abb. in c. cum parati. de appell.

Non est partitio quæ.

CIVITAS.

Civitas, in qua omnes sunt hæretici, comburi non potest, nisi præcedat declaratio à Iudice, qd sint tales, qd sint tales. Nā multi possent fingere aliquos esse hæreticos, qui in veritate non essent tales, tantum vt ab eis bona auferrent. Gemin. in c. Præfidentes. de hære. lib. 6.

Declaratio necessaria.

Civitas, seu vniuersitas non potest subijci aratro ob rebellionem, nisi præcedente declaratione Principis. Bar. in extra. ad de reprimen. in ver. rebellionibus. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dim. & sequitur Afilius.

CLERI-

CLERICVS.

Sine degrada-
tione puniri
clericus potest
etiam per iudicem
secularem.

Clericus qualiter sit puniendus, vide Abb. in c. cum non ab homine. de iudi. Nota tamen pro nunc, quod clericus committens atrocissimum delictum, potest etiam sine degradatione puniri. Io. And. in c. cum non ab homine. de iudi. Et Gemin. in c. fin. de homici. lib. 6. Anchar. c. 6. §. 154. Marfil. in pract. crim. §. diligenter. num. 160. Quinimo clericus assasinus potest puniri etiam per Iudicem laicum, secundum Lappum in c. r. de homicidio. lib. 6. quam opinionem refert, & sequitur Paris de Puteo in suo tract. sindicatus, Marsilius in pract. vbi supra.

Clericus an in causa civili habente delictum annexum possit carcerari, & torturæ subijci, nisi sit infamis, vide Abb. in cap. pri. de depos. & quod not. in cap. cum in contemplatione. de re. iuris. Et in cap. vt sanz de sent. excommunicationis, & in c. vniuersitatis, & communis Doctorum conclusio, & glo. quod clerici, etiam presbyteri, si sunt suspecti, possunt torqueri. Abb. tamen antiquior dixit clericos non esse torquendos, nisi sint infames, vt d. c. 1. Communiter tamen tenetur, quod tortura non debeat ita seuera esse in clericis, sicut in laicis, vnde non debent supponi aculeis, vel funibus, sed virgis, seu corrigijs pro hoc bonus tex. 23. q. 5. c. 1. in si. Ita concludit Abb. in d. Regula, cum in contemplatione, quod clericus non potest torqueri per laicum etiam de mandato sui prælati, sicut nec verberari. Ita refert Ant. in c. vt sanz de sent. excom. se consuluisse, licet contrarium seruetur, & male secundum eundem.

Clericus qualiter torquendus.

Gravius & leuius quando & quare puniatur clericus.

Clericus vel religiosus minus venit puniendus si deliquerit, quam laicus, quia alleviatur eius pœna propter præcedentia merita, de quo latius habetur per Io. And. in c. accusatus de hære. li. 6. Abb. c. Nisi specialis. de off. lega. nisi in crimine hæresis inuenti fuerint incidisse, quia tunc grauius puniuntur, quam laici, vt in d. c. accusatus §. si. & possunt & incarcerari, & torqueri secundum Gemin. absq; eo quod constet de delicto. in c. si clericus. de sent. excom. li. 6. confirmat Paris de Puteo in tract. de sindicatu, incipiente, Mandauit Rex.

Verbalis degradationis.

Clericus immurandus debet degradari verbaliter, se non formaliter, seu actualiter, vt in extrauag. Urbani quæ incipit. Consultus Fel. recor. Alexander.

Degradatus quando restituitur.

Clericus verbaliter depositus potest per solum Episcopum restitui, se autem si actualiter degradatus iuxta c. degradatio de pœnis, li. 6. quia tunc solus Papa potest talem restituere, per id quod habetur in c. ex tuz. & 2. q. 6. c. idco. huic.

Clericus tantum bona Ecclesiastica habens, si in expensis vel alias condemnatur, executio sententiæ fiat in bonis, quæ in suos vsus conuertenda sunt. Abb. & Barba. in c. olim. de resti. spol. vide etiam not. per Abb. in c. Reprehensibilis, de præsump. Hoc dubium cum pendeat ex alia quæ sitio

ne, nunquid, videlicet clericus faciat fructus beneficij suos, poteris videre Abb. in cap. cum esles, de testib. & Barb. in c. si. de pecul. cler. qui talem quæstionem diffusè disputant.

Clerici priuantur beneficijs Ecclésiasticis, quæ sunt adepta ad preces hæreticorum. vide supra in ver. Beneficia.

Clerici non exhibeant hæreticis, & eorum fautoribus ecclésiastica sacramenta, nec eos præsumant tradere ecclésiasticæ sepulturæ, vt in c. excommunicamus, il. pri. de hære. §. sanè, imò sunt excommunicati ipso facto, qui scienter hæreticos, & eorum fautores sepeliunt, nec possunt absolui, nisi manibus proprijs eos extumulent publicè, & proiciant corpora eorum extra cœmeterium, & locus ille perpetuo careat sepultura, vt in c. quicumq;, de hære. sed si plures sepeliunt, & vnus extumulet, alij poterunt absolui, vt dicit Gem. in d. c. quicumq;.

Ecclésiastica
sacramenta
hæreticis con-
ferentis, cele-
stici.

Clerici, qui inuenti fuerint impedire officium Inquisitionis, citatos instruendo de celanda veritate, vel alio modo indebitè liberandis, possunt debita pœna castigari, prout culpa exigerit. c. accusa. de hære. lib. 6. §. sacerdotibus. vbi dicit Gem. q. qui impedit ne veritas inueniatur in causa fidei, dicitur fautor hæreticorum.

Clericum hæreticum percutiens non incidit in excommunicationem, Innoc. in c. si verè, de senten. excom. Card. in c. 2. §. cæterum. de electio. Ant. in c. contingit, de senten. excom. Felin. in d. cap. si verè, & in cap. fin. de hære. Carre. de hære. §. nunc., de pœnis, num. 7. Franc. Ponzi. de Lamis, num. 77.

Clerici hæretici, & relapsi, prius degradati, relinquendi sunt curiæ seculari: laici verò non relinquuntur, quia sunt de foro seculari, vt per gl. in c. ad abolendum, de hære. ver. Laici.

Clerici magis scire debent ea, quæ sunt fidei, quia legem perscrutari tenentur. glo. in c. cum Christus, de hære. & 28. di. c. omnes psallentes. & 24. di. c. quando Episcopus.

COLLEGIUM.

Collegium fit ex duobus de iure canonico, sed ex tribus de iure ciuili, similiter & congregatio. Abb. in c. dilectus filius, de symo. & in c. ad abolendum, de hære. licet glo. in c. nullus in ecclesia. de elect. dicat collegium tres; congregationem autem duo tantum requirere. Collegium namq; præsumit esse, vbi plures viuunt in communi. Abb. in c. quoniam, de vita, & honest. cler.

Collegia omnia regulariter sunt interdicta, quia homines non debent facere istas conuenticulas, seu congregationes, cum ex his timeatur conspiratio contra principem, seu ciuitatem, quod intellige verum nisi approbentur à iure gentium, vel à iure positiuo: & quæ sint, vide post Abb. Innoc. in c. dilectus, de excels. prel. in glo. 1. in si. & Bar. in l. si. ff. de colle. illi.

Conuenticula
prohibita.

D Collegium

Civitas quæ
do & propter
quid punia-
tur.

Collegium potest puniri, ubi innocens potest pro crimine alterius puniri. Propter rebellionem civitas quandoque supponitur aratui, & possunt singuli decapitari. c. Dilectus filius. de symo. secundo, quando pœna à iure statuta concernit collegium ita quod non singuli, sed puniunt ipsum collegium. Vnde pro delicto collegij res collegij publicantur, & quod delictum collegij cadit in collegium, ut dictum est. In modo autem puniendi, si pœna potest cadere in collegium, cadit in collegium, ac punitur collegium. si non, commutabitur in aliam pœnam. Collegium, non excommunicatur, quia excommunicatio requirit verum corpus, animum baptizatum, & verum delictum. In prædictis, in quibus collegium potest delinquere, punitur collegium simul, singuli autem, et incitatores in delictis que proprie non cadunt in collegium, statutum est è contra, quia singuli puniuntur ut facientes, & universitas ut fieri faciens, vel mandans fieri, vel ratum habens. Abb. in. d. c. Dilectus filius. de symo.

Excommuni-
catio, quæ re-
quirat.

COMPLICES.

Coplices quæ
do. admittun-
tur.

Complices in crimine hæresis solent admitti, ut in c. In fidei favorem. de hære. lib. 6. Hoc tamen possit procedere ad inquirendum tantum, non autem ad questionem habendam, vel condemnationem. Paris de Put. conf. 163. num. præsertim 8. vol. 4. Et in terminis hæresis not. Emilius Ferret. in responsio 28. qualitas horum temporum, num. 17. præcipue quando præsumitur tales testes non dicere verum, gl. pri. in co. c. In fidei favorem in fin. ver. nota. 2.

CONFESSIO.

Mixta, confes-
sio quid sit.

Confessio in triplici foro potest fieri, contentioso videlicet, penitentiali, & mixto. Si fiat in primo, præiudicat, & secundum delictum qualitatem potest puniri. Si in secunda, non debet puniri, neque priuari, ne peccator ex hac punitione, vel privatione manifestetur, sed bene debet eius conscientia informari. Si autem confessio fiat in mixto, ut quando examinatur promovendus, secreto confitetur, vel audita admonitione prælati confitetur non tanquam sacerdoti, sed tanquam Episcopo, quia tanquam iudiciale repellitur, & in quantum penitentiale non punitur, & remittit ad summam de scrutinio. q. si. ubi dicit talem confessionem necessitatis in iudicio mixto habere effectum, & finem repellendi, non effectum & finem puniendi. alleg. c. cum Dilectus, de ord. cog. ff. de his qui not. in fa. l. Lucius. Et de excep. c. 1. Ant. de Butrio in c. Quæris, de qual. & eta. ord. sed nota aliam distinctionem confessionis.

Iudicialis &
extraiudicia-
lis.

Confessio alia est iudicialis, alia extraiudicialis. Iudicialis dicitur quæ fit in iudicio, extraiudicialis quæ non fit in iudicio, nec coram iudice competenti, & de hac nota quod talis confessio facit indicium ad torturam, secundum glo. & Bar. in l. capite quinto. ff. de adult. Feli. in c. olim, de rescrip.

rescrip. multis modis hoc limitat, & idem in c. at si clerici. de iudi. comu-
lat multos casus in quibus confessio extrajudicialis plene probat etiam
in criminalibus, intellige siue parte presente, siue absente. Super prædi-
ctis ergo firmatus has duas conclusiones. Prima quatum erit, quod con-
fessio extrajudicialis parte presente probat, quam limita procedere quæ-
sio fit per verba dispositiva, secus si per verba enunciatiua, quia tunc non
probat, per textum in c. si de success. ab intest. & ibi Abb. & doct. Secundo
limita, quando testes producuntur ad probandam confessionem contra
instrumentum celebratum in scriptis, in c. supra allegato.

Secunda conclusio est, quod confessio facta parte absente probat tan-
tum se complere, quod intellige etiam si fiat ad liberandum, secundum
Paul. de Castr. in consi. 79. 2. vol. limita pri. dummodo talis confessio
probetur per duos testes. Cetera vide in Specu. aduoc. Ruberti Ma-
rantæ.

Veniatis nunc ad secundum principale membrum, videlicet de con-
fessione iudiciali, quæ scilicet fit in iudicio, quæ est tantæ efficaciz, quod
habet vim sententiæ, & reiudicat in civilibus, adeo quod non expectat
aliud nisi præceptum de soluendo. l. vnica. C. de confes. Confessio namq;
infringit omnes probationes factas per testes, vel instrumentum in fauo-
rem contententis, vt dicit Lud. Rom. in cons. 331. Item post conclusum in
causa non admittitur alia probatio per confessionem, secundum Bald. in
rubr. C. de prob. in ver. ego aliter probo, scilicet quando confessio sponte
fit, vt ait Paul. de Castr. Item est tanta potentia, & virtus confessio iu-
dicialis, vt etiam si fiat in processu inualido, potest ex ea ferri sententiæ, nõ
obstante ineptitudine processus, secundum Bar. in l. si confessus. ff. de cu-
sto. reo. Item in quibus confessio habetur pro condemnato, nec alia re-
quiritur sententiæ.

Confessionis
iudicialis vis

Sed nota, vt confessio quandoq; fit simpliciter, & quandoq; qualificata.
Simpliciter fit, quando reus confitetur debitum vel crimen pure, ac
sine aliqua qualitate, tunc enim fundata est intentio actoris. Sed quan-
do adiecit aliqua qualitas, tunc dicitur qualificata, & tunc stat dubium
an possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua conclu-
sione ponitur talis distinctio, videlicet. Aut contra qualitatem annexam
confessioni est aliqua præsumptio iuris, & tunc acceptari pro parte po-
test, vt si reus confiteatur se occidisse aliquem, sed ad sui defensionem,
vel dixisse verba opprobriosa non animo iniurandi, non statur suæ con-
fessionis contra se, de non creditur sibi quo ad illam qualitatem, vt get. n.
præsumptio iuris, quæ est, vt quilibet occidens, vel dicens verba iniuriosa,
censetur habere animum offendendi, nisi conuictum probetur. l. 1. C. de
sica. & l. non conuictij. C. de iniurijs. Et tunc non fit distinctio, an sit
vnum capitulum in confessione, vel plura. Abb. in c. cum super. de con-
fessis. Aut contra illam qualitatem nulla est præsumptio iuris, & tunc

Confessio quæ
do & quali-
ter acceptan-
da sit.

aut confessio qualificata continet vnum caput, & debet tota acceptari, vel tota repudiari, & non potest diuidi, vt si reus confitetur se promississe sub conditione, vel si dicat verum est, quòd recepi à te centum, quæ mihi debebas ex causa mutui, illud est vnum capitulum, & confessio in isto casu non præiudicat contententi, secundum Abb. in dicto cap. cum super, & Barto. in l. Aurelius. §. idem. ff. de lib. lega. Aut continet plura capitula, vt si dicat, verum est quòd mutuaſti mihi centum, sed fecisti mihi pactum de non petendo, & tunc potest acceptari pro parte, & tenetur reus probare pactum de non petendo, aliàs condemnabitur, secundum Abb. in dicto capitu. cum super, de confes. & Barto. in dicto §. vnde super bonam cautelam, & est quòd respondeas, Nihil mihi mutuaſti, propter quòd sim tibi obligatus, & sic non eris periturus, nec incidis in laqueum. Vnum tamen tene menti pro declaratione eorum, quæ supra diximus. Non est quòd confitetur se occidisse aliquem ad sui defensionem (vt supra diximus) veniat condemnandus, nisi probet defensionem, tamen ex tali confessione non poterit condemnari vt homicida ad pœnam mortis naturalis, sed mitius, puta pœna relegationis, & hoc propter illam qualitatem, & ita tenet Abb. & Ecl. in cauditis, de præſcrip. & Alex. in l. non solum. §. sciendum. ff. de oper. nò. nuns. Et nota, quòd confessio iudicialis fieri debet coram iudice pro tribunali sedente, maximè in causis requiritibus plenam causæ cognitionem. Ioan. And. in add. Spec. in tit. de positio. §. 2. & Abb. in ca. si clerici, de iud. & ibi Ecl. & Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & centi. lib. 11.

Qualificata
confessio iu-
ris rigorem
modificat.

Sedere debet
Iudex.

Confessio pu-
ra delicti nil
valet.

Et nota, quòd tantum iudici debet constare de delicto, quòd etiam si quis confiteretur se occidisse hominem in nemore, non debet sibi credi, nisi prius iurat iudex ad requirendum si homo fuit occisus, & debet etiam facere hominem exhumare ad videndum si fuit vulneratus. Bald. in l. si quis testibus. C. de testib. vnde nunquam debet iudex formare Inquisitionem specialem, nisi plene constet delictum fuisse commissum, aliàs si faceret Inquisitionem, & extarent indicia contra aliquem, non posset illum torquere, si delictum patratum non constaret. Angel. de malef.

Confessio legitima octo requirit. Et primo, quòd fiat à pubere, vel maiore, 2 2 q. 5. cap. parvuli. c. ex parte, de corp. vitia. l. 1. C. de falsa. monet. l. certum. §. si à pupillo. ff. de confes. maior tamen 2 5. annorum licet obligetur ex sua confessione, tamen restituitur, vt l. si ex causa. §. 2. ff. de min. & multa.

Secundo, quòd sit sponte facta, alias non teneret, cap. 1. de his quæ met. cau. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. ff. de quæstio. & 3 1. capitu. Lotharius.

Tertiò, quòd non sit facta per errorem. c. si de confes.

Quarto,

Quarto, quòd non faciat pro confitente, sed contra. l. de ætate. §. 1. ff. de mino.

Quinto, q̄ fiat coram Iudice suo, aliàs non teneret. cap. at si clerici. ibi Abb. de iudi. quod intellige si pro tribunali sedeat, sed quid si processus in quo emanauit confessio sit nullus? Respond. tenet confessio, vt in d. cap. at si clerici. & per Abb. in c. dudum, il 2. de electio. nisi causa nullitatis percutiat, & afficiat etiam confessionem, puta quod facta tempore feriato, vel coram non suo iudice, Abb. in capitu. Pisanis, de restitutio. spol.

Sexto, q̄ fiat in iudicio, per ea, quæ dicta sunt supra, & per Spec. in tit. de confes. §. nunc videndum restat.

Septimo, quòd fiat præsentè aduersario, vt in l. certum. §. si quis absente, de confes.

Octauo, q̄ sit certa, d. l. certum. requiruntur & alia, de quibus diffusè vide per Specu. in titu. de confes. §. sequitur. & per Hostien. cod. titu. §. qualiter.

Et nota, q̄ confessio etiã sæpius repetita, & ratificata sola non sufficit ad condemnationem, quando videlicet aliter non constat de delicto. l. 1. §. illud autem. ibi Barto. Nam si quis confiteatur se occidisse hominem, & non constet de corpore mortuo, propter hoc non debet condemnari, nec puniri de homicidio. l. inde Neratius. §. fin. ad leg. aquil. & nisi dicta confessio fuerit per signa declarata: secus in crimine hæresis, in quo sola confessio libera sufficit ad condemnationem, etiam si alio modo de delicto non constet, cum hoc crimen in animo, & voluntate principaliter consistat. Bald. in l. si quis non dicam rapere. in princ. C. de episco. & cler. Felin. in capitu. auditis, num. 28. de præscriptio. Carre. in practica, num. 169. Et nota, quòd in tali crimine non tantum iudicialis, sed etiam extraiudicialis confessio nocet reo, ita quod possit damnari in tali materia, puta quia confitens dixerit se credere legi Moyfi, vel non credere Euangelio, & hoc testibus probetur, ipso negante, talis confessio extraiudicialis eorum, quæ consistunt in animo facit plenã probationem, vt est glo in l. Fulcinus. §. quid si latitare, in ver. Animus. ff. ex quibus causis in possess. eatur. vt dicit Angel. in l. 1. ff. de confes. Et propter hoc testes deponentes de hac confessione extraiudiciali, qua confitens confitetur hæresim, dicuntur deponere de crimine immediatè: siue de veritate criminis, sicut de visu, & ideo vnus testis omni exceptione maior, faceret inditium ad torturam, sicut testis de visu, vt dicit Bald. in l. fin. & in l. maritus. ff. de quæstio. & glo. in l. si quis alicui. C. ad leg. Iul. maie. & Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiuran. Et hæc confessio extraiudicialis ad hoc, quod faciat inditium debet probari per duos testes. Rom. in consi. 7. & glo. in l. fin. C. fami. hercis. quam Bar. in l. admonendi. ff. de iureiurati. Si verò darentur plures cõfessiones extraiudiciales rei, & vnus testis de-

poneret de vna, & alter de altera, & sic quod testes essent singulares, licet vnusquisque per se non faceret indicium, tamen hęc attestaciones simul iunctę indicium facerent ad torturam, per theoricam Barto. in l. fin. ff. de quęstio. & Ioan. And. in addi. ad Specul. in tit. de pręsumptio. §. species. ver. violenta, quia cum vnus testis faciat pręsumptionem, & alter aliam, dicuntur plures facere pręsumptiones, quę faciunt indicium ad torturam, argumen. l. instrumenta domestica. C. de probatio. glo. in l. secunda. §. ætas. ff. de executio. tuto. nisi huiusmodi probationes sint implicitę in sua specie, vt si vnus de fama, alter de inditio deponeret, quia duo testes requiruntur. super inditio, & duo super fama, vt in l. fin. C. de fami. hercif. & per Innoc. in c. sicut. de simo. Alber. de hæret.

Confessio cũ qualitate quouo modo.

Et nota, quod qualitas cum cōfessione non debet acceptari, sed confessio cum sua qualitate, & qualitas debet probari. Marsil. in singul. 185. incipien. Confessio inquisiti. Et bene nota, quia facit ad solutionem quęstionis. An qui confitetur se dixisse hæreses non malo animo, vel gratia disputandi, debeat puniri de hæresi, si non probat qualitatem suę confessionis, & ealio modo non apparet, mitius tamen debet puniri, Marsil. vbi supra.

Sola rei confessio sufficit sc.

Nota etiam de eo, quod dictum est, quod oportet constare de delicto vltra confessionem, quod in crimine hæresis sola rei confessio sufficit, secundum Felin. in capitu. auditis, de pręscriptio. Ponzinib. in tract. de lamijs, num. 70. Debet tamen Iudex considerare an talis confessio sit verisimilis, per not. per Bald. & Angel. post glo. in l. 1. ff. de quęstio. & per Bald. in l. si quis in hoc. C. de episc. & cler. Et si vis scire quare in hoc delicto sola confessio sufficiat, ratio est, quia aliter de tali delicto non potest constare, quàm per solam confessionem, cum tale crimen totum sit in corde, cuius scrutator solus est Deus. Archidia. in tract. de hære. not. 1. Abb. in capitu. olim. de referip. in ver. extra glo.

Confiteri non licet quando eodem. utur.

Confiteri qui non vult, si legitime est per testes omni exceptione maiores conuictus, vel facti euidentię, tunc, etsi non confiteatur, potest tamen condemnari. Ita probat textus in l. qui sententiam. C. de pœnis, & ibi Doctor. & Bald. in capitu. ad nostram, de probatio. Marsil. in singul. 108. incipien. aliàs fui interrog. & in pract. crimi. §. quoniam, num. 40. & 41. & adeo hoc verum est, quod itante plena probatione delicti, non deuenitur neque ad torturam, neque ad confessionem, neq; ad ratificationem, quod not. vt per Alber. de Rosa. in l. dictum. ff. de quęstio.

Confessio cõfusa non afficit.

Confitens se dixisse, ac tenuisse multa contra fidem catholicam, ex tali confessione damnari non potest, sicut nec confitens se fuisse diuersa furta in diuersis locis, & temporibus, Bald. in authent. sed de nouo iure, columna 3. sed pone. C. de seru. fugit. Et ratio est, quia

quia confessio est generalis, & incerta, cum non constet in speciali de dictis, vel creditis contra fidem, vel de rebus furto ablati. Et habetur per Angel. in l. certum. ff. de confessio. & per Anchar. in consilio 22. & per Gandi. in tract. de præsumptio. & in dicto versicu. aliud etiam not. Quare habeas pro oculis tu Inquisitor, quòd de delictis debet constare in specie, aliàs non deuenitur ad condemnationem.

De delictis
in specie de
bet constare.

Confessio facta sub spe veniæ, & gratiæ à Indice promissæ non valet, etiam si sit perseverata, & pluries ratificata, vt per Ioan. de Imol. in consilio 109. Marsil. in pract. crimin. §. postquam, numc. 16. Foller. in pract. crimin. §. si confitebitur, prima parte, num. 15. Nam confessio debet manare à proposito. vnde si quis confiteretur per iracundiam, talis confessio nulla esset, secundum Ioan. de Imo. in capitu. fin. de confels. & glo. in capitu. ex literis, ver. admonitio. de duortijs. Et confessio facta blandis verbis, & promissione gratiæ extorta, non potest dici ex proposito manasse, & hoc procedit tam in confessione facta in tormentis, quam sine tormentis. Ioan. de Imol. in dicto consilio 19. incipien. visa Inquisitione. & per Gigan. in tract. de crimine læsæ maiest. titulo, quomodo & per quos probetur, quæst. 1.

Sp̄ veniæ.

Confessus crimen super libello inepto, potest condemnari. Panor. in cap. at si clerici, de iudi. glo. 1. imo confessio purgat omnem vitium processus, cap. 1. de accusatio. lib. 6. Et notatur in cap. Pisanis, de restitutio. spol. & Angel. in tract. malefi. clau. comparuerunt dicti Inquisiti, & negauerunt totum. Et ratio est, quia crimen factum est notorium per confessionem. cap. 1. de cohab. cler. & mul. & talis sic confessus non potest reuocare suam confessionem prædictam, præcipuè si deliberatè eam fecit, & non ex calore iracundiæ, vt not. Innocen. in cap. per Inquisitionem, de elect. confirmat Gemin. in d. cap. 1. de cohab. cler. ibi. quæro an iste possit reuocare. Ad hoc est glo. 2. in cap. ex literis. de duor. vbi dicit Panor. quòd confessio facta calore iracundiæ non præiudicat, nisi detur perseverantia, aliàs valet confessio facta in criminali, nec alia exigitur perseverantia, vt in l. si confessus. ff. de custo. reo. & cap. 2. de confels.

Calore iracū-
diæ facta cō-
fessio.

Confessio in criminalibus non potest reuocari vbi sit perseverantia, nisi errore allegato, & probato, & est singulare verbum Spec. in titu. de confels §. si. & ipsum sequitur Io. And.

Confessio facta præcedente illo iuramento, quod plenam, & meram veritatem dicit, non recipit excusationem, sed illa, quæ fit sub iuramento, quòd ad interrogata respondebit, recipit excusationem, quæ tamen non perimant, sed exponant confessionem. Panor. in cap. cum dilecti. de accusa. Qui ibi immediate subinfert singulariter, quod vbi confessio etiam

Recipiens ex
cusationem.

iurata potest, & in bonum, & in malum, debet retorqueri, ex quo tamen prima fronte sonat in malum, debet interpretatio fieri in malam partem, & contra consistentem, nisi per confessionem excusans probet illas excusationes. Facit quod dicit Abb. in c. cum venissent. de instit. & etiam subdit immediate ipse Abb. quod ex confessione alicuius capitur illud, quod est contra eum, non autem id quod pro eo dici potest. Et hoc maxime quando insurgit mala presumpcio contra illud quod facit pro eo. Vide not. in c. 1. de confess. li. 6. per Io. And. & Abb. in c. 1. de postul. prael. & in c. bonz. eo. tit.

Confessus h
de.

Confessus sic potest post condemnationem appellare. Nam licet sit contumax in non parendo, non tamen est contumax non veniendo, & ideo appellat, vt in l. creditor. §. iustus. ff. de appell. & glo. in l. 2. §. quod si actor. C. de iuram. calum. quod intellige verum, si tempore recusationis non respondendi, vel non iurandi expressit aliquam causam, licet dumtaxat, vt in c. vt debitus. de appel. Sed si nullam causam expressit, vel si expressit notorie friuolam, non admittitur ad appellandum propter nimium contemptum iudicis. Item quod admittatur si causam expressit tempore appellationis, a sententia tamen declinatoria iudicis, vt quia pronunciauit quod non legitime recusasset iuramentum, potest appellari, cum talis sit sententia hominis declarantis, qui potuit errare. Ad hoc facit quod not. in c. cupientes. §. quod si per viginti. de Elect. lib. 6. Abb. in c. fin. de iuram. calum.

Confessio rei
extra iudicia-
lis.

Confessio rei extra iudicium non potest probare in criminalibus, sed tantum facit indicium ad torturam. l. capite quinto. ff. de Adult. & ibi not. per glo. & Bar. Ad idem Ang. in tract. malch. in ver. Comp. dicti inquisiti, Marfil. in l. eos. col. 3. nu. 20. in versi. Alio etiam casu. f. ad l. Corneliam. de fal. Abb. in c. de hoc. de Simo. not. vlt. Anchar. in conf. 286. incipien. Ex predictis. Rom. in consi. 7. incipien. visis necessarijs. Marfil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 19. & §. diligenter. nu. 76.

Confessio extra iudicialis, licet non sit sufficiens ad condemnationem, talis tamen sic confitens potest arbitrio iudicis extraordinarie puniri, tanquam de delicto se glorians. per tex. sing. in c. Quam sit graue, de excels. prael. Ita notan. dixit Paris de Putco in tract. Sind. car. 69. in 3. col. ver. Adde vnum singularem, Marfil. in pract. crim. §. diligenter. nu. 77. Et licet faciat indicium ad torturam, tamen vt non faciat potest reuocari, ita notan. dixit Bal. in l. vnica. C. de confessis, quem sequitur Feli. in c. olim de prescrip. Abb. ibidem.

Confessio fa-
cta coram iu-
dice non com-
petenti.

Confessio rei tantæ est importantiæ, quod facta etiam coram iudice incompetenti tenetur reus illam confirmare etiam suo competenti iudici, ita dixit Inno. in c. at si clerici. de iudi. Et hoc præcipue, si ex tali confessione orta sit suspicio, vel infamia. Angel. in li. Malch. clau. comparuerunt Inquisiti. colum. 9. Ibi. & tene menti. Vide hoc Inno. in c.

per Inquisitionem. de elect. & Ant. de Butr. in d. c. at si dederit.

Confessus in iure non auditur appellans, si tamen ita sit confessus **¶** standum sit confessioni, non tormentorum formidine territus. Ad hoc est glo. sing. in c. Romana. de appell. in 6. in ver. de quo. Confirmat Gem. super d. glo. ubi dicit quod in confessum nullæ sunt partes Iudicis, nisi in condemnando. facit ad hoc optime glo. 2. in c. 1. de accusa. li. 6. Facit etiam c. per tuas. de proba.

Confessus in iure non auditur appellans.

Confessio facta sine tortura non necessario debet ratificari, quæ autem facta est cum tortura, vel metu tormentorum, ut puta, si erat ligatus in tortura, vel ante torturam ductus, vel ante torturam spoliatus, necesse est quod ad banchum ratificetur. Et debet tortus per vnum diem naturalem quiescere post torturam, antequam ducatur ad ratificandum, vel arbitrio boni Iudicis tunc debet ratificare, quo verisimiliter cessauerit metus tormentorum. Hæc Angel in li. malef. clausula, fama publica. Raphael tamen Fulg. in cons. 138. incipien. Hoc maxime propositum, singulariter dicit, quod confessio sponte facta, id est sine vilo tormento, non est ad condemnationem sufficiens, nisi pluries sit ratificata a reo. quia sponte confitens delictum propter quod vitæ suæ pœnam incurrit, non videtur in plenitudine, & rectitudine sui intellectus esse, sed magis delirare, & hanc opinionem sequere tu Inquisitor, quia verior, & securior, atque rationabilior est. Vide Marsil. in pract. cri. §. postquam. nu. 22.

Confessio sine tortura non indiget ratificatione.

Ratificatio post torturam quando fiat.

Confessus in tormentis non præcedentibus indicijs, etiam si perseuerauerit in sua confessione, illa sibi non præiudicat. l. Diuus. §. ex quibus. ff. de quæstioni. Ita not. Bonif. in suo tract. de malef. in rubr. Quæ indicia debeant præcedere torturam infra. Et ratio est, quia iudex a tormentis incipere non debet, sed indicia legitima, & probationes debent præcedere torturam. l. milites. C. de quæstioni. l. vnus. §. in ea. & l. Maritus, & l. fin. ff. eo. C. de falsi. sicut Marsil. in l. 1. col. 5. vers. enim. num. 14. ff. de quæstioni, ubi dicit. quod si tortus sine indicijs delictum confitetur, etiam si milites suam ratificet confessionem ad banchum iuris, confessio est nulla. glo. not. in l. quæstioni, & ibi Bar. ff. de quæstioni. Et in cons. 46. incipi. omnipotens semper. in 1. vol.

Tortus sine indicijs.

Amplia hanc conclusionem, ut procedat etiam si post talem confessionem per torturam habitam sine indicijs, antequam talis confessus ponatur in pristina libertate, superueniant indicia, non propterea validatur dicta confessio. Ita dixit Angel. in tract. malef. in ver. fama publica, in vers. quinto quæro, Iudex torlit, & ibi Aug. de Arimino. in addi. Bar. in l. Maritus. col. 1. vers. Item soluit. glo. ff. de quæstioni, Marsil. in l. quæstionis habendæ. col. 2. vers. Modo redeundo ad tex. ff. de quæstioni. ubi 2. t. quod hoc fundamento duos a morte liberavit.

Indicia superuenientia quid faciant.

Amplia, ut procedat etiam si reus tortus sine indicijs millies etiam cum iuramento illam suam confessionem ratificet, ad banchum iuris, t per
Marius.

Marfil. in l. quæstionis habendæ. col. 4. vers. quæro ulterius. ff. de quæstio-
ni. col. 1. & penul. vers. ex istis omnibus.

Amplia, quæ sicut non valet confessio rei facta in tormentis si ipsa indi-
cia non procedunt, ita postea ipso iure nihil valent, & quicquid ex ea
procedit, nihil est. Hic Paris de Puteo, in tractatu de iudic. fol. 102. col. 3.
vers. confessio refertur, sequitur Marfil. in l. de vnoquoque. nu. 27. ff. de re. iu.

Contrarium tamen tenet glo. in l. capite quinto. ff. de Adult. scilicet
quando confessus in tormentis etiã sine indicij præcedentibus, si tamen
eam confessionem ratificauit ad banchum iuris, & extra iudicium etiam
illam facit, tunc illa confessio sibi præjudicat. Idem voluit Ioan. de Imo,
in cat. si clerici. de iudi. Fel. in c. Olim. col. 5. vers. vltimus fallit. de rescrip-
t. Marfil. in l. quæstionis habendæ. vers. ulterius semper teneas. ff. de quæ-
stioni. Aduertere tamen differentiam horum casuum, & leuobis contrarie-
tatem, videlicet quod hic vltimus casus ponit reum tortum sine indicij præ-
cedentibus, non solum in iudicio, & ad banchum iuris ratificasse, sed etiam
extra iudicium affirmasse, casus autem primus ponit huiusmodi reum tor-
tum solum ad banchum iuris ratificasse.

Ratificatiua
confessio quid
faciat,

Tortus super
præcedentibus
indicij quomodo
torque-
ri possit.

Confessus crimen in tormentis, præcedentibus indicij, non potest tor-
queri super alijs delictis, super quibus nulla sunt aduersus eum indicia,
etiam si sint eiusdem generis, vel speciei, vt puta, quis est tortus super ali-
quo furto, & confessus est, non poterit torqueri super alijs furtis, de quibus
non est indicatus, vt in l. 1. ff. de quæstioni. Et facit hoc, An qui de-
ponitur negasse confessionem, possit interrogari de purgatorio, & alijs hæ-
resibus, an scilicet negauerit purgatorium. Et licet sic sit de iure, tam-
en oppositum seruatur de consuetudine, secundum Doctores. Quæ con-
suetudo potest probari per l. Non omnes. §. A barbaris. ff. de re. mil. & l.
congruit. de offi. præsidis. Ita dicit Gondi. in tract. malef. in rubr. de quæ-
stioni. & tormen. in vers. sed quid de quæstione, quæ quotidie occurrit de
facto, & ita dicit tenere Aret. in suo tract. malef. in gl. in ver. fama publica.

Confessio facta à cacerato non potest dici spontanea, sed potius di-
citur meticulosa, & coacta, quoniam carcer est species torture, secun-
dum Bal. in l. si clericus, in 2. colum. vers. Primo quæritur. C. de Episc. au-
dien. & ideo ad hoc quod confessio dicatur facta metu tormentorum,
sufficit quod fiat à detento in carcere, licet aliter non probetur tortura,
secundum Barba. in c. si constiterit. de accusa. Gemin. in consi. 15. inci-
pien. Reuerendæ pater in 4. col. super. 2. dubio. Et hoc nota pro confes-
sionibus reorum detentorum, quia licet non fiant realiter cum torture,
tamen non dicuntur spontaneæ, sed coactæ, & etiam meticulosæ. Nam
nemo est ita simplex, vel fatuus, qui confiteatur sponte, & sine aliquo
metu illud quod conducit illum ad mortem, vt dixit Alexan. in consi.
271. incipien. viso themate. Et per Marfil. in pract. crim. §. Attingam,
nu. 28. & 29.

Meticulosa
confessio.

Confitens

Confitens se scripturas combussisse, vel libros destruxisse, vel suas con-
 ciones lacerasse, nisi de hoc bonam assignet rationem, potest torqueri, vt
 cognoscatur quare id fecerit. Bal. in consil. 223. in 4. vol. & refert ac
 sequitur Bernar. de Landriano in quaestione, quam tangit Angel. de
 Aret. in ver. de falsario dilacerante, comburente, vel celante literas
 alienas.

Confitens li-
 bros suos co-
 bussisse.

Confessio facta coram iudice non habente auctoritatem, non nocet
 confitenti quo ad plenam probationem. Inn. in c. Qualiter, & quando. el
 2. de accus. & in c. Per Inquisitionem. de elect. Et nota qd confessio facta
 coram iudice incompetenti cum sit & iniusta, & nulla, Episcopus ea vti
 non poterit ad veritatem extorquendam à reo. l. maritus. ff. de quaestioni.
 Bal. in consil. 410. 2. vol. facit tamen presumptionem, & sufficiens indicium
 ad torturam, vt iam supradiximus, secundum Abb. in cap. At si clerici. de
 iudi. Bar. l. capite quinto. de Adult.

Confessio fa-
 cta coram iu-
 dice incompe-
 tenti.

Confessio facta inducta à lege, val à statuto, idem operatur quod ve-
 ra, & expressa oretenus facta. Bar. & Bal. in l. Quoniam. ff. de his qui no-
 infam. Et probatur in l. si tutor. & ibi hoc voluit Cyn. & Bal. de interdi-
 cto matrimonio, & per Marfil. in pract. crim. §. postquam. nu. 35. Et vali-
 dat processum nullum, sicut & vera, secundum Bar. in consil. 100. incipien. A
 Domino Cyno. de bo. Angel. tamen quo ad hanc partem oppositum tenuit
 in tract. malefi. in ver. Qui iudex videns, in vers. quaeritur an tale sta-
 tutum. Et Bal. idem sensit in addit. Spec. Vide Marfil. in pract. crim. §.
 postquam. nu. 36.

Confessio fi-
 cta.

Confessio facta inducta à lege, vel statuto propter contumaciam, ad
 hoc vt operetur vires confessionis, & ea condemnatio sequi possit, prius
 oportet qd per interlocutoriam Iudicis id declaretur, aliàs talis condem-
 natio non valeret. Ant. de Butrio in c. cum dilecti. de Dolo, & contu. Et idem
 dixit in c. cum dilecti. de elect. Nullus tamen in tract. bannitorum in 3.
 pri. temporis. in 10. quaestione incipien. an post lapsum. tenet qd sufficit, qd
 talis pronuntiatio contumaciae fiat vna cum diffinitiva. ad quod allegat
 iura de quibus ibi per eum, quod est singulariter notandum, cum saepe oc-
 currat. Et certe quis non dicitur talis, quousq; sit pronuntiatus pro tali,
 secundum Socinum in consil. 51. incipien. Præstantissime Doctor. Marfil. in
 pract. crim. §. postquam. nu. 37.

Propter con-
 tumaciam.

Talis quando
 dicatur.

Confessio facta in lecto ægritudinis multum operatur. glo. Bal. & Do-
 ctor. in l. 1. c. de fals. Vide Zalius in consil. pri.

In lecto ægri-
 tudinis.

Confessio facta per errorem non nocet, si ante finitum negotium, de
 errore doceatur. Abb. in c. si de confess.

Confessio impossibilis, vel non verisimilis non nocet reo. textus est
 in l. Inde Neratius, §. si quis hominem viuum. ff. ad legem Aquiliam,
 & per Marfil. in pract. crim. §. postquam. num. 6. & 8. & in l. 1. ff. de
 quaestioni.

Impossibilis.

Sine cōmissione Iudicis. Confessio facta Notario sine commissiōne Iudicis, vel coram Iudice absq; figurā iudicij, non est sufficiens ad condemnationem, secundum glo. in l. i. i. u. b. e. m. C. de lib. causa. Et per Salic. in d. l. i. u. b. e. m. Et fortius dixit Bal. in tit. de pace. Constant. in ver. secundum mores, & leges illius, quod tabellio non potest sine præsentiā Iudicis recipere dictum testis, nec iuramenta, nulla facta commissiōne per Iudicem, vt dixit Bal. in addit. ad Spec. in tit. de teste, vt. col. vers. nunquam reperitur, q̄ nunquā reperitur, q̄ Notarius possit recipere iuramenta testium sine commissiōne Iudicis, alleg. glo. in d. l. i. u. b. e. m. Et subdit Bald. q̄ scribere spectat ad tabellionem, recipere verō ad Iudicem. Quomodo autē Inquilitor possit testium examinationes committere, vide infra in ver. Testis.

Notarius sine Iudice testes recipere non potest.

De credulitate.

Confessio de credulitate vbi agitur de praeiudicij consententis, ita ei praeiudicat, sicut confessio de veritate, vt dicit glo. in cap. ex literis. de iureiur. & Cyn. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iuram. Abb. in cap. quotiens. de testi. nu. 8.

Incidenter.

Consistentem in iudicio incidenter potest Iudex ordinarius, nouum inchoando processum, punire poena ordinaria, vt in capitu. 2. de confess. & ibi Abb.

In alio iudicio quid.

Confessus in iudicio, an possit indistinctè in alio iudicio interpretari confessionem suam, vt sibi non noceat, distinguit per Innoc. in c. per Inquisitionem, de elect.

Socij criminis.

Confessio socij criminis in crimine hæresis facit indicium ad torturam etiam ex se sola, secundum aliquos, licet in alijs criminibus infamia, & indicia præcedere debeant. ff. de quaestio. l. maritus. vide Bald. in consi. 79. tertij vol. Ponzi. in tra. de Lamijs, q. 24. & per Cyn. in l. si. C. de accus. & Ang. in l. & si certus ff. ad Sill. & Paul. de Caltr. in consi. 117. incipien. Notandum est, q̄ adulter. & in consi. 195. incipien. Hæc est quædam Inquisitio. Tu dices, quod hoc erit in arbitrio Iudicis, considerata qualitate deponentis, & eius contra quem deponitur, vide infra in ver. testis. Sed & Io. de Tur. Cre. in c. si quis, il. 2. dist. 79.

Confessio reuocata, vide in ver. Retractans.

Confessor hæreticorum in confessionis actu hæreses proferentem, ac ipsum confessorem subuertere nitentem illum Sancto Officio prodere an teneatur, cum sint ex vtraq; parte rationes, & opiniones Doctorum: pro conclusione tamen tendum arbitror, nullo vnquam casu sacramentalem confessionem esse detegendam, quia eius sigillum cum sit de iure diuino est immutabile, nulloq; pacto, vel lege potest tolli. c. nulli fas sit. 2. §. q. 1. vbi dicit tex. nulli fas sit diuinas constitutiones tollere. c. si de consue. & in §. sed naturalia quidem iura, insti. de iuregen. & ciuili. Io. de Tur. Cre. de eccle. li. 2. c. 107.

Si tamen sacerdos reuelauerit confessionem, cui potius fides erit adhibenda, an sacerdoti asserenti illud extra confessionem id sciuisse, aut reo dicenti

Confiscatio, Comparitio, Consentiens, Consilium. 61

dicenti in confessione ei illud dixisse, præsumendum dicunt Doctores esse contra sacerdotem illud habuisse in confessione, nisi doceat aliunde sciuisse, pena tamen ordinaria non erit puniendus, quia aperte non conuincitur de delicto, Host. Abb. & Gandi. in c. omnis vtriusq; sexus. Feli. in c. 1. de exceptio. Barb. lingul. in consi. 70. incipien. sapienter, Io. Bern. de Luco, in præf. crim. c. 102. Io. Roias. lingul. quinto. nu. 42.

CONFISCATIO.

Confiscatio honorum in omni capite criminis læsæ maiestatis, de qua ex tex. in l. penul. & fin. C. eo. & si fiat ipso iure à die commissi criminis, requiritur tamen declaratio iudicis, aliter fiscus non potest apponere manum. Vide Curtium. in consi. 59. & Alex. in cons. 6. col. 3. tertij vol. Vide supra. Bona hæreticorum.

COMPARITIO.

Comparitio spontanea est optimum penitentiae testimonium, & ideo sic redeundi magis indulgetur, c. Ad abolendam. de hære. & ibi Doctores, c. vt commissi, & ibi Archid. eo. li. 6. sicut dicimus spontaneam carcerationem esse testimonium innocentiae. Veron. consi. 31. Hippol. cons. 207. nu. 49. nisi imperfecte confiteatur, nec complices nominare velit. omittens tamen aliquid dicere, vel aliquos nominare ex rationabili obliuione, excusatur glo. in c. cum causam. de test. Bart. & Angel. in l. qui bona. §. si quis stipul. ff. de dam. infe. Gramma. cons. 23. nu. 3. & hoc præsertim dici debet de stante in spontanea delatione. Nam sicut errores suos sponte professus est, vtiq; verisimiliter alios nominaret, ac nominasset, si de illis recordatus fuisset, cum plus sit de se fateri, quam de alijs. l. fin. C. de accusatio.

Obluio rationabilis.

Comparere personaliter, & non per alium, tenetur quilibet criminaliter accusatus, l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. l. reos. C. de accusa. nisi impunitas sit notoria. Bar. l. pe. vt supra.

CONSENTIENS.

Consentiens alijs criminibus directe per viam fauoris, & cooperationis, æqualiter peccare dicitur cum faciente. l. 3. §. Item qui. ff. ad l. Corn. de sicar. Vide infra in ver. Fauentes.

Personaliter comparere qui tenentur.

CONSILIVM.

Quia statutum est in iure, quod Episcopus, & Inquisitor aduocent ad se & in iure, & in sacra Theologia peritos, ac professores, quos etiam possunt cogere ad veniendum, & sibi consulendum, vt in c. vt commissi, de hære. li. 6. Et si propter iuris dissonantiam, vel potius ipsorum Doctorum

Apostolica se
des consula
ca.

Doctorem varias opiniones res in dubium verteretur, esset Apostolica sedes consulenda, ut per c. Per venerabilem, Qui si. sint legit. Et tales ab Inquisitione, vel Episcopo vocati, gratis consilium suum dare tenentur. ut not. Archid. in d. c. ut commissi. Quærendum est, an Episcopus, vel Inquisitor teneatur præfatorum Doctorem sequi consilium? Et an is, cui mandatur aliquid facere cum, vel de aliquorum consilio, teneatur illum sequi consilium.

Pro clariori huius debij dilucidatione notandum est secundum Bart. in l. si tamen plures. ff. de exer. q. aut consilium impendendum est ei, qui non habet sanum, & integrum iudicium rationis, & tunc consilium sapit consensus, ut in l. Impuberibus. ff. de susp. tuto. Et hoc modo potest intelligi textus, secundam vnum intellectum, c. cum venerabilis. de consuet. Aut consilium impendendum est habenti integrum iudicium rationis, & tunc is qui habet impendere consilium, est particeps illius officij, & tunc consilium sapit consensus, & iste est proprius casus illius c. cum venerabilis, secundum vnum intellectum. Nam Auditor datus prælato, est particeps illius officij, ideo lex dicit, quod debeat requiri consilium diaecesani: & contrario diaecesanus consilium Inquisitoris, quia aliter est particeps officij alterius in causa fidei. Aut non est particeps officij, & tunc consilium stat proprie. Pono exemplum. Statuto cauetur, ne mulier possit testari sine consilio duorum consanguineorum, certe hoc casu satis requireret consilium, cum facultas testandi soli mulieri competat, & hoc teneas, licet Cynus voluerit facere differentiam inter dictionem, de, & dictionem, cum, dicens, quod si quis habeat facere de consilio, teneatur sequi consilium, non autem si habeat facere cum consilio, ut notatur per eum in lid. quod pauperibus. C. de Epif. & Cler. sed Io. And. in Regula. Nullus, in Mercur. hanc differentiam non approbat, nec etiam Bar. in loco præalleg. iure enim non probatur, imo potius oppositum, ut not. in præallegatis locis.

Hæc procedunt quando quaeritur, an & quando consilium sapiat consensus, & è conuerso, quando consensus sapiat consilium. Dic pariter. aut is cuius consensus requiritur, non potest esse particeps illius officij, & tunc consensus sapit consilium, ut l. Patius, & quod ibi notatur. ff. de adm. tuto. & ob hoc Bar. dicit, quod si testator disponit, quod executor testamenti non possit aliquid facere sine consilio, & consensu Guardiani Fratrum minorum, non tenetur executor habere consensus, sed satis est habere consilium, quia Frater minor non potest esse executor testamentorum, ut patet in Clem. exiui, de verb. sig. vnde non debet sibi licere iudicium recte, quod sibi directe prohibetur, ut in Regula. Cum quid vna via de reg. iur. lib. 6. Aut is cuius consensus requiritur, potest esse particeps officij, & tunc si est impendendus consensus, ex dispositione hominis ei, qui habet potestatem plenam a lege, tunc ponatur consensus pro consilio, ut

Officij parti
ceps.

De & cum cō
silio.

Cōsensus pro
consilio.

not. in l. Titius. Si autem est impendendus consensus ei, qui habet potestatem ab homine, & non tenetur habere consensum ex dispositione hominis, vel legis, tunc tenetur consensus proprio. Vnde, nisi habeat consensum, non valet actus, vt in authen. hoc ius porrectum. C. Nam Episcopus. l. c. q. 1. Nam Episcopus in alienatione habere debet consensum Capituli, & si alienat sine consensu, non valet alienatio, vt ibi. & l. 2. q. 2. c. sine exceptione.

Alienatio sine consensu.

Quid autem si ille, qui habet impendere consilium, non vult, vel est absens, seu mortuus? vide notata in c. ex parte. de constit. & in c. vnico. Ne Sede. vac. li. 6. per Bart. in §. Plures. ff. de exer. & in l. Dote. §. eo autem tempore. ff. de i. ma. & in l. fin. C. de bo. quæ lib. Hæc Abb. in c. cum olim. de arbi.

Nota etiam quod quando statuta arctant Indicem ad sequendum consilium sapientis, imponendo sibi pœnam si aliter fecerit, quod si Iudex sequeretur consilium Doctorum, qui illam quæstionem terminassent antiquitus, non incideret in pœnam, quia (vt dicit Hugo) ille dicitur consilium habere ab aliquo, qui habet ab eius scriptura, etiam si multo ante tempore fuerit mortuus. Hæc Præpos. in c. omnibus 2. q. 5.

Consilium mortui Doctoris.

Nota etiam ex Ancharano super c. si ad Episcopum. §. 8. Ne Sede vac. li. 6. Vbi dicit, Cum consilium alicuius requiritur ex consuetudine, vel statuto, vt possit ex tali statuto absque tali consilio actus geri, &c. Vbi longam post digressionem facit distinctionem dicens. Aut ille qui additur, vt consultor, est particeps officij illius, & debet eius sequi consilium: Aut non est particeps officij illius, & tunc sufficit, quod requiratur, nec est necesse sequi. c. cum olim. de arbi. & si mand. l. 1. in fin. Vide Io. And. in mercuri.

CONSTITUTIONES.

Constitutiones tam Imperiales, quam Ro. Pont. Extraneas, licet non habeantur in libris, seu in compilationibus librorum, sunt effectualiter obseruandæ, vt c. vt Inquisitionis, in prin. & c. si de hære. li. 6. Et in compilatione Clemen. c. 1. eo. tit.

Nota tamen, quod Imperatorum legibus in Ecclesiasticis controuersijs vtendum non est, vbi sacris canonibus obuiare videntur, vt per tex. in c. lege Imperat. di. 10. gloss. in prin. & in ver. Ecclesiastica, cum suis concordantijs. Lege enim Federici confirmatæ, & approbatæ sunt, quatenus Dei, & Ecclesiæ honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, ac statutis canonicis non obsistunt. d. c. vt Inquisitionis. li. 6.

Imperialia in ra quædo nõ obseruanda.

CONSVETVDO.

Legis intellegi
Aut quid sit

Consuetudo generalis potest ad decisionem causæ allegari, quando eius commune expresse non disponit in illo casu, vt c. in Genesi. de elect. & in c. super eo. de Censi. imo consuetudo ipsa tribuit intellectum legi, & lege exiistente dubia, recurritur ad consuetudinem. Abb. in c. cum Dilectus, de consuetud.

Consuetudo examinandi reos in loco tormentorum quando non sunt in casu torture. Vide Capol. in cons. 40. col. 1. vers. circa septimum, tenentem valere. Vide etiam Bofsius in pract. tit. de tortura nu. 9.

Testium examinandorum
consuetudo,

Consuetudo vel statutum, vt in examine testium non citetur pars, an valeat. Alex. in consi. 65. col. penult. & fin. 1. volu. & vnum casum in quo non requiritur, ponit Alex. in consi. 330. pri. volu. vbi est talis testis cuius dicto debet necessario stari. Alium ponit Feli. in c. quoniam frequenter. vt lit. non contest. num. 7. & seq. vbi actor propter potentiam aduersarij non auderet eum conuenire. in quo etiam vide Feli. in c. 2. lib. 6. An tamen tales testes faciant indicium, vide Felin. in d. c. 2. Et ad declarationem dicti testis non requiritur citatio. Ro. in consi. 482. col. fin.

Aduersarij
poteria quid
faciat

Quod si mandatur Iudici, vt se instruat, an consuetudo requiratur in assumenda informatione, vide Mariam. in tract. de priuileg. rub. de officiali dominorum condem. 3. & adde, quod non solum debet citari pars ad videndum iurare testes, sed etiam debet esse presens producens. Signo in consi. 249. Et de citatione ad quoscunque actus singulis diebus, & horis, quæ sit per Iudices maleficiorum reis, factæ examine, vide Feli. in c. licet causam. col. 5. infra. de proba. & Bofsius in pract. de oppositio. contra. test. nu. 35. 36. & 37.

CONTINVO, & STATIM.

Continuo statim & czt. quomodo intelligantur. Notandum est, quod dictiones illæ continuo, illico, incontinenti, &c. dilationem aliquam ex sui propria natura suscipiunt, iuxta subiectam materiam ad arbitrium iudicis, vt concludit Bal. in l. 2. C. de edic. D. Adria. tollen. Et habetur per Bar. in l. penu. C. de posi. Et Alex. in l. si post tres. ff. si quis cau. & l. si debitori. & ibi Bar. ff. de iudicijs, & l. cum specialis. C. eo. tit. & cap. fin. de verbo. sign. lib. 6. & ibi Ioan. Andr. & Archid. & l. vici- ca. C. de his qui se deferunt. lib. 10. & de cons. di. 5. cap. nunquam. vbi continuo quid factum esse dicitur etiam post temporis intervallum, vnde tex. ille. in c. ad abolendam necessario non concludit, & propterea hic locum habet regula illa l. pri. ff. de iure delib. videlicet, quod vbi de certo tempore tractatur, talis incertitudo arbitrio iudicis declaranda remittitur. Accedit quod cum in tot legibus tam cano. quam ciuilibus

illa

ista penitencia, & reuersione tractetur, nullibi præterquam in d.c. ad abolendam inuenitur stricta, & angusta illa temporis arctatio. Nec est credendum, quod si reuocatio ista tam cito facièda esset, id ab alijs legibus prætermissum fuisset.

CONTUMAX.

Contumax dicitur ille, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, præsentiam sui facere negat. l. non potest. de reg. iur. l. ex consensu. de appell. Bar. in l. minor. la. ff. de minor. vbi dicit, Contumax tripliciter quis esse potest, scilicet non comparendo, sine licentia recedendo ante solutionem iudicij, vel non parendo sententiæ. Idem S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. ad 3. Hic si perdurat in contumacia per annum, habetur pro confesso. Gem. in c. cum contumacia, de hère. li. 6. Et Bar. in l. penult. ff. de quæstio. & Angol. in lib. malef. clau. Qui iudex videns, quod inquisiti, col. 7. Facit ad hoc c. 2. de confes. lib. 6. Facit tamen fuga suspicionem, quia apparet de sua iustitia disfidere, l. 1. q. 1. c. Christianus, in fi. 3. q. 9. c. decernimus, de præsumptio. c. nullus, secundum Gemin. Archid. Io. And. & alios in d. c. cum contumacia.

Fuga facit suspicionem.

Contumaciter absens habetur pro præsentem in præiudicium suum, c. 2. de arb. li. 6. Et glo. ibidem, in ver. præsentem, contr. Abb. in c. veritatis, de dolo & contu. col. 2. ubi nota: ibi præsentem. Facit ad hoc c. absens. 3. q. 9. & c. in nomine domini, de testib.

Contumaciter, & pertinaciter, duo hæc aduerbia iura æquiparant, vt in c. qui in Ecclesia, in ver. contumaciter, vbi Io. de Tur. Cre. ait, contumaciter, id est superbe nolens obedire Ecclesiæ præcipienti, vt pestifera dogmata emendet: sed eius contempto præcepto, & doctrina, pertinaciter animositate defendit, & cle. 1. §. sanè. in ver. pertinaciter, de vsuris, in extrauagan. inter nonnullos, de ver. sign. Et ideo de contumace ad pertinacem licita erit argumentatio, tanquam à pari, seu à ratione identitatis, vnde dicitur, vbi eadem ratio, idem ius, l. non possunt. ff. de leg. l. si Titio. §. si ff. de acqui. possic. multi. in fi. 2. q. 1.

Contumax in causa fidei si propter hoc excommunicetur, & in excommunicatione perseveret per annum continuum, habetur pro conuicto, & contra eum ferri potest sententia definitiva. Abb. in cap. veritatis, de dolo & contum. Et bene nota, quod nisi excommunicetur, & du-

In causa fidei

Per annum in contumacia perseverant.

CONVERSATIO.

Conuersatio licet argumentum sit contra aliquem de societate, per ea quæ habentur in l. Idonei. ff. de testibus, & in l. etiam. C. eo. & glo. colligitur in c. Inter. de purg. cano. ista tamen in iure appellatur suspicio, quæ ex modico, & leui argumento surgit, quæ mouet aliquo modo animum iudicis, non tamen in totum tollit dubitationem, nisi esset assidua, & talis, conuersatio quæ infamiam generaret, talem dico infamiam, quæ purgationem canonicam requireret, utputa vulgata, & graue scandalum generans. Vide infra in ver. Infamia.

Suspicio leuis conuersatio.

CONVICTVS.

Conuictus per testes, seu per instrumentum, dato quod neget, & perseueret in negatione, tamen sine alia tortura, & confessione damnari potest, per l. qui sententiam. C. de pœnis, & c. Ad nostram. de proba. & ibi Feli. & ita practicatur. Quod nota contra opinionem vulgi, & dic, quod conuictio est illa quæ fit i testibus, vel instrumentis, adeo quod etiam contra summum Pontificem probatur crimen per duos testes. Ita concludit Decius in c. At si clerici. de iudi. in pri. not. Adde quod etiam per indicia indubitata fit conuictio: vt in l. sciant cuncti. C. de proba. & per argumenta, vt ibi not. Bart. in pri. not. dicens. Nota quatuor modos probandi malefium. Per testes, per instrumentum, per indubitata indicia, & per argumenta. Adde alium modum, per viam notarij.

Papa per duos testes et conuicitur.

Quatuor modi probandi malefium.

Conuictus per testes, sed innocens, debet directe capitulare contrarij & pro viribus probare intentionem suam, & statur postea testibus suis, si erunt digniores, & verisimiliora deponant, siue etiam si erunt plures numero. c. in nostra. de testi. vbi etiam glo. & Doctores. Alias statur testibus actoris dignioribus, & verisimiliora deponentibus, etiam contrarium. Feli. in c. in nostra. de testi. & pondera. & vbi adfit paritas, in dubio iudicandum est pro reo, præualentibus eius testibus. glo. in d. c. in nostra, & Doct. Est tamen in facultate Iudicis etiam magis credere testibus actoris, exprimendo causam maioris credulitatis in actis, aliter possit molestari in Iudicatu. Feli. vbi supra, & Decius in c. ex literis. de proba.

Testibus standum dignioribus.

Et nota, quod vbi aliquis non confessus fuerit, sed alijs probationibus conuictus, res est sine difficultate, quod non potest fieri fundamentum in alio iudicio criminali. vt Bar. in l. 2. §. hoc edicto. ver. quæro vtrum probationes. ff. de vi bonor. rap. & Decius in c. At si clerici. de iudi. Faciunt tamen probationes illæ præsumptionem, imo indicium ad torturam. Cui adde, quod si plene probat in alia instantia in iudicio ciuili, igitur in iudicio criminali faciunt indicium ad torturam. Bossius in pract. tit. quomodo proced. except. nu. 3. & 6.

Indicia actorum.

C O P I A.

Copia indiciorum super generali inquisitione assumptorum non est danda parti iuxta c. qualiter. §. debet de accusa. & Doct. in c. cū oporteat. de accusa. Nec reo qui negat delictum quod est notorium, quando est admodum ridiculum, quod id neget. Si vero non est ita ridiculum, puta quando res niteretur tantum aliquibus testibus, non autem vniuerso populo, vel vicinia, tunc danda est. Vide Bosium in pract. ut. quomodo proced. in cri.

Copia indiciorum dari non debet testi, vbi dubium sit, an sit varius, mendax, vel contrarius, committitur tamen Iudici absq; aduocatis. Ita de clarat Bar. in l. vnus. §. testes. ff. de quæstioni. vt iudicet, scilicet sine aduocatis, an sit varius, mendax, vel contrarius. Cætera vide infra in ver. Tortura.

C R E D I B I L I A.

Credibilia sunt in triplici differentia. Primo namq; sunt quædam que per se, & directe credibilia sunt, vt pote quia sunt totius nostræ fidei principia, & fundamenta prima, & ista sunt articuli fidei, qui sunt totius nostræ credentiæ rudimenta, & hæc tenetur quilibet fidelis tenere, & credere explicite, in genere tamen, vt scilicet credat, quod omnes articuli in generali, & quilibet in speciali sunt veri, & nullus eorum est falsus. Explicite autem hunc articulum ab illo scire distinguere, & quemlibet sigillatim, & distincte credere, non tenentur omnes, sed quilibet secundum maius, & minus, prout congruit eius statui, & officio cui præest, & in quo est. Nam minores, & simplices, vt communes laici, tenentur ad credendum explicite Christi humanitatem, & eius mysteria, quæ sunt via pertingendi ad beatitudinem, quia, vt dicitur act. 4. Non est aliud nomen sub celo nisi Christi datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Propter quod tenentur explicite credere Christi mysteria, præsertim illa de quibus solemnizat Ecclesia, vt qd Dei filius fuit de Spiritu sancto conceptus, natus ex Maria Virgine, qd fuit crucifixus, mortuus, & sepultus, ac cætera quæ sequuntur in articulis fidei. Et cum non possit credi explicite, quod Dei patris filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, nisi credatur distinctio Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & per cõsequens essentia Trinitatis, ideo omnes simplices tenentur credere explicite mysterium Trinitatis, sci licet qd sunt tres personæ diuinæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes in mundum vniuersum docete omnes, baptizâtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & de huiusmodi explicita credentia Trinitatis examinatur quilibet in baptismo. Inter Latinos est simpliciter est gradus assignare, quia ad amplius credendum tenentur explicite illi,

Qui quæ & qualiter credere tenentur.

Laici quid credere tenentur.

quo-

quorum auribus Dei verbum etiam quotidie prædicatur, quàm rustici qui rarius audiunt verbum Dei, sed omnes tenentur ad articulos humanitatis Christi, & etiam Trinitatis. Mediocres verò vt clerici, & curati ac omnes religiosi, quorum verbo, & facto de credendis, & agendis simpliciter erudiri oportet, tenentur ad explicitam cuiuslibet articuli sigillatim, & aliqualem articuloꝝ declarationem, & credentiam exteriorẽ, non æqualiter tamen, sed secundum maius & minus, prout congruit eorum officio, vel officijs quibus præsent. Nam ad plus tenentur clerici curati, & ad plures religiosi, quibus incumbit ex officio verbum Dei electo, & populo prædicare, & confessiones audire, quàm religiosi, quibus hu iusfir.odi non incumbit. Quare subtilitates, & considerationes circa mysteria incarnationis Christi, vel eius passionis, & huiusmodi tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundum q̄ conuenit statui vniuersisq; . Maiores autem, vt potè Prælati ecclesiæ, & Rectores, & Magistri in Theologia, & Doctores, quorum est mediocres per se; & eis mediantibus minores, & simplices erudire, sicut Angeli primæ hierarchiæ, seu superiores, qui habent illos secundæ, & eis mediantibus illos tertix hierarchiæ illuminare, vt Dionysius ait in e. 7. de cœlesti hierarchia. Isti enim superiores, & maiores in Ecclesia magis expressam fidem, & cognitionem tenentur habere de omnibus, & singulis fidei articulis, & Ecclesiæ sacramentis, & eorum declarationibus, & expositionibus, ac fidei subtilitatibus vnde pri. Petri, c. 3. dicitur, Parati semper ad satisfactionẽ omni potestati rationem de ea, quæ in vobis est fide. Nam ad plus tenentur Pontifices, quàm Abbates, cum sint superiores. Et ad plus hæreticæ prauitatis Inquisitores, quàm Magistri, & Doctores, cum sint fidei Iudices. Et plusquam omnes summus Pontifex, ad quem spectat ea, quæ sunt fidei sententialem terminare inconcussa fide, & ad quem sunt maiores difficultates fidei, & Ecclesiæ difficiliore quæstiones deducendæ, vt di. 43. c. vnde Dominus, Luc. 22. quem summum Pontificem constituit, Petro dixit, Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

Secundo, sunt quædam credibilia, quæ directè per se non sunt credibilia, sed potius credibilia indirectè, quia ad eorum negationem, & corruptionem sequitur negatio, & corruptio fidei, & articuloꝝ omnium, vt sunt illa à fidei articulis; alia quæ in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, scilicet Biblia continentur, de quibus dicit August ad Hieronymum, Solum (inquit) eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctoꝝ eorum scribendo errasse aliquid firmissimè credam. Alios autem ita lego, vt licet sanctitate polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quæ continentur in sacra scriptura à fidei articulis alia, vt potè, q̄ Abraham duos filios habuit, vel quòd Ioseph sponsus Mariz fuerit, &

Quid clerici
credat tenentur.

Doctoꝝ credibilia.

Summi Pontificis credibilia.

Indirectè credibilia.

similia, non tenetur quilibet credere sigillatim, sed solum tenetur credere implicite, vel præparatione animi, vt sit paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur, tamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quando ei constiterit, q̄ in diuina scriptura contineantur talia, vt per illum, vel illos, ad quem, vel ad quos pertinet, deductum fuerit coram eo. Vnde fidelis quilibet explicite tenetur credere, q̄ omnia, quæ sunt in sacra scriptura sunt vera, quia diuinitus reuelata. An autem ista, vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de alijs à fidei articulis) teneantur isti, vel illi magis, vel minus scire, & per consequens illa credere, prout eorum statui, & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictum respondendum arbitramur.

Credibilia in sacra scriptura plus vel minus.

Credibilia ex tra scripturâ sanctam.

Tertio sunt quædam credibilia, quæ non sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in sacra scriptura, sed sunt per Ecclesiam ex illis, vel istis deducta, vt fidei consona, ac determinata tanquam fide credenda, vt potè q̄ Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio spiratione vnica, & non duabus, & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus, vt habetur in e. firmiter, de sum. tri. & si. ca. Et q̄ Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi, vt in extrauag. inter nonnullos, & similia. Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata, & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere, sed bene implicite, & animi præparatione, vt credatur id omne esse verum, & fide tenendum, quod, vt fide tenendum, per Ecclesiam est approbatum.

Credibilia à minoribus.

Mediocrates autem qui (vt dictum est) habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite, non autem omnia talia credibilia singulariter, nec omnes æqualiter, sed secundum q̄ congruit eorum statui, & eruditioni qua habent simplices informare, & omnes tenentur credere explicite, q̄ animæ iustorum decedentium, quæ non peccauerunt, vt potè paruulorum, vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plenè satisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime expectato, iuxta Ecclesiæ determinationem, vt patet per extrauag. Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus, &c. Sed curati, & religiosi quibus incumbit ex officio prædicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, q̄ vsura est peccatum, iuxta determinationem Ecclesiæ, vt extra de vsuris, c. ex graui, & similia.

A mediocribus credenda.

Quid Episcopi credere tenentur.

Maiores autem, & præsertim Inquisitores hereticæ prauitatis, & Pontifices tenentur credere explicite credibilia omnia, quæ per Ecclesiam tanquam fide tenenda determinata sunt, quia eis incumbit ex officio illos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt, punire, & sententialiter iudicare. Patet ergo de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non tenentur ad explicitam credentiam eorundem. Nunc pro resolutione, & conclusione horum omnium dicimus, quod asserentes, & pro-

& protestantes se credere in genere, sed non in specie, vel negant id, quod ipsi tenentur explicite credere, vel non in primo casu, talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Vnde si simplex laicus protestaretur, vt dictum est, negaret tamen expressè Dei Filium esse incarnatum, vel passum, cum hoc teneatur expressè credere, talis protestatio illi non profecisset. Eodem modo si curatus protestaretur, vt prius, negaret tamen expressè Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio, vt ab vno principio, & vnica spiratione, talis protestatio ei non sufficeret ad salutem, & præsertim si talis protestans, vocatus coram iudice fidei, neget, & pertinacia subsequatur, tunc enim plurimum aggrauatur negotium.

In secundo verò casu, quando similiter protestans taliter negat id quod explicite credere non tenetur, dicimus quod si negat non coram iudice fidei, seu si coram eo, ante tamen quam per eum sit informatus, in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, quia ad amplius non tenetur, vnde Aug. ad Hieronymum, vt habetur 24. q. 3. c. dixit Apostolus, ait, Qui sententiam suam, quamuis falsam & peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quod non audacia præsumptionis suæ perceperunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quæ tunc tamen sollicitudine veritatem, parati corrigi cum eam inuenerint, nequaquam sunt vt hæretici reputandi.

Hæreticus ad
pertinax.

Si autem coram Iudice fidei, postquam sunt per eundem iudicialiter informati, quod id quod negant est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerauerint, talis generalis protestatio eis non proderit, imo eosdem reddit hæreticos pertinaces, quando in tali negatione perseuerant. e. ad abolendam, de hære. & c. super quibusdã, de ver. signifi. Vnde August. contra Manichæos, vt habetur 24. q. 3. c. qui in Ecclesia, ait, Qui in Ecclesia Dei morbidum aliquid, prauumque; aliquid sapiunt, vt sanum, rectumque aliquid sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, ac mortifera documenta emendare nolunt, sed defendere perstunt, hæretici sunt. Tales enim hæreticorum protestationes quo animo dicantur, prudenter est à fidei Iudicibus indaganda. Nam vt dicit Hieronymus in Epistola ad Pammachium, frequenter hæretici dum coguntur succumbere, ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis verbis, & temperant, ac vertunt ordinem, vt catholicam videantur tenere veritatem, & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant, & quod sermone coguntur dicere, mente demanant. Et si quando aperta blasphemia publicè auribus fuerit reuelata, & viderint contra audientium turbam circumfremere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & dicere nesciunt. Cumque eorum scripturæ tenentur, voce negant, quod literis præsententur. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, quod non intendunt

Protestatio
vana.

Hæretici publi-
liati.

Hæreticorum
veritas.

dicere contra fidem, & Ecclesiæ determinationem, non facilliter tali protestationi est standum, sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum ver-
futa decipiant, & decipiantur. Quoniam frequenter reperiuntur, quod asse-
runt fidem esse quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiam, ut di-
xit August. contra Donatum. Vnde cum catholicus audit fidem, & Eccle-
siam, intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam; hæreticus autem
intendit fidem, suam hæresim, & Ecclesiam, suam sectam, contra quam di-
cere non intendit.

In fidelitas
quomodo sit
peccatum.

Nunc querendum est, an infidelitas, id est nolle credere, sit peccatum?
Pro cuius responsione notandum est, quod ex eo quia præcepta dantur
creaturis, secundum naturas, seu gradus naturæ quos habent, & creatu-
ræ rationales supra gradus naturales quos habent, consumantur in par-
ticipatione naturæ diuinæ, ita quod sic instituta sunt, consequens est,
ut quemadmodum iuste subduntur præceptis spectantibus ad alios gra-
dus, ita iuste subiaceant præceptis fidei, spei, & charitatis spectantibus ad
gradum quo participant diuinam naturam. Nam in homine est in pri-
mis natura vegetatiua, est sensitiua, est intellectiua, est demum partici-
patio naturæ diuinæ. Et sicut constitutio creaturarum in suis specie-
bus spectat ad primam rerum distributionem, secundum diuinæ sapien-
tiæ rationem, ita constitutio creaturarum rationalium in suis naturalibus,
& in participatione diuinæ naturæ ad primam rerum conditionem
spectat, & tanto plus, quanto perfectio naturæ inferioris confirmatur
ex participatione superioris. Quia igitur in homine est pars vegetatiua,
ad quam spectat conseruare indiuiduum, & speciem, oportet hominem
subijci præceptis spectantibus ad generationem, & cibum, & potum.
Et similiter quia in eo est pars sensitiua, ad quam pertinent passiones,
oportet hominem subijci præceptis spectantibus ad iram, & timo-
rem. Et similiter quia in eo est pars rationalis, in qua est voluntas, oportet
illum subijci præceptis spectantibus ad iustitiam, vel iniustitiam. Et
eadem ratione; quia homo constitutus est ut in ipso sit natura diui-
na participatiua, ideo oportet ipsum subijci præceptis fidei, spei, & chari-
tatis, ad huiusmodi participationem spectantibus. Et sicut non potest
iuste conqueri, quod constitueris ipsum in hoc quod sit particeps diui-
næ naturæ, & quemadmodum, data iam natura rationali, non potest ho-
mo refutare præcepta spectantia ad illam, ita data iam creaturæ rationali
hac participatione, non potest refutare præcepta ad illam spectantia. Et
per hæc patet clarè responsio, & solutio questionis.

Homo parti-
ceps diuinæ
naturæ.
Fidei spei, &
charitatis præ-
cepto quomodo
subijciatur
homo.

Pro maiori declaratione supradictorum, nota quod veritatem catholica-
rum octo sunt genera, & sunt ut infra.

Primum ge-
nus.

Primum genus est eorum, quæ in canone sacræ scripturæ tam veteris,
quàm noui testamenti, & in propria verborum forma continentur.
Et huiusmodi genus veritatum catholicarum potest distingui etiam se-
cundum.

tundum tria genera credibilium supraposita, inter quæ principalius adnumerantur ea, quæ ante creduntur, quæ intelligantur, cuiusmodi sunt articuli fidei, ex quibus principaliter salus nostra pendet, & procedit.

Quod autem huiusmodi veritates in sacra scriptura formaliter contentæ catholicæ veniant reputandæ, manifestum est, cum de veritate sacre scripturæ nullo modo sit dubitandum, Augustino de unico baptismo discente, ut est in c. Quis nesciat (inquit Augustinus) sanctam scripturam canoniceam, tam veteris, quam noui testamenti certis terminis contineri? eamque Pastoris omnium Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, vel disceptari non possit, utrum verum vel rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit?

Secundum genus est eorum, quæ ex foliis contentis in sacra scriptura consequentia necessaria, & formali possunt inferri, unde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant, quam habent veritates ex quibus necessaria, & formali consequentia inferuntur, manifestum est eas inter catholicas veritates numerari, sicut est veritas hæc, Christus est verus Deus, & verus homo. Quæ licet in tota serie sacre scripturæ sic formaliter non inueniatur, tamen quia ex contentis in sacra scriptura consequentia formali, & necessaria inferitur, catholica tenetur, & creditur necessaria ad salutem.

Secundum genus.

Tertium genus catholicarum veritatum est eorum, quæ circa canonem sacre scripturæ non continentur, quæ tamén per revelationem, & approbationem tantum, mediis Apostolis ad fideles denuerunt. Sanè cum Christus in vita mortali degens Apostolos multa docuerit, & fecerit, quæ in canone sacre scripturæ non continentur, Io. vlti. Multa alia fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc &c. Multas alias catholicas veritates Christus Apostolos docuerit, & docendas per eos, quæ in canone sacre scripturæ non habentur. primæ ad Cor. 17. c. Quod enim accepi à Domino hoc tradidi vobis, cætera autem cum venero disponam, id est ordinabo. Item di. 17. c. Ecclesiasticarum, & sunt verba Augustini, Ecclesiasticarum Institutionum quasdam scripturis, quasdam vero apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas suscepimus, quasdam vero consuetudine roboratas approbavit usus, quibus par ritus, & idem vtriusque pietatis debetur affectus. Et de cele. Miss. cap. cum Matthæ. sanè tam de verbis, quam de factis Dominicis inuenimus ab Evangelistis omisssa, quæ etiam Apostoli vel suppluissent verbo, vel factis exposuisse leguntur. Paulus in actibus Apostolorum ait, Meminisse vos oportet verbi domini nostri Iesu Christi, qui dixit, Beatius est dare, quam accipere. Hoc tamen nullus quatuor Euangelistarum describit. Vnde Hieronymus ibidem ait Hoc in Euangelio non legitur. Non enim omnia scripta sunt, sed forsitan Paulus hoc ab Apostolis audiuit, vel à Spiritu sancto accepit.

Tertium genus.

Extra scripturam credenda, & ab Apostolis declarata.

Apostoli non omnia scripta mandauerunt.

Quar-

Quartum genus quæ in Concilio.

Quartum genus est eorum, quæ ab Ecclesia vniuersali in Concilijs plenarijs, tamquam ad fidem Christianæ religionis pertinētia sunt diffinita, licet expresse in canone scripturæ sacræ non inueniantur. dist. 15. c. sic. dicit Greg. Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Et ratio est, quoniam vt idem Greg. ait, de catholica veritate, Sicut Deus veritas est, ita ea, quæ Apostolica Ecclesia de Deo docuit, vera sunt. Vnde prouerb. primo dicitur. Ne dimittas legem matris tuæ. Notanter autem dictum est, quæ Apostolica Ecclesia docuit, scilicet diffinitiuæ, esse credenda, quod dicitur propter multa quæ in Ecclesia à fidelibus tolerantur potius, quàm concedantur.

Quintum genus quæ sunt per apostolicam sedem definita.

Quintum genus credendarum veritatum est eorum, quæ in materia fidei Apostolicæ sedis iudicio diffinita sunt, quæ licet in canone scripturæ sacræ non reperiuntur, sunt tamen inter catholicas veritates computanda. Quoniam, sicut supradictum est, Apostolicæ Sedis iudicium, in his quæ sunt fidei, non potest errare.

Sextum genus quæ à doctoribus Ecclesiæ declarata.

Sextum genus credendarum veritatum est eorum, quæ pro tenenda fide, & confutatione hæreticorum à Doctoribus ab Ecclesia vniuersali approbatis assertiuè tradita sunt, licet in canone sacræ scripturæ expresse non contineantur, quia Ecclesia vniuersalis quæ regitur à Spiritu sancto, Doctores aliquos cum approbauerit, eorum Doctrinam tanquam veram recipiens, necesse est vt talium doctrinam assertiuè positam, & nusquam retractatam veram putemus, & teneamus, tenendo in ea parte in qua ab vniuersali Ecclesia est recepta firma credulitate esse veram. Alias Ecclesia vniuersalis videretur errasse approbando, & acceptando eorum doctrinam tanquam veram, quæ tamen vera non esset. Qui autem sint hi Doctores per vniuersalem Ecclesiam in vniuersalibus Concilijs approbati, colligitur ex quinto Concilio vniuersali, in quo, vt recitat Sanctus Thom. in 4. contra gent. ita habetur. Sequimini per omnia sanctos patres, & Doctores Ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Portium. Et suscipimus omnia quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Hæc ibi. Verum circa approbationem opusculorum præfatorum Doctorum est aduertendum, quod synodus vniuersalis quinta non approbavit simpliciter omnia contenta in opusculis præfatorum Doctorum, sed tantum ea, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Per quod satisfatur vt intelligi, quod per hoc quod opuscula aliquorum Doctorum approbavit, vel approbat Ecclesia, non est necesse, quod omnia in eis contenta intelligantur approbata, sed tantum quo ad ea quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt, quæ tanquam necessaria ad credendum

Doctorum dicta, quæ approbata sunt.

dum fidelibus tradiderunt. Nec per consequens ex approbatione præfata habetur, quòd omnes veritates in præfatorum Doctorum opusculis contentæ, sint tanquam catholicæ veritates habendæ. vt di. 9. c. Negare non possum. & c. Noli. & c. Ego solis. eadem dist.

Septimum genus est eorum, quæ ex quarto, quinto, & sexto genere catholicarum veritatum consequentia necessaria, & formali inferri possunt. Septimum genus. Necessaria, & formali consequentia dicimus, quia si aliquid solum probabili consequentia inferretur, non diceretur proprie veritas catholica, sed tantum probabilis.

Octauum genus credendarum veritatum distingui potest earum veritatum, quæ, & si absolute catholicæ non sint, sunt tamen catholicam veritatem sapientes, quia sunt catholicis veritatibus propinquæ. Vnde veritas sapiens veritatem catholicam, siue fidem, ex consequenti est illa, quæ adiuncta sibi aliqua alia veritate ad fidem non pertinente, sed tamen quæ rationabiliter negari non potest, fiet veritas catholica, verbi gratia. Quia nunc sedet in Sede Apostolica Pius Quintus, hæc propositio, Pius Quintus est Papa, est propositio sapiens veritatem catholicam, quoniam addita sibi illa veritate quæ negari non potest, videlicet quòd sacr. rite, & canonice electus, efficitur veritas catholica, dicendo, Pius Quintus rite, & canonice electus, & in Papam ab vniuersali Ecclesia susceptus, est verus Papa. Ista propositio est catholica ex determinatione vniuersalis Ecclesie. vt c. In nomine domini. dist. 23. & in Epistola Decretali Martini Papæ concilij Constantinen. Ex præfatis facile est intelligere veritates omnes non esse eiusdem gradus. Quædam enim sunt: (vt dictum est) catholicæ, quædam catholicam veritatem sapientes, quædam probabiles tantum, quædam pie credibiles, quædam impertinentes. Et ex his facile erit similiter intelligere hæresim, quæ catholicæ veritati contrariatur, & quæ genera, siue species hæresum illis contrariæ sint, cum iuxta Aristotelis doctrinam, quot modis dicitur vnum oppositum, tot modis dicitur & reliquum.

Gradus in erediendis datus.

CREDENTES HAERETICORVM.

Credentes hereticorum sunt in multiplici differentia. Quidam enim sunt hereticorum credentes, qui credunt eorum erroribus, ac hæresibus, & isti sunt excommunicati. iux. c. excommunicamus. cl. pri. de hære. quia sunt hæretici, & c. excommunicamus. cl. 2. eo. Iudicantur autem aliqui credere hereticorum erroribus ex eorum verbis, vel factis. Verbis quidem, in confessione propria dicendo se credere talium erroribus. Vel facti euidentia, publice scilicet prædicando, seu defendendo illorum errores. Vel testium productione legitima, si conuincantur per testes, quòd errores talium diulgauerunt, seu dogmatizauerunt. c. super quibusdam. de ver. sig. Vbi hæretici declarantur qui publice

Verbis.
Factis.

publice prædicant, vel profitentur, ac defendunt errorem, vel qui conuicti sunt per testes talia publicasse, & glo. in c. ad abolendam. §. præfenti. de hære.

Adorare hæreticos quid sit.

Factis autem dicuntur credentes hæreticorum, si hæreticos adorauerunt, eorum verbis vtendo, scilicet reuerentiam eis suo more exhibendo, consolationem, vel communionem ab eis receperunt, sermones, & prædicationes eorum non tantum semel, sed frequenter audierunt, & similia egerunt, per quæ eorum animus, quod credant illorum erroribus, apud Iudicem per exteriora coniecturaliter inducitur. Ex factis enim præsumitur de affectu. 32. q. 5. c. Qui viderit. & c. quem progenitores, 20. q. 1. Negare enim, & confiteri possumus non solum verbis, sed etiam factis. Conuincuntur igitur alij esse credentes hæreticorum erroribus, verbis, alij factis, in quibus ritus hæreticorum exprimitur. Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non est clarum, quod credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorum dictis, vel factis, videlicet vadunt, & veniunt ad sermones eorum licet raro, audiunt literas eorum, & hinc inde illos defendunt, eis seruiunt, eorumque libros suscipiunt, nec comburunt, alimoniam eis deferunt, ducatum præbent, eos visitant, & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil ostendunt. Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæresibus, nec hæretici sunt habendi, sed non carent suspitione vehementi, vel leui, secundum quod maiora, vel minora in eis apparebunt indicia, & circa eorum agendum est vt notatur in cap. excommunicamus cl. pri. de hære. & c. accusatus eo. lib. 6. Sunt enim tales suspecti quod credant erroribus hæreticorum. His concordat Anchar. in c. Quicumque, super ver. credentes. eo. lib. 6. Et Giudo Falcodij in consultationibus ad Inquisitores, q. 9. Arch. & Ioan. And in c. 2. de hære. lib. 6. Vide Zanchinum cum additionibus. c. 4.

Factis credentes qui sunt.

C R I D A E.

Crida, seu proclamata, & descriptiones bonorum damnatorum quibus præiudicent, quia longum esset describere, & parum utilitatis officio afferret, prætermittere volumus; Qui id scire voluerit, videat Boffium in pract. ut. de proclamate, quod sit bon. pub.

C R I M I N A.

Crimina excepta dicuntur crimen læsæ maiestatis. Spec. in tit. de accusa. & 6. q. 1. c. si quis & c. vergentis. de hære. Item crimen hæresis. d. c. vergentis. de hære. & c. in fauorem. eo. lib. 6. Et crimen simoniæ. c. tuas. de simo. Abb. in c. Non debet. de testi. Perduellionis, fraudati census,

ensus, fraudatæ annonæ, & sacrilegij. Io. de Tur. Cremata. in c. Quod vero. 3. q. 4.

Crimina quæ grauiora, quæ grauiora, & quæ grauiissima, vide Abb. in c. ruz. de pœnis.

CRIMINOSVS.

Criminosus clericus, quantuncumq; sit nunquam à suo prælato curiæ seculari tradendus est, dummodo paratus sit corrigi per Ecclesiam de iure, & de facto. Abb. in c. At si clerici. de iudi. Vide ibi, & bene nota. 1. q.

CRUCESIGNATI.

Crucesignati negâtes subuenire Inquisitori in negotio fidei, sunt quodammodo fautores hæreticorum, secundum Archi. in cap. Quicumq; de hærc. li. 6. Vbi dicit in verbo, fautores, Priuatæ personæ quæ iuramento, vel voto se astrinxerunt, ex omissione dicuntur fautores, puta si non manifestant, vel non faciant id, quod promiserunt ex voto.

Fautores Crucesignati.

Ex voto fautores.

Crucesignati habent illas gratias, & illam priuilegia quæ habent accedentes ad Terræ sanctæ subsidium. c. excommunicamus. cl. 1. de hærc. §. catholici vero.

Crucesignati habent plenariam omnium peccatorum suorum remissionem, possuntq; absolui semel in vita, & semel in morte, & hoc habent ab Alexandro Quinto in priuilegio quod incipit, Præ cunctis, A Gregorio Quarto in priuilegio incipien. Ille humani generis. A Clemente Quarto in priuilegio incipien. Licet ex omnibus. Habetur etiam (vt dictum est) in cap. excommunicamus. cl. 1. de hærc. & Abb. ibidem, & hoc dummodo emissum votum in subsidium officij sanctæ Inquisitionis vsq; ad mortem efficaciter prosequantur.

In mortis articulo.

A sententiæ excommunicationis.

Crucesignati possunt absolui ab Inquisitore ab omni sententiâ excommunicationis, suspensionis, interdicti, canonis, & ab illis præsertim, quas pro incendijs Ecclesiæ, vel iniectioe manuum violenta in clericum, seu in personas Ecclesiasticas, incurrisent, & ab omnibus alijs sententijs generalibus ab apostolica sede promulgatis.

Crucesignati clerici possunt ab Inquisitore dispensari super irregularitatibus, quas celebrando diuina, ligati sententijs canonis incurrisent.

Super irregularitate.

Crucesignatorum vota omnia commutare potest Inquisitor, præter vota Terræ sanctæ, & vota perpetua.

Vota commutare.

Crucesignatis potest Inquisitor concedere, q̄ tempore generalis interdicti valeant interesse diuinis officijs, & Ecclesiastica recipere sacramenta in locis, in quibus ex indulto apostolica huiusmodi diuina celebrantur. Hæc omnia patet ex priuilegio Innocēij Quarti, quod incipit, M. diuina huius tēporis. De his vide Zanchinum cum additionibus Campegij. in c. 77.

Tempore interdicti.

C V L P A.

Culpa est deuiatio ab eo, quod est bonum, & per hominum diligentiam præuideri potest, & hoc vltimum additur ad differentiam casus fortuiti, qui præuideri non potest, vt in c. Ioannes, de homi. Abb. in c. vnico, de commo.

Culpa tres sunt species, videlicet leuis, lata, & latissima. Bar. in l. Nerua ff. depo. & in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. Quandoq; dicit qd est culpa latissima, latior, lata, leuis, & leuissima, & culpam latissimam appellat dolum verum, latiore dolum præsumptum, vide de hoc Abb. in c. vnico, de commo.

C V R A T O R.

Curator dari debet minori annorum viginti quinq; si contra illu sunt iudicia, aliter non poterit torqueri, etiam si omnia alia requisita sint obseruata, imo confessio facta etiam ante, & extra torturam, erit nulla, nisi prius ei de curatore fuerit prouisum. Ita notat Ang. de Aret. in trac. malef. in ver. comparent, & allegat l. claru. C. de auct. præstan, & que habentur ibi. Et subdit idē Ang. qd si minor sine curatore confiteatur etiam sponte, talis confessio ei non nocebit, etiam si fiat cum iuramento. Et dicit voluisse Bal. in l. i. C. de confessis. Maril. in prac. crim. §. nunc videndum, nu. 31.

C V S T O D E S C A R C E R V M.

Custodes carcerum. vide supra in ver. Carcerum custodes.

D

D A M N A T V S.

Quadrimestre

DAMNATUS etiam pena pecuniaria pro crimine, in tertio mino soluendo non habet quadrimestre, quod datur alijs damnatis misericordie gratia, iuxta glo. fin. in l. si debitori. si de iudi. & est communis opinio secundum Iason. in l. de debitoribus, col. pen. & si. ff. de re iud. Sed potius tempus est arbitrarium, vt ibi per eum, post Alexand.

Damnatus similiter pena corporali nullam moram habet, nisi in certis casibus, de quibus per Lysin cad. l. col. pen. Fel. in cap. quarrenti. de offic. deleg.

Damnato auctore, damnantur & eius opera, scripta videlicet. Et nota qd auctorum ab Ecclesia damnatorum scripta, sunt damnata ex eo solum, qd exierunt a malis, & damnatis auctoribus, etiam si bonam continent

tineant doctrinam, c. fraternitatis, de hære. & ibi glo. quæ adducit 3. q. 4. c. nullus. 16. di. c. canones, & c. excommunicamus. §. credentes. de hære. & arg. ad hoc 26. di. c. bene quidem. Si tamen ab Ecclesia approbarentur, valerent, vt de nonnullis operibus Origenis factum est, 16. q. 7. c. & hoc diximus. Qui Origenes damnatus est post mortem, 24. q. 2. c. sane profertur. Idem dicimus de nonnullis alijs hæreticis, quorum opera aliqua ab Ecclesia legi permittitur, vt sunt Porphyrij prædicabilia, logicalia Ocham, & similia, & quæ continentur in secunda regula iudicis librorum prohibitorum post sacrum Concilium Trident. emanati, & per Pium III. confirmati.

Hæreticorum
nonnulla opera
permissa.

DEFENSIONES.

Defensionum concessio interdum superflua, interdum necessaria est. Quando enim delatus, siue testibus conuictus, siue non, constitetur tamen delictum de quo delatus est, & prout testes deponunt, tunc concedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est, quia magis statueretur confessioni, quam testium depositionibus.

Quando verò crimen defenditur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur delati innocentia, siue de eius pertinacia, ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et sic conceditur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir utiq; iuris peritus, & fidei zelator. Et pari forma procurator, ac totius processus copia, suppressis, tamen testium nominibus, vbi Inquisitori in conscientia sua videatur eisdem graue periculum imminere si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, vbi autem non videatur tale periculum imminere, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iux. cap. statutum, de hære. lib. 6. Intellige hic non potentiam generis, sed potentiam pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur homini delato non generoso, sed alijs malitioso, & factiosis, ac peruersis hominibus colligato, qui nihil haberet, quod perderet, quam homini nobili, & generoso, sed timorato. Et hæc experientia docet Inquisitores quotidie euidenter. Quare quando conceduntur testium publicationes, multum est delati conditio consideranda, an scilicet sit alijs malitiosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens hominum peruersorum, vel proborum societatem, & similia, quæ maxima indigent consideratione. Et nota, qd defensiones etiam in fragranti crimine regulariter dandæ sunt, licet aliquibus quandoque denegentur. Quia si fur esset, excusari posset famis necessitatem, vel creditoris importunitatem allegando: si homicida, interfecti rebellionem posset adducere. Vide Bossum in præc. titu. de denunciatione.

Aduocati reo
sua qualitas.

Testium nomi
na suppressa.

Malignitate
potens.

In iudiciorū copia ante torturam.

An autem iudiciorum copia sit danda ad se defendendum reo ante torturam indistincte, secundum Bar. dicimus simpliciter debere dari, quia super iudicijs est disputandum, vt in l. fin. penult. quæstione. ff. de quæstione. Sic Angel. in ver. fama publica. Et simul dandus est terminus ad illa purganda, vt per Abb. in c. cum in contemplatione. de regul. etiam si periculum immineret subornationis, ait Borsius in pract. quia per negotiationem posset sequi, vt innocens occideretur, per l. absentem. ff. de pœnis. Et ita quotidie seruatur, quod copia iudiciorum datur, & magnis, & paruis, & omni generi personarum, nec etiam eo quod

Insignis maleficijs quis.

ex officio procedatur, vel quis male audiat. Fatemur tamen quod quando quis tam male audit, quod posset dici insignis maleficijs, eo casu omnia cessarent, quod intelligimus quando adeo fama cum insignem fecit maleficijs, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia iudiciorum, vt se defendere posset dato aliquo dubio. Et idem si quis delatus esset maximi delicti, & non debent denegari defensiones, quidquid dicat Hippol. in l. 1. ff. de quæstione. quia defensio naturalis non potest tolli. c. Pastoralis. de sent. & re iudic. in Clem. Pro qua opinione vide Doctores in l. si quis aliqui. C. ad l. iul. maie. vbi lex loquitur de crimine læsæ maiestatis. & glo. & Doctores ibi expendunt illud crimen in hac materia iudiciorum sicut cætera. Patet etiam, quia licet in extraneis, ad reprimendam, detur ampla facultas procedendi in crimine læsæ maiestatis, tamen semper Bar. ibi vult, vt denegetur defensio. & ideo l. quisquis. C. ad l. iul. maie. quæ prohibet ne qui pro reis tentent interuenire in casu dictæ legis, loquitur in tam damnato. Ita in effectu Bar. in l. furti. §. ope. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica. de rapt. virg. & in fortioribus terminis habes decisionem Bal. in consi. 95. quæ loquitur in crimine hæresis. Nescio tamen (ait Borsius in pract.) quomodo bene seruaretur hæc opinio, quamuis sit iuris, imo quotidie video in atrocissimis delictis prius deuenire ad quæstiones, quàm detur copia processus, & superiores hoc permittunt.

Vt vsus quæstionis mandis.

Post quæstiones, facta ratificatione extra tormenta, & legitimo modo, debet Iudex dare vniui breuem terminum reo ad producendum omnes suas defensiones aduersus suam confessionem, p̄ta duorum, vel trium dierum, qui terminus est de communi obseruatiã, vt ex nulla parte reus remaneat indefensus, vt not. Salic. in l. 1. C. de iusto. reo. & habetur per l. 1. §. si ad diem. ff. de rem. l. & l. si non defendatur. ff. de pœnis.

Terminus defensionis.

Renunciare autem defensionibus suis quandoque potest reus, quandoque non. Et nota, quod licet regulariter reus criminis non possit renunciare suis defensionibus directè, tamen committens crimen enorme potest renunciare suis defensionibus. Feli. in c. cum venissent de testi. & Lud. Ro. in rub. de arbi. & Bal. in l. pronunciare. C. de feri. Marsi. in pract. §. diligenter. nu. 62.

Renunciare suis defensionibus quãdo possit.

Nota q̄ sponte confitens maleficiū, potest renunciare defensionibus suis. Bal. in rub. de pact. in ver. per pactum. Vide Marfil. in pract. cri. §. examinanda. nu. 17.

Nota etiam quod reus potest renunciare defensionibus suis permittendo sibi tempus, quod non possit explicit. Marfil. vbi supra nume. 18.

Nota etiam circa prædicta, q̄ licet reus regulariter non possit renunciare defensionibus suis, pendente tamen dictarum defensionum termino Iudex potest procedere ad executionem capitalem, quando iuret q̄ fiat tumultus. Lud. Ro. in sing. §. 89. incipien. licet Iudex procedere. Bal. in l. cum reis. C. de p̄nis.

Nota etiam q̄ quo casu reus habuit terminum defensionis, & renunciavit dicto termino, & defensionibus suis, potest tamen dictam renunciationem post reuocare, quia reuocatione facta non poterit iudex procedere ad executionem, nisi finito termino principali dilationis data ad faciendas defensiones. Angel. in l. pactum inter hæred. ff. de pact.

Nota insuper, q̄ Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso, vel conuicto, aliis non dato sibi termino poterit deueniri ad aliam quam condemnationem contra dictum reum, Angel. vbi supra. Marfil. in pract. crim. §. examinanda. nu. 12.

Nota etiam, q̄ huiusmodi defensiones nõ possunt tolli etiam per Principem, vel superiorem, cum sint iuris naturalis, vt in §. sed naturalia, Insti. de iure natu. Et ibi Docto. & habetur in Cle. Pastoralis. de re iudi. & Bar. in tract. Qui sint rebelles, & in l. facultas. C. de iur. fisci. lib. 10. Oldr. in cons. 43. incipien. Quoniam verum.

Et nota secundum Bald. in cap. Nobis. de except. quod statutum tollens defensiones intelligitur tollere ciuilem, non naturalem, de quibus vide Marfil. in pract. crim. §. Quoniam nume. 76. & 77. & Bar. in tract. suo qui sint rebelles dicit, quod statutum dans iurisdictionem contra iniustum. Et ideo Bald. optime dicebat in l. 3. §. si is pro quo. ff. quod quisque iuris, quod princeps de plenitudine potestatis potest tollere defensiones in causa ciuili, & pecuniaria, sed secus in causa criminali, quod dictum refert Feli. in cap. dilecti. de except. & cap. cum olim. de re iudic. Marfil. in pract. crim. §. vltima questio. nume. 23. vbi aliqua declarantia particulam illam. cap. Ad abolendam. de hæredi. Seculari iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos, inueniens circa huiusmodi defensiones reis omnino dandas. Audiatur nanque prudens Iudex reum, ac de delicto clarus per defensiones ipsi reo concessas clarior euadat, mitiorque ab omnibus teneatur.

Pendente de
fensione q̄d
possit iudex.

Reuocare re
nunciationem
potest reus.

Terminus de-
fensionū dan-
dus.

Ciuilis non na-
turalis defen-
sio tollitur.

Iudicis prudē-
tia.

DEFENSORES.

Defensores hereticorum sunt in duplici differentia. Quidam nanq; sunt, qui defendunt errorem, & hi damnabiliores sunt, quia hæresiarum quodammodo sunt, vt c. qui illorum, 24. q. 3. Et de his defensoribus communiter loquuntur itura, quia isti ab hereticis non distinguuntur, sed in his habet locū, c. ad abolendam, de hære. Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem, vt potè illi, qui resistūt viribus, & potestati, ne hæretici ad manus Iudicis fidei veniāt examinandi, & puniendi, & tales sunt excoīcati, vt c. excommunicamus, il. 2. de hære. & tales non sunt hæretici, cum errorem vt sic non defenderint, vt c. damnamus, de sum. tri. & si. ca. sed sunt suspecti de illorum hereticorum erroribus vehementer, vel leuiter secundum defensionem à se factā, Archid. in c. quicumq; super ver. Defensores. Et Guido Falcodij q. 12.

Defensōes cō
sanguineum
quid.

Sed quid si aliquis defendit consanguineū suum, vt sic potius videatur facere affectione sanguinis, quā contemptu fidei? ait Zanch. nam in dubio præsumitur hoc fecisse sanguinis affectione propter rationabile præsumptionē, vt ff. pro soci. 2. l. merito. Certè dicunt quidā, q; nihil sibi proderit ad vitandum pēnam, vt ar. 27. q. 1. de filia, & extra de hære. c. in eos, quod intellige verū, vt nō eximatur à tota, sed à tanta, quia metuis puniatur, vt ff. de recepta. l. si. Nā quēdam ratione sanguinis tolerantur, quæ non tolerarentur aliās, vt d. l. & ff. de suspect. tut. l. si tutor. & ibi not.

Inter consan
guineos & cō
sanguineos
differentia.

Adde q; de affectione sanguinis, distinguendum est inter simplicem consanguineum, & consanguineum, qui criminis particeps existat, de quo vide Paul. Gril. de relax. cacer. sub. rubr. de absol. innocētis. quæ sit. to. 7. & infra c. 6. nu. 3.

DEGRADATIO.

Degradatio quid sit, & qualiter fiat, vide in c. 2. de pœnis.

Clericus bra
chio seculari
tradendus.

Degradandus est omnis clericus, qui est tradendus curiæ seculari, vt c. 1. de hære. Abb. in c. ad audientiam, de crimine falli: vide supra, Clericus. Talis statim perdit omne priuilegium clericale, & efficitur de foro seculari: ideo Iudex ecclesiasticus non intromittet se de tali degradato, sed Iudex secularis illum puniet secundum leges, & canonicas sanctiones, vt C. de hære. l. quicumq; & c. penul. de hære. Et talis degradatio, scilicet actualis, non fit nisi cum reus in profundum omnium malorum transierit, & profusus incorrigibilem se ostenderit, vt in c. cum non ab ho mine, de iudi.

Degradandus est etiam aliquando clericus, quando intrudendus est in monasterium, vt in c. tuæ, de pœnis. Sed verbaliter tantum.

Degra-

Degradatus verbaliter non priuatur omni priuilegio, nec priuilegio fori, nisi sequatur incorrigibilitas, talis remanet sub iurisdictione Ecclesie, secus est degradato actualiter. Abb. in c. tuæ discretionis, de pen.

Verbaliter, & actualiter de gradatus quo modo differant.

Degradari debet etiam clericus, qui est in minoribus ordinibus tantum, scilicet verbaliter, alioquin in quolibet carcere criminali semper adesse oporteret Episcopum, cum multi in minoribus ordinibus quotidie capite puniantur. Abb. in c. clerici, il 2. de vi. & hone. cler.

DELEGATVS.

DElegatus Papæ licet possit in totum causam alteri subdelegare, non tamen potest dare potestatem subdelegandi subdelegato suo, quia licet ipse potuisset subdelegare, hoc tamen non habet ex commissione, sed ex lege, vt in c. Pastoralis, de offi. deleg. Abb. in c. super questione, eo. tit.

Delegatus Papæ in causa sibi commissam est maior quocumque Ordinario, quia gerit vices delegantis, in cap. fin. dist. 23. & l. fin. ff. de offi. eius, cui man.

Delegatus Papæ potest totam iurisdictionem sibi commissam alteri subdelegare: potest etiam pro parte, sed primo casu non remanet Iudex, nec potest ad illum amplius appellari, sed secundo sic, in c. super questione, de offi. deleg. Qui subdelegatus non potest recusari sine legitima causa, & si recusatur, debet recusari secundum Ioan. de Imol. coram Legato ante inchoationem cause, & non post, quia cum nondum inceperat exercere iurisdictionem, non videtur efficaciter in illum iurisdictione transmissa.

Nota tu Iudex delegate.

Delegatus Iudex potest iurisdictionem suam exercere non solum contra partes, sed etiam contra quascumque personas suam iurisdictionem turbantes, vt in c. quia quesitum, de offi. deleg.

Contra suam iurisdictionem turbantes.

Delegatus potest præcipere ordinario, vt exequatur sententiam suam, quam exequi tenetur licet sit iniusta, in c. Pastoralis. §. quia vero, de offi. deleg. Cetera vide de offi. deleg. per totum.

DENUNCIATIO.

Denunciatio est alicuius criminis delatio, vnde denunciare est alicuius delicti alicui ad poenam deferre, nam prepositio, de, auget nuncupationem, arg. ff. de pos. l. 1. Et nota quod ille, qui denunciat, debet suam denunciationem probare, & ei assistere, cum talis loco accusatoris habeatur. ff. ad Turpill. lib. accusatiōe. §. nunciatores. arg. C. de edendo. l. qui accusare, licet denunciatio non sit ident, quod accusatio: vnde denunciare nil aliud est, quam notificare maleficium fore commissum, vt colligitur. C. de accusat. l. quidam. & per talem denunciationem,

siue notificationem potest inde inquirere de maleficio, quia maleficia quando cunq; claruerint sunt punienda. 2. 4. q. 3. c. ecce. ff. de off. præs. l. congruit. cum similibus.

Quis de iudicio
teneatur.

Denunciatio, an sit de præcepto, & quis teneatur denunciare, & pro quibus delictis occultis, vel publicis, & quæ correctio debeat indici, & quid de iudiciali denuncatione publica, vel priuata, an competat ex officio mero iudicis, & quid de forma ipsius denunciationis, & qualiter procedatur in his, Vide Abb. & Barb. in c. Nouit. de iudi.

Denunciatio
in infamiam non
causat,

Denunciatio sola criminis contra aliquem facta non causat infamiam talem, quæ sufficiens sit ad inquirendum de veritate criminis, Abb. in c. cum oporteat. de accusa. sed denunciatio cum fama sufficit ad inquirendum, imo ad torturam, secundum Bar. in cons. 111. incipien. Domino Paci. de Burgo. Cum denunciatio de per se, vt dictum est supra, sit sufficiens ad inquirendum, secundum Bar. in l. Diuus. la. 2. ff. de custo. reo. & Angel. de Aret. in tract. malef. in ver. Nec ad denunciandū. Marfil. in pract. §. Principium. nu. 21. & 22

Quando sunt
plures denuncia-
tiones.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionē tēdit. Abb. in c. super his. de accusa. præsumitur criminator eo ipso q̄ crimen non probet, & punitur, nisi in certis casibus. Abb. in c. cum dilectus. de calun. Et nota q̄ quando sunt plures denunciatores, dignum est vt magis idoneus eligatur ad expeditionem causæ, idem dic de accusationibus. Abb. in c. scripta. de collus. deteg.

Occultus.

Denunciator occultus admittitur pro peccato vitando, licet criminofus sit, & suam turpitudinem alleget, sed pro peccato commisso non admittitur criminofus nisi in exceptis casibus. Abb. in c. Præterea. el. 2. de spons.

Denunciator quomodo possit esse testis, vide Abb. in c. Præterea. de testi. & infra in ver. testis.

DEPOSITIO.

Degradatio
verbalis quid
operetur.

Depositio verbalis, ab ordine dicitur degradatio, quia a gradu suo dicitur remotus. Abb. in c. qualiter, & quando. de accusa. & talis verbaliter depositus potest restitui per Episcopum, tamen non recuperat beneficium alteri collatum, & hoc in casibus a iure concessis. Si depositus sit actualiter, & allegetur causa legitima, puta quia sit facta per testes falsos, potest Episcopus restituere. si vero non allegatur causa talis, vel similis, sed solum petitur restitutio, non potest Episcopus dispensare, quia iste degradatus actualiter est priuatus omni priuilegio clericali, & relictus iudicio seculari. Abb. in c. ex tuz deuotionis. de cler. non resid.

Quando brachio
seculari
tradatur.

Depositus in tribus tantum casibus traditur brachio seculari, videlicet quando relapsus, vel obstinatus est in hæresim, quando reperitur falsus.

falsarius, & quando calumniatus est Episcopum suum. Abb. in cat. si clerici, de iudi. in alijs autē si inueniatur incorrigibiles, aliter puniuntur.

Depositiones, & examinationes in causa fidei per publicam personā, vel duos viros idoneos coram duabus personis religiosis, ab Inquisitore recipiantur, vt in c. vt commissi, de here. li. 6.

DE PLANO.

DE plano, & sine strepitu aduocatorum in causa fidei est procedendum, vt in c. statuta, de here. lib. 6. Sed nota secundum Anchar. ibi per hoc tollitur omnis solemnitas iuris ciuiliis, non autem solemnitas iuris gētium, vel diuini, puta q̄ in ore duorū, vel triū non flet veritas, &c. vt in c. omni, de testi. & probatur hæc theorica in l. 2. de test. mili. & l. Lu. cius. & l. Diuus. cod. tit.

Solemnitas iuris ciuiliis nō diuini, vel iurisdictionis tollitur.

DIFFINITIVA.

Diffinitiva. Vide in ver. Sententia.

DIGNITAS.

Dignitas dicitur multipliciter. Primo dicitur personatus in Ecclesia. 2. secularis prærogatiua, 3. potestas. 4. ordo. 5. conditio. Glo. in c. quia nonnulli, de clericis non resid.

Dignitatis nomine in statuto odioso non venit Episcopatus, cum sit non dignitas, sed cultmen dignitatum. Abb. in c. venerabilis, de concess. præben. In sanorabilibus veniunt omnes dignitates ecclesiasticæ, in odiosis non veniunt Episcopatus, nec Superiores. Ideo inhabilis dispensatus, vt promoueri possit ad dignitates, nō potest promoueri ad Episcopatum, & dispensatus vt possit exercere omnia spiritualia ecclesiastica, non potest ea, quæ sunt digna speciali expressione. dispensatus ad Episcopatum, non propter hoc potest fieri Archiepiscopus, & si Archiepiscopatum, non propter hoc potest fieri Patriarcha, vnde Papa volens facere gratiam vberiolem dispensat vsq; ad Cardinalatum exclusiue: ad Cardinalatum communiter non dispensat, potest tamen si vult, Abb. in c. dilectus filius, de præben.

Dignitatum culmen.

Dispensatus ad dignitates

Dignitatem habent omnes, qui habent iurisdictionem: ideo omnis Prior conuentualis, & etiam Rector ecclesiæ collegiatæ, etiam Abbatissa habet dignitatem.

Secundo, attende an nomine illo exprimat dignitas in iure, vt Archidiaconus, si tamen prærogatiuam habet præ alijs.

Tertio, si secundum reculationem loci reputatur dignitas.

Quarto, inspiciatur si fuit instituta, vt esset dignitas.

Dignitatem oportet esse perpetuam, vnde Vicarius Episcopi non

habet propriè dignitatem. Abb. in c. de multa, in addi. de præben. & breuiter habent dignitatem omnes habentes iurisdictionem. Abb. in cap. decernimus, de iudi.

- Nota.** In dignitate, vel officio prætendens habere ius, si exhibet reuerentiam intruso tanquam legitime constituto in dignitate, vel officio, videtur tacite renunciare iuri suo, ideo non dicit illum prælatum, sed assertum prælatum, & sufficit hic tacitus consensus tam in renunciante, quàm in prælato non contradicente. Abb. in c. ex ore. de his, quæ fi. à ma. par. cap.

D I O E C E S I S.

Diœcesis dicitur Parochia Episcopi, quia sibi partita, & diuisa à diœcesi alterius Episcopi, & quilibet est Parochianus Episcopi, & hac ratione, quia Episcopus communicat in terra cum quolibet Præsbytero parochiali. Abb. in c. apostolicè, de donatio.

Ciuitatis appellatione suburbia intelliguntur.

Diœcesis nomine in materia stricta nunquam intelligitur ciuitas, seu in materia larga. In indifferenti, vel fauorabili, ciuitatis nomine intelligitur, quod est intra mœnia. In materia stricta, vbi dispositio concepta in ciuitatis appellatione esset utilis, vel posset fieri fraus, nisi continerentur suburbia, tunc appellatione ciuitatis intelliguntur etiam suburbia subiecta præcepto. Abb. in cap. cum ab Ecclesiæ, de offic. ord. In materia larga, vel indifferenti venit ciuitas cum territorio suo. Abb. vbi supra.

Diœcesani nomine in materia nona, & stricta, ita quod verisimiliter videtur ponderatum officium Episcopi, venit solus Episcopus. In materia larga, & fauorabili, sic quod videatur ponderata iurisdictione magis quàm officium, veniunt inferiores iurisdictionem habentes Episcopalem. Abb. in c. Ioannes, de testa.

Diœcesani nomine venit solus Episcopus, quia solus præest diœcesi. Ordinarij nomine, quicunq; habent ordinariam iurisdictionem. Abb. in c. cum olim, de præscrip.

D I S P E N S A R E.

Dispensare quos, & super quibus possit Inquisitor, vide supra in ver. Crucesignati, & infra in ver. Inquisitor, nu. 33.

D I V I N A T I O N E S.

Diuinationes, & sortilegia etiam quoquo modo hæresim sapientia potius pertinent ad Episcopum, quàm ad Inquisitorem hæreticæ prauitatis, nisi manifestè sapiant hæresim, vt in cap. accusatus, de hære. li. 6. §. sanè. Sed pro maiori horum intelligentia notandum est, quòd Diuinatores à diuinitate dicuntur, quia diuinitate plenos se fingunt tales.

Horum

tales. Horum aliqui Incantatores, qui in suis verbis supernaturalem vim consistere dicunt. Aliqui Sortilegi, qui sub nomine quodam scitæ religionis per quasdam sortes scientiam profitentur, quarundam scripturarum inspectione futura promittunt. Aliqui Magici, siue Mathematici qui conantur vaticinari futura, scire occulta, faciendo imagines cæreas, & similia. Hi & alij similes varijs nominibus denominantur, videlicet Arioli, Haruspices, Auspices, Augures, de quibus habetur. C. de Male. & Mathema. l. Nullus, & l. Nemo. & 26. q. 4. cap. Igitur. Horum differentia est duplex.

Incantatores
Sortilegi.

Magici Ma-
thematici.
Arioli.
Auspices.

Quidam enim sunt sortilegi, & diuinatores meri, qui agunt mera ex arte Chirophantæ, & hi ex manu lineamentis iudicant de effectibus naturalibus, & conditionibus hominum, vel qui æqualitate, vel inæqualitate festuærum aliquid præsens, vel absens indicant diuinando, & isti cadunt sub tit. de sortibus, & diuinatio. & de his loquitur c. ex tone, de sortilegijs, vbi dicitur, qd Vricus presbyter cum quodam infami, id est diuinatore, dicit glo. ad secretum locum perrexit, non ea intentione, vt dæmonium inuocaret. quasi dicat, quia hoc fuisset hæreticum, sed vt cū inspectione Altrolabij furtum quoddam inueniret, qd est meta diuinationis, vel sortilegium.

Chirophantæ.

Quidam autem sunt sortilegi, & diuinatores non meri, sed ad hæresim contracti, vt sunt dæmonibus honorem latræ, vel dulæ impendentes, puerum rebaptizantes, vel similia facientes, & hoc pro diuinando futura, seu cordis intima penetrando, quæ quidem sapiunt hæresim manifeste, & tales diuinatores, & sortilegi Inquisitoris iudicium non euadunt. Sed nota pro maiori declaratione huius dictionis, Manifeste, quod dicitur secundum Io. And. in addi. ad Spec. de sorti. Hoc verbum, manifeste, determinat verbum hæresis, & ad eius qualificationem venit, prout in simili Bar. ff. de iniur. l. Item apud Labeonem. §. conuictum, cum opponitur alicui qd interfecit proditoriè, vnde dicit in c. accusatus, de hæc. lib. 6. Petrus de Anchar. quod mulcere, vel dare pocula, vel exercere sortilegia simplicia ad amorem mulieris prouocandum, vel propter conscientiam sumere hostiam non consecratam pro consecrata, non sapit hæresim manifeste, quia alia est pœna talia facientium, alia hæresis siue heretici, quod patet ex diuersitate rubricarum, quia rubrica de hæreticis ponitur separate à rubrica de sortilegijs. De poculis ponitur. ff. de pœnis l. Si quis aliquid. §. qui abortiois. De hostia ponitur, De celebratione missarum. c. De homine. Similiter imagines facere, & dæmones inuocare, & incantare ad amorem mulierum prouocandum, magis est superstitiosum, quam hæreticum, quia tunc vocatur dæmon ad id quod propriam eius, scilicet tentandum.

Sortilegi ad
hæresim per-
tinentes.

Manifeste qd

Hostiam non
consecratam
pro consecra-
ta.

Ad amorem
mulierum.

Est autem considerandum, qd vsus sortilegiorum, & diuinationum dicitur sapere hæresim manifeste, quando ille vsus est manifestus ad per-

Conuersatio
quid faciat.

Inuocatio
demonis hæ
resim sapit.

Se iudicē pro
nunciet pri
mum.

Dubium in iu
re, vel in fa
cto.

suaderendum, quod utens male sentiat de fide, seu de aliquo eius articulo, ut quia per exercitationem illius usus associat sibi hæreticum. Nam per talem conuersationem præsumitur manifeste talis, quales ille cum quo conuersatur. ut patet in d. c. accusatus. de hære lib. 6. Et in auth. dæmona. §. si vero. & ibi per Doct. vel ad talē usum inuocat dæmonem ad diuinandū, vel postulandum aliquod suffragium, quia tunc ratione inuocationis præsumitur hæresis manifesta, & idem in similibus casibus. Non autem dicitur talis usus sapiens hæresim, si simpliciter quis utatur fortilegijs, & diuinationibus etiam publice, sicut etiam si publice peccaret adulterando, fornicando, vel alia peccata mortalia committendo, quia ista non sapiunt hæresim. Et aduerte, quod autem omnia Inquisitor habet præuidere, an ista fortilegia, & hæ diuinationes pertineant ad suam iurisdictionem, scilicet an sapiant hæresim manifeste. Cum enim datur sibi iurisdictione eo gnoscendi super manifestis, si reuocatur in dubium de hoc, quod tunc non potest cognoscere, an sua sit iurisdictione. ut not. glo. in d. cap. accusatus. §. sane. quod declarat Dominicus ibi, dicens, quod si manifeste apparet, quod sapiant hæresim, & super isto quod sit manifestum, vel non reuocatur in dubium, quod si Inquisitori hæreat, quod sit manifestum, judicialiter poterit pronunciarē se Iudicem. Si vero non apparet quod sit manifestum, se non intromittet ibi dicit glo. alleg. Ant. de Butr. ibidem. Vnde diuersitas consistit, an dubium sit in iure, an in facto, quia in primo casu non potest cognoscere, in secundo sic. sicut in simili dicit Ant. in Clem. 1. de dolo. & cont. quod aliud est constare de manifesta contumacia alicuius, & tamen dictum trimeu vel contumacia non fuerit manifesta, seu manifeste commissa, ut ibi per eum, & etiam sic. ut in simili dicit Bar. l. Titia. ff. de fo. ma. quem communiter sequuntur Canonistæ quando dubitatur super matrimonio, vel usura, & alijs, ubi facit differentiam, an dubitetur in iure, vel in facto. & plenius per Dominicum in c. si. de for. comp. lib. 6. Quæritur, si inquisitori constat per testes qui reprobari non possint, quod de tali usu sapiente hæresim manifeste sit manifestum, seu notorium, vel etiam per confessionem, vel notorietatem, quod pronunciarē poterit se Iudicem. & hoc casu inquisitor debet in sua inquisitione exprimere, quod illa de quibus infamia est orta, sapiunt hæresim manifeste, & sufficit quod talis qualitas deducatur expressa, vel comprehendi possit sub generalibus verbis Inquisitionis, sicut in similibus casibus dicunt Doct. maxime Ant. de Butr. & Io. de Imo. de Iudicis. c. Cæterum, & per Doct. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. Sylacen. de si de eath. c. 56.

Et nota quod diuinatione ad inueniendum furta, vel ad sciendum aliqua secreta, quæ fit cum candela benedicta, & aqua similiter benedicta, ac puero, vel puella in phiala aspiciente, & dicente hæc, vel similia verba, videlicet. *Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santità, e per*

la mia virginita &c. sapit hæresim manifeste, vt probat Barba. in cõs. suo ad requisitionem Inquisitoris Bononic. factõ.

D I F F A M A T I.

Diffamati qui dici possint, maximè in crimine hæreses, declarare cupientes, pauca quædam tam de infamia, quàm de Inquisitione præmitteimus. Et primo notandum est, q̃ duplex est Inquisitio, alia videlicet factæ, & alia criminis. Inquisitio factæ, cum non sit in ultum præiudicialis, potest fieri modica infamia præcedente, vel ad dictum, seu denunciationem probæ personæ. Adde secundum Lud. Ro. sing. fol. 28. Modica infamia etiam habente ortum a maliuolis personis.

Inquisitio autè super veritate criminis fieri nõ debet nisi præcedat infamia. Et ex hoc nota singulariter modum procedendi, quando denunciatur crimina non infamati. Si enim denunciatus est persona idonea, nõ debet admitti, vel committi, sed debet fieri Inquisitio super infamia, priusquàm super veritate. Si vero persona denunciatus non est idonea, nulla sit Inquisitio nisi ad cautelam. Ad hoc. c. cum in iuuentute. & quod notatur ibi. de præsumpt. Et si constiterit de infamia, procedatur postea super veritate. vt in cap. Qualiter & quando. de accus. hæc Abb. in c. licet. de accusa.

Diffamati de hæresi dicuntur illi, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes, vel maiorem, & saniozem partem viciniaz, si in vicinia, villæ, si in villa, ciuitatis si in ciuitate sunt diffamati, q̃ talem hæresim prædicauerunt, seu defensauerunt, vel aliter illi hæresi adhaererunt. Ad probandam autem talem infamiam esse in vicinia, villa, vel ciuitate, duo testes sufficiunt (dico) tam bonâ quàm malam famam, dummodo ipsi testes sint bonæ, & honestæ famæ. Spec. de Inqui. §. 3. ver. vide. Et Inno. in c. cū oporteat de accusa. Talibus. n. de hæresi diffamatis est purgatio canonica indicenda. iuxta c. Inter sollicitudines. de purg. can. Nec refert (secundū dī rectorium) an apud bonos, & graues testes, vel apud infames & viles fuerint infamati. Et c. accus. de hære. li. 6. Quia est crimen exceptum, vel per excommunicatos, & in crimine participes. vt in c. de her. li. 6. in fidei fauorem. Per Iudæos, & infideles. vt in c. contra Christianos. eo. tit. Qui oēs in hoc crimine ad testificandum admittuntur. Nec refert, an sint infamati de hoc crimine (vt iam diximus) apud bonos, & graues, vel apud viles, & vitijs irretitos, quantum ad indicendam purgationem canonice, sicut nec quantum ad condemnationem. maior labes etiam non est hæresis infamia, quàm ipsa hæresis. Grauius enim est fore de ipso crimine conuictum, quàm de illo diffamatū. Si igitur creditur criminosis in illo, nunquid nõ magis in isto? vtiq̃. Sic & in probatione c. inter sollicitudines. de purg. can. & c. excommunicamus. de her. & c. vt officiu. & c. vt Inquisitionis. eo. tit.

Probatio infamiae per quot & quales testes fiat.

Purgatio canonica.

li. 6. loquuntur de infamatis de hæresi indistincte, nullam facientes penitus mentionem, an apud bonos, & graues, vel apud malos, & viles fuerint diffamati. Nec refert, an infamia habuerit ortum ab æmulis, vel amicis, nec in hoc crimine, nec in alijs, postquã habuerit initium à qualitibus facti, & conditionibus, vt est tex. in c. accedens. de purg. cano. sufficit enim, quod sint publice diffamati, ad hoc, q̄ ei purgatio canonica iudicantur, in qua si nõ cõsenserint sunt anathemate ferendi, & si per annum in excommunicatione persisterint, sunt tanquam hæretici condemnandi. vt c. excommunicamus. de hære. tutius tamen erit procedendum si huiusmodi infamia à saniori, & maiori parte (vt dictum est supra) originem habuerit.

Per annũ in
excommuni-
catione perse-
uerans.

DISPENSARE.

Dispensare super irregularitate in hæresi contracta cum hæreticis, vel suspèctis redeuntibus ad gremium Ecclesiæ possunt Inquisitores, vt patet per priuilegium Clementis Septimi, quod incipit, Cum sicut, vbi sic dicitur. Et cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis ordinis, status, & cõditionis, super quauis irregularitate, quam tam in hæresi, quam ex apostasia à fide, seu etiam ex eo q̄ censuris, & pœnis ecclesiasticis, tam à iure quam ab homine quauis occasione, vel causa latis, & promulgatis quãlibet incurrerint, aut ligati, seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus quas clerici crucisignati sententijs, & pœnis à iure, vel ab homine etiam quauis occasione, vel causa latis, ligati, seu irretiti, ac etiam ex eo quod in locis ecclesiastico interdictione suppositis missas, & alia diuina officia (non tamen in cõtemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi.

Super irregu-
laritate.

DISPUTARE.

Disputare de fide, & de eius articulis publice, vel occulte sub excommunicationis pœna prohibetur laicis in c. Quicumq; de hære. li. 6. §. inhibemus. Io. And. pro confirmatione huius textus inducit dictũ Tullij de creatione mundi, sic dicentis. Parentẽ huiusmodi vniuersitatis inueniri difficile est, & cũ quis eum inuenerit, iudicare vulgus nefas est. Et vide quod notatur dist. 96. c. Nos ad fidem, laicis. glo. dubitat quare clerico idiotæ licet, & laico literato non licet, & respondet, q̄ sufficit sic scriptum esse, Excommunicationis. an sit late sententiæ respondetur à glo. dubitative. sed dic q̄ non, sed est ferendæ sententiæ, & secundum Archi. debet monitis præcedere. 12. q. 2. c. indigne. Canon enim loquens per verba præsentis temporis est late sententiæ, per verba autem futuri temporis, ferendæ, nisi adiungatur verbum eo ipso, quod non fit hic. Et vide glo. de hoc secundo in c. Quã sit, de elect. li. 6. Gemin. hæc.

Quid late &
quid ferendæ
sententiæ.

Contra

Contra huiusmodi de fide disputantes Inquisitor potest procedere, Pœna disputæ
uam de fide, ut patet per c. Quicumq; de hære. li. 6. Vbi sic dicitur, Inhibemus quod ne cuiquam laicæ personæ publicæ, vel priuatae de fide catholica disputare liceat, qui vero contrafecerint excommunicationis laqueo innotentur. Eadem verba sunt in priuilegio Alexandri III. quod incipit. No uerit vniuersitas.

Publicè disputare. Adde c. cum ex iniuncto. de hære. & c. excommunicamus. il. 1. §. quia vero. & c. sicut. 2. & 41. d. c. sæpe vitia. Gondif. q. 21. nu. 1. & 2. & per tex. in c. quicumq; §. inhibemus. eo. tit. li. 6. vide etiam D. Tho. 22. q. 1. c. ar. 7 & Caiet ibi. qui declarat quomodo laicis prohibeatur, aut liceat cum hæreticis, & infidelibus disputare.

Horum transgressorum pœna est arbitraria, leuior tamen. 17. dist. Nec licuit. 24. q. 1. hæc est fides. & augenda esset pœna iuxta qualitatem personæ, loci, & temporis. ut per Gondif. in tract. de hære. q. 1. nu. 7. facit etiam quod dicit Gemin. in c. vnico. de schisma. in si. li. 6.

DOCTOR.

Doctor non potest torqueri, l. Centurio. C. de iuris, & facti ignorãtia. Torqueri
quando non
possit Do-
ctor. de iure, secus de facto, maxime in exceptis criminibus. vide Franciscum Brunnin in tract. de indicijs, & tortura nu. 23.

Doctores ab Inquisitore pro consilio requisiti tenentur in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei consilium dare. Eis namq; præcipere potest Inquisitor sub pœna excommunicationis; ut id faciant. ut c. vt commissi, de hære. li. 6. Et per doctores intelliguntur theologo- gi, canonistæ, & legistæ secundum Gemin. in d. c. vt commissi.

An autem gratis debeant præbere consilium, dicit idem Gemin ut supra, qd possunt recipere salarium, non tamen exigere, quia negotium fidei quisq; defendere tenetur. 11. q. 3. c. Nolite. Ad iura autem quæ dicunt, qd quis non tenetur militare suis stipendijs. c. cum ex officij. de præscrip. satis responsum videtur, dicendo qd quisq; tenetur defendere negotium fidei. Vide Io. And. in c. vt commissi, de hære. li. 6. Consilium gra-
tis dare debet
Doct. inqui.

DOLVS.

Doli capax dicitur constitutus infra annum discretionis, qui est proximus septennio, vel saltem post septennium, in qua ætate multa peccata committuntur. Abb. in cap. omnis vtriusq; sexus, de pen. & re. Dolum passo
quæda subue-
nitur.

Ex dolo nullus debet commodum reportare, sed nec illi prodesse. Abb. in c. Postulastis. de concess. præb.

Dolum passo non subuenitur, nisi fuerit talis, qui virum constantem, & peritum decepisset. Abb. in e. cum dilectus. De his quæ vi- mteusve c. si.

Dolus ex quacunque causa siue iusta, siue iniusta quomodo per li- igitur.

igitur. §. 1. C. de liberali causa, excusetur, vide Bofium in pract. tit. de decreto Mediolani.

Dolus quomodo præsumatur, vel non præsumatur, vide tex. in l. Dolum. C. de dolo. & glo. & Bar. in d. l. dolum, & Alex. in cons. 103. col. penul. vol. 1. & de præsump. c. 1. & ibi Abb.

Subiecti nobilitas culpam aggrauat.

Dolus licet præponderet culpæ, tamen in hæresi etiam lubrica ignorantia commissa propter nobilitatem subiecti culpa præponderat dolo commisso in alio crimine, puta in hæretico, quia est delictum grauius quàm sit homicidium. Nam hæreticus ponit os in cælum, & blasphemat Deum, vnde propter nobilitatem eius quem offendit est grauius. Ita Bal. qui alleg. Ang. in l. 1. C. qui accus. non poss. Quod dictum potest intelligi secundum not. per Oldr. in cons. 210. vide licet nisi in non sapientibus hæresim non manifeste, quia ex lubrico ignorantia eis detrahitur.

DOMESTICI.

Domestici intelliguntur consanguinei, affines, familiares, mercenarij, vasalli, filij, serui, & generaliter inter domesticos parentes habitantes. Adde secundum Petrum de Anchar. in cap. ad hæc. nu. 2. de Iudz. domestici dicuntur assidue conuersantes, quamuis extra domum.

Qui repellantur.

Illi ergo domestici repelluntur ex toto, quibus imperari potest ratione dominicæ, vel patris potestatis, vt sunt serui & filij familias, idest in potestate patris constituti; alij autem domestici possunt repelli, & admitti. Iudex ergo diligenter debet inquirere, an sint tales qui propter affectionem debeant veritatem tacere, vel non, & ita poterit eos repellere, vel admittere. Io. de Tur. circ. sunt. c. super. 1. 4. q. 2.

Producentis domesticus indicium non facit.

Et nota quod domesticus producentis contra aliquem reum examinatus non facit indicium I. pridem. C. de quæstio. Spec. in tit. de teste. §. 1. verfi. quid si testis domesticus, quia domesticus non potest examinari ad fauorem illius, cuius est domesticus. l. Idonci, supra. de testibus. l. etiam C. eo. de test. & in §. Item idonci. 4. q. 4. quæ omnia restringuntur hoc modo per Doct. 1. quotiens sumus in subdito principis terribilitate carentis, nec violentiam inferre consueti.

Domestici qualitas.

Item si familiaris est valde honestus, prout sunt familiares Episcopi. Item si verisimiliter melius sciri potest per domesticos, & familiares quàm per alios, Bar. in l. quoties. C. de naufr. li. 10. Item si in eadem potestate est, & is qui deponit, & is contra quem deponitur. Abb. in e. literas. de præsump. & latius per doct. in locis prædictis Brun. de iudicijs. nu. 364.

DOMICILIVM.

Domicilium alicuius est, vbi habet maiorem partem bonorum suorum, & conuersatur assidue, vel vbi vendit, emit, & contrahit, & dies festos celebrat. Videtur quis habere duo domicilia, si in vtroque aequaliter habitat, & commoratur. Non autem dicitur qui ibi habet beneficium, vel decimam, habere domicilium. Glo. in c. eum dilectus, de rescript.

Domicilium de nouo contrahit, qui declarat animum suum, quoddam perpetuo velit ibi habitare. Secundo, si vendit omnia, quae alibi habet, & cum omnibus suis rebus se transfert ad certum locum, & ibi emit possessiones. In alijs autem arbitrabitur bonus Iudex. Abb. in c. significauit. de paroch.

DOMINI TEMPORALES.

Domini temporales negantes auxilium, & fauorem dare Inquisitoribus, excommunicari, & priuari debent honore debito, & obedientia. vt c. ad abolendam. de hære. & c. vt commissi. eo. tit. lib. 6.

Vbi præcipitur potestatibus, & rectoribus ciuitatum, & locorum, vt sibi relictos, & condemnatos de hæresi, statim recipiant animaduersione puniendos, appellatione non obstante. vt in c. vt inquisitionis. de hære. lib. 6.

Immo si in castro seu in territorio alicuius domini temporalis sit hæreticus, qui citatus verbaliter ab Inquisitore noluerit comparere, tenetur præfatus dominus reum in manibus Inquisitoris ponere si ab illo sit requisitus. tex. apertus in c. vt inquisitionis. de hære. li. 6. expensis publicis si inquisitor rec. d. eibus careat.

Procedere etiam potest Inquisitor contra ipsos dominos temporales, seu eorum officiales condentes leges, & statuta, per quæ Inquisitionis negotium directe, vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur. vt in c. statutum. de hære. lib. 6.

DOMVS HAERETICI.

Domus in qua hæretici fuerunt adorati, vel recepti, vel manus alijs imposuerunt, de quibus in c. filij. de hære. lib. 6. in duplici differentia considerantur. Et sic, aut is cuius erat domus damnatur de hæresi, aut non. si damnatur, tunc omnia eius bona, & ex consequenti etiam domus ipsa veniunt confiscanda. Si vero non damnatur de hæresi, aut ipse dominus domus sciuit in ipsa sua domo talia fieri, aut ignorauit: si ignorauit, domus sibi remanet illæsa: si vero sciuit, vel scire debuit, tunc ipsa domus confiscabitur, & confiscata remanebit

remanebit arbitrio Inquisitoris, vel Episcopi destruenda C. de falsa mo. l. 1. §. Domus. per argumentum à minori, & cap. cum secundum leges. de hære. li. 6.

Destruenda
domus.

Clarius tamen potest dici, quòd domus in qua inuentus fuerit hæreticus prædicare, vel in qua adorauit, vel manus imposuit, est penitus destruenda sine spe aliqua reedificationis, etiam si esset altissima turris, nisi esset alienius innocentis, & ignorantis tale crimen. Huius autem destructæ domus materia ad fiscum deuoluta, sicut cætera bona est diuidenda, vt dictum est de confiscatione bonorum hæretici. Ita dicitur in quadam constitutione Frederici, quæ incipit. Patarenorum. §. Adijcimus. & in quadam extrauag. Inno. Quarti, quæ incipit, Statuimus, quæ fuit postea approbata per Clementem Quartum in alia constitutione, quæ incipit, In constitutionibus. & vide alia iura quæ allegat Io. Calder. in directorio suo. c. 30. & ita seruat generalis consuetudo officij inquisitionis.

Materia do-
mus destru-
tæ.

Cæterum si in domo hæretici similia non sunt perpetrata, tunc non destruitur, sed solum cum alijs bonis confiscatur. Vide Io. Calder. vbi supra. Hæc etiam per argumentum probantur, quia si fit in minori crimine, scilicet in falsæ monetæ delicto, multo igitur fortius in isto. vt C. de fals. mon. l. 1. §. Domus. & in alio. C. de his qui latrones l. fin. iuncta cum c. vergentis, & c. cum secundum leges. de hære. lib. 6. Vide etiam Hieronymum Gigantum in tractatu de crim. læsæ inaic. quæst. 36. & 37. vbi diffusè videbis declaratam talem materiam. Vide Zanchinum de hæret. c. 39.

D O N A T I O.

Donatio seu alienatio bonorum suorum quando inducat malum animum, & præmeditationem ad peccatum, consideratur ex sex præsumptionibus. Prima quarum est, Si donauit, vel vendidit bona sua, & post secutum est delictum, nam ex donatione illa præsumitur malus animus. Bal. in l. post contractum. supra de dona. Alex. ibi post Bal. in l. 1. C. qui bon. ce. pos. & in l. pen. C. de bou. damn. Idem Bar. in l. 3. §. eorum. supra de priui cred.

Præsumptio est quotiens quis donat partem bonorum alicui propinquo, subistente causa inimicitia cum aliquo, vel consimili, & magis credendum est illud euenisse ex donatione facta ipsi propinquo, de quo credendum est quod magis se confidat, & possit suffragari ex re donata, & etiam non secuto delicto sibi restituat, prout deducit Pau. de Mon. pie. in d. l. post contractum.

Præsumptio est si donando vel alienando ex post reperitur in possessione, nam tunc signum est donasse fraudulenter, & animo delinquendi, restringitur tamen per Bar. & alios ibi. si emptor, vel cui facta est

est

est donatio fructus habuerit, vel alienatio sit facta cum reſeruatione fructuum, vel q̄ facta donatione, vel venditione diſceſſerit, vel mortuus fuerit acquirens.

Fructuum reſeruatione.

Præſumptio eſt, quotiens quis donauit vel vendidit clam, vt puta ex chi rographo ſubſcripto à teſtibus vel ſine, vel adhibitis teſtibus ſine ſcriptura, nam tunc præſumptio eſt mali animi, & volentis delinquere.

Clam.

Præſumptio eſt ſi poſt donationem, vel venditionem iniuriam interfecerit ſtatim, aut ex paruo interuallo, quod eſt arbitrium Iudicis in videndo ex qualitate perſonæ, loci, & temporis, an ſit magnum, vel paruum interuallum, vt per Doct. in d.l. poſt contractum. reſtringitur tamen hoc, vt non procedat ſi interfectus fuit ex improuiſo, uam ex ſubſeſſito homicidio etiam incontinenti non eſt præſumendus malus animus.

Statim.

Præſumptio eſt ſi in donatione appoſuerit conditionem, q̄ valeat ſi bona eius conſtituantur, nam clarum eſt eſſe animum ad occidendum. Ant. Blan. de Indicijs. uu. 87. 88.

Si conſtituantur.

Et nota, q̄ licet donatio facta per hæreticum ante damnationem, ea demum ſecuta reuocari poſſit, tamen dominiū bonorum hæreticorum non pertinet ad ſiſcum, nec ad eccleſiam, niſi ea demum damnatione ſecuta ſuper crimine quam fert Index eccleſiaſticus, cuius condemnationis effectus trahitur retro ad diem commiſſi criminis, alias ſequeretur q̄ ſiſcus ſine Inquiſitore vel Epifcopo poſſet ad libitum ſuum bona ipſa vin dicare, & alienare poſt diem commiſſi criminis ante ſententiam, quod fieri non poteſt, vt dicit Arch. in e. cum ſecundum, in ſi. ergo ſequitur q̄ illa conſiſcatio quæ ſit ipſo iure nullum habeat effectum, niſi demum ſecuta ſententia, & videtur q̄ ante ſententiam potius habeat vim prohibitionis alienandi, quam dominiū transferendi in ſiſcum, vt ſonant verba tex. in l. ſi. C. ad leg. Jul. mai. ſuper qua, & quibuſdam alijs legibus videtur eſſe ſua data decilio d. e. cum ſecundum, & hoc ex mente d. Arch. ibi dum allegat tex. in l. in cauſa. Ia. 1. §. ſi. ff. de iuno. quod patet ratione, quia ſi totum dominiū tranſlatum fuiffet in ſiſcum à die commiſſi criminis, ipſe hæreticus, vel eius hæredes tenerentur ſiſco ad reſtitutionem fructuum omnium bonorum prædictorum à die commiſſi criminis vſq; ad diem ſententia, quod nullibi cautum reperitur, ſed potius contrarium, q̄ videlicet habent vin prohibitionis alienandi, & quod ipſe hæreticus in hoc æquiparetur minori, prodigo, vel furioſo, quibus eſt interdicta adminiſtratio, & alienatio bonorum ſuorum, d. l. in cauſa. §. ſi & l. conſilio. ff. de cura. furio. & ibi Bar. Concluditur ergo quod vera, & effectualis conſiſcatio per quam dominiū tranſfertur in ſiſcum, fit ſtatim poſt latam ſententiam, & non ante, & per conſequens ad fructuum reſtitutionem, neq; hæreticus, neq; eius hæredes ad reſtitutionem ſiſco non tenentur, Paul. Ghirland. de hæret. nu. 8.

Fiſcus quando executionem habeat.

Sententia requiritur ad executionem.

Furioſo vel prodigo comparatur hæreticus.

D V B I V S I N F I D E .

Fides est sine
dubitatione.

Dubius in fide infidelis est, si firmat se in dubitatione, etiam quod ad partem oppositam magis declinet. Ratio est, quia fides omnimodam debet habere certitudinem, & nullam secum admittit dubitationem, c. dubius, de hære. & ibi Abb. & Io. And. cōcor. Anan. in c. firmiter. de sum. tri. & si. ca. secus est de eo, qui dubitat, & dubitationi non assistit, sed resistit conformando se fidei Ecclesiæ, quia tunc meretur resistendo. Primi enim motus non sunt in potestate hominis, unde & Apostolus 1. Cor. 10. dicebat, Tentatio vos non apprehendat uili humana. At se in illis firmare, uel non, bene est hominis, & hæc sunt, quæ præmio, uel pœna digna sunt, unde tex. in c. inter, de pœn. dist. 2.

Sine pertinacia
dubius.

Et nota quod dubius in fide si in dubitando pertinacia utatur, hæreticus efficitur, secus si ex infirmitate dubitatio, seu vacillatio procedat, iuxta illud Euangelij, Modicæ fidei quare dubitasti? Vide Adria. quol. 2. Cab. 3. di. 23. q. 2. Io. And. & Panor. de hære. c. 1. & Diuum Tho. super 1. ca. p. cor. lec. 4. ubi docet de ratione hæresis esse, ut quis priuatæ disciplinæ pertinaciter inhæreat. Nam electio (ut ait) firmam importat inhætionem, unde colligitur quod hæreticus non est, nisi qui spernit disciplinam fidei diuinitus traditam, & pertinaciter proprium errorem sectatur, quæ quidem est sententia etiam Diui Hieronymi in c. 5. ad Gal. & in c. 3. ad tit. dicentis, Hæresis ab electione dicitur, eo quod sibi eam hæreticus eligat disciplinam, quam meliorem putat.

Et Aug. de uili. creden. Ad Honora. ait, Hæreticus est, qui falsas opiniones, uel gignit, uel sequitur: qui enim dubitat, non habet firmam iuhætionem, nec alterutram quæstionis partem eligit, nec opinionem falsam aut gignit, aut sequitur.

Et nota quod dubitatio est medium inter duas extremas controuersiarum partes: fides uero & hæresis duo sunt extrema summè maximeque; pugnancia. Dubitatio ergo, quæ est inter dogma hæreticum, & ueritatem catholicam intermedia est, non erit hæresis, licet illius sit particeps & uicina, maxime si pertinacia careat, ut superius dictum est.

Paratus corri
gi. dubius nō
est.

Et nota quod nullus in fide dubius uidetur paratus corrigi ab Ecclesia, nisi sit dubius ex ignorantia, quia dubius de articulo, est dubius de doctrina Ecclesiæ, si scit eam docere articulum. Syluest. in uer. Hæresis. 1. §. 3. Alphons. de Cast. in cathologo hæreticorum, lib. 1. c. 10.

Ota ex Carerio de hære. nu. 8. quod dubius in fide quattuor modis limitatur, & ut primo locum habeat in dubitatione habente in se firmitatem animi, & quandam impertinentiam, ut quia perseverat in dubitatione, secus si in simplici dubitatione proueniēte ex primis motibus, quibus non assistat, sed potius resistat affirmando fidem catholicam, tunc enim non dicitur

dicatur hæreticus, cum primi motus non sint in potestate hominis. Ioan. Andr. & Panor. in c. 1. de hære. Secundo limitat, nisi quis esset paratus se corrigere, si sciat aliud Ecclesiam tenere, nam referendo se ad Ecclesiam fidem, hæc est fides sua, & nõ alia, vt not. in c. 2. de sum. tri. & in d. c. hæc est fides, 24. q. 1. & in l. nos reddentes. C. de sum. tri. Panor. in d. c. 1. facit gl. in c. si Papa, 40. di. & 28. di. §. nunc autem, & in calixit Apostolus, 23. q. 3. Terrio limita, nisi quis esset dubius, & erraret per simplicitatem, vt quia crederet patrem maiorem filio, vt dicit Bal. in rubr. C. de sum. tri. & Panor. in rubr. eo post Innocen. Quarto limita, nisi quis dubitaret, vel teneret aliquid in his, quæ ad salutem non pertinent, text. & glo. in c. in quibus, 22. q. 2. videlicet si dubitaret an planeta moucantur contra firmamentum. Quinto limita, nisi essent opiniones de re inter Doctores Ecclesie, & Theologos, tunc enim eligens vnã magis, quã aliam opinionem, non est hæreticus, secundum Innocentium, in c. innitatis, de consti. Bal. in l. captatorias. 10. col. ver. ideo consulo. C. de testa. mil. quod tamen intellige, vt per Io. de Sancto. post Archid. in c. hæresis, 24. q. 3. nisi alia opinio uilet circa pertinentia ad fidem.

Primi motus non sunt in potestate hominis.
Errans per simplicitatem.

E

ECCLESIA.

ECCLESIA non potest errare in spectantibus ad fidem, & bonos mores, sed in his semper veram determinat, quia Christus pro ea orauit; vt non deficeret eius fides. Et spiritus docet eam omnem veritatem, videlicet in necessarijs ad salutem, vt sunt fides & mores. Et sic intellige 24. q. 1. c. a recta. Et similiter creditur, quod errare non possit in canonizatione Sanctorum, quia Sancti proponuntur nobis, vt inuocemus eos in necessitatibus, & honor qui sic Sanctus est quædam fidei protectio, qua Sanctorum gloriam credimus.

In alijs autem, quæ non pertinent ad statum vniuersalem totius Ecclesie, sed ad particularia facta particularium hominum, potest errare, vt in promotionibus ad dignitates, & beneficia. Et in iudicijs contra aliquas, & pro aliquibus personis, quia in his vititur medio incerto, scilicet attestacionibus hominum, vnde extra de sent. excom. dicitur, quod iudicium Ecclesie fallit, & fallitur, scilicet quo ad ista. Vide D. Thom. quol. 9. q. vltima.

In quibus errare potest Ecclesia, in quibus non.

Et nota, quod auctoritas vniuersalis Ecclesie determinatiua eorum, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice, quod intellige, in quantum est Pontifex, quia sic, & non vt singularis persona, gubernatur a Deo in his, quæ sunt fidei, ita quod non potest determinare contra fidem.

Papa in quibus gubernatur a Deo.

G Nec

Nec ullus unquam sanctorum Doctorum huius determinationi se opposuit. Vnde Hieronymus ad Damasum Papam, Hæc est fides (inquit) Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum caute aliquid positum est, emendari à te cupimus, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et hinc habes quantum cauere debeas à Panor in c. significasti, de elect. volente quod magis Doctoris, quam Papæ sententiæ, in his quæ sunt fidei, standum sit. Vide S. Thom. sec. sec. q. 1. ar. 2. ad 3. Et ibi Thom. Caiet.

Ecclesia abhorret sanguinem.

Ecclesia abhorret sanguinem C. sententiam sanguinis ne det, vel mon. & c. in Archiepiscopatu de rapto. h. d. c. 1. & de excess. præla. c. ex literis 50. di. c. si quis viduam Vide Abb & Io. de Imo in d. c. sententiam sanguinis, & in c. licet dignum de homici. & per Archid. in d. c. si quis diaconus 17. q. 4. & propterea Iudices ecclesiastici faciliores sunt in imponendo seu componendo penas, quam in rigorosa sanguinis effusione. Paul Ghir land. de relaxatione carce.

EMANCIPATIO.

Filius à patris potestate liberatus.

Emancipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta est nulla, etiam si postea vitium detegatur, c. Quicumq; de hære. lib. 6. §. illorum autem. Et per Abb. in c. Absolutos. de hære. Et nota quod crimen hæresis paternum, etiam antequam per Ecclesiam sit declaratum, hberat filium à patris potestate, in glo. hic. Vnde cum emancipatio non possit fieri nisi de eo qui est subiectus potestati emancipantis, pater qui est hæreticus, filium non potest emancipare. Si autem antequam sit lapsus ipsum emancipauit, valet emancipatio, vt patet per Gemin. in d. c. quicumque. Et facit in simili quod notatur. 6. q. 1. cap. si qui cum militibus. Et vide Io. And. Sed quid de manumissione seruorum per hæreticos facta? Dicunt non valet, quia potestatem non habent in illos, cum à die commissi criminis omnia sint ipso iure confiscata, cap. cum secundum, de hære. lib. 6.

ENORMITAS.

Enormitas delicti quandoque cogit leges transgredi, secundum Innocentium in cap. 1. de consti. & voluit Bald. in l. Quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui not. infra. Marfil. in pract. §. diligenter. nume. 159. Et nota quod propter enormitatem delicti potest procedi contra reum iuris ordine non seruato. Paris de Puteo in tract. de iudic. ubi dicit, quod assalsinus propter enormitatem delicti potest puniri citra plenam probationem, sed sufficiunt probabilia argumenta. Item facit, nam assalsinus

fasinus si sit clericus, potest puniri per iudicem laicum, secundum Lapū in c. 1. de homici. li. 6. quam opinionem refert, & sequitur idem Paris qui supra Nota tamen quod oportet, quod constet de delicto. Nam non potest dici, quod in causa accusationis, vel inquisitionis enormis criminis dicatur, quod sumus in delicto enormi, cum non constet, quod reus accusatus, vel inquisitus commiserit tale delictum, quia si hoc constaret, ulterius non accusaretur, vel inquireretur, sed puniretur, Marfil. in pract. crim. §. diligenter, nu. 16. Nota etiam quod propter enormitatem criminis reus potest spadachiari, & sic spadachiatus duci ad mortem Bal. in l. 1. C. Ne ex delicto defun. Pro quo facit tex. in l. illustres, C. de mo. mul.

I. siens quare
do possit cle-
rici punire.

Spadachiatus

Nota etiam quod in crimine enormi debent seruari solemnitates, que seruantur in alijs criminibus Facit, nam in crimine lese maiestatis, quod est enormissimum, indicia debent precedere torturam, sicut in criminibus non enormibus. Tex est not. & ibi glo. & Bal. & Salic. in l. si quis, C. ad l. iul. maie. Et quod in enormibus liceat iura transgredi, intelligitur quando constat de crimine, & habet locum solum in maioribus magistratibus, sed secus est in minoribus, ut sunt potestates, & iudices inferiores, qui iurarunt seruare statuta. Nam tales non possunt leges, statuta, nec consuetudines transgredi. Bal. in authen. Hodie. C. de iudi. quem refert, & sequitur Iason, in §. malefici, ex is, in tit. de actio. Marfil. ubi supra.

Solemnitates
seruari debent
in crimine
enormi.

E P I S C O P V S :

E piscopus, & Inquisitor simul procedere possunt, & diuisim etiā, nisi quo ad ardua, ut ad tormenta, & sententiam, quia simul debent expedire. & de hoc est textus in Clonen. pri. de hære. ubi pronunciatum primo quinque, quæ vnus sine altero potest, & deinde tria quæ vterque debet simul expedire, & vide Anan. ad hæc in §. fin. in c. excommunicamus. de hære.

Episcopus contra Inquisitorem non potest procedere, sicut nec Inquisitor contra Episcopum, dicat Calder. quicquid velit, possit tamen se informare de negotio, & omnia summo Pontifici denunciare, sicut & Inquisitor qui non potest contra Episcopum procedere, sed tantum cognoscere, & negotium postea instructum ad summum Pontificem mittere. ut in c. Inquisitores. de hære. li. 6. & ibi Io. Monan.

de hære.

Contra inqui-
sitorem non
potest proce-
dere.

Episcopus sine Inquisitore, & vice sine Episcopo procedere potest, si autem vterque super eodem facto procedet, alter alteri processum ostendere tenetur c. per hoc. de hære. lib. 6.

Episcopus in procedendo contra hæreticos, modum Inquisitoribus à Sede Apostolica datum debet seruare, & sibi non derogatur quia possit procedere, per hoc quod à Sede Apostolica generaliter in sua diocesi sunt deputati aliqui hæretice prauitatis Inquisitores, c. Per hoc, de hære. lib. 6.

Qualem mo-
dum seruare
debet Episco-
pus.

Dependens
Episcopus.

Episcopus negligens in extirpandis hæreticis suæ diocesis, ab Episcopi palii officio debet deponi, c. excommunicamus, l. 1. de hære. §. vii. Et teneatur saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitare vicinias suæ Parochiæ, & inuestigare de hæreticis, si sit fama aliquos hæreticos, vel de hæresi suspectos ibidem esse, d. c. excommunicamus. §. adiicimus.

Episcopi, vel capituli sede vacante delegatus non potest super crimine hæresis vires suas committere alteri ab Inquisitore. Facit l. à iudice, C. de indi. & quod habetur in cap. cum causa, de appell. sed bene potest consentire, q̄ Inquisitor procedat, vt optimè dicit glo. in ver. consensus. In cle. 1. de here. quam vide, & bene considera.

Delegatus cō
tra hære vices
suis, quando
nō possit cui
voluerit.

Nota q̄ Vicarius Episcopi, vel Capituli sede vacante, non habet potestatem procedendi in crimine hæresis, quia requiritur speciale mandatum. Io. de Imo. in cle. 1. de here. Et vide Zaba super d. clein. §. duro. quesito 12. si tamen Episcopus dedit Vicarium generalem, & in mandato expressit aliquid de his, quæ requirunt speciale mandatum, & sequitur clausula generalis, videlicet, & omnia alia, quæ nos possumus, etiã si mandatum speciale exigerent, tunc potestatem habet, vt habetur in glo. fin. c. 2. de offi. deleg. lib. 6.

Episcopus
quando diui
diatur.

Ante Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & Episcopum hæreticum reuertitur receptum ex dispensatione Episcopatus diuiditur modo hic expresso, & hoc capitulum hodie continet ius, Abb. in c. si Episcopus, de Paroch. Glo. tenet oppositum huius vltimi, vide ibi.

EXCEPTIO.

Naturaliter
omnia se de
fendunt.

Exceptio est intentionis, vel actoris exclusio, ortum habet secundum aliquos in Paradiso. Adam excepit dicens, Mulier quam mihi dediisti, &c. Melius ortum habet à natura, qua omnia se defendunt. Abb. in rubr. de excep.

Excipiens non auditur post terminum datum à Iudice ad dilatorias proponendas, nisi pars fuerit contestata in termino. Vide Abb. in cap. Pastoralis, de exceptio.

Exceptiones, quæ probatz non iuuant, non admittuntur. Si reus instat, Iudex debet admittere pro quanto de iure valere possunt, & non aliter, ne detur materia appellandi. Glo. in c. cum contingit, de offic. deleg. quando sunt admittendæ, quando tenetur respondere in iudicio, quando non. Abb. in rubr. de excep.

Contra quos
sunt exceptio
nes.

Adde collecta per Lucer. in ver. exceptio, & vide quando exceptiones sunt admittendæ, vel reiiciendæ, & observa quòd exceptiones criminum sunt contra accusatorem, quandoq; contra instrumenta, vel alias probationes, nonnunquam verò contra testes, de quibus vide Gondi. in rub. uomodo cognos. de malefic. per exceptionem, per tot. Verum quia in hoc

hoc factō negotio illæ tantummodo exceptiones admittuntur, quibus aut falsitas, aut capitalis inimicitia testibus obicitur, non opus est vt omnium exceptionum species nõ euocemus, cum ex practicis Criminalistis quilibet ex se talia colligere possit. vide itaq; Pract. papien. in for. resp. rei conuen. vet. iudic. nu. 1. & ver. in termino tibi assignato, & in ver. exceptionem litis. Et Foller, in pract. in 2. par. 2. in rub. audiuntur exceptiones propon. per eos. Lañcil Cõl. in procin. præt. tit. de excep. & Iodoc. in sua pract. c. 7. per totum. Et vide Spec. li. 3. par. 1. tit. de criminibus in modum exceptionis.

Excipiens non videtur confiteri quæ continentur in exceptione. Abb. in c. cum venerabilis de except. cætera de hac materia vide ibi.

Excommunicari post mortem potest quis propter heresim, idest declarari, nõn autem propter alia delicta. c. fin. § si autem 2. q. 1. glo. sing. e. si quis ea causa. Alber. de hære. & in c. literas. nu. 27. de rest. spol.

EXCOMMUNICATI.

Excommunicati, vel interdicti ab Inquisitore non possunt absolui ab ordinario, neq; ab alio sine mandato summi Pontificis, præterquam in mortis articulo. Per c. Pastor. al. de off. ord. vbi dicit text. quod cum delegatus sit maior ordinario, excommunicatus à tali delegato non potest per alium absolui sine mandato Summi Pontificis, præterquam in mortis articulo: Inquisitor autem est delegatus, vt in c. Per hoc. de hære. lib. 6. Facit ad hoc Feli. in c. excommunicamus. 1. de hære. ibi. excommunicacione notatis. Hoc etiam habetur specialiter in literis Alex. III. quæ incipiunt. Ad capiendas vulpeculas.

Ab Inquisitore excommunicatus à quo possit absolui.

Excommunicatus ex quacunque causa etiam ciuili, si per annum ipse eam supportauerit, tanquam de hæresi quoquo modo suspectum potest contra illum inquiri. Arelat. in tract. suo de hæreticis. not. 41. Excommunicatus autem pro causa fidei si talem excommunicationem per annum sustinuerit, vt hæreticus puniri debet. in c. cum contumacia, & c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. c. excommunicamus. de hære. Et per Doctores in locis præallegatis. Quilibet enim talis est de hæresi vehementer suspectus, quia excommunicatio in causa fidei indifferenter suspicionem adiicit vehementem. Quia si excommunicati in non causa fidei si per annum steterint in excommunicatione, possunt citari per Inquisitorem, tanquam de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, vt sciant, an in luce ambulent, vel in tenebris, quia videntur de sacramentis ecclesie male sentire, vt dicit Host. in summa de hære. §. qualiter deprehendantur. Nonne plus longe excommunicati in fidei causa, & contumaces etiam antequam annus transcat suspecti sunt vehementer? præsertim cū si annus transierit, nõ leuiter, nec vehemeter, sed violètes suspecti

Per annum excommunicatus potest citari per Inquisitorem.

Vehemens in violentam suspensionem transit. *Violentam suspensionem per contumaciam transit. vt Io. And. in c. cum contumacia: de hære. li. 6.*

Excommunicati sunt omnes hæretici, fautores, receptatores, & defensores hæreticorum. cap. excommunicamus. §. credentes. de hære. Fautores enim (vt infra dicitur) receptatores, & defensores, sunt excommunicati, & sunt vehementer suspecti de hæresi. Nam si excommunicationem per annum sustinerint, sunt violenter suspecti, & vt hæretici condemnandi. Violenta enim suspicio (vt diximus) oritur ex vehemēti, vt dicit Io. And. in c. cum contumacia, & directorium antiquum. Ibi quis dicatur vehementer suspectus. de hære. numc. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.

Socij criminum admittuntur contra hæreticos.

Excommunicati particeps, & socij criminis, in causa fidei in testimonium admittuntur, præsertim in defectum aliarum probationum contra hæreticos, & eorum defensores, fautores, & credentes, si ex verisimilibus coniecturis, tam ex numero testium, aut personarum contra reum deponentium, quam eorum contra quos deponunt, qualitate, ac alijs circumstantijs sic testificantes falsa non dicere præsumatur. c. in fidei fauorem. de hære. li. 6.

Titubans quis dicitur.

Quid autem si non est præsumptio, quod dicti testes dicant verum, sed dubitatur, an sint admittendi? dicunt non. Nam per præsumptionem magis acceditur ad vnum, quam ad aliud, vt falsum, vel verum, per dubitationem vero non, titubans enim, secundum Gemin. hic dicitur, qui non magis mentem applicat ad istud, quam ad illud. Quærit Gemin. penes quem debet esse ista præsumptio? & respondet, quod penes Inquisitorem, cuius arbitrio discerni debet. caueat tamen ne in penam cadat. Cle. 1. eo. tit. & in decret. 1. de re iud. lib. 6.

Testes non integri.

Nota in ver. in defectum probationum aliarum. Hinc habes huiusmodi testes, scilicet excommunicatos, & c. non esse testes integros, nec indicium facientes ad torturam, quinimo forte dicta eorum deberent esse cum tortura, ad hoc vt valerent, vt infra dicemus in ver. Testes. Hinc etiam habetur, quod fauore fidei multa conceduntur contra iura communia. Hæc Gemi,

*

E X C E P T I O.

NOta quod crimē obiectum accusatori per modum seu viam exceptionis si non probatur, non proceditur contra ipsum excipientem ad aliquam pœnam, quia parcitur accusato qui prouocatus est, ignoscitur enim illi qui prouocatus est, si adulterium, §. Imperatores, ff. ad l. Iul. mai. de adulte.

EXCUSATIO.

EXcusatio allegans impedimentum necessarium, valet. Nam si citatus alleget impedimentum infirmitatis, carceres, vel longissimæ absentitiæ, ita ut nullam citationis notitiam habere poterit, & afferat se probatum impedimentum, & Iudex surdas aures præbeat, procedendo ad ulteriora, processus erit nullus, & rescindetur medio restitutionis in integrum. Item vocatus excusatur, quia Iudex est excommunicatus, vel incompetens, vel accusator infamis, aut excommunicatus, vel aliter illegitimus, excusans auditur cum mandato. Vide Maria. car. 10. col. 2. & 3. Bar. in l. quæsitum. ff. de re iud. & ibi Docto. Bossium in præct. tit. an criminal. iudi. qui. nu. 10. & 12. Et nota etiam quod excusationes sufficientes in civili iudicio, multo magis erunt validæ in criminali, in quo iudicio criminali etiam causæ iniustæ, & adumbratæ sufficiunt. iuxta reg. l. si igitur. ff. de lib. cau. vide Bossium in præct. tit. de plurib. violen. nu. 6.

Excusis quando auditur.

Causæ iniustæ quando sufficiunt.

EXEMPTI.

EXempti ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, seu ab eius officio sunt, Primo summus Põtifex, cuius delegatus est Inquisitor, quia inferior in superiorem nullam habet potestatem, vt 21. dic. Inferior. & ff. ad Trebell. l. allea quo. Secundò sunt officiales, seu notarij ipsius summi Pontificis, vt patet per literas Io. 22. incipientes. cum Matthæus ad Pontiniaco. Tertio sunt Episcopi, & superiores prælati, contra quos Inquisitor non potest procedere, vt in c. Inquisitores. de hære. li. 6.

EXHUMARE.

EXhumare cadauera hæreticorum qui teneantur, vide supra in ver. Cadauera.

EXIMENS.

EXimens reum è manibus familiæ, tenetur ac si fideiussisset pro eo in omnibus. Bar. in l. addictos. C. de Episco. audien. circa fin. Et ita late Cæpol. conf. 14. vbi vult, quod etiam puniatur pœna tituli. Ne quis eum qui. & hoc in erepto pro debito, sed pro maleficio, vide Bar. in l. 4. ff. ad l. Iul. maie. vbi dicit, quod si erat condemnatus, vel confessus, tenetur, l. Iul. maie. Et vt à fundamentis intelligas, scito quod ille qui turbat, vel impedit iurisdictionem Iudicis, punitur secundum Bar. in l. vnica. §. 1. in fin. ff. si quis die, non obtemp. Et ibi. de pœna huius. vbi Iason. §. pœnalis. Inst. de act. col. 5. Et in l. 3. §. quod prætor. col. 3. ff. Ne quis eum qui. Et Feli. in c. 1. de off. deleg.

Impediens, vel turbans officium.

Aliquando tenetur ad mortem, aliquando multatur, & aliquando aliter: & si vis scire quomodo excusetur talis eximens, vide Marianum in tract. cita. in 34. articulo principali, ubi ponitur quatuordecim excusationes.

EXPECTARE.

Expectare alter alterum tenetur per octo dierum spatium Episcopus & Inquisitor post requisitionem factam, ut in ipsa Clemen. 1. §. duro. de hære. qui terminus currere incipit à tempore, seu à die requisitionis, ut per D. Zab. ibi. & elicitur ex textu in verbis illis, postquam se requisiverint. Facit ad hoc glo. in cap. 1. de excep. lib. 6. in ver. octio dierum. & in ver. computato. & in Clemen. 1. de decimis. Et sufficit semel requirere etiam absque explicatione termini, qui ipso iure statim currit, ut ibi dicit glo. pro quo. vide Card. in eodem loco, q. 18. & 20. Vbi dicit, quod sufficit si hæc requisitio per nuntium, aut per epistolam fiat. Quod si infra dictum terminum alter alterius copiam, vel per literas, cōsensum, aut consilium habere non potuit, solus ille procedet, qui requisivit, & expectavit. Ita dicit ibi Card. cum Ioan. de Imol. tunc enim uniuersa huius officij potestas in Inquisitore consolidatur, ut dicit Panor. in c. cum causa, de offic. deleg. Idem fiat per eundem Card. & Imol. si alter est in partibus remotis à loco ubi proceditur, ut per glo. in simili. de sepul. cap. si. in ver. com. mode. ratione, inquit, incommoditatis id permittitur, quod aliàs non permetteretur. Et adducit alienationem rerum Ecclesie, quæ causa incommoditatis fit. Ille verò dicitur esse in remotis, qui adeo distat, ut unam, aut duas dietas excedat, per glossam in cap. cum nullus. §. Episcopo autem, in ver. remotis, de tempor. ordin. & de rescrip. capit. nonnulli, & cap. statutum, eod. titu. lib. 6. Addiditque putare Iudici arbitrium esse, decernere quis locus dicatur remotus. Si autem nec Episcopi, nec eius Vicarij copia haberi potest, capitulum requirendum non est sede non vacante, ut per Ioan. de Imol. in dicta Clemen. Et si aliter fieri non poterit, sufficit requisitionem istam facere ad domum Episcopi, aut eius Vicarij, ut dicere videtur glo. in clemen. vnica, de foro competen. §. volumus. in ver. diæcesanis, cum suis concordantijs. Si vero conueniunt ambo quo ad locum, sed discrepant, quia vnus vult inquisitum torqueri, alter vero non vult, dic cum Zab. ubi supra, quod si id ex iuris ignorantia procedit, peritos consulat: si vero ex diuersitate processuum ab illis sciunctim contra eundem formatorum contingit, examinent numerum, & qualitatem testium, per capit. in nostra presentia, de testibus. Vide Carer. in eodem tract. num. 77. & 78. & 86. Bos. de hæret. nu. 12. Archiep. Floren. 3. par. tit. 18. cap. 24. 1. Item in clemen.

Inquisitor
quādo possit
solus proce-
dere.

In remotis
quis dicitur
esse.

Sede vacante
capitulū non
requiritur.

E X P E N S A E.

Expensas à delatis exigere potest Inquisitor, non autem Episcopus, neq; ex hæreticorum bonis aliquid habere, vñ patet per extrauag. Benedicti XI. sic incipientem. Ex eo, quòd quædam Nouella.

EXTRAHI DE ECCLESIA.

Extrahi de Ecclesia quis licet nõ debeat, si tamen deliquit extra Ecclesiam, & àufugit in Ecclesiam, adeo quòd officiales eum insequentes illum capere non potuerunt, poterit extrahi de Ecclesia per dictos officiales, & hoc per tex. in authen. de mand. princip. §. sed neq;. Vide Marfil. in prac. crimi. §. vlt. nu. 5.

Extrahentes de Ecclesia ad quam propter deuotionem accesserant, aut propter seditionem, & tumultum ciuitadum confugerant, tenentur crimine læsæ maiestatis, ac si illud crimen commississent. l. 2. C. de his, qui ad Eccl. confu. vide Boer. de seditionis, nu. 54.

Extrahens de Ecclesia.

F

F A C T V M.

ACTVM sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, vt puta si quis fornicaretur, licet agat contra veritatem, quæ dicit non mæchandum esse, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet, aut opinaretur esse licitum mæchari. Et ratio est, quia quâdocunq; aliquid necessarium requiritur ad constitutionem alicuius, altero deficiente impossibile est illud esse, quia, da oppositum, videlicet quòd si ne illo esse posset, iam non requireretur necessario ad constitutionem illius, sed ad hoc qd aliquis proprie dicatur hæreticus (vt infra in ver. hæreticus, dicitur) requiritur necessario error in intellectu, ergo nullum factum (absolutè accipiendo) sine errore in intellectu facit hære.

Fornicator quando sit hæreticus.

F A L S V M.

Falsi quæstio vbi inciderit, Iudex potest in eadè instantia punire. Archid. in c. in memoriã, dist. 19. Anch. in cons. 172. circa prin. & Anan. in rubr. de cri. falsi. Mod. post Alex. in cõsi. in rub. ff. ad l. Cornel. de falsis. Cetera de hac materia vide infra in ver. Testis. & Bos. in prac. tit. de falsis, per totum.

Falsarius in iudicio regulariter non perdit causam, licet perdat in causa fiscali, si producit instrumentum falsum, quando debet, vel non debet iudicari, secundum illud. Abb. in c. cum venerabilis, de excep.

In causa fiscali falsum producus instrumentum

Falsum

Falsum deponens aduersus aliquem, debet puniri eadem pœna, qua puniendus erat denunciatus. l. Cornelius. §. qui delatorem. vbi Barthol. ff. de fals. tradit Salic. in l. ea quidem in §. 1. 2. questionis. Vide allega. per Bos. in d. tit. de denuncia. num. 1. §. simpli. in o. m. m. m.

Quæ quidem pœna erit capitalis, cum eadem denunciatus puniendus veniret, quoniam quando testis deponit falsum contra aliquem in causa capitali, eadem pœna puniendus erit, qua accusatus, seu denunciatus. l. pri. §. præterea. vbi Marfil. late. ff. ad l. Cornel. de sicar. & per eundem Marfil. in l. pœna. l. Corneliz. in pri. ff. ad l. Cornel. de fals. sed hodie. de consuetudine est arbitraria. Bos. in tit. de recus. num. 17.

F A M A.

Fama est quædam opinio communis, voce manifestata, ex quadam suspitione proueniens. Dicitur autem communis, ad differentiam singularis, per quam fama non inducitur, vt l. Quidam, §. quod dicitur. ff. de accu. hære. Et l. Labeo. ff. de suppell. leg. Subiungitur autem, voce manifestata, quod ideo dicitur, quia fama dicitur à fando secundum Vgutionem, vnde nisi voce communi sit expressa, non erit fama, & apparet qd communis opinio, & communis estimatio, & fama sunt idem quando procedunt ab eodem fonte. Deinde subiungitur, et suspitione proueniens, quod ideo dicitur, quia actus manifesti qui procedunt à visu, appellantur notitij, vel manifesti, hæc stant in proprio nomine famæ, vt not. in l. ciues, & in l. incolz. C. de appell.

Communis opinio, & fama.

Notorij actus.

Fama vbi.

In quo autem loco debeat esse fama, nota qd aut allegatur fama hominis, & debet esse in loco suæ originis, vt l. De minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. & ibi plene de hac materia per Bar. vel saltem in loco in quo vt plurimum. conuersatur, vt in l. 2. & quod ibi not. C. vbi de eri. agi oportet. Facit l. si cui. §. pen. ff. accus. vel secundum eum, sufficit esse inter personas, inter quas melius cadere posset hæc fama, non attento loco. Si autem contentio est super ea, sufficit famam esse inter parentes, & affines, scilicet super morte alicuius. Argumentum eorum quæ not. in l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hære. & l. octauus. ff. vnde cog. & l. de tutela. C. de integri. resti. Et hæc fama consistit in maiori parte eorum ad quos spectat, non attento, & determinato numero personarum. arg. in l. quod maior. ff. ad muni. & in l. aliud. §. refertur. ff. de iur. fil. videlicet in maiori parte vicinæ si in vicinia, villæ si in villa, ciuitatis si in ciuitate. Quando vero fama sit vehemens, aut grauis, vel lo-

Fama ad quos spectat.

Famæ graui-
tas vnde etc
datur.

uis, nota pulchram doctrinam Panor. in c. Inquisitionis de accusati. §. quæstio. num. 6. vbi ponderans dictum glossæ suæ, dicit, qd facti, & personarum qualitas attendenda est. Nam si factum graue est, & persona magni precij, vt eiusdem terminis vtar, fama requiritur aut totius, aut maioris

maioris partis ciuitatis. Quod si factum angustum, & restrictum ad certos homines est; qui verisimiliter id scire debeant, maior pars illorum sufficit ad inducendam famam, vt si Episcopus cum suis Canonicijs degens, de fornicatione diffamatus est, sufficienter talis infamia probatur per maiorem partem illorum Canonicoꝝ. Si factum est paruum, & persona humilis, maior pars viciniaz sufficit. Quod dicit non esse intelligendum, vt maior pars indistincte requiratur, computando etiam mulieres, & pueros, sed sufficit vt maior pars proborum, iuxta verba literæ illius cap. accipiatur.

Nota etiam ex eodem ibidem nu. 4. q̄ duo testes sufficiunt ad probandum famam, seu infamiam apud bonos, & graues viros existentem, idq; confirmat per Goff. & Io. And. & per not. per gl. in l. 3. ff. de testi. quam gl. pleriq; etiam moderni sequuntur.

Duo testes
probant famam.

A quibus autem personis debeat fama originem trahere, dicit q̄ a personis honestis, & fide dignis, nõ ab opprobriosis, & maleuolis, ac viciosis, vt plene traditur in c. Qualiter, & quando, de accus. & ibi plene per Inno. & Io. And. in cap. licet Heli. de simo.

In negotio autem fidei non refert, vtum fama mala ortum habuerit ab æmulis, vel amicis, vt est tex. in c. accedens. de purg. can. sufficit enim q̄ sint publice diffamati, ad hoc q̄ eis purgatio canonica indicatur. Nota tamen, quod quando est multum præiudicialis, debet constare, quod nacta sit à viris prouidis, & discretis, & non suspectis, Io. And. & Inno. in c. cum oporteat. de accus.

Diffamatio
vbiunque
osta.

Per quot autem testes probetur fama. glo. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. dicit, quod duo testes sufficiunt, dum tamen recte concludant, secundum formam ibi traditam per glo. reddendo sufficientem rationem sui testimonij per proprium auditum. Ad hoc vide glo. in c. Ita q; .4. q. 3. & Inno. in c. cum tua. de spons. & glo. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de questio. Abb. in c. cum tua.

Famæ proba
tio.

An autem testis debeat nominare personas, à quibus dicit se audiuisse, vel sufficiat, si dicat quod non recordetur, prout sæpe dicunt testes. Dicit Inno. vbi supra, quod debet specialiter aliquas personas nominare, & deinde subiungere, se à pluribus alijs hoc audiuisse, de quorum nominibus ad præsens non recordatur. Cuius ratio est, quia eum fama originem trahere debeat ab honestis personis, necesse est, vt primo aliquæ nominentur, quæ videantur honestæ an sint, vel ne. quam opinionem etiam sequitur Bar. vbi supra. Et si forte in expressione personarum esset diuersitas inter testes, vel in tempore, vel in loco, in quo audierunt, & à quibus, non per hoc vitaretur eorum testimonium. argu. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testi.

Testis debet
nominare p-
sonas à qui-
bus audiuit.
Famæ effe-
ctus.

Famæ autem effectus quis, & qualis sit, relictis variarum opinionum ambagibus, sic distingue secundum Bar. Quædam sunt, in quibus sufficit sic

lic esse famam, & tunc fama facit in his plenam probationem, vt in l. Bar-
barius. ff. de preto. l. 1. C. de test. & in l. arbit. C. de sent. & in l. 3. C. ad ma-
le. Quædam sunt in quibus requiritur veritatem sic esse, & in hoc di-
stingue. Nam quædam sunt in quibus fama habetur pro veritate, & tunc
sufficit probatio famæ, vt in l. 1. §. 1. ff. de flu. & in l. Labeo. ff. de sup. leg.
& l. cum Delanionis. §. asinam. ff. de fun. inst. & instr. le. Quædam sunt in
quibus ipsa fama non habetur pro veritate, & tunc hæc fama proba-
batur ex nuda voce populi non coadiuuata iustis præsumptionibus, &
tunc valet solum confirmare alias probationes, vt in d. §. eiusdem, cum
glo. sua, quia talis fama potest dici vana vox populi, vt l. decurionum.
C. de pi. Aut fama probatur, & fundatur super iustis causis, & præsum-
ptionibus, & tunc in causis breuioribus, & minimis facit plenam proba-
tionem, vt in auct. Nisi breuioribus. C. de sen. ex peri. reci. & intelligi
debet glo. in l. vbi adhuc. C. de iu. do. cum si. In causis autem grauius,
& maioribus regulariter non facit plenam probationem, licet quandoq;
transferatur onus probandi in aduersarium, puta si fama constituit ali-
quem in possessionem alicuius seruitutis, vel libertatis, vel alterius quali-
tatis, vt in l. si pater. C. Ne de stat. defun. & l. 2. §. si vera, C. si seruus, aut li.
ad dec. aspi. li. 10.

Fama nuda.

Fama quædo
semiplenam
probatione
faciat.

Sed an talis fama semiplenam probationem faciat, vel non, multum
attendi debet quæ, & quales sint præsumptiones illæ, super quibus fun-
datur fama, vt secundum eas dicatur fama plenior, vel debilior, & facere
quandoq; semiplenam probationem, & ita intelligi debet glo. & Dyn. in
d. l. excusantur. §. 1. ff. de excu. tut. & cur. & d. l. 3. §. eiusdem, per quæ potest
intelligi, an fama sit sufficiens iudicium ad torturam, de quo dic, vt not.
per Gand. in tit. de fama, & infra in ver. Indicium.

Fama præce-
dit Inqui-
sitionem.

Fama præcedere debet inquisitionem, aliàs non tenet processus. Oldr.
in cons. 213. vel indicia loco famæ, vt suprædictum est, imo fama quæ proba-
batur habuisse originem post capturam, non probat, quia opus est, quòd
appareat à quibus, & à quo tempore ista fama habuit originem. Petrus de
Anchar. in consi. 214.

Verisimilior
præualet.

Fama bona vbi probatur per vnam partem, & mala per aliam partem, si
quidem vna est melior circumstantia quàm alia, & per multas causas veri-
similiores illa præualet. C. de edic. D. Adria. l. fin. Si autem non constet de
causis infamie, præsumitur pro bona fama, & non pro mala. Abb. in c. cum
tua. de spons. Alex. in consi. 242. vol.

Aduocatus
quando dene-
gandus.

Famoso malefactori denegandus est aduocatus. Lper omnes. C. de de-
sen. ciui. Barba. in consi. 47. pri. vol.

Fama orta contra aliquem statim commissio delicto in loco commis-
si criminis à personis fidedignis parit iudicium ad torturam, quia cri-
mini inesse videtur, propter tamen solam famam quis torqueri non de-
bet, quia dictum vnius multitudo facile sequitur, qua de re fama &
infamia

infamiam contra aliquem facile oritur, vt Doct. in l. Admonendi. ff. de iure iur.

Fama enim est preparatoria tantum Inquisitionis, non autem fundamentum torquendi reum. Gen. 18. Descendam & videbo si clamorem qui venit ad me opere perfecerint, & hæc Deus dixit tanquam iudex, quia vt Deus omnia nouerat.

FAMILIARES.

Familiars. Vide supra in ver. Domestici.

FAMULI.

Famuli nobilium pro dominis suis testificari possunt, quia præsumuntur nobiles habere famulos honestos: secus autem de famulis cerdonum, & plebeioum. Inno. in cap. Inlinuare. de off. deleg. & Barba. in conti. 3. pri. vol.

FAVTORES.

Fautores hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, vt domini temporales, & officiales, & tales possunt esse fautores hæreticorum duobus modis, scilicet omittendo, & committendo. Omittendo quidem ea facere circa hæreticos, vel suspectos, infamatos, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur, quando tamen ab Episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum altero requiruntur, vt potè si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, vel infra districtum suum ad locum de quo is mandabitur, nõ deducant, aut executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet in c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6.

Fautores omittendo, & committendo.

Committendo autem, vt potè si captos huiusmodi absque Episcopi vel Inquisitoris licentia, vel mandate, à carcere liberant, vel processum, vel iudicium, aut ipsorum sententiam directe vel indirecte impediunt, & similia peragat, vt in d. c. vt Inquisitionis, patet. Isti omnes fautores sunt, & excommunicati ipso iure. In qua excommunicatione si per annum steterint qui non perueniunt, tunc vt hæretici condemnari debent. vt in alleg. c. continetur.

Committendo.

Per annu excommunicati.

Quidam autem sunt qui publica non fungantur auctoritate, sed sunt priuæ personæ, & istis non dicuntur fauere, nec fautores ex sola omissione. Vnde si hæreticos non capiant, non dicuntur fautores, etiam

Hæreticos capere qui non tenentur.

ab Episco-

ab Episcopo, vel Inquisitore requisiti, quia ad hæc non tenentur, nisi sint ex Crucesignatis. Dicuntur autem tales fauere, vel fautores ex commissione, si hæreticos, vel captos pro hæresi, propria temeritate à carcere liberent, vel auxilium, vel fauorem ad liberandum præstent, vel taliter liberatos associent ne capiantur, vel capere eos volentibus se opponant, vel processum, iudicium, vel sententiam in causâ fidei directe, vel indirecte impediunt, uel ad impediendum præstent consilium, auxilium, uel fauorem, & omnes tales fautores sunt excommunicati ipso iure. Vnum tamen aduerte, quod dicit Petrus de Anchar. in c. Quicumque. de hære. li. 6. Vnum iuxta prædicta scias (ait ipse Petrus) quod proceditur contra aliquem ex eo quod præstitit opem, uel aliquod auxilium ad aliquod maleficium, oportet quod prius constet de maleficio principali, & oportet quod contret in processu qui sit contra auxiliantem. Licet enim principaliter sit contumax, uel alio modo constet de maleficio contra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, ut l. denunciasse. §. quæ iure. ff. de adult. Hoc not. Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas quod in casu huius c. in processu fiendo contra credentes, & similes de quibus in textu, oportebit facere fidem, quod ille cui fauisse dicuntur sit hæreticus, ut concludant Inquisitio, vel processus contra tales. Vide etiam Petrum de Palude in 4. sent. & Arch. in c. Quicumque. de hære. lib. 6.

Præces fundete pro eis. Adde exemplificando de aduocatis, & procuratoribus, qui hæreticorum patrocinium suscipiunt. Nam & ipsi fautores dici possunt, si scientes ipsos esse hæreticos ab eorum fauore non desistant excusando eos, de quibus habetur 1 r. q. 7. c. Non solum. & in c. Ita corporis. ubi damnantur duo Episcopi, qui Lotharium Regem argumentis suis tegere, & sub quadam iustitia specie facatis quibusdam exquisitis adinventionibus æquitatem obrucere studuerunt. Vide Gem. in c. Quicumque. co. lib. 6. Idem intellige de his qui allegationibus, & cavillis processum retardare student. Isti quidem, & fautores hæreticorum, & impeditores officij dici possunt per c. vt Inquisitionis. §. negotium vt etiam habes à Directo. p. 2. q. 5. 4.

Adde, & bene considera Gondif. de hære. q. 16. num. 7. videlicet quod & singulariter liceat veniam, seu misericordiam pro reo implorare, ut l. Si fuerit. ff. de reb. dubi. & l. in metallum, & l. Diuus. ff. de pœnis, & Bar. in l. in furti. §. ope. ff. de furtis. in foro tamen conscientia tunc præsertim illicitum est, quando de correctione nulla spes habetur, & tunc, inquit, qui pro hæretico orat, illi proprie fauet. Adducit glo. 27. q. 5. reos. Imo addit, quod etiam si de correctione spes uiuit, non licet generaliter in crimine hæresis, sicut nec hæret in crimine læsæ maiestatis humanae, vel l. quisquis. C. ad leg. Iulianam cum longe grauius sit æternam, quam temporalem lædere maiestatem, de hære. c. vergentis, ad quod

De principa
li maleficio
constare de
bet.

Processus tar
dare studentes.

Pro heretico
orare non li
cet.

quod facit glo. 6. q. 1. c. Si qui cum militibus. De favore autem extra iudicium hæreticis præstito, vide ibi in fin. adducit. glo. in Clem. 1. de p. nis, & in c. 1. de offic. deleg. & in cap. notum, 2. quæst. 1. Et per Inno. de homi. sicut dignum, & Bart. in d. 5. ope. & per Salyc. in l. non ideo minus. C. de accusat.

Non reuelas hæreticos.

Fautor est etiam qui ad requisitionem Inquisitoris non reuelat hæreticos, credentes, fautores, &c. Et ut iam diximus, qui tales associant, visitant, præstant auxilium ad fugiendum, opere, vel verbo, fundentes præces, præces ne puniantur. Intellige tamen prædicta, quando scienter faciunt, qui omnes sunt excommunicati, per c. ut Inquisitionis. de hære. li. 6. Et vide Tabien. in uer. excommunicatum. 5. casu 4. §. 8. Et Arnul. in uer. fautores, & excommunicatio. 9. & Gemin. in c. Quicumq;. de hære. li. 6. Vide Zanchinum, in c. 5.

Preces pro hæretico fundes.

Nota pœnas duodecim, quas tales incurrunt, ut patet in c. excommuni camus cl. pri. de hære. Et c. ut Inquisitionis. co. tit. li. 6. inter quas est excommunicatio (ut dictum est) in qua si per annum steterint animo pertinaci, tunc ut hæretici condemnandi erunt. Concordat Arch. in c. Quicumq;. in uer. fautores. de hære. li. 6. & Guido Falcodij. q. 10.

Nota etiam quod sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hæreticos, uel suspectos instruant de celanda, uel neganda ueritate, tanquam fautores hæreticorum debent puniri. c. accusatus. de hære. li. 6.

Sacerdotes, uel clerici fauentes.

Nota etiam contra fautores, quod uerba contra fidem non modo seriose, sed etiam iocose prolata, tanquam seriose ea proferentes castigandi sunt, Lapus, & Cardinalis in Clem. uni. de usuris, & 17. di. c. Nec leuis, & c. Hec est fides. 24. q. 1. Augebitur autem pœna secundum personæ, loci, & auditorum conditiones.

Verba iocose contra fidem prolata.

F E U D A T A R I I .

Fendatarij hæreticorum liberantur à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij quo tenebantur uersus illos. ut in c. si. de hære.

F I D E I U S S O R .

Fideiussor in crimine hæresis nemo interuenire potest, quia non potest quis ex contractu ad capitalem pœnam se obligare, quia nemo est dominus membrorum suorum. ut in l. liber homo. ff. ad legem aquil. & 23. q. 1. c. Non licet, & Abb. in rubr. de fideiuss. in tantum quod non ualet fideiussio de præsentando aliquem sub pœna corporali, ut not. Bart. in l. 3. ff. de custo. reo. & Cyn. in l. ad Cōmentarien. C. eo. Dicis tamen, nisi consuetudo esset in contrarium, quia tunc ualet consuetudo, ut dicit glo. in c. cum homo, 23. q. 5. hæc Ang. in tract. de malef. clau. pro quibus Ant. fideiussit. in prin.

Consuetudo in contrariu.

An autem si quis fideiubeat pro aliquo, & ille fugiat, fideiussor debeat puniri,

*Pœna fideius
foris in dolo
existentis.*

puniti, & decapitari, dic, q̄ non. per notata per Cyn. in d. l. ad cōmentari-
en. & Bat. in l. si quis. ff. de custo. reo. confir. Abb. in d. rubr. de fideius.
ubi distinguit utrum fideiusfor fuerit in dolo, quod aufugeret, & tunc pœ-
na erit arbitraria: si autē extra dolum, punitur pœna pecuniaria, ad quam
se obligauit, & si non fuit expressa quātitas, Iudex arbitrabitur. Hęc Abb.
ubi supra, & ibi Barba.

F I D E S .

FIdei, spei, & charitatis p̄ceptis quomodo homo subdatur. uide supra
in uerbo. Credibilia.

Fides mala deprehenditur per uerba, quando scilicet aliquis quomo-
dolibet profert aliqua uerba contra fidem catholicam. dist. 43. cap. sit re-
stor. 93. di. c. legimus. 5. q. 4. c. in loco. Calder. in cons. 2. tit. de hęc.

* Fides etiam hosti licet sit seruanda. c. Noli existimare. 23. q. 1. c. inno-
cens. 2. 2. q. 4. glo. in c. 3. de iurciur. uerum ob criminis prauitatem com-
munis Doctorum opinio, & sententia est fidem à priuato p̄stitam ha-
retico seruandam non esse; ut in concilio Constant. Hiero. de praga tra-
ditus fuit igni, vnā cum Ioanne Hus doctore suo, quamuis securitas eis
promissa fuisset, Bar. & ceteri. in l. Conuentionum. ff. de pactis, Brunus. li.
3. de hęc. cap. 1. 4. Decius in l. ea est natura. ff. de reg. iuris. Ioan. Roias
singl. 63.

F I D E I C O M M I S S U M .

Fideicommissum. Vide supra in utr. Bonorum confiscatio.

F I L I I H A E R E T I C O R U M .

Filij haeticorum, credētium, receptatorum, defensorum, & fautorum
ipforum triplici pœna puniuntur, ut infra.

Prima est, quia priuantur successione paterna per ademptionem bo-
norum, quę fisco applicantur, ut C. ad l. Iul. maie. l. Quisquis. & l. fin. & est
pœna incurrentium crimen lēse maiestatu tempore alis, unde multo for-
tius in hoc maxime crimine, ut in cap. uergentis. de hęc. & cap. Inqui-
sitionis eo. li. 6.

Secunda est, quia fiunt inhabiles ad succedendum ex testamento uel
ab intestato quibuscunq; alijs consanguineis, uel extraneis, ut C. ad l. Iul.
maie. l. Quisquis, & 24. q. 2. c. sane. & c. uergentis de hęc.

*Bonorum
ademptio.*

*Inhabilitas
ad officia, &
beneficia.*

Tertia pœna est, quia fiunt inhabiles ad aliquod beneficium eccle-
siasticum, uel etiam publicum officium obtinendum. cap. 2. de hęc.
5. haetici. & c. statutum. eo. tit. lib. 6. Alię autem pœnę, quę impo-
nuntur haeticis non imponuntur eorum filijs, quia filius non pœ-
tabit iniquitatem patris. 24. q. 3. c. 1.

Filij

Filij autem eorum qui redeunt, & recipiuntur ad misericordiam, quã Redemptio
tumcumq; fuerint hæretici, vel etiam filij eorum qui fuerunt suspecti, filij non pu-
& decesserunt indita eis purgatione, vel etiam non indita, quia quantum niuntur.

Et nota qd filij hæreticorum, credentium, &c. vsq; ad secundam gene-
rationem per lineam paternam, & vsq; ad primam per lineam maternam
non debent admitti (vt iam dictum est) ad beneficium aliquod ecclesia-
sticum, vel officium publicum, & non ultra, vt c. statutum, de hære. lib. 6.
Et similiter qd dictum est de filijs, & nepotibus eorum, intelligitur eorũ
qui tales esse, vel etiam tales decessisse probantur: non autem de emenda-
tis, & Ecclesiæ incorporatis, in eodem c. statutum. An autem filij nati an-
te crimen patris, si sunt catholici, pœnam hanc incurrant, Io. Cald. in cõs.
3. de hære. dicit qd non. Gemin. autem in c. vt eommisi. de hæret. li. 6. te-
net oppositum.

Filij hæreticorum relapsorum in sine penitentium, & conuersorum
hæc pœna non puniuntur, secundum Gemin. in c. statutum 2. de hære. li.
6. Primo, quia hæreticus ad fidem reuersus non debet dici hæreticus
quantum ad hoc, quod sibi non parcitur quo ad vitam corporalem. c. su-
per eo, de hære. li. 6. tamẽ debet reputari hæreticus quo ad alios effectus.
Vnde ten. in c. ad abolendam de hæret. dicit, quod relapsi tradantur curiẽ
seculari, nec determinat, quod alia pœnæ quæ ponuntur ratione hære-
sis, habeant locum in eo casu. Ex quo igitur ius antiquum disponit, qd
rediens ad fidem non reputatur hæreticus, & ius nouum quod etiam re-
diens relapsus tradatur curiẽ seculari, intelligitur expresse de pœna de
qua loquitur, vt sic ius antiquum remaneat in totum quo ad alios effe-
ctus. Facit, quia ex quo talibus conceditur eucharistia, & penitentia,
iam sunt de corpore Ecclesiæ 1. q. 1. c. extra catholicam, & c. Inter catho-
licam. Item quia benigna interpretatio est fauenda pro filijs qui puniun-
tur pro crimine alieno. C. de natu. lib. 1. legem. Ad idem videtur cap.
statutum 2. §. sane, de hære. lib. 6. cum nec tales esse, nec tales etiam de-
cessisse probentur.

In contrarium videtur per d. c. statutum, quod duo requirit, qd emen-
dentur scilicet, & reincorporentur. Relapsi autem non reincorporantur,
sed sine audientia seculari curiẽ puniendi relinquuntur. c. ad abolendam
eo. tit. §. Illos quosq;. Item id quod dicitur in d. c. statutum, de peniten-
tia, non practicatur in illis, ergo de eis non loquitur.

Item decret. super eo. prouidet tantum saluti animæ, non autem quit-
ti corporis, vnde putat Io. And. ipsos non posse dici incorporatos. glo. 1.
ver. reincorpor. c. statutum, & qd etiam eorum cineres non possint sepe-
liri. Prima mitior opinio, vetior secunda videtur.

Ex primo sic distinguitur. Aut pœnæ illæ inflicte erant tales, vt possent

Redemptio
filij non pu-
niuntur.

Lineæ pat-
ernæ & mater-
næ diffinita.

Hæreticus ad
fidem reuersus
non dicitur
hæreticus.

Benigna pro
filijs hæreti-
corum inter-
pretatio.

Incorporati
qui sicut.

**Pœna per se,
vel per alium
expiari que
possint.**

per alium explicari, vel expiari, cum sumptu tamen. Aut erant tales q̄ me-
re personales, & non poterant etiam cum sumptu per alium expiari. Primo
casu, ut puta ecclesiam fabricare, dotare virgines, & similia, tunc is
cui talia erant iniuncta, si antequam satisficiat, & decedat, filij, & hæ-
redes ipsius habebunt id oneris de facultatibus defuncti adimplere o-
bligacionem ad quam ipse tenebatur. Et idem dicunt quidam in qui-
busdam personalibus, quæ possunt etiam per alium expiari, sicut est
ieiunare, & orare. Nam ieiunare cognatorum, & orare Sanctorum li-
berant animas defunctorum, ut 26. q. 7. c. ab inferis. At ubi tales pœnitent-
iæ essent mere personales, taliter quod non possent per alium expiari,
ut audire singulis diebus tot missas, vel prædicationes, vel abiurare,
& similia, tales pœnitentiæ non transeunt ad filios, neque ad hæredes,
imo seruantur purgatorio. Nam morenis est indulgendum, non iniun-
gendum. 26. q. 2. c. 1. Et pœna debet tenere suos auctores. C. de pe-
nis. l. sancimus.

**Pœna p̄ aliū
expiabilis.**

**Matri delictum
quid si
hij noccat.**

Propter delictum matris etiam pœna transit in filios, quo ad bona
ipsius matris, scilicet si mater ipsa damnetur de hæresi, bona ipsius
confiscabuntur sicut bona patris. Nam licet in iure pœnæ apponan-
tur hæreticis in masculino, non habita expressa mentione de femini-
no sexu, tamen idem erit in femininis, ut paribus passibus ambulent,
& paribus pœnis puniantur propter hæresim & in se, & in filijs, quoad
ademptionem bonorum, & in impositionibus harum pœnarum ma-
sculinum profertur à lege, comprehenditque femininum. ut in cap. si
quis. de pœnis. de pœn. di. 1. & ff. de iurisd. l. si quis. Et notatur quod
filij propter crimen matris puniuntur prima pœna, non autem secun-
da, scilicet non sunt inhabiles ad succedendum quibuscumque personis.
licet ipsa gl. indistincte videatur parificare in omnibus pœnis descendenti-
bus in filios propter delictum patris, & matris, sed male dicit, quia textus
ille nulla facta matris mentione, tantum afficit illa pœna laborantes
morbo paterno, & nos non debemus pœnam, odiosam extendere, ut ff.

**Matri magis
quam patri
vitiū imetur.**

de lib. & post. l. cum quidam. & C. odia sunt, de reg. iur. lib. 6. maxime
quia utrobique nulla est identitas rationis, cum magis timeatur in filijs
vitiū patris, quam matris. Dicitur enim quod sæpe filius solet esse simi-
lis patri, ut ff. de edil. edi. l. quod si nolit. §. municipes. Et c. ubi pridem. de
renunciatio. & hoc habetur expresse per casum, quia ubicunque filijs im-
ponitur pœna ex delicto patris, semper intelligitur de linea paterna,
& non materna, nisi expresse de linea materna dicatur, ut cap. ubicunque
de pœnis lib. 6.

**Pœna ex pa-
tris, vel ma-
tris delicto.**

Tertia vero pœna, per quam filij hæreticorum sunt inhabiles ad ob-
tinendum beneficium ecclesiasticum, vel officium publicum, differentiã
patitur, ut in c. statutum. de hære. lib. 6. Quia ubi filij puniuntur ex delicto
patris, magis extenditur pœna, videlicet in secundam, & tertiam ge-
nera-

nerationem. In his vero casibus, quibus poena transit in filios ex delicto matris, poena non transit ultra primum gradum filiorum, ut in d.c. statutum. clarum est.

Et cum hereticorum filij tam propinquorum, quam extraneorum hereditate excludantur, propinquorum erit eorum quibus ab intestato talis hereditas eveniet de iure. Extraneorum vero hereditas erit filii, quia indignos heredes sibi tales substituerunt. ff. de inoffi. re. l. Papinianus §. me minisse. C. de his quibus ut indig. l. hereticis.

Filii non hereditas.

Illegitimis hereticorum filijs in paterna hereditate locus nullus relinquitur, alioquin resultaret absurditas, videlicet quod plus iuris haberet luxuria quam castitas, quod esse non debet, ut in aucten. de testi. & ea que par. 11. mensc. Et si quaeratur quomodo ostendatur hunc fuisse filium heretici, cum sit illegitimus, nec possit ostendi per matrimonium, dic qd sufficit, quod ille hereticus vocabat hunc filium, & tractabat ut filium, prout not. de fil. presb. c. Michael, & de prob. c. per tuas. Vide Vgol. Zanichinum de here. c. 28.

Filii nomen quid operetur.

Et nota qd non solum contra filios hereticorum, verum contra hereticos ipsos iam defunctos habet Inquisitor quid faciat, non obstante qd crimina morte extinguuntur quo ad temporales poenas. ut 23. di. c. quorundam, & 26. q. 7. c. 1. Et c. si reus vel accusator l. 1. & 2. Quia tamen est speciale in crimine heresis, mortuus potest accusari, & contra eum inquiri. ut 24. q. 2. c. sane. & C. de here. l. Manichaeos. extra eo. tit. c. si quis Episcopus. & c. filij l. 6. quod intellige de defuncto, verberetico, ita qd bona eius veniant confiscanda, secus de suspecto, vel poenitente.

Contra defunctos procedere quid faciat Inquisitor.

Volens autem Inquisitor, vel Episcopus procedere contra huiusmodi, faciet eius heredes citari ad defendendum eum, cum ipsius heredis inter sit pro conservanda fama, & memoria defuncti, pro bonis, quae veniunt illi auferenda Item ex alia causa interest heredis, ubi ipse haeres esset filius defuncti, quia ipse filius ad quasdam poenas pro patre tenetur, ut dictum est supra.

Heretici defuncti heredes citari quomodo debent.

Filij etiam quandoq; sic, quandoq; non auferuntur bona defuncti, unde non est mirum si diximus heredem debere citari, cum sententia illum tangat, per l. propter. ff. de re iudi. & l. de unoquoque, in fin. & c. per tuas. de Aposta.

Filius tenetur alere patrem excommunicatum, vide Arda. de Here. not. 12. Immo etiam infidelem hereticum, ut not. 86. di. c. Non satis. & ibi Archid. & Hostien. in sum. de temp. ord. & pro hoc facit, qd habetur in l. Qui cum vno. §. in. ff. de re. mili. vide infra in ver. Pater. nu. 3.

Alere patrem tenetur filius.

Quotiens pater & filius sunt conrei, a filio tortura incipienda est, & hoc in conspectu patris. l. Isti quidem. ff. quod metus causa. unde transit in proverbium apud Oratores, torque filium, fatebitur pater. Vide infra in ver. Tortura. nu. 11.

Filius prius quam pater torquendus.

Filius contra patrem propter reuerentiam non admittitur ad testificandum, ideoq; non facit inditium. l. Parentes. C. de testib. Imol. in c. Dilectorum, de testib. cogen.

- ☛ Filij accusare parentes hæreticos, etsi sint occulti, licet. Nam si pater oppugnat patriam, filio licet eum occidere. l. minimè. ff. de reli. & sumpti. fune. li. 23. tit. 18. par. 2. Multo ergo magis tenebitur patrem fidei catholice oppugnatorem accusare si non occidere: nam & propter hoc licet ratur ab infamia, & ab alijs penis contra filios hæreticorum statyis, vide in ver. Filius, pater tamen à filio delatus iucius punitur, & sic econtra si pater filium deserat, vel accuset, Martianus in L. milites agrum. §. de desertorem. ff. de remili.

F I S C U S.

Fiscus quantum ad bona hæreticorum quis sit, vel dicatur, dic quòd quomocunq; in propria significatione intelligatur fiscus, prout not. glo. de iure fisci, sub rubr. lib. 10. non hic curandum, quia hic aliter reperitur, & sæcularis potestas non se intromittit, nisi per ecclesiasticum iudicem requisita, vt in c. vt Inquisitionis, de hære. & c. cum secundum, co. lib. 6. etsi olim bona hæreticorum diuiderentur in tres partes, quarum vnã communi eius ciuitatis, in qua rei damnabantur. secundam officialibus, & ministris prætoris: tertiam autem officio Inquisitionis dabant, vt patet per constitutionem Clementis V.

Hodie dicunt domini Inquisitores talem consuetudinem abrogatam, asseruntq; Romanam Ecclesiam esse fiscum quantum ad ista bona, & qd ipsi Romana Ecclesia vult, qd dimidia pars dictorum bonorum remaneat officio Inquisitionis, & dimidia pars dictorum bonorum assignetur Camera Apostolicæ. Consuetudo tamen diuersa secundum locorum diuersitatem reperitur, verum tutius, ac celerius res agitur, si fiat sicut apud nos Placentiæ est consuetudo, scilicet in duas partes diuidere, dando vnã fisco principis, qui benignissimè brachium suum Sancto Officio confert: alteram dicto Officio pro eius conseruatione applicando: & hoc modo talium bonorum facilius habetur possessio. Et quia quandoque in fraude fisci præfati Officij ab hæreticis fiunt obligationes, seu alienationes, possunt, & debent Inquisitores, seu Episcopi tales contractus rescindere, ac penitus annullare, & res alienatas à possessoribus reuocare, quia à die commissi criminis bona ipsorum hæreticorum ipso iure fuerunt confiscata, & delata in fiscum, & ex tunc fuit sibi à iure omnis administratio interdicta, & sic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine læsæ maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. §. emancipatio, & §. damnationis. & l. fin. in l. multa ergo fortius in hoc in manifestissimo crimine, vt cap. vergentis, de hære. & co. c. cum secundum. lib. 6.

& ibi

Placentiæ cōsuetudo, eius principis benignitas. Rescinduntur hæreticorum contractus.

& ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis in corporatio in fiscum domum fiat post sententiam Inquisitoris, per quam damnat illum de heresi, & declarat ipsa bona confiscata fuisse. vt ff. de iure fisci. l. Imperator noster. & ista incorporatio seu executio confiscationis (vt dictum est supra) fit per Iudicem Ecclesiasticum, id est per Episcopum, vel Inquisitorem, vel etiam per Iudicem secularem, si ad hoc per Episcopum, vel Inquisitorem fuerit requisitus, & non aliter. Et cum agitur à die commissio criminis bona fuerint confiscata, & ei fuerit administratio à iure interdicta, non est mirum si facta per illum super dispositione bonorum suorum post commissum crimen, & interdictam administrationem non teneant, & veniant retractanda, ita et etiam emptores bonorum precio priuenter, secundum Archid. vbi supra, licet benignius secundum Dyn. possit dici & sic. Quia aut extat pretium dictorum bonorum, vel aliud loco precij, aut non, sed est consumptum. Si est consumptum, non restituitur, & hoc casu potest intelligi Anch. Si vero adhuc extat, tunc bona fidei emptori restituetur, & non alius, vt ff. de his qui in fran. l. si debitor, & l. si quando. Quando autem hereticorum bona sunt confiscanda, & sunt sub diuersis dominijs, vide diffale Petrum de Anchar. in c. cum secundum, de hære. lib. 6.

Incorporatio bonorum in fiscum quae do fiat.

Bona confiscata distracta, vel non.

Adde super praescriptionibus bonorum heretici post mortem inuenti, sic distinguenda. Ille de cuius bonis quaeritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis suae, vel non, si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares, iuris, & rei praescribunt vniuersa bona defuncti spacio quadraginta annorum, si tamen sint catholici, & iustum titulum habeant, scilicet per legitimam successionem, vel per emptionem iustam. Adde & tertiam, quod bonam fidem habeant, & quod diuinam, & non interruptam possessionem habuerint per totum tempus quadraginta annorum.

Heretici mori bona.

In secundo vero casu, quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hereticus decessisset, non reputabatur catholicus tempore mortis suae, dicitur, quod si caetera praemissa concurrant, quadragenalis tamen praescriptio non habet locum, quia illa praescriptio demum permittitur, vbi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis suae. Ergo vbi non reputabatur catholicus, inhietur, iuxta illud. Quod de vno permittitur, de caeteris prohibetur, vt ff. de iudic. l. cum praetor, & c. Nonne de praesump. vnde si quadragenalis non vindicat sibi locum, neque centenaria locum habebit, quia a tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fiscum, vt supra dictum est. Melius tamen videtur, ac verius dicere, quod licet bona huius heretici fuerint delata in fiscum à die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione, centenaria habebit locum, vt. C. de sacrosan. Eccle. antien. quae actiones, & c. de praescrip. lib. 5.

Quando quadragenalis praescriptio non habet locum.

Sed ad clariorem huius materiæ doctrinam notandum, quod circa bonorum fiscalium præscriptionem sunt plura iura disponentia, quia tex. in §. Res fisci. in l. de vsucapio dicit, quod res fisci non præscribuntur. Et tex. in l. intra quattuor. ff. de diuers. & temp. præscr. dicit, quod quadraginta. Et tex. in l. in omnibus. eo. tit. dicit, quod præscribitur viginti annis, & tex. in l. quamuis. ff. de vsucapio. dicit, quod per decem annos. Et tex. in l. 2. C. de aposta. dicit per quinquennium. idem l. 7. tit. 2. §. part. 7. & tex. in c. fin. §. 1. de præscriptio lib. 6. dicit, quod per quadraginta annos. Et sic propter varietatem iurium quæstio haud modicum redditur difficilis. Nota tamen distinctionem, quam facit Abbas in c. cum nobis. de præscriptio. Et Balbus in tractatu quem fecit de præscriptio. in 2. part. 5. sequendo Barth. & addendo, facit distinctionem inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, dicens quod ad præscribendum bona hæretici contra fiscum ecclesiæ requiritur spacium quadraginta annorum, à tempore mortis hæretici, ut iam supra dictum est, & quod præscribentes sint catholici, & habeant bonam fidem, per tex. in d. c. fin. §. 1. de præscript. in 6. qui disponit quod præscribuntur bona cõfiscata per quadraginta annos, non solum contra inferiores ecclesias, sed etiam contra Ro. Ecclesiam in hoc casu, & hoc in fauorem possidētium catholicorum. Verum est, quod dicit, quod si sunt incorporata in fiscum Ecclesiæ Ro. requiritur spacium centum annorum, quod non est in alijs Ecclesijs, quia siue bona sunt incorporata, siue non, præscribuntur quadraginta annorum spacio. Directorium Inquisitionis nulla facta distinctione inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, determinat quod requiritur spacium quadraginta annorum à morte hæretici, & quod possessores sint fideles, quodq; hæreticus tempore mortis suæ fuerit reputatus catholicus, ut supra. Quæ omnia disponit dictus tex. c. fin. præterquam de titulo, quia nullum verbum dicit de titulo, nec requiritur titulus de iure canonico, sed sufficit bona fides, ut in c. de quanta. de præscriptio. & in c. 1. eo. tit. li. 6. Abb. autem in d. c. cum nobis, seruat distinctionem inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, & declarat omnia iura supra allegata, & dicit quod si res fisci sunt incorporata in fiscum, requiritur præscriptio quadraginta annorum. Et sic intelligitur tex. per glo. & Doctores ibi, in d. §. Res fisci. quia licet dicat dictus §. Res fisci, quod res fisci non præscribuntur, intelligitur, quando bona incorporata sunt de præscriptione decem, vel viginti, & triginta annorum, sed non de præscriptione quadraginta annorum. Si vero non sunt incorporata, sed dumtaxat delata, tanquam vacantia, vel ex causa publicata, in bonis delatis sufficit tempus quinque annorum, in nostro casu. Nam ad præscribenda bona hæreticorum, sufficit quinquennium, sequendo Bart. in l. secunda. C. de Aposta. Idem tenet Philip. Francus in d. cap. fin. de præscript. lib. 6. Et Balbus loco allegato. Nec obstat si dicatur, quod non debet currere præscriptio

Præscriben-
tium condi-
tiones.

Cõfiscata, &
quadragena-
ria præscri-
ptio.

ptio Regi, vel Imperatori ignoranti quem esse hæreticum, quia optime respondet Anchar. in d. c. fin. loquendo in his terminis, hæreticorum, primo notabili, quod in præscriptionum cursu non attenditur scientia, vel ignorantia illius contra quem præscribitur, vt est text. in l. fin. C. de præscriptio. longi temp. Restat nunc intelligere prædicta infra, quæ diuer-
 fimode loquuntur. Et Barth. in d. l. in omnibus, & Abb. melius in d. cap. tum nobis. dicunt prout dictum est, vt text. in d. §. Res fisci. dicens res fisci non vfucapi, vel præscribi, loquitur in præscriptione longi temporis, quando bona sunt incorporata in fiscum, sed requiritur præscriptio qua-
 draginta annorum, per text. in l. non competit. de præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, & sic declarat glo. & Doctores in d. §. Res fisci, & text. in d. l. intra quatuor. ff. de diuer. & tempor. præscripti, qui loquitur quadriennio, loquitur quando bona vacantia siue delata sunt nunciata fisco, nam lapsò quadriennio post denunciationem præscribuntur. Sed si bona vacantia siue delata non sunt denunciata, tunc si præscribens habet titulum, & bonam fidem, præscribit per decennium, & in hoc casu loquitur d. l. quamuis. ff. de vfucapio. Aut possidentur sine titulo, sed cum bona fide, & præscribuntur per vigesimum annum. hoc casu loquitur d. l. in omnibus. Et quando confiscantur bona hæreticorum, præscribuntur per quinquenium. Et sic loquitur text. C. de Apostatis. l. 2. & ibi Bar. quæ loquitur de præscriptione quinque annorum. Quando autem bona dicantur incorporata fisco, dictum est supra. Ex supradictis igitur sequuntur & inferuntur sequentes conclusiones.

Scientia, & ignorantia quid faciat in præscriptio-
 ne.

illic...
 simp...
 .

...
 ...
 ...

Prima quarum est, Ad præscribenda bona fiscalia est discrimen inter fiscum ecclesiasticum, & secularem. И Л Я Т

Secunda, Bona confiscata propter hæresim pertinentia ad fiscum ecclesiasticum præscribuntur quadraginta annorum spacio, à tempore mortis hæretici, si eodem tempore reputabatur catholicus, & præscribentes sint catholici, & in bona fide possidentes. А Ш З

Tertia, Bona confiscata propter hæresim pertinentia fisco seculari præscribuntur per quinquenium à tempore mortis hæretici, antequàm æquifaretur, dum tamen præscribentes sint catholici, & sint in bona fide. Т

Quarta, In alijs bonis delatis fisco seculari propter hæresim, vel quia sunt vacantia, post denunciationem præscribuntur quadriennio. Vacantia bona dicuntur, quando aliquis decessit ab intestato sine cõsanguineis usque ad decimum gradum, vel maritus sine vxore, & vxor sine marito, vt, in l. si vacantia, & l. Parti. Tit. 14. l. 6. Par. 6. & bona delata sunt quando confiscantur bona siue ipso iure, siue per sententiam, vt per totum. ff. & C. de iure fisci. & ff. & C. de his quibus vt indignis.

Vacantia bona quæ sunt.

Quinta Si prædicta bona non sunt denunciata, præscribuntur decennio, cum titulo, & bona fide: sine titulo, autem, per viginti annos cum bona fide.

120 *Fornicatio, Forū, Frangens, Frater, Frequentia.*

Sexta, Bona incorporata in fiscum præferuntur quadraginta annorum spatio. Cætera ad hanc materiam pertinentia, vide infra in quaestionibus fiscalibus.

F O R N I C A T I O.

Fornicationem negans esse peccatum, hæreticus dicitur, in clem. 3. de hære. & ibi glo. vide Squilacen. de si. ca. post Zeni. Matth. & Ioan. de Imola.

F O R U M.

Forum quis sortitur quinque modis. Primo ratione delicti, secundo ratione contractus, tertio ratione domicilij, quarto ratione rei sitæ in loco de qua contenditur, quinto ratione comitatus patriæ, & supræmæ potestatis. Abb. in d. c. licet, il. 1. de foro compe.

Ratione delicti forū quis sortitur.

Et nota, quod forum quis sortitur ratione cuiuslibet delicti, & ubi quis deliquit excommunicari potest, si ibi reperitur, capi, & puniri secundum eius demerita per Iudicem loci delicti. Si sententia est corporis afflictiva, illam exequitur Iudex loci delicti, qui habet plenam iurisdictionem, & punit secundum statuta sua, quia ratione delicti efficitur subditus suus. Abb. in c. de illis, de rape.

Mulier forū Ecclesiasticū quando sortitur.

Forum Ecclesiasticum sortitur mulier cum clerico delinquens, quia committit sacrilegium, c. eos, di. 3. & in c. virginibus, 17. q. 1.

F R A N G E N S.

Frangens carcerem: Vide supra in ver. Carcer.

F R A T E R.

Frater in testem non admittitur in criminalibus, nisi in causa hæresis. Bal. in l. Parentes, de testi. neq; in civili actibus; ibi & Barba. in cons. 47. 2. vol. admittitur autem quandoq; ut in c. literas, de præsump. Abb. in c. infinuante, de offi. deleg.

Fratrum nomine intelliguntur carnales, non autem religionis. Abb. in c. licet de offi. deleg.

Fratri hæretico benefacere. Vide supra in ver. Filius.

F R E Q U E N T I A.

Frequentiam duæ vides tantum inducunt cap. monasteria, de vita & hon. cler. ubi glo. dicit, frequentia videtur ex duabus vicibus, 35. q. 2. ita

ita nos. vbi dicit tex. ita nos Syllanorum exdes geminata Pontificum, &c. Archid. in c. illud. 12. dist. vbi dicit, quod ex duabus vicibus inducitur consuetudo ad maleficium, facit l. 3. C. de Episc. audieb. Hostien. tamen discrepat à dicto dictæ glo. & dicit recurrendum ad communem vsum loquendi, vt in l. 3. ff. de reb. dub. arg. in l. 1. ff. de flumi. & melius in c. de causis, de offic. deleg. l. o. Ad. sentit, quod si post admonitionem accesserit, habet locum dispositio præfati textus, monasteria; quia oritur maxima suspicio contra monitum iterantem accessum, sed aduerte qd in criminibus exceptis iteratus actus frequentiam arguit, maxime in hæresi, nam iteratus accessus ad hereticum audiendum expressam frequentiam facit, & suspicionem

Geminatum delictū quid faciat.

Iteratus actus frequentia arguit.

FRUCTVS CONFISCATORVM BONORVM.

FRUCTUS CONFISCATORUM BONORUM. Vide in ver. Bonorum confiscatio.

FURIOSVS.

Furiosus non potest aliquo casu præse stare in iudicio, & sententia lata contra eum non valet. Abb. in c. pastoralis, de iudi.

Furiosus non potest aliquo casu obligare se Deo, & beneficiando non præsumitur. sane inentus. Si enim profiteretur Religionem aliquam, & post egrificaretur de professione, non sufficit rathabitio, sed requiritur, qd spontanea voluntate professionem fecerit sana mente redeunte. Abb. in c. sicut tenor, de regular.

Professio inualida.

Furioso in quocunque crimine parcitur. Ad l. Cor. de siccar. l. infans. & hoc etiam in crimine læsæ maiest. l. famosi. Quod videtur notandum etiam propter muliebrem leuitatem, & rusticanam simplicitatem, quia eis etiam quandoq; propter eorum ignorantiam, ff. de iuris & facti ignor. l. 3. & cap. qui admitti. l. iuris ignorantia. vide Fran. Pont. in tract. de Lamis, num. 83.

Mulieribus, & rusticis quæ doque parciunt.

Furiosus vel insanus propter delicta non punitur. Diuus. ff. de offic. præsid. l. p. ff. ad l. Pompe. de parr. c. aliquos. c. si quis insanierit. 16. q. 1. C. l. si furiosus, de homici.

*

Sed aduerte in crimine hæresis, quod est speciale, quod saltim quoad publicationem bonorum de crimine hæresis ante commissio, & non abiurato parcendum non est furioso, Ripa in l. ex facto, nu. 73. ff. de vulg. & pup. l. gneus in l. 3. §. ignoscitur, num. 73. ff. ad Sillania. Si autem post abiuratam hærcium ad insaniam vergat, secus considerandum.

FUGA.

Fuga est qua quis unum aut alterum gradum ad fugiendum promouit, ut si eo, aut facta. §. tempus. ff. de re. mili. l. 3. §. emanat. & l. qui cum. Fuga namque communiter accusat fugientem, ut in aut. de test. §. si vero noluerit. & fugiens habetur pro non fesso. ut C. de assesso. l. 3. Nota tamen quod fuga triplex dicitur, voluntaria, casualis, & ignominiosa, de quibus omnibus vide Bal. in l. 1. C. de zdict. ai.

Fuga quandoque est culpabilis ipsi reo, seu delato, quandoque non. Quasi enim Inquistori accusatur, vel denunciatur quis quod est pollutus heretica prauitate, & ipse non est presens in loco ubi est Inquistor, est tamen in alio loco domiciliatus infra terminus iurisdictionis Inquistoris, talis dicitur absens, & non fugitiuus. Et tunc recepta prius aliquali informatione poterit citari, ut in Directorio nostro fol. 217.

Absens quis sit.

Quando vero delatus exiit totam iurisdictionem Inquistoris, & iit ad alias partes non ut fugitiuus, sed ex alijs certis causis ignorans Inquistori se fuisse delatum, tunc Inquistor procedat ad se informandum, testes examinando secrete, taliter quod ad predicti delati notitiam, si culpabilis existit, quod inquiratur contra eum, non perueniat, informetque Inquistor, an dictus delatus sit reuersurus, vel non. Et si venturus est, capeat eum etiam per annum, vel plus si oportuerit, & tunc procedat prout iustitia suadebit. Si autem reuersurus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquistorem, vel diocesenum, cuius iurisdictioni subesse audiuit, locum, ad quem reus se transtulit, recepta prius informatione contra illum, quatenus ipse reus mittatur sibi, vel poterit prefato Inquistori, vel diocesano mittere processum, ut faciat ille, quod fuerit iure faciendum.

Quando vero delatus de heresi, antequam in carceretur, fugam capiat, poterit Inquistor diligenter inquirere ubi sit, & facere ipsum capi, aduocato ad hoc si opus fuerit brachio iuriz secularis, ut in c. ut Inquisitionis de here. l. 6. §. 1. in fine.

Si autem reperitur fugisse extra diocesim, & iurisdictionem suam, Inquistor poterit procedere contra illum, iuxta c. ut commissi de here. l. 6. requirendo diocesenum, vel Inquistorem illarum partium ad quas prefatus delatus fugit, ut supra de alio dictum est. De eo item qui e carceribus fugit, vide supra in verbo Carcer.

Nota etiam, quod fuga cum aliquo indicio, scilicet publica voce, & fama, facit indicium ad torturam Angel. de malef. clau. fama publica.

Laitans, ut fugiat.

Fuga an proprie dicatur quando quis laicitur, ut fugiat, sed non comprehenditur, vide Bal. in l. 1. C. de zdict. & in l. 1. de ser. fugi. ubi dicitur fugiens dicitur laitare. Alex. in l. pen. de custo. reo. & fugiens de carcere

cere quem inuenit apertum non facit iudicium contra se. Balin. l. succurritur. C. Ex quibus cau. maio. Petr. de Son. in l. bonæ fidei. C. de iureiur. tamen si reuertitur, non dicitur fugere, nec tenetur pena statuti de fugi. te de carcere. Balin. l. r. C. de ser. fugi. & in l. r. C. de ædia. et. vide Io. de tur. cre. in tract. de fuga. nu. 4.

G

GENTILIS

GENTILIS dicitur, qui sic est qualis est genitus, sicut est omnis infidelis, qui non est rogeneratus. Abb. in cap. Nouit ille, de iudic.

GRATIA.

GRatia concessa non expirat morte concedentis, & re integra. quia priuilegij efficaciam suscipit. ideo ad priuilegiati notitiam sufficit vt veniat. Abb. in c. Gratum, de offi. deleg. Vide etiam in ver. Inquisitor. nu. 29.

Gratiæ tempus est assignandum ab Inquisitore, idest terminus, infra quem qui se reos nouerint, quo mitius secum agatur, coram ipso Inquisitore comparere debeant, & hoc in sermone, & edicto generali. Vide Directorium nostrum fol. 187.

Gratiā facere an possit Inquisitor super bonis, dic. Si damnat hæretico, eo quod non redijt infra tempus gratiæ, quod non potest facere gratiam illi, quia pœna ademptionis bonorum a iure damnatis de hæresi est inflicta, ideo non potest per Iudicem remitti, quia determinata a iure non relinquitur arbitrio iudicis. At vbi inquisitus, vel accusatus redijt ad misericordiam ante sententiam, tunc Inquisitor potest, si vult, gratiam facere super bonis, vt in c. vergentis, de hære. Imo hodie de necessitate quodammodo habet Episcopus, & Inquisitor redeuntibus facere gratiam, & dimittere eis bona sua, quia ex quo recipiuntur ad misericordiam, non sunt eis bona auferenda, vt habeant vnde viuant. vt c. Accusatus, de hære. lib. 6.

Si autem Inquisitor non potest, aut non vult facere gratiam, filij ipsius damnati non poterunt impedire confiscationem, vel ademptionem bonorum in toto, vel in parte. imo quantuncunque ipsi sint catholici, ab eis bona paterna auferuntur, vt iam supradictum est; vt in c. vergentis, de hære. Et e. cum secundum leges. eo. lib. 6. Et habetur expresse in quadam constitutione Frederici Imp. quæ incipit, Gazarenos. Et in alia quæ incipit, commissi. Et sunt approbata in c. Accusatus, & in c. vt Inquisitionis, de hære. lib. 6. Pallit tamen in duobus casibus. Primus

quorum

Confiscatio
nō potest im
pediri per fi
lios hæretico
rum.

quorum est, quando ipsi filij sponte reuocassent delictum patris, vt C. ad l. Iul. maic. l. quisquis, & habetur in d. constitutione Frederici, quæ incipit, Commisi. 6. certum. Secundus casus est, quando ipsi filij possedissent bona ipsa per quadraginta annos, vt supra in ver. Filij. satis dictum est.

H

HÆRESIS

Hæresis quid sit.

Scita quid sit.

Hæresis diffinitio.

Fides secundum gloriam quid sit.

HÆRESIS nomen est græcum, & secundum Isidorum in li. p̄ncip̄mol. diuisionem importat, vnde hæretica diuisiua sonant. Et quia in electione sit diuisio vnus ab altero, electio pro hæresis in pri. ethicorum dicitur. Diuisio autem conuenit parti per recessum a toto. Prima autem congregatio, quæ est in hominibus, est per viam cognitionis, quia ex hac omnes alie oriuntur, vt & hæresis consistit in singulari opinione præter communem opinionem. Vnde & Philosophi qui quasdam positiones habebant præter communem opinionem, & sententiam aliorum, scitas, & hæreses constituiebant. Vnde de ratione hæresis videtur esse, quod aliquis priuatam disciplinam sequatur, quasi per electionem propriam, non autem disciplinam publicam, quæ diuinitus traditur. His bene consideratis, videtur nobis sic cum domino Ioanne de Turre cremata, & nonnullis alijs Doctoribus hæresim sub sua generalitate definiendo dicere, quod hæresis sit opinio, vel assertio falsa, siue falsum dogma catholicæ veritatis contrarium, in eo qui Christianam fidem professus est.

Huius definitionis conuenientia tam ratione, quàm auctoritate patet. Et primo auctoritate Aug. contra Faustum dicentis, Hæresis est quæ diuersa opinatur ab his, quæ catholica credit Ecclesia. Secundo auctoritate Hieronymi, & est in c. Inter hæresim. 24. q. 3. qui dicit, Hæresis peruersum dogma habet, idest falsum, & peruersum in doctrina religionis Christianæ. Tertio auctoritate glo. 7. Cor. 3. dicentis, Fides est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione recta, & per oppositum, hæresis est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione non recta.

Ratione vero ostenditur præfatæ definitionis conuenientia, quoniam in ea continentur omnia, quæ sunt tam de substantia hæresis, quàm in ea, in quibus distinguitur ab alijs assertioibus falsis. Dicitur namque quod hæresis sit assertio, siue dogma falsum. Hoc ponitur loco generis. Nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non e conuerso, teste Aug. in enchir. In multis (inquirit) errare nullum, aut minimum est peccatum, &c.

Et,

Et errare potero, hæreticus non ero. Notanter autem dicitur, assertio falsa, siue dogma falsum, & non factum, quia peruersum factum non est hæresis, nec facit hæreticum, ut sic, verbi gratia, si quis furatur, si quis adulteretur, agit contra veritatem scripturæ dicentis, Non furaberis, non mœchaberis. Ex tali enim facto non efficitur quis hæreticus, efficitur autem si pertinaciter assereret furtum, vel adulterium non esse peccatum, quia sic sentiret contra catholicam veritatem. Sequitur, catholice veritati contrarium, in quo tangitur materia, circa quam est hæresis, quia circa ea, quæ ad catholicam veritatem pertinent. Veritas autem catholica principaliter articulus fidei dicitur, & quodcumque in canone Bibliæ assertiuè positum, vel per Apostolos Christi nobis ex eius institutione, vel instinctu Spiritus sancti traditum, vel per vniuersalem determinationem, & approbationem Ecclesiæ, & generalium Conciliorum.

Peccatum dicitur non peccatum, est hæresis.
Materia hæresis.

Differt autem per hanc differentiam dogma, seu assertio hæretica ab alijs dogmatibus falsis, quæ non formaliter, nec impossibilitè repugnant catholice veritati.

Dogmatis & hæresis differentia.

Additur autem, in eo qui Christianam fidem professus est, loco vltimæ differentię. Per hoc enim hæresis differt ab alijs speciebus infidelitatis, videlicet à falsis gentium, Paganorum, & Iudæorum dogmatibus, quæ & si sint contraria fidei orthodoxæ, non tamen propriè dicuntur hæreses, quia hæresis est species infidelitatis pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogma corrumpunt. Pro cuius pleniori cognitione notandum est cum D. Thom. 2. 2. q. 11. artic. 1. quod nomen hæresis electionem importat: electio autem est eorum, quæ sunt ad finem præsupposito fine. In credendis autem voluntas assentit vero, tanquam proprio bono, vnde quod est principale verum habet rationem vltimi finis: quæ autem sunt secundaria habent rationem eorum, quæ sunt ad finem. Quia vero quicumque credit alicuius dicto assentit, principale videtur esse, & quasi finis in vnaquaque credulitate, ille cuius dicto assentit, quasi autem secundaria sunt ea, quæ quis tenendo videtur alicui assentire. Sic ergo qui rectè fidem Christianam habet, sua voluntate assentit Christo in his, quæ verè ad suam doctrinam pertinent. A rectitudine ergo fidei Christianæ dupliciter aliquis potest deuiare. Vno modo habens malam voluntatem circa finem ipsum, & propter hoc non vult obedire ipsi Christo, quod pertinet ad infidelitatem Iudæorum, & Paganorum. Alio modo per hoc quod intendit quidem Christo assentire, sed deficit in eligendo ea quibus Christo assentiat, quia eligit ea, quæ non sunt verè à Christo tradita, sed ea, quæ propria mens suggerit, & ideo benè dictum est, quod hæresis sit species infidelitatis pertinens ad eos, qui Christi fidem profitentur. Hinc Beatus Augustinus in lib. de Pasto-
ribus, c. 16. dicit, quod omnes hæretici à Christo exierunt, & super Matth.

Hæresis ab infidelitate quo modo differt.

Mala voluntatem habet circa finem, & circa ea, quæ sunt ad finem.

Homilia 11. ait. Quid est ignem de celo descendere, nisi hæreses de Ecclesia cadere? sicut scriptum est, Ex nubis exierunt, sed non erant ex nobis.

Non hæresis,
quæ & quæ
lib. sic.

Et nota propter tacitas obiectiones, quod hæresis non ideo dicitur noua, quod de nouo incipiat esse; id est diuisa à communi doctrina catholica fidei, sed quia nouiter est ab aliquibus asserta: unde propositio contraria catholica fidei, non dicitur noua hæresis ex parte sui ipsius; ita quod inciperit esse quod prius non erat, sed ex parte assertoris; siue defensoris, quia scilicet assertores, vel defensores nouos cœpit habere.

De catholica
non catho-
licam non pōt
facere Ecce-
sia.

Insuper nota, quod quemadmodum quantum ad ea quæ ad fidem pertinent, Romanus Pontifex, nec tota Ecclesia Dei potest de assertionem non vera facere veram, aut de non falsa falsam; ita de assertionem non catholica non potest facere catholicam, nec de assertionem non hæretica facere hæreticam, nec è conuerso. Quia sicut veritates catholica absq; omni approbatione Ecclesie ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter veræ, ita immutabiliter catholica sunt reputandæ, & similitet hæreses absq; omni damnatione Ecclesie sunt hæreses. Verum quia de aliquibus assertionibus quod sint contraria catholica doctrina, & per consequens hæretica, non est semper notum, aliquando enim super hoc disceptationes etiam inter magnos viros oriuntur, sicut inter Augustinum, & Hieronymum super cessatione legalium contigit, sic bene declaratis omnibus declaratio harum difficultatum pertinet ad Romanum Pontificem, ad quem talium dubiorum spectat determinatio, vt in c. Quoties. & c. Hæc est fides. 24. q. 1. & ita Papa diffinit & determinat an assertio sit catholica, an hæretica, & non facit catholicam, vel hæreticam, quia id dependet à natura ipsius propositionis, iuxta illud Aristotelis, Ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa, pri. Perihermenis. Io. de Tur. cremata in li. de Eccl. li. 4. c. 7.

Determinatio
difficulta-
tū ecclesiasti-
catum ad Pa-
pā pertinet.

Hæresis, schisma,
secta.

Hæresis differt ab infidelitate, & à schismate, & à secta: Sed quoniam assertio falsa contraria fidei Christiane quandoq; reperitur nominata hæresis, quandoq; secta, quandoq; superstitio, nota ex sancto Bonaventura in 4. sent. 13. di. q. hæresis differt à schismate, quia altera, scilicet hæresis est contra fidem, altera scilicet schisma est contra vinculum charitatis: secta autem est contra fidem ratione adinventionis: superstitio vero est superflua institutio. Ratione adhesionis dicitur hæresis, ratione defensionis dicitur secta, vel hæresis ab eligendo, secta à sequendo, superstitio à superstando. Unde hæresis dicitur præsumptionem, & deliberationem, falsaque adinventionem. Secta superaddit imitationem, superstitio diuturnitatis inueterationem, & sicut senes superstitios dicuntur, sic & hæretici, & ideo hæresis dicitur superstitio, quia vetustati, & superstiti concordat. proprie autem superstitio à superstando dicitur. Nam sicut in fide

Superstitio.

fide intellectus captiuatur, ita etiam errore inflatur, & eleuatur. Hæc S. Bonauentura vbi supra.

Et quoniam dicitur 1. Cor. 10. quod oportet hæreses esse, cum de alijs peccatis non dicatur, quod necesse sit illa esse. Nota quod necessitas talis non intelligitur de necessitate absoluta, videlicet quod non possit aliter fieri, neq; qd sit expediens, sed tertio modo, videlicet qd sit vtile. Deus nanque cum sit summe bonus, hæreses, & mala, atq; peruersa dogmata esse non permitteret, nisi in nostram cederent vtilitatem. Math. 17. Necesse est vt veniant scandala, veruntamen vax homini illi, per quem scandalum venit, Augustinus de vera religione, dicit, Ecclesia catholica per totum orbem diffusa omnibus errantibus vtitur ad profectus suorum, & ad eorum correctionem, cum vigilare noluerint, vtitur enim gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Iudæis ad comparisonem pulchritudinis suæ.

Hæreses quare oporteat esse.

Multiplex enim bonum (ait Augustinus) ex hæresibus Dei potentia in Ecclesia elicitor, Quorum primum est, qd veritas fidei magis elucidatur, vt idem Augustinus in glo. Ab aduersis mota quæstio discendi existit occasio, Prouer. 27. serum ferro acuitur. Augustinus li. 7. confess. Improbatio hæreticorum facit ominere quid Ecclesia sentiat, & quid habeat à sana doctrina.

Vtilitas ex Iudæis quæ sit.

Secundum bonum quod sequitur, est Doctorum catholicorum exercitatio, vt scilicet vigilant, & doctrinæ sanæ insistent contra versutias hæreticorum, Augustinus. de vera Relig. Vt amur hæreticis non vt eorum approbemus errores, sed vt catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores, & cautiores simus, etiam si eos ad salutem reuocare non possimus.

Vtius hæreticorum ad quid.

Tertium bonum quod ex hæresibus elicit Ecclesia, est augmentum scientiæ, & sapientiæ in Doctoribus Ecclesiæ vnde Augustinus super Iohannem, Ad hoc Deus abundare permisit hæreticos, ne semper lacte nutriamur, & in bruta maneamus infania.

Quare hæreses abundare Deus permisit.

Quartum est, qd exercetur patientia fidelium. Hæretici enim per superbiam in Ecclesiam sæuientes, rixis & contentionibus exercent bonorum patientiam. vnde Augustinus li. 16. de ciuit. Dei. Callidum est genus hæreticorum non spiritu sapientiæ, sed impatientiæ, qua solent hæreticorum feruere præcordia, & pacem conturbare sanctorum, sed hæc in vsum cedunt proficiendi.

Quintum bonum est augmentum meritorum in fidelibus Doctoribus, quoniam catholici Doctores circa hæreticorum conuersionem, aut peruersionem, si conuerti noluerint, laudabili studio laborare satagunt. non dubium quin taliter de sibi traditis talentis operâtes crescant eis merita, quibus ad beatitudinem perducuntur.

Sextum

Sextum bonū quod ex hæresibus sequitur, est, quod manifestatur firmitas fidei in his qui recte credunt. Sap. 3. tanquam aurum in fornace probauit illos, Augustinus de vera. relig. Sunt enim innumerabiles in sancta Ecclesia Deo probati viri, sed manifesti non fiunt inter nos, quamdiu imperitiæ nostræ tenebris delectati dormire malumus, quam lucem veritatis intueri. Et sic apparet quomodo vtilis sit hæresis esse, quod nou est simile ompino de alijs peccatis, quia alia peccata etiam in se mala sunt, & ex illis aliquid bonum eliciat Deus, non tamen quantum ex isto peccato.

Hæreses per
varios Iudi-
ces condem-
nata.

Hæreses tam per Christum, quam per eius vicarios summos Pontifices condemnatae sunt, vide in tertia parte Directorij nostri, & ibi quæ per decretalestam in corpore decretalium, quam in Sexto, & clementinis, ac extrauagantibus continentur, optime inueniuntur.

H A E R E T I C V S.

HAereticus vt ex glo. in c. Illi. 24. q. 3. & ex alijs Doctoribus habetur, pluribus modis dicitur.

Dubius.

Et primo hæreticus dicitur quicumque est dubius in fide. c. Dubius. de hære. vide supra in verbo, Dubius.

Simoniacus.

Secundo modo hæreticus dicitur omnis simoniacus. 1. q. 1. c. Quisquis. vbi dicit Greg. Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc quod sit hæreticus requiritur quod credat se posse emere spiritualia. Vide infra in verbo, Simonia.

Præcisus.

Tertio hæreticus dicitur omnis præcisus ab Ecclesia, secundum quod excommunicatus dicitur hæreticus, 4. q. 1. c. quod autem. Et 23. q. 4. c. Ipsa.

Contra sacrâ
scripturâ ten-
uens.

Quarto hæreticus dicitur, qui sentit contra sanctam scripturam, seu contra ea quæ necessaria, & formali consequentia ex ea eliciuntur, siue qui scripturam sanctam male & peruersè interpretatur, 24. q. 3. c. hæresis.

Nouâ opinio-
nē inueniēs.

Quinto hæreticus dicitur, qui nouam opinionem, vel inuentum sequitur. Inuenit, vt Hæresiarcha: sequitur, vt qui Hæresiarcham imitatur, 22. q. 2. c. hæreticus.

Auferens pri-
uilegia Ro-
manæ Ecce-
siaz

Sexto hæreticus dicitur, qui Romanæ Ecclesiaz priuilegia auferre conatur, dist. 22. c. omnes.

Transgrediēs
præcepta Se-
dis Apost.

Septimo hæreticus dicitur qui præcepta sedis Apostolicæ transgreditur, 19. d. c. N. li. quod, vt dicit. Io. in glo. intelligas si dicat Romanam Ecclesiam non esse caput, nec posse condere canones, aliàs non esset hæreticus, licet peccaret, c. si quem. de rescrip.

Non tenens
articulos fidei.

Octavo hæreticus dicitur qui non tenet articulos fidei, & hoc modo Iudæi, & Gentiles sunt hæretici.

Nouo

Nono hæreticus dicitur qui aliter sentit de articulis fidei, quàm sentit Romana Ecclesia. 2.4.q. 1. c. hæc est fides.

Decimo hæreticus dicitur vel dici potest, si quis de Ecclesiasticis sacramentis aliter sentit, vel docere præsumit, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat, vt in c. Ad abolendam. de hære. Et not. Bar. Hostien. & Doctores.

Male sentiens de sacramentis Ecclesie.

Vndecimo hæreticus dici potest, qui non recipit quatuor generalia Concilia. de quibus in c. sicut Sancti di. 15.

Non et capiẽs quatuor concilia.

Duodecimo hæreticus dicitur generaliter, qui aduersus quodcunque genus veritatis catholicæ supra expositæ opinionem suam peruerse, atq; pertinaciter defendit, vt c. vbi in Ecclesia. 2.4.q. 3.

Attamen multis quæ ad hæreticum pertinere à Doctores dicuntur consideratis, modo infra scripto hæreticum definiemus, videlicet.

Hæreticus est qui post susceptam Religionem Christianam, Christi fidem in generali profitens, aliquem, vel aliquas in speciali opinionem, vel opiniones contrariam, vel contrarias catholicæ veritati pertinaciter tenet, vel sequitur. Quæ definitio quo ad singulas eius partes, in quibus designantur, quæ requirantur ad hoc quod quis proprie hæreticus censetur, declarantur vt infra.

Hæreticus quis sit.

Dicitur autem in prima particula, Qui post susceptam religionem Christianam. Ad hoc enim quod quis proprie censetur hæreticus, necessario requiritur quod primo Christianam religionem sit professus. Nam si errans in fide nunquam suscepisset per Baptismum Christi fidem, non diceretur propter hoc hæreticus, sed infidelis, Paganus, vel Saracenus.

Dicitur autem in secunda particula, Christi fidem profitens in generali, quia vt dicit Sanctus Tho in 2. q. 1. ar. 1. Hæreticus pertinet ad eos qui fidem Christi profitentur, sed eius dogma corruptum est, vnde qui sic à fide Christi recedit, quod nihil de ea credit, proprie non est hæreticus, sed Apostata. Hæreticus autem (vt ait Augustinus) est qui sub nomine Christi doctrinæ resistit Christianæ.

Hæreticus si de iam habet in præsuppositis.

Sequitur tertia particula, Erroneam opinionem aliquam in speciali. Hoc plane requiritur ad hoc quod quis censetur hæreticus, quod erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quod male sentiat de veritate catholica. 2.4.q. 3. c. Hæreticus Hæreticus est qui falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur: & ratio est, quia hæresis est species infidelitatis. Infidelitas autem est in intellectu subiectiue, & ita videtur quod hæresis quæ est species infidelitatis, ex necessitate supponat errorem in intellectu. Ex quo sequitur corolarie, quod factum siue errore in intellectu non facit proprie hæreticum, vt puta si quis fornicatur, licet agat contra veritatem catholicam, quæ dicit, non mœchaberis, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet aut opinaretur esse licitum mœchari, quia quandocunque aliquid necessarium requiritur ad constitutionem

Sine errore
in intellectu
non est hære-
ticus.

alioquin, altero deficiente, impossibile est illud esse, quia si oppositum, videlicet quod sine illo esse posset, iam non requiretur necessario ad constitutionem illius, sed (vt probatum est) ad hoc quod aliquis proprie dicatur hæreticus, requiritur necessario error in intellectu, ergo nullum factum absolute accipiendo, sine errore in intellectu facit hæreticum.

Error qualis
faciat hæreti-
cum.

Sequitur in diffinitione, Contraria catholicae veritati. Hoc plane necessario requiritur ad hoc quod quis proprie hæreticus possit dici, & siue formaliter, siue impossibiliter contrariatur, prout superius de multiplici genere catholicae veritatis loquentes explicauimus. In alijs autem quæ ad fidem non pertinent, nec ad bonos mores, nec concernunt ea, quæ necessaria sunt ad vitam æternæ consecutionem, vt puta quod sol sit maior tota terra, errare non est periculum. Augustinus in Enchiridion. cap. 12. In quibus autem rebus nihil interest ad capebundum regnum, vtrum credantur, an non, vel vtrum vera sint, siue putentur, an falsa, in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut, si est, minimum aut leuissimum. hæc Augustinus. Hæreticum ergo facit non quicumque error, vel quæcunque peruersa opinio, sed quæ catholice veritati formaliter, vel impossibiliter repugnat.

Pertinacia ad
hæresim nec-
cessaria.

Sequitur quinta particula. Pertinaciter tenet, vel sequitur. Hoc profecto maxime requiritur ad hoc quod quis proprie dicatur hæreticus, videlicet quod errorem siue erroneam opinionem, quam contra veritatem, aut inuenit, aut sequitur, pertinaciter teneat, ac sequatur. Hæresis enim, vt in cap. Hæresis. 24. q. 3. ab electione dicitur, quod scilicet eam vnusquisque eligat disciplinam, quam putat meliorem. Electio autem habet firmam adhesionem, & ideo vt dicit Sanctus Thomas super secundam ad Cor. 11. Hæreticus dicitur qui spernens disciplinam fidei diuinitus tradite pertinaciter proprium errorem sectatur, & ideo non quod falsas opiniones tantum gignunt, secundum Augustinum, sed quia eas pertinaciter defendunt, hæretici dicendi sunt. Si enim aliquis male sentiret, & non pertinaci malitia, sed ignorantia, paratus semper corrigi, si id, quod sensit falsum, sibi ostenderetur esse contra fidem, aut determinationem Ecclesie, non esset hæreticus, quia vt dicit August. in de vera Relig. c. 7. Error tandiu potest tolerari, donec accusetur, vel defendatur ab errante. Et in c. Dixit Apostolus. 24. q. 3. Qui sententiam suam quamuis iniquam, & falsam non pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, querunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenierint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi, & in c. Qui in Ecclesia. 24. q. 3. Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correcti vt sanum rectumque sapiant resistent contumaciter, tuaque pestifera, & mor-

Falsas opinio-
nes defendens.

Error quam
diu toleretur.

tifera dogmata emendare nolunt, sed defendunt, hæretici sunt. Hæc Augustinus. Hæc autem hæretici descriptio videtur conformis illi, quam ponit Sanctus Thomas in 4. sent. di. 13. vbi dicit. Secundum nos, hæreticus dicitur, qui à Christi fide quæ catholica dicitur discedit, cōtrariæ opinioni vehementer inhærens per electionem. Et secundum Bonauenturam in sup. loco. Hæreticus est qui diuinæ legis ignorantia, vel contemptu pertinax inuentor, aut alieni sectator erroris, catholicæ veritati mauult aduersari, quàm subijci.

Sed nota, quod pertinaciter affirmare dicitur ille, qui obstinatus vel quodquo modo non vult se remouere de opinione, secundum Io. de Iunol. in clem. 1. de vsuris Et tibi addit, quod licet non affirmet vel neget, sed taceat, tamen pertinaciter credit non esse peccatum, vt puta committere vsuras, dicitur hæreticus mentalis. Facit quod dicit Sanctus Thomas. 2. 2. q. 3. ar. fin. ibi. si quis interrogatus de fide taceret, ex hoc credetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera. &c.

Pertinaciter
affirmare quod
fit.

Item dicitur pertinax secundum Antonium de Butr. vbi supra, ille qui valde impudenter tenet aliquod hæreticum. Hinc est, quod Sanctus Thomas in 2. 2. q. 138. ar. 2. ait. Pertinax dicitur eo quod in proposito suo ad victoriam perseuerat plusquam oportet, vnde hæresis in quantum importat pertinaciam, est species peccati in spiritum sanctum, quia est impugnatio agnitæ veritatis, secundum eundem in 4. sent. dist. in c. 13.

Peccatum in
Spiritu sanctum.

Item dicitur Bar. ff. de susce. tut. l. tutor. §. tutores, qui repletorium. quod ille dicitur pertinaciter resistere, qui Iudici præcipienti non obedit. Et sic facit, quod ille possit condemnari tanquam hæreticus pertinax, qui Inquisitori aliquid asserenti non credit. vnde dicitur. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6. Animo pertinaci. Nam illo casu per contumaciam & excommunicationem, præsumitur in dubio pertinacia, nisi aliud appareat, puta quia inquisiuit de Iudice, vel instabat pro absolutio- ne, vel offerebat satisfactionem, & his similia. Alibi vero non præsumitur pertinacia, nisi de illa constet. vt in clem. 1. §. Porro. de sum. tri. & fid. cat. Et de vsuris clem. Ex graui. §. sane secundum Doct. in alleg. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

Inquisitori,
non credens.

Pertinacia nõ
præsumitur.

Nota tamen quod nomen hæretici aliquando sumitur communiter, aliquando proprie, aliquando propriissime. Communiter sumitur hæreticus quicumque scripturam sanctam aliter intelligit, quam Spiritus sanctus elhagitat, iuxta Hieron. in t. hæresis. 24. q. 3. Et hoc modo hæresis fuit in Iudæis, sicut hæresis Saducæorum.

Communiter
proprie, &
propriissime.

Secundo dicitur hæreticus proprie, quicumque alicuius temporalis cōmodi, & maxime gloriæ, principatusque sui gratia, falsas, ac nouas, idest à religione Christiana exorbitantes gignit, vel sequitur opiniones. vt Aug. dist. in alleg. c. hæreticus 24. q. 3.

Opinio noua
quæ.

Tertio dicitur hæreticus propriissime, videlicet cum superadditur ipsa pertinacia in defendendo fallitatem, vel impugnando veritatem, & per hanc distinctionem respondetur ad multa argumenta. Nota etiam, quod omnis opinio, quæ non habet initium ad doctrinam Christi, quæ est fundamētum catholicarum veritatum, noua reputatur, quantumcumque secundum tempus sit antiqua.

Hæreticus factus.

Hæreticus non solum verbo, vel scriptis, sed etiam facto dici potest, vt Lopus, Abb. Antonius de Butr. & Ioan. de Imol. dicunt in elemen. vni. de vsuris, & Squillacen. de si. ca. c. 3. dicens. Si quis non solum in verbis asserat pertinaciter vsuras non esse peccatum, sed etiam factis, puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, vel simile quid agendo, quod tunc si ex hoc granata sit eius opinio, ita quod dici possit ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit contra eum de hæresi. l. 1. q. 3. Estimant, & c. non solum, vbi habetur, quod non solum verbis, sed etiam factis Deum negamus, secundum eos. Ad hoc 25. q. 1. e. violatores. ibi. Proterue agunt, aut lo-

Hæreticū faciunt signa infidelitatis.

qui præsumunt, & in c. accusatus § ille quoque, de hære. lib. 6. vbi ponuntur certi casus per quos quis incidit in hæresim facto, & opere, licet nihil asserat, & per consequens manifeste hæreticus dici potest, in quantum sunt in eo signa infidelitatis. Hinc est, quod si quis contrahat cum aliqua legitime per verba de præsentī, & postea illa viuente propria auctoritate contrahat cum alia, Inquisitor potest contra talem sic contrahentem inquirere, qualiter sentiat de sacramento matrimonij, secundum Dominicum post Lapum in alleg. c. accusatus. §. sane, vnde Bal. in l. nemo clericus. C. de sacrosanc. eccles. dicit, quod si profusus egreditur de monasterio, & accipit vxorem palam, quod hæreticus est, cum faciat contra sacramentum matrimonij, & potest Inquisitor eum punire de hæresi, si velit errorem suum peruenaciter defendere. Vide Squillacen. in trac. de fide catho. cap. 16.

Clericus palam ducens vxorē.

Nota iterum, quod non solum verbo, sed etiam facto quis hæreticus esse probatur, vt si quis librum hæreses continentem composuisset, vel recepisset consolationem ab hæreticis, vel vadit pluries ad prædicationes illorum, vel similia facit, per quæ manifeste ostendit, se cum hæreticis conuenire, & ipsis credere. Calder. in suo direct. Nam ex factis animus declaratur. l. dolum. ff. de dolo. & c. sicut enim. & cap. qui viderit mulierem. 3. 2. quæstio. 5. Quinimo plus est factis aliquid demonstrare, quam

Pluribus hæreticū audiens.

verbis, vt not. in cap. dilecti. de appel. per Antonium de Butr. & Imol. Facti etiam euidencia quis probatur hæreticus, vt si quis (vt dictum est) componat libros hæreticos, vel prædicet hæreses, vel defendat errores, nam tunc conuincitur facto, quia ipsa euidencia patrat sceleris probatione non indiget, cap. euidencia, de accusatio. Secundo per testes, cap. in omni, de testi. & c. accusatus, §. licet. de hære. lib. 6. Tertio per confessionem, c. quorum appel. non recipit. l. 2. ff. de custo. reo. l. confessus.

Ex factis animo declaratur.

cap. in omni, de testi. & c. accusatus, §. licet. de hære. lib. 6. Tertio per confessionem, c. quorum appel. non recipit. l. 2. ff. de custo. reo. l. confessus.

Hæreticus factus.

Et

Et confessio qua probatur hoc crimen, tripliciter fieri potest. Primo ore proprio. 1. §. q. 6. c. 1. & 2. Secundo facti euentia. vt 28. di. c. Priusquam. Tertio fuga vel contumacia. 24. q. 2. c. Damnationis. Quarto per instrumentum, vt si quis fecisset per instrumentum, q̄ ille prædicauit, vel docuit hæreses, vt d. l. 2. C. Quorum appel. Quinto probatur per præsumptiones. vt late per Io. Andr. in addi. ad Spec. tit. de probatio. circa fi. Sed quanto crimen est maius, tanto maiores, & euidentiores præsumptiones requiruntur, text. not. cum glo. in cap. literas. de præsumpt. & ibi not. per Abb.

Hæresiarchæ qui sint, & qui manifesti, quive secreti, affirmatiui q̄; vel negatiui qui dicantur hæretici. Hæresiarchæ qui sint.

Nota q̄ sicut Patriarcha patrum princeps dicitur, sic Hæresiarcha dicitur hæreticorum princeps, ab archos græcè, quod est princeps latine, & hæresis, quasi princeps in hæresi, seu hæresû. Illi namque (vt iam dictum est) proprie dicuntur hæretici, qui errorem eorum, quæ sunt fidei, in mente, & pertinaciam in voluntate habent. Verum, qui huiusmodi errorem inueniunt, vel renouauerunt, conuixerunt, vel iam adinuentum, & confidum alios docuerunt, magistri erroris effecti sunt, vt 24. q. 3. c. Quid autem. vbi Leo Papa sic ait Qui aliorum errorem defendunt, damnabiliores sunt illis qui errant, quia non solum errant, sed etiam alijs offendicula erroris præparant, & confirmant, vnde quia magistri erroris sunt, non tantum hæretici, sed etiam hæresiarchæ dicendi sunt.

Manifesti vel secreti hæretici qui sint, declarat Innocentius Papa respondendo canonicis Tholosanis, & habetur. de verb. signifi. c. Super quibusdam. Dicit super quibusdam mandatorum articulis, & infra Tua deuotio postulauit a nobis, qui sumi dicendi hæretici manifesti, Super quibus duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, ac profitentur, & defundunt errorem: vel etiam qui coram prælatis suis conuicti sunt vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati sunt super hæretica prauitate. Manifesti, vel secreti hæretici.

Secreti vero hæretici per oppositum dicendi sunt, qui eorum quæ sunt fidei errorem habent in mente, & proponunt in voluntate habere pertinaciam, sed verbo tamen vel facto exterius non ostendunt, & hi sunt in duplici differentia. Occultus namque dupliciter potest distingui, scilicet prout distinguitur contra publicum, siue notorium, & prout distinguitur contra exterius. Occultus secundo modo, scilicet pure mentalis, cum non sit excommunicatus, potest absolui à suo confessore. Sed si extra, etiam si sibi nec exteriori loquela dixerit, excommunicationem in cæna Domini incurrit, & insuper omnes pœnas contra hæreticos in iure contentas. Vide Tho. Caietani in summula de peccatis. ver. Hæretici. Et sic solum ab Inquisitore absoluetur. Occultus primo modo, Occultus dupliciter.

& in foro conscientiz tantum absolutus siue ab Inquisitore, siue ab alio, videlicet Episcopo, postea delatus Episcopo, vel Inquisitori de hoc crimine, non erit immunis à temporalibus pœnis, & sic poterit accusari, siue denunciari, & puniri. Nam & si per penitentiam quis restituitur gratiæ, non tamen restituitur dignitati suæ pristinæ, & statui, vt c. primo, di. 6. de pœni. & 1 s. q. 4. cap. presbyter. In crimine namque hæresis, sicut & in alijs criminibus enormibus, duplex imminet pœna, spiritua- lis videlicet, & temporalis. Prima diimititur per sacramentum peniten- tiæ, non autem secunda, sicut in peccato homicidij, furti &c. quia neque confessio, neque penitentia sacramentalis liberat furem a furca. ff. de fur- tis. l. Qui ea mente, imo etiam iste absoluetur ab excommunicatione, qua fuit ligatus. Nec poterit dici quodd quantum ad hoc sibi profit absolutio sacerdotis, quia non est huius criminis iudex in foro fori, cum potestas cognoscendi, puniendi, & absoluendi de hoc crimine sit solum- modo Episcopis, vel Inquisitoribus attributa, & ideo confessio facta coram sacerdote, vel absolutio ab eo facta non impedit processum Iudicis competentis, vt c. At si clerici, de iudi. Et c. si à non competenti, per totum. Nec potuit dici, quodd per sacerdotem fuerit dispensatio, & quodd sibi fuerit imposita penitentia, quia dispensatio criminis ei demum permittitur, qui de eo potest cognoscere, vt c. lator. Qui si sint leg. Quæ auctoritas olim solis Episcopis fuerat concessa, licet hodie sit Episcopis, & Inquisitoribus concessa. Et propter hoc quodd istis conceditur, cæte- ris omnibus intelligitur denegatum, vt di. 2 s. c. Qualis. Et de præsumpt. c. Nonne.

Absolutio sa-
cerdotis quid
operetur.

Affirmatiui,
& negatiui.

Horum etiam hæreticorum aliqui dicuntur Affirmatiui, aliqui Negatiui. Affirmatiui sunt, qui eorum errorem in mente, & verbo vel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

Negatiui vero hæretici dicti sunt, qui coram Iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi quos non volunt, vel non possunt repellere iuste conuicti sunt, sed non confessi, imo in negatiua semper perleuerant, ver- bo fidem catholicam profitentes, & verbo etiam hæreticam prauitatem detestantes. Hi quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, licet alijs conuersationem bonam prætendant, hæretici absque dubio sunt censen- di. Euidenter namque impenitentes sunt, qui peccatum de quo conuincuntur, dissentunt. Host. in sum. tit. de hære. §. qualiter quisque deprehendatur in hæresim. vbi sic ait. Aduerte tamen sane intelligendo, quia vocatus, aut confitetur errorem suum, aut negat. si confitetur, & infra. Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per ecclesiasticum Iudicem, ad quem id pertinet. vt in cap. Ad abolendam. de hære. Et infra co. tit. §. qualiter diimitatur. Et hoc præsentibus secularibus potestatibus, vel eorum Baluiis, vt animaduersione debita puniatur, hæc Host.

Nota

Abiurare ne-
gantes. hær-
etici.

Nota quòd hæretici suas hæreses abiurare negantes, vel relapsi relin-
quendi sunt, si sunt sæculares: si autem clerici, sunt primum degradandi,
deinde tradendi sunt curiæ sæculari secundum formam c. degradatio.
de pœn. lib. 6. animaduersione debita puniendi, vt c. Ad abolendam. de
hæret. & c. excommunicamus el. 1. eo. vbi dicit Abb. & allegat Io. Andr.
in quadam apostilla, quòd isti sunt tradendi, nisi velint redire ad fidem, &
sic sentit quòd nedum ante damnationem de hæresi, sed etiam post sen-
tentiam possunt redire ad fidem, & euadere pœnam. idem tenet glo. in c.
penul. de hæreti. scilicet in lapsu, sed tex præalleg. Ad abolendam. facit
in contrarium, qui dicit, quòd incontinenti redeant, & sponte. Nam post
damnationem videtur hoc facere timore pœnæ. sicut quod notat Archid.
in c. vt commissi. eo. tit. lib. 6. vbi relapsis dumtaxat non parcitur, sed pri-
ma opinio est mitior, & ideo tenenda. pro qua facit c. Accusatus. eo. titu.
li. 6. vbi relapsis dumtaxat non parcitur, ar. regulæ. Odia, & regulæ. In
pœnis, de reg. iur. lib. 6. & ad c. Ad abolendam Respondendum est, quòd
satis incontinenti dicitur redire si nullam dilationem expectat, nec im-
positionem pœnæ. ar. l. d. ponderet Vel potest dici, quòd aut sunt con-
dennati de hæresi, sed non sunt adhuc traditi curiæ sæculari, & habet lo-
cum istud c. ex quo ad istum effectum dicuntur incontinenti redire, aut
sunt traditi curiæ sæculari, & priuati omni priuilegio per degradatione
actualem, si sunt clerici, & tunc non est locus pœnitentiæ in consulto prin-
cipe, id est summo Pontifice.

Incontinenti
redire qd sic.

Qua autem pœna puniri debeant hæretici curiæ sæculari traditi, siue
relicti. Io. Andr. & Host. dicunt quòd pœna ignis, allegantes illud Euang.
Io. 15. Si quis in me non manet mittetur foras sicut palmes, & arefcet, &
colligent eum, & in ignem mittent Sed ius civile punit hæreticum ca-
pitali pœna, seu pœna mortis. vlt. Arriani, C. de hæret. l. vlt. suppl. ff. de
pœn. quàm pœnam debitam esse interpretatur consuetudo in eo. Euang.
fundata.

Cõsuetudo in
Euãgelo tua
data.

Ordinem autem quo huiusmodi delinquentes traduntur, siue relin-
quuntur curiæ sæculari, vide in c. Nouimus de ver. sig. vbi sic habetur, qd
clericus qui propter flagitium graue & damnosum fuerit degradatus, tan-
quàm exutus priuilegio clericali foro sæculari per consequentiam appli-
cetur, cum ab ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio cele-
branda, sæculari potestate præsentate ad ponendum eidem cum fue-
rit celebrata, vt in suum sortum recipiat degradatum, & sic intelligitur tra-
di curiæ sæculari, pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, vt
citra mortis periculum circa eum sententia moderetur. vbi gl. super. ver.
Aliud flagitium. ait, puta hæresi. In corrigibilis igitur siue expressus in pri-
mo videlicet lapsu, siue præsumptus videlicet in secundo lapsu, debet tra-
di curiæ sæculari animaduersione debita puniendus. c. Ad abolendam. &
gl. in c. cum non ab homine. de iudi.

In corrigibilis
dupliciter.

Sanguinis effusionem abhorret Ecclesia.

Nota in ver. tradi, quia dicunt quidam, quod non debet fieri traditio realis, ne videatur Ecclesia consentire effusioni sanguinis quam abhorret. c. sententiam sanguinis, ne cler. vel. mona. & in Archiep. de rapt. li. d. c. 1. & de excels. præla. c. ex literis, propterea dicitur in tex. d. c. nouimus. Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, & c. vbi not. Abb. dicēs, quod Prælatus debet mouere Iudicem sæcularem ad pietatem exemplificando de Petro, & Magdalena, qui peccauerunt licet grauiter, pœnituerunt tamen, & Christo gratissimi fuerunt.

Notabile dictum.

Sed Hostiē. dicit, quicquid dicatur ad hoc, fit ista traditio, vt puniatur morte, & solet communiter dici, quod ista intercessio est potius vocalis, & colorata, quàm effectualis. sed isti minus bene dicunt, quia videtur dicere contra tex. in d. c. nouimus, dicentem efficaciter intercedendum esse, & non ficte. Nec obstat si dicatur, ad quid ergo traditur, cum ipsa Ecclesia possit pœna minori cum punire? respondetur, quod cum delictum sit atrocissimum, morteq; dignissimum, Ecclesia non vult illum amplius in suo foro, ideo degradatum eiecit de eo, vt cæteri clerici timeant, ac sibi caueant, sæculares vero relinquit curiæ sæculari, quia ad ipsam non spectat punire atrocissima scelera, sed seculari Iudici imponere, vt puniat, & quia pia gerit viscera, sanguinemq; abhorret Sancta Mater Ecclesia, rogat, vt citra sanguinis effusionem reus puniatur.

Baptizare & imagines.

Nota pro maiori declaratione eorum, quæ supra diximus, quod nullum factum sine errore in intellectu constituit hominem hæreticum, & propter hoc nec baptizare imagines, nec adorare dæmonem, nec Christi corpus conculcare, & alia similia faciunt hominem hæreticum absolute: possunt enim talia fieri absq; errore in intellectu. Talia tamen agentes, licet ex natura rei absolute non sint hæretici, præsumptione tamen iudicantur, & puniuntur vt hæretici, quia omne male factum malo animo præsumitur factum, vt e. omne, de præsump. Archid. Floren. in sum. 2. par. tit. 12. c. 5. de hæresi. Siluest. ver. Hæresis primo. §. 3. & 5. Quare diligenter sunt inquirendi per coniecturas, si error sit in intellectu, vel non, & ita grauius, vel leuius sunt puniendi.

Notabile.

Errans in his, quæ explicite tenetur credere, etsi non sit pertinax, hæreticus dicitur, vt si quis diceret Christum ex Maria Virgine non esse natum. Si autem erret in his, quæ explicite credere non tenetur, nisi adit pertinacia, non dicitur hæreticus. Vt si quis idiota dicat Iacob esse, vel fuisse patrem Abraham. Archiep. Floren. & Siluest. vbi supra. Hæc tamen bene consideranda sunt. Quid autem explicite, & implicite quis credere teneatur, dictum est supra in ver. Credere.

Hæreses non malo animo dicere.

Similiter si quis deprehenditur aliquam propositionem hæreticam dixisse, licet dicat se non malo animo loquutum fuisse, iudicatur vt hæreticus, quia Ecclesia noui nisi actus exteriores iudicat, nam animum solus Deus iudicare potest. Et si igitur non sit hæreticus, nisi qui errorem habet

bet in intellectu, & pertinaciam in voluntate, præsumptione tamen iuris hæreticus iudicatur, qui verbum profert hæreticum. Ex abundantia enim cordis os loquitur, aut Christus, & qui sunt in voce, sunt signa eorum, quæ sunt in anima passionum, dicit Arist. in primo Periher. Merito igitur suspicatur Ecclesia aliquem eo animo esse, quo verba sonant. Vnde & cap. pri. de præsump. dicitur, Omne male factum, malo animo præsumitur factum. Vide Gond. in trac. de hære. q. 1. in fi. Arch. Floren. 2. par. tit. 12. cap. 5. Et not. in d. c. 1. de præsump. quia nemo est æstimandus dixisse, & mente non sentit, i. de suppell. leg. l. Labeo. & vide in decisionibus Rotæ, de hære. decisio. prima, in antiquis, & Carre. in trac. de hære. num. 2. 6. 9. & 42. & in ead. abolendam, de hære. ibi. Aliter sentire, aut docere. Consideranda sunt qualitas personæ loquentis, modus loquendi, scandalum datum, & similia. Si tamen verba hæreticalia quis scienter exprimat, illa videlicet asserendo, hæreticus probatur. Calder. in 2. colum. sui Directorij. Mala enim fides alicuius deprehenditur verba, cap. si rector, distin. 43. & dist. 93. cap. legimus. Calder. in 2. consi. de hære. vide Tabien. in ver. excommunicatio 5. casu 4. contra hæreticos. §. 6. Et nota, quòd in dubio præsumitur pro hæresi, & contra hæreticum, saltem ad imponendam poenitentiam salutarem. Ioan. de Imol. in Clemen. 1. quia tutius est in hoc crimine innocentem condemnare, quam nocentem absolueri. Franciscus Squillacen. in trac. de si. ca. c. 34. Et adde not. per Felin. in cap. auditis, de præsump. vide etiam Marsil. in singul. 151.

Personæ qualitas, modus loquendi, & datum scandalum.

Contra hæreticū semper præsumitur.

Nota etiam, quod deprehensum in hæresim, siue etiam suspectum de ea potest Inquisitor capere, arestare, ac tutæ custodiæ ponendo etiam in compendibus, & manicis ferreis, & etiam processum facere, & formare sine diocesano, ut in clemen. 1. de hære. Potest etiam cum duro carceri tradere sine diocesano, dummodo hoc fiat ad custodiam, & non ad pœnam. Concor. Abb. & limitat illum textum, clemen. 1. ver. duro. per argumentum à contrario sensu, & Alexand. in cap. quauis, de pœnis, lib. 6. 26. quæst. 1. cap. viduas, hæc Ioan. de Imol. in dicta clemen. 1. in dicto ver. Duro. Super glo. super ver. tormentis. Tales nanque si volunt redire ante sententiam recipiuntur, sed nihilominus ad perpetuos carceres condemnantur, cap. excommunicamus, 2. de hære. Et per Directorium antiquum, q. 93. Frauc. Squillacen. tamen in tract. de sid. cath. cap. 29. tenet, quòd si non notorie est deprehensus, nec est timor, quòd alios corrumpat, quòd Iudex aliam poenitentiam loco carceris potest imponere. Hoffieu. in sum. de hære. §. qualiter deprehenditur. And. de Isern. in athen. Gazaros. Si post sententiam volunt redire, non est in potestate Inquisitoris eos ad misericordiam recipere, quia tunc functus est officio suo. Abb. tamen in c. excommunicamus, 2. de hære. videtur sentire, quod semper possunt acceptari, dummodo non expectet pœnam ignis, sed prima opinio

Sine diocese no quid possit Inquisitor

Loco carceris alia pœna potest imponi.

opinio est rationabilior, licet secunda videatur magis pia, & prima præcatur ab Inquisitoribus. 2. requirit principis oraculum.

Nota tamen quod aliqui putant non esse verum, quod volentes redire recipiuntur ad perpetuos carceres, sed dicunt id fieri debere cum redire nolentibus, quia in pluribus textibus dicitur, redire noluerint, & per glo. in c. Inter sollicitudines. de purga. cano. in fine vlt. glo. Sed decipiuntur isti, quia text. ille est corruptus, & glo. est falsa. Et vide Abb. in c. excommunicamus 2. de hære. §. si qui autem, & Ioan. de Ana. in c. sicut de hære. nu. 3. qui dicunt, quod hæreticus etiam volens redire ad fidem, non cuitat nisi poenam mortis, & quod pro delicto commisso debet detrudi in perpetuum carcerem.

Mortem tantum vitare rediens hæreticus.

Possit forte distingui cum auctore libri, qui Lucerna Inquisitorum dicitur, quod si statim redeunt ad fidem post deprehensionem, tunc non recipiuntur ad carceres perpetuos, sed mitius cum eis agitur. Si autem expectant torturam, vel sententiam, & postea redeunt, tunc non recipiuntur nisi ad carceres perpetuos, & de his forte loquitur c. excommunicamus. 2.

Appellans, & nolens abiurare.

Si quis autem cadit in hæresim iam damnatam ab Ecclesia, & dum ab Inquisitore corrigitur, & sibi imponitur, ut illam abiuret, negat illam abiurare, & dicit se dixisse verum, appellatque ad summum Pontificem, appellatio illa non est admittenda, sed tanquam pertinax est puniendus. Alpho. de Castro. de iusta punitione hæreticorum. l. 1. c. 10. Si quis autem est conuictus de hæresi legitima testimonio productione, vel propria confessione, vel facti euidentia, & fugit, vel se absentat, vel citatus non vult comparere, talis publice est citandus, etsi non comparuerit, tanquam hæreticus impœnitens est condemnandus. Si autem comparuerit, & voluerit abiurare, ad arbitrium Inquisitoris recipiatur. Si vero abiurare negauerit, tanquam impœnitens brachio seculari tradatur. Tabie. ver. Inquisitor. §. 2. §. super ver. Abiurans.

Negans comparere.

Omnes igitur hæretici, vel suspecti de hæresi, cuiuscunq; sint conditionis, hæresim abiurare volentes, sunt ab Ecclesia recipiendi ad vnitatem fidei, & ad poenitentiam, per quam consequi valeant animarum suarum saluationem, admittendi. Hæc conclusio patet.

Et primo sic, quia Ecclesia, quæ est pia mater, nulli claudit gremium reuertenti. C. de sum. tri. & fid. cath. l. Inter claras, circa fin. Secundo, quia de liciti veniam peccantibus non uegamus, dicit Imperator. C. de here. l. Manichæus, & de poeni. dist. 3. c. Adhuc instat. Tertio, quia hæresis est quædam species infidelitatis, sed alij infideles volentes reuerti, seu venire ad fidem, ab Ecclesia recipiuntur, ergo & hæretici sunt recipiendi. Quarto sic, salus animæ ex ordine charitatis est omnibus appetenda, & procuranda, non solum ad amicos, sed etiam ad inimicos, iuxta illud Matt. xi. quinto. Dilige inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos. Ergo, cum

Hæresis est species infidelitatis.

sine vnitatē Ecclesiæ salus esse non possit, sequitur, quod omnes quantum cunque peccatores, & quotiescunque etiam fuerint reuertentes ad Ecclesiam, sunt ab ea ad vnitatem recipiendi. Et nota ex Zasio. consi. 23. 1. partis, cum Imperator. in l. Manichæos. in fin. C. de hære. clare dicat delicti se veniam pœnitentibus dare, non est locutus de pœnitentia quo ad forum conscientiarum, quia de foro illo nihil ad Imperatorem, sed de pœnitentia fori secularis sensit. & hic vnicus text. in eo quod in heresim lapsi & reuerſi, post pœnitentiam delicti non denegatur, si antequam testibus sint conuicti, vltro reuertantur. Et apertius Philip. Francus in c. vt commissi. 4. not. tenuit reuerſos ad fidem, morte naturali non esse puniendos, quamuis carceris perpetui pœnam non euitent, quæ tamen in aliam pœnam iudicis arbitrio commutari possit. & idem in glo. super verbo. in uitandi. in d. c. vt commissi. dicit, sicut post delictum volenti redire parçitur, contra l. Qui ea mente. de furt. ita etiam post sententiam diffinitiuam commutationem pœnæ fieri posse, vt in glo. dum non sit relapsus. c. super e9. c. vt commissi. co. tit. Porro Dominicus de Sancto Gemignano in d. c. vt commissi. penul. colum. secutus Archid. tenet q̄ clericus hæreticus, qui paratus est ante condemnationem reuerti ad vnitatem Ecclesiæ, deponi seu degradari non debeat. Quod si in clerico, qui literatus esse, & legem Dei nosse debet, hoc verum est, quis sanæ mentis id in simplici laico, & idiota denegaret, vt sicut ille non degradatur, ita & iste morte naturali non condemnatur? & facit argum. Host. in cap. excommunicamus. 2. §. damnati in princ. de hæret. vide diffusius per Zassium in consi. 23. primæ partis.

Imperator in foro conscientiarum non se intromittit.

Secunda conclusio est, Hæreticus ad Ecclesiam reuerſus de rigore iuris non est ad ordines, nec ad aliquam dignitatem promouendus, quia secundum Apostolum. 1. ad Thimo. 3. oportet Episcopum testimonium habere ab his qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Non conuenit enim illum in Episcopum sublimari, qui in tantum opprobrium Ecclesiæ incidit, vt relicta fidei veritate, hæresis fuerit ignominia natus, clericus tamen (vt dictum est supra) post abiurationem poterit in ordine suo perseruare. Vide in ver. Clericus.

Hæreticus rediens non promouendus.

Tertia conclusio est. Hæretici qui nunquam fuerant relapsi, de misericordia & dispensatione, postquam fuerint recepti, & debitam pœnitentiam egerint, si Ecclesiæ necessitas, vel utilitas exigent, possunt ad ordines assumi, vel ordinum suorum executionem habere, & ad dignitatem Pontificalem sublimari. Patet, vnde Paulus prius increpatus, Ecclesiæ persecutor, & blasphemus, correctus & veniam consecutus, in vas electionis, & in Apostolum est promotus. Act. 9. Sic & Augustinus, qui post hæresim Manichæorum laudabiliter est conuersus, doctor veritatis, hæresim destructor factus, exposcente necessitate, & utilitate Ecclesiæ in Hipponensem Episcopum est sublimatus. Et quod de Episcopis

Reconciliatus quo possit ad dignitates promoueri.

scopo dicitur, idem & de alijs clericis ordinatis dicitur.

Relapſorum
hæreticorum
bona cõſiſca
ta.

Quarta conclusio erit. Hæretici relapſi renunciantes hæreſi, licet ad vnitatem Eccleſiæ ſint recipiendi, non tamen quo ad conſiderationem vitæ, aut bonorum ſuorum temporalium. Patet conclusio quo ad primâ partem, ex prima conclusione. Quo ad ſecundam patet per c. Ad abolendam, de hære. vbi dicitur, illos qui poſt abiurationem erroris deprehendi ſi fuerint in abiuratam hæreſim reincidentiſſe, ſeculari Iudicio ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos, q̄ Guil. in glo. dicit intelligendum, cum poſt huiusmodi abiurationem, vel purgationem deprehenditur in hæreſi, ſive per facti euidentiã, ſive per confeſſionem propriam, ſine per teſtes, in quo caſu non parcitur ei nec quo ad bona, nec quo ad vitam.

Relapſus occulte quomodo recipiatur

Si autem abſque huiusmodi deprehenſione occulte reincident, & occulte pœnitens reuertatur ad Eccleſiam, parcitur ei quo ad vtrũque. Conclusio quo ad ambas partes declaratur, & ſic ſecundum. S. Thomam. 2. 2. q. 9. ar. 4. Eccleſia enim ſecundum Domini institutionem ſuam charitatem extendit ad omnes, & non ſolum ad amicos, ſed etiam ad inimicos, & perſequentes, ſecundum illud Marthæi 5. Diligite inimicos veſtros &c. Pertinet autem ad charitatem, vt aliquis bonum proximi velit, & operetur. Eſt autem duplex bonum, vnum quidem ſpirituale, ſcilicet ſalus animæ, quod principaliter reſpicit charitas: hoc enim ex charitate debet alijs velle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes quomodoſcuque relapſi fuerint, ab Eccleſia recipiuntur ad pœnitentiam, per quam recuperatur via ſalutis. Aliud autem eſt bonũ quod ſecundario reſpicit charitas, bonum ſcilicet temporale, q̄ non tenemur ex charitate alijs velle, niſi in ordine ad ſalutem æternam, & eorum, & aliorum. vnde ſi aliquid de bonis huiusmodi exiſtens in vno, impedire poſſet æternam ſalutem in multis, non oportet quod ex charitate hoc bonum ei velimus, ſed potius quod velimus cum illo carere, tum quia ſalus æterna præferenda eſt bono temporali, tum quia bonum multorum præfertur bono vnius.

Quare relapſi morte puniuntur.

Si autem hæretici reuertentes ſemper reciperentur, vt conſeruarentur in vita, & in alijs bonis temporalibus, poſſet in præiudicium ſalutis aliorum hoc eſſe, tum quia ſi relaberentur alios inſicerent, tum quia ſi ſine pena cauderent, alijs in hæreſim liberius laberentur. dicitur enim Eccleſ. 8. Et enim quia non cito profertur contra malos ſententia, abſq; vilo timore peſſeprant filij hominum mala. Et ideo Eccleſia primo quidem reuertentes ab hæreſi non ſolum recipit ad pœnitentiam, ſed etiam conſeruat in vita, & interdum diſpenſariue reſtituit eos ad Eccleſiaſticas dignitates, quas prius habebant, ſi videantur vere conuerſi, & hoc frequenter pro bono pacis legitur eſſe factum. Vbi nota iuxta Hoſt. quod circa tales adhibetur quadruplex diſpenſatio, ſcilicet ſimplena,

implena, vt recipiantur in ordinibus suis iam susceptis, ablata eis in post-
 terum omni spe promotionis. 1. q. 1. cap. si quis hæreticæ. Plena, vt possint
 sacerdotes fieri, & ultra. 1. q. 7. cap. conuenientibus. Plenior, vt possint
 Episcopi esse, non primates, 1. 2. dist. cap. nos consuetudinem. Plenissima,
 vt ad omnes ordines, & dignitates pronoucantur, 23. q. 1. capitu-
 ipsa pietas.

Idem omnino dicit Gofr. & etiam Rai. Sed quando recepti interdum
 relabuntur, videtur esse signum inconstantia eorum circa fidem, & ideo
 ulterius redeuntur recipiuntur quidem ad pœnitentiam, non tamen li-
 berantur à sententia mortis, & hoc fit, vt dicit Alexander de Hales, pro-
 pter criminis abhominacionem, & vt alij timeant similia attentare. Et
 nota quòd huiusmodi relapsi, etsi ad pœnitentiam recipiantur, non ta-
 men incorporantur, secundum Ioan. And. in Ecclesia imo eorum cine-
 res non sunt in sacro cœmeterio sepeliendi. Et vide glo. 1. in c. statutum
 alleg. in vcr. reincorpor.

Relapsi non
 incorporantur
 Ecclesie.

Nota etiam quòd hæreticorum impœnitentia, vel relapsorum pœ-
 na non est mors quæcumque, sed mors talis, videlicet ignis. Abb. in cap.
 ad abolendam, de hære. supra glo. in ver. audientia, & allegat Host. post
 Ioan. And. & dicit quòd in hoc conueniunt lex diuina, canonica, ciuilibis,
 & consuetudo. Confir. Fel. in l. seu constitutione, quæ incipit, Inconfu-
 tibilem tunicam.

Relapsorū, &
 impœnitentia
 pœna.

Hæreticus qui post abiurationem, & pœnitentiam fuit perpetuo car-
 ceri traditus, iux. c. excommunicamus, 2. de hære. si postea ex carceribus
 fugiat, ex hoc solo dicitur relapsus, siue impœnitens, ita qd ei deneganda
 esset audientia, & Iudici sęculari tradendus, iux. c. ad abolendam, de hære.
 Fel. in d. c. excommunicamus. Io. And. in c. vt commissi, de hære. lib. 6. f.
 penul. Arclan. in trac. de hære. nu. 6. Vide tamen supra in ver. Carcer, &
 in ver. Fuga, per totum.

Fugiens ex
 carceribus.

Hæreticus hæresim abiurans si pœnitentiam sibi ab Inquisitore im-
 positam non adimpleuit, habetur pro relapso, & impœnitente, & pœna
 impœnitentium puniri debet, si tamen abiurauit, vt hæreticus, & non ali-
 ter. Ioan. de Imo in Clem., in glo. super ver. propagine, de hære. Io. Cal-
 der. in c. literas, de præsumptio. Freder. de Senis in consi. 156. Arclan. in
 trac. de hære. not. 30. Squillacen. tamen in trac. de sic. c. 19. dicit, Si pœ-
 nitentia iniuncta non est contraria hæresi abiurata, non debet cœferi
 propriæ impœnitens, vel relapsus, dato quòd eam non adimpleat. Quæ
 opinio licet sit pia, quia tamen minus probata, minus secura videtur, quã
 prima, maxime si pœnitentia neglecta sit alicuius considerationis, & non
 minuscule entitatis.

Pœnitentia ne-
 glecta quid
 importet.

Hæreticus punitur non tantum si est vilis persona, sed Papa ipse, &
 Imperator, & quilibet alius, & deponitur à dignitate, & potestate, vt 40.
 di. c. si Papa, 24. q. 1. c. cum pacem, & c. ad abolendam, de hære. f. 1. & 2.

Papa propter
 hæresim de-
 ponitur.

vilis

Religiosus
gravius puni-
tur.

vilis tamen persona grauius punitur quo ad pœnam corporalem, secus autem quo ad pœnam pecuniariam. Io. de Ana. super c. excommunicamus. 1. de hære. §. credentes. Zabai. super Clem. 1. de hære. §. verum. not. 3. Religiosi autem grauius puniuntur, si in hæresim deliquisse inuenti fuerint, quàm puniantur seculares, argumentum in c. accusatus. de hære. li. 6. Tabie. in ver. Inquisitor. §. 9. Caret. in trac. de hære. Alexander III. in bulla incipiens. Cupientes. Genin. & Francus in d. cap. accusatus. §. fin. de hære. lib. 6.

Supercompli-
cibus torque-
das reus.

Hæreticus conuictus de hæresibus, etsi super hæresibus non sit torquendus, torqueri tamen potest super complicibus & socijs. c. excommunicamus. de hære. §. adijcimus. Et C. de malef. & math. l. fin. Angelin l. & si certus. ff. ad s. na. syllæ. & hanc opinionem firmat Bal. in l. milites. C. de quæstioni. & sequitur August. de Arinino in additio. ad Ang. loco præalleg. & Foller. in pract. reindurati torqueantur. num. 3. in criminalibus enim debet reus torqueri super complicibus, quando eos sponte prodere non vult, & tamen delictum est tale, p̄ communiter sine socijs, & complicibus committi non consuevit. Vide Io. Ant. Blancum in tract. de Indicijs, & quæstio. nu. 378. ibi in primo casu. Vide etiam infra in ver. Indictum nu. 11.

Post confes-
sionē negās.

Hæreticus qui suos confitetur errores iuridice, & dum audit sententiam contra se, & pœnitentiam quam sibi imponit Inquisitor, negat se unquam fuisse hæreticum, vel talia dixisse, seu tenuisse, quæ tamen confessus est, & quòd talia confessus est propter tormenta data, seu timore tormentorum, quæ ei minata fuerunt, non auditur, sed si sic dicit, debet tradi brachio seculari vt impenitens, quia non videtur vere sed fidei confessus. vt de pœni. dist. 3. c. pœnitentia. videtur enim talis in negatiua persistens defecisse ip̄ pœnitentia, & purgatione sibi iniuncta, & ideo tanquam hæreticus est puniendus. c. literas. de præsump. & de purg. cano. Inter sollicitudines. in fin. Misericordia enim non debet fieri, nisi ei qui redit ex puro, & vero corde ad fidem. c. vt officium. de hære. Et venia non datur nisi correcto. de reg. iur. c. peccati venia. Idem dicitur de eo, qui post abiurationem factam, & pœnitentiam ab Inquisitore susceptam, dicit se non errasse. Io. Calder. in suo directorio Inquisitionis.

Hæreticorum bona quomodo fisco applicentur, vide supra. in ver. Bona hæreticorum.

Hæreticorū filij quomodo ex delicto patris puniatur, Vide in ver. Filij.

Nota etiam ex Vlderico Zasio in l. si debitor. ff. quæ in feud. ered. Et dicit Bar. hic, q̄ lex ista faciat ad vtilitatē nostram pro hæreticis, quia bona eorū eo ipso q̄ sunt hæretici, ipso iure iam sunt confiscata, & acquiruntur Inquisitori. c. cum secundum. de hære. li. 6. Quod si talis hæreticus aliena ret scienti emptori, inclinatur in hoc Bar. q̄ debeat restitui, sed cum ista materia sit canonica, ipse non se intromittit. Vide supra in ver. Confisicatio.

Bona per hæ-
reticorū alie-
nata.

HOMO

HOMO LIBER,

Homo liber potest torqueri, non solum in alios, vt ff. de quæstio. l. ex libero. 1. respon. & l. vnus. §. testes. C. de aboli. l. fallaciter. §. quod si ingenuorum, sed etiam in se ipsum, quandocunq; deferuntur ex aliquo crimine. C. de quæstio. l. cum cognitionaliter. C. ex quibus cau. infa. irroga. l. nullam. l. si quis decurio. C. de fal. vbi decurio torquetur, immo melius: ff. de quæst. l. si. vbi videtur casus quod liber homo torqueri possit. vt e. de accus. l. fin. vt e. de assel. l. nullus. & quod ibi notatur. Nam si liber homo torqueri non posset, profecto ex mille delictis vnum non puniretur, contra. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. Nam in delictis non semper sunt testes præsentés, immo qui male agit, communiter odit lucem.

Hominés viles admittuntur ad testimonium etiam sine tortura, non tamen adhibetur eis tanta fides sicut alijs, vt l. 3. ff. de test. possunt tamen torqueri in casibus. & 1. si vacillant. vt l. ex libero. ff. de quæstio. 2. si conuincatur de mendacio. 3. quando sponte vadunt ad testificandum. Vide Fran. Brun. de indicijs ad torturam nu. 9.

Vilium personarum testimonium quale.

I,

IGNIS POENAM,

Ignis pœnam propter peculiaria quædam peccata in iure expressa quis patitur, inter quæ delicta crimen hæresis præcipuum est, qui hæretici relapsi, vel pertinaces concremantur. Epistola. inter claras. §. licet. ibi ambulare in lumen ignis vestri, & in flammis quas succendistis. C. de sum. tri. & si. cath. verbo sunt Esaiæ. l. 2. c. de iudicis. l. 2. tit. 26. p. 7. l. 1. & 2. tit. 1. l. 4. fori. 2. vnde ad Gal. Paul. 5. vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et in Euangelio. Ioan. 15. si quis in me nõ mâserit mittetur foras, & sicut palmas exarescet, & colligetur, & in ignem mittetur & ardebit. Io. Andr. in c. Ad abolendam, Consal. de villa. de hære. q. 1. §. nu. 4. dicens quod potius de consuetudine quàm de iure q. hæretici puniantur pœna ignis Alphon. Castren. de iusta hære. puni. li. 2. c. 12. Carre. de hære. nu. 132. Grilan. de hære. q. 13. Iaco. Speci. in iusti. Catho. c. 45. nu. 9. Alphon. Aluar. in thesauro religio. chri. tit. de hære. nu. 16. Egidius Bofsius. in præct. tit. de hære. nu. 16. Est præterea consuetudo, quæ habet vim legis. l. de quibus. ff. de legi. per quam hæreticis pœna ignis datur; & nota quod quando aliquis pœna ignis punitur, viuus debet cõburi. l. vnica. ibi publice viuus concrematur. C. vbi cause fisci agitantur, quã pro singulari allegat Ant. Carfa. in sing. pœna aliqui diuidentes fol.

fol 179. & additionator Salic. in d. l. vnica. C. de Nili agger. non rumpen. tex. est similis in l. capitalium ibi. viui conuictio. ff. de pœnis; sed hodie cautum est q̄ propter periculum animæ delinquentes si pœnituerint prius suffocantur.

I G N O R A N T I A.

Ignorantia duplex. vna videlicet iuris, alia facti, quantum ad delicti exclusionem.

De ignorantia iuris datur tria capita, ignorantia iuris naturalis, quasi iuris naturalis, & civilis. Iuris naturalis ignorantia est, vt in eo qui sibi licere putat adulterium, quod est contra ius naturale, vt in l. si adulterium cum incestu. §. si uirum. ff. ad leg. Iul. de adult. Item si putat sibi licere furtum, quod est contra ius naturale. §. 1. in situ. de oblig. quæ ex delict. Item sibi putat licere homicidium, quod etiam est contra ius naturale. l. vt vim. ff. de iust. & eis, & potest in alijs multis exemplificari, quæ ponuntur à glo. in l. regula. in prin. ff. de iur. & fact. ignor. & ibi Salic. qui Salice. etiam dicit in l. senatus. col. fin. ver. quapropter infra. de his qui sibi adscrip. quòd quando erratur à iure naturali, licet pœna sit à iure civili apposita, nulla iuris ignorantia excusat. Nam licet pœna possit ignorari iuste, tamen ista prohibitio, quam ius naturæ facit, non potest ignorari nisi supine.

Ignorantia iuris naturalis.

Ignorantia quasi iuris naturalis.

Idem dicendum est ignorantia iuris quasi naturalis, quod potest exemplificari in libero vocante in ius patronum sine venia. vt in l. 2. C. de in ius vocand. & in matre quæ non petit tutorem filijs, & in mutuante filio fam. & in nubente infra annum lûcus, prout exemplificat glo. in d. l. regula. cum hæc sint admista quasi iuri naturali, vt dicit Salic. in d. l. senatus, & q̄ excusatio non datur in iure naturali, ponit Bar. in l. si quis in tanta. col. 2. vers. quæro quid de milite.

Ignorantia iuris civilis.

Ignorantia iuris civilis multipliciter consideratur ad excusandum. Nam illud ius quod ignoratur, & in quo erratur, aut requirit verum dolum ad pœnam imponendam, aut præsumptum dolum, aut culpam tantum. Si dolum verum exigit, tunc ignorantia iuris iusta, vel non iusta ratione causata excusat. l. si quis in graui. §. si quis ignorans. ff. ad Sillan. l. Igitur. ff. de liber. cau. & ita determinat Salice. in d. l. senatus. & hoc modo debet intelligi ex mente ipsius glo. in l. plagij. C. ad leg. Flauj. de plagi.

Aut requirit dolum præsumptum, & tunc si ignorantia est iusta, excusat: si autem non erat iusta, non excusat. l. fina. §. licet. ff. de public. l. Dinus 2. responso. ff. de falsis. l. constitutiones, supra de iuris & facti ignorantia.

Ignorantia iuris municipalis.

Idem dicimus in ignorantia iuris municipalis, vt si fuerit iusta, excuset à pœna, ea ratione, quia ligat respectu delicti: Et vbi non est delictum, ibi

ibi non est pœna. l. paterfamilias. ff. de hæredi instit. & ignorantia non dicitur delinquere. l. si quis ignorans. ff. de loca. capit. in lectum 24. q. 2. l. si. ff. de decre. ab ordin. facien. & etiam quia pœna imponitur propter contemptum statuti, & ille qui ignorat non contemnit, ideo puniri non debet, per ea quæ notantur in cap. 1. de constit. li. 6. & de illa materia vide Abb. Card. Anch. Deci. Feli. & alios in c. cognoscetes. de constitut.

I M A G I N E S.

Imaginibus Domini, & Sanctorum detrahentes, vel eis iniuriantes quomodo puniantur, vide Io. de Anan. in c. fin. de maledic. & Doct. in c. si canonicus, de off. ordi. & in sacrilegi puni. ff. ad l. lul. pec. & in l. nemini licere, vt nemini liceat, & ibi Salic. & Petr. de Anchar.

Imagines crucis, Beate Marie Virginis, seu aliorum Sanctorum irreuerenti ausu proijcientes in terra, in somnis, vel vtiuis, aut pedibus forsitan calcantes, vltix dura sententia grauiter puniat, c. di canonici. de off. ord. lib. 6.

Imagines facientes, & baptizantes, & cum illis conficientes sortilegia si sortilegia ipsa sunt ad aliquem effectum, qui dæmoni non conueniat, sed soli Deo, sapunt hæresim, & tales tanquam hæretici sunt puniendi. Paul. Ghirl. de sortilium. 20. 21. vide ibi. item dicendum est de his, qui sacramenta ecclesiastica, vel sacras reliquias inuiscent huiusmodi nectarijs. ad em Paul. Ghirl. vbi supra.

Pro sortilegiis.

Imagines facere ad prouocandum amorem mulierum non sapit hæresim manifestam, quia hoc est magis superstitiosum, quam hæreticum, licet secundum Augustinum in li. de ciuit. Dei, ad dæmones hoc pertineat ludificare animas sibi subditas. Oldr. in cons. 208. quem etiam alleg. Gem. in c. accusatus. de hære. lib. 6. in fin. Vide quæ supra diximus in ver. Diuinatio.

Ad amorem.

I M P E D I E N T E S.

Impedientes officium Inquisitionis verbis, vel factis circa executionem sui officij potest Inquisitor punire pluribus rationibus.

Primo, quia tales impedientes officium in suspicionem hæresis, seu fauoris, & excommunicationem incurrunt. de hære. c. vt Inquisitionis. §. fin. & c. vt officium. §. denique. lib. 6. vt dictum est de fauore. Cum ergo Inquisitores habeant suam iurisdictionem contra hæreticos, & de hæresi suspectos, non est mirum si contra impedientes suam iurisdictionem extendunt.

Secundo, quia si non possent punire impedientes, iam non possent suum officium explicare, vt ergo possit illud liberius explicare, recte poterunt punire impedientes, quasi de hoc eis videatur esse commissum.

K N m

Nam quotiens aliquid alicui mandatur, dicitur mandatum & omne sit illud nequeat explicari, vt ff. de misd. omni. iud. l. 2. & est casus ext. de de. deleg. c. præterea, & c. Pastoralis.

Tertio, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur etiam mandata coercitio, vt ff. de offi. eius cui mand. est iur. l. si. imo recte dicitur si impediens puniant, quia tenentur defendere iurisdictioem suam naturali iudicio, vt ff. de offi. præsid. l. obseruandu, & si quis ius di. nõ ob. l. 1.

Quarto, quia Iudex non potest punire excessus commissos circa eius officium, & ideo nimirum si Inquisitores punient delinquentes circa eorum officium impediendo eos, vt Cide testi. l. nullum. & ff. de pœnis. l. moris. ext. de offi. deleg. c. præterea. Quod autem Inquisitores hoc possint, habetur textus expressus de here. c. vt officium. §. deniq. l. 6. & in quadã extravaq. Clem. III. quæ incipit, Licet ex oibus, ex qua factus sumptus §. deniq. Quæ quamuis non sit in libris, tamen ex quo est iuri consona in fauorem fidei & in sustentationem officij erit seruanda, vt eo. c. fi. in si. lib. 6.

Licet non sit in libris constitutio est seruanda.

Adde qd summi Pontifices sacrum Inquisitionis officium ab omni impedimento liberum, & immune constituere, & varijs priuilegiarum præsidijs munire in omni ætate studuerunt, vt ex varijs constitutionibus in eius fauorem æditis plenius apparet. Vide Vgolinum Zanchi. c. 31. cum additionib.

I M P Œ N I T E N S . .

Impœnitens. Vide supra in ver. Hæreticus.

I M P V B E S .

Impubes de iure communi cum non possit esse testis, vt l. 2. §. l. Iul. & in l. in testimonium ff. de testi. non potest torqueri, quia tortura inuicta est ad illuminandum veritatem negotij de quo quaeritur, vt l. cum falsum. & l. hoc quod placuit. C. de quaestio. Et si torquetur non plene probat, sed facit indicium non plenum, sed qualequale, vt l. 1. §. impubes. ff. ad Sylla, & not. in l. tale C. de his quibus. secundum Bar. in l. amaritis. ff. de quaestio. sed Bal. in d. d. dicit, qd impubes cum leui tortura interrogatus, non ad condemnationem, sed ad instructionem, quod non est tantum in dum de infante, quia qui quicquid videt renorat. Omnis enim lex de habili loquitur, l. excipiantur. ff. ad Sylla. & c. ne sacrum baptis. re. l. 2. in dicit ipse ibi de hoc est glo. in l. anniti l. 2. ff. de test. vbi gl. vult, quod pupillus in criminalibus faciat indicium, dummodo sit proximus puber. & doli capax; sentit tamen glo. qd non faciat plenum indicium dum dicit, aliquod indicium, &c. & sic concordari potest cum doctrina Bart. de hoc tamen not. per Spec. in tit. de test. §. 1. vers. itom excipitur, qd est impubes. & Bal. in l. seruos. C. de test.

Lex de habili loquitur.

Indicium de bile.

INCONTINENTI.

Incontinenti, & statim fieri dicitur, quando eo die a die fit, quia quod eodem die fit, praesens est factu eodem in contextu, secundum Bal. in l. 2. C. de oper. liber. Imo. & Bar. in l. in op. etis ff. l. ca. Contra vero dicitur aliquid factum per intervallum, quando fit ultra unam diem. Vna enim dies facit videri longum intervallum, ut declarat Bar. ap. ibi Imol. dicit summe esse notandum in l. 1. §. qui praesens. de verb. obli. Et dubitatur ibi Doctores moderni, Socin. Butri. & Bonon. si quod dicit Bar. de vna die, fit intelligendum de die naturali, vel de artificiali, & collaudat esse intelligendum de die naturali. Za. in conf. 5. 2. parte. nu. 15.

Vltra unam diem non dicitur incontinenti.

Nota tamen, quod haec vocabula, continuo, statim, & incontinenti, dilationem ex sui propria natura suscipiunt iuxta subiectam materiam ad arbitrium iudicis, ut concludit Bal. in l. 2. C. de edict. D. ui. Adria. tollen. & habetur per Bar. in l. p. C. de poli. & Alex. in l. & si post tres. ff. si quis cau. & l. i. debitori. & ibi Bar. ff. de iudicis & l. cum specialis. C. eo. iur. & c. si. de verb. sig. h. 6. Et ibi Jo. Anst. & Archid. & l. vnic. C. de his qui se defecerunt. li. 10. & de consecra. di. 5. c. nunquam. vbi continuo qui factum esse dicitur etiam post temporis intervallum. Vnde textus ille in c. Ad abolendam, de haeret. necessario non concludit, & propterea hinc locum habet regula illa. l. i. ff. de iure delib. id licet, quod vbi de incerto temporis tractatur, talis incertitudo arbitrio Iudicis declaranda remittitur. Accedit, quod cum in tot legibus tam canonici, quam civilis iuris de poenitentia ista tractentur, nullibi praeter in d. cap. Ad abolendam, inuenitur stricta, & ang. ista illa temporis arcuatio, quod est mirabile. Nec est credendum, quod si renouatio ista tam cito facienda esset, id ab alijs legibus pretermissum fuisset. Facit & ad hoc caecus as. §. licet. eo. tit. h. 6. Vbi iuxta glo. in ver. postmodum, admittitur testis perurus post intervallum ad reuocationem, quod specialis esse dicitur fauor fidei.

Vocabula dilatione suscipiunt.

Mirabile.

INCORRIGIBILIS.

Incorrigibilis quis fit, vide supra in ver. abiuratio 6. & infra in casu Neimeus. nu. 1.

An autem incorrigibilis semper requiratur in quolibet crimine, ut quis deinceps possit degradari, & tradi curiae seculari, sic quod ne, sed fallit tamen in crimine haereticis, videlicet in lapsu, & in alijs traditis per glo. in c. Ad abolendam. & in c. communicans. & ibidem per Dyac. & in c. cum non ab hominibus. & in c. At si clerici. hi. Panor. post alios de iur. di. A. g. in glo. & caput à spazibus. vers. quid autem in clericus. Spec. in tit. de comp. in d. d. d. nu. §. i. ver. 2.

INDICIUM.

Indicium, secundum Angel in glo. in ver. Fama, & ad Additiones an. & Gondi. in tit. de præsumpt. & indicio iurib. & alios Doct. dicitur signum, siue demonstratiuum adminiculum del. tñ, vel alterius rei, de qua, vel de qua queritur. Et est adminiculum, seu pars probationis, quæ in lex interdum indicium, interdum argumētum, interdum suspicionem, interdum probationem nominat, vt dicit Brunus in tract. suo de tortura. Et secundum Bal. est diuiniatio rei per signa. Bakia l. ea quidem. C. de accusa. Et adde quod interdum parum indicat, & tamen sufficit ad capturam, quia qualibet informatio sufficit ad capturam, vt dicit Bofsius in materia capturæ, vbi allegando Bal. in l. seruus. C. de testi. ait. Duplex est indicium, aliud videlicet quo se dirigit iudex in viam facti inquirendo, aliud quo iudex se dirigit in viam iuris torquendo vel condemnando, vt ibi notabiliter per eum. quia ad id, quod est de facto, videtur sufficiens etiam de facto, quod alias non valet. Hec Bofsius in præct. tit. de captura.

Ad capturam
sufficit quælibet
informatio.

Indicia ad quod
profunt.

Aliquando etiam multo magis valet, adeo quod sufficit ad torturam, & quandoque sufficit ad condemnationem, vt hæsent cuncti. C. de proba. Ad quæ omnia vide Bar. in hadmonedi. ff. de iurciur. dum dicit, quod ad perfectam probationem deuenitur per indicia, siue argumenta leuia, postea per foriora. Et sic habes quod indicium aliquando plus indicat, aliquid quando minus.

Et nota, quod indicia non sunt sufficientia ad procedendum ad penam capitalem, quia nemo ex præsumptionibus condemnatur, sed ex probationibus luce clarioribus, cum de hominis vita agatur. l. si. C. de proba. & quia indicia quæ scriptores indubitata appellant, non sunt ad indubitata, quin aduersus ea possit probari, vt si quis visus fuerit exire de loco, qui solum aditum habet, cum ense sanguinolento, quod exemplum apud scriptores maximum est, & indubitatum. Vide Gondi. in titu. de indic. indub.

Rarus casus.

Sed in contrarium potest argui, quod ille vulnerauit tantum, & alius exanimauit, prout alibi euenit, quod quidam occidit quendam cum ense, relicto ense fugit, superuenit amicus interfectus, & apprehensus enssem eruentum sequens homicidam, captus fuit, & liberatus, quia contrarium probant Fran. caso. tract. 11. nu. 4. & 5.

Propinquum
& remotum.

Indiciorum aliud propinquum, aliud remotum. Indicium remotum solum non est sufficiens ad torturam, vt quia est malæ famæ, si tamen addatur aliud, sufficiens erit. Si autem indicium sit propinquum, vt quia res ablata est penes illum inuenta, tunc dicit Bar. quod tale indicium solum erit sufficiens ad torturam, in l. maritus. C. ad l. iul. marc. Vide de Pari. de puteo. in tract. de iudi. vbi inter cætera adducit. Azo. in sum.

de questione dicentem. Quod licet dicatur, quod vnus testis inducit præsumptionem per l. Theopompus. ff. de dote. tñ si talis testis est de veritate, sufficit ad torturam, & iura loquētia, quod pluralitas requiratur indiciorum ad ponendum aliquem ad torturam, non habent locum quando extat vnus testis de veritate delicti. Et sic cum vnus testis qui de ipso maleficio deponat semiplenam non faciat probationem, sed tantum indicium, glo. in l. cum probatio. Brunus, vbi supra. Iason. in l. admonendi, ad tormenta minus quam semiplena probatio sufficit, vt ibi, per Alex. in conf. 89. 3. vol. & per Bart. in conf. 356. 3. vol. & per Alexan. in l. 2. circa fi. ff. si ex noxa. cau. aga. & ita tenet (ait Bossius) quicquid dicat Decius in cap. tertio. de proba. Testis autem faciens indicium, debet esse maior omni exceptione. Barth. in l. maritus. ff. de questio. & alibi sæpe. Quod adeo verum est, quod licet in crimine læsæ maiestatis specialiter sit inductum, vt infantes, & mulieres admittantur, vt per Bart. in l. In questionibus. ff. ad l. Iul. maie. ad torturam tamen inf. rendam esse debent omni exceptione maiores, vt patet in c. Per tuas. de simo. Et sic solus ex eis sufficeret. & ita sentiunt doctores, maximè Angel. in l. si quis alicui. C. ad l. Iul. maie. Ale. in cōf. 111. in prin. quod quomodo intelligatur, infra patebit. Et intellige, vt requiratur q̄ testis sit omni exceptione maior, quando iudex debet iudicare secundum meros terminos iuris, secus si datū sit ei arbitrium in procedendo. Alexan. in conf. 65. 1. vol. Decius. in c. tertio loco. de proba.

Testis de veritate dicitur.

Testis faciens indicium.

Iudex secundum iura iudicaturus & secundum arbitrium.

Aduertendum tamen est ad intelligendum huius fallentis casum, quod non sufficeret iudicem habere arbitrium in procedendo tantum, quia et arbitrium debet esse in ferendo sententiam, ex quo probatio non est de processu, sed de decisorijs, vt per Feli. in c. quod Clericis, de foro compe. Fallit etiam prædicta conclusio vbi testis non omnino integer coadiuuatur alio adminiculo, per Bal. & modernos, in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. & ibi Iason.

Quarto intellige, vt procedat in teste deponente circa ipsum maleficiū, secus si deponeret circa circumstantias, & remota, quia tunc non requiritur vt sit omni exceptione maior, vt per Brunum vbi supra. vide Bald. in conf. 337. 3. vol. Sed tamen dicendum est totum oppositum, quia videmus, quod ad probandum crimen læsæ maiestatis etiam inhabiles sufficiunt, dummodo non sint inimici capitales.

Coniectura scilicet pugnans testis integro.

Quinto, dic q̄ testis omni exceptione maior facit indicium ad torturam, nisi alia coniectura repugnet, secundum Bald. in l. 2. quorum appell. non recip. Io. And. in cap. cum in contemplatione. de reg. iur. li. 6. in nouella Et magna coniectura est in contrarium, quando non est verissimi le id, quod dicit, vt declarat Angel. in l. milites. per illam legem. C. de questio. dando exemplum quando furti argueretur magni nominis mercator, q̄ ad hoc vt indicia sint ad torturam sufficientia requiritur vt sint

Indicium re-
motum quo-
modo proba-
tur.

verisimilia, & probabiliter concludant. Et quia supradiximus, quod ad probandum indicium remotum requirantur duo testes, post Bar. in l. si. ff. de quaestioni. qui allegat vulgatam glo. in l. fin. C. famil. circuscum. dic. quod hæc conclusio est verissima. vt per Salic. in l. fin. in tertia quaestione. C. de quaestioni. Alexan. in conf. 5. 1. vol. & eam intellige, vt procedat non solum quoad probandum indicium valde propinquum, quod sufficeret ad torturam, vt videtur sentire Iason. in Ladmonendi, sed etiam quoad aliud multum remotum, iuxta dicta Bart. in d. l. fin. ff. de quaestio. Vnde inferitur, quod vnus testis super indicio remoto. nõ facit qualequa le indicium, quia omne indicium habet probari per duos testes. Et ita re fert Alexan. in conf. 179. 1. vol. vnde notabilius infert, quod duo testes. deponentes de duobus indicatijs remotis non coniunguntur ad faciend- dam vnum indicatiũ perfectum. Et ita late per Hippol. in l. vnus. §. testis. ff. de quaestioni. Et etiam duo testes singulares de auditu, qui audissent à

A diuersis au-
dita non con-
iunguntur.

Testes nota-
biles quid fa-
ciant.

diuersis personis, non coniunguntur ad faciendum indicium. Alexan. in. conf. 82. 2. vol. licet (ait Bossius, de indi. an. tortu. in pract.) in indicatijs. multum propinquis resultat indicium ad torturam ex duobus singulari- bus, alijs non, maxime quando essent testes multum notabiles, quod tunc inclinare deberent Iudicem non solum ad torturam inferendam, sed etiã ad condemnationem, iuxta dictum Pauli de Castro in materia testium sin- gularium. in l. Lucius. ff. de his qui not. in fa. Loquitur de iure. Quid au- tem in practica sciendum, quando duo testes non modo probant admo- dum qualitatis, sed etiam communes dumtaxat qui deponerent etiam sin- gulariter de indicatijs multum propinquis, nescimus, maxime quia materia est multum arbitraria Non tamen dubitandum quin saltem possit reus. terreri, quia Iudices quando habent vehemẽtẽ opinionem, quod aliquis, sit reus ex multis circumstantijs, etiam extra processum, licet in processu non habeant indicium omnino sufficiens, tamen possunt terrere, per di- ctum Bal. in l. 2. C. quor. appel. non recip. Et licet sit hic terror quædam tortura. non tamen habetur pro tortura, sicut dicimus de leui febre, vt per Docto. vbi supra. Et ideo, licet Iudex teneatur in sindicatu quando, torquet immoderate reum, & moritur, vel torquet vbi torquere non po- test, vt per Bar. & alios in l. Quaestioni. ff. de quaestioni. tamen non tene- retur si decederet ex tali terrore, quia Iudex potest ita terrendo fingere, q̃ velit torquere, & non facit actum illicitum, vt per Bar. in l. de minore. ff. de quaestioni. §. plurimum. Sed difficultas est videre, qualis esse debeat hic terror, quia vbi talis esset, quod diceretur tortura, esse in regula, q̃ a quaestionibus incohandum non est. Dic q̃ vincere, & eleuare non est leuis tortura, secundum Bar. in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quaestioni. Et Bal. etiam in d. l. 2. dum rationem allegat, q̃ Iudex debet se ostendere ter- ribilem, loquitur de solo terrore vultus.

Terror quo-
modo sit tor-
tura.

Terribilis Iu-
dex qualiter
esse debet.

Vincere, &
eleuare non
est leuis tortu-
ra.

Tertio quaeritur quomodo Iudex debeat cognoscere, an indicium sit

tale vt sufficiat ad torturam, & an sufficiat vnū, vel requirantur plura. Doctores dicunt, quòd hoc relinquitur arbitrio Iudicis, per l. 3. ver. tu magis. ff. de testi. Sunt enim probationes arbitrariæ, vt per Bar. in l. admonē di. ff. de iureiur. in eo articulo, qualiter Iudex a crudelitate deducatur. Ad quod omnino videndus est Paulus de Castro in d. l. Lucius. ff. de his qui not. infam. vbi dicit, quòd Iudex potest fidem dare testibus singulis ex aliqua causa. Nota tamen, quod ponit Bar. in d. l. Lucius. vbi dicit, Hoc tamen consulo faciendum ex causa, ita quod appareat, ne postea teneretur in sindicata, & ita Feli. in c. eum venisset. de testi. Decius. in c. Ex lite ris. de probationibus Licet igitur res sit arbitraria, an quis sit ponendus ad torturam, vt dicit Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Iudex tamen illud habet arbitrari ex causa, & sic neque ex leui iudicio, quia arbitrium habet, debet torquere reum, neque ex forti remittere torturam. Sed arbitrium in hoc consistit, quòd Iudex non habet certam regulam, quia lex solum dicit, quòd non est à tormentis incipiendum, nisi præcedant argumenta verisimilia, probabiliaque. l. milites. §. 1. C. de proba. Debet igitur Iudex cōsiderare, an indicium sit verisimile, probabileque, p̄out est, quando indicium est de re ipsa probatum per vnum testem omni exceptione maiorē, intelligendo vt supra. Item intelligendo nisi essemus in clerico, qui non posset torqueri ex dicto talis testis, nisi infamia præcederet Doctores cōmaniter. iii. c. 1. de deposit.

Indicium arbitrio iudicis relinquitur.

Verisimile cōsiderandum.

Clericus quòd non possit torqueri.

Indicia debent esse clara & perfecta in genere suo, quia sicut probationes in criminalibus ad condemnandum debent esse luce meridiana clariores, ita & indicia in genere suo ad quæstiones, quia eadem est ratio de toto & de parte, quare licet in aliquibus leuia signa sufficiant, vt in hæresi. oportet tamen illa plenē probari, Imo. in cap. sicut. de sumo.

Aliud est indicium probabile, verisimile, & sic ad torturam sufficiens, quando reus reperitur mendax. l. vnus §. testis. ff. de quæstioni. c. literas. de præsump. Bar. in l. fin. vt supra. Qui licet expresse non dicat, quòd faciat indicium ad torturam, illi ad tamen videtur sentire, dum dicit facere maximam præsumptionem, iunctis sequentibus. Et dum postea tangit, an vnum indicium sufficiat, vel plura requirantur, vbi vult quòd vnum sufficiat si sit vtgens. Cui ergo vult vt sit maxima præsumptio mendacium, sequitur expresse, quòd vult etiam quod sufficiat ad torturam, & ita clare intelligit, & tenet Ro. in conf. 100. & Alex. in conf. 77. & sic tenet vsus.

Indicium vtgens sufficiens.

Aliud indicium probabile, & verisimile est, & sic ad torturam sufficiens, quando quis trepidat, balbutit, & variat, quòd casu Iudex debet talē sermonem in actis scribi facere, quia sibi non crederetur. c. quonia non tra. de proba. Et hoc erit sufficiens ad torturam, etiam sine alijs indicijs. Bar. in §. plurimum. in l. de minore. ff. de quæstioni. Sed aduerte, vt infra. Pruno, quòd varians non punitur de falsi, licet torqueatur, per

Trepidat. balbutit, variat.

Varians non
punitur de fal
lo.

decisionem Alex. in l. i. ff. de bon. cor. qui mor. sibi confci. & in cap. i. de testib. Secundo aduerte, quia Bar. in d. § plurimum, loquitur copulatiue, q̄ debeant interuenire trepidatio, & variatio, & ita videtur loqui tex. in d. § plurimum. Angel. vero in ver. fama publica, expresse vult, q̄ sola variatio sufficiat, & ita practicatur, quod etiam vult Bart. in l. vnus. §. reus. ff. de quaestio. Quo verò ad trepidationem, & pallorem vultus, crederet (ait Bofsius) hæc esse multum arbitraria, & considerandam esse qualitatem personæ. Sunt enim aliqui ita timidi, vt quamprimum videant se ante latrunculatorem, maxime qui sit solitus vti seueritate, pre nimio timore inmingant. Sunt etiam aliqui ita de proprio honore solliciti, vt cum primum se viderint in carceribus, nihil aliud agitent, nisi quam labem sit ei ipsa incarcerationio allatura, atq; ita amissis sensibus, fere delirant, ita vt videantur semistulti, & tamen innocentes erunt. Iudex igitur debet adinaduertere qualis sit persona, & ita dicit Bal. in l. prebyteri. C. de episcop. & cler. & Brunus fol. 3. Nec loquitur Bald. de variatione, sed de mutatione vultus, & trepidatione, quæ trepidatio nihil aliud, quàm quando deponit dubitando, trepidando, vel sudando, vide infra in ver. Trepidatio.

Trepidatio
quid sit.

Probabilia, &
verisimilia,
quæ sint.

Aliud indicium probabile, verisimileq; est, quando vnus extrajudicialiter confessus est, vel etiam coram Iudice incompente id, de quo queritur, secundum Bal. Ang. & Doctores, talis sogitur perseverare.

Aliud indicium verisimile, & probabile est, quando quis dixisset velle delictum illud committere, quod postea fuit perpetratum, si tamen sit homo malæ conditionis in eodem genere mali, & solitus executioni minas mandare. Hæc communis opinio Doctõrum in l. Metum. per gl. ibi, c. quod met. cau. & in l. fi. ff. de hæred. instit. Et omnes Criminales in suis tractatibus. Et fundamentum in effecta est super l. vnica. C. si quis Imperatori male dixerit, vt ibi. Ex personis hominum dicta pensemus.

Aliud indicium probabile, & verisimile est ad torturam sufficiens, inimitia capitalis, secundum Decium in cons. 189. Fel. in c. afferre, de presumpt. Sed cum tale indicium computetur inter remota indicia, maxima consideratione indiget. Et aduerte q̄ hoc indicium inimitiæ non est generale (ait Bofsius) in omnibus delictis. Nam tantum procedit in his, quæ sunt in alterius præiudicium, vel iniuriam, vt sunt homicidia, vulnera, & similia: non autem in his, quæ sunt ad commodum facientis, vt rapina, furtum, raptus, falsum, & similia. Ita Bar. in l. repeti. §. i. ff. de questio. & l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica.

Aliud indicium verisimile, & probabile resultat contra fugientes ante quam accusetur de delicto, vel inquiratur, & antequàm commineantur sibi hæc, vel alterum eorum. Hæc communis opinio, vt per Ias. in repet. l. admonendi. ff. de iureiu. & quia etiam alij ibi latissimè loquuntur de hoc, nil aliud dicamus.

Aliud

Aliud indicium verisimile, & probabile erit, quando in eadem domo inuenitur quis interfectus, & nescitur quis homicidium commisit, omnes de domo torqueri possunt, iux. not. per Barto. in l. fin. ff. de sicarijs, vel iuxta domum alterius. Vide Bofsium in pract. de Indicijis ad torturam, numer. 51.

Verisimile, et probabile.

Aliud indicium verisimile, & probabile est, quando in furto, &c. quando er. t vicinus, contra famulum quando recessit sine licentia. Bofsius vbi supra.

Aliud indicium probabile, & verisimile, ac quo ad omnia delicta generale, est fama multum vehemens. Bar. in consi. 112. 1. volum. vbi tamen habeat originem ab honestis personis, vel alijs verisimilitudinibus concurrentibus, vt per prædictos doct. & Alex. in c. cum oporteat, de testib. & Alex. in consi. 150. 5. volum. & statum arbitrio Iudicis, an sit vehemens, vt per Bar. & alios vbi supra. Loquimur de fama in specie contra aliquem q̄ commiserit delictum, non autem de mala opinione, quam de illo homines habent, quia solum adiuuat aliud per se non sufficiens. Bar. in l. fi. vt supra. Sed pone questionem, q̄ hæc opinio sit in eodem genere mali, adhuc non sufficeret, vt in dictis locis, & per Bar. si illum bene vides in d. li. Alex. in consi. 93. 1. vol. & in 5. 2. vol. Est verum, q̄ iuncta hæc infamia cum fama in specie, quæ non sit fundata, vt supra, sufficeret ad torturam, per id quod diximus. Et facit q̄ socius criminis etiam in causis specialibus non sufficit, sed iuncta hæc infamia sufficeret, vt Salic. in l. fi. C. de quæstio.

Opinio, & fama quomodo differant.

Socius criminis non sufficit.

Adverte tamen ad duo circa prædicta. Primo, q̄ numerus testium suppleat tot qualitates, quæ requiruntur ad probandam famam, vt per Soc. in consi. 54. 3. vol. Secundo, q̄ mala opinio, & fama mala non oritur ex eo, q̄ aliqui scelerata infamataque clam sunt data Iudici, vel Principi, vt est tax. in c. Inquisitionis, de accusa. & ibi doct. & ideo parum curandum Romæ de Pasquino. Hæc pauca indicia ad aliorum cognitionem posuimus, vt Iudex arbitratu fiat in cæteris, an & quando sufficiant ad torturam. Quam tamen cognitionem nauis ostendit Bar. in l. fi. quæ supra, dicens. In dicto casu ad hoc, q̄ sit sufficiens ad torturam, debet esse multum propinquum, aliter q̄ requiratur aliter duo, quam opinionem communiter sequuntur Doct. vbi. In dubio tamen potius esset iudicandum, vt indicium non sit sufficiens ad torturam, quam aliter, per regulam l. si de interpretatione. ff. de pœnis, nisi magnitudo delicti faceret nos recedere à regula, iuxta notabile dictum Abb. in c. at si clerici, de iudi.

Indicium ad torturam sufficiens propinquum esse debet.

An autem indicatorum copia indistincte sit danda ante torturam, secundum Bar. dicimus simpliciter debere dari, quia super indicijis est disputandum in l. fin. q. penult. ff. de quæstio. sic Angel. in ver. fama publica. Cepolan. consi. 63. & 66. in l. 2. C. de æden. & in c. qualiter, & quando, l. 2. & in cap. cum oporteat, de accusa. Et simul dandus terminus ad illa purgan-

Ante torturam copia indicatorum danda est.

purganda, vt per Abb. i. n. c. cum in contemplatione. de reg. iur. Etiam si periculum imminet subornationis, vt supra in ver. defensio, quia per negationem posset sequi, quòd innocens occideretur. per l. Absentem. ff. de pœnis. & ita quotidie seruatur, quòd copia indiciorum datur, & magnis, & paruis, & omni generi personarum, nec etiam eo quòd ex officio procedatur, vel quis male audiat. Patetur tamen quòd quando quis tam male audiat, quòd posset dici insignis maleficus, eo casu omnia cessarent. Quòd intelligimus quòd adeo fama cum insignem facit in maleficijs, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia indiciorum, vt se defendere posset, dato aliquo dubio. Et idem si quis delatus esset maximi delicti, quia ei non debet denegari omnis defensio, donec sit cognitum. quicquid dicat Hipp. l. 1. ff. de quaestioni.

Insignis maleficus non gaudet iure communi.

Defensio nec tollitur, nec tolli potest.

Defensio enim naturalis nec tollitur, nec tolli potest. c. Pastoralis. de re iudi. in Clem. Pro qua opinione vide Doct. in l. di quis alicui. C. ad l. Iul. maie. vbi lex loquitur de crimine læsa maiestatis, & glo. & Doct. ibi expediunt illud crimen in materia indiciorum sicut cætera. Patet etiam, quia licet in Extratrag. Ad reptimendam, detur an. pla facultas procedendi in crimine læsa maiestatis, tamen semper Bar. ibi vult vt denegetur defensio, & hoc in mude locis. Et ideo l. quisquis. C. ad l. Iul. maie quæ prohibet ne quis pro reo tenet etiam venire. in casu dictæ legis loquitur in iam damnato. Ita in effectu Bar. l. furti. §. op. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica. de rapt. virg. Et in fornicibus terminis habes decisionem Bal. in cons. 95. quæ loquitur in crimine hæresis. Nescio tamen (ait Boffius) quomodo seruaretur hæc opinio, quæ inuis sit iuris, imò quotidie videmus in atrocissimis delictis prius deueniri ad quaestiones, quàm detur copia processus, & superiores hoc permittunt.

Consuetudo contraria.

Qualiter autem elidantur indicia, ita vt non sufficiant ad torturam, quæ tamen per se etiam sufficientia, vide Bar. in d. l. fin. C. de quaestioni. Et Brunum in tract. fol. 5. in 5. quaestione. Adde tamen dū dicit, quod indicium eliditur per laudabilem famam, si bona fama sit in specie, vbi mala fama, vel indicium erat etiam in specie, vt dicit Alex. in cons. 77. 1. vol. Item vult Brunum quod elidantur indicia quando reus ad eius fauorem habet alia indicia. Adde quæ dicit Boffius in 2. q. de indicijs, dūm ponit, quod vnus testis pro mendace illud tollit.

Tunc per modum elidat indicium.

Presumptio quomodo elidat indicium.

Indicium etiam eliditur per præsumptionem contrariam, vel aliud inuitium, l. ason. in l. 1. C. commun. delegat. Et si in specie vis scire vnum quòdque indicium quomodo elidatur, vide quæ supra diximus in tertio articulo.

Reus quando torqueri potest.

An sit autem semper deueniendum ad torturam, videlicet in omni casu, contra omnes personas, in qualibet parte iudicij, & sine adfuit indicia tantum, siue etiam crimen sit probatum: Ad primum dic, quòd in equa criminali nō in leui delicto, sed in grauiori reus torqueri potest. l. iudicium.

edictum. ff. de quaestioni. & ibi Bar. & communiter doctores. Quæ autem dicantur leuia delicta, ponit Brunus in tract. suo de indicijs, vltra quem vide Feli. in c. cum illorum. de sent. excommunicationis. In causa vero civili reus non torquetur, maxime si sit liber homo, & de delicto agatur civiliter.

In civili causa reus non torquetur.

An autem quælibet persona torqueri possit, dicere potest. Excipiuntur tamen multi, vt milites, videlicet antiquæ militiæ, Doctores, decrepiti, minores, de quibus diffuse vide Bossium in pract. tit. de indicijs. in criminibus autem exceptis exceptione carent, vide vt supra.

Excipi à tortura.

Quando autem torqueri debeant, dic quod lite contestata, vel inchoata, scilicet formata inquisitione, & facta responsione, & quod testes sint repetiti, & examinati. Bar. in l. si quis adulterium. ff. de adult. & l. i. ff. de quaestioni. Requiritur etiam secundum Bar. in l. vnus. ff. de quaestio. licet non sit in vsu, processus publicatio.

Quando quis torqueri debet.

Existente autem probatione vana erit tortura, quia tantum in subsidium eruenda veritatis Iudex reum torquere debet, scilicet quando aliter veritas haberi non potest. Aliter teneretur in indicatu. l. edictum Diui Augustini. & ibi Bar. ff. de quaestioni. Cauti tamen Iudices quando conuictum, vel confessum torquent, redigi faciant in scriptis protestationem, qua dicunt nolle reum torquere super conuictis, & confessis, sed tantummodo interrogare super alijs delictis.

Vana tortura

An autem sine indicijs possit interdum deueniri ad quaestiones, & an de alijs delictis reus in tortura possit interrogari, & an de complicibus: & qui sint casus, in quibus minus legitimis indicijs existentibus possit torqueri, explicat Salic. in l. si. C. de quaestio. Vt quando interfectus inuenitur in domo, & ignoratur quis crimen commiserit. Vide Boss. vbi 3, nu. 43

Torquendus sine complicitibus.

De complicibus autem, & socijs criminum dicit Bar. in l. repeti. ff. de quaestio. quod in delictis quæ committuntur principaliter propter commodum proprium, vt in falsa moneta, & similibus potest & in tortura, & extra torturam inuestigare socios, & complices criminis: secus autem in alijs quæ committuntur in odium alterius, vt in homicidijs, & secundum Bar. in l. prius. ff. ad Sylla. quid aliud dicerem, nisi quod mandatarius qui est conuictus de homicidio, potest absolute poni ad torturam, & interrogari de mandante? Nota tamen huius regulæ fallentias notatas à glo. in l. si. C. de accusa.

Complices, & socij.

Prima quarum erit, quæ aut inquisitus est seruilis persona, id est vilis, & seruilis conditionis, & tunc interrogari potest de mandatoribus, & socijs. Nam tales personæ vt plurimum tanquam meticulousæ, sine socijs, suasionem, vel mandato non consueuerunt magna delicta tentare. Aut sunt libera conditionis, quæ sine socijs regulariter non committunt, vt in latronibus viarum, qui possunt interrogari ex hac ratione & de socijs, & de receptoribus. Et in falsificantibus mone-

Seruilis, & libera persona.

tas,

tas, quia in eo exercitio plures sunt necessarij. Et in his qui contra Principem moliuntur. Et in his qui hæresim, vel dogmata noua profitentur, quia talia crimine non consueuerunt committi per vnum solum.

Delictum cõtra communẽ omnium salutem. In criminibus vero, quæ solent perpetrari sine socijs, adhuc idem vbi sit delictum quod ob communem salutem omnium radicatus sit extirpandum, vt si contra magum, vel hæreticum procedatur, & vbi hoc cesset, nemo est interrogandus de alijs. d. l. fin. & l. repetit. §. 1. quæ distinctio rationabiliter facta ponit rationem ad omnes fallentias. glo. in d. l. fin. & illam tene, quia lumen porrigit omnibus casibus, qui considerari possunt.

Sine præsumptione reus nõ debet interrogari. Aduerte tamen quia licet quis esset liber, & delictum potuisset per se solum committi, si tamen ille vilis esset, & causa non appareret quare id fecisset, adhuc possit interrogari, argumento eius quod dicitur de seruo, & ita voluit dicere Salic. in d. l. fin. Et nota quòd in specie de aliquo Iudex aliquem non debet interrogare reum nisi sit præsumptio contra eum, tunc enim propter talem præsumptionem potest torquendo illum interrogare, aliter non. Ita declarat glo. in d. l. fin. C. de accusa.

Socius de socio indicium quale faciat. Nota etiam quòd socius de socio passus non facit indicium ad torturam, nisi alia addatur præsumptio, vel indicium, secundum Salic. in d. l. fin. C. de accusa. quòd dictum quotidie prædicatur, Doctoresq; illud sequuntur, vt patet per Hip. de Marf. l. in l. 1. §. Diuus Ant. ff. de quaestio. ni. & in singulari suo 19. Idem tenet Tho. Gram. in consi. 38. incip. formata Inquisitione. nu. 1. 2. & sequen. Francisc. Cafon. in tract. de tormen. cap. 17. nu. 1. Idem autem aperte quoque explicari videtur in textu eiusdem. c. in fidei fauorem. §. præsertim, & sequen. ibi. si ex verisimilibus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum tam deponentium, quam testificantes falsa non dicere præsumantur. Ex his consideret Iudex prudens quot in hac materia de socijs criminis diligenter sint prospicienda, de quibus à d. Salic. Ex his habes quod mandatarins contra mandantem, neque falsus testis contra illum à quo dicit se fuisse sollicitatum, non faciunt indicium ad torturam. Vide Bossium in præc. tit. de indicijs. nu. 156. vbi etiam videre poteris qualiter passus sodomitice faciat indicium contra agentem. nu. 160.

Quod per se non facit, cõtra facit. Nota etiam quòd quæ non faciunt indicium per se ad torturam, sed cum aliquo alio iudicio, vel præsumptione, duo tamen facerent indicium ad torturam, quia in civili facerent fidem. Et hanc consequentiam facit Bar. in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Sic igitur vides quomodo procedat hæc regula, quòd testes admittantur, vbi aliter veritas haberi non possit, & quam fidem facit eo casu inhabilis, non solum si ita sit propter crimen aliquod, sed etiam si ex alia causa. Aduerte etiam quod licet

verum

verum esset, vt si alij testes eorum non interuenissent, tunc illis crederetur quod interuenerint, tamen hæc quæstio esset probanda, nec sufficeret, quod testes qui interuenerunt dicere alios non interuuisse, quia non crederetur eis in qualitatibus, quæ faciunt eos idoneos. Ita not. Alex. in c. 68. §. 4. i. v. l. v. Procedit etiam illa regula vbi veritas aliter haberi non potest. Inhabiles in crimine negati admittuntur, secundum Fel. in c. fin. de testi. cogen.

Testes minus idonei in necessitate adonei sunt.

Dicitur superius, quod socius criminis in casibus exceptis admittitur in testem, non autem queritur, an & quando admittitur, aliquid tamen faciat, an vero eius delictum in nulla sit profusa consideratione. Secundum Fel. & Dec. dicitur, quod facit indicium ad inquirendum in causis non exceptis. Ita Aug. de Roma in l. si cartus. ff. ad Silla.

Alia queritur qui sine casibus in quibus minus legitimis indicij existantibus quæ possit torqueri. Dicitur verum esse in his delictis, quæ sui natura non possunt probari nisi per certum genus hominum, iuxta superius dicta, tunc admittuntur testes eos, qui alias non essent admissi, vt illi de capitulo, & de domo, & similibus, & ita deuenitur ad torturam cum omni legitimo indicij. de hinc tamen vt supra, licet aliqua alia præsumptione. Et vbi in crimine latet manifestatus, in qua admittuntur in testes licet quibus, vt Bald. in l. quoniam libet. C. de iur. testib. & alij in habelis præter inuitos, e. p. tuas, le symo. & Barto. in l. tu quaestioibus. ad l. in l. m. Et licet requiratur, vt testis sit omni exceptione maior, tamen (vt dictum est supra) vnus inhabilis, cum alia præsumptione, quæ suppleret illam inhabilitatem, sufficeret, licet aliàs secus. Et ita in c. 1. rediguntur ad id quod satis est, & facit, quod magis in hoc crimine late manifestatis sunt dande definitiones, quam in alio, & minus credendum est Principi circa suppletionem defectuum in processu, quam in alijs delictis non ita atrocibus. Ita probat rex. in c. c. Pastoralis, de re iudi. Et cum hæc materia sit multum arbitraria, quia certa lex non datur, poterit iudex arbitrari magis audacter in his casibus deuenire ad tormenta quam in alijs, ita quod si in his (vt ita dicam) deficeret indicium alicui ex parte, iudex propterea non esset reprehendendus. Et si dicitur de iudicij torturam præcedentibus scire libet, vide in præfata Egidij Bofsiij, vnde hæc pro vniuersi parte extendimus.

Minus legitimis indicij quædo requiruntur.

Testis inhabilis præsumptio est de iure.

Nota quod reo iudiciorum copia non est ante torturam danda, si inquisitus erit male famæ, multumque vite, & olim sic habitum fuit. Ita limitat Gald. in trac. malef. in rubr. quomodo de malef. cogn. per Inquis. vers. sed quæro, num. 18. & Gald. de Saz. in d. trac. quæ refert, & sequitur Aug. de Arim. in addi. ad Ang. Aret. in glo. quod fama publica præc. in vers. item aduertat, nu. 18. in vers. ex mero officio. Marfil. in l. ff. de aleator. quem refert, & sequitur Bofsi. in tit. de iudicij, & consil. ante tort. nu. 76.

Indiciorum copia quando, & quibus est deneganda.

Item

Sog. citat. &
dicitur diste-
ntur.

Seipsem con-
fiteatur.

Ignaris aduo-
catis sunt dan-
di.

Item copia dari non debet, si reus se non petit, ita limitat Baldus in d. trac. 9. §. partis. 2. vers. Item ad aliud debet advertere ut in c. bo. iudic. nu. 5. Bonif. Vital. in rubrica, quæ in d. d. debeat procedere totum. 10. Bos. in tit. de confess. num. 16. & in d. ut. de indicijs. num. 79. Folleran præct. in 2. parte in rubr. fiat publicatio processus. nu. 1. Meichon. F. de- nus in consi. 78. num. 46. & 47. Quæ limitatio tunc locum habere vide- tur, cum reus adco sagax, & prudens agnosatur, ut index dubitare non debeat, quin ipse sciret indiciorum copiam cum termino ad se defen- dendum petere focus autem si reus idiota, aut simplex, aut ignarus est. Ita distinguit Marsil. in præctica in §. nunc videndum. à num. vsque ad 20. post quem vide Mar. ant. Blancum in d. tract. de indicijs. vers. quarto. præmitto. num. 3. 1. ubi tenet, Iudicem indistincte non teneri ad dan- dum dictam copiam. quia aut reus sponte in carceribus se constituit, & tunc ante debuit aduocatos consulere, & res suas componere, ut per tos. in l. 2. C. de exhib. reis. Ibi. adhibita aduocatione. quod si non eger, sibi est imputandum. Aut capitur, & vi in carceribus conijcitur, & tunc est officio iudicis copiam dare non debet. per glo. in c. fin. de hare. lib. 2. in ver. indicijs. quæ dicit processum non vitari, si copia parte tantum non traditur. & allegat c. 1. & 2. de accusa. eo lib. Adducit ideam Blancus pro ista opinione Capol. in consi. 76. vers. Nec potest Et Angelus in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. colum. 14. 3. De sumptu. Bautil. consuluit, quod reis ignaris, & rusticis, aut simplicibus, Iudex debet assignare aduocatos, & sic officium suum præstare etiam in petitis casibus. Et hoc modo videntur varia Doctorum dicta. Eandem limitationem ponit Francisc. de Placentia in consi. 14. inter consuetudines. lib. 1. vol. num. 6.

Reus absolui
quod non
debeat.

Notata per Salicetum in l. si hi qui adulterij. C. ad l. l. man. l. data sufficientia contra reum habens iudex, si tortum pluries, non tamen confitetur inuenit, non debet ipsum delictum admittere, sed debet concedere abolitionem reo delictis, per l. abolitionem. C. de gen. abolit. & idem tenet in l. si quis aliud. C. in l. iud. in off. l. si quis delictum si reus delatus in alio manserit nihil confessus est, propter quod actor tortus fuit, qui nihil obavit quod iudex neutrum adhibere, sed rem indifferens dicitur, & sic debet liberari reus si delictum non, aut iuratoria cautio, & non distinguere absolui a crimine, quæ possunt superuenire alia iudicij. Ita videtur tenere ideam Salicetus in consi. 14. quod idem. C. de accusa.

INFAMIA.

Infamis quis
fit.

Infamia dicitur quasi non fama, ab in, quod est non, & fama, & est infamia laicæ qualitas dignitatis, vita & moribus reprobatæ, vnde infamis

famis dicitur eius status, vitæ, & honoris est reprobatus. vt ff. de in ius vo. l. f. d. & si hac lege. §. p. etat. in glo. & d. de offe. à liber. l. honoris & l. l. cet.

Infamia triplex, quædam facti, quædam iuris civilis, & quædam iuris canonici. Abb. an. c. de testimonio. v. d. testi.

Prima incurritur vel propter crimen, vel quia iuste fuit incarcerationatus, vel quia propter crimen repulsus à testimonio. vt in d. cap. testimonium. vel quia apud bonos, & graues viros infamatur de aliquo facto. l. licet. ff. de obse. à libe. & d. q. 1. c. sunt plurimi, & not. in c. licet ex quada, de testi.

Infamia autem iuris est, quæ irrogatur per sententiam, vel ipso facto, in casibus in quibus iure cauetur dumtaxat. l. 1. ff. de his qui not. inf. Et per Abb. in c. testimonium. Item ipso facto, vt exercendo vsuras. c. vsurarium. 3. q. 7. & hærefes sequendo, & de multis alijs modis not. per Siluest. in ver. infamia. §. 5.

Infamia autem canonica incurritur per quodcumque peccatum mortale, vt in c. Infames. 5. q. 1. Et durat donec sublatum sit crimen, vt in d. c. infames. vel per excommunicationem, & hæc est grauior.

Infamia facti est duplex. Quædam ex temeritate oritur, & ex peruerficia proprii capitis, præsertim circa ea quæ sunt fidei, & tales non repelluntur à testimonio, vt in l. quoniam multi. C. de hære. Est & alia infamia quæ stat in leuitate opinionis, & fame in rebus turpibus, quæ non sunt probata apud graues, & bonos viros, & tales etiam non repelluntur à testimonio in causis modicis, quæ videlicet sunt modici momenti, sed in causis arduis repelluntur. cap. testimonium. de testi. Et l. Celsus, & ibi glo. ff. de senat. Propterea in iuvene multum confert probitas, & integritas vitæ. Hæc Zalius in tit. de actio. §. sic itaque discretis. Item nota ex Abb. in d. c. testimonium. de testi. quod infamia facti in criminalibus indubie repellit, & idem in grauioribus causis, nisi quo ad præsumptionem in alijs autem causis puto quod admittantur. Sed plus, minus, vel nihil creditur secundum qualitatem, vel quantitatem infamiæ. De hoc videtur textus in calcet. de i. roba. vbi dicitur, quod quidam ex illis testibus erant ita male famæ, & leuiores opinionis, quod modica, vel nulla eis erat fides adhibenda. Et in c. testimonium. de testi. quod in verbo criminali ponit speciale in causa criminali, erga indistincte in civili non repellitur. Hæc Abb. vbi supra.

Infamis infamia iuris non redditur quis sola confessione delicti in iudicio, sed requiritur sententia. vt not. Abb. in c. si clericus. de iudi. quia oportet etiam quod quis condemnetur de tali crimine. l. 1. ff. de his qui not. inf. Et intellige hoc, nisi ipso iure irrogetur infamia, quia tunc ex confessione de hæc est infamis, vt per Siluest. in ver. infamia. §. 7. in fin. Infamia iuris quæ irrogatur ex genere delicti per sententiã declarati. 2. q. 7. §. Porro.

Infamia

Infamia iuris quid requirat.

- Infamia iuris** quid faciat. Infamia iuris, secundum Abb. in c. Hali. de simo. tollit executionem ordinem, exercitium cuiuscunque dignitatis, & honorem questuum, & querendum, ut dicit textus in l. infamia. C. de decu. lib. 10. Et solutio facta infami ipso iure est nulla, per regulam, infamibus, de reg. iur. l. 6. & l. 2. C. de digni. facit c. Inter dilectos. de excels. prælat. Abb. in c. super eo. de elect.
- Infamia facti** quid faciat. Infamia autem facti, & infamia canonica licet regulariter secundum Abb. in d. c. testimonium. de testib. repellantur infames à testimonio, illis tamen infamia tollitur per emendationem, ut per eundem in eodem loco, saltem quo ad hoc quod est testificari. In causis tamen fidei admittuntur etiam infames, ut supra in ver. hæresis. & infra in ver. testis.
- Infamia quo** modo tollatur. Infamia canonica tollitur per absolutionem. not. in c. testimonium. de testi. infamia autem facti non tollitur simpliciter per penitentiam, sed per actum contrarium à mentibus hominum, id est per bona opera quæ sequuntur, & hanc Principes tollere non potest.
- Infamia enim** adimat omnem honorem. Infamia. C. de decu. li. 10. Abb. in c. super eo. de elect. ideo cum multum grauat opinionem infamati, est omnino purganda, vnde cumque processerit, secundum Abb. in c. at sit de rici. de iudi. & in c. tua nos. de cohabi. cler. & mulier. Io. de Tur. creta. cap. si malefic. 2. q. 3.
- Apud bonos**, & non apud viles dicitur. Nota tamen, quod infamatus proprie dicitur, cuius opinio est læsa apud bonos, & graues viros, secus si est læsa apud viles, & maleolos: nam de tali infamia non est curandum, imo turpe est à turpibus laudari, quia videtur de complicitibus laudantium. Abb. in c. Inquisitionis. §. quæsiisti de accusa.
- Infamia à maleolis orta non nocet.** An autem per infamiam ortam à maleolis, & inimicis possit fieri inquisitio, vel iudici purgatio, dicas quod vbi constat infamiam ortam ab inimicis, quod nec inquisitio debet fieri, nec purgatio iudici, ut per gl. in equaliter, & quando. 2. de accusa. in ver. à maleolis. Vnde in tali casu posset dici, vanæ voces populi non sunt audiendæ, in c. Osius. de elect. & populus cum male mouetur, est docendus, nō sequendus. dist. 63. ca. Docendus. Et cit quod not. Bar. in l. de minore §. tormentum ff. de questionibus. vbi dicit non curandum de infamia, quando non processit ex probabilibus coniecturis. Verum si infamia esset scandalosa, ut quia populus propter hoc turbaret à diuinis, vel aliud scandalum inde timeretur, tunc si per purificationem sedari potest, indicenda est purgatio. 2. q. 4. c. Mandatis, & si necesse est quod fiat inquisitio ad sedandum scandalum, fieri debet. Quod propter scandalum vitandum relinquatur quandoque veritas iuris potius, & quandoque priuatur iure suo, ut in c. 2. de noni. oper. nunci. & c. cum tentamus. de præben. & in c. Nihil cum scandalo. de præsump.

Infamia ab vno orta.

Suspicio inducens scandalum.

Non presumitur contra Iudicem.

Leuia signa ad inquirendū de hæress. Poena quælibet non inducit infamiā.

An autem si infamia tantum ab vno venerit, possit iudici purgatio, Innocen. in d. c. qualiter, & quando. opinatur quod possit fieri inquisitio nec purgatio iudici, quia rex dicit, suspectus soli suo Episcopo, vel alijs de plebe. Abb in d. c. qualiter, & quando, dicit, opiniones Doctorum adducendo, qd si quis suspectus sit soli suo Episcopo, & talis suspicio sit probabilis. tunc potest iudici purgatio. Si autem sit suspectus alijs, & sit probabilis, & tanta vt inducat scandalum, & quod dictum est, Episcopo, intellege similiter si sit suspectus alteri superiori suo Iudici. Non enim eadem ratio inter suspectum Iudici, & suspectum alijs. Quia non ita de facili presumitur contra Iudicem, sicut contra alios, vt in c. ad audientiam, & presumptio. In his tamen casibus regulariter non debet procedi ad inquisitionem propter suspicionem; quia regulariter infamia necesse est præcedere ad hoc, vt fiat Inquisitio, vt in c. Qualiter & quando, 2. de accusa. & ibi Abb Sed tu dic, quod in crimine hæresis leuia signa sufficiunt ad Inquisitionem, siue ad inquirendum, etiam quod non præcedat infamia. Et sic fallit regula hic. Vide supra in ver. Indicum.

Nota etiam quod cuiuscunque poenæ genus infamiam irrogat, etiam si delinquens in carceretur, non sequuta sententia contra eum, gl. & Doct. in cap. super his, de poenis. Et vide not. in l. ictus fustium. ff. de his qui not. infam.

Infamia probatur per duos, vel tres bonæ famæ viros, quia vbi numerus testium adducitur, duo sufficiunt. ff. de test. l. vbi. Gandi. in suo tract. malef. in rubr. quomodo cognoscatur de maleficio per inquisitionem. §. si autem ille negaue. Et nota, quod sufficit si testes dicant, illum de tali crimine diffamatum, & interrogati debent dicere apud quos sit ista infamia, vel dic, quod sufficit, qd de illo maleficio est rumor, vel infamia in tali contraria contra istum, non nominando aliquas singulares personas. Vide Gandinum in loco allegato.

Infamia quæ probetur.

Nec est necesse quod isti testes ab hisdem prouidis viris, & discretis auclerint eodem tempore, & eodem loco, sed in diuersis. Et hoc quia quum illa ratione tantum habeant probare infamiam, sufficit si testes de hac & super hoc fuerint concordantes. arg. ff. de peti. hæred. l. si quis libertus. §. quotiens. ff. de arbi. l. si arbiter, & C. de iur. & factio. ignor. l. cum falsam. Vide Gandi vbi supra.

Nec est necesse quod concordent in & super causis scientiæ, vnde si testes dixerint de illa infamia, quia audierunt, non debent probare qd sic auclerunt, nec habet vnus testis cum alio concordare, scilicet de loco, & tempore, & causis scientiæ, quia de illis nulla est questio de fama, vel infamia, vnde quantum iudicentur singulares in dictis suis, tamen stabitur assertioni eorum. Hæc Gandi vbi supra.

Testes de infamia concordare non est necesse.

Infamatus per testes diffamatus, & le descenditur.

tollere mala famæ probationem, tenet Ioan. And. quia videretur frustratoria. Nam si centum dicerent aliquem esse malæ famæ, & mille quæ esset bonæ famæ, probatio super bona fama non releuaret quin saltem remaneat apud illos diffamatus, & sic respectu illorum fienda est inquisitio. Tancredus tenet contrarium, & quod standum est plurimorum dicto. Host. dicit, quod probatio admittitur, sed an præiudicet contrariæ probationi, debet attendi quid habeat communis vox exterior, & debet attendi qualitas testium, & personarum, & secundum hæc Iudex arbitrabitur, quæ probatio valeat. Abba. post. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. dicit, quod aut testes vtriusque patris deponunt super fama eiusdem loci, & eiusdem temporis, & tunc standum est testibus magis idoneis. Aut testes hinc inde æquales sunt, & tunc standum numero, vel datur numeri paritas, & tunc stabitur probationi magis veritati simili. Et ipsa verisimilitudo debet attendi in infamia, quia secundum Bart. non sufficit testes dicere infamiam esse apud populum, sed debet reddi causa confurgens ex aliqua simili præsumptione. Colliguntur omnia ista ex Abb. in c. cum oporteat, & in c. Inquisitionis. §. fin. de accusa. & in c. cū in tua. de spon. Bal. in l. qui accusare. C. de eden. & in l. Diuus Adrianus. ff. de teste. mi.

Qualitas testium est attendenda.

Verisimilitudo attendenda.

Infames in testes admittuntur.

Infames admittuntur in testes generaliter in crimine læsæ maiestatis, per textum in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiesta. & ibi not. per Docto. maximè Bar. Et in l. In inquisitione. ff. cod. titu. vbi est tex. clarus. Ad hoc vide tex. in c. per tuas. de simo. & c. fin. de testi. not. Abb. & Io. And. Non tamè integri testes, vt in d. c. per tuas. de simo. quare vnus testis infamis non sufficeret ad torturam inferendam, per ea quæ habentur in l. 1. §. Item lex Cornelia. & ibi Bart. ff. ad leg. Corneliæ. de falsis. Et ita dixit Alexan. in conf. 1. 1. nu. 9. 1. vol. & ibidem nu. 10. vbi dixit, quod etiam in casibus vbi specialiter iure inductum est, quod testes infames recipiuntur, huiusmodi testes non debent recipi sine tormentis, alleg. not. per glo. Inno. & alios in cap. cum P. accusa. & glo. in d. cap. per tuas. Idem voluit Marfil. in conf. 109. nu. 14. pri. vol. & conf. 79. 1. vol. nume. 8. & in singul. suo. 457. vbi etiam adducit Bal. qui tenuit oppositum, & dictum suum non audeat approbare. Testes igitur solam præsumptionem faciunt alijs non concurrentibus ad minuculis. textus est in d. c. per tuas, in §. Nos vero. vbi Abba. in 4. not. & scias, quod si testis infamis sit etiam inimicus, nullo modo admittetur, vt per Angel. in d. l. famosi. Et vide Felian. in cap. testimonium. de testibus.

Testis sine ad minuculis.

Infamia sola nihil, vel parum facit contra reum.

Infamia cum alio aliquo indicio operatur, vt quis ad torturam possit poni, & non ex se sola. Ita dixit Bart. in l. fin. ff. de quæstio. Et in l. de minore. §. tormenta. co. titu. Angel. in tract. de malch. in glo. fama publica. in vers. Et an fama publica. Et ibi etiam Augu. de Arimino. in alleg. lo. co. Et ita singulariter dixit Bar. in cōf. 192. quem refert, & sequitur Bal. in conf.

confi. 131. 2. vol. Fel. in c. veniens, de testib. Nam vehemens opinio habetur pro scientia, & certitudine, vt late habetur per Fel. in c. 1. de sum. tr. & fi. ca. & per Marfil. in l. Patre, vel marito. ff. de quaestio. & in singul. suo 205. & 97. & vide eundem Marfil in pract. crim. §. diligenter. num. 18. 19. & 20.

Vehemens opinio pro scientia habetur.

I N F I D E L I S.

In fidelis sicut & hæreticus contra Christianum testis esse non potest. Abb. & Io. de Ana. in c. dubius, de hære. lib. 6.

I N I V R I A.

Iniuria inimicitiam generat in casibus infra enumeratis, & hæc tripliciter causatur, re, verbis, & lite, vt in l. 2. §. 1. & l. lex Cornel. in fin. C. ad leg. Corn. de iniur. de quibus distuse vide Ant. Blan. de indi. nu. 91. vsque ad num. 130.

Iniurius Inquisitori potest per ipsum Inquisitorem puniri, quia hoc crimen commissum in Inquisitorem videtur tangere Ecclesiam, 2. q. 7. c. si quis ab Episcopo. maxime dum est in actu explicandi officium, quia non videtur sibi facta prætextu suæ personæ, sed prætextu, & in contemptum, seu impedimētum Officij, vt de foro comp. c. 2. de sent. excom. c. cum de fideres. §. si. de maledic. c. 1. Et facit de pœnis c. Romana, lib. 6. Vnde mirum si ipsa idem cognoscat, & puniet de prædictis, & pœna erit arbitraria, prout dictum est in ver. impediētes. Scias tamen, quod talis iniurius grauius punietur, quam si alteri priuatæ personæ iniuriam intulisset, vt ff. de iniurijs. l. iudici. ff. de pœnis. l. aut facta. §. persona. cum simi.

Adde quomodo verbis cuiquam infertur iniuria, vt per Ang. de malef. in gl. verba iniuriosa. per tot. Et quod facta, verbo, & literis fiat iniuria, vide late per Host. in sum. tit. de iniur. §. quot modis. Bonif. Vital. in rub. de iniurijs, & per Lancil. Contr. in præf. de caus. crimin. tit. de iniuriantibus. à nu. 3. & num. 11. vsq; nu. 17. Tabie. & Siluest. in ver. iniuria. Vide Zanchi. c. 32. & ibi additiones.

Verbo, vel facta illata iniuria.

I N I M I C I T I Æ.

Inimicitia, quæ repellat testem, & quæ non, videl. 1. ff. de quaestio. Et communiter relinquitur arbitrio Iudicis, nisi sint capitales, quæ indistincte repelluntur. Abb. in c. cum oporteat. de accusa.

Inimicus capitalis dicitur, qui de maiori parte bonorum alicuius egit, vel eum accusauit criminaliter, vel minatus est ei mortem. l. licet. ff. de arbitris. Et in c. repellantur, & in c. cum oporteat. de accus. ibi Abb. Bald. in cons. 296. & Alex. in cons. 118.

Inimicus capitalis quis.

Et nota q̄ maior est inimicitia quæ oritur ex causa omnium bonorū, q̄ illa quæ oritur ex accusatione capitali, ita Paul. de Cast. i. au. et. si dicatur: C. de test. idem tenuit glo. Io. And. Car. & Abb. in c. cum oportet. de accus. adducit tex. in c. frequens de rest. spoli. 6. aut Blan. de indi. nu. 128.

Sola inimicitia repellit testes in causa fidei.

Adde ex Directorio. in par. 3. in tit. de prorogantibus processum fidei. ver. secundum quod prorogat. Nec p̄t̄ (ait) de latu. de hæresi testes à iudicio in causa fidei faciliter repellendos. Nam à ferendo testimonium non repellit legitime quenquā, nisi sola inimicitia, non quæcumque, sed capitalis, vt potè vel quia mors inter eos est de factō illata vel intentatā, vel ea quæ sunt ad mortem inductiua, atq; obuia, vel vulnera graua, & lethalia sunt secuta, & similia quæ animi peruersitatem, & malignitatem agentis contra passum indicant manifeste. Propter quod præsumitur, q̄ sicut intentauit contra istum mortem corporalem, eo modo illum scilicet vulnerando, ita intentaret nunc hæresis crimen imponendo: & sicut voluit ei auferre vitam, ita vellet nunc auferre famam. Quare tales inquit inimici capitales à testimonio legitime repelluntur. Adde & Bar. in l. 3. si de adim. lega. §. fin. dicente in. Capitales inimicitias esse, cum quis manatus fuit mortem, vel accusauit de crimine capitali, vel occidit aliquem con sanguineū meum. Graues autem illæ censentur, quæ inter eos oriuntur, qui de bonis ciuilit̄ litigant, quæ confirmat Panor. in c. Accedens. 1. vt lite non contest. no. 3. sed tu semper recole limitationem Felini circa minas; si videlicet ille potens est, & si quod minatur, vt plurimum effice re consuevit.

Capitales inimicitia quæ, & quales sint.

De alijs autem inimicitijs, præsertim grauib; id ibidem docet, quod videlicet & si testes non omnino repellant, eorum nihilominus dictum aliqua ex parte inefficax, ac debile adeo reddunt, vt plena fides tallum at testationibus minime sit adhibenda, nisi ab alijs. adminiculis adiuuentur, aut aliorum testimonium dictis addantur. Ob cam causam dicit ipsius directorij auctor, & Panor. in d. c. Accedens, & de Accusa. c. cum oportet, & Fel. in d. c. quoties. de testi. nu. 4. quod in his multum versatur arbitrium iudicis, cuius prudentiæ, & discretioni relinquitur, vt ipse videat, an graues, vel leues, aut capitales sint inimicitia.

Arbitrium iudicis in his.

I N N O C E N S ;

Innocens differt a non culpabili, quia hoc verbum Innocens præsupponit, & denotat omnimodam immunitatem, & carentiam criminis, & doli. l. Absentem. ff. de p̄en. & Bald. in l. si qui adulterij, C. de adult. Innocens præsumitur cuius nocentia non probatur; quia potius præsumendum est pro innocentia, quam pro culpa. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & Bar. in l. si cui. §. iisdem. ff. de accusa. & per Abb. in c. asserete. de præsump.

Inno-

Innocentia etiam post sententiam in rem iudicatam transactam à rei excusatore potest allegari ipso reo etiam inuito, maxime in causa capitali. ff. de quæst. l. 1. §. si quis vitro. & Spec. de accus. §. sequitur. vcr. sed pone. Vide Ant. de Cana. de excusatore. nu. 6.

Post sententiam quid possit fieri.

INQUISITIO.

Inquisitio secundum Hostien. in summa de inquisitione, est alicuius criminis manifesti, ex bono, & æquo, iudicis competentis canonice facta inuestigatio. Sed nota secundum Abb. post d. Host. q. quædam Inquisitio generalissima dicitur, vt quando Prælatus inquit super statu totius provincie, de qua c. sicut olim. de Accusa. Et in c. Romana. de cens. lib. 6. Et in hoc non est opus infamiam præcedere, imo tenetur ipse Prælatus quolibet anno hanc generalem facere inquisitionem.

Quid sit.

Generalis. ma.

Quædam est Inquisitio generalis, vt quando inquiritur super statu civitatis, vel castri, seu alicuius loci. Et tunc etiam non exigitur, q. infamia præcedat. Ad hoc. c. 1. de offi. ordi. Et l. congruit. ff. de offi. prætid.

Generalis.

Quædam est Inquisitio specialis, vt illa quæ fit contra certam personam, & fit non ad pœnam imponendam, sed ex debito officij, vt q. matrimonium carnale non contrahatur propter aliquod impedimentum, vel non promoueat quis ad prælaturam, & similia. Et hic non exigitur præcedens infamia, vt c. postquam, & c. dilecti. & c. nihil. de elect. Et Inno. in c. 1. de excess. præl. Host. in c. vnico. vt Eccl. benef. Quamquam ista specialis Inquisitio fit ad pœnam imponendam, & tunc si ad denunciationem publici officialis fit, non opus est quod infamia præcedat. l. Ea quidẽ. C. de actio. & c. Præterea. de testi. cogen. Sed non denunciatur nisi notoria, aliàs nõ crederetur denunciãtib. de quo tũc die vt in iuribus præalleg.

Specialis.

Infamia præcedens quãdo non exigitur.

Quandoque fit Inquisitio ex speciali infamia deferente, & tũc aut pro

Ex speciali infamia deferẽte.

ceditur contra Prælatum secularem, aut contra subditum secularem, aut contra regularem. Primo casu, contra Prælatum secularem, non debet fieri nisi præcedat tanta infamia, q. sine scandalo, vel periculo dissimulari non possit. tex. in c. Qualiter & quando. 2. de Accusa. Sed contra subditum secularem non requiritur timor scandali, vel periculi, sed satis est infamiam clamorosam præcesisse, vt in eodem c. qualiter, & quando. *

Et nota q. talis Inquisitio fieri non debet nisi clamor validus ad aures Iudicis peruenerit, & à personis honestis, & sæpe ac sæpius, qua de re in Inquisitione ponuntur illa verba sæpe & sæpius: Angel. in ver. non semel. Et hæc sunt de iure Diuino, Gene. 18. Descandum (inquit Deus) & vide bo si clamor qui venit ad me opere compleuerunt, vnde dicitur q. licet Iudex cognouerit aliquod delictum, non debet procedere nisi præcedat super eo clamor & diffamatio.

Ordo seruari
us in Inqui-
sitione cōtra
regularē.

Tertio casu contra regularem, aut agitur ad penitentiam, seu ad correctionem. & non est necesse seruare hunc ordinem, licet de facili, & sine strepitu procedi potest, vt in c. reprehensibilis. de Appel. Si vero contra Prælatum regularem, vt contra Abbatem, Priorem conuentualem, & similiter habentem curam auctoritate Episcopi, vel alterius superioris, debet iste ordo seruari, sed non ad vnguem. Si contra alium regularem obedientiarium, & tunc non seruabitur iste ordo, quia potest remoueri ad libitum Abbatis, vt in c. cum ad monasterium, de sta. regul. Et quis possit inquirere contra regularem, vide Abb. in c. si quis contra clericum, de foro compe. & infra cum de auctoritate Inquisitoris dicemus. Ex his omnibus habes, quod modus inquisitionis regulariter, & ordinarie est de iure canonico, & maxime cum infamia præcedit. Vide quod hunc ordinem procedendi per inquisitionem appellat Inno. ordinarium, in c. dilecto, de verb. sig. lib. 6. licet in c. cum oporteat. de Accusa. appellat extraordinarium. Cætera de inquisitione vide in quinta parte directorij nostri, vbi agitur de ordine procedendi, sed pro nunc sat est scire quid sit, & quomplex sit inquisitio.

INQUISITOR.

Deus Inqui-
sitorē agit.

Inquisitor, iuxta superius dicta, est competens index ex æquo & bono canonice inuestigans causam, & originem alicuius criminis manifesti. Ex hac generali definitione Inquisitoris sequitur quod contra quodlibet genus peccati, si detur quoquomodo manifestatio, potest, & debet constitui inquisitor. Et quia contra religionem semper insurrexit infidelitatis error manifestus, ideo Deus maximus optimus semel & iterum egit inquisitorem primum ipse, mox mortalibus, non omnibus, sed quibusdam id officij delegauit. Nam post prothoparentis lapsum eius errorem inquirere volens, ei tanquam perpetrati facinoris indagator, & vindex apparuit, dicens, Adā vbi es? Gen. 3. & in Sodomis descēdens, Clamor (inquit) Sodomorum, & Gomorreorum venit ad me. Gen. 18. contra Pharaonis pertinaciam inquirere, volens, Moysen misit, Exod. 3. contra Iezabel, & Achab apostasiam, ad Baal sacerdotes destinauit Heliam. Tertio regum. Et contra in dies succrescentes errores, & infidelitates, secundum temporum vicissitudines tanquam Inquisitores varios Prophetas misit. Post mortem etiam Saluatoris act. 8. legimus, summos sacerdotes Paulū Tharsensem in Damascum ad synagogas inquisitorem misisse, vt si quos inueniret Christi fauaces, victos perduceret in Hierusalem.

Etiam & inter Gentiles, maxime apud Romanos, mos fuit inuestigare, & castigandi hominum excessus contra Deorum suorum religionis, vel potius vanæ superstitionis antiquiorem ritum, vt patet in Titū Liuij decadis tertiz, libro quinto, vbi sic legitur,

Quo

Quo diutius traheretur bellum, & variabant secundæ aduersæque res, non fortunam magis, quam animos hominum tanta religio, & ea magna ex parte externa ciuitatem incesit, vt aut homines, dii alij viderentur facti. Nec iam in secreto modo, atque intra parietes, ac postes contemnebantur Romani ritus, sed in publico etiam, & foro, capitolioque mulierum turba erat sacrificantium, nec precantium Deos in ore patrio sacrificuli, ac vates ceperant hominum mentes, quorum numerum auxit rusti caplebs ex incultis diutino bello, in festis que agris egestate, & metu in urbem compulsa, & quæstus ex alieno ære facilis, quem velut ex concessæ artis vsu exercebant. Primo secreta bonorum indignationes exaudiebantur, deinde ad patres etiam, & ad plebem querimoniam excessit res. Incurati grauius ab senatu Aediles, Triumviri que capitales, quæ non prohiberent, cum emoueri eam multitudinem è foro, ac disijcere apparatus sacrorum conati essent, haud procul fuit quin violarentur. Vbi potentius iam esse id malum apparuit, quam vt minores per magistratus sedarentur, M. Emilio Prætori urbis negotium ab Senatu datum est, vt & his religionibus populum liberaret. Is & in concione senatusconsultum recitauit, & edixit, vt quicumque libros vaticinos, precatione vae, aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes, literasque ad se ante calendas Apriles deferret, neu quis in publico sacro loco, nouo aut æterno ritu sacrificaret. Non ergo si Romana Ecclesia Catholica, & Apostolica ad fidei orthodoxæ puritatem conseruandam, hæresumque extirpationem Inquisitionis officium instituit. Nouis enim indices succrescentibus hæresibus excubatores, qui circa vineam Domini vigilias custodirent, multiplicare decebat.

Inquisitor èt apud Romanos M. Emilius.

Iudex librò rù prohibitorù apud Ro.

Inquisitoris hæreticæ prauitatis conditiones contineri plene videntur in Bulla Urbani eius nominis Quarti, quæ incipit, Præ cunctis, vbi habetur vt infra, Prouidemus igitur ad præsens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis, & doctrinam fundant labia erudita salutatem, vt sacro ipsorum ministerio præfatæ partes ab huiusmodi contagio expurgentur, & infra. Quatenus charitate Dei hominum postposito timore virtutem spiritus incedentes ex alto, prædictum officium &c.

Inquisitoris conditiones.

Inquisitoris ætas esse debet quadraginta annorum, ita videlicet, quod quadragesimum annum inceperit, vt in c. Nolentes. de hære. in clem. quæ ætas etiam in ipsorum inquisitorum, commissarijs, seu vicarijs requirebatur, vt dicit Io. And. in glo. c. super alleg. Sed alij aliter dicunt, videlicet, quod potestas delegandi Inquisitoribus ætatis sit relictæ, videlicet, quod possint subdelegare, & committere receptiones denunciationum, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationes testium, ac cætera præparatoria, seu media litis, non autem sententiæ. Et hoc per quædam extrauag. Clementis Papæ III. eius nominis, quæ incipit, Licet ex

Inquisitoris ætas.

omnibus, quæ fuit approbata per Urbanum IIII. Et ita vt plurimum ab Inquisitoribus de consuetudine obseruatum est in multis partibus vsq; ad tempus Clementis eius nominis Septimi, qui concessit Inquisitoribus, vt possint subdelegare sibi Vicarios, qui sint ætatis annorum triginta, vt patet per Breue concessum Fratri Paulo de Papiæ Inquisitori Ferrariensi, sic incipiens, Cum sicut, vbi sic habetur. Decernimus insuper, vt vestros Vicarios, siue Commissarios instituere valeatis, viros scientia probos, prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigessimum annum attigerint.

Auctoritas.

Inquisitorum auctoritas est à Sede Apostolica, & est delegata, quia Inquisitor nullam habet iurisdictionem nec in personis, nec in criminibus, nisi quantum, & circa quos ei confertur à Summo Pontifice, quæ quandoque immediate, oraculo viæ vocis, & per suas literas Apostolicas, quandoq; committitur alicui Cardinali, vel Episcopo, seu eius Legato, regulariter tamen committitur mediante Magistro Generali Ordinis Prædicatorum, vel mediante Generali Ministro Ordinis Minorum, quatenus in partibus eis traditis valeant de Fratribus sui ordinis de Inquisitoribus prouidere, vt habetur ex eorum priuilegijs. Qui quidem Inquisitor est tantum Sedis Apostolicæ, & non alterius delegatus. Licet enim Papa commiserit prædictis Ordinum Prædicatorum, & Minorum Prælatibus quatenus personam eligant idoneam, nullam tamen sic eligentibus contulit potestatem, vt patet in literis Clementis, & Urbani eius nominis.

Quam auctoritatem habeat Inquisitorum institutores.

Quartus, in quibus sic habetur. Nam si prædicta Sedes interdum Prælatibus aliquibus vestrorum ordinum per suas literas sub certa forma committat, vt ad exercendum Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem aliquos suorum ordinum Fratres assumere valeant, ipsosq; cum expedire viderint amouere, ac alios subrogare, non tamen per hoc quod ipsis ea duntaxat causa in hac parte committatur, quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate pleniorē habere notitiā præsumuntur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate à prædicta Sede commissio, & committendo facultas, vel iurisdictione attribuitur, seu potestas. Vnde Inquisitores à Summo Pontifice immediate habent potestatem, & eius funguntur auctoritate, & non alicuius promotoris, seu instituentis, vnde etiam mortuo institutore, & etiam ipso Summo Pontifice, cuius nomine Inquisitor fuerat institutus, auctoritas ipsius Inquisitoris non spirat, vt habetur in c. ne aliquid, de hære. lib. 6. vtuntur ergo Inquisitores potestate delegata, & non ordinaria, vt habetur in literis Urbani, & Clementis eius nominis Quartus, vt supra, & expressius in d. c. ne aliquid, & in c. multorum, de hære. in dem.

Subdelegare potest delegatus.

Nota ad præsens propositum, qd delegatus Papæ iurisdictionem sibi commissam potest subdelegare alteri in totum, & pro parte: sed in primo casu non remanet iudex, nec potest ad illum amplius appellari: secundo

auctora

antem modo sic, vt in c. super quæstionem, de offic. deleg. qui subdelegatus non potest recusari sine causa, & si recusatur, debet recusari secundum Innoc. coram Legato ante inchoationem causæ, & non post, quia cum nondum inceperit exercere iurisdictionem, non videtur efficaciter in illum iurisdictionem transisse. Episcopi autem vtuntur auctoritate ordinaria in non exemptos, delegata autem in exemptos, iux. c. ad abolendam, de hære. & c. per hoc, eo. lib. 6.

Et quia delegatus Papæ in causa sibi commissa est maior quocunque ordinario, quia vices gerit delegantis, vt in c. si. dist. 91. & l. si. ff. de offic. eius cui mand. videndum est, an Inquisitor maior sit Episcopo in officio suo. Pro quo notandum est, qd Episcopi, & Prælati, vt iam dictum est, & patet in c. per hoc, de hære. lib. 6. quandoq; procedunt contra hæreticos, vel suspectos de hæresi auctoritate delegata, prout faciunt semper ipsi Inquisitores, & tunc pares sunt, quia & isti, & illi ab eodem, & ad eandem rem delegati sunt. Vnde quando Episcopus, & Inquisitor procedunt contra aliquem exemptum, pares sunt, & vnus altero maior non est, nec impedire eum potest, arg. di. 21. c. inferior. Si autem Episcopus procedat auctoritate tantum ordinaria, videtur quidem qd præcedere debeat auctoritas ordinarij, quia videtur habere firmiorem iurisdictionem, cui per specialem non derogatur, vt in c. significauit, de offi. ord. Et similiter non videtur conueniens, vt maior vadat ad minorem, qui etiã quandoque est simplex sacerdos. Iurisdictione Inquisitoris non venit priuatiue, cum non deroget ordinariæ potestati, vt per c. per hoc, de hære. li. 6. Item quando in auxilium extraordinarium de nouo introducit in auxilium ordinarij, tunc cum illo concurrat, iux. not. in l. in prouinciali. ff. de oper. nou. nunc. per Bar. in l. 1. §. dixerit.

In contrarium est, quia Inquisitor in causa fidei est delegatus Papæ, & idem dicitur de subdelegato Inquisitoris auctoritate Apostolica, vt per c. vt officium, & c. Inquisitionis, c. vt commissi, c. per hoc, de hære. lib. 6. vbi & frequenter de hac materia agitur. Neq; dubitat aliquis, an Inquisitor sit delegatus Papæ in causis fidei contra hæreticos: eius enim institutionis causa, & ad hoc formaliter tendit, quod etiam possit alios sibi subdelegare, vt patet ex literis suæ institutionis. Et ideo sibi substitutus eadem auctoritate Apostolica sibi delegata, & concessa vtitur, ac si Inquisitor esset præsens, cap. ex literis, de offic. deleg. & l. quædam. §. nihil. ff. de æden. & ff. de tuto. & cura. da. & ff. de ritu nup. l. palam. §. 1. Vnde subdelegatus Inquisitoris personam, & locum eius tenet in iudicando. Iudex ergo delegatus à Papa est maior in officio suæ delegationis quocunque ordinario, textus est clarus in c. sane, de offic. deleg. vbi indistin. & absolute dicitur, Iudex à nobis delegatus vices gerit. Vnde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam susceperit nominandam. Et ita dicit habere iurisdictionem contra Episcopum, & contra quamlibet personam

Delegatus Papæ maior ordinario.

Quando pares sunt Episcopus, & Inquisitor.

In causa fidei Inquisitor eadem delegatus.

Maior Episcopo in quibus sit Inquisitor

personam molientem suam iurisdictionem impedire, ut possit, vel interdici, vel suspensionis sententiam fulminare in huiusmodi, &c.

Delegatus su-
per ordinariū
quā auctori-
tate habeat.

Et ita etiam temperate procedens poterit Episcopo vel ingressum Ecclesie, vel sacerdotale officium interdicere, quia delegatus Papæ in causa sibi commissā iurisdictionem habet super Ordinarium, & super quicumque maiorem, quia gerit vices delegantis. in c. fin. dist. 93. & l. fin. ff. de offic. cui man. Abb. in c. cum iura. de offic. deleg. Host. in sum. cod. tit. 5. quæ iurisdictione, ubi ait. Est autem hæc iurisdictione honorabilior ordinaria. c. cum hæreticum, de offic. deleg. Et c. cum olim. quia cum vices Papæ gerat, honorandus est, & hoc sicut Papa. dist. 94. c. 1. & 2. ubi Diaconus tenet locum super sacerdotem ratione personæ cuius vices gerit, imo subdiaconus locum Papæ mittentis tenet, ideo maior est quolibet Ordinario. Et licet sit personæ, & dignitati deferendum, non tamen hoc dicitur quo ad merita causarum, sed forte in coactionis illatione, & in alijs huiusmodi, quibus esset contra ipsum agendum in puniendo eum tanquam rebellem, & contumacem, quo casu ex dignitate personæ forte mitius ageretur. d. c. sanc. Idem dicit Spec. prima parte tit. de iud. deleg. §. sequitur. item Inno. in c. significasti. de offic. deleg. Abb. ibidem. Vnde generalis legatus non potest impedire iurisdictionum delegati, nec irritare sententiam, quam ipse promulgaverit. c. studuisti. de offic. deleg. Episcopus itidem non potest absolucere excommunicatum à delegato. c. pastoralis. de offic. ordi. quia delegatus quantum ad illum maior est Ordinarius, ut ibi dicunt. Nec officio proposito nostro quod habetur in c. significasti. de offic. ordi. ubi ordinarius reuocat excommunicationem in eum qui à delegato fuerat absolutus, quia dicitur ibi, quod propter malitiam, & dissidium iudicis delegati aliquis remanebat in statu nefariæ communicationis, quod iure prohibetur. Auctoritas enim Ecclesiæ cuiusdam delegata non debet esse in destructionem, sed in ædificationem, & conseruationem iuris, & ideo iniungitur ut eum reuocet in excommunicationem, quia iure optimo fuerat inuocatus. Vnde Episcopus propria auctoritate illud non attentauit, imo ex eo conuincitur, quod nullam in ea causa iurisdictionem ex se poterat exercere. Conclusio ergo verissima est, quod delegatus à Papa quantum ad causam sibi commissam maior est omnibus illis, quorum causam suscipit terminandam, & omni legato, atque ordinario. Et cum Inquisitor hæreticæ prauitatis sit delegatus Papæ, & iudex in solidum in causa fidei, ideo est maior eo in causa Ordinario. Nec obstat quod ab aduersarijs potest adduci, videlicet, quod iura allegata non prauitatis debent intelligi, non enim priuatur Ordinarius iure suo, sed habet Inquisitorem tantquam socium, quia (ut iam dictum est.) quotiescunque auxiliū extraordinarium de nouo introducitur in auxilium Ordinarij, tunc cum illo concurreit,

In destructio-
nem Ecclesiæ
non debet ef-
fere auctoritas.

Concurrunt
Episcopus, &
Inquisitor.

iuxta not. in l. In prouinciali. ff. de op. no. auct. per Bar. l. §. dixerit ali-
quid

quid de pública. Hæc enim ex malo intellectu literarum in quolibet textu adducto procedunt, & quidem ad c. sane, & ad similia alia iura, quod priuatiue intelliguntur. non enim ius Ordinarij respectu Inquisitoris dicitur, quod non faciant ab proposito, & si non videantur priuatiue procedere. Iura vero commissa sibi, & Inquisitori, scilicet c. per hoc. nihil adiununt de potestate ordinaria Episcopo, nec plus tamen ista iura ei conferunt, quam sibi competat iure ordinario, vt ibi patet, & per Doctores. Et ideo illa iura absolute legenda sunt, & nihil omnino faciunt pro aduersa parte, vt & Doctores pro delegato adducti, videlicet Inno. Host. Spec. Abb. & glo. vbique indistincte loquuntur, quod videlicet delegatus est maior Ordinarius. Quod autem ea iura, si non in omnibus, in quibusdam tamen priuatiue intelligantur, patet, quia in aliquo Episcopus non potest ita se intromittere in officio inquisitos, vt possit illum impedire aliquo iure, ne procedat, nec examinet, & ne faciat sufficienter accusatos detineri, ne formet processus, & c. limitatur autem in quibusdam tantum, vt neuter possit sine altero, vt in c. Multorum, de hære. in Clem. quando expectatis octo diebus, vt videatur si Ordinarius Inquisitori, vel Inquisitor Ordinario recuset adesse, proceditur, cum tamen illa iura non faciant aliquam de priuatione mentionem, sed tantum vniuersaliter & indistincte loquantur, quod delegatus est maior Ordinarius. Et ideo vana est illa ratio vel limitatio, quod scilicet priuatiue non debeant intelligi, cum sit positua loquutio pro officio delegati. Falsum etiam esse conuincitur, quod Inquisitor assumatur in socium Episcopi, cum sit per se iudex insolidum in causa fidei, vt probatum est per c. inquisitores, de hære. li. 6. Et c. vt officium, eo. in Clem. vnde nunquam inuenitur quod Inquisitores dicantur socij Episcoporum, sed bene delegati seu deputati à sede Apostolica in negotio fidei contra hæreticos. Imò in principio Inquisitores sine Episcopis totum negotium inquisitionis huiusmodi per se ipsos absoluebant, vt d. c. vt officium, & c. vt commissi, & per consequens, & si episcopi in negotio haberent auctoritatem ordinariam, qua per hoc non intelligebantur priuati. d. c. Per hoc. non tamen se intromittebant in officio inquisitionis, cum per se Inquisitores procederent, vt tamen dictum officium melius posset absolui, Papa concessit dicta decretali. Per hoc. non autem iussit vt per Episcopos, & per Inquisitores de facto eodem valeat inquiri communiter vel diuisim. Non dicit autem quod Inquisitor cum debet accusationes, vel depositiones, vel testes recipere & c. vt debeat ire ad Ordinarium, vel coram eo, seu in loco officij eius fornam processum, & alia ibi explere, sed iura communia ibi dimittit in robore suo, quibus Inquisitor per se agebat, declarando quod etiam Episcopus iure ordinario, vel delegato (si habeat) possit cum Inquisitore procedere communiter vel diuisim, & quod eo casu teneantur inuicem in fine processum communicare, simulque proferre sententiam.

Episcopus, & Inquisitor alias singulas causas absoluebant.

Quid

Diuisim pro-
cedere quid
sit.

Communica-
re processum
quādo tenetur
Inquisi-
tor, & Episco-
pus.

Præuentio
mutat.

Ordinarii sūt
Episcopi, &
non delegati.

Quid autem sit diuisim procedere, declarat Benedictus Papa Vndecimus eius nominis in extrauag. Ex eo. de hære. dicens, quod est cum Inquisitores, & Episcopi separatim de eodem facto, non quando Episcopi tantum per se, vel Inquisitores in aliqua causa procedunt, quo facto tantum in fine factos processus sibi inuicem communicare teneantur. Ex quo infertur, quod si vtrique non procedant diuisim, vel coniunctim, sed aliquis seorsum, & per se totum processum sine altero absoluat, non tenetur processum alteri communicare, nisi forte cum haberi notitiam causæ alter non possit, vt conueniant in exhibendis tormentis, vel in ferenda sententia, quæ totius causæ notitiam requirit. de pœni. dist. 6. c. quæ vult. In cæteris autem non tenetur qui agit alterum requirere, cum vterque Episcopus videlicet, & Inquisitor sit iudex insolidum, c. per hoc. & c. Multorum. de hære. in clem. Quibus sic stantibus, forum Inquisitoris, cum ipse agat potestate sibi à summo Pontifice delegata, habet auctoritatem & locum personæ illius, scilicet Papæ, qui illum sibi delegauit. Et Archidiaconus concludit quod Inquisitor delegatus Papæ habet auctoritatem maiorem, meliorem, & fortio rem, quam habeat Ordinarius. Vnde si diocesanus (ait) citet quempiam pro causa fidei, & Inquisitor citet eundem, & eodem tempore, cum non possit vtrique simul assistere, tenetur magis obedire Inquisitori. Si enim haberet minorem, vel saltem æqualem, præuentio iuaret Ordinarium. c. pœnu. de for. comp. Et nota quod dicit Arc. quod licet Ordinarius per c. per hoc. & per quod permittitur sibi, vt in causa hæresis etiam ipse possit procedere auctoritate ordinaria, vel delegata si habet, non per hoc tibi datur maior auctoritas, quam prius habebat, nisi specialiter ei committatur. Facit c. licet. & c. graue. de offi. ord. ex quo cessat argumentum eorum, qui dicunt, Episcopum habere etiam delegatam in causa hæresis, per c. ad abolendam. de hære. vbi conceditur Episcopis, quod in causa hæresis contra exemptos curiales procedere possint. Respondetur quod ibi non dicitur delegatis, sed tanquam delegatis, cum non cognoscant ibi iure ordinario, sed tanquam auctoritate delegata. c. irrefragabili. de offi. ordi. & nota etiam glo. in ver. delegatus, licet illa gl. videatur sentire, quod Episcopus intelligatur hoc loco habere auctoritatem delegatam, quam improbat Abb. dicens ex sententia Host. hoc loco, quod in veritate Episcopi sunt ordinarij, & non delegati, sed quicquid sit de opinione glo. & Ioan. And. manifestum est ex decretali. Per hoc quod Ordinarius ex officio suo etiam in causa hæresis non habet auctoritatem delegatam. c. ad abolendam. aut est ius antiquum. non enim tunc Inquisitores erant delegati in causa hæresis, & ideo sequi debemus iura noua. Si enim Episcopus à iure delegatam auctoritatem haberet, non diceret Papa in d. c. per hoc, vel delegatam si habent, & c. Conditionalis enim nihil ponit in esse. Nec obstat quod in ferenda sententia videantur æquales, ita vt pariter eam, si velint, pronunciare possint

possint, &c. nō tamen ex hoc fit, q̄ Inquisitor nō sit iudex delegatus à Pa-
pa in negotio fidei, & Episcopus sit ordinarius tantum, nisi aliàs, vt ipse
specialiter fuerit delegatus. quod non habetur ex e. per hoc, de hære. sed
tantum in ferenda sententia videntur facti æquales, licet Inquisitor velit
deferre Episcopo. Ex quo consequitur, ac deducitur, quod si nolit Episco-
po deferre, non tenetur, in eo quod ait, si velit, & non dicit, debet vel ten-
etur deferre Episcopo, &c. In e. autem multorum, de hære. in cle. videtur
proponere Diæcesanum Inquisitori dum ait, tam per Diæcesanos Episco-
pos, quàm per Inquisitores, &c. in fine tamen dictæ decretalis. §. duro, vi-
detur prius Inquisitoris auctoritas notari, negatine tamen, dum ait, Epi-
scopus sine Inquisitore, &c. In negatiuis enim loquutionibus prius po-
nuntur minores, quàm maiores, & cum dicitur simplex sacerdos non po-
test tale quid sine Episcopo, puta soluere, vel ligare, Episcopus non po-
test sine Papa, & similia. quamuis huius rei consideratio in casu nostro
non sit curanda, cum non agatur de maioritate, aut minoritate personarum,
sed de auctoritate, qua in causa hæresis Inquisitor, & Episcopus age-
re possunt, vel simul, vel diuisim.

Semper igitur est notandum in casu nostro, quod non personas, sed
iurisdictionem intendimus comparare: maior enim proculdubio est dig-
nitas personæ Episcopi, & diuturnior, ac firmitior dignitas illius perso-
næ, cui ex delegatione huiusmodi causa committitur, & ideo quando Pa-
pa nominat prius Episcopum quàm Inquisitorē, dignitatem attribuit perso-
næ: quando autem iurisdictionem delegatam à seipso ordinariæ eõ pa-
rat potestati, semper præfert delegatam ordinariæ, & prius delegatam in-
ducit. e. Pastoralis de offi. ord. & ita intelliguntur iura, & Doctores: cæ-
teris tamen iuribus in suo robore permanentibus. Ad tollendam tamen
ambiguitatem, quæ ex dictis, & similibus iuribus posse oriri ex diuersita-
te opinionum, indictum est Concilij Viennen. decretum, vt habetur in e.
multorum, de hære. in cle. vbi modus agendi ex parte vtriusq; ostenditur,
quomodo positivæ, & quomodo negativæ potest, & debet Episcopus, &
Inquisitor agere, cum vterq; sit Iudex insolidum, nisi quod in tormentis
exhibendis, & in absoluenda, & promulganda sententia tenentur se inui-
cem requirere, & expectare per octo dies, cum sui copiam habere potue-
rint. Et hoc priuatiue intelligitur ex parte vtriusq;, positivæ autē vtriusq;
competit, vt transactis octo diebus altero volente, aut nolente, vel negli-
gente adesse negotio, qui causam inceperit illam prosequatur per seip-
sum, si sibi placuerit, vel per alium, vt ibi habetur per Doctores, videli-
cet Zabar. Joan. And. Innoc. & alios. Et in Extrauaganti Benedicti Vn-
decimi, vbi ostenditur, quod Inquisitor est delegatus Papæ, & non so-
cius Episcopi: Episcopus autem est ordinarius. Et per consequens Inqui-
sitor habet cõpetens tribunal, & forum proprium, vbi causæ cõmissæ sibi
possint agitari, cognosci, & terminari, & proprios carceres, & tormēta, &

Quandoque
Episcopus,
quãdoque In-
quisitor qua-
re nominetur

In quibus se
inuiç requi-
tere tenentur
Episcopus, &
Inquisitor.

ministros, taliaque necessaria pro executione iudiciorum, & causarum fidei, quas coram se contigerit agitari, sicque procedere vsque ad exhibenda tormenta pro exigenda a reis veritate, & vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiue, vt habetur in cap. multorum, de hære. in clem.

Et nota quod cum dicitur quod tenentur se inuicem requirere, & expectare &c. non dicit tenetur alter ire ad forum alterius, sed expectare per octo dies, ita quod si illud actum fuerit infra octo dies, nullum erit, & irritum ipso iure. Et ideo statim ius antiquum seruandum erit, quod videlicet Episcopus, vel Inquisitor iure vtatur in causa illa. Sed si sic est, quod citatus ab Episcopo, si posthæc citetur ab Inquisitore, deserto foro Episcopi, tenetur personaliter comparere coram ipso Inquisitore, vt tenet Archid. & Io. And. & alij sequentes in d.c. Per hoc quanto magis si reus præuentus fuerit ab Inquisitore, erit expediendus ab ipso Inquisitore, requisito & nõ expectato Ordinario, vt supra dictum est? Et hæc difficultas fuit agitata Bergomi anno 1535.

Octo dies ad expediam Episcopo, & Inquisitori assignati. Ab Episcopo & Inquisitore citatus.

Inquisitor est delegatus Pa-
pæ.

Adde quod Inquisitor (vt dictum est) est delegatus Papæ. c. Ne aliqui. de hære. li. 6. quia aliàs tale officium sibi non competit. Vnde in crimine hæresis vices Papæ gerit, & locum eius tenet. dist. 93. c. nobilissime. & cum potestas delegata sit stricti iuris, secundum glo. in c. solet. de sent. excom. id solum potest Inquisitor quod sibi commissum est, & sine quo causa expediri non potest. c. 1. de offic. deleg. non autem id propter quod facilius possit expediri, nisi expresse inueniatur commissum. Quare dum quis citatur ab Episcopo & Inquisitore, cum maior in hoc sit Inquisitor, quàm Episcopus, quia est delegatus, Episcopus autem est ordinarius, debet coram Inquisitore comparere. ff. de re iud. l. contra pupillum. Et de his (vt dictum est in superioribus) Archidiaconus in c. per hoc. de hære. lib. 6. Et in clem. 1. eo. Aduerte tamen, quod Episcopus dicitur ordinarius non absolute, sed dum procedit contra non exemptos: dum autem procedit contra exemptos, ipse etiam est delegatus, c. ad abolendam. de hære. §. qui vero. & c. per hoc, §. si autem. de hære. lib. 6. maior tamen Episcopo est Inquisitor, si Episcopus procedit vt ordinarius, quia delegatus in quocunque officio sibi commissum maior est Ordinario, iuxta c. sane. de offic. deleg. si autem procedit vt delegatus, tunc Inquisitor & Episcopus pares sunt. Direct. antiquum quat. 4. & 5.

Contra exem-
ptos procedens Episcopus est delegatus.

Testes de die-
cesi in diocesi
sua trahere
potest Inquisitor.

Inquisitor potest citare, & de vna in aliam diocesim trahere testes, non obstante constitutione de duabus dietis. cap. Statutum §. nonnulli. de rescrip. & c. vt officium. de hære. li. 6. idem habetur in literis Clementis Tertij, & Alex. Sexti, & Urbani Quarti. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 9.

Inquisitor extra suam diocesim potest procedere contra eos, qui iam citati ab eo fugam arripuerunt à sua diocesi. Vt puta. Inquisitor Bononiensis

nien Martinum ibi existentem hæreticum vel suspectum Bononiæ citet, at Martinus hoc audito inde fugiens Mediolanum properet, in hoc casu Inquisitor Bononiæ. Mediolanum ire potest, & procedere contra dictum Martinum vsque ad diffinitivam sententiam inclusivæ. Cum enim esset iam citatus non dicitur mutare forum, tum iam sit præventus, vt, ff. de iurisd. l. 3. §. cum quædam puella. & c. Proposuisti. de for. compe. si vero non sit citatione præventus, contra eum procedere non poterit ratione domicilij, sed procedere per eum in cuius provincia vel diocesi deliquit, ratione delicti. Calder. in suo directorio. c. 8. Silvest. in ver. Hæresis. §. 9.

Eiam extra suâ diocesim quomô possit procedere Inquisitor.

Inquisitor si in sua diocesi suspectum aliquem habet de hæresi, potest contra eum procedere, licet in sua diocesi non deliquerit, nec tenetur remittere illum ad iudicem loci delicti, nisi pro magno scandalo dato in loco illo, & ipse petat. Calder. in d. direct. c. 8. Et facit 3. q. 6. §. 1. Et ita determinavit Clemens Quartus in quadam eius consultatione, quæ incipit, Quoniam illis. §. quo autem.

Extraneû suspectû in sua diocesi punire potest Inquisitor.

Inquisitor etsi contra Episcopos procedere non possit c. Inquisitores, de hære. li. 6. possit tamen procedere contra Episcopum, & hic contra Inquisitorem, si delictum esset adeo notorium, quod non indigeret conditione, secundum Geminia. in d. c. Inquisitores. Et regulatur licet unus istorum contra alterum non possit procedere, potest tamen se informare de negotio, & omnia ad Papam mittere, vt per direct. antiquum. q. 30. & per Io. mona. in d. c. Inquisitores.

Notoriû delictum Episcopi, vel Inquisitoris.

Si autem crimen hæresis obijciatur Summo Pontifici viventi, vel mortuo, quis de hoc cognoscat, vide plene per Archid. in c. In fidei. de hære. li. 6. Et dist. 40. c. si Papa, & Io. Calder. in suo directorio c. 8. & directorium antiquum. q. 27.

Si suspicio contra Papam oriatur.

Inquisitor potest procedere contra eos qui deliquerunt in sua diocesi, licet ad alias partes domicilium transfulerint, vel alio modo se absentaerint, c. vt commissi. Et c. cum contumacia. de hære. l. 6. quod intelligitur de omnibus delinquentibus, siue sint de provincia, siue non, dummodo in pronuncia delinquant, quia ratione delicti facti sunt subditi. c. vbi de crim. agitur. l. 1. & vide Io. And. & Gemin. in d. c. li. 6.

Qui domicilium transfulerunt.

Ratione delicti subditi.

Potest etiam procedere contra eos qui extra suam diocesim deliquerunt si in ea inveniuntur, quia hæreticus vbicumque inuenitur ibi tenetur. ad hoc argumentum in d. c. vt commissi. & glo. in vers. procedendi. directorium antiquum quæst. 42. reus enim in criminalibus tres contra se fortitur Iudices.

Vbicumque inuenitur punitur hæreticus.

Primo in loco vbi moratur citatus, l. 2. c. de iurisd. om. iud. & ibi Bal. & eius sequaces.

Secundo vbi delictum est commissum l. 1. & auth. qua provin. & ibi Bal. alijque scribentes. c. vbi de crimine. agi. l. 1. & l. 3. ff. de off. præsid.

Tertio

Tertio ubi estatus captus fuerit. Bal. in d. l. 1. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 9. & vide Io. Mona. in d. Inquisitores. de hære. lib. 6. qui determinat quòd hæreticus ubique inueniatur potest puniri, quia ubique est domini tribunal, vnde non est dabilis locus in quo principaliter delinquit hæreticus. l. Arriani, C. de hæreticis. Et bene considera Gemini- num in c. vt commissi. quia multis adducit opiniones, & optimà dicit. Et nota additio. in Gemin. in ver. deliquit. Quare soluitur questio illa magna, scilicet quid sit agendum si Inquisitor commissi delicti petat ab alio Inquisitore qui reum cepit in sua diocèsi, vt ipsum reum ad se remittat puniendum. Dico enim quòd Inquisitor qui reum cepit, poterit eum punire, quia vbicunque sit male credens, ibi peccat. Et vide not. per Cynum. C. de sum. tri. & si. cath. l. 1. in fin. ubi dixit hæreticum alienigenam per Bononiam transuentem, Bononiæ puniendum esse, etiam si proprius iudex eum repetat, quia ex quo est hæreticus in omni loco delinquit. l. Arriani. C. de hæreticis. Petrus tamen de Ancha. tenuit quòd debet remitti ad locum ubi plus peccauit, & deliquit, & ubi notoria sunt eius delicta. l. si cui. ff. de accusa. §. si. tu potes tenere vtranq; partem, distinguendo hic cum Gemin. in d. accusatus. & c. vt commissi. de hære. lib. 6.

Inquisitor potest in speciali procedere si habet vnum, vel duos testes, vel aliud quodecunque indicium bene probatum, etiam si non adfit infamia. Angel. in tra. malef. in c. quod incipit, Hæc est quædam inquisitio. §. 4. ubi dicit, quòd dum iudex procedit ex iure officio suo, non est necesse infamiam præcedere, tali autem modo fere semper procedit Inquisitor. Vnde propter hoc (secundum Angel.) si apparet aliquis contradictor, non auditur; scens si ad petitionem partis procederetur. Ad idem est Felin. in c. Excommunicamus, primo de hære. §. Adijcio. ubi ait. Eo ipso quod quis discedit à comuni conuersatione fidelium circa cultum diuinum, potest contra ipsum procedi, & inquiri de hæresi absque infamia. Dicitur autem discrepare, si circa missam, & confessionem, & sacramenta alia Ecclesiæ sit diu negligens. Hoc enim est crimen exceptum, & ideo ad inquirendum minores requiruntur probationes. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 8. Anan. post Cardi. in d. c. Excommunicamus. §. Adijcimus. & glo. etiam in d. c. Excommunicamus. §. moribus.

Inquisitor in causis fidei non arctatur ad procedendum summarie, sed in eius relinquitur arbitrio, an summarie, vel ordinarie procedere velit. Gemin. in c. statuta. de hære. li. 6.

Inquisitor non omittat procedere ubi est procedendum, nec imponat malitiose crimen hæresis, aut fraudulenter, odio, vel amore, vel gratia alicuius commodi seu lucrì temporalis, contra conscientiam, & iustitiam, & hoc sub pena excommunicationis Papalis, vt est in c. multor. m.

176
Inquisitor

In omni loco potest punire hæreticus.

Ex officio procedens.

Contra discedentem à conuersatione fidelium.

Sine malitia, & negligentia procedat Inquisitor.

de hære. in Cle. nota tamen quod si propter timorem vel scandalum omit-
tit procedere, non incurrit hanc pœnã. Et ulterius aduerte, quod quoquo
modo vexet aliquem siue in citationibus, siue in fideiusionibus, vel alijs
similibus Inquisitor, incurrit hanc pœnam.

Tertio nota, qd dicitur contra iustitiam, & conscientiam copulatiue,
non igitur incurritur talis pœna nisi ambo concurrant.

Iustitia cum
cōscientia cō-
currere debet.

Inquisitor caueat quātum potest ne ab Episcopo discordet, quia (vt ex
periētia docet) cū difficultate potest ea quæ sunt officij sui expedire sine
eius favore, & concordia, Tabie. in ver. Inquisitor. §. 10. & si in aliquo
actu discordant, consulenda est sedes apostolica. cap. Per hoc. de hære,
lib. 6.

Inquisitor sine consilio peritorum iudicans, puniendus est si illud ha-
bere poterat vnde Abb. in c. ex parte de consti. ait, quod si mandator ex
forma mandati voluit requiri consilium actus, non tenet nisi requiratur,
vt in. cum veteri, de elect. si autem est ex dispositione legis, tunc si lex à
principio quando dicit potestatem, mandauit consilium requiri, similiter
non valet actus ex defectu potestatis, quia eã habuit modificatam, & qua-
lificatam, & sic intelligerem, c. noui. de his quæ fi à præl. ita qd sine clau-
sula decreti actus est nullus Si autem habēti prius potestatem mandauit su-
perior, vt procedat cum consilio, tunc tenet, licet sit puniendus. argumē-
tum in c. dilectus. 2. de præben. vide gl. sing. in Clem. 1. de iure patro. qd si
mandator alias habenti potestatem, vt aliquid faciat sub certa forma, tenet
actus, licet forma non seruetur per d. c. dilectus. Siluest. ver. consilium §.
4. Tabi. eo. §. 7. clarum est autem, quod Papa mandat Inquisitorij in c. sta-
tuta. de hære. l. 6. vt cum consilio peritorum iudicet, & sententiet. Vide
Docto. in c. statuta, vt supra. Et maxime Franch. & Gemin. vtrum autem
sequi teneatur consilium, diximus supra in ver. Consilium.

Sine peritorū
consilio iudi-
cans punien-
dus.

Modificatam
potestatem ha-
bet Inqui.

Inquisitor si errat ex consilio peritorum, qui sint viri bonæ conscien-
tiæ, excusatur etiam à pœna iuris. Feli. in c. quarta, de præsump. Qui ait,
Quando quis errat ex consilio peritorum, saltem duorum qui sint bonæ
conscientiæ, excusatur. Et in c. super his, de accusa. circa fi. dicit, quod con-
siliū notabilis doctoris, & bonæ conscientiæ excusat scribentem in cau-
sa. intellige hæc vera esse, nisi intelligat consilium malum esse, tunc enim
non excusatur, sed punitur. Abb. in c. cum in veteri. de electi. & in c. cum
in cunctis. eo. ti. Idē sentit Bar. in l. 1. §. plures. ff. de exer. Tabie. in ver. con-
siliū. 4. & 8. Siluest. in ver. consilium. 6. qui allegat. Host. & rationem
adducit, quia consilium debet esse iustum, vt in l. Titium. ff. de admini-
rut. & not. Bart. in l. 1. §. si plures. ff. de exer.

Errans ex cō-
silio quo ex-
cusatur.

Et nota, quod Inquisitor, & Episcopus qñ faciunt excommunicatio-
nē corā peritis, ne quis reuellet nomina eorum qui deposuerunt, nec alia
quæ in processu continētur, si ipñ Inquisitor, vel Episcopus non teneant
secretum, sunt excommunicati. c. statuta. de hære. l. 6. Director. q. 83.

Ex cōsilio quo
modo scipsū
liget.

M Inqui-

Religiosæ personæ.

Inquisitor in examinatione testium, seu delationum non debet esse solus etiam cum suo notario, sed debent esse presentes etiam duæ religio-
sæ personæ, c. vt officium, de hære. l. 6. §. verum. Et dicit Directorium antiquum. q. 63. quod per personas religiosas licet quidam intelligant, id est honestas, tamen magis videtur, quod intelligi debeant proprie per sonæ religiosæ, vt per Archid. ibi. in gl. Et loca notarij potest accipere alias duas personas idoneas, quæ duæ personæ examinationibus seu de- positionibus subscribant, in præsentia omnium illorum trium. c. vt of- ficium, vt supra. Et hoc secundum intellige si notarium publi- cum commode habere non possit, aliàs non. vt in d. c. vt officium habetur.

Duæ personæ idoneæ loco notarij.

Cautioni tra- di non debet delatus de hæ- ressi.

Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate non debet cautioni tradere, sed si est relapsus brachio seculari consignetur: si autem est pœ- nitens, in primo lapsu carceri perpetuo mancipetur: si autem negat, & est conuictus, tradetur curiæ seculari debito supplicio puniendus. Host. in sum. tit. de hære. §. qualiter deprehendatur. Directorium. q. 90.

Qui incarce- randi.

Et simpliciter, & generaliter loquendo captus pro crimine hæresis vel alio crimine, pro quo poena corporalis sit infligenda, vel corporis afflicti- ua, debet carcerari, & fideiussoribus nõ relaxari. Angel. in li. malef. clau. fama publica præcedente. Ibi. decimo quæro. Et est incarcerandus, quan- do adsunt indicia sufficientia ad torturam. Angel. in d. li. clau. qui iudex dicitur Gaium, & quando timetur de fuga alicuius, si contra eum haben- tur bonæ informationes, iudex debet eum facere in carcerari, nec tenet- ur illum prius citare. Felin. post Salicet. in c. cum non ab homine, de iu- di. Facit Abb. in c. 1. de iudi.

Etiam post mortem potest procedi contra hæreticū.

Inquisitor potest inquirere contra hæreticos etiam post mortem eor- um, ad hunc finem vt eorum bona confiscentur, vt in c. accusatus. de hæ- re. l. 6. qui vere hæretici mortui sunt. Et hoc est speciale in hoc crimine. 24. q. 2. c. sane. de hære. l. Manichæos, & c. si quis Episcopus. de hæreti. & c. filij. 6. cum simile sit in crimine læsæ maie. C. ad L. Iul. maie. l. si. multo magis in isto crimine, c. vergentis. co. tit. vide supra in verb. cadauera.

Incorporati Ecclesie qui dicantur.

An autem possit post mortem inquirere contra fautores, defensores, vel receptatores eorum, videtur quod non argumentum in d. c. accusa- tus. §. Porro. & glo. in ver. extincto. & quod dictum est de hæreticis, intel- lige secundum glo. nisi incorporentur ante mortem vnitati Ecclesie. Quod si queratur, qui dicantur incorporati esse Ecclesie, respon- detur per Ioan. Mon. quod sit quando per Inquisitores absoluuntur, & ad gremium Ecclesie absoluti admittuntur. Et quod dictum est, quod contra hæreticos inquiritur post mortem, intellige secundum glo. vsq; ad quadraginta annos, & non plus, vt supra dictum est in ver. Cada- uera, & ver. Hæreticus.

Inquisitor dum hæreticos ad penitentiam acceptat, facta abiuratio- ne potest eos ab excommunicatione absolueri, & debet eis iniungere

pro

pro pœnitentia id, quod iniungi consuevit. c. vt officium, de hære. l. 6. & bene prouideat Inquisitor ne tales redeuntes cum fraude redeant, & salant seipfos, & Inquisitores. c. vt officium, supra.

Inquisitoris officium morte concedentis siue instituentis non expirat, etiam quo ad negotia prius non cepta, nec exorta. c. ne aliquo. de hære. l. 6. Et nota quod secundum glos. per hoc c. habetur, quod si tempore mortis Papæ Titius non erat hæreticus, & postea fiat hæreticus, quod poterit Inquisitor contra eum procedere, vt per gl. in d. c. in ver. emerferat.

Inquisitor brachium seculare potest inuocare. c. vt officium, de hære. l. 6. §. denique. Et præcipere Doctoribus sub pœna excommunicationis, vt ei præbeant consilium in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei. c. vt commissi. de hære. l. 6. per Doctores autem intelliguntur Theologi, canonicæ, & legistæ secundum Gemin. in d. c. vt commissi. Et hi quidem recipere, sed non exigere possunt salarium, secundum eundem Gemin. quia negotium fidei quilibet defendere tenetur. 1. 1. q. 3. c. nolite. imo congregationem fidelium facere potest pro concernentibus fidem. c. vt officium. §. compescendi. de hære. l. 6. Et quæstuarios, & eorum prædicatores impedire, dum ipse huiusmodi congregationes faciet pro fide. d. c. vt officium, de hære. l. 6. §. vt supra.

Inquisitor potest conuocare Clericam, & populum pro negotio fidei, intellige ad audiendas sententias, & pœnas quas ipse infligit, & ad videndū aliquos cruciari. Expedit enim talia fieri publice, vt ceteri instruantur, & timeant. Gemin. in c. vt commissi. de hære. l. 6.

Inquisitor hæreticus, etiam ad fidem redeuntes, ad perpetuos carceres deputare debet, iuxta. c. excommunicationis. 2. de hære. §. qui autem. & hoc si ad cautelam (ait Gemin.) ne scilicet alijs nocent, vel alios inficiant & vt appareat an in tenebris, vel in luce ambulent. Non tamen diffinitive damnantur ad talem pœnam, quia regulariter quis non damnatur ad carceris pœnam, c. quamuis. de pœnis. Advertendum tamen secundum Archid. in c. vt commissi. de hære. l. 6. quod & si absoluti postea detruduntur in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus onerantur, quod nullam propter hoc diffinitiuam recipiunt sententiam, quia illa absolutio fit ab excommunicatione, quam ipso facto incurrit, non autem à crimine. Et ex hoc habetur, secundum eundem Gemin. quod si tales exiuerint carceres sine legitima excusatione, possunt vt hæretici condemnari, quia finguntur sicte. conuersi, & simulare confessi, ac pristini erroris recidui. Ad hoc. c. 1. de pœnitentijs. 2. nam exitus acta probat 2. 2. q. 2. c. quod autem, & facit 3. 4. q. 1. c. 1. in fin. Io. And. & Gemin. in d. c. vt commissi. de hære. lib. 6.

Inquisitor qui tute vult prosequi officium suum, sic procedet secundum Zabar. Si aliquis est diffamatus, vel suspectus de hæresi, debet eum citare, & examinare, & si confitetur bene quidem, si autem non confite-

Officium Inquisitoris durable.

Brachium seculare inuocare potest Inquisitor.

Doctores vocandi ad Inquisitorem.

Quæstuarios impedire potest Inquisitor.

Clericū & populum conuocare potest Inquisitor.

Ad perpetuos carceres condemnare debet redeuntes.

Exeuntes carceres, si aliis ignatos.

Bona hæreticorum confiscantur.

Mitigare poenam possunt Inquisitor.

Torquendus quoniam sit reus.

Vni tantum quo credatur.

Ratificatio post torturam requiritur.

Ob pertinaciam tantum quis puniatur temporali poena.

Non potest.

tur, debet illum in tuto carere ei, si dicitur mandare, & etiam in compedi-
bus (si opus fuerit) ponere, & inquirere, vt in clem. 1. de hære. Inquisitio-
ne autem perfecta, aut plene probatum est, aut semiplene, aut nullo
modo. Si plene probatum est, omnia bona hæretici sunt confiscata e
vergentis eo. tit. & c. cum secundum. eo. tit. l. c. & si redire voluerit debet ab-
iurare hæresim, quo facto restituntur ei bona. d. c. vergentis. & ponitur
in perpetuo carere, iuxta c. excommunicamus, 2. de hære. hodie tamen
possunt Inquisitores hac poenam mitigare sicut eis videbitur. c. vt com-
missi. eo. tit. Et illorum. l. 2. & si post abiurationem recididauerit, vel si à
principio ad fidem redire noluerit, vel poenitentiam iniunctam non ad-
impleuerit, tanquam relapsus curiæ seculari tradetur. cap. Ad abolen-
dam de hære. & co. cap. excommunicamus, & c. nouinus. de verb. sign. Si
autem semiplene probatum est de hæresi, puta per vnum testem, vel per
graucm infamiam, & ipse negat, debet subijci tormentis, vt d. clem. 1.
§. duos. Nam istud crimen graue, est & grauius crimine læsæ maiestatis.
c. vergentis, de hære. l. 6. in quo crimine reus tormentis subijcitur. C. ad le-
gem Iuliam maiest. l. 3. & l. nullus. fortius ergo in hæresi. §. q. 1. c. sunt plu-
rimi. §. verum vbi crimen læsæ maiestatis comparatur simoniz, & hære-
si. Item creditur vni reuelanti insidias hæcæ contra Principem. Et idem
de crimine læsæ maiestatis. di. 79. c. si quis Papa, notat Spec. de testi. §. restat.
ver. 2 l.

Item in capitalibus, & atrocioribus, alter eum veritas haberi non po-
test nisi per tormenta. ff. de questionibus. l. 1. & §. q. 1. c. illi qui & de depoli-
cap. 1. & crimen est plusquam capitale, & hæc tormenta per iudicem (vt
infra dicemus) humaniter tractanda sunt. Et si per tormenta confite-
tur, nisi post tormenta persistat in confessione, non nocent antedicta,
vel confessio. ff. de confessis. l. 1. §. diuus. si autem persistat est puniendus,
vt 2. q. 1. c. nos in quenquam. Sed si non confitetur, vel non persistat in
confessione, si de hoc grauiter est diffamatus, indicetur sibi purgatio ca-
no. c. inter. de pur. cano. in qua si defecerit puniatur, vt dicitur infra in
ver. purgatio. sed si se purgauerit, & est vehementer diffamatus, vel suspec-
tus, potest ei temporalis poena imponi c. inter. de pur. cano. & de præ-
sump. c. literas. in hu. sed si est leuiter suspectus, vel diffamatus, nec in er-
rore persistit pertinaciter, non puniatur temporali poena, sed potest ei
imponi poenitentia. c. Accusatus, de hære. l. 6. §. si vero. Debet tamen siue
leniter, siue vehementer suspectus de hæresi abiurare, vt supra in ver.
Abiurare.

Inquisitor non potest restituere hæreticos conuersos ad fidem hono-
ribus, & dignitatibus, vel sanæ, & similibus, quia non potest excede-
re fines sui mandati, de offi. deleg. c. 1. Committitur eum ei solum vt
inquirat reos, puniat, & innocentes absoluat. cap. vt officium, & c. vt com-
missi. de hære. l. 6. Calder in suo direct. c. 38. Pertinet, ergo hoc ad Papam,
vel

vel ad cœtam Cardinalium fidei, quia solus Princeps restituit famam, vt. ff. de postull. l. 1. §. de qua.

Inquisitor sine Episcopo non potest aliquem duriori carceri tradere, nec torquere, nec sententiare, sed in his tribus debent simul procedere. Possunt tamen sibi inuicem suas vices committere. cap. vt commisi, de hære. lib. 6. Si autem vnus cum altero non vult, siue non potest conuenire, alter alterum requirat, quatenus infra octo dies conueniat, vel suum mittat assensum. Nam transacto tali termino, si alter non vult, vel non potest conuenire, & non mittat assensum suum, alter sine altero procedere poterit. Clem. Multorum. de hære. Et Doctor. ibi. Si autem discordant Inquisitor, & Episcopus, consulenda est Sedes Apostolica.

Inquisitor non extorqueat pecunias ab aliquo prætextu officij Inquisitionis quibusuis modis illicitis. Similiter ob delictum Clerici bona Ecclesie non applicet fisco suo, aliàs ipso facto est excommunicatus, à qua excommunicatione absolui non potest, nisi facta satisfactione ipsius pecuniæ sic extortæ, vel confiscatæ, nisi in mortis articulo, c. Nolentes. de hereticis, in clem. & est Papalis ante satisfactionem, post autem, vt potest elici ex verbis textus ipsius capituli, videtur esse Episcopalis. Tabien. in verbo Excommunicati. casu septimo.

Si autem alio prætextu illicitè exigat, licet male agat, nõ tamen incurrit penas ibi contetas. Et similiter si aliquibus debitis modis aliquid accipiat, vtputa, si alicui hoc iniungat in pœnâ delicti sui. Nam pœnitentias pecuniarias dare potest Inquisitor, & etiã eas officio suo applicare, quando hæreticum ad misericordiã recipit. vt per Calder. in suo directorio. c. 19. similiter si aliquid sibi sponte donetur, maximè post latam sententiam, quia Inquisitor non est deterioris conditionis, quàm alius amicus, seu benefactor.

Similiter non incurritur talis pœna, si bona non Ecclesie, sed propria, vel iam facta propria, vt sunt fructus, siue redditus beneficiorũ, confiscetur, quia ibi expresse dicitur, bona Ecclesiarum. Et nota in verbo, illicitas, illius cap. quod non prohibet pœnas pecuniarias imponi applicandas officio, sed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præsi. vide Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. casu. 4. Et nota quod nomine pœnitentiæ, intelligitur omne commodum, vel pecunia extimabile, vt per Zaba. in Clem. 7. de hære. large enim accipitur. 2. q. 3. c. Per totum. Debent enim inquisiti soluere Inquisitori expensas factas ab officio Inquisitionis in eorum causis. Zabar. vbi supra directorium antiquum. q. 104.

Inquisitor non tantum à Romano Pontifice, sed etiam ab alio auctoritatem ab ipso Romano Pontifice habente, videlicet à Magistro generali, vel prouinciali in ordine Prædicatorũ, vel à Ministro generali, vel prouinciali in ordine Minorũ, auctoritate Apostolica potest ab officio

Non potest.

Extorqueat pecunias. Inquisitor excommunicatus est.

Pœnitentias pecuniarias imponere potest Inquisitor.

Fructus Ecclesie confiscari possunt.

Exactiones illicitas prohibet fieri.

A quo institui possit Inquisitor.

remoueri. Ita habetur in priuilegijs ordinis prædicatorum, quæ incipiunt. Virtute conspicuos. Et sic dicitur. Illos vero ipsius ordinis fratres, qui ad prædicandum crucem, vel ad inquirendum contra hæreticos, seu alia huiusmodi negotia sint, vel fuerint vbicunque à sede Apostolica deputati, vt ibi tu filij Magister, tuique successores, remouere seu reuocare penitusque transferre, ipsisque vt supersedeant iniungere, aliosque substituere cum expedire videritis licite, & libere valeatis, & in eos, si contra uenerint, censuram Ecclesiasticam exercere, ac quilibet Prior prouincialis, vel eius vicarius eiusdem ordinis in sua prouincia circa fratres dicti ordinis vbilibet ab eadem sede Apostolica similia contingeret in illa committi, facere possint. Notatamen quod ex mera, & nuda voluntate huiusmodi Inquisitores prælati remoueri non possunt, nec debent, sed exigitur legitima, & rationabilis, ac iusta causa, non minus quam in absolute, & remotione prælatorum, & officialium ordinis. Nam in præallegato priuilegio est clausula infrascripta consideranda, & bene ponderanda, vbi dicitur, Cum expedire videbitur licite, & libere valeatis, & cap. In hoc, quod dicit, cum expedire videritis, iudicium dicit, & iustitiam, & non voluntatem meram, & liberam, & vt in cap. noscentes, de hære. in cle. loquendo de Inquisitoribus, & commissarijs pecunias extorquentibus committit Prælati eorum, vbi sic dicitur. Qui quidem prælati Inquisitores, & Commissarios reos inde repertos ab officio remouere, & amotos alias punire debite, seu corrigere teneant. gloss. Io. And. Paul. & Zenzelin. quod sit pecunias extorquere, nam pœnas pecuniarias officio applicandas non prohibet, sed illicitas extorsiones, vt supra dictum est.

Nota quod in supra allegato priuilegio continetur, quod prælati possint iniungere Inquisitoribus, quatenus supersedere debeant ab incepris causis, quod olim in obseruatione erat, sed hodie non seruatur, quia priuilegia Inquisitorum, videlicet Alexandri, & Urbani. IIII. sunt in oppositum, quæ sunt infrascripti tenoris, videlicet. Et si forsan Magister, & Ministri generales, alijque Priores, & ministri Prouinciales, ac custodes seu Guardiani aliorum locorum vestrorum ordinum prætextu quorumcunque priuilegiorum, seu indulgentiarum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorum, ac concedendorum. in posterum vobis, vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquo modo præceperint, vt ad tempus, vel quo ad certos articulos, certasve personas in negotio supersedeatis, eadem nos vobis, & singulis vestrum auctoritate Apostolica districte inhibemus, ne ipsi obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia seu indulta huiusmodi (quantum ad hunc articulum) tenore presentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel in vestrum aliquos, hac de causa ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes.

Redde-

Ex mera voluntate Inquisitor non potest remoueri, sed cum expediens fuerit.

Prælati in quibus, obedire non teneantur Inquisitores.

Reddere ra-
tionē quibus
teneatur.

Reddere autem rationem capitulo prouinciali, vel generali de his quæ ad officium eorum pertinent, non tenentur, nec; ad id per Prælatos ordinis cogi possunt. Et ad maiorem horum declarationem nota, quod Inquisitores sunt eligiosi, sunt & Summi Pontificis delegati. iux. c. ne alii qui, de hæ. c. li. 6. In quantum sunt religiosi, & Summo Pontifici, & suis subsunt Prælati. Vnde quo ad illa, quæ concernunt suam religionem sunt subditi & Papæ, & suis Prælati ordinarijs. Et ideo si Inquisitores committunt contra vota suæ regulæ, vel alias obseruantias regulares, & denunciantur, & interrogentur, tenentur veritatem dicere, & de his, & de concernentibus religionem. Et si inquiratur quid, ubi, & quantum habeant, & similia, tenentur Præsidibus suæ religionis rationem reddere. vt c. cum ad mona. de statu. mona. In quantum vero Inquisitores sunt Summi Pontificis, & nullius alterius delegati, vt in d. c. ne aliqui, de hæ. c. li. 6. soli domino Papæ sunt subditi, vnde quo ad ea, quæ concernunt suam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum Prælati, sed ipsi domino Papæ. Et ideo si Inquisitor in debite aliquem vexaret captam pro hæresi, vel ipsi capto videretur, talis non posset appellare ad Præsidentem illius religionis, sed tantum ad ipsum Pontificem, ucc Inquisitor Præsidentis suæ religionis petenti, vt sibi responderet de citationibus, capturis, processibus, abiurationibus, & sententijs per eum factis, seu latis, & alijs ad officium suum pertinentibus, teneatur ei obtemperare. Quis. n. sanæ mentis diceret, quod Visitor, seu Vicarius Minorum ad aliquam prouinciam destinatus visitandam, teneatur reddere rationem eorum, quæ reperit, ac quæ concernunt suum Vicarium, seu visitationem alteri Præsidenti illius religionis, quam Magistro, vel Ministro, qui eum ad huiusmodi destinauit negotium? certe si quis alius à Magistro, seu Ministro mandaret, si illi obtemperaret, utique ignoranter faceret, & forte dignus poena, quanto magis si Præsidentes ordinis Prædicatorum mandarent Inquisitoribus sudrum ordinum, quatenus de concernentibus eorum officium, eis redderent rationem, & illi obtemperarent? & isti ignoranter facerent, ac digni reprehensione, & poena essent. Et si dicatur, quod aliquando sic factum est.

Respondetur quod male factum est, sed quid sciendum, non quid factum sit, querendum est. Nam quæ contra ius facta sunt, debent pro infectis haberi, nec ad consequentiam trahenda sunt. Si illi qui hoc fecerunt fuerunt magni, in hoc magni non fuerunt, qui à iure communi exorbitauerunt. Nam quæ à iure exorbitant, nequaquam sunt ad consequentiam trahenda. de reg. iur. Nec etiam obuiat supradictis, quod in c. nolentes. de hæ. in clem. mandatur Prælati Inquisitorum, quod si eos reperiant modis illicitis petuntias extorsisse, quos eos tondement, & depositos puniant. Hoc autem (vt videtur) præsentia requirit Inquisitoris, in qua si interrogetur Inquisitor, teneatur super huiusmodi respondere.

Contra ius factū pro infecto habetur.

Culpa ob qua
Inquisitor de
ponitur.

Nam ista sola culpa vnica, in qua conceditur Prælati deponere Inquisitorē, in alleg. c. A particulari ad vniuersalē consequentia est nulla, & etiā quia modis illicitis pecunias extorquere nō est officij Inquisitionis, seu Inquisitoris. Et quare c. nolētes. est introductum, & si teneatur Inquisitor Præfato suo inquirenti, an modis illicitis à talibus extorserit pecunias, respondere non tñ tenetur, aliàs de alijs quibuscunq;, vtpote quos processus fecerit, si contra talem processit, quis & quid talis testificatus fuit, & similia. Nec valet si dicatur, quod iuxta priuilegium Ordinis Prædicatorum Magistri, & Priores, Prouinciales, & Ministri generales, ac Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere, & reuocare cum eis visum fuerit expedire, quia denotat dictorum Præsidentium non meram voluntatem, sed causam rationabilem exigentem, quæ requirit præuium discursum, & inquisitionem. Nam verum est, quod possunt eos remouere cum viderint expedire, & non libera voluntate. Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum illum Præsidentes facti euidētia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, senectute, seu alia causa, vel facti euidētia viderint negligentem, & tunc prius cum debent sollicitare, & ad diligentiam exhortari. Quod si tempore congruo expectatus noluerit vacare, possunt cum licite remouere. Si etiam eis constiterit euidētia, quod pecunias extorserit modis illicitis, visū diligenter, quod est de iure, & secundum glo. cap. nolentes, de hære. in clem. hisdem modis, & similibus expedit Inquisitores per dominum Papam, ac per eorum Prælatos, & Præsidentes ab officio reuocare.

Remouere In
quisitores &
possunt.

Expedire quod
sit.

INQUISITVS.

Inquisitus de vno non debet interrogari de alijs delictis, sed tantum de his, de quibus, & cum quibus est diffamatus, vel denunciatus. Caiet. sec. sec. q. 69. ar. 1. licet Petrus de Palude oppositum dicat 4. di. 19. ar. vlt. & similiter Ang. in li. malefi. sed tutior est prima opinio. vt c. qualiter, & quando, de accusa. & c. inquisitionis. co. tit. Fallit hoc secundum Abb. in c. r. de confes. generaliter in crimine læsæ maiestatis, & etiam in crimine hæresis. Vide Tabie. in ver. Inquisitio. §. 3. & accusatio. §. 15. Marsil. in prac. crim. §. constitut. nn. 14. & 18.

Judicem recu
sare quando
possit reus.

Inquisitus Iudicem recusare potest, si illum suspectum habet, vtpota quod procedat ex odio. c. cum speciali. de appell. tenetur tamen assignare causam suspicionis, vt per Franch. & Deciun in dicto c. cum speciali. Attendat autem Inquisitor ad causam recusationis, & si allegatur quod contra ius aggrauauit eum, tunc Inquisitor habet duas vias, quarum prima est, vt cum senserit de recusatione, antequam recusatio ipsa ad eum perueniat, remittat, vel committat alicui vices suas etiam plenarie, &

ex tunc non poterit recusari, nec facta commissio impugnari, vt c. Iudex. de offi. deleg. li. 6. secus si non committat in totum, & plene vices suas, vt in alleg. cap.

Secunda via est, vt cum Inquisitori recusatio fuerit presentata, ipse tunc suum corrigat errorem, & processum ad talem statutum reducat, in quo aggrauatus suas possit facere defensiones, & sic ablato grauamine aufertur causa suspicionis, & recusatio est nulla. cap. cum cessante de appellatio. Quando autem delatus, & inquisitus pro causa recusationis allegat inimicitiam, vel aliud simile, tunc Inquisitor iuxta c. suspicionis. de offi. deleg. & c. secundo requiris. de appell. & c. cum speciali. eo. tit. eligat vnum probum virum in arbitrium, & mandet recusanti, vt eligat alterum, & sic electis arbitris mandet sub poena excommunicationis latae sententiae, quatenus citent recusantem, mandando ei, vt eis presentet recusationem, & testes producat, eosque examinent, ac infra tot dies super recusatione pronuncient, aliàs ipse vtetur officio suo sicut prius. Prius tamen seruetur id, quod in textu d. cap. cum speciali, de appellatio. continetur, videlicet, quod recusans coram recusatō Iudice causam iustae suspicionis assignet, &c. Quod si adueniente tempore praefixo arbitri non pronunciant, Inquisitor remanet iudex vt prius: si autem contra cum pronunciant, desinit esse iudex, vt patet per iura allegata, & Doctores in dictis iuribus, & tunc cum Episcopus non possit sine Inquisitore causam terminare, Summo Pontifici causam denunciabit, & petet, quod non obstante huiusmodi recusatione, Inquisitor cum eo possit procedere, vel alium in causa velit subrogare. Directorium antiquum.

Error in processu quando est corrigendus.

Modus recusandi Iudicē.

I N S T R U C T I O.

Instructio pro Inquisitore erit vt infra. Et primo si Inquisitor videt haereticum vti duplicitate, seu æquiocatione in suis responsionibus, nixum faciat, quo ipsum ad propositum respondere faciat.

Secundo si audit reum nolle suos errores fateri, mittat ad illum aliquem, qui ipsum persuadeat dicere, & fateri veritatem, dicens Inquisitorem esse pium, ac misericordem. Et dum incipit eum examinare, cum illo bonis vtatur verbis, ac fingat se factum scire, dicatque infra scripta, vel similia verba, videlicet, Ego compatiō tibi, & scio quod maius peccatum habet ille, qui tibi istos docuit errores, dicas veritatem, quia cum omni pietate tractaberis. Dic ergo quis te docuit hos errores, quo in loco, & quibus presentibus. Semper enim Iudex supponat factum esse verum, sed querat de circumstantijs, & socijs, siue complicitibus: caueat tamen à mendacijs.

Tertio

Conuictus in
negatiua per
sistens.

Tertio si persistat reus in negatiua; & sit conuictus per testes, Inquisitor faciet legere depositiones eorum eo, sic tamen quod in cognitione deponentium non veniat, si tamen testes talia ei in faciem dicere essent parati, Inquisitor poteritmittere, vt sic confusus verum fateatur.

Non conuictus in negatiua persistens.

Quarto si videt illum non esse conuictum per testes, & stare in negatiua, accipiat Inquisitor processum in manibus, & renouat, ac dicat. Quo modo potes negare hoc, & hoc? clarum est quod non dicis verum, dicas quomodo se habeat res, nec te permittas torqueri. Caucat tamen cautus Inquisitor ne descendat ad speciem dicendo se scire sic, & sic, ne reus aduertat ipsum ignorare & fingere, sed semper stet in genere, & tangat aliquid sibi certum.

In negatiua absolute persistens.

Quinto si videt reum stare in negatiua, fingat se longius iturum, & sic quod nisi verum cito fateatur, ac se expediat, in carceribus per plures dies est moraturus.

Sexto si videt eum stare in negatiua, & tamen credit enim esse in errore, multiplicet interrogationes, vt sic veritas habeatur, quia ex multiplicatione articulorum habetur ad minus quod si est in errore ipse variat, & sic poterit torqueri.

Septimo si videt reum nullo modo velle prodere veritatem, non tradat eum cautionibus siue fideiussoribus: Nam si de cetero veritas haberi non posset, & ille interim procuraret vt officium euadere posset, iudicatus Inquisitor euaderet.

Octaui si stat in negatiua, mittat Inquisitor ad reum viros probos, qui ei persuadeant quod confiteatur, & promittant ei misericordiam ex parte Inquisitoris, & quod plus fiet sibi, quam ipse credat.

Nono si aliquis de secta ipsius rei ad Ecclesiam reuersus inueniatur, potest Inquisitor eum mittere ad ipsum reum in carcere, & permittere quod cum illo loquatur, sed custos omnia audiat, & postea diligenter referat Inquisitori: vel si commodè fieri potest iudex sit in aliquo loco absconditus, & eos audiat loquentes adinuicem, quod quidem difficile est, & non multum laudabile, quia iudex in solo iudicio reum audire debet.

Continuare
examen.

Decimo dum reus incipit veritatem aperire, Inquisitor nullo modo examen differre debet, sed ipsum continuare, quia per dimidiationem examinis frequenter hæretici ad vomitum redeunt, & verum aperire nolunt, directorium antiquum.

I N S T A N T I A .

Instantia iudicij in quibus casibus non perat.

Instantia iudicij in quibus casibus de iure ciuili non perat, & nonnulla notanda de eius instantia, vide Abb. in c. venerabilis, de iud. Et nota quod licet quando quis absolutus est ab instantia, omnia acta ex ipso iudicio

iudicio orientia percaut, siue sint præcedentia vt citationes, & satisfationes, ac confimilia. vt in l. properandum. §. 1. C. de iudi. confessiones tamē, & attestationes, ac omnia factum respicientia quę sunt acta litis, perpetuo valent inter eandem personas, & coram eisdem iudicibus, C. de Arb. l. cum antea. §. fin.

I N T E R D I C T A.

Interdicta quot, & qualia sint, & quando competunt, & vnde habuerunt originem, vide glo. in c. Pastoralis, de causa possel. & propr. & ibi de nouem publicis interdictis, & de viginti nouem priuatis, Spec. co. tit. §. quia vero.

Interdicti ab Inquisitore, sicut nec excommunicati ab ipso à nullo, Interdicti ab Inquisitore. præterquam ab eodem absolui possunt, vel dispensari. vide supra, excommunicatio.

Interdicti generalis, sententiam ab Episcopo promulgatam an exempti teneantur seruare, & an religiosi non obseruantes interdictum quando matrix Ecclesia seruat illud, sint excommunicati, vide Abb. in c. cum inter, & c. 1. de præsump. Host. in c. tanta, de excess. przla. Io. And. in mercorial. in c. In obscuris, de reg. iur.

I N T E R P R E T A R I.

Interpretari legem solus Princeps potest. l. fin. C. de legi. c. inter alia de senten. excom. & nota ex Io. de Tur. Cre. in c. sicut enim, 1. 1. quod bona est interpretatio magistri, sed melior est instructio Iudicis, quia necessaria, optima consuetudinis, quia necessaria & generalis, sed superat omnes interpretatio Principis. Ex quibus sequitur corolarie, quod si sit opus interpretatione, quę in scripto redigatur, & sit necessaria omnes constringens ad eius obseruantiam, & generalis, id est sit lex, & constitutio scripta, solus Princeps est requirendus secularis vel ecclesiasticus quia solus potest talem interpretationem facere, vt C. de legi. & const. l. leges, & tali modo solus Apostolicus est interpretes iuris diuini, & canonum Abb. c. Quę in Ecclesiarum de const. Et solus Imperator interpretes iuris ciuilis, vt supra dictum est.

Magistri, Iudices, consuetudinis & Principis auctoritas.

Princeps solus potest interpretari legē.

Interpretari statuta contra hæreticos quandoque potest Inquisitor, vt patet per breue Inno. III. incipien. Ad perpetuam.

Interpretantur iura cõmunia, & priuilegia generaliter loquentia secundum loci consuetudinem, vt c. certificati. de sepulturis, Inno. in c. olim. de verb. sig. Bar. i. l. oēs populi. ff. de iusti. & inr. Abb. in c. certificati. vt supra. Nam & lex interpretanda est secundum vsum practicandi. l. minime. ff. de legi. c. cum dilectus, de consuetud.

Loco cõsuetudo attendenda.

Interpretari strictè non debet sententia interdici, quia venit ad correctionem animæ, & securior interpretatio fienda est in concernētibus animam, & eius periculum, glo. in c. cum in vnico. de scrutinio. Abb. in c. in partibus. de ver. sig. & c. estote, de reg. iur.

INTERROGATIO.

Interrogatio de socijs secundum glo. in l. si prius. ad Sylla. & Cyn. in l. si de accusi. debet fieri generaliter non descendendo ad speciem, & ad nominationem certæ personæ, quia si ad speciem descenderetur, non esset querere, sed potius suggerere, quod fieri nõ debet, vt l. i. §. qui quæstio nem. ff. de quæstio. nisi contra aliquem in specie sit legitima præsumptio, vt in d. l. si. & facit l. i. C. de quæstio. secundum Bar. in d. l. si. vbi plus subdit, quòd quando sua sponte non interrogatus alium nominat, nominatio suspecta habetur à lege, rationibus assignatis in tex. sicut dicemus de te ste sponte se offerente.

Interrogatoria cum sint fundata in iure diuino, vt in exemplo Danielis pro Susanna, ideo non sunt omittenda à Iudice in criminalibus, sed faciendà ex dictis testium. Fran. Cason. de torm. c. 6. nu. 5.

Interrogatoria debent esse incerta, non tamen tanta incertitudine quæ auferant defensionem reo. Bar. in extrauag. Ad reprimendum. Hippo. consil. 49.

Non respondens torqueri potest.

Interrogationi non respondens habet indicium contra se, & propter hoc torqueri poterit, vt respondeat. Iaco. de Beluis. in sua præct. adducit tex. in l. de ætate. §. qui tacuit. vbi Bar. dicit, quod non respondens, ad hoc vt dicatur contumax, requiritur quod sit præsens, & iussus respondere recuset absq; rationabili causa. c. 2. de conse. li. 6.

INSTRUMENTA.

Instrumenta per notarium confecta postquam fuit de falso in suo officio commissio damnatus, non debent recipi tanquam authentica, quia ex quo damnatus est auctor, opera eius non faciunt fidem. pro hoc l. si quis. C. de susce. & Arch. lib. 10. Inno. optimam distinctionem facit dicens. Aut loquimur de instrumentis confectis post falsitatem commissam per ipsum notarium, vel ante. Si ante, tunc ex quo notarius toleratur in officio, valent, licet postea sequatur damnatio, seu depositio, quia gesta ratione publici officij non retractantur propter publicam utilitatem, licet postea sequatur depositio. ad hoc l. Barbarius. ff. de offic. prætoris, & §. q. 7. §. tria. Sed instrumenta confecta post damnationem, pro infectis habentur. Idem à simili potest dici de notario in hære-
lin lapsò.

Post falsitatem commissam.

Post damnationem confecta instrumenta pro infectis habentur.

Instrumentū habens plura capita.

Sed dubium est quando ante damnationem notarij reperitur instrumentum habens plura capita, & in vno est admissa falsitas, nunquid propter falsitatem in vno capite adiuentam reprobetur totum instrumentum. Quidam distinguunt, vt habes per Abb. in c. fraternitatis, de hære. sed resolutio est talis. Aut defectus non procedit ex vicio notarij, & tunc aut concernit substantialia instrumenti, vt quia omissa indictio, & dies, & tunc instrumentum corrumpit totum, vt in authen. vt propo. no. impe. & no. in c. inter dilectos, de fide instr. aut defectus non concernit substantialia negotij, & tunc distinguitur sic. Aut negotia sunt connexa, aut non. Primo casu corrumpit totum, secundo casu, vt quia debebat scribere quod N. promisit decem, & scripsit viginti, & quod erat cosanguineus, & talia quæ sunt circumstantiæ extrinsecæ, licet talia sint falsa, non reprobatur propter hoc instrumentum, quia illa non spectant ad officium notarij, vt dicitur de teste. vide Abb. vbi supra.

I N V O C A R E.

Inuocare brachium seculare potest Inquisitor, vt in c. officium, de hære. li. 6. §. deniq;

Inuocantes demones tam Iudæos, quàm Paganos, atq; Saracenos indifferenter Inquisitor punire non potest, sed tantum quando directe contra Christianam professionem agunt. Pro quorum intelligentia aduertendum est, quod in scripturis veteris testamenti sunt quedam, quæ ita moribus à Iudæis tenentur, & creduntur, vt eis inhærendo, & credendo credant inniti diuinæ auctoritati, ac ineffabili veritati. Nam aduertendum puto, quod in veteri testamento sunt quedam moralia, quedam legalia, quedam iudicialia, quedam cerimonialia, quedam prophetia, & quedam figurata, quæ omnia sunt genere duplicia. Nam quedam sunt in eis specialia, per quæ à nobis Christianis infideles reputantur. Et si de his discordant à priori eorum credentiâ, licet hæretici sint in eorum perfidia, non tamen in fide Christiana, imo nobiscum tunc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur. Et propter hoc in his à Christianis non sunt fatigandi, sed in talibus potius erudiendi, & defendendi sunt.

Moralia, legalia, iudicialia, &c.

Iudæi hæretici non in fide Christiana.

Quædam alia sunt Christianis, & Iudæis communia, per quæ à nobis Christianis non distinguuntur, nec Iudæi sunt, nec habentur hæretici, vt potè credere Deum vnum, & illum creatorem omnium, & similia. Et si in eis Iudæi ab eorum priori credentiâ discedant, & abnegent esse vera, hæretici, & in priori promissa fidelitate, & in eorum Theologia, vel lege, & communi eorum æstimatione sunt, & habentur hæretici. Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare est legem Christianorum directe impugnare, ideo à Christianis, & fidei Christianæ Iudicibus, Episcopis, & Inquisitoribus arcendi sunt ea tenere, & credere, ac fidem quam de

Iudæi hæretici in fide Christiana.

his

his credendo promiserunt, firmiter obseruare. Si ergo inueniantur Iudæi in his quæ nobis, & ipsis sunt cõmuia deliquisse, verbo, vel facto, et abnegando, vt asserendo verbo vnum Deum non esse, vel facto dæmonibus sacrificando, quod est facto dæmonem Deum asserere, & similia perpetrare, præsertim in præsentia Christianorum, debent tanquam hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Christi, arctari & puniri per Episcopos, & Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes iudæorum vel adulti per minas, vel per timorem amissionis rerum suarum, vel verberum, vel similia etiam metu mortis coacti fuerint baptizari, & receperint fidem Christi, sunt cogendi ad obseruandum quod promiserunt, vt in c. de Iudæis. dist. 45. & c. contra Christianos. de hære. lib. 6. quanto magis iudæi qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta per quæ à Christianis non distinguuntur, Deo fideiusserunt, debent arctari ad seruandum illud, quod promiserunt? præsertim quia fidem Christi, quam receperunt in figura, vt dicit S. Thom. sc. sec. q. 10. art. 5. & quia iudæi inter cætera adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxta illud Dent 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, & his modernis temporibus, & etiam antiquis frequentissime deliquerunt, saltem facto, quod est plusquam verbo idola colentes, eis sacrificia offerentes, dæmones inuocantes, ad aras dæmoniorum sacrificia offerentes, responsa sperantes, & obtinentes, & non nunquam Christianos verbo, vel exemplo ad nefaria similia pertahentes, Episcoporum, & Inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, imo sunt durius ab eis puniendi, & hoc patet ex dictis Doctorum. Nam Inno. in c. Quod super. de voto. & vo. redem. sic dicit. Et propter hoc dicimus, non licet Papæ, vel fidelibus auferre sua, siue dominia, siue iurisdictiones infidelibus, quia sine peccato ea possident. Sed bene credimus, quod Papa qui est Vicarius Christi, potestatem habet non tantum super Christianos, sed etiam super omnes infideles. cum enim Christus haberet super omnes potestatem, vnde psal. 7. Deus iudicium tuum Regi. da. & c. non videatur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petro, & successoribus eius dedit clauis regni cælorum dicens. Quodcumq; ligaueris super terram. & c. Et alibi. paterfamilias natus. Omnes autem tam fideles, quam infideles Christi oues sunt per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ. Et sic per prædicta patet, quod Papa super omnes habet iurisdictionem, & potestatem de iure licet, non de facto, vnde per hanc potestatem quam habet Papa, credo quod si gentilis qui non habet legem nisi naturæ, si contra legem naturæ faceret, quod posset licite puniri per Papam. Arg. Gen. 19. vbi habes, quod Sodomitæ quæ contra legem naturæ peccabant, puniti sunt à Deo. Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius

Iudæi timore
baptizati.

Iudæi quō p
Episcopos,
vel Inquisito
res puniri pos
sunt, & de
beant.

Papa nō sup
Christianos
tantū, sed etiā
super infide
les potestatem
habet.

Gentiles in
quibus à Pa
pa puniri pos
sunt.

carius Christi hoc non possit, dummodo adlit facultas. Et idem dico si colant idola, naturale enim est vnum, & solum Deum creatorem colere, & non creaturas.

Item Iudæos si contra legem Euangelij faciant, Papa potest iudicare in moralibus videlicet, & eos si eorum Prælati non puniant, punire. Et eodem modo si hæreses circa suam legem inueniant. Et hac ratione moti Greg. & Inno. summi Pontifices mandauerunt comburi libros talium, qui multis hæresibus pleni inueniebantur, mandaueruntque puniri illos, qui prædictas hæreses sequerentur, & docerent.

Iudæi hæresi et à Papa iudicantur.

De Christianis autem non est dubium, quod eos Papa potest iudicare si contra legem Euangelij faciant. Et licet quandoq; Papa omitat pœnas iustas omnibus prædictis inferre, hoc facit, vel quia facultatem non habet, vel propter scandala, ac pericula vitanda.

Nota facultas est, id est secularè potestatem.

In omnibus autem prædictis casibus, & alijs, in quibus licet Papa eis aliquid mandare, si non obediunt, compellendi sunt per brachium seculare, & indicendum est eis bellum per Papam, & non per alios, vbi quis de iure suo contendit. Nec est contra c. Multi. 2. q. 1. vbi dicitur, quod nõ pertinet ad nos iudicare de his, quæ foris sunt, quia intelligitur, quod non debemus eos iudicare excommunicando, vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocantur. 45. d. c. De Iudæis. Hæc Inno. vbi supra. Abb. in cap. venerabilem, de electione.

Temporibus etiam nostris videlicet 1558. ex mandato Pauli eius nominis Quarti Summi Pontifici diligentissima Inquisitione contra Iudæos facta, hæresum pleni quamplurimi codices per se ipsos inuenti, igne consumpti sunt. Io. And. etiam in Nouella super alleg. c. Quod super. idem quod Inno. dicit, & super. c. ex graui. §. sane de vsuris. in Clem. sic ait. Non solum est hæreticum male sentire de articulis fidei vel sacramentis Ecclesie. c. Ad abolendam, de hæc. sed etiam quod peruersum dogma habet, vel falsas opiniones gignit, ac sequitur. 24. q. 4. c. Hæretici. Aut si est contra doctrinam Ecclesie. eo. tit. & c. Et c. tu. in fin. Iudæi vero qui dicunt hæc iudicantes auctoritate Deut. 23. Non fueraberis fratri tuo, de quibus videtur facere 23. q. 4. c. Ab illo. non includuntur hac constitutione, quia hæresis proprie non cadit in illos, quæ diuisionem sonat, quia nunquam fuerunt vniti. Item certum est, quod peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi, contra c. firmiter. de sum. tri. & si. ca. & hoc fecit Ecclesia, & tolerat, & nihil ad nos, c. Gaudemus. de duor. Possunt tamen per Ecclesiam compesci super his, si talia dogmatizant inter Christianos, vt dicit Inno. & Hostian. c. quod super his, de voto. & vot. redem. Sicut & in alijs casibus cohercet, qui nominantur in c. Iudæi. de Iudæ. Hæc Io. And.

Iudæorū codices hæresū pleni.

Iudæi dogmatizantes.

Paulus de Alza. super eodem c. concordat etiam cum prædictis. Et S. Tho. se. sec. q. 10. art. 10. ad 2. & ipse sic dicit, Ecclesia in infideles non habet

Quandoque
Iudeis sub-
trahitur com-
munio Chri-
stianorum.

Bellū contra
Infideles qua-
re moueant
Fideles.

habet iudicium quo ad pœnam spiritualem eis infligendam, habet tamen iudicium super infideles quo ad temporalem pœnam, ad quod pertinet, q̄ Ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium. Et in eadem q. ar. 8. sic dicit Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem Christi susceperunt, sicut Iudæi, & gentiles, & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi ab Ecclesia, vt ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamen compellendi à fidelibus si ad se facultas, vt fidem non impediunt vel blasphemis, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus, & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia etiam si eos vicissent, & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, sed propter hoc vt eos compellant, ne fidem Christi impediunt. Alij vero sunt infideles, qui quandoque fidem Christi susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, vel quicunque apostatæ, & tales sunt etiam corporaliter compellendi, vt impleant quod semel susceperunt. Hæc Sanctus Thom. vbi supra.

Nonnulli autem aduersarij veritatis prædictam veritatem nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, q̄ cognitio, & punitio Iudæorum, & Saracenorum in vel contra fidem delinquentium pertinet non ad Episcopum, & Inquisitorem, sed tantum ad Dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges. Per canones impugnant quintupliciter, & primo sic.

Iudæus sic delinquens contra fidem vel est ex se de iurisdictione Episcopi, vel non. si sic, punit cum Episcopus, vt patet c. Postulasti. de Iudæis. Et punit cum pecunia, vel pœna alia temporali. si non, punit cum Dominus temporalis, vt patet per c. alleg. non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus, & per consequens minus ipse Inquisitor, cum ille sit Ordinarius, & non iste.

Respondetur, q̄ c. alleg. non loquitur de hæresi vel fide, de quibus cognoscere per censuram ecclesiasticam prohibetur Dominus temporalis, vt patet in c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. Sed loquitur de excessu de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam Domino temporali, quod possit cognoscere, & punire. Dicit enim sic c. Postulasti qualiter contra Iudæum procedere debeat, qui manus iniicit in quendam clericum violentas. Ad quod breuiter respondemus, quod si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia secundum quod conuenit temporali, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi, alioquin eius dominum moneas, & indicas, vt passo iniuriam, & Ecclesie ab eo satisfiat competenter. Quod si Dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo antequam satisfiat, præsumant commercia exercere.

Secundo

Secundo sic arguitur. Si in contumeliam creatoris prorumpant Iudei, puniuntur per Principes temporales, v. c. in nonnullis. de Iudæ. sed fide Christi falso dogmate impugnare, vel aliter in & contra fidem agere, est in contumeliam creatoris prorumpere, ergo si Iudæi sic agitent fidem, non per Episcopum, & Inquisitorem debent puniri, sed per Principes sæculares.

Iudei p Prin-
cipes puniun-
tur.

Respondetur multipliciter, & primo, quod duplex est blasphemia in Deum, & contumelia. Quædam est simplex, & quædam est hæreticalis. prima non agit articulum fidei, sed secunda. De prima loquitur c. vii cum, de maledicis, & blasphemis. secunda autem trahitur ad titulum de heret. & de prima loquitur, non de secunda cap. alleg. quia loquitur simpliciter & non ad hæresim contrahendo, nec sequitur, quod si Papa commisit, & præcepit Principibus temporalibus quod puniant quandoque Christianum, vel Iudæum de prima, quod commiserit etiam de secunda. Et ibi, si hoc feceris. quod non facit, cum contrarium postmodum prædictis Dominis temporalibus præcepit in c. vt Inquisitionis, de hæz. lib. 6. vbi eis præcepit quod de fide, & de hæresi quoquomodo non iudicent, nec cognoscant.

Contumelia
duplex.

Secundo respondetur, quod cum dicitur in d. c. in nonnullis, Præcipimus quod per Principes præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniantur, Papa nõ excludit seipsû quin possit iudicare, & punire Iudæos contra fidem catholicam delinquentes effectus de foro suo, & Ecclesiarum Romanæ. In foro namque Ecclesiastico tales pœna pecuniaria, vel alia temporali pœna citra sanguinis effusionem puniuntur: in foro autem sæculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc quod dicitur animaduersione debita puniant, vt notat, & exponit Host. in cap. de indicijs. §. quod si Iudæus, sic dicens, Cum autem Iudæus Christum blasphemans, vel in eius seuiens, puniatur. multo fortius si Deum blasphemaue- rit est per potestatem sæcularem pœna legitima feriendus, vt eodem c. Nonnullis. §. vlti. sed quæ sit pœna hæc, dicunt quod est pecuniaria, vt c. Postulasti. eo. tit. & hoc est verum in ecclesiastico, sed in sæculari foro hoc non credo verum, imo legali pœna quæ est decapitatio, etiam in Christiano, vt dicitur infra.

Præcipiendo
aliis quod fa-
ciant nõ pu-
uat se auto-
ritate.

Et hoc significat Papa quando dicit, per potestatem sæcularem condi- gnæ animaduersionis adiectionem, Animaduersione enim merum imperiû denotat, vnde & in hoc casu est animam à corpore vertere. ff. de iurisd. omn. iudi. l. 3. Nec excusat se aliquis cum Iudice causa ludi. Quis enim ludos appellet ex quibus crimina oriuntur? vt manifeste in constitutione, ff. vet. §. illud, non sane. Nam ludus noxius in culpa est ff. ad l. Aquiliam. Nam ludus, ad hoc de præsump. c. 1. hæc Host.

Animaduer-
sio quid si-
gnificet.

Ludi ex qui-
bus crimina
oriuntur.

Tertio respondetur, quod in crimine hæresis iudicis Ecclesiastici est cognoscere, & iudicare, sed iudicis sæcularis est exequi, & punire, vt cap.

N Ad

Ad abolendam, de here. & c. v. *vogētis*, & c. *excommunicamus*, utroque co-
titu. sic in proposito Ecclesia iudicat, quod significatur in eo, quod Papa
in d. c. nonnullis, dicit. *Præcipimus*, quod *præsumptores* huiusmodi & c.
sed Dominus secularis exequitur, & punit, in eo, quod *præcipit fieri* per
Principes seculares tanquam per *executores*, & *etiam* quia dicit, quod
condignæ animaduersionis volumus, & c. Per quod supplicium deligna-
tur, ut supra dictum est.

Rex Siciliæ
Papæ mini-
ster fuit, non
dominus.

Tertio arguitur sic, Rex Siciliæ commisit Episcopis, ut punirent Sara-
cenos, qui mulieribus Christianis, & pueris abutebantur, ut c. in Archie-
pisc. de raptō. Igitur si Rex eis commisit punire Saracenos, directe
pertinet ad Principes seculares.

Respondetur quod Papa commissionem factam Episcopis per Regem
super Saracenos narrat, sed eos procedere ex tali commissione non appro-
bat, nec processerunt ex illa, sed propria ordinaria, unde dicit sic. *Consul-
tationi tuæ taliter respondemus*, quod tales in iurisdictione tua existen-
tes. pena pecuniaria poteris mulctare, & c. *Verbaliter* respondetur, quod ubi
prædicti Episcopi in dictis excessibus processissent ex commissione Regia,
& non potestate ordinaria, quod procedebant in casu de excessu, quia de
nece, & de damnato concubitu, in quo & de quo potest cognoscere, &
punire Dominus secularis: secus autem est de fide, & crimine hæreticæ
prauitatis, de quo iudex secularis cognoscere prohibetur, ut *Inquisitio-
nis*, de hæ. lib. 6.

Quarto arguitur. *Alta voce*, & publice in terris Christianorum Ma-
chometum invocare, peregrinationes ad sepulchrum alicuius Saraceni
defuncti tanquam ad locum sanctum, palam & publice in eisdem terris
facere, & tolerare, cedit in offensum, & opprobrium fidei Christianæ,
sed Saracenos talia exercentes mandat Papa vestigari per Principes
Christianos, ut de Iudæis c. postulasti. non ergo cognitio, & punire
Saracenos contra fidem Christianam delinquentium videtur ad Ecce-
siam pertinere.

Communia
nobis Iudæis
& Saracenis.

Respondetur, quod Iudæi, & Saraceni (ut dictum est), aliqua habent
nobiscum communia, ut credere unum Deum, & eum creatorem, hoc
est commune nobis Christianis, & Iudæis, & Saracenis: vel credere
Christum de virgine natum, & illum fuisse prophetam verum, & San-
ctum, quod est commune nobis, & Saracenis, & in talibus assentire ab
Ecclesia non reprobatur, imo tacite approbatur, & si postmodum dis-
sentiant in lege, seu potius secta sua, hæretici sunt directe, & in nostra
indirecte. Et quia inquirete, & cognoscere de huiusmodi habet Iudex
ecclesiasticus, ergo poterit iudicare. Habent etiam Iudæi, & Saraceni
aliqua, quæ nobis Christianis, & illis non sunt communia, sed distin-
cta, per quæ hi sunt, & dicuntur Iudæi, & illi sunt, & dicuntur Sarace-
ni. Et de Iudæis primum. Num ijasserunt Christum adhuc fore ventu-
rum.

rum, & legali obseruantia esse victurum: Saraceni autem asserunt Christum venisse, fuisse, sed purum hominem, & Machometum Christi nuncium, & Dei prophetam Sanctum extitisse, & in his Ecclesiam eos non approbat, sed reprobat, & tolerat tamen, ac ne illos ad profitemdum fidem catholicam quisquam cogat, districte prohibet. vt in cap. qui sincera. distin. 45. sed si volunt ab eorum erroribus tesilire, & fidem Christi suscipere, eos recipit, fouet, & protegit, vt in cap. Iudæi. de Iudæis. Et protestatione huiusmodi eorum errorum ipsi Indæi & Saraceni exerceant, & obseruant execrabiles varios ritus suos. Hi in synagogis suis, illi in mosquitis, distinguuntur tamen ritibus. Nam ritus Iudæorum interdum sunt liciti, & semper habuerunt, & habent significationem, & representationem alicuius veritatis. Nam olim representabant futura, modo autem præterita, sicut serpens cæneus, qui adhuc in quibusdam ecclesijs in Paschate super palum exaltatur, & agnus qui immolatur, significat & figurat nobis Christianis præterita, id est Christum in cruce exaltatum, & Deo in ara crucis immolatum. Sed olim Sanctis patribus designabat talia in Christo futura. Nam Io. 3. dicit Christus. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, & ideo ritus Iudæorum ab ecclesia tolerantur, quia in illis habentur testimonia fidei Christianæ ab hostibus, & ab alijs qui foris sunt, imo Papa prohibet quod in eorum celebritatibus, & festiuitatibus ab vllis Christianis vllatenus perturbentur, vt in c. sicut fidei, de Iudæ. & Sara. Ritus autem Saracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circūcisionem) nunquam fuerunt, nec sunt liciti, quia non continent veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem, ideo ab Ecclesia, iure vel constitutione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur, licet in mosquitis, suis, vel eorum domibus inter se quadam taciturnitate ab Ecclesia videantur tolerari, quia sic fieri non prohibentur. Quod istos execrabiles ritus non faciant inter Christianos publice in loco emiuenti, vt clamant, ideo vt profiteantur Machometum alta voce, & peregrinentur in multitudinē & publice ad sepulchrum Saraceni, quem vt Sanctum mendaciter colunt, & adorant, fieri prohibet Papa, vt iudex ecclesiasticus, & proprius in hac causa. inde dicit, Cum autem sint diuinæ maiestati displicentia, non sunt vllatenus toleranda, Sancto approbante Concilio ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districte inhibemus, præcipientes Principibus temporalibus, vt generalis iudex quod talia in eorum terris fieri non permittant: si autem fiant per modum per quem fieri prohibentur, hoc est publice & notorie quod probatione, & Inquisitione non egat, sed punitio, in isto casu præfati statuto, & iure Papa committit, & remittit eos, vt punitio, & vltionem in eos exequantur, ad Principes sæculares, cum tales infideles publice Christum blasphemantes animaduersionis vltione do-

Ad fidem catholicam Ecclesia neminem cogit.

Iudæi in eorum festiuitatibus non perturbantur.

Saraceni quod & quare tolerantur ab Ecclesia.

Animaduer-
sio quid signi-
ficet.

beant castigari, vt dictum est in solutione immediate præcedentis argu-
menti, & patet in c. in nonnullis, de Iudæis. Animaduersionis autem pœ-
na decapitatione significat, vt dicit Host. quæ pœna non potest infligi
per Ecclesiam, quod bene designant verba in §. si. c. prædicti, quæ sunt ta-
lia. Hi vero qui secus præsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam ca-
stigentur ab ipsis scilicet Principibus, quod alij eorum exemplo perterriti
à præsumptione simili arceantur.

Quinto arguitur sic, Iudæi non possunt proprie esse hæretici, nec per
consequens de hæresi suspecti, nam fidem Christianam nunquam recepe-
runt, & per consequens eam perdere non possunt. Episcopi autem, & In-
quisitores non sunt simul iudices, nisi in materia hæresis, ergo de eis qua-
litercunq; delinquentibus cognoscere non possunt.

Iudæi hæreti-
corum fauto-
res quò esse
possunt.

Respondetur sicut supradictum est, quod Iudæi possunt esse manifesti,
& clare hæreticorum fautores, receptatores, & defensores, & ideo possunt
puniri per Episcopos, & Inquisitores. Hæretici autem in lege nostra di-
recte, & proprie esse nō possunt, nec suspecti, quia fidem Christi in re nō
receperunt, & sic vt tales puniri non possunt. Et hoc nisi credant, vel per-
sonaliter asserant contrarium eorum quibus à nobis distincti non sunt,
sed nobiscum conueniunt, vtpotè Deum non esse vel Creatorem, vel legē
non dedisse Moyti, &c. quibus assentire, seu credere expresse, vel tacite ti-
deuissent in circuncisione, vel legis Mosaicæ receptione. Et ideo si de-
nuant arctandi sunt credere, & tenere, quæ tudeuissent. De fide autem,
& hæresi non habet cognoscere quoquo modo Dominus temporalis, sed
tantum ecclesiasticus. Possunt etiam contra fidem Christianam agere, il-
lam prauo dogmate corrumpendo, inanis persuasionibus impugnando,
Christianos ad hæreses inducendo, de hæresibus informando, ad-ritus
eorum execrabiles prauis persuasionibus pertrahendo, nouas leges con-
tra Christi legem inueniendo, scribendoq; , & dogmatizando, & similia
peragendo, de quibus Iudex secularis cum sit prohibitus non potest, sed
Ecclesiasticus habet cognoscere, & diffinire.

Iudæi contra
Christi fidem
dogmatizan-
tes.

Per leges autem veritas prædicta etiam impugnatur multipliciter. Et
primo sic: Iudæi Romanis legibus iudicantur. C. de Iudæ. l. Iudæi, vbi sic
dicitur, Iudæi Rom. cōmuni iure vinentes, & infra. Adcant solemnī mo-
re iudicia, omnesq; Romanis legibus conferant, & accipiant actiones. er-
go debent iudicari Romanis legibus in civilibus, sicut & Christiani, &
non legibus Mosaicis, nec à senibus Iudæorum, imo eos per ipsorum se-
niores prohibet iudicari, vt patet. C. de iud. l. si qua. Neque ante Christi
aduentum secundum legem Moyti in multis habebant immunitatem, quæ
omnia rescinduntur, eo. c. l. iusio, & quædam iuxta legem suam institu-
erunt, quæ non licent, eo. c. l. nemo.

Romanis le-
gibus Iudæi
iudicantur.

Secundo arguitur sic. Rectores prouinciarum debent prohibere Iu-
dæos si faciunt aliqua in contemptum fidei Christianæ. C. de Iudæ. l. Iu-
dæos.

dzos.vbi sic dicitur,Iudzoz quædam feſtiuitatis ſuz ſolemnia ad pœnz quandam recordationem intendere,& ſanctæ crucis aſtimilatam ſpeciẽ in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exercere prouinciarum rectores prohibeant Hæc in gl.ſolemnia,puta coronam ſpineam, & crucem,ergo nõ ad Eccleſiam,ſed ad Dominos temporales pertinet Iudzoz contra fidem Chriſti delinquentes punire.

Reſpõdetur,quõd ex iſta lege nil aliud habetur,nifi quod rectores prouinciarum prohibeant Iudzoz,ne talia faciant contra fidem,nec per hoc Iudzõ fidem peruertebant,ſed contemnebant,vnde in contemptum dicit. Nec per hoc excluditur Eccleſia ad quam de delinquentibus in fide pertinet iudicare,& non ad Dominos temporales, vt in c.vt Inquiſitionis.de hære.lib.6.

Tertio arguitur ſic.Princeps ſæcularis iudicat pœna ſanguinis Iudzoz qui expugnant fidem Chriſti falſa doctõrina.C.de Iudzæ.l.vlti.vbi ſic dicit, Sciant præterea bona ſua præſcripta, mox pœnz ſanguinis deſtinandos qui fidẽ alterius,ideſt Chriſti,expugnabit peruerſa doctõrina Hæc ibi.Nõ ergo ad Chriſtianos,vel ad Eccleſiam pertinet punire taliter delinquentes. Reſpõdetur,quõd ex iſta lege nihil aliud habetur,nifi qd principes ſæculares Iudzoz expugnantes fidem Chriſti puniunt pœna ſanguinis.Hæc autem pœna eſt ſecundum iudicium ſæculare,nec ex hoc excluditur iudiciũ Eccleſiæ,cuius eſt cognoscere,& diſſinire,ſicut nec in hæreticis in quos, & contra eſt eadem pœna ſecundum leges,vt.C.de hære.l.Manichæoz,& ſi Arriani,& non procedit ſuper iudicium Eccleſiæ,vt C.de ſum.tri.& ſi.ca.l.1.& de hære.c.Ad abolendam, & c.vergentis,& c.excommunicamus pri.& ſec.Et Iudzõ fidem Chriſti impugnantibus eifdem legibus quibus & hæretici iudicantur,C.de Iudzæ.l.cæli cælorum,vbi ſic dicitur,Iudzæ niſi ad Dei cultum venerationemq; Chriſtianam conuerſi fuerint, hiſdem legibus quibus præcipimus hæreticos conſtringi,vel aſtringi, ſe quoque nouerint aſtringendos.hæc ibi. Conſtat autem, quod non aſtringuntur hiſdem legibus quibus hæretici niſi impugnent fidem in peruerſa doctõrina ſicut hæretici,tunc.n.eodem iudicio aſtringuntur,vt C.de hære.l.quicumque.ſ.eos vero,vbi dicitur, Vltimo ſupplicio coherceantur,qui illicita tentauerint docere,aliàs vt principes ſæculares Iudzoz ſuſtinet,protegit,ac defendit,vt C.co.l.nullus.

Iudzõ fidem Chriſti impugnantibus hiſde legibus puniuntur quibus hæreticis.

Quarto ſic arguitur. Occaſione quæſtionis hæreſis nullus debet prouinciam commouere,ergo ſi Iudzus impugnat fidem,nullus ſe debet intramittere de quæſtione ciuili occaſione hæreſum vel religionum,ſed Præſes debet prouidere ſuper deciſione talis quæſtionis ciuilis.

Reſpondetur,quod nec lex intendit quin iudex eccleſiaſticus de hære ſi debeat iudicare,& vbi lex hoc diceret, tanquam impeditua officij Inquiſitionis,per Episcopum,& Inquiſitorem foret penitus retractanda,vt habetur in c.statum,de hære.lib.6.

Lex impedit Inquiſitionis officium retractanda.

Quinto arguitur sic. In crimine canonico præses cum Metropolitano habet discernere, & non Metropolitanus per se, sed adiuncto Præside, vt in aucten. de manda. prin. §. si vero canonicum. fidem autem per Iudzos vel Christianos impugnare falso dogmate crimen est canonicum, ergo de illa discernere pertinet non solum ad ecclesiasticum, sed etiam ad præsidem, non disiunctiue sed copulatiue.

Respondetur, quòd prout patet per verba sequentia legis, illa quæstio non erat pure canonica, sed habebat aliquid de ciuili. Dubitabant enim Episcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de temporali iurisdictione: lex namque dicit sic. Si vero canonicum sit, quod quæritur, vnà cum Metropolitano prouincia hoc disponere, & discernere providebis, siue Episcopi dubitent siue alij quidam, & causa clarè Deo amabilem terminum, qui & decenter orthodoxam custodiant fidem, in demeritatè procuret fiscalibus. Ecce patet, quòd dubitabant Episcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiscalibus, in quo casu Metropolitan. & Præses habeant discernere, alias enim Episcopi per se, & sine Metropolitano iudicant in quæstione canonica, vt matrimoniali, & alijs multis. In crimine enim Ecclesiastico, vt est crimen hæresis, iudex ecclesiasticus per se cognoscit, & discernit, nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt in Aucten. vt clerici apud proprios. Episcopos. §. si vero, vbi sic dicitur. Si vero Ecclesiasticum sit delictum egens castigatione ecclesiastica, & multa, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus. clarissimis prouincia Iudicibus. Nec enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam, secundum diuinas, & sacras regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges. hæc ibi. Non obstantibus igitur canonum, & legum allegationibus, & impugnationibus antedictis manifestè patet, quod Iudæorum, & aliorum infidelium fidem Christianam præis dogmatibus impugnantium, seu alijs modis contra fidem Christi delinquentium, & agentium, cognitio, iudicium, & penitentia pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos, videlicet ad Episcopos, & Inquisitores hæreticæ prauitatis, & non ad Principe, seu Dominos seculares, licet executio pertineat ad ipsos iudices seculares, quam uindictam fecit sanguinis punitio, etiam delinquentes debeant animaduersione debita, id est ultimo supplicio castigari, prout si hæretici de iure & consuetudine essent, est faciendum. Propter huiusmodi rationes nonnulli ad uersarij ueritatis tempore Urbani eius nominis Quinti summi Pontificis opposuerunt se Episcopo Bardonenfi, & Inquisitori, qui in fortijs suis tenebant quendam Iudæum nomine Altruclium de Petra Barchinon. cõuictum pariter, & confessum eo quod demones inuocauerat, eis sacrificauerat, & responsa ab illis habuerat, allegantes cõtra dictos Episcopum, &

Inqui-

In quæstione canonica Episcopi soli iudicant.

Iudicium ad Episcopos, executio ad iudices seculares, quomodo pertinet.

Inquisitorem, præfatum Iudæum non esse de eorum foro, sed potius de foro domini temporalis. Et tandem dictus Iudæus sequestratus fuit in fortijs Episcopi Illerdensis, & causa deducta ante Gregorium Papã Vndecimum. A quo auditis partibus in publico concistorio, mandatum est duobus Cardinalibus Bononien. videlicet, & Morien. quatenus mandarent præfato Episcopo Illerden. quod infra taxatum certatum, dictum Iudæum deberet antedictis Episcopo, & Inquisitori restituere, & consignare. Qui Episcopus, & Inquisitor præfati eundem Iudæum recuperatum Barcinonæ in Ecclesia Cathedrali in festa circuncisionis Domini publice fecerunt abiurare, & eundem sententialiter carceri perpetuo mûcipauerunt, anno Domini. 1383. & hæc habentur diffuse in directorio antiquo Inquisitionis. Vide Zanchinum, de hæretic. 36. cum addit.

Casus Iudæi in decret. Illerdensi.

IRREGULARITAS.

Irregularitas non est pœna directe inflicta, sed potius consequens sacramenti defectum. Albertus magnus in 4. sen. di. 7. Io. de Tur. Cre. in c. si quis. di. 34. Et sæpe sine peccato, uno beneficiendo contrahitur, de qua plura vide supradictum Io. de Tur. Cre. in c. De his clericis, di. 50. & Abb. in c. 1. de vi. & hon. cler. & in c. si furiosus, de homicidio.

Irregularitas quid sit.

Irregularitatem leuare, & super illa dispensare possunt Inquisitores si contracta sit in hæresi, cum redierint ad gremium matris Ecclesiæ, vt patet per privilegium Clementis Papæ eius nominis Septimi, q̄ incipit; Cum sicut, vbi sic habetur.

Quam irregularitas possunt leuare Inquisitores.

Et cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusvis conditionis super quavis irregularitate, quam tam ex hæresi quam ex apostasia à fide seu etiam ex eo, quod censuris, & pœnis ecclesiasticis tam à iure, quam ab homine quavis occasione, vel causa latis, & promulgatis quamlibet incurrissent, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxissent, ac etiam super irregularitatibus quas clerici cruce signati sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine etiam quavis occasione, vel causa latis, ligati seu irretiti, ac etiam ex eo quod in locis ecclesiastico-interdicto suppositis, missas, & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) incurrerint, dispensandi, &c.

IUDÆI.

Iudæi quomodo subsint Inquisitori, & in quibus, vide supra in ver. Inuocare nu. 9. 10. 11. & 12.

Iudæi quare non sint cogendi ad fidem Christi suscipiendam, vide supra in verbo Inuocare. nu. 6.

I V D E X.

Sine auctori-
tate iudex nō
est.

Vita.
Scientia.
Experientia.

Iudex auctoritatem debet habere, quia aliàs Iudex non diceretur, nec esset. Secundo debet habere bonam vitam, quia ait tex. in c. forus. in fin. de ver. sign. Non potest iustitia cum scelerato habere commercium. Tertio debet habere scientiam, ut habeat notitiam boni, & æqui. ut habet tex. in l. 1. ff. de iust. & iure. Quarto debet habere experientiam, ut dicit tex. in authen. de iudi. & ut nulla. post prin. in ver. non enim æstimauimus. Vbi Imperator detestatur eorum iudicium etiam nomina, qui carent peritia legum, & illorum, qui non habent experientiam.

* Iudex sine sit ordinarius, siue delegatus cognoscit, An sua sit iurisdictionis etiam si opponatur omnimodus defectus iurisdictionis. l. 2. ff. si quis in ius vocan. non ierit. l. si quis ex aliena. ibi. Prætoris enim est existimare an sua sit iurisdictionis. ff. de iud. l. præscriptionem. C. si contra ius, vel vul. publ. c. ex parte Decani vbi Alb. nu. 3. & c. super literis, de præscrip. Neq; ob id in propria causa dicitur iudicare, cum iudicare sit actus, & nullum commodum, vel incommodum causæ ad Iudicem principaliter pertineat.

Præsentia.

Iudicis præsentia supplet defectum curatoris. Bal. in tit. de pa. iura. fir. Guil. Bene. in repe. c. Rainutius. de test. in ver. si absq; liberis. 2. de fidei confubst. nu. 50.

Conditio.

Iudex debet esse mitis & placidus omnibus, ut in authen. de mād. prin. §. præcipue. In examinando tamen reos se debet ostendere terribilem, ut in d. authen. de mand. prin. §. talem vero. not. in l. obseruandū. ff. de offic. præsid. Non tamen debet esse nimis crudelis, aliàs potest remoueri, sicut si esset nimis negligens. l. 1. & ibi Bar. C. de offi. præf. vrb.

Gravitas.

Iudex de facili non moueatur contra delatos, sed prius bene omnia examinet, scilicet cuius famæ, & qualitatis sint deponentes, & illi contra quos deponunt, & quare deponant, & non statim irascatur contra delatos, eos odio prosequendo, ut per Spec. de iud. præpar. versicu. circa iudicem.

De delicto
certos esse de
bet.

Iudex quantumcunque delictum sit ei notorium debet videre merita causæ, priusquam aliquem feriat, vel condemnet, vnde Dominus cui nihil est absconditum, Descendam (inquit) & videbo utrum clamorem opere compleuerint, ut c. Deus omnipotens. §. fin. & c. seq. 2. q. 1. & l. inciuile. ff. de leg. Debet siquidem Iudex bonus & iustus secundum allegata & probata decernere & iudicare, ut l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsid. cum & debeat constare de facto, ut l. diuus. ff. de re milita. l. 1. §. item illud. de senat. consul. Sylla.

Iudex debet corrigere subditos ex dilectione, & non ex odio, ut 23. q. 4. c. ita. & quanto maius est delictum, tanto seuerius est iudicandum, 24. q. 1. c. non afferamus, & ibi glo.

Iudex

Iudex quocunque modo procedat, semper veritatem inquirere debet, Veritas iudicis obiectum
 tex. est in authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. ibi, perquisita veritate. ita dixit Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. ad receptationem.

Ad idem tex. in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest. de adult. Et hoc maxime facere debet in crimine hæresis, quod est enormissimum: vbi enim est maius periculum, ibi cautius est agendum, cap. vbi periculum, de electio. lib. 6. quinimo, si Iudici post sententiam etiam condénatoriam appareret de innocentia rei, id principi scribere debet, nec sententiam executioni mandare. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstionib. ita voluit Bartol. in loco alleg. quinimo si Princeps mandaret contra aliquem fieri executionem alicuius sententiæ capitalis, non erit illico parendum, quando appareret de innocentia rei post sententiam, sed expectanda esset secunda iusio, & Principi rescribendum. facit tex. in c. si quando, de rescrip. & in terminis, tex. in l. si vindicari. C. de pœnis, & c. cum apud. 6. q. 3. nec iusto Principi hoc molestum esse debet. facit quod de Antiocho tertio Aliz Rege scribitur. Is enim omnibus regni sui vrbibus fertur scripsisse, quod si quid in literis, quæ eius nomine scriberentur esset quod legibus aduersari vide retur, crederent ignaro se huiusmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non parerent. Facit tex. in l. digna vox. C. de legib.

Cautius agendū vbi maius periculum.

Vbi apparet de innocentia Principi non est parendū. Antiochi scriptum.

Iudex semper debet inclinare in mitiorem partem, & in minorem pœnam sequens iuris regulam, quod semper in obscuris mitiorem partem amplecti debemus, vt regula in obscuris, de reg. iur.

Ad mitiorem tendere debet iudex.

Iudex ad absoluendum prior sit quàm ad condemnandum. I. Arrianus. ff. de actio. & obligatio. quia tutius est absoluere quàm condemnare, Specul. de aduoc. §. sequitur videre. Fallit hoc in crimine hæresis, secundum Ioan. de Imol. in clemen. 7. de hære. vbi ait, quod ad salutarem pœnitentiam imponendam in dubio tutius est condemnare, quàm absoluere.

Ad absoluendum prior debet esse iudex.

Iudices semper præ oculis habere debent, quod scribitur in cap. cum æterni. de re iudi. lib. 6. vbi dicitur, Caueant Iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processibus nil vindicet odium, vel fauor vsurpet, timor exulet, præmium, aut expectatio præmij iustitiam non euerat, sed stateram gestent in manibus, & æquo libræmine procedant, vt in omnibus, quæ agenda fuerint, præsertim in concipiendis, & ferendis sententijs præ oculis Deus habeatur, & lachrymis nullus sit locus, quia iustitia lachrymis non regitur, nec officia lachrymis gubernatur.

Fauor, & odium absint à iudice.

Lachrymis nullus fiat locus.

Iudex cauere debet ne sit partialis, sed communis. Bal. in trac. de Guel. & Gibel. nec magis vni parti quàm alteri fauere debet, aliàs recusari posset secundum Innoc. in c. accedens, vt lit. non contest. & Bal. in Margar. ver. Iudex. taliter enim se debet habere, vt apud eum non sit exceptio per sonarum secundum Specul. in titu. de leg. vcrsi. 8. & non debet moueri,

nec

nec prece nec precio, nec odio vel amore. clem. 1. de hære. & glo. ibi. & Cardin. 11. q. 3. cap. quatuor, & debet esse omnibus idem, alicui complacere contra veritatem. Abb. in cap. qualiter, & quando. 2. de accusa.

A muneribus
abstinere de-
bet iudex,

Iudex abstinere debet à muneribus si cupit esse rectus, quia dona, & munera euertunt iustitiam, & excæcant oculos sapientum, vt Deut. 15. & c. qui recte. 2. q. 3. refert Angel. & post eum Iafon in l. non dubium C. de testi.

Secundū alle-
gata & proba-
ra procedere
debet.

Iudex non tantum secundum conscientiam, sed secundum allegata, & probata iudicare debet, Io. de Ana super c. pastoralis, de offi. deleg. nu. 9. Sanctus Tho. sec. se. q. 67. art. 2. Et ibi Caiet.

Iudex non multum debet festinare in processibus, Ioan. de Ana in c. cum Bertoldus, de sent. & re iudi. num. 4. & in dubijs opinionem receptam sequi debet, idem Ioan. de Ana in c. canonum, de consti. nu. 6. nam communis opinio doctorum seruari debet & in indicando, & in consulendo graue est recedere ab ea. Abb. in cap. cum secundum, de secund. nupt.

De delicto co-
stare debet.

Iudici debet constare de delicto, antequam contra aliquem procedat, vt in crimine homicidij de corpore interempto. Et in crimine hæresis de hæresibus dictis, vel suspitione hæresis data, Iafon in l. iusiurandum §. procurator, de iure iur. Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Blanchi. l. fin. eo. tit. nu. 15.

Potest quòd
iuste potest.

Iudex dicitur posse quod iuste potest, & honeste. 2. q. 2. c. faciat homo, & ff. de condi. instit. l. filius, & l. nepos de ver. sig. & illud dicitur posse quod de iure possimus, in clem. sepe, de verbo. signi. & ibi Zabbar. num. 9.

Relaxans reū
ante sententiā.

Iudex qui relaxat reum de crimine læsæ maiestatis humanæ vel diuinæ, conuictum, vel confessum, vel ante purgationem indiciorum, incidit in crimen læsæ maiestatis, & puniri potest pœna rei, vt dicit Angel. in l. ne quis. ff. de custo. reo.

Arbitrio iudi-
cis relinqui-
tur quòd iuste
causā nō est.

Iudicis arbitrio relinquitur quod in iure expressum non inuenitur. c. de causis, de offi. deleg. & l. 1. ff. de iur. delib. sed arbitrium iudicis debet esse iuri, & æquitati consonum, secundum Lud. Ro. conf. 376. incip. quæstio est nuquid, vbi per hoc allegat glo. in l. eas causas. ff. de condi. & demōnsta. & sequitur Marsi in pract. cri. §. diligenter, nu. 24. non igitur cogit propter hoc iudex omnia sibi licere.

Certa iudicis
notio.

Iudici si quid sit certa notione perspectum, nullus legum ordo, nulla procedendi recepta forma seruanda est. Intellige si crimen committatur præse

præfente iudice in loco iudicij, & alijs testibus. Nam si crimen committatur præfente iudice, vt priuato, tunc ordo iudiciarius feruari debet. l. 1. & auct. offeratur. C. de lit. contest. & c. si sacerdos de off. ordi.

Iudex faciat redigi in actis nomen, & cognomen deponentis querelam, quia aliàs querela non tenet secundum Bald. in l. penult. C. de accus. & Alex. in l. libellorum. ff. eo. tit. & tamen allegatibz silentium imponat. Bal. in l. 1. C. de lega. & appellantis ab eius sententijs, dummodo possint appellare, iniuriam non inferat, aliàs puniretur. l. minime. C. de Appellat.

Nomina & cognomina scribi debent.

Iudex maleficia puniat, inuestiget, & inulta pertransire non sinat. Nam maleficia dissimulantes, & non punientes acriter puniri debent. l. 1. de desert. secundum Bar. ibi, & l. fin. C. de publicis leri. l. 1. & ibi Bar. & puniuntur sicut ipsi scelerati, vt l. fin. C. Ne sanct. Bapt. & l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & cleri.

Iudex in atrocibus seueritate, & non pietate uti debet, secus autem in alijs, l. diuus. ff. de reg. iur. In ver. sentire. & Bal. in l. ea quæ, C. de condi. inde.

In atrocioribus seueritas militat.

Iudex aliquem non grauet plusquam lex, quia mens iudicis præsumitur conformis menti legis l. & puto. ff. de fami. hercil. §. 1. & l. nam, & ipsum. ff. de iust. & iur. secundum Bar. in l. 2. C. si pen. appel.

Nō grauetur quis vltra legem.

Iudex in arbitarijs nō sit nimis fauorabilis, quia cui datur laxior habena, magis præ oculis æquitatem debet habere, l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. lo. & in auth. de iure iur. quod præsta. ab his, & Inno. in c. cum æterni. de re iud. l. 6.

Iudex delinquentibus vultum terribilem ostendat, vt in auth. de manda. princ. §. tale. non autem contra innocentiam, nisi ad principia, & præiudicia inueniendi ipsam veritatem, vt l. si, C. ad scillan. & secundum Alex. in l. 1. ff. quod metus causa.

Terribilem se ostendere q̄b oportet.

Iudex facit litem suam qui admittit non admittenda, secundum Bal. in l. sancimus, C. de iudic. etiam si illa verba apponat, videlicet, admisit si & in quantum de iure debet, secundum Bar. in l. si quando. ff. de lega. quia nihil operatur secundum eum. Et facit quod not. in l. cum propter. ff. de leg. præstan. & glo. in l. iudex postquam, de rei iud. dicit, quod iudex non debet talem conditionem apponere, sed prius est discutendum an debeat admitti, & idem dicendum est si non admittenda admittat. Vide Bar. in l. prætor ait. §. 1. ff. de re iudi.

Iudex quādo facit licitū.

Iudex debet sedere quando ad eum venerint aduocati pro suorum clientium causis. & eos patienter, ac benigne audire, Spec. in tit. de sent. iuste. vers. Item est nulla. Et per eundem in tit. de disput. & allega. §. 6.

Sedere debet iudex.

Iudex non sit facilis ad capturam eorum, qui deferuntur, sed prius omnia bene examinet, inuestiget, & consideret. Bal. in l. quod euitandi,

Nō præcepta in

in fin. C. de condi. ob turp. caus. & per Fran. Aret. in l. si quis post. ff. de test. Brun. in fin. sui tract. de iudicijs & tort. & hæc maxime obseruanda sunt quando non est timor de fuga, secundum doctores.

Iudicis arbitrio quomodo Regi denatur. Iudicis arbitrio, & si multa relinquuntur à iuribus, non tamen ex hoc cogitet liberam habere potestatem faciendi quæcunque voluerit, quia dictum arbitrium debet esse regulatum à iure, & æquitati consonum. Lud. Ro. in cons. 76. incip. quæstio est nunquid. ubi allegat glo. in l. cas. caus. ff. de condi. & demon.

Iudicis benigna audientia. Iudex patienter, & benigne audiat de crimine inquisitos, & pro eis agentes, nam benigna iudicium audientia videtur quodammodo pœnæ impositæ præstare tolerantiam, & contra impatientiam, & arrogantiam iudicium in audiendo reum, & pro eo agentes, sæpius reducant ipsum reum, & affines in desperationem, & ad querimonias exaggerandas, vt Marsil. in pract. crim. §. occurrit, nu. 2.

Iudex extra prouinciam. Iudex existens extra prouinciam suam non potest excommunicare, nec absoluerè, nisi de causa cognouerit in prouincia existens, sed tamen potest committere causas in prouincia. Quod bene nota. Ad hoc facit tex. in c. Nouit. de offi. lega. & est ibi glo. singularis.

Iudex ex præsumptionibus procedens. Iudex si procedit ex præsumptionibus, nunquam pœnam corporalem imponere debet, sed ciuilitè condemnare, quod patet de sententia Salomonis. Innocen. c. verisimile. de præsump. Arch. in c. Accusatus. de hæc. lib. 6.

Per primam præsentationem liberatur fideiussor. Iudici promittens aliquem præsentare, liberatur per primam præsentationem. Ita dixit Benedictus de Plum. in l. duobus. §. 1. per glo. ibi in ver. exhibuit. ff. de iureiur. Alex. in consi. 360. incipiens. Breuiter in casu. Marsil. in Pract. crimin. §. Quoniam. num. 1. Et si promittitur præsentare totiens quotiens, liberatur bina præsentatione. Ita dixit Angel. in l. si finita. ff. de damn. infect. & in l. 2. ff. de custo. reco. Marsil. in pract. crim. §. Quoniam. nu. 12.

Iudex Ecclesiasticus quid in iudicè sacularem possit. Iudex ecclesiasticus potest inhibere iudici seculari ne procedat in causa dependente ex causa quæ oritur coram ipso Iudice Ecclesiastico. Vide c. tuam, de ord. cogni. & Abb. ibidem. Et per Corsetum in suo repertorio, in ver. inhibitoria. Et optime facit ad propositum, quod Inquisitor potest inhibere Iudici seculari, ne procedat contra aliquem vigore processuum inquisitionis, vel occasione alicuius confessionis factæ coram ipso Inquisitore, quod bene nota.

Iudicis scripta. Iudicis scripta non probant etiam cum tribus testibus, nisi Iudex vt notarius scripserit, Immo in c. cum à nobis. de test. & Bal. in sua Margarita. Probant subscripta à testibus, c. 2. de fide instr. & etiam non subscripta in multis casibus, vt per Abb. in d. c. cum à nobis. de test. & in c. post confessionem de proba. Probat autem omnino si sit subscripta à parte, vt à reo; quia subscribens se alicui scripturæ ipsam approbat quo ad omnia in

ea contenta, & sibi ita praeiudicat, ac si in toto, & per totum eam manu sua scripisset. ita not. Bar. & Ang. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. per illum tex. not. Faciunt quoque not. Alex. in l. cum antiquitas. C. de testib. vide Abb. & Fel. in c. scripta, de fide instru. & per Marli. in repet. rub. C. de proba. nu. §. 9. 2. 95. unde si subscribens postea dicat se fuisse deceptum, oportet quod id probeat, aliàs sibi non creditur. Et ita dixit Bar. in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. & Paul. de Cast. in cons. 358. & per Marsil. de proba. nu. 296.

Subscriptio
quid faciat.

Iudex in his quae sunt valde enormia non tenetur servare ordinem iuris, secundum Paris de Puteo in syndic. suo, fol. §. 1. col. 2. in fi. sed contrarium sentit Marsil. in prac. crim. §. diligenter. num. 169. & bene, si intendit de inquisitione ipsa, quia in inquisitione enormis criminis non potest dici, quod sumus in enormi crimine, cum non constat de crimine commisso, scilicet inquisitum commisisse tale crimen, sed sumus in imputatione talis criminis. modo non sequitur, talis est imputatus de tali crimine, ergo est reus talis criminis. textus not. in l. fin. C. de accusa, in versi. non statim reus existimatur. Debet igitur Iudex in inquirendo etiam enormia, servare omnia, quae de iure servanda sunt, omisis tantummodo non essentialibus ad iudicium. Et quod dicitur, quod in enormibus licet iura transgredi, habet locum in puniendo delictum, quando iam verè constat reum commisisse crimen, secus autem in procedendo, & inquirendo.

In enormibus non servatur ordo.

Item & hoc locum habet tantum in maioribus magistratibus: nam minores, ut Potestates, & Iudices terrarum, Vicarij Inquisitorum, & similes non possunt leges & iura transgredi. ita dixit Bal. in authen. hodie. C. de iudic. Lud. Ro. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. vide Marsil. in prac. crim. §. diligenter nu. 169. 170. & 171.

Essentialia iuris nunquam omittenda.

Iudex iudicij exercendi locum securum habere debet, aliàs licitè potest appellari, & qui est citatus de citatione potest non curare, ut in c. ex parte. 1. de appellatio. ad idem est Abb. ibidem. facit ad hoc. cap. statuimus, de offic. deleg. lib. 6. & cap. Pastoralis, de re iudic. in clem. & debet locus esse idoneus, & honestus, quia non in taberna. Hæc glo. in d. c. statuimus. in ver. securum.

Iura transgredi quibus licet.

Locus iudicij securus esse debet.

Iudex qui in commisso sibi officio iuste se gerit, minister Dei dici debet, 23. q. 5. c. qui malos, omnibus tamen siue bonis, siue malis obediendum, iuxta illud Pauli ad Ro. 13. siue bonis, siue discolis, quia qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quia omnis potestas à Deo est. Intellige tamen nisi contrarium præcipiatur quid Deo, vel Ecclesiae catholice, quia tunc servandum illud, Deo magis quam hominibus oportet obedire.

Iudici obediendum.

Iudex qui iustitiam baratauit, proditor dici debet, & contra illum procedi potest, & debet ad instar rei criminis læsæ maiestatis, ut in l. 1.

Baratans iustitiam.

& au-

Arma Iudicij
quando dele-
ri debent.

& athen. ibi posita. C. de pœnis iudi. qui mal. iudica. Et ita dixit Paris de puteo in tract. syndic. talis enim qui iustitiam opprimit, cum sit positus ad illam administrandam, iustitiam prodere videtur, vnde dixit Paris de puteo in loco alleg. quod iudicium, qui iustitiam pervertunt, arma in ciuitate seu palatio depicta deleri debent ad eorum vituperium, arg. textus in l. eorum, cum ibi notata per Bar. ff. de pœnis.

Exceptiones
admittere vel
repellere ad
iudicē pœni-
net.

Iudex si vehementer præsumit contra petentes dilaciones, eos non admittat, nec curet de appellatione, iuxta notata per Inno. in c. post electionem, de concess. præben. & per Io. And in c. super eo. de appell. Abb. in c. nullus. de præsumptio. in fi. Et aduerte quod ex hoc solo quod iudex exceptionem probabilem non admittit, non grauat partem. Nam potuit moueri putando illam esse falsam, ideo vt præsumatur grauumen, debet expectari donec probetur ipsius veritas. Et ex hoc inferitur quod in facultate iudicis est exceptiones dilatorias, vel peremptorias admittere vel repellere, nec ex sola refectione inferitur grauumen. Abb. in c. interposita. de appell.

Cum prore-
satione quæ
de exceptio
admittenda.

Iudex si dubitat an exceptio sit admittenda, vel non, debet eam admitte-
re cum protestatione, si & in quantum de iure sit admittenda, & non aliter nec alio modo, & hoc intellige quando non potest pro tunc disceptari an sit admittenda vel non. Et nota quod iudex ex causa potest recitare exceptiones cum protestatione, & ad vltiora procedere. Ad hoc est textus not. in c. ad dissoluendam, de despon. simpub. & hoc præcipue quando iudex ex probabili causa moueretur, puta quia vehementer contra eum præsumeret quod exciperet causa subterfugendi iudicium, vel quia est probabile dubium, vtrum exceptio sit admittenda, & indago exigit longum tractum. Consultit autem Host. quod iudex faciat scribi causam in actis, vt sic appareat eum probabili ratione motum. Abb. in c. cum contingat. de offi. deleg. supra glo. in ver. nihilo. quam glo. bene nota, & diligenter considera, quia facit ad propositum. Ad idem facit quod dicit Felin. super d. glo. alleg. Host. super c. nullus, de præsump. & dato quod reus offerret se probaturum incontinenti, tanta esse posset malitiae præsumptio, quod non probaretur per probationem incontinenti. Ita intelligit glo. in ver. sententia. in c. sciscitante, de in integrum restitue. Quam glo. bene nota, quia facit multum ad propositum, quia dicit quod licet incontinenti hic velit probare exceptionem suam, si tamen est præsumptio contra ipsum quod malitiose excipiat, primo mandabitur executioni sententia, deinde si quid proponere voluerit, audietur in modum accusationis.

Præsumptio
malitiæ quid
faciat.

Iudex si non serauit modum, vel ordinem Inquisitionis, prudenter, & caute corrigere se debet, nam & si in aliquo errauit, non debet sponte errorem suum fateri, ne eius vilescat auctoritas, nec tamen errorem suum defendere debet, seu in illo perseverare, sed prudenter, & equitate se cor-
rigit

rigat quantum potest, vt in cap. qualiter & quando. 1. de accusa. & Abb. ibidem. Et hoc est, quia male principiato negotio aliquo non potest inde aliquid ordinabiliter sequi, vt est ibi textus, magnæ igitur sapientiæ est, corrigere male inchoata. 2. 2. q. 3. c. magnæ. quod nota contra illos qui volentes vnum defendere errorem, in infinita incidunt inconuenientia. Abb. vbi supra.

A principio
malorum
non sequitur.

Iudex non tenetur sequi consilium malum sapientis, etiam eo casu quo ex forma statuti debet sententiar e cum consilio sapientis. Vide supra in ver. Consilium.

Consiliū ma-
lum sapientis.

Iudex ex causa potest pœnas augere, & minuere, vt per l. Hodie, ff. de pœn. Et in l. quid ergo. Lud. Rom. in cons. 129. incip. quia pulchre. quod verum est tam de pœna à lege vel statuto, quàm ex consuetudine. vt per Marsil. in loco præalleg. & per Abb. in cap. de causis. de offic. deleg. in fi. Vtrum autem possit licite reo pœnam totaliter relaxare, aduerte infra scri- ptas distinctiones.

Pœnas auge-
re, & minue-
re.

Primam quarum est, quod differentia est inter relaxare, mutare, & alterare. Nam relaxare pœnam alicui reo videtur esse totaliter eum ab ipsa pœna liberare, seu ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debita in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilij. Alterare autem est augere, seu mitigare, vel attenuare pœnam.

Relaxare, mu-
tare, & altera-
re.

Secunda distinctio est, quod pœna aut est à lege determinata, aut non, sed Iudicis arbitrio relicta.

Tertia est, quod pœna statuta à lege aut statuitur vt inferenda, aut iam iure incurfa.

Quarta erit. Alterare pœnam contingit dupliciter, aut post latam sententiam, aut ante.

Quinta est. Alterare pœnam iterum contingit dupliciter, videlicet cum causæ cognitione, aut sine causæ cognitione.

Sexta est. Reus aut est puniendus ad instantiam accusatoris iniuriati, aut non.

Septima distinctio erit. Iudex aut est ordinarius, aut est delegatus.

Octaua erit. Si Iudex ordinarius est, aut est habens potestatem dispensandi in crimine quo est reus accusatus, aut non.

His præhabitis, sit ista prima conclusio. Iudex ordinarius, & multo minus delegatus non potest reo accusato, & conuicto laxare licite pœnam in lege statutam super crimine de quo reus est condemnatus, reo petente recompensationem illatæ sibi iniuriæ. Hæc conclusio quam credimus esse sancti Thom. se. sec. q. 68. art. 3. patet primo auctoritate diuinæ legis. nam Deut. 13. de illo qui suadet Dijs alienis, dicitur. Non pareat oculis tuis, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicidio dicitur Deut. 19. nō misereberis eius. &c. Secundo patet ex s. præfenti notandum, si ad tursip. l. 1. vbi sic dicitur. Facti quidem inquisitio

Laxare pœ-
nam reo nō
potest.

in arbitrio est iudicantis, pœna vero profectio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati referuatur, non arbitrio iudicis committitur. Et propterea dicitur in authen. de Iudicibus. §. oportet, quod Iudex non debet esse mitior lege. & ff. ad municipia. l. ordine.

Duo à Iudice consideranda.

Ratione vero probatur præfata conclusio per Sanctum Thomam ubi supra, ex duobus quæ sunt circa Iudicem consideranda, quorum vnum est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem & reum: & aliud est quod ipse non facit iudicij sententiam quasi ex propria, sed ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur Iudex ne reum à pœna absolueret possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoque pertinet, ut reus puniatur, pœna propter aliquam iniuriam in ipsum commissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius Iudicis; quia quilibet Iudex tenetur ius suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, quod malefactores puniantur, sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem, cui est plenarie commissa publica potestas. Iudex enim inferior non habet potestatem absolucendi reum à pœna contra leges superiorum sibi impositas. vnde super illud Io. 19. non haberes in me potestatem, vllam, dicit August. talem non dederat Pilato potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absolueret, Princeps qui habet plenariam potestatem in republica, si ille qui passus est iniuriam velut eum remittere, poterit licite reum absolueret, si hoc publicæ utilitati viderit non esse nociuum.

Pilatus abusus est potestatis.

Quædo diuersæ pœnæ pro vno delicto, minor est imponenda.

Secunda conclusio est. Si iniuriam passus consentit, ut reo pœna relaxetur, Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare in lege statutam, dum tamen hoc non sit nociuum, aut scandalosum reipublicæ. Patet hæc conclusio etiam dictis.

Tertia conclusio est, cum pro vno eodemque facto diuersæ pœnæ de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno eodemque tempore non est imponenda. Hæc conclusio patet in c. at si clerici. de iudi. maxime ubi vtraque per se sufficeret. ut ibi notatur, sed tunc minor est imponenda, quia pœnæ potius sunt molliendæ, quam exasperandæ. ff. de pœn. l. interpretatione, & de pœnit. dist. 1. c. pœnæ, vel locus erit gratificationi. c. cum autem, de iur. pa. vel illa imponetur quæ magis timeatur. c. quoniam frequenter, ut l. non contest. quia hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. c. prodest scueritas. 23. q. 5.

Quarta conclusio est. Si pœna ipso iure contrahatur, non potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pœna cum iam quodammodo in hæret, vbi sibi ipsius rei, non pendet ex Iudicis arbitrio, tum quia (ut Ioan. And. in cap. 1. de sagit. ait) quando pœna imponitur ipso iure, non requiritur alia pœna condemnatoria seu declaratoria delicti.

Quinta

Quinta conclusio est. Pœnam in lege statutam non potest commutare vel alterare, augendo vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispensare, sed iure communi procedere, cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. c. cum dilecta. de rescript. Hęc conclusio colligitur ex c. de causis. de offi. deleg.

Iudex auge-
re, vel minue-
re legis pœ-
nā non pot.

Sexta conclusio est. Pœnam in lege statutam pro aliquo crimine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispensandi super illo crimine, non potest commutare, minuere, vel auferre, vt in c. licet, de pœnis.

Septima conclusio est. Iudex ordinarius habens potestatem dispensandi super illo crimine non potest pœnam statutam in lege mutare, aut alterare, minuendo, vel augendo sine causa legitima, & sine causę cognitione, vt dicit Host. in sum. lib. 5. titu. de accusa. §. quis sit effectus accusationis. Effectus accusationis est, vt reo cōnuicto imponatur pœna ordinaria, & certa, si in iure statuta inueniatur. Nam Iudex qui meliorem aut duriorem pœnam imposuerit, quàm scriptam reperit, graui infamia notatur, vt C. ad l. Iul. de vi publ. vel priua. l. i. in fi. & C. ne sanctum baptisma reite. l. 3. & 9. de offi. deleg. c. de causis. §. 1. & c. vbi, de transact.

Sine cā nō
cet pœnā mu-
tari.

Duriore pœ-
nā imponēs
iudex infā-
mia notatur.

Octaua conclusio est. Pœnam in lege statutam iudex non potest commutare post prolatam sententiā, vt ex tex. c. si quē. 2. q. 3. quod vt ait Lau. & Archi. habet locum post sententiā iam latam. Et ff. de ré iudi. l. actori.

Sed contra talem conclusionem aliqui arguunt. Et primo de c. veniam 35. q. 9. vbi Papa post sententiā cuidam pœnam temperauit, & idem de Præsi de prouinciz, qui etiam post sententiā potest multam impositam temperare, vt ff. de offi. præsid. prouin. l. illicitas. §. qui vniuersas.

Post sententiā
qui temperare
pœnā possunt.

Sed respondetur, quod speciale est in Papa, & præcipue qui vocatus est in plenitudinem potestatis, quod possit in criminali etiam post latam sententiā ipsam temperare pœnam adiudicatam: similiter & Præses prouincię, qui etiam habebat maximam potestatem, & ideo ex hoc non sequitur, quod regulariter omnes Iudices hæc possint facere.

Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam de aliquo crimine potest qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, commutare, augere, vel minuerē cum causę cognitione, & ante sententiā, vel in ipsa sententię prolatione, vt in c. in Archiepiscopatu, de rapto. & C. eo. tit. l. & si fouerit. In qua quidem causę cognitione habetur consideratio locorum, temporum, & personarum, atque causę multitudinis, ac ætatis, & scādali. Namque ex his omnibus rigor iuris mitigatur, vt colligitur manifeste ex c. super eo, de sent. ex communi. Et c. vlt. de transact.

Locorū, tem-
porū, & per-
sonarum di-
finitio.

Item causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam auferre, & etiam quia multis, crassantibus vindicta opus est, ff. de pœnis. l. aut pacta. §. vlt. Et l. capitalium. in vlt. §. & in d. l. & si securior. & per Inno. de consti. c. i.

Decima conclusio est In pœnis extraordinarijs iudex potest exasperare, & mitigare, vt ff. de pœnis. l. Hodie, & de pœni di. 1. c. Mensuram. In quibus extraordinarijs tunc dicitur pœna diminui, vel augeri, cum Iudex nõ seruat id, quod in talibus seruari consuevit. arg. ff. de dam. in fo. l. si finit. §. 1. & ff. de flum. l. 1. cum similibus.

Ad humanio
re declinare
debet iudex.

Vndecima conclusio est. Talis in dultgentia, siue remissio pœnæ non est faciendâ per Iudicem homini incorrigibili. 2. 3. quest. 4.

Duodecima conclusio est. Quando pœna non est determinata à iure, siue in lege statuta, tunc imponitur arbitrio iudicantis, qui debet, æquitate seruata, semper in humaniorem partem declinare. c. ex parte, de transa. Et. ff. de effra. l. 1. & ff. de pen. l. Hodie & c. de causis, de offi. deleg. & cap. vlt. de transa. Cum his concordant Inno. & Host. maxime in sum. Archid. in cap. si ergo. 17. q. 1. Et Henricus Boich. super cap. in Archiepiscopat. de Rapto.

Quibus no-
ceat iudex re-
missus.

Et nota, qd si Iudex remitteret pœnam inordinate, nõ cõmentum inferret communi. atq; cui expedit vt maleficia puniantur, ad hoc vt peccata vitentur. Vnde Deuteron. 13. dicitur post pœnam seductoris. Vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quispiã huius rei simile.

Noceat etiam personæ cui illata est iniuria, quæ recompensatione accipit per quandam restitutionem honoris in pœnam iniuriantis, vt dicit Sanctus Tho. Hæc Io. de Tur. Cre. super. c. si quem. 2. q. 3.

Iuramentum
dare quando
nõ debeat iu-
dex.

Iudex non debet reo dare iuramentum de veritate dicenda, quando facit eum respondere inquisitioni. Facit optime textus in c. Cleros, de coh. hab. cler. vbi habetur, qd non est dādum iuramentum ei, contra quem est præsumptio, qd abiret, & periuret. Per quem textum dixit Speculator. in tit. de iurament. calum. §. Nunc dicimus, quod iuramentum calumniæ de non petendis delatorijs frustratorijs debet omitti, quia raro esset qd litigantes nõ essent periuri. Facit textus in l. Ambiguitates C. de indi. vidual. tol. Per quem textum dicit ibi Bal. qd non dari debet materia desiderandi ei quem verisimile est velle vel posse deierare. Et vide ibi per Iason. in fi. Cui autẽ dubium est, quod reus in criminalibus, vt euadat mortem, & vitam saluet, qd iurabit falsum, non semel tantum, sed centies & nisi esset aliquis homo ita bonæ conscientiæ, qd potius mori eligeret, quàm falsum iurare, quorum hominum semen rarum est in terris. Marfil. in Prac. crim. § post quã. nu. 4. qui multa pro hoc allegat. Bar. tamen, & Bal. oppositum dixerunt, vt idem Marfil. imponit Sed opinio ipsius magis pia videtur, licet oppositum vbique seruetur, & forte non sine peccato.

Iudex pro la-
bore nihil pe-
tere.

Iudex ordinarius, vel delegatus ecclesiasticus pro labore in iudicando nihil petere debet, vt in c. Cum ab omni. de vi. & hone. cler. & c. statutum. de rescript. lib. 6. Et licet loquatur de ordinario, tamen idem tenendum est de delegato, & ordinario, vt per Abb. & Io. And. in d. c. cum ab omni. Si tamen delegatus ecclesiasticus non habet redditum, vel beneficium ec-
clesiasticum.

et siasticum unde vinar, poterit accipere id, quod & petere, & accipere potest delegatus Principis scilicet sportulas, Abba. in d. c. cum ab omni. Vide Tabien. in ver. Index. 6. & 11.

Sportulas recipere quibus possit Index.

Index potest munera accipere ab alijs quam à partibus, dummodo non partum nomine, nec aliquo malo sine arg. in c. statutum, de rescrip. li. 6. §. Insuper, & gratia. Tutius tamen est, dum quis est iudex à nullo accipere munera. Nam Esai. 33 dicitur, qui excutit manus suas ab omni munere, hic in excelsis habitabit. A partibus autem durante iudicio non accipiat, quia hoc est prohibitum, nisi sint comestibilia, & potabilia parvi momenti, quæ paucis diebus possunt consumi, quæ possunt indifferenter accipi secundum Archid. & gl. in d. c. statutum. alia autem omnia prohibentur accipere Iudices, etiam si sit obolus unus. ff. de off. praesid. l. p. b. s. c. i. & l. solent. ff. de off. procons. & not. per gl. in l. 3. C. de cond. obitur. cau. Post iudicium factum autem, & lata sententia, si ex mera liberalitate aliquid datur etiam à partibus, licite accipitur, secundum Gemin. in d. cap. Statutum, & per Franch. ibidem, Hippo. Marfil. in suo sing. 90. dicit ut infra, Iudex post latam sententiam potest à partibus munera accipere, nec poterit puniri de barataria, maxime pacto non interveniente ante prolationem ipsius sententiae, & adducit Ancha. in cons. suo 272. incip. de titulis crimin. in penult. col. Erat tamen magis edificatorium nullo modo à nullo accipere, quia licet Iudex sit ita constans, quod muneribus non permittat se corrumpi, tamen semper erit praesumptio contra eum de corruptione, quia secundum Chrysol. sicut matrona non est casta, quæ cum rogatur munera accipit, ita nec Iudex munera accipiens immunis à corruptione iudicatur.

Munera à iudice acceptabilia.

Praesumptio contra accipientem.

Iudex si accipit pecuniam, ut male iudicet, non solum punitur ut C. de pœn. iud. mal. l. fin. & 11. q. 3. cap. quatuor, sed tenetur ad restitutionem pecuniae, non ei qui dedit, quia turpiter dedit, sed ei in cuius iniuriam recepit. i. q. 1. cap. iubemus, arg. 17. q. 4. cap. si quis in attrio. si autem accepit ut bene iudicaret, tenetur restituere ei qui dedit, quia cum ex suo officio tenetur bene iudicare, turpiter accepit. 1. q. 15. cap. non sane, & crimen concussionis commisit. Et idem dicendum si iudex debeat iudicare, & accipit pecunias, ut non iudicet. 1. q. 5. cap. iubemus. & cap. nemo. de simo. & 1. q. 3. cap. dicit August. Non licet Iudici iustum iudicium vendere. Guil. tamen dicit, quod hoc dictum intelligitur de restitutione pecuniarum in hoc secundo casu, quando id conitat in foro fori, sed in foro conscientiae magis videtur consilium quam necessitas. Debet tamen de illis pecunijs fieri sicut de quolibet alio turpi lucro. Archiepiscopus Floren. 3. par. sum. tit. 9. c. 2. §. fin. Tabien. in ver. Index, num. 16.

Iudex pecuniā accipiens cui restituere tenetur.

Iudex tenetur compellere aduersarium ad praestandam cautionem de non offendendo nec actorem, nec suos, nec offendi faciendo, quando

auctor verisimiliter eius imporat auxilium, vel officium, & illicitas. §. ne potentiores. C. de his, qui ad ecclef. confu. & ibi Cyn. Tabien. in ver. Iudex, num 4.

**Iudex ad omni
ni interesse te
netur.**

Iudex qui fert sententiam iniustam dolose & scienter, tenetur laeso precise ad omne interesse, nisi possit inducere illum pro quo tulit sententiã, ad plenam restitutionem. C. de pœn. iud. mal. l. si. 1. q. 3. c. quatuor. & secundum iura multas alias penas debet sustinere, 1. q. 3. c. quicumq; vnde Guil. dicit, quod est grauius rapina, quia abutendo auctoritate diuina quam habet in iudicando, præter iniuriam proximi, Deo iniuriatur. Et si est Iudex ecclesiasticus, & contra iustitiam in grauiamen alterius partis quicquam fecit per gratiam, vel sordes, puta pecuniã, incurrit suspensionem per annum ab executione officij, & debet condemnari ad extimationem boni viri, c. eum æterni, de re. iud. lib. 6. Archiep. Floren. 3. par. tit. 9. c. 2. §. 1.

**Iudex pigno
rantiam non
excusatur.**

Iudex per ignorantiam iniuste iudicans tenetur secundum leges læso, in quantum bonum, & æquum videbitur religioni iudicantis. ff. de varijs, & extraord. cogni. l. si. sed in iudicio animæ tenetur sicut in primo casu supraposito, si in culpa fuit, scilicet quia sciuit se insufficientem, vel scire debuit, & tamen talem causam iudicare præsumpsit. Nam Iudex debet esse peritus, ita quod non habeat ab alijs querere quid loqui, & facere eum oporteat, c. ex literis, de consang. & hoc intellige de iudice ordinario. Archiep. Flor. 3. par. tit. 9. c. 2. §. 1. Nam si sit Iudex delegatus, vel subdelegatus, & necessitate obedientiæ male iudicet bona fide, & de consilio peritorum, secundum Guil. non tenetur, & idem dicendum est secundum Ray. in sum. si iniquam dedit sententiam deceptus per assessorem, qui sufficiens putabatur. Archiep. Flor. vbi 5. Tabien. ver. Iudex, nu. 10. Armil. in ver. Iudex, nu. 14. si autem per negligentiam male iudicauit, vt quia errasciens, & valens, sed noluit studere, & propter hoc errauit, idem iuris est sicut de ignorante, secundum Raymun. in sum. mitius tamen cum isto ageatur meris, quam cum illo, qui scienter iniustum iudicium fecit. Archiep. Flor. vbi supra.

**Sine iudicijs,
fama procedens.**

Iudex si inquisitionem facit sine iudicijs, ant fama præcedente, quamuis inquisitum absoluat, tenetur ad interesse omnium expensarum, & aliaque inquisitus ex tali inquisitione passus est. Lano. in c. si. quod met. cau. & per Amad. in trac. sindicatus, ibi tenetur Iudex malefici.

**De corruptela
accusatus.**

Iudex si de corruptela accusatur, vel imputetur, debet esse legitime conuictus. l. iudices. C. de digni. & in l. si. & in anthen. ibi. posita. C. de pœn. iud. vbi textus expresse dicit, quod accusans iudicem de corruptela debet hoc probare, & dicit ibi. per illum textum Iacob. de Bel. quod iniustitia debet esse euidentis & manifesta, & non occulta, vel præsumpta, vt ibi, & in §. illud, adeo quod, & per Pari. de Puteo in trac. de sindic. testis. 2. & contra officiales in sindicatu debent haberi probationes euidentes.

euidentes, secundum Bal. in repeti. §. proficisci. q. 10. in fin. quia pro eis præsumitur, unde non habebit locum delatio iuramenti in defectum probationis. l. 1. vbi Angelus. & §. q. 6. cap. Epiphanius, in fin. & cap. at si clericus. de iud. Et qui dicit se dedisse officiali, nisi officialis fugiat à iudicatu, debet probare per testes, nec eius statuitur iuramentum secundum Angelum in aucten. vt iudi sine quoquo supra, §. oportet, & addit Bald. in aucten. sed nouo iure. C. de pœn. iud. vbi dixit, quod ad hoc vt puniatur Iudex, debet is qui dicit se dedisse, hoc probare, aliis punitur, vt ibi est textus, & contra officiales nõ debet fieri nimis scrupulosa inquisitio, nec nimis in iudicatu vexari debent, arg. l. si ff. de diuor. & l. penul. de quæstioni. Nam si permittatur officialibus in sine officij, & in iudicatu fieri scrupulosas inquisitiones, & ipsos calumniari, frangetur neruus iustitiæ, auctoritas iudicum deprimetur, & vilescet, malefici vires assument, & in officio eorum successores lento calle procedent: satis enim torquetur officialis contra quem multæ iniuriæ querelæ contra famam, & honorem suum offeruntur, & potest agere iniuriarum, vt in l. item apud Labeonem. §. si quis non debitorem. ff. de iniurijs, & l. si creditor, quare in dubio fauendum est officiali per iudicatores. Et hæc omnia Paris de Puteo in suo tract. de iudic. & vide ibi, per iudicatos res officialis: & aduerte quod punitur in barataria, tam ille qui dat, quam ille qui recipit, & eadem pena. l. 1. C. de indi. vidu. toll. dum tamen amicus aliquid donat officiali ratione amicitie, non committatur barataria, vel barataria, vt not. gl. in l. 1. C. de cõdi. ob. tur. cau. & textus in c. & si quæstiones, de simo. vbi dicitur quod in crimine simonia attenditur qualitas personæ dantis, & recipientis, & quantitas muneris, & tempus donationis, & in summa debet attendi, quid, quale, quantum, & non omnia, & non semper, & non ab omnibus accipienda sunt munera. l. solent. ff. de off. præsid. & contra officialem in iudicatu testis esse non potest qui dedit libellum, vel petitionem contra eum, quia est suspectus, vt in c. meminimus, & c. cum P. Maconella, de accusa. licet in crimine hæresis, & simonia leues probationes admittantur, vt in dictis iuribus.

Item non possunt esse testes illi qui fuerunt mediatores, & dicunt se portasse, vel dedisse officiali, quia criminis participes sunt, vt est tex. in c. 1. de testi. lib. 6. & hoc maxime procedit si agit criminaliter, sed si etiam civiliter agatur plene non probant, quia videntur deponere in facto proprio, secundum Bar. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iur. fise.

Item repelluntur carcerati, vel iniuriati ab eo secundum Bal. in l. si ipse. C. fami. hercis. quia præsumuntur et odiosi, per illum textum, & consequenter testes contra eum esse non possunt, vt in aucten. de testi. §. si vero odiosus.

Item non admittuntur capitales inimici. ff. de arb. l. licet, & c. per tuas, de simo. 2. nec etiam qui habitant cum tali inimico. Specu. de testi. §. 1.

Officiales iudicantur in iudicatu vige

Dans, & recipiens in barataria punitur

In simonia, & dans, & recipiens condidatur.

Leues probationes vbi requiruntur.

Mediatoris factiores testes esse non possunt.

Inimici capitales.

vers. quod si ab vno. Et non solum qui est inimicus vere, sed etiam putatus apud ipsum vulgus, secundum Odo. & Docto. in l. Athletæ. §. dat remissionem. ff. de execu. tuto. & non solum qui est inimicus mentis, sed etiam qui presumitur esse, puta qui habet causam inimicitiz, secundum Inno. in c. cum 1. & ff. de re iudi. vel etiam si est suspectus de inimicitia secundum eundem Inno. in cap. cum P. Maconella. de accusa. & probatur inimicitia ex verbis minatorijs, not. glo. in supra alleg. l. Athletæ. de execu. tuto. §. item propter. Et extenditur vsque ad quartum gradum. l. lex Cornelia. ff. de iureiur. vel quemlibet de castato. l. 1. C. si qua prædi. pote. & ratio est, quia facile mentiuntur. l. 3. ff. de testi. Item consanguinitas querelantis repellit à testimonio, & detrahatur ei fides, l. lex Cornelia. ff. de iureiur. si enim amicitia repellit testem. ff. de vsuris. l. sciendum, multo fortius consanguinitas. l. 3. §. 1. ff. de testi. ita consuluuit Oldra. in cons. quod incipit, quæritur si testis. Hæc omnia vide in tract. D. Amodæi Iustini de Castello.

Inimicitia p
batur ex ver
bis minato
rijs.

Consanguini
tas querelan
tis.

Iudicem cor
rumpere ten
tans.

Iudicem corrumpens, vel corrumpere tentans, punitur pœna l. Cornelia, de sicar. §. sed & si. & sic præbat textus, quod ita punitur attentatio delicti sicut ipsum delictum. facit l. si quis non. de rapere. C. de Epis. & cler. & l. si quis cum telo. Marfil. in repeti. ad l. Corneli. de sicar. §. sed & si quis. Et lex imponens pœnam aliquid accipienti per baratariam, habet locum etiam in dante secundum Bal. in l. 1. ff. de calum. & per Marfil. ad l. Corneli. de sicar. §. seruo. nu. 6. intellige hæc nisi qui dedit, vel promisit Iudici reuelauerit, & probauerit, quia tunc absoluitur, sed si reuelauerit, & non probauerit, & Iudex iure se non recepisse, tunc punitur reuelans siue accusans in civili in amissione, & extimatione litis, & cause in criminali in confiscatione bonorum, vt in autent. sed nouo iure. C. de pœnis iud. qui mal. iud. & per D. Amodæum Iustinum in tract. sindic. ibi quæ sit pœna. Pœna autem Iudicis committentis baratariam, de iure vniuersimò est in causa civili pœna dupli. & priuatur dignitate, in criminali mittitur in exiliu, & confiscantur eius bona. vide D. Amodæum vbi supra.

Carens sensu
aliquo.

Iudex esse non potest carens aliquo sensu corporeo, gl. & ibi Abb. in proœmio Grego. in octaua col. nam de carente sensu intellectus habetur 3. q. 7. §. tria. De carente sensu visus legitur in l. c. in a. prætor. ff. de iudi. & in c. si. de reg. iur. lib. 6. vide per tanon. in c. si scitarus, de testip.

Contra cleri
cum quò pro
cedere possit
laicus.

Iudex laicus potest cognoscere de crimine obiecto clerico, vel contra clericum in testem producto. quia secundum Inno. tunc non proprie obiicitur crimen clerico, vel contra clericum, sed contra laicum, qui cum produxit, quoniam ipse ex eius depositione patitur pœnam, & non clericus, quia eius testimonio non creditur.

Iudex secu
laris non co
gnoscit de
hæresis crimi
ne.

Iudex laicus non potest cognoscere de crimine hæresis, cum sit mere ecclesiasticum, neque directe, neque indirecte, potest se impedire. in cap. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. idem putarem (ait Abb. ibidem) dicendum.

endum per illum text. vbi crimen esset mere ecclesiasticum. sed vbi crimi-
na non essent mere ecclesiastica, tunc si traditur quis curiæ seculari, vt
quando clericus degradatur, Index secularis non debet illum punire
nisi fiat sibi fides de processu, quia ille efficitur de foro suo. Vide Abb.
in c. perniciosum, de offi. ord. facit ad hoc idem Abb. in c. cum sit gene-
rale, de for. comp.

Sed quid si laicus in sua opinione persistens diceret se nolle hæreticum
damnatum punire, nisi videat, & examinet processum? Dic, qd Inquisi-
tor poterit illum compellere per gl. in c. pri. de offi. ordi. in ver. præiudicā-
dum, quæ etiam allegat c. Administratores. 23. q. 5. facit etiam ad hoc gl.
in cap. singul. de maledicis, in ver. contra eum. Et allegat, cap. Cum ad vo-
rum. distin. 96. Habes idem glo. fin. cap. Auctoritatem. 15. quæst. 6. & 23.
quæst. 1. Si quos. Et quæst. 5. relegantes, & quæst. 6. Vt pridem, & 2. q.
pri. cap. sicut hinc iudicio. vbi glo. dicit, quod executio sententiæ non de-
bet aliqua excusatione differri, aut retardari, etiam si executor scit illam
esse iniustam. Pro quo habemus expressum, & clarum textum in cap. Pa-
storalis. de off. deleg. §. Quia vero. vbi statuitur, quod ordinarius delegati
sententiam exequatur, etiam si sciant illam esse iniustam. Quod glo. de-
clarat locum habere in executoris merito, vt in casu nostro. Vide Panor. ibi.
qui dicit delegatum posse mandare Ordinario, vt exequatur sententiam
suam, & cum, cui nuda executio mandatur, cognitionem assumere non
posse super sententiæ iuribus. Vide quoque glo. in c. significasti. eo. in
ver. non vult.

Index nolens
Inquisitoris
sententiam
exequi.

Notabile.

Delegatus or-
dinario man-
dat.

Quomodo autem Inquisitor compellet laicum iudicem, vide extrau-
agantem Urbani III. & Clem. III. quæ incipit. Præ cunctis. §. ceterum.
vbi Inquisitoribus præcipitur, vt contra illum tanquam contra fautorem
hæreticorum intrepide procedat. dicit enim, Ceterum si forte (quod
non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis, huic negotio vobis cõ-
misso se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, vt non
possit procedi libere in eodem, imo nisi inquititi, seu requisiti id fecerint
& iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tam
hæreticos, fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas, freti
eadem auctoritate intrepide procedatis, & infra, Contradictores per cen-
suram ecclesiasticam cõpescendo &c. Extat etiam constitutio Inno. III.
quæ incipit. Cum sicut accepimus. vbi decernitur, qd Inquisitores per
censuram ecclesiasticam compellere possunt seculi potestates ad ea obser-
uanda, quæ ipsi Inquisitores duxerint facienda. Item idem Innoc. in alia
extrauag. quæ incipit. Ad extirpanda de medio populi Christiani zizania,
ita dicit, Teneatur insuper potestas vel rector quilibet cum bono, & secu-
ro comitatu omnes hæreticos quocumque nomine censeantur, dioc-
cesano &c. seu hæreticorum Inquisitoribus presentare. damnatos
vero de hæresi per diocesanum, vel eius vicarium, seu per Inquisi-

Contra iudi-
ces quõ pro-
cedere possit
Inquisitor.

totem prædictos, Potestas, vel Rector, vel eius nuncius specialis, eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales æditas seruaturus. Et in principio constitutionis dat potestatem Inquisitoribus procedendi contra contrasacientes per excommunicationem in personas, & interdictum in terra, appellatione remota, &c.

Extant insuper constitutiones Imperiales Federici, in quibus præcipitur Potestatibus sæcularibus, &c. ut ecclesiasticis in hæreticorum causis pareant, ut in illa quæ habetur in lib. 2. de statutis, & consuetudinibus feudorum. §. statuimus: & in alla constitutione, quæ incipit, Commisisti nobis. §. 1. ubi dicitur: Statuimus itaque, sanctos, ut hæretici quocumque nomine censentur, ubique damnati fuerint ab Ecclesia, & sæculari brachio assignati animadversione debita puniantur. & infra. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores, seu de ordine Prædicatorum pro fidei negotio in partibus Imperij nostri contra hæreticos deputatos, ceterosque, &c. sub Imperij nostri speciali defensione receptos, & quos apud omnes sibi opte, & recommendatione Fidelium Imperij esse volumus inoffensos, &c. Et in constitutione Patarenorum. §. statuimus, ver. si vero dominus. Vide Bossium de foro comp. num. 161. & 162. & de denunciatione, ubi damnat opinionem Bartoli in crimine merè ecclesiastico, prout est crimen hæresis, quamvis dicat posse sustineri in mistis.

Se de hæresi damnatum sciens innocentem.

Sed ut rem ipsam melius exploremus, ponamus quod laicus dicat se scire damnatum de hæresi innocentem esse, quid faciet? Responde, quod aut hoc scit per probationes legitimas, puta per testimonium examinationem, aut per aliquid aliud sibi priuately cognitum. Si primo modo, illæ probationes coram illo factæ nullius sunt valoris, quia sunt factæ coram iudice incompetente, cum ipse non possit de hoc crimine directè, vel indirectè cognoscere, ut per superius dicta ex c. ut inquisitionis. §. prohibemus, & per alia iam prædicta. Si secundo modo, dicitur quod non obstat, quia non iuxta cognita sibi uti priuately personæ, sed secundum allegata, & probata, & secundum leges, & iura, uti publica persona procedere debet, ut 3. q. 7. cap. iudicet, & habetur à D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1. Vltèrius dicitur, quod aut vult procedere ut Index, aut ut merus executor: si ut Index, quamuis sit incompetens, ut iam diximus, debet iudicare secundum iura. At iura, & Doctores ubique clamant, quod de hæresi per ecclesiasticos Iudices damnatum puniat: ergo debet eum punire. Si autem se merum, & simplicem executorem agnoscat, quare recusat? Nam si acta iam coram Sancto Tribunali cribrare, & rursus examinare vult, executoris limites excedit, quod non licet. & hoc bene perspecto pereunt limitationes Gondisalui in trac. eo. q. 79 num. 67. & 8. constat enim quod merus executor nihil de his cogitare debet, salua semper sua conscientia, ut per D. Tho.

D. Tho. loco citato, & Alex. de Ales in 3. par. q. 10. membro 6. art. 2. Richard. q. 26. art. 3. & Petr. de Tarant. ac Thologos omnes, vt refert D. Soto de iust. & iur. li. 5. q. 4. art. 2. vide Boss. de homicidio, nu. 95. & sequen. vsque 102.

Iudex potest iudicare secundum illud quod sibi notum vt notorium, sine aliqua probatione fienda in iudicio, tex. cum gl. in l. 1. C. qui & aduersus quos. Secus si esset sibi notum non vt notorium, sed vt priuato, quia tunc requiruntur probationes, vt in præalleg. l. & 2. q. 1. §. sciendum, & §. quando autem Abb. & Inno. in c. dilecti, de iudi.

Notum, & notorium quò differant.

Iudex ecclesiasticus non debet seruire in clericum pœna laici, nisi prius vsus fuerit pœna ecclesiastica, Abb. in c. cum ab homine, de iud.

Nota iudex ecclesiastic.

Iudex ecclesiasticus potest coercere Iudicem sæcularem non administrantem iustitiam ecclesiasticis prementibus. Abb. in c. cum deputati, de foro compe.

Iudex, vt ait Bar. in l. admonendi, per tres vel quatuor gradus adducitur ad credulitatem, & fidem, videlicet primo cum causa introducitur per actorem, & sequitur negatio per reum, Iudex adducitur ad dubitationem. Secundo cum ex aliquo leui iudicio, vel argumento inducitur in suspensionem. Tertio si argumenta insurgunt fortiora incipit opinari, nec tamen sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit. Quarto si aliqua adhuc magis exiguntur in causa, adducitur ad credulitatem, & fidem, ita quod Iudex poterit ferre sententiam. De his omnibus suo examinare, an sint talia, quæ inducere debeant animum suum in, vel ad plenam, vel semiplenam probationem. Abb. in c. tertio loco, de proba. vide ibi diffusus.

Gradus ad credulitatem facientes. Dubitatio. Suspicio. Opinatio. Credulitas.

Nota tamen qd arbitrium Iudicis intelligitur contra accusatorem, nõ contra reum, videlicet, Iudicem posse desistere, & supersedere à tortura propter periculum, & fragilitatem torturæ, non autem excedere modum de quo modo lex disposuit, vt in l. 1. ibi. quando, vel quatenus sciendum sit videamus. ff. eod. & ita intellige legem, quæstionis modum, eiusdem tit. dicente Iurisconsulto, ibi. Itaq; quæstionem haberi oportet, vt seruus, laturus sit innocentis, vel supplicio.

Iudex debet procedere secundum equitatem iuris, & iure informatam, quia non debet esse clementior legi, vt in authen. de iudi. §. oportet, cum lex sit fundata super ratione, & æquitate, l. di. c. consuetudo, & l. placuit. C. de iud. & in c. erit autem lex, dist. 4.

Clementior lege esse non deoet.

Iudex quibus ex causis possit recusari, vide in c. causam, de offic. deleg. Io. And. in c. legitima, de appell. Spec. eo. tit. §. superest. Adducitur & alia causa per Doctores, scilicet cum Iudex successisset in totum, vel in partem litigatori, vt in l. senatus. ff. de offic. præsid. Abb. in c. cum contingat, de foro compe.

Recusari quò do potest iudex.

Functus suo officio quando dicatur.

Iudex per sententiam non dicitur omnino functus officio suo, sed dum post executionem factam. dicitur tamen certo modo functus, ut non possit se amplius impedire de cognitione causæ, ut in l. Iudex postquam. Et in l. conquerebatur ff. de iurisd. omni. iudi. Duobus namq; modis Iudex dicitur functus officio suo.

Primo, quando per se mandauit executioni sententiam.

Secundo, quando præcepit mandari.

Iudex ex diuersis animi motibus, & ex varijs suggestionibus partium, testium, & instrumentorum quando deuenit ad vnum animi finalem conceptum, non indigentem alio adminiculo quam iuramento. Bald. in rubr. de controuerf. inuesti. in vlt. feu. Barba. in consil. 30. primæ partis.

Iniustam iudicis ecclesiastici sententiam exequi.

Iudex secularis iniustam sententiã Iudicis ecclesiastici executioni mandate non tenetur, sed potius excommunicationem ferre. Inno. in c. prohibemus, de offi. deleg. Iudici tamen petenti processum damnati hæretici, ut videat vtrum iuste sit condemnatus, denegandus est, secundum Abb. in c. 1. de offi. ordi. licet Bar. in l. diuus. ff. de custo. æco. & l. Magistratibus ff. de iurisd. omni. iud. teneat contrarium.

Iudex ecclesiasticus in ecclesiasticis, vel misticis causis se intromittit.

Iudex ecclesiasticus non potest se impedire de criminibus, quæ non sunt mere ecclesiastica, seu saltem mista, nisi indirecte quo ad penitentiam imponendam, & ad delictum prohibendum, in cap. nouit. de iudi. & ibi Abb. nisi delictum sit notorium, ut notatur per Inno. in c. 1. de offi. ordi.

Matrimonium quomodo ad iudicem ecclesiasticum pertineat.

Iudex ecclesiasticus potest adiri, nedum vbi contenditur de substantia matrimonij, sed etiam vbi agitur de consecutiuis ad ipsam matrimonium. Abb. in c. Gemina. de sponsal.

Recusari quomodo possit iudex.

Iudici delegato Papæ iniuste procedenti, an ordinarius loci possit vtolenter resistere, vtpota Episcopus Inquisitori hæreticæ prauitatis, Abb. post Inno. in c. si quando, de offi. deleg. & per Inno. in cap. dilecto, de sent. excommunicationis lib. 6. & glo. in c. non debet. 1. q. 3. & glo. in c. non inferenda. 3. q. 3. & glo. in c. pastoralis, de offi. deleg. in ver. Intelligentia, quæ vult quod iudici exequenti sententiam nullam, possit resisti. Per Bar. in l. denotum. C. de meta. & in l. omnes. C. de decur. Sed vide supra in ver. Inquisitor.

Errare errare cogitur.

Iudex recusari potest suspectus ex causa probabili, siue existat solus, siue habeat collegas. Abb. in c. causam qua. de offi. deleg. & facit ad questionem, quod si in vniuersitate iudicum habeo aliquem suspectum, licet possum petere quod remoueatur, non obstante quod alij possunt facere sententiam iustam. Abb. vbi supra.

Iudex si admittit executiones, & probationes quas non debebat admittere, tenetur postmodum pronunciare secundum illas, alias pars excipiens haberet iustam causam appellandi, nisi Iudex cum probatione admittit.

admississet, ut puta, si de iure deberet admitti, & non aliter. Abb. in c. cum coniugat de offi. deleg. in glo. in ver. nihilominus. Poteris tamen distingere in hoc passu, ut ibi per eum.

Iudex delegatus committens vices suas alteri, non potest amplius commissionem reuocare, quod intellige, si subdelegatus uti cepit iurisdictione, ad hoc, c. quamuis de offi. deleg. lib. 6. & per Abb. in c. venerabili, de offi. deleg.

Quomodo, & quando iudex pdat ius suum.

Iudex ordinarius vel delegatus definit esse iudex, cū causam aliquam remittit ad superiorem. An autem possit dictam causam reassumere de consensu partium, dic quod sic, si causa non est presentata Principi, ut in c. licet, in glo. 1. de offi. deleg. secus si presentatio esset facta secundum Doct. & bene, ne illudetur superior, arg. in c. Bone. 2. de postu. p. q. l. Abb. in d. c. licet.

Iudex potest deponere tanquam testis de gestis coram se, & coram alijs iudicijs, textus est ibi. Abb. in c. inter dilectos. de exec. p. l. a. & in c. cum nobis, de testi. & in c. cum dilecti. de accusa.

Iudex, & testis.

Iudex remittere potest iniuriam illatam personæ, non autem illatam dignitati, & sic potest intelligi, l. vnica. si quis Imperatori maledixerit. & procedit textus secundum vnum modum intelligendi, quod debeat remitti iniuria. Sed Acursaliter intelligit, videlicet, quod persona iniurijs debeat remitti ad Principem, ut considerata qualitate personæ ei remittat, vel eum puniat, & iste intellectus plus applaudit illi literæ secundum Abb. in c. 1. de maledicis.

Quam iniuriam remittere possit iudex.

Iudex potest, & debet in pœnis imponendis detrahere seueritati recedendo à pœnis in iure statutis, si causa legitima subest, ut in cap. ex parte, de transact. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. inf. & ibi Bart. dicit Iudicem posse moderari pœnam statuti. Abb. in d. cap. ex parte.

A iure discedere quando, possit iudex.

Iudex debet in casibus in iure non expressis inclinare semper in partem humaniorem, & habere æquitatem præ oculis, & pœna imponere habito respectu ad personas, loca, & tempora. not. glo. si. in c. ex parte, de transact. & ibi per Abb.

Ad miriorem, declinare debet iudex.

Iudex ex suo officio etiam, nemine opponente, potest indignas personas & inhabiles à testimonio repellere. Abb. in c. dilecti. de exceptio. & in c. exceptione, eo. tit. Et nemine petente ex officio suo tenetur querere defensiones rei. si non defendatur ff. de pœnis volut. in l. §. si. ff. de q. per illum text. & voluit Alexander in cons. 476. incip. pulchre respondet, in fin. & cons. 4. in 6. vol. & reo etiam non petenti debet dari copia indiciorum, ut possit se defendere, ut per Marfil. in pract. cri. §. nunc videndum, nu. 8. & multa iura per eum adducuntur, ibi eum vide dist. se.

Indignas personas repellere debet a testimonificando.

Iudex si aliquem dolo, vel culpa, negligentia, aut aia ratione, aut alio respectu iniuste vexauit, ad sumptus tenetur. l. ii. appellationem. C. de appell.

pel. & c. cum æterni. de re iudi. li. 6. de quo est bonus textus in l. si quis in conscribendo. cum glo. C. de pac. & habetur per Baldum in l. mancipia. C. de ser. fugit. & per Bart. in q. sua incipi Iudex qui per imperitiam. Marfil. in pract. crim. §. superest. num. 8. & 9. & idem in §. inique testifican. num. 15.

Iudicia capturam præcedere debent. Iudex ad capturam asserti rei regulariter procedere non debet, nisi præcedant iudicia. ff. de quæstio. l. 1. & in l. penult. vbi est glo. notabilis. C. eo. tit. & habetur per scribentes in dcm. 1. de homicidio. In quibus autem casibus aliquando ad capturam deueniatur sine iudicijs, habetur per Augustinum de Arim. super maleficijs in ver. fama publica, car. 13. in vltim. additione.

Defensionū terminus expressus debet. Iudex non potest procedere ad executionem, vbi reus renunciauit suis defensionibus, nisi finito termino primæ dilationis, quia talis renunciatio non valet regulariter. vt per glo. dixit Bar. & Bald. in athen. iubeamus. C. de iudic. in rubro, & per Marfil. in pract. crim. §. vlti. num. 23. & 24. si tamen timet Iudex quod fiat tumultus, in tali casu potest ad executionem procedere, vt per Lud. Ro. in fin. §. 89. incipi. licet Iudex procedere non possit, si tamen reus post renunciatiouem defensionum factam ipsam reuocet, non potest Iudex villo modo ad executionem procedere, nisi finito termino primæ dilationis, & ita not. dixit Angel. in d. l. pactum inter hæredem, in vlt. col. ff. de pac. vbi dicit. Cautus debet esse aduocatus inquisiti, vel accusati, qui suis renunciatiouem defensionibus, vt faciat talem renunciatiouem reuocari ab ipso reo, quia ipsa reuocatiouem facta, non poterit Iudex procedere ad aliquam executionem contra ipsum reum. Et teneas menti quòd Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confessio vel conuictio, aliàs non dato sibi termino non potest deueniri ad aliquam condemnatiouem. & ita not. dixit Angel. in d. l. pactum inter hæredes. ff. de pac. pro quo alleg. text. l. 3. §. si ad diem. ff. de re milit. Et per Bal. in l. raptores, circa medium, C. de Episco. & cler. & de hoc plene habetur per Marfil. in pract. crim. §. quæritur, num. 30. §. 1. 3. 2. & 3.

Defensiones reuocari potest.

Reuocatio defensionū quod operatur. Iudex, vel tabellio si ante aperturam testium, testes, siue eorum dicta manifestat, vel legi patiat, tenetur per l. ff. eo. tit. l. 1. §. his qui instrumenta, & ca. l. in principio, ibi. incipienda ne. ff. de pæn. l. si quis aliquid. §. instrumentum, & §. 2. ff. de extraord. crimi. l. secularij. §. 1. & idē dicendum de quolibet reuelante secreta consilia ciuitatis, vel detegente priuata consilia sui Potestatis, vel alterius, cuius officio subsequitur, & idem in Iudice si manifestauerit, vel reuelauerit sententiam quam laturus erat, antequam pronunciet & facit. ff. eo. tit. & ff. de offi. praesid. l. obseruandum. Vi de G. nd. de malef. tit. de falsa. nu. 15.

Reuelans secreta consilia.

Relaxatio rei post purgata iudicia.

Iudex quando vult relaxare reum qui purgauit iudicia, si non vult teneri in iudicatu, antequam eum relaxet, primo assignet terminum accusa-

accusatori, vel denunciatori ad probandum si quæ probare potest, & intendit, & si nihil de nono adducatur, vel probabitur, ipsum relaxabit. Ita dixit Ang. de malef. in ver. fama publica, in vlt. col. vbi etiam subdit, quod est bona cautela, quæ in ipsa relaxatione rei Iudex faciat apparere in actus, torturam esse exhibitam in persona ipsius rei cum moderamine, secundum quod indicia contra eum existentia requirebant, & quia bene fuerunt purgata, & ipse reus non fuit repletus culpabilis, Iudex illum relaxauit, & dicit hoc notari per Bar. in l. si. ff. de quæstio. Brun. in suo trac. de iudicijs ad tortu. qui etiam subdit, quod si Iudex torfisset aliquem in debite, quod vtatur hac cautela in relaxatione, videlicet, quod blandis suasionibus faciat eum confiteri, quod fuit legitime tortus, & de hac rogetur notarius, quia non tenebitur in iudicatu. Vide Gand. in trac. malef. sub rub. de quæstio. & tor. in 4. col. in ver. quid si tortus. Secundo faciat fiteum citari. Tertio accipiat fideiussores à reo de præsentando fideiutiens quotiens ad mandata iudicis. Vide Marsil. in prac. crim. §. quoniam, num. 48. 49. & 50.

Cautela 3. in
dice vtēda in
relaxādo reū.

Iudex procedens sine causæ cognitione facit litem suam, secundum Bald. in l. obseruare. §. proficisci, in 25. quæst. ff. de offic. procons. & in do. lo præsumitur quando transgreditur leges, vt Bal. in consi. 233. incipien. quæritur, in si. pri. vol. & faciens præceptum pænale sine causæ cognitione, si contraueniat quis non cadit in pœnam, quia censetur vt priuatus, & ei non est obediendum secundum Card. in clem. 1. in fin. de celebr. miss. quem sequitur Felin. in c. ecclesiæ sanctæ, de consi. & si torquet aliquem dolose, pœna mortis est puniendus, vt dixit Bald. in l. decuriones. C. de quæstio. & ibi Angel. & voluit Ioan. de Ana. in cap. 1. de cler. percus. & Angel. de Aretio in trac. de malef. in ver. fama publica, versicu. tertio, quæro.

Sine causæ
cognitione i
procedēs iu
dex quid.

Iudex non debet reum ponere ad torturam, si habet plenas probationes ipsius delicti, certus enim certiorari non debet. l. 1. in fin. ff. de actio. empti. l. 2. ff. de eden. & ideo dixit Angel. in l. & si certus. ff. ad sill. quod in tali casu Iudex tenebitur in iudicatu. Et idem dixit D. Caudus in suo trac. iudicatus in ver. §. 1. incipien. adde quando. Et ideo verum est quod statim plenis probationibus non debet ad torturam deueniri, quia tortura est in subsidium probationum, quod si is contra quem est plene probatum torquetur, & perseueret in negatiua constanter, tolluntur illæ probationes, tanquam non sint veræ, & ex his amplius non poterit condemnari, vt per Cepol. in consi. 32. incip. quidam rustici. vbi dicit, quod hoc etiam videtur de mente Bar. in l. vnus. §. 1. ff. de quæstio. In tali casu non ponat Iudex reum ad torturam, sed si in negatiua perseuerauerit, sine alia confessione ad condemnationem procedat. Et pro his vide Marsil. in prac. crimin. §. quoniam. num. 40. & §. nunc videndum, num. 22. 23. 24.

Tortura vana
post proba
tiones.

Tortura enec
uat probatio
nes.

Seuior iudex priuatio ne dignos. Iudex seueriter procedens in criminalibus debet iurisdictione priuari. Brunus in tract. de iudicijs, & tortur. & per Marfil. in pract. cri. §. expedita, nu. 86. & iniuste procedens vtruta fauore, vel odio, tenetur l. Corne. de lica. Marfil. in l. quæst. modum, in vlt. col. ff. de quæst.

Singularem opinionem se qui quando teneatur iudex.

Iudex non communem, sed singularem opinionem sequatur, si doctorum comunis opinio euidenter est falsa, vel possit apertissimis documentis, vel rationibus conuinci. not. Io. And. in c. 1. de consti. Abb. in c. ex litteris, de sponsal. & in c. scientes, de censibus, & in c. capellanus, de feri. & allegat in d. c. text. ad hoc, quem dicit esse singularem in l. 1. §. sed neque. C. de veter. iure enuclean.

IUDICIUM.

Iudicium quid sit.

Iudicium dicitur quasi iurisdictionio, Abb. in c. forus, de verb. signi. & secundum Thomam secunda secundæ. q. 60. art. 1. dicitur actus iudicis in quantum Iudex est. Iudex autem dicitur quasi ius dicens, ius autem est obiectum iustitiæ, & ideo iudicium importat secundum primam nominis impositionem definitionem, vel determinationem iusti, siue iuris. Quod autem aliquis bene diffinit aliquid in operibus virtuosis, proprie procedit ex habitu virtutis, sicut calculus recte determinat ea quæ pertinet ad castitatem, & ideo iudicium quod importat rectam determinationem eius quod est iustum, proprie pertinet ad iustitiam, propter quod philosophus in quinto ethicorum dicit, quod homines confugiant ad iudicem sicut ad quandam iustitiam animatam. Et nota quod iudiciarius ordo in quatuor consistit principaliter, videlicet in teina citatione ad causam, vel vna pro omnibus premissoria, in liti contestatione, in restitum triplici productione, & in eorum diligenti examinatione, & in sententiæ diffinitiuæ prolatione.

Iudex anima ta iustitia.

Iudiciarius ordo in tribus consistit.

Qui quidem ordo iudiciarius secundum Hugu. dicitur duobus modis, scilicet simpliciter, & secundum quid. Simpliciter quidem, cum quis condemnatur seruata integritate iudiciarij ordinis. Secundum quid, cum quis condemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarij. His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus condemnandus sit non obseruato ordine iudiciario, nihilominus in notorijs, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarij, quia non est quod Iudex aliter informetur per testes, quia ibi veritas patet, & est manifesta, nec est opus inquisitione.

In notorijs non est necessitate seruare integritatem ordinis iudiciarij.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia sua debet lucrari, vt l. q. 9. c. damnamus. Tertio propter scandali vitiationem, vnde clericus publice infamatus de crimine, licet non sit conuictus, vel confessus, suspenditur tamen propter scandalum populi, vt in c. presbyter. si. 2. quæst. 4.

Quarto

Suspicio dilapidationis.
Defectus iudicis.

Quarto propter suspicionem dilapidationis, vt 1. q. 2. c. quia ea.
Quinto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in sede Apostolica, tunc enim quia non inuenitur superior Iudex coram quo conueniatur, non obseruato iuris ordine expellitur, vt 3. q. 1. §. patet.

Sexto in calumniatore, vt 1. q. 3. §. notandum.
Septimo in falso teste, vt C. de testi. l. nullum.

Et nota quod iudicij ordinem tollere non potest etiam Legatus Apostolicus, videlicet à latere, glo. in c. fi. de hare. lib. 6.

Iudicij appellacione quid intelligatur.

Iudicij appellacione intelligitur iudicium vsque ad sententiam, vt dicit Abb. in c. vnico. de plus petito, & eo vsque Iudex potest interrogare. Abb. in c. cum Io. de si. instrum.

Et nota quod nullus potest iudicare aliquem, nisi sit aliquo modo ei subiectus vel per commissionem, vel per potestatem ordinariam: Episcopus tamen in cuius diocesi aliquis deliquit, efficitur superior eius ratione delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte deliquit in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij, sed si quis exemptus furtum vel homicidium committat, potest per ordinarium iuste condemnari. Io. de Tur Crem. in c. 1. cause 2.

Exemptus quòdo ab ordinario puni potest.

Iudicij locus debet esse securus omnibus qui venturi sunt ad iudicium, in fauorem partium, vnde non sufficit quod sit tutus domino & non procuratori, nec procuratori & non domino. Si locus sit notorie non tutus, potest pars citata appellare, imo potest etiam appellacionem omittere, & de citacione non curare, quia citatio non arctat citatum. Abb. in c. ex parte, de appel.

Securus sit iudicij locus partibus.

In iudicio factum aliquid non dicitur, nisi Iudex sedeat pro tribunali. Abb. in c. ex parte, de confessis.

Sedere debet iudex.

In iudicio æqualis esse debet conditio actoris, & rei. Abb. in c. 1. de mutui. peticio. textus in regula. In iudicij, de reg. iuris lib. 6.

Actoris, & rei æqualis conditio.

Iudicium à femina est nullum, vt in c. sciscitatus. de rescrip. Abb. & canonista ibi. & l. fin. C. de mulier. & si fiat compromissum in mulierem de amicabili compositione, tale compromissum non debet iuramento firmari, quia tale officium mulieris non competit. Spec. eo. tit. & in c. si diligenti. de foro compet.

Compromissum in feminam non iuratur.

IURAMENTVM.

Iuramentum aliud veritatis, aliud calumnie dicitur. l. 2. §. obseruari. C. de iura. calum. Spec. eo. tit. §. Nunc dicimus, & tangitur per Bar. & Doctores. Sed vniuersaliter definiendo iuramentum, dic vt infra, videlicet. Iuramentum secundum summissas in ver. iuramentum, est affirmatio, vel negatio de aliquo licito, probabili, & honesto facto, vel sciendo, sacre rei attestacione firmata, quod fit siue ore, siue facto, vt cum tangitur

tangitur litera euangelij etiam sine verbo, vel aliquid huiusmodi. Vide Tabien. in verbo. iuramentum. Vel secundum Card. in Clem. 1. ver. Nos. q. 1. Iuramentum est obligatio animæ alicuius ad aliquid asserendum, vel seruandum, & est secundum l. 1. ff. de iurciur. maximum litium expediendarū remedium. Quod quidem multiplex est, videlicet veritatis, credulitatis, necessarium, voluntarium, licitum, illicitum, assertio- nis siue assertorium, promissorium, & iudiciale. Vide Spec. de iuramento per totum. Sed quia de iuramento iudicali tantum tractare intendimus, extraiudiciale summistis relinquendo, iudiciale ipsum sic distinguendum arbitramur.

**Iuramenti dis-
finitio.**

**Iuramentum
multiplex.**

Iudiciale.

Iuramentum iudiciale est duplex, aliud quod deferretur à iudice parti, & hoc appellatur necessarium, quia sine iusta causa recusari non potest, vt in l. generaliter. C. de reb. cred. Et quia etiam Iudex necessitatur deferre, vt not. in c. Iuramentum, de iurciur. Appellari etiam potest litis deci- sorium, seu declaratorium, quia præstatur ad litis decisionē, vt notān l. 2. & l. Admonendi. ff. de iurciur. & c. si Christus, eo. tit. Et hoc iuramen- tum producit actionem etiam de iure Ciuili, vt La. c. ori. C. eo. & l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. eo.

Parti à parte.

Aliud est iuramentum quod deferretur à parte parti, & hoc stat in no- mine sui generis, & appellatur iudiciale, quod recusari potest, & referri, vt infra patebit, & tale iuramentum potest (vt dictum est) sine causa libere recusari, etiam non referendo, vt probatur in cap. iuramento, de iureiur. & l. generaliter. §. si autem. C. de non nu. pe. quia pars non potest necessitare partem ad iurandum, vel referendum, sed si Iudex approbat tale delatum iuramentum aperte iubendo, vt inret, tum tenetur pars iurare, vel referre, vt in l. generaliter, quæ scilicet nisi adit causa recu- sandi tale iuramentum etiam per iudicem approbatum. Quæ quidem causa multiplex esse potest nulla, vt puta, si is cui deferretur iuramentum non est informatus de materia, super qua non potest conueniri, vel actor plene probauit.

**Reus quādo
absolendus.**

An autem ex parte rei sit causa legitima recusandi, quia actor nihil pro- bauerit, dic quod sic secundum Io. And. quod probatur in l. bonæ fidei. C. eo. vbi dicitur, qd causa cognita decidi non debet lis per iusiurandum, ad idem iura vulgaria quæ dicunt reum absolendum auctore nil pro- bante, etiam si nihil præstiterit, siue deferatur à iudice, siue à parte. Nam si ex hac causa possum recusare iuramentum necessarium, fortius iudiciale, maxime tenendo quæ diximus, iudiciale non arctari nisi ap- probetur à iudice, & sic limita dictas leges. Quomodo autem per no- uos testes possit recedi à iuramento iudicali, & appellari à ienten- tia lata vigore iudicialis iuramenti, vide Abb. in cap. iuramentum. de iureiur.

**Veritatis, &
calumnie.**

Iuramentum autem necessarium diuiditur in iuramentum veritatis, & iuramen-

iuramentum calumniae, siue de calumnia. Specu. tit. de iuram. §. Nunc dicamus. Et tangitur per Bar. & Docto. in auct. Principalis. C. eo. tit. Qui autem comprehendat iuramentum calumniae, dic quod multa. Et primo quod actor credit se iuste petere, & non calumiose. Secundo, quod respondebit veritatem super omnibus de quibus interrogabitur. Tertio, quod non iuretur falsa probatione. Quarto, quod non corrumpet iudicem, neque tabellionem. Quinto, quod calumiosam dilationem non petet, & nonnulla alia quae notantur per Spec. vbi supra. Sed nota differentiam inter iuramentum veritatis, & iuramentum calumniae, quia iuramentum calumniae, cum sit credulitatis quae est contraria veritati, non potest qui iurauit redargui de perjurio, secus de iuramento veritatis. Vide Abb. in c. lites, de iuram. calumniae.

Iuramentum calumniae quod temporale

Iuramentum veritatis est cum quis iurat respondere veritatem simpliciter. Spec. vbi supra. Et nota quod in causa spirituali, vel ecclesiastica Iudex non debet recipere iuramentum de calumnia, sed tantum iuramentum veritatis. c. Qualiter & quando. §. 1. de accusa. Ibi Abb. ait. Nota praedictam vnam recipiendi iuramentum ab inquisitis, seu testibus. Et c. cum dilecti. & ibi Abb.

Iuramentum veritatis quod

Et nota, quod ad substantiam iuramenti non requiritur hoc verbum, iuro, sed satis est quod ad confirmationem veritatis, vt quis interponat Deum explicite, vel implicite, Abb. in c. & si Christus. & in c. querciam, de iureiuran. & hoc iuramentum veritatis secundum gl. iudum, in clem. eo. tit. solum debet exigi in spiritualibus: in talibus enim non iuratur de calumnia, vt dictum est supra.

Iuramenti substantia.

Et aduerte, quia per hoc videtur glo. sentire quod causa vsurarum sit spiritualis, sed aliter infra glo. fin. dicit quod est quasi spiritualis, & cum sit ecclesiastici fori possit dici spiritualis. gl. in c. si annum, de iudi. §. 6. videtur dicere tam esse spirituale, sed Io. And. ibi in nouella sentit quod est spiritualis large, id est ecclesiastici fori. Clemen. 2. de iudi. Abb. in c. ex literis, de iureiur.

Vsurarum causa ad quos spectat.

Et nota quod licet iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonium testis non valet l. iurandi C. de testibus, tamen est de substantia testimonij, vt cap. 2. de clande. despons. ideo dicit Bart. in l. si quis. ff. de falsis. quod testis deponens falsum non iuratus, punitur de falso ac si iurasset, quia Abba. in cap. de testibus, dicit, quod iuramentum licet non sit de substantia, est tamen de validitate testimonij ex dispositione iuris. & idem ibidem. Nam sine iuramento neque depositio, neque attestatio valet. imo & idem Abba. cap. in tuis quaestionibus. de testi. ait, Nota tamen quod est solemnitas formalis, & substantialis testimonij, sed concernit fauorem partium principaliter. Ideo potest a parte remitti, secus si non concerneret. Vnde autem insurgat haec potestas paribus, vt possint remittere hanc

Iuramentum de substantia testimonij est.

Non tamen quod iuramentum semper exigi debet à reo vbiq; vertitur periculum animæ, licet actor nihil probauerit, Abb. in c. continebatur, de despons. in pub. & c. attestatio, eo. vide etiam eundem Abb. in c. quod nobis, de eland. despon.

Redire ad cerem.

Iurans redire ad cerem etiam cum periculo mortis tenetur, nisi caeter sit iniurius. Abb. in c. quanto, de iureiur.

Intentio iurantis quid.

Iuramentum quod vertitur circa opus pietatis potest dari diebus feriatis. Abb. in c. omnes, de ferijs.

Iuramentum quando secundum intentionem iurantis, & quando secundum intentionem recipientis teneat, vide Abb. in c. literas, de restit. spol.

Iuranti quando non credatur.

Iuramento non creditur, si ex aduerso contrarium probatur, scilicet quæ oculis conspiciantur, quo casu fuit doctrina Azo. C. ad l. aquil. Bald. in l. contra negantes. C. ad l. aquil.

Iuramentum non defertur in supplementum probationis in criminibus. Petr. de Anch. in c. mediatores, de testi. li. 6. Marsi. in prac. crim. §. postquam, nu. 2.

Purgari canonicè renuens tanquam hæreticus, puniatur.

Iurare ad purgationem hæresis pertinaciter recusans pro hæretico habetur, vt not. in c. excommunicamus, de hæc. & ibi Feli. post Host. q. limita ibi secundum Host. nisi forte ex subtilitate conscientie recuset.

IURISDICTIO.

Iurisdic^{ti}o quid sit, quid merum, & quid mixtum Imperium, vide Abb. in c. quod sedes, de offi. ord.

Iurisdic^{ti}o, honor, & districtum quomodo, & in quibus differant, vide gl. in de. 1. de fo. comp.

Iurisdic^{ti}o deuoluitur ad superiorem proximum, si ille qui eam habebat erat negligens. Abb. in c. ceterum, de iudi.

Iurisdic^{ti}o data pluribus intelligitur data non omnibus in solidum, sed omnibus simul. Abb. vbi supra.

Dei, & an sua sit, iudex potest cognoscere.

Iurisdic^{ti}o an sit sua, iudex potest cognoscere, nisi ex iurisdic^{ti}one ipsa proueniret aliquod sibi commodum. lo. de Ana. in c. 1. de maled. Inno. in c. ceterum, de iud. & ibi Abb. & gl.

Iurisdic^{ti}o delegati integra, inorte mandantis expirat. Abb. in c. licet, & in c. gratum, & in c. relic^{ti}um, de offi. deleg. & in l. & quia. §. ideoq; ff. de iurisd. omn. iud. Inquisitor tamen per mortem eius, qui illum instituit, neq; etiam summi Pontificis vim suæ iurisdic^{ti}onis, non amittit. Vide supra in ver. Inquisitor.

Quætor ad iurisdic^{ti}onem spectantia.

Nota quod ad hoc, quod aliquis clericus habeat iurisdic^{ti}onem ordinariam in clericis, maxime in ecclesijs, requiruntur quatuor.

Primo quod vniuersitas, quæ elegit ipsum, sit clericorum, vel religiosorum, vel aliarum. Secundo Prælati iurisdic^{ti}onem ab aliquo Prælati ecclesia-

eclesiastico recipiat. Tertio, Prælatus sit clericus, vel religiosus, vt c. 2. de iud. Quarto vt habeat ordinariam iurisdictionem electus ab vniuersitate, & eligatur in prælatum. Nam si eligeretur ad aliquam dignitatem in ecclesia, vt primiceriatum, archipresbyteratum &c. non haberet ordinariam iurisdictionem, vt de off. archipre. per totum. nisi consuetudo tribuat eis iurisdictionem, quod potest. C. de eman. libe. 1. & vlt. Et de excess. prala. c. 2. vel dic, quod hi habeat ordinariam iurisdictionem ex electione in eo loco, in quo proponuntur. argumentum prædictarum decretalium. teneas igitur (inquit Archid) quod habent iurisdictionem. Quod autem dicitur, quod consuetudo dat iurisdictionem, intellige in consuetudine præscripta, vel in ea cuius memoria non existit. vt not. Goffr. in sum. de off. archi. in fin.

Consuetudo
tribuit iurisdictionem.

Confert etiam ordinariam iurisdictionem Papa, vel Princeps, qui est lex animata, in aucten. de consul. in fin. Vnde quo ad iurisdictionem ordinariam conferendam æquipollent lex animata, & inanimata. Vide Io. de Tur. Crem. in c. Experimentia. 11.

Quæ sunt meri, & misti Imperii comprehenduntur iurisdictionio.

Iurisdictionio comprehendit ea quæ sunt misti, & meri imperij, & quæ simplicis iurisdictionis. Imperium est iurisdictionio quæ exercetur officio iudicis nobili, idest quod non deseruit intente alicui actioni per partem. Merum imperium est quod exercetur officio iudicis nobili respiciens publicam vtilitatem. Mistum imperium est iurisdictionio quæ exercetur officio iudicis nobili, respiciens priuatam vtilitatem. Quare autem merum, & quare mistum, & quotuplex merum, & quotuplex mistum imperium dicitur, vide Abb. in c. quod sede. de offi. iudi. ordin.

Merum imperium quid, & quid mistum.

Iurisdictionem dat delictum, & quare, si delinquens enim reperitur in loco delicti est de iurisdictione iudicis loci delicti, quo ad omnes effectus respectu personæ, & bonorum quo ad forum contentiosum, non autem quo ad penitentiale, si non reperitur in loco delicti, & præuentus citatione potest excommunicari, & processus fieri super personam, quantum patitur status, & causæ qualitas, & potest citari extra territorium verbaliter, quia iam contumax, & præuentus. Si non fuit præuentus citatione, potest citari ad effectum distringendi bona, & potest requiri Iudex, vbi degit, vt eum citer, aut remittat, & ille debet facere. & si sit citatus, & non comparet, potest excommunicari per iudicem delicti, & processus fieri contra personam vbi supra: si Iudex vbi degit non facit citationem, aut remissionem, & multa de hac materia vide diffusius per Abb. in c. licet. de foro. compe.

Delictum iurisdictionem dat.

In iurisdictione inferior non potest exercere sententiam censuræ, vel aliam in maiorem, nec potest absolueri. Archidiaconus qui potest delicta corrigere, non potest punire Episcopum suum, sed alium delinquentem, quia in territorio alieno cessatur priuata persona. Suffraganeus non potest punire archiepiscopum suum in prouincia sua.

Inferior in superiore ius non habet.

verf. quod si ab vno. Et non solum qui est inimicus vere, sed etiam putata
 te apud ipsum vulgus, secundum Odo. & Docto. in l. Athleta. §. dat re-
 missionem. ff. de execu. tuto. & non solum qui est inimicus mentis, sed
 etiam qui praesumitur esse, puta qui habet causam inimicitiae, secundum
 Inno. in c. cum. 1. & ff. de re iudi. vel etiam si est suspectus de inimicitia se-
 cundum eundem Inno. in cap. cum P. Maconella. de accusa. & probatur
 inimicitia ex verbis minoribus, not. glo. in supra alleg. l. Athleta. de exe-
 cu. tuto. §. item propter. Et extenditur usque ad quartum gradum. l.
 lex Cornelia. ff. de iureiur. vel quemlibet de cassato. l. 1. C. si qua praedi-
 di. pote. & ratio est, quia facile mentiuntur. l. 3. ff. de testi. Item con-
 sanguinitas querelantis repellit a testimonio, & detrahitur ei fides, l.
 lex Cornelia. ff. de iureiur. si enim amicitia repellit testem. ff. de iuris. l.
 sciendum, multo fortius consanguinitas. l. 3. §. 1. ff. de testi. ita consu-
 luit Oldra. in cons. quod incipit, quæritur si testis. Hæc omnia vide in
 tract. D. Amodæi Iustini de Castello.

Inimicitia p-
 batur ex ver-
 bis minato-
 riis.

Consanguini-
 tas querelan-
 tis.

Iudicem cor-
 rumpere ten-
 tans.

Iudicem corrumpens, vel corrumpere tentans, punitur pœna l. Cor-
 neliz, de sicar. §. sed & si. & sic probat textus, quod ita puniuntur attentato
 delicti sicut ipsum delictum. facit l. si quis non. dicam rapere. C. de
 Epis. & cler. & l. si qui cum telo. Marfil. in repeti. ad l. Cornel. de sicar. §.
 sed & si quis. Et lex imponens pœnam aliquid accipienti per baratariam,
 habet locum etiam in dante secundum Bal. in l. 1. ff. de calum. & per Mar-
 fil. ad l. Cornel. de sicar. §. seruo. nu. 6. intellige hæc nisi qui dedit, vel pro-
 misit Iudici reuelauerit, & probauerit, quia tunc absolvitur, sed si reue-
 lauerit, & non probauerit, & Iudex iure se non recepisse, tunc puniuntur
 reuelans siue accusans in civili in amissione, & extimatione litis, & cause
 in criminali in confiscatione bonorum, vt in autem. sed nouo iure. C. de
 pœnis iud. qui mal. iud. & per D. Amodæum Iustinum in tract. iudic. ibi
 quæ sit pœna. Pœna autem Iudicis committentis baratariam, de iure no-
 uissimo est in causa civili pœna dupli, & priuatur dignitate, in criminali
 mittitur in exilium, & confiscantur eius bona. vide D. Amadæum vbi supra.

Carens sensu
 aliquo.

Iudex esse non potest carens aliquo sensu corporis. gl. & ibi Abb. in
 procmio Grego. in octava col. nam de carente sensu intellectus habetur
 3. q. 7. §. tria. De carente sensu visus legitur in l. eius prætor. ff. de iudi. &
 in c. si. de reg. iur. lib. 6. vide peritino in c. si sitatus, de rescrip.

Contra cleri-
 cum quò pro
 cedere possit
 laicus.

Iudex laicus potest cognoscere de crimine obiecto clerico, vel contra
 clericum in testem producto, quia secundum Inno. tunc non proprie obij-
 citur crimen clerico, vel contra clericum, sed contra laicum, qui cum pro-
 duxit, quoniam ipse ex eius depositione patitur pœnam, & non clericus,
 quia eius testimonio non creditur.

Iudex secu-
 laris non co-
 gnoscit de
 hæresis crimi-
 ne.

Iudex laicus non potest cognoscere de crimine hæresis, cum sit me-
 re ecclesiasticum, neque directè, neque indirectè, potest se impedire. in
 cap. vt Inquisitionis. de hæc. lib. 6. idem putarem (ait Abb. ibidem) di-
 cendum

endum per illum text. vbi crimen esset mere ecclesiasticum. sed vbi crimina non essent mere ecclesiastica, tunc si traditur quis curiæ seculari, vt quando clericus degradatur, Iudex secularis non debet illum punire nisi fiat tibi fides de processu, quia ille efficitur de foro suo. Vide Abb. in c. perniciosum, de offi. ord. facit ad hoc idem Abb. in c. cum sit generale, de for. comp.

Sed quid si laicus in sua opinione persistens diceret se nolle hereticum damnatum punire, nisi videat, & examinet processum? Dic, qd Inquisitor poterit illum compellere per gl. in c. pri. de offi. ordi. in ver. præiudicium. quæ etiam allegat c. Administratores. 23. q. 5. facit etiam ad hoc gl. in cap. singul. de maledicis, in ver. contra eum. Et allegat, cap. Cum ad vorum. distin. 96. Habes idem glo. fin. cap. Auctoritate in. 15. quæst. 6. & 23. quæst. 1. Si quos. Et quæst. 5. relegant, & quæst. 3. Vt pridem, & 2. q. pri. cap. sicut sine iudicio. vbi glo. dicit, quod executio sententiæ non debet aliqua excusatione differri, aut retardari, etiam si executor scit illam esse iniustam. Pro quo habemus expressum, & clarum textum in cap. Pastoralis. de off. deleg. 5. Quia vero. vbi statuitur, quod ordinarius delegati sententiam exequatur, etiam si sciant illam esse iniustam. Quod glo. declarat locum habere in executore iure, vt in casu nostro. Vide Panor. ibi, qui dicit delegatum posse mandare Ordinario, vt exequatur sententiam suam, & eam, cui nuda executio mandatur, cognitionem assumere non posse super sententiæ iuribus. Vide quoque glo. in c. significasti. eo. in ver. non vult.

Iudex nolens
Inquisitoris
sententiam
exequi.

Notabile.

Delegatus or
dinario man
dat.

Quomodo autem Inquisitor compellet laicum in iudicem, vide extrauagantem Urbani III. & Clem. III. quæ incipit. Præ cunctis. 6. ceterum. vbi Inquisitoribus præcipitur, vt contra illum tanquam contra fautorem hæreticorum intrepide procedat. dicit enim, Ceterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis, huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem, imo nisi inquititi, seu requisiti id fecerint & iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tam hæreticos, fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis, & infra, Contradictores per censuram ecclesiasticam cõpescendo &c. Extat etiam constitutio Inno. III. quæ incipit. Cum sicut accepimus. vbi decernitur, qd Inquisitores per censuram ecclesiasticam compellere possunt seculari potestates ad ea obseruanda, quæ ipsi Inquisitores duxerint facienda. Item idem Innoc. in alia extrauag. quæ incipit. Ad extirpanda de medio populi Christiani zizania, ita dicit, Teneatur insuper potestas vel rector quilibet eum bono, & securo comitatu omnes hæreticos quocumque nomine censentur, diuocato &c. seu hæreticorum Inquisitoribus presentare. damnatos vero de hæresi per diocesanum, vel eius vicarium, seu per Inqui-

Contra iudices quo pro
cedere possit
Inquisitor.

tozem prædictos, Potestas, vel eius nuncius specialis, eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales æditas seruaturus. Et in principio constitutionis dat potestatem Inquisitoribus procedendi contra contrafacientes per excommunicationem in personas, & interdictum in terra, appellatione remota, &c.

Extant insuper constitutiones Imperiales Federici, in quibus præcipitur Potestatibus sæcularibus, &c. ut ecclesiasticis in hæreticorum causis pareant, ut in illa quæ habetur in lib. 2. de statutis, & consuetudinibus feudorum. §. statuimus. & in alla constitutione, quæ incipit, Commisisti nobis. §. 1. ubi dicitur: Statuimus itaque sanções, ut hæretici quocunque nomine censeantur, ubique dampnati fuerint ab Ecclesia, & seculari brachio assignati animaduerfione debita puniantur. & infra. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores, seu de ordine Prædicatorum pro fidei negotio in partibus Imperij nostri contra hæreticos deputatos, ceterosque, &c. sub Imperij nostri speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, & recommendatione Fidelium Imperij esse volumus inoffensos, &c. Et in constitutione Patrenorum §. statuimus, ver. si vero dominus. Vide Bossium de foro comp. num. 161. & 162. & de denunciatione, ubi damnat opinionem Bartoli in criminemere ecclesiastico, prout est crimen hæresis, quamuis dicat posse suffineri in militis.

Se de hæresi
damnatum
sciens inno-
centem.

Sed ut rem ipsam melius exploreimus, ponamus quod laicus dicat se scire damnatum de hæresi innocentem esse, quid faciet? Responde, quod aut hoc scit per probationes legitimas, puta per testium examinationem, aut per aliquid aliud sibi priuatum cognitum. Si primo modo, illæ probationes coram illo factæ nullius sunt valoris, quia sunt factæ coram iudice incompetente, cum ipse non possit de hoc crimine directè, vel indirectè cognoscere, ut per superius dicta ex c. ut inquisitionis. §. prohibemus, & per alia iam prædicta. Si secundo modo, dicitur quod hoc non obstat, quia non iuxta cognita sibi ut priuata personæ, sed secundum allegata, & probata, & secundum leges, & iura, ut publica persona procedere debet, ut 3. q. 7. cap. iudicet, & habetur à D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. Vltèrius dicitur, quod aut vult procedere ut Iudex, aut ut merus executor: si ut Iudex, quamuis sit incompetens, ut iam diximus, debet iudicare secundum iura. At iura, & Doctores ubique clamant, quod de hæresi per ecclesiasticos Iudices damnatum puniat: ergo debet eum punire. Si autem se merum, & simplicem executorem agnoscit, quare recusat? Nam si acta iam coram Sancto Tribunali cribrare, & rursus examinare vult, executoris limites excedit, quod non licet. & hoc bene perspecto pereunt limitationes Gondisalui in trac. eo. q. 79. num. 6. 7. & 8. constat enim quod merus executor nihil de his cogitare debet, salua semper sua conscientia, ut per D. Tho.

D. Tho. loco citato, & Alex. de Ales in 3. par. q. 10. membro 6. art. 2. Richar. q. 2. 6. art. 3. & Petr. de Tarant. ac Thologos omnes, vt refert D. Soto de iust. & iur. li. 5. q. 4. art. 2. vide Boss. de homicidio, nu. 95. & sequen. vsque 102.

Iudex potest iudicare secundum illud quod sibi notum vt notorium, sine aliqua probatione fienda in iudicio, tex. cum gl. in l. 1. C. qui & aduersus quos. Secus si esset sibi notum non vt notorium, sed vt priuatum, quia tunc requiruntur probationes, vt in præalleg. l. & 2. q. 1. §. sciendum, & §. quando autem Abb. & Inno. in c. dilecti, de iudi.

Notum, & notorium quò differant.

Iudex ecclesiasticus non debet scire in clerium pœna laici, nisi prius vsus fuerit pœna ecclesiastica, Abb. in c. cum ab homine, de iud.

Nota iudex ecclesiasticæ.

Iudex ecclesiasticus potest coercere Iudicem sæcularem non administrancem iustitiam ecclesiasticis petentibus. Abb. in c. cum deputati, de foro compe.

Iudex, vt ait Bar. in l. admonendi, per tres vel quatuor gradus adducitur ad credulitatem, & fidem, videlicet primo cum causa introducitur per actorem, & sequitur negatio per reum, Iudex adducitur ad dubitationem. Secundo cum ex aliquo seu iudicio, vel argumento inducitur in suspicionem. Tertio si argumenta insurgunt fortiora incipit opinari, nec tamen sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit. Quarto si aliqua adhuc magis exiguntur in causa, adducitur ad credulitatem, & fidem, ita quod Iudex poterit ferre sententiam. De his omnibus non poterit dari certa scientia, & doctrina, sed Iudex habet ex arbitrio suo examinare, an sint talia, quæ inducere debeant animum suum in, vel ad plenam, vel semiplenam probationem, Abb. in c. tertio loco, de proba. vide ibi diffusius.

Gradus ad credulitatem faciendos.
Dubitatio.
Suspicio.
Opinio.
Credulitas.

Nota tamen qd arbitrium Iudicis intelligitur contra accusatorem, nõ contra reum, videlicet, Iudicem posse desistere, & supersedere à tortura propter periculum, & fragilitatem torturæ, non autem excedere modum de quo modo lex disposuit, vt in l. 1. ibi, quando, vel quatenus faciendum sit videamus. ff. cod. & ita intellige legem, quæstionem modum, eiusdem tit. dicente Iuriscōsulto, ibi. Itaq; quæstionem haberi oportet, vt seruus laturus sit inuocentia, vel supplicio.

Iudex debet procedere secundum equitatem iuris, & iure informatam, quia nõ debet esse clementior lege, vt in authen. de iudi. §. oportet. cum lex sit fundata super ratione, & æquitate. l. di. c. consuetudo, & l. placuit. C. de iud. & in c. erit autem lex, dist. 4.

Clementior lege esse non debet.

Iudex quibus ex causis possit recusari, vide in c. causam, de offic. deleg. Io. And. in c. legitima, de appell. Spec. eo. tit. §. superest. Adducitur & alia causa per Doctores, scilicet cum Iudex successisset in totum, vel in partem litigatori, vt in l. senatus. ff. de offic. præsid. Abb. in c. cum contingat, de foro compe.

Recusari quòdo potest iudex.

Sanctus suo officio quando dicatur.

Iudex per sententiam non dicitur omnino sanctus officio suo, sed deum post executionem factam. dicitur tamen certo modo sanctus, vt non possit se amplius impedire de cognitione causæ, vt in l. Iudex postquam. Et in l. conquirebatur ff. de iurisd. omni. iudi. Duobus namq; modis Iudex dicitur sanctus officio suo.

Primo, quando per se mandauit executioni sententiam.

Secundo, quando præcepit mandari.

Iudex ex diuersis animi motibus, & ex varijs suggestionibus partium, testium, & instrumentorum quando deuenit ad vnum animi finalem conceptum, non indigentem alio adminiculo quam iuramento. Bald. in rubr. de controuerf. inuesti. in vñ. seu. Barba. in consil. 30. primæ partis.

In iustam iudicis ecclesia stri sententiam excipit.

Iudex secularis iniustam sententiam Iudicis ecclesiastici executioni mandate non tenetur, sed potius excommunicationem ferre. Inno. in c. prohibemus, de offi. deleg. Iudici tamen petenti processum damnati hæretici, vt videat vtrum iuste sit condemnatus, denegandus est, secundum Abb. in c. 1. de offi. ordi. licet Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo. & l. Magistratibus. ff. de iurisd. omni. iud. teneat contrarium.

Iudex ecclesiasticus in ecclesiasticis, vel in iustis causis se intromittit.

Iudex ecclesiasticus non potest se impedire de criminibus, quæ non sunt mere ecclesiastica, seu saltem mixta, nisi indirecte quo ad penitentiam imponendam, & ad delictum prohibendum, in cap. nouit. de iudi. & ibi Abb. nisi delictum sit notorium, vt notatur per Inno. in c. 1. de offi. ordi.

Matrimonij quomodo ad iudicem ecclesiasticum pertineat.

Iudex ecclesiasticus potest adiri, nedum vbi contenditur de substantia matrimonij, sed etiam vbi agitur de cõsecutiuis ad ipsam matrimonium. Abb. in c. Gemina. de sponsal.

Iudici delegato Papæ iniuste procedenti, an ordinarius loci possit vtolenter resubere, vtpuã Episcopus Inquisitori hæreticæ prauitatis, Abb. post Inno. in c. si quando, de offi. deleg. & per Inno. in cap. dilecto, de sent. excommunicationis lib. 6. & glo. in c. non debet. 1. q. 3. & glo. in c. non inferenda. 2. q. 3. & glo. in c. pastoralis, de offi. deleg. in ver. Intelligentia, quæ vult quod iudici exequenti sententiam nullam, possit resisti. Per Bar. in l. denotum. C. de meta. & in l. omnes. C. de decur. Sed vide supra in ver. Inquisitor.

Recusari quomodo possit iudex.

Iudex recusari potest suspectus ex causa probabili, siue existat solus, siue habeat collegas. Abb. in c. causam quæ. de offi. deleg. & facit ad questionem, quod si in vniuersitate iudicum habeo aliquem suspectum, licite possum petere quod remoueatur, non obstante quod alij possum facere sententiam iustam. Abb. vbi supra.

Errans errare cogitur.

Iudex si admittat executiones, & probationes quas non debebat admitttere, tenetur postmodum pronuntiare secundum illas, alias pars excipiens haberet nullam causam appellandi, nisi Iudex cum pro e ratione admi-

admississet, ut puta, si de iure deberet admitti, & non aliter. Abb. in c. cum contingat de offi. deleg. in glo. in ver. nihilominus. Poteris tamen distingere in hoc passu, ut ibi per eum.

Iudex delegatus committens vires suas alteri, non potest amplius commissionem reuocare, quod intellige, si subdelegatus uti cepit iurisdictione, ad hoc, c. quamuis de offi. deleg. lib. 6. & per Abb. in c. venerabili, de offi. deleg.

Quomodo, & quando iudex potest ius suum.

Iudex ordinarius vel delegatus definit esse Iudex, cum causam aliquam remittit ad superiorem. An autem possit dictam causam reassumere de consensu partium, dic quod sic, si causa non est presentata Principi. ut in c. licet, in glo. 1. de offic. deleg. secus si presentatio esset facta secundum Doct. & bene, ne illudetur superior. arg. in c. Bone. 2. de postu. prela. Abb. in d. c. licet.

Iudex potest deponere tanquam testis de gestis coram se, & coram alijs iudicibus, textus est ibi. Abb. in c. inter disceptos. de excess. prela. & in c. cum nobis, de testi. & in c. cum dilecti, de accusa.

Iudex, & testis.

Iudex remittere potest iniuriam illatam personæ, non autem illatam dignitati, & sic potest intelligi. L. vnica, si quis Imperatori maledixerit. & procedit textus secundum unum modum intelligendi, quod debeat remitti iniuria. Sed Acurs. aliter intelligit, videlicet, quod persona iniuriata debeat remitti ad Principem, ut considerata qualitate personæ ei remittat, vel eum puniat, & iste intellectus plus applaudit illi literæ secundum Abb. in c. 1. de maledicis.

Quam iniuriam remittere possit iudex.

Iudex potest, & debet in pœnis imponendis detrahere seueritati recedendo à pœnis in iure statutis, si causa legitima subest, ut in cap. ex parte, de transact. & in l. quid ergo. §. pœna gratior. ff. de his qui not. infam. & ibi Bart. dicit Iudicem posse moderari pœnam statuti. Abb. in d. cap. ex parte.

A iure recedere quando, possit iudex.

Iudex debet in casibus in iure non expressis inclinare semper in partem humaniorem, & habere aequitatem præ oculis, & pœna imponere habito respectu ad personas, loca, & tempora. not. glo. si. in c. ex parte, de transact. & ibi per Abb.

Ad misionem declinare debet iudex.

Iudex ex suo officio etiam, nemine opponente, potest indignas personas & inhabiles à testimonio repellere. Abb. in c. dilecti, de exceptio. & in c. exceptione, eo. tit. Et nemine petente ex officio suo tenetur querere de sententione rei. l. si non defendatur ff. de pœnis volut. ut l. §. si. ff. de q. per illum text. & voluit Alexander in consil. 476. incip. pulchre respondet, in fin. & consil. 4. in 6. vol. & reo etiam non petenti debet dari copia iudiciorum, ut possit se defendere, ut per Maril. in pract. cri. §. nunc videndum, qu. 8. & multa iura per eum adducuntur, ibi eum vide dist. se.

Indignas personas repellere debet a testificando.

Iudex si aliquem dolo, vel culpa, negligentia, aut aia ratione, aut alio respectu iniuste vexauit, ad sumptus tenetur. l. si appellatio. in. C. de appell.

pel. & c. cum æterni. de re iudi. li. 6. de quo est bonus textus in l. si quis in conscribendo. cum glo. C. de pac. & habetur per Baldum in l. manicipia. C. de ser. fugit. & per Bart. in q. sua incipi Iudex qui per impericiam. Marfil. in pract. crim. §. superest. num. 8. & 9. & idem in §. inique testifican. num. 15.

Indicia capturam præcedere debent.

Iudex ad capturam asserti rei regulariter procedere non debet, nisi præcedant indicia. ff. de quaestio. l. 1. & in l. penult. vbi est glo. notabilis. C. co. tit & habetur per scribentes in clem. 1. de homicidio. In quibus autem casibus aliquando ad capturam deueniatur sine indicijs, habetur per Augustinum de Arim. super maleficijs in ver. fama publica, car. 13. in vltim. additione.

Defensionū terminus expressè debet.

Iudex non potest procedere ad executionem, vbi reus renunciauit suis defensionibus, nisi finito termino primæ dilationis, quia talis renunciatio non valet regulariter, vt per glo. dixit Bar. & Bald. in auheu. iubemus. C. de indic. in rubro, & per Marfil. in pract. crim. §. vlti. num. 23. & 24. si tamen timet Iudex quod fiat tumultus, in tali casu potest ad executionem procedere, vt per Lud. Ro. in sin. §. 89. incipi. licet Iudex procedere non possit, si tamen reus post renunciationem defensionum factam ipsam reuocet, non potest Iudex villo modo ad executionem procedere, nisi finito termino primæ dilationis, & ita not. dixit Angel. in d. l. pactum inter hæredem, in vlt. col. ff. de pac. vbi dicit. Cautus debet esse aduocatus inquisiti, vel accusati, qui suis renunciauit defensionibus, vt faciat talem renunciationem reuocari ab ipso reo, quia ipsa reuocatione

Defensiones reuocari potest.

Reuocatio defensionū quod operatur.

facta, non poterit Iudex procedere ad aliquam executionem contra ipsum reum. Et teneas menti quod Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso vel conuicto, aliàs non dato sibi termino non potest deueniri ad aliquam condemnationem & ita not. dixit Angel. in d. l. pactum inter hæredes. ff. de pac. pro quo alleg. text. l. 3. §. si ad diem. ff. de re milit. Et per Bal. in l. raptores, circa medium, C. de Episc. & cler. & de hoc plene habetur per Marfil. in pract. crim. §. quaritur, num. 30. §. 1. 2. & 33.

Reuelans secreta cõsilia.

Iudex, vel tabellio si ante aperturam testium, testes, siue eorum dicta manifestat, vel legi patiat, tenetur per l. ff. co. tit. l. 1. §. his qui instrumenta, & ea. l. in principio, ibi. incipienda ne. ff. de pen. l. si quis aliquid §. instrumentum, & §. 2. ff. de extraord. crimi. l. sacularij. §. 1. & idē dicendum de quolibet reuelante secreta consilia ciuitatis, vel detegente priuata consilia sui Potestatis, vel alterius, cuius officio subsequitur, & idem in Iudice si manifestaueit, vel reuelauerit sententiam quam laturus erat, antequam pronunciet & facit. ff. de offi. praesid. l. obseruandum. Vi de Gand. de maleficijs. tit. de falsa. nu. 15.

Relaxat reū post purgata indicia.

Iudex quando vult relaxare reum qui purgauit indicia, si non vult teneri in iudicatu, antequam eum relaxet, primo assignet terminum accusa-

accusatori, vel denunciatori ad probandum si quæ probare potest, & intendit, & si nihil de nouo adducetur, vel probabitur, ipsum relaxabit. Ita dicit Ang de malef. in ver. fama publica, in ult. col. vbi etiam subdit, quod est bona cautela, qd̄ in ipsa relaxatione rei Iudex faciat apparere in actus, torturam esse exhibitam in persona ipsius rei cum moderamine, secundum quod indicia contra eum existentia requirebant, & quia bene fuerunt purgata, & ipse reus non fuit repetus culpabilis, Iudex illum relaxauit. & dicit hoc notari per Bar. in l. fi. ff. de quæstio. Brun. in suo trac. de indicijs ad tortu. qui etiam subdit, quod si Iudex torfisset aliquem indebitè, quod vtatur hac cautela in relaxatione, videlicet, quod blandis suasionibus faciat eum confiteri, quod fuit legitime tortus, & de hac rogetur notarius, quia non tenebitur in sindicatu. Vide Gand. in trac. malef. sub rub. de quæstio. & tor. in 4. col. in ver. quid si tortus. Secundo faciat fiseum citari. Tertio accipiat fideiussores à reo de præsentando se totiens quotiens ad mandata iudicis. Vide Marfil. in prac. crim. §. quoniam, num. 48. 49. & 50.

Cautela 3. iudice veda in relaxando reu.

Iudex procedens sine causæ cognitione facit litem suam, secundum Bald. in l. obseruare. §. proficisci, in 25. quæst. ff. de offic. procons. & in dolo præsumitur quando transgreditur leges, vt Bal. in consi. 233. incipien. quæritur. in fi. pri. vol. & faciens præceptum pœnale sine causæ cognitione, si contraueniat quis non cadit in pœnam, quia tenetur vt priuatus, & ei non est obediendum secundum Card. in clem. 1. in fin. de celebr. miss. quem sequitur Felin. in c. ecclesiæ sanctæ, de consti. & si torquet aliquem dolose, pœna mortis est puniendus, vt dixit Bald. in l. decuriones. C. de quæstio. & ibi Angel. & voluit Ioan. de Ana. in cap. 1. de cler. percus. & Angel. de Aretio in trac. de malef. in ver. fama publica, versicu. tertio, quæro.

Sine causæ cognitione procedens iudex quid.

Iudex non debet eum ponere ad torturam, si habet plenas probationes ipsius delicti, certus enim certiorari non debet. l. 1. in fin. ff. de actio. empti. l. 2. ff. de eden. & ideo dixit Angel. in l. & si certus. ff. ad fill. quod in tali casu Iudex tenebitur in sindicatu. Et idem dixit D. Cataldus in suo trac. sindicatus in versu 51. incipien. adde quando. Et ideo verum est quod stantibus plenis probationibus non debet ad torturam deueniri, quia tortura est in subsidium probationum, quod si is contra quem est plene probatum torqueatur, & perseueret in negatiua constanter, tolluntur illæ probationes, tanquam non sint veræ, & ex his amplius non poterit condemnari, vt per Cepol. in consi. 32. incip. quidam rustici. vbi dicit, quod hoc etiam videtur de mente Bar. in l. vnus. §. 1. ff. de quæst. In tali casu non ponat Iudex reum ad torturam, sed si in negatiua perseuerauerit, sine alia confessione ad condemnationem procedat. Et pro his vide Marfil. in prac. crimin. §. quoniam, num. 40. & §. nunc videndum, num. 22. 23. 24.

Tortura vana post probationes.

Tortura excusat probationes.

Seuior iudex privatio ne dignus.

Iudex seueriter procedens in criminalibus debet iurisdictione privari. Branus in tract. de iudicijs, & tortur. & per Marfil. in pract. cri. §. expedita, nu. 86. & iniuste procedens vtpote fauore, vel odio, tenetur l. Corne. de lica. Marfil. in l. quæst. modum, in vlt. col. ff. de quæst.

Singularem opinionem sequei quando teneatur iudex.

Iudex non communem, sed singularem opinionem sequatur, si doctorum communis opinio euidenter est falsa, vel possit apertissimis documentis, vel rationibus conuinci. not. Io. And. in c. 1. de consili. Abb. in c. ex litteris. desponsi. & in c. scientes, de censibus, & in c. capellanus. de feri. & allegat in d. c. text. ad hoc. quem dicit esse singularem in l. 1. §. sed neque. C. de veter. iure enuclean.

IUDICIUM.

Iudiciū quid sit.

Iudicium dicitur quasi iurisdictione, Abb. in c. forus, de verb. signi. & secundum Thomam secunda secunda. q. 60. art. 1. dicitur actus iudicis in quantum Iudex est. Iudex autem dicitur quasi ius dicens, ius autem est obiectum iustitiæ, & ideo iudicium importat secundum primam nominis impositionem definitionem, vel determinationem iusti, siue iuris. Quod autem aliquis bene iudicat aliquid in operibus virtuosis, proprie procedit ex habitu virtutis, sicut castus recte determinat ea quæ pertinet ad castitatem, & ideo iudicium quod importat rectam determinationem eius quod est iustum, proprie pertinet ad iustitiam, propter quod philosophus in quinto ethicorum dicit, quod homines confugiunt ad iudicem sicut ad quandam iustitiam animatam. Et nota quod iudiciarius ordo in quatuor consistit principaliter, videlicet in tria citatione ad causam, vel vna pro omnibus premissoria, in liti contestatione, in restitum triplici productione, & in eorum diligenti examinatione, & in sententiæ definitiua prolatione. Qui quidem ordo iudiciarius secundum Hugonem dicitur duobus modis, scilicet simpliciter, & secundum quid. Simpliciter quidem, cum quis condemnatur seruata integritate iudiciarij ordinis. Secundum quid, cum quis condemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarij. His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus condemnandus sit non obseruato ordine iudiciario, nihilominus in notorijs, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarij, quia non est quod Iudex aliter informetur per testes, quia ibi veritas patet, & est manifesta, nec est opus inquisitione.

Iudex anima ta iustitia.

Iudiciarius ordo in tribus consistit.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia sua debet lucrari, vt 2. q. 9. c. damnamus. Tertio propter scandali vitiationem, vnde clericus publice infamatus de crimine, licet non sit conuictus, vel confessus, suspenditur tamen propter scandalum populi, vt in c. presbyter. si. 2. quæst. 4.

In notorijs non est necessitate seruare integritatem ordinis iudiciarij.

Quarto

Quarto propter suspicionem dilapidationis, vt 1. q. 2. c. quia ea.

Quinto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in sede Apostolica, tunc enim quia non inuenitur superior Iudex coram quo conueniatur, non obseruato iuris ordine expellitur, vt 3. q. 1. §. patet.

Sexto in calumniatore, vt 1. q. 3. §. notandum.

Septimo in falso teste, vt C. de testi. l. nullum.

Et nota quod iudicij ordinem tollere non potest etiam Legatus Apostolicus, videlicet à latere, glo. in c. fi. de hære. lib. 6.

Iudicij appellatione intelligitur iudicium vsque ad sententiam, vt dicit Abb. in c. vnico. de plus petito, & eo vsque Iudex potest interrogare. Abb. in c. cum Io. de fi. instrum.

Et nota quod nullus potest iudicare aliquem, nisi sit aliquo modo ei subiectus vel per commissionem, vel per potestatem ordinariam: Episcopus tamen in cuius diocesi aliquis deliquit, efficitur superior eius ratione delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte deliquit in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij, sed si quis exemptus furtum vel homicidium committat, potest per ordinarium iuste condemnari. Io. de Tur Crem. in c. 1. causæ 2.

Iudicij locus debet esse securus omnibus qui venturi sunt ad iudicium in fauorem partium, vnde non sufficit quod si tutus domino & non procuratori, nec procuratori & non domino. Si locus sit notorie non tutus, potest pars citata appellare, imo potest etiam appellationem omittere, & de citatione non curare, quia citatio non arctat citatum. Abb. in c. ex parte, de appell.

In iudicio factum aliquid non dicitur, nisi Iudex sedeat pro tribunali. Abb. in c. ex parte, de confessis.

In iudicio æqualis esse debet conditio actoris, & rei. Abb. in c. 1. de mutui. peticio. textus in regula. In iudicij, de reg. iuris lib. 6.

Iudicium à femina est nullum, vt in c. seiscitatus. de rescrip. Abb. & canonistæ ibi. & l. fin. C. de mulier. & si fiat compromissum in mulierem de amicabili compositione, tale compromissum non debet iuramento firmari, quia tale officium mulieris non competit. Spéc. eo. tit. & in c. si diligenter. de foro compet.

Suspicio dilapidationis.

Defectus iudicis.

Iudicij appellatione quid intelligatur.

Exemptus quando ab ordinario puniri potest.

Securus sit iudicij locus partibus.

Sedere debet iudex.

Actoris, & rei æqualis conditio.

Compromissum in feminam non iuratur.

IURAMENTVM.

Iuramentum aliud veritatis, aliud calumniæ dicitur. l. 2. §. obseruari. C. de iura. calum. Spéc. eo. tit. §. Nunc dicimus. & tangitur per Bar. & Doctores. Sed vniuersaliter definiendo iuramentum, dicit vt infra, videlicet. Iuramentum secundum summissas in ver. iuramentum, est affirmatio, vel negatio de aliquo licito, probabili, & honesto facto, vel sciendo, sacre rei attestatione firmata, quod sit siue ore, siue facto, vt cum tangitur

tangitur litera euangelij etiam sine verbo, vel aliquid huiusmodi. Vide Tabien. in verbo. iuramentum. Vel secundum Card. in Clera. 1. ver. Nos. q. 1. Iuramentum est obligatio animæ alicuius ad aliquid asserendum, vel seruandum, & est secundum l. 1. ff. de iureiur. maximum litium expediendarum remedium. Quod quidem multiplex est, videlicet veritatis, credulitatis, necessarium, voluntarium, licitum, illicitum, assertio- nis siue assertiuum, promissorium, & iudiciale. Vide Spec. de iuramento per totum. Sed quia de iuramento iudicali tantum tractare intendimus, extraiudiciale summis relinquendo, iudiciale ipsum sic distinguendum arbitramur.

**Iuramenti dif-
finitio.**

**Iuramentum
multiplex.**

Iudiciale.

Iuramentum iudiciale est duplex, aliud quod deferretur à iudice parti, & hoc appellatur necessarium, quia sine iusta causa recusari non potest, vt in l. generaliter. C. de reb. cred. Et quia etiam Iudex necessitatur deferre, vt not. in c. Iuramentum, de iureiur. Appellari etiam potest litis decisorium, seu declaratorium, quia præstatum ad litis decisionem, vt notan l. 2. & l. Admonendi. ff. de iureiur. & c. si Christus, eo. tit. Et hoc iuramentum producit actionem etiam de iure Ciuili, vt Laçtori. C. eo. & l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. eo.

Parti à parte.

Aliud est iuramentum quod deferretur à parte parti, & hoc stat in nomine sui generis, & appellatur iudiciale, quod recusari potest, & referri, vt infra patebit, & tale iuramentum potest (vt dictum est) sine causa libere recusari, etiam non referendo, vt probatur in cap. iuramento, de iureiur. & l. generaliter. §. si autem. C. de non na. pe. quia pars non potest necessitare partem ad iurandum, vel referendum, sed si Iudex approbat tale delatum iuramentum aperte iubendo, vt iuret, tum tenetur pars iurare, vel referre, vt in l. generaliter, quæ scilicet nisi adlit causa recusandi tale iuramentum etiam per iudicem approbatum. Quæ quidem causa multiplex esse potest nulla, vtputa, si is cui deferretur iuramentum non est informatus de materia, super qua non potest conueniri, vel actor pleneprobauit.

**Reus quâdo
absolvendus.**

An autem ex parte recisit causa legitima recusandi, quia actor nihil probauit, dic quod sic secundum Io. And. quod probatur in l. bonæ fidei. C. eo. vbi dicitur, quod causa cognita decidi non debet lis per iusiurandum. ad idem iura vulgaria quæ dicunt reum absolvendum actore nil probante, etiam si nihil præstixit, siue deferretur à iudice, siue à parte. Nam si ex hac causa possum recusare iuramentum necessarium, fortius iudiciale, maxime tenendo quæ diximus, iudiciale non arctari nisi approbetur à iudice, & sic limita dictas leges. Quomodo autem per nonos testes possit recedi à iuramento iudicali, & appellari à sententia lata vigore iudicialis iuramenti, vide Abb. in cap. iuramentum. de iureiur.

**Veritatis, &
calumnie.**

Iuramentum autem necessarium diuiditur in iuramentum veritatis, & iuramen-

iuramentum calumniae, siue de calumnia. Specu. tit. de iuram. §. Nunc dicamus. Et tangitur per Bar. & Docto. in auctē. Principalis. C. eo. tit. Quis autem comprehendat iuramentum calumniae, dic quod multa. Et primo quod actor credit se iuste petere, & non calumniose. Secundo, quod respondebit veritatem super omnibus de quibus interrogabitur. Tertio, quod non iuretur falsa probatione. Quarto, quod non contumpet iudicem, neque tabellionem. Quinto, quod calumniosam dilationem non petet, & nonnulla alia quae notantur per Spec. vbi supra. Sed nota differentiam inter iuramentum veritatis, & iuramentum calumniae, quia iuramentum calumniae, cum sit credulitatis quae est contraria veritati, non potest qui iuravit redargui de perjurio, secus de iuramento veritatis. Vide Abb. in c. lites, de iuram. calumniae.

Iuramentum calumniae qd imponit.

Iuramentum veritatis est cum quis iurat respondere veritatem simpliciter. Spec. vbi supra. Et nota quod in causa spirituali, vel ecclesiastica Iudex non debet recipere iuramentum de calumnia, sed tantum iuramentum veritatis. c. Qualiter & quando. d. 1. de accusa. Ibi Abb. ait. Nota praeterea vnam recipiendi iuramentum ab inquisitis, seu testibus. Et c. cum dilecti. & ibi Abb.

Iuramentum veritatis qd.

Et nota, quod ad substantiam iuramenti non requiritur hoc verbum, iuro, sed satis est, quo ad confirmationem veritatis, ut quis interponat Deum explicitè, vel implicitè, Abb. in c. & si Christus. & in c. querciam, de iureiuran. & hoc iuramentum veritatis secundum gl. in c. dudum, in clem. eo. tit. solum debet exigi in spiritualibus: in talibus enim non iuratur de calumnia, ut dictum est supra.

Iuramentum substantia.

Et aduerte, quia per hoc videtur glo. sentire quod causa vsurarum sit spiritualis, sed aliter infra glo. fin. dicit quod est quasi spiritualis, & cum sit ecclesiastici fori possit dici spiritualis. gl. in c. si annum, de iudi. lib. 6. videtur dicere tam esse spirituale, sed Io. And. ibi in nouella sentit quod est spiritualis large, id est ecclesiastici fori. Clemen. 2. de iudi. Abb. in c. ex literis, de iureiur.

Vsurarū causa ad quos spectat.

Et nota quod licet iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonium testis non valet l. iureiurandi C. de testibus, tamen est de substantia testimonij, ut cap. 2. de clande. despons. ideo dicit Bart. in l. si quis. ff. de falsis. quod testis deponens falsum non iuratus, punitur de falso ac si iurasset, quia Abba. in cap. de testibus, dicit, quod iuramentum licet non sit de substantia, est tamen de validitate testimonij ex dispositione iuris. & idem ibidem. Nam sine iuramento neque depositio, neque attestatio valet. imo & idem Abba. cap. in tuis quaestionibus. de testi. ait, Nota tamen quod est solemnitas formalis, & substantialis testimonij, sed concernit fauorem partium principaliter. Ideo potest à parte remitti, secus si non concerneret. Unde autem insurgat haec potestas paribus. ut possint remittere hanc

Iuramentum de substantia testimonij est.

**Iuramentum
a parte remittit
ei qui possit.**

solemnitatem iudicalem, respondetur quod est eo quod quislibet potest renunciare iuri suo, & favori introducto, vt de reg. iur. ad apostolicam. nam principaliter possunt communicare verbo alterius duntaxat. l. si. ff. de iudic. om. ibi gl. Abb. vbi supra, & quia necessitas talis iuramenti cessat, ex quo partes quarum favore principaliter agitur, remittunt. facit c. significasti, de electione, & per hoc putamus consensum iudicis esse necessarium, vbi causa est in re priuata.

**Testibus sine
iuramento non
creditur.**

Igitur testibus sine iuramento non creditur quantumque religiosus, & licet causa sit spiritalis & Ecclesie. vnde infertur, ait Abba. quod etiam Episcopo non creditur tanquam testi sine iuramento, eximitur tamen vt non tangat, sed iuret positus tantum coram se euangelij, vt in cap. si. de iuram. calum. Abb. in cap. super. de test. Et nota quod etiam si quis iurasset de non testificando, sicut de non ferendo auxilium, iuramentum esset nullum, & teneretur testimoni non ferre, quia ferre testimonium est munus publicum, ad quod compellitur quis etiam inuitus, vt l. si quando C. de testi. & cap. quisquis. 1. q. 1. Abb. in c. inuitus. de testi. & in consuetis c. tit. vbi addit, quod etiam si quis non reuolare feceretur iurasset, si in testem producat, tenetur ad testimonium reddendum.

**Iurans non ferre
testimonium**

**Quomodo sit
iurandum.**

Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, dicitur notatur in clem. 1. de here. quod ad substantiam iuramenti non requiritur tactura, vt in c. & si Christus, de iureiur. cum iuramentum sit invocatio Dei in testem, qui Deus non facit differentiam inter simplicem promissionem, & iuramentum. Ecclesia tamen non modicam facit differentiam, ideo exigit iuramentum corporale, tanquam magis restrictum, vt videtur per iura in cap. hortamur. 3. q. 9. & in cap. vt citot, de iur. lib. 6. dicitur Angel. in cap. mouet. 2. q. 1. quanto id, quod iuratur magis est sanctum, tanto magis poenale est per iurium, eo in clem. in cap. & si Christus. & hoc quia videtur magis contemnere in transgressionem. Hinc est, quod quandoque iuratur per Deum omnipotentem, & quattuor Euangelia, vt in c. quotiens cordis. 1. q. 7. quandoque super altare, quandoque super Euangelij, quando super reliquijs Sanctorum, vt in cap. habentus, 1. q. 1. quandoque super quolibet scriptura, vt more Italico. Practica Papien. in for. resp. rei. Et gl. in clem. 1. nisi fiat specialis mentio de tactura euangeliorum, quia tunc ad id tenetur iurans, nisi sit Episcopus, vel sacerdos, vt C. de epif. & cler. in aucten. sed iudex. Hi enim iurabunt propositis, sed non tactis Euangelij, maxime Episcopi. Host. in summa. de test. Et sic nota, quod vbi dispositio legis pro solemnitate requirit iuramentum corporale seu tacturam, non est iuri satisfactum ex solo verbali iuramento, vt dicit gl. in c. vt circa. de elect. lib. 6. iurare autem & ante, & post depositionem, vel responsum potest vocari, vel deponens, melius tamen est ante, vt dicit Abb. in c. de testibus, de testi.

**Modus iurandi
di Episcopis
daudus.**

Iuramenta licita, vel illicita iudicare, non ad seculares, sed ad ecclesiasticos iudices pertinet, c. venerabilem, de elect. & ibi Abb. quomodo autem remittantur iuramenta, vide in c. cum inter, de renunciatione.

Iuramentorum iudices.

Iuramentum contra canones, vel in favorē publicum non ligat. Abb. in c. ad nostram, de iurciur. nec obligat, ubi reprobatur, & est ecclesiasticū unde statuta laicorum non possunt impedire absolutionem iuramenti. Abb. ubi supra c. quemadmodum.

Iuramentum non ligans.

Iuramentum contra officium charitatis, & pietatis, & proprietatis rationem non valet; ut de non præbendo consilium, subsidium cum sibi coniuncto, vel ei loquendo, est illicitum. Abb. in cap. cum quidem, de iurciur.

Iuramentum præstans alicuius rei, cessante re illa absolutus est à iuramento, qui enim iuravit facere residuum in Ecclesia aliqua, destructa Ecclesia auctoritate superioris absolutus est à iuramento, eo etiam de posito à dignitate non tenetur obedire ei, quia cessat causa cuius ratione iuravit. Abba. in c. cum ex iniuncto, de noui operis nunciatione.

Iuramentum quando obligat clericum in præiudicium Ecclesie. Abb. in c. Grauis, de cens. & in c. significauit, eo.

In præiudicium ecclesie.

Iuramentum præstitum ad commodum hominis potest dimitti siue remitti ab eo cui commodum fuit iuratum, puta si iuravit tibi soluere de cem, non est periurus si remittis iuramentum, vel das dilationem ad soluendum Si intuitu Dei iuravit, non potest iuramentum remitti ab homine. Abb. in c. præterea, de sponsa.

Ad commodum hominis.

Iuramento licito licet contrauenire sine auctoritate superioris vrgente necessitate, si non potest haberi qui absoluat. Idem est si utilitas magna hoc exigat. Abba. in cap. quanto, de iurciur. qui iuravit quod licitum est ut canonicus, si post fiat Episcopus, ratione dignitatis non personæ potest contrauenire. Abb. ubi sup. c. ex nostris. Quando potest quis propria auctoritate contrauenire, quando oportet absolutionem petere, quando omnino seruandum est, quando potest quis compelli ad relaxandum, vide Abb. ubi supra in c. cum contingat.

Quando licet iuramento contrauenire.

Iuramentum est deferendum ei qui habet semiplenam probationem pro se. glo. licet textus hoc non probet, potest tamen iuramentum detestari habenti vnum testem pro se in supplementum probationis, etiam in causa non leui. Abba. in cap. ex insinuatione, de procur. nunquam deferendum est illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione, imò deferens peccat, quia est causa illius interitus, ideo prouidendum esset, quod scholares ne iurarent obedire rectori. Abba. in cap. clericos, de cohabita. cleri. Nam deferat etiam prælato in defectum probationis, ubi agitur de magno præiudicio, & cum questio est multum præiudicialis. Abba. in cap. cum dilectus, de successio, ab interest.

Cui deferendum est.

Nota tamen quod iuramentum semper exigi debet à reo vbiq; ver-
etur periculum animæ, licet actor nihil probauerit, Abb. in c. contineba-
tur, de despons. impub. & c. arrestatio, eo. vide etiam eundem Abb. in c.
quod nobis, de clandest. despon.

Redire ad car-
cerem.

Iurans redire ad carcerem etiam cum periculo mortis tenetur, nisi car-
cer sit iniuriosus. Abb. in c. quanto, de iureiur.

Iuramentum quod vertitur circa opus pietatis potest dari diebus fe-
riatis. Abb. in c. omnes, de ferijs.

Intentio iu-
rantis quid.

Iuramentum quando secundum intentionem iurantis, & quan-
do secundum intentionem recipientis teneat, vide Abb. in c. literas, de
restitu. spol.

Iuranti quan-
do non creda-
tur.

Iuramento non creditur, si ex aduerso contrarium probatur, scilicet
quæ oculis conspiciantur, quo casu fuit doctrina Azo. C. ad laquil. Bald.
in l. contra negantes. C. ad laquil.

Iuramentum non defertur in supplementum probationis in crimina-
libus. Petr. de Anch. in c. mediatores, de testi. li. 6. Marfi. in prac. crim. §.
postquam, nu. 1.

Purgari cano-
nice reuens
tanquam hæ-
reticus. puni-
tur.

Iurare ad purgationem hæresis pertinaciter recusans pro hæretico ha-
betur, vt not. in c. excommunicamus, de hære. & ibi Feli. post Host. q. li-
mita ibi secundum Host. nisi forte ex subtilitate conscientie recuset.

IURISDICTIONE.

Iurisdic^{ti}o quid sit, quid merum, & quid mixtum Imperium, vide Abb.
in c. quod sedes, de offi. ord.

Iurisdic^{ti}o, honor, & districtum quomodo, & in quibus differant, vi-
de gló. in cle. 1. de fo. comp.

Iurisdic^{ti}o deuoluitur ad superiorem proximum, si ille qui eam habe-
ba erat negligens. Abb. in c. ceterum, de iudi.

Iurisdic^{ti}o data pluribus intelligitur data non omnibus in solidum,
sed omnibus simul. Abb. vbi supra.

De: & an sua
sit, iudex pot
cognoscere.

Iurisdic^{ti}o an sit sua, Iudex potest cognoscere, nisi ex iurisdic^{ti}one ip-
sa proueniret aliquod sibi commodum. lo. de Ana. in c. 1. de maled. Inno.
in c. ceterum, de iud. & ibi Abb. & gló.

Iurisdic^{ti}o delegati integra, morte mandantis expirat. Abb. in c. licet,
& in c. gratum, & in c. relictum, de offi. deleg. & in l. & quia, §. deoq; ff. de
iurisd. omn. iud. Inquisitor tamen per mortem eius, qui illum instituit,
neq; etiam summi Pontificis vim suæ iurisdic^{ti}onis, non amittit. Vide
supra in ver. Inquisitor.

Quatuor ad
iurisdic^{ti}onē
spectantia.

Nota qd ad hoc, quod aliquis clericus habeat iurisdic^{ti}onem ordina-
riam in clericos, maxime in ecclesijs, requiruntur quatuor.

Primo quod vniuersitas, quæ elegit ipsum, sit clericorum, vel religio-
forum, vel aliàs. Secundo Prælati iurisdic^{ti}onem ab aliquo Prælato
ecclesia-

ecclesiastico recipiat. Tertio, Prælatus sit clericus, vel religiosus, vt c. 2. de iud. Quarto vt habeat ordinariam iurisdictionem electus ab vniuersitate, & eligatur in prælatum. Nam si eligeretur ad aliquam dignitatem in ecclesia, vt primiceriatum, archipresbyteratum &c. non haberet ordinariam iurisdictionem, vt de off. archipre. per totum. nisi consuetudo tribuat eis iurisdictionem, quod potest. C. de eman. libe. 1. & vlt. Et de excess. præla. c. 2. vel dic, quod hi habeat ordinariam iurisdictionem ex electione in co. lo. 69. in quo proponuntur. argumentum prædictarum decretalium. tenes igitur (inquit Archid) quod habent iurisdictionem. Quod autem dicitur, quod consuetudo dat iurisdictionem, intellige in consuetudine præscripta, vel in ea cuius memoria non existit. vt not. Goffr. in sum. de off. archi. in fin.

Consuetudo tribuit iurisdictionem.

Confert etiam ordinariam iurisdictionem Papa, vel Princeps, qui est lex animata, in aucten. de consul. in fin. Vnde quo ad iurisdictionem ordinariam conferendam æquipollent lex animata, & inanimata. Vide so. de Tur. Crem. in c. Experientia. 11.

Quæ sunt meri, & mixti Imperii comprehendunt iurisdictionem.

Iurisdictiono comprehendit ea quæ sunt misti, & meri imperij, & quæ simplicis iurisdictionis. Imperium est iurisdictiono quæ exercetur officio iudicis nobili, idest quod non deseruit intente alicui actioni per partem. Merum imperium est quod exercetur officio iudicis nobili respiciens publicam utilitatem. Mistum imperium est iurisdictiono quæ exercetur officio iudicis nobili, respiciens priuatam utilitatem. Quare autem merum, & quare mistum, & quod duplex merum, & quod duplex mistum imperium dicatur, vide Abb. in c. quod sede. de offi. iudi. ordin.

Merum imperium quod, & quod mistum.

Iurisdictionem dat delictum, & quare, si delinquens enim reperitur in loco delicti est de iurisdictione iudicis loci delicti, quo ad omnes effectus respectu personæ, & bonorum quo ad forum contentiosum, non autem quo ad penitentiale, si non reperitur in loco delicti, & præuentus citatione potest excommunicari, & processus fieri super personam, quantum patitur status, & causæ qualitas, & potest citari extra territorium verbaliter, quia iam contumax, & præuentus. Si non fuit præuentus citatione, potest citari ad effectum diltringendi bona, & potest requiri Iudex, vbi degit, vt eum citet, aut remittat, & ille debet facere. & si sit citatus, & non comparet, potest excommunicari per iudicem delicti, & processus fieri contra personam vbi supra: si Iudex vbi degit non facit citationem, aut remissionem, & multa de hac materia vide diffusius per Abb. in c. licet. de foro. compe.

Delictum iurisdictionem dat.

In iurisdictione inferior non potest exercere sententiam censuræ, vel aliam in maiore, nec potest absolueri. Archidiaconus qui potest delicta corrigere, non potest punire Episcopum suum, sed alium delinquentem, quia in territorio alieno censetur priuata persona. Suffraganeus non potest punire archiepiscopum suum in prouincia sua.

Inferior in superiore ius non habet.

secus in aliena, si in illa habet episcopatum. Abba. in cap. cum inferior. de maior. & obed. Quomodo autem iurisdicatio possit prorogari, vide Abba. in cap. per literas, de offi. delegati, & in cap. ad petitionem. de accusa.

I. V. S.

- Rigor quid.** Ius est ars boni, & æqui, & fit secundum communes regulas iuris. Iuris rigor est iuris excessus, qui quandoque statuitur ad terrorem aliorum, quandoque tamen sumitur pro ordine iuris. Aequitas autem est ordinata iustitia temperata dulcedine misericordiae, Abb. de sen. & re iud. c. iurgantium.
- Aequitas qd.** Sed nota, quod æquitas omnia bene æquiparat. Bald. C. 1. §. ad hæc de pac. iur. fir. & dicit Specu. in titu. de offi. omni. iud. in d. §. de seruit. ad fin. versi. item ad iudicis. quod ad iudicem pertinet potius sequi æquitatem, quam rigorem. ego certe (ait Zasius) iudicium cuique suum relinquo, verum didici æquitatem, quæ non est iure scripta, sed ex more, & affectione animi apparet, contra ius scriptum, non esse sequendam, ut dicunt Bar. Bald. & Doct. in l. 1. C. de l. l. placuit. C. de iud. Abb. in c. fin. de transact. alioquin nihil esset vel certum, vel perpetuum in iure nostro, quibuslibet causarum statum ad quolibet imaginatam æquitatem detorquentibus. Quapropter cum iuris doctrinis tanquam cæcis remanendum esse putamus. Iuris apices dicuntur obiectiones contra processum, & non posse post publicationem producere testes. Abb. in c. constitutus, de testi.
- Naturale.** Ius naturale est commune omnium gentium di. 1. c. ius naturale. & secundum gl. ibi distinguitur quatuor modis, & est nomen generale comprehendens in se legem diuinam, legem naturæ, & legem gentium, ita quod aliquando ius diuinum, & ius gentium appellantur iura naturalia, quia naturali ratione sunt inducta, ut in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. Abb. in c. cum tanta. de consuetud.
- Diuinum ius per posituum limitatur.** Ius diuinum quandoque limitatur per ius posituum. Abb. in c. fin. de consuetud. & quandoque à Principe iuxta notata per Inno. in c. quæ in ecclesiis. de consti. & per legistas, & maxime Bar. in l. fi. C. si contra Ius, vel vult. imo princeps ex causa etiam priuilegium conferendo in certis causis, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere, ut vni tantum testi credatur, & sic deviare ab illa iuris diuini regula, In ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Abb. in c. super vobis. de testi. & in c. sicut de consuetudine. de proba. allegando textum Imperatoris dicitur, quod in causis vertentibus in civilibus prætorio crederetur solius Episcopi testimonio.
- Canonicum in quibus vbiq. sequetur.** Ius canonicum in concernentibus animam, & materiam ecclesiasticam

eam seruat ubique, secus in alia materia, quia tantum seruat in terris Ecclesiarum, & Ius ciuile in terris Imperij Nota tamen quod leges ciuiles sequuntur canonum dispositiones, & sic in effectu non potest dari contrarietas inter canones, & leges, in materia videlicet spectante ad ecclesiam, Abb. in c. clericum, de iudi.

Iura habentia plures intellectus debent intelligi secundum intellectum dubitabilem, vt in l. r. ff. ad muni. & in l. quod Labeo, de carbo. edic. facit C. cum iure. de offi. deleg.

Iuris appellatione comprehenditur etiam consuetudo. Abb. in rubr. de consuet. lo. And. & Antonius in c. quinquauallis. de iur. iur.

Iuris appellatione venit consuetudo.

Iuris ordo seruandus est in inquisitionibus, & in alijs iudicijs ordinarijs, & hoc verum in secularibus: in regularibus secus, in quibus vsquequaque seruat, quia de plano, & sine strepitu iudicij debet procedi. gl. de accusat. ad petitionem: Cum igitur contra prelatos regulares non solum renuncietur in parte ordo iuris, sed etiam fit remissio iustitię communis, quia ex familiaribus causis etiam non seruat ad vnguem ordine iuris potest remoueri, inter æquales personas seruat æqualitas secundum iustitiam, sed res inter inæquales, Abb. in c. per tuas. de simo. & c. qualiter, & quando. de accusa.

De plano, & sine strepitu iudicij quò procedi debet.

Restitutio in integrum cui denegetur.

Iuris ordo si is de cuius crimine constat in iudicio petit restitutionem propter iuris ordinem non seruatum, non est audiendus, sed tanquam criminiosum notorium debet superior de nouo punire. Abb. in c. ad petitionem. de accusa.

Iurisdictio est quando ius certum de aliquo facto fingit statuendo oppositum. Exemplum ius fingit vxorem stipulatam dotem sibi reddi, licet sit certum quod non fuerit stipulata, sed in fauorem mulieris ius hoc fingit, vt Abb. in c. Is qui. de spons. & c. quanto. de presump. nec aliquis attereret ad probandum contrarium. vt C. de rei vx. actio. l. i. §. idem in arrogato.

Iurisdictio quid sit.

Iuris positivi solemnitas in quocunque actu si sit prætermissa, non tenetur quis sibi conscientiam facere, ex quo non interuenit deceptio, & affuit consensus eorum, qui habent actum explicare de iure naturali. In foro conscientię æquitas iuris naturalis præsertur rigori iuris positivi. Abb. in c. requisit. de rest. in integ.

Iuris solemnitas omnia.

IVS PATRONATVS.

Iuris patronatus fructus. Vide in ver. Bonorum confiscatio.

L

L A I C V S.

LAICVS dicitur quasi populus. Abb. in c. clerici, de vita, & honestate. cler. & laicorum appellatione etiam veniunt feminæ. Abb. in c. 1. de vi. & hon. cler.

Clericus à laico nō potest accusari.

Laicus non potest accusare clericum criminaliter. Abb. in e. nullus, de accusa. fallit si laicus vult prosequi iniuriam suam, vel suorum. Secundo quando crimen est exceptum, si laicus sit bonæ famæ, & non vilis persona, oportet tamen quod accusans possit ascendere ad illum ordinem, ideo irregularis non admittitur ad accusandum clericos. Abb. in c. cum. P. de accusa. In notorijs potest accusare clericum. Abb. in cap. cum dilectus, de purgat. cano.

Et nota quod licet laicus regulariter non possit accusare clericum, vt cap. 1. & 2. & quasi per totam 1. questio. 7. & de accusa. cap. cum P. Manconella: in crimine tamen hæresis, & læsæ maiestatis potest accusare propter enormitatem delicti vt voluit glo. 2. questio. 7. & glo. in cap. supra allegatum P. de accusa. Vide supra in ver. clericus. laicis enim minus creditur, quam religiosis. capitu. in nostra, de procur. & ibi Abb. & Bald.

Laicus non potest esse iudex in causâ ecclesiastica, maxime vbi ius canonicum contrariatur civili. capit. vt inquisitionis officium, de hære. lib. sexto.

Laicus publicè de fide disputare præsumens est excommunicandus, vt in c. quicumq; §. in hibemus, de hære. lib. 6.

Laicus fortilegijs vtens est excommunicandus, & si monitus in eodem proposito perseverat reiterando delictum, si est vilis persona fustigari debet, ac tanquam infamis dehonestari: si autem dignior ceteri ad tempus poterit mancipari, 26. q. 5. contra idolorum.

Trahere clericum ad iudicium.

Laicus potest trahere clericum ad iudicium ecclesiasticum intentando conditionem canonis reintegrandam, glo. in c. cum dilectus, de eo quod met. cau. Abb. in c. cum sit generale, de fo. comp.

Administrator.

Laicus non potest esse administrator ecclesie, vt no. gl. in c. 1. de sindi. scilicet vniuersalis, vel generalis. in temporalibus, & spiritualibus, licet possit esse administrator bonorum temporalium ecclesie, vt in d. c. 1. de sind. vide e. omni. nouatione. 16. q. 1.

Banniens clericum.

Laicus qui banniuit clericum, condemnari debet per Iudicem ecclesiasticum secundum estimationem iniuriæ in expensis, & damnis. Abb. in capitu. olim de iniur. & damn. datis. hodie attenditur alia pœna, in clem. de pœnis.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticulâ faciant, nec sacerdotum simplicitati detrahant. vt in cap. ex infuncto. §. sicut. de hæret. nec de fide publicè, nec priuatim disputent, vt in cap. pri. de hære. lib. sexto. & cap. quocunque. co. Nec de fidei, & Inquisitionis negotio vllō modo se impediunt, neque de hæresis crimine cognoscendo, vel iudicando quouis modo assistentiæ, & fauoris colore, causa, vel occasione (nisi quatenus ab ipsis ordinarijs, sive diocesanijs Episcopis, aut Inquisitoribus spontanea, & libera eorum voluntate fuerint requisiti) se ingerant. vt patet in Bulla Iulij eius nominis Secundi, contra impediētes Officium Inquisitionis, quæ incipit, Ad perpetuam. In qua quidem Bulla infra scripta verba continentur, videlicet, ordinationes, prouisiones, & leges quascunque de ipsius criminis cognitione latas, sacris canonibus obstitentes, & ecclesiasticam iurisdictionem impediētes, sine mora abrogent, & deleant, prout nos eas omnes inualidas fuisse, & esse decernimus, & declaramus, ac ex nunc pra abrogatis, & deletis haberi volumus, & mandamus.

Nō prædicēt
nec occulta
conuenticula
faciant.

L A M I A.

LAmia, seu strigæ, vt in pluribus apostatæ sunt à fide catholica, & totaliter extra Ecclesiæ gremium, vt 26 q. 2. Qui sine Salvatore. & c. Episcopi. q. 7. coram diabolo enim Christum abnegarunt, & ecclesiæ sanctæ sacramenta, conculcant crucem, & diabolo obedientiam promiserunt. vide Paul. Ghirl. de sorulegijs. 6. num. 26. & Ioan. Franc. Pont. de lamis, ideoque tanquam apostatæ à fide, & diabolum adorantes possunt ab Inquisitore puniri.

L A T A C V L P A.

Lata culpa, dolo proxima, quæ versutia dicitur, vbiq; dolo comparatur. Zasius in sing. suis, c. 2. nu. 33.

Lata culpa, quæ ignauitæ est, dolo nunquam æquiparatur. l. mulier. §. si hæres. ff. ad trebelia. Quæ tamen impunis non remanet, si id ad quod culpator negligentiâ peccatum est, vel ad delictum tendat, aut damnium alterius, vt in l. i. C. si aduers. delictum, Zasius vbi 3.

L A V D V M.

Laudum, id est arbitrum sententiæ iniquæ, id est enormiter lædens partem, infra dies decem debet retractari. l. cum antea. C. de arbi. Abb. in c. non sine, de arbitris.

LEGATVS.

Legatus de latere dicitur Cardinalis, & non alius, quia Cardinales semper dicuntur assistere lateri Papæ, unde cum eorum consilio ardua Papa explicat, vt in c. Pet. venerabilem. Qui fruunt. leg. Abb. in c. r. de offi. leg. ibi successiue.

Legatus de latere Princeps est in sua prouincia, c. si Abbatem, de elect. lib. 6. ideoque habet ius conferendi beneficia cap. 2. de offi. leg. & hic cum Summi Pontificis vices in omnibus vices plenissime gerat, etiam supra Inquisitores iurisdictionem videtur habere, & habet: secus autem de delegato, & subdelegato, vt patet per literas Urbani Quarti, tenoris sequentis.

Etiam supra Inquisitores Legatus de latere non autem alii sunt.

Ne negotium contra damnatam hæresim prudentiæ vestra commissum impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat, vobis auctoritate presentium indulgemus, vt nullus sedis apostolicæ delegatus, vel subdelegatus ab ea, conseruator, aut etiam executor à sede apostolica deputatus, seu etiam deputandus, in vos, vel quatuor notarios siue scriptores vestros super his vobis fideliter obsequetes, quamdiu in huiusmodi persecutione vos, & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare alioque speciali mandato prædictæ sedis apostolicæ faciente plenam, & expressam de hæc indulgentia mentionem, decernentes irritum, & inane si secus à quoquam fuerit attentatum.

LEGITIMA.

Legitima probatio est quæ fit per testes omnino exceptione maiores, glo. in c. & si clerici, de proba.

Legitima quod sit.

Legitima est tertia pars eius quod prouenit ab intestato debita iure natura, deducto are alieno, & funeris impensâ, in auth. nouissima, & ibi glo. & Doct. & in c. Rainutius, de testa. Bar. in l. quotiens. C. de hære. instit. quod verum est quando filij quatuor, vel infra, sed quare sunt quinque, vel plures legitima est semis, id est dimidia pars eius quod cuiuslibet spectaret ab intestato. Legitima autem fratris est quarta, Bal. in l. fratres. C. de offi. test. contra glo. in auth. nouissima. vide Bertachinum, in ver. legitima.

LEUIA.

Leuia delicta quæ sunt, notatur in l. leuia. ff. de accusa. conclusiue delictum dicitur leue, quando de re parui momenti agitur, & iura quæ dicunt furem posse occidi, non habent locum in parua re. l. si ex plagis. ff. ad l. Aquil.

L E X.

Lex noua limitatur per antiquam glo. authe. de hæredi. quæ ab inest. comp. l. col. 9
1. 1. 2. 3. 4.
Bar. in extra. ad reprincendam. in ver. non obstant. Ideo lex noua
corrigens antiquam debet de illa facere mentionem specialiter. C. de in-
di. vidui. l. si. vers. speciali. Barba. in conf. 39. primæ par.

Lex male præsumit contra agentem de nocte, vt est glo. in l. furem. de
sica. iuxta illud Euanz. qui male agit, odit lucem, de quo in c. Perniciosam.
17. q. 2. & in c. consuluit. de offi. deleg. & factum tempore noctis est su- Tæpus in deli-
ctis confide-
ratur.
spectum. l. fin. de effrac. & expil. l. hoc edictum. §. Labeo. de his qui dicie.
vel effud. glo. & Doct. in l. in ore Romano. de fer. Consideratur enim tem-
pus in delictis ad ipsum grauandum. l. ant facta. §. tempus. ff. de pæn. glo.
in l. si vt allegas. C. de sica. & Bald. in conf. 427. quædam mulier, circa fin.
§. volum.

Lex præcepti tollitur, si moribus vtentium non recipitur, nisi inducat Quæ consue-
tudo legē tol-
lat.
ex sui natura peccatum ex contrauentione, vt quia concurrit cum lege di-
uina, vel naturali. Abb. in c. cum olim. de cleri. coniug.

Lex secularis non approbata per ecclesiam non ligat clericum, dicitur au- Secularis nō
approbata per
ecclesiam.
tem approbata quando est fauorabilis ecclesie vel ecclesiasticis personis,
cum autem est odiosa, secus. Abb. in c. cum esset. de testi. & in c. Iis qui,
de solutio.

Lex ciuilis, vel canonica quando imponit pœnam ipsa facto, potest tol-
li per contrariam consuetudinem. in l. 1. C. quæ sit longa consuet. ibi. Cy-
nus, & in c. 2. vt lit. pend. nil inno.

Leges pœnales generaliter disponentes habent locum etiam in eccle-
sijs, & rebus earum, ex quo canones non contradicunt. Abb. in c. eed. S.
Mariæ, de const. & in c. 2. vt lit. pend. nil inno.

In legis diuine decisionibus, seu interpretatione stare debemus diffi- Legis diuine
interpretatio
solum Papa.
nitionibus Summorum Pontificum, magis quam dictis theologorum,
etiam si sint sancti. Abb. in c. tua. de decimis. & ibidem subdit, quod vbi
dictum alicuius sancti auctoritate iuris diuini iuuatur, potius quam
constitutioni Summi Pontificis est standum, & in concessione aliquo-
rum iurium simpliciter facta non veniunt iura, quæ postmodum oriuntur
de nouo, licet sint similia iam ortis.

Legis rigorem mitigare potest Iudex attētis delicti qualitatibus. Nam Rigor legis à
iudice quō
mitigari pos-
sit.
licet homicida, regulariter sit pœna mortis puniendus, vt l. 1. ff. de sica. &
l. 3. §. legis Corneliæ. ff. de attamen est in potestate iudicis non condem-
nare homicidam pœna mortis, quem impulit iracundia, orta etiam aliter
quam ex facto offensi. per textum in l. lex Julia. §. fin. ad l. Iul. rapit. vide
Marfil. in pract. crim. §. quoniam, nū. 94.

Decretorum liber an sit approbatus, vide Ioan. And. & Abb. in c. 1. de Liber decre-
torum.
rescript. quorum prima rub. ica facta per Grauanum; alia autem quædam
capitula

capitula facta siue addita fuerunt per quemdam Gratiani discipulum, qui vocabatur Palea, vt notat Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de disp. & alle. §. fin. ad fi. qui quidem Palea in dicto libro contenta fecit Paleas, quas Gratianus non viderat, not. Salic. & Io. de Intol. in rubr. de ver. obl.

Palea à quo edita fuere.

LIBELLI FAMOSI.

Libelli famosi auctor punitur vt infra, sed prius sic est distinguendum. Aut certum est quod quis composuit talem librum, aut non. si certum est, aut sponte fatetur, aut conuincitur: si conuincitur, secundum leges capite punitur, vt l. si quis. C. de fam. lib. vel forte deportatur, & efficitur perpetuo intestabilis, vt 4. q. 3. c. ob carmen. Secundum canones vero qui vitium supplicium nulli irrogant, subiicitur verberibus, vt 5. q. 1. c. 1. Si vero sponte fatetur, mitius cum illo agitur, vt c. 2. eo. Si non est certum quis composuerit, ordo procedendi ponitur vt infra. Debet primo admoneri, vt prodatur in publicum, & probet quod scripsit, quod si non fecerit, primo priuabitur participatione corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi: si vero ex toto contumax fuerit, tunc percutietur mucrone anathematis, & hoc secundum canones. Secundum leges vero si capi, & comprehendendi potest, capite punitur, si innocens illo libello infametur: secus si nocens, vt dicit Hugu. Nam expedit peccata nocentum nota esse, vt ff. de iniur. l. cum qui. quam sententiam tenet Laud. & Accur. in d. l. cum qui. sed debet intelligi de criminibus, quæ detegi expedit reipublicæ.

Scripsi sui
no probant.

Hæc vera sunt (ait Hugu) de eo qui non vult probare quod inscripsit, si vero vult probare, & probat, commendandus est, si defecerit in probatione, tenetur ad pœnam talionis, & ita secundum leges: quandoque punitur capite, quandoque secundum qualitatem delicti in libello conscripti, vt C. de famosis libel. l. si quis.

Famosi libelli
compositis,
vel publican-
tis pœna.

Quadruplex ergo pœna est famosum libellum conficientibus, vel publicantibus, secundum quod quatuor modis potest agi de eo.

Et primo quidem si agitur de eo criminaliter, secundum leges est pœna capitis tam contra illum qui fecit, quam contra illum qui inuenit, & non corruptit, nec combussit, vel inuentum nulli ostendit. C. de famosis libel. l. vnica. de qua in c. si quis famosum. 1. q. 1. Et quilibet de populo accusare potest talem, quia etiam accusatori constituitur pretium pro modo substantiæ personæ accusatæ, vel si erat seruus producitur in libertatem. ff. de iniur. & famosis libel. l. lex Cornelia. §. fin. & C. eo. l. vnica.

Secundo, si autem agatur ciuilitè, punitur secundum causam iniuriarum quæ non publicæ, sed priuati iudicij continet querelam. C. de iniur. l. iniuriarum. Et sic punitur secundum iuramentum actoris, & taxationem iudicis. Insti. de iniur. §. pœna.

Tertio

Tertio si agitur secundum canones, flagellabitur, & excommunicabitur, & potest deponi cum sit crimen graue, & damnatione dignissimum. vt 25. di. §. Nunc. cap. vnum oriarium.

Quarto in foro pœnitentiæ, quia tam, isti quàm detractores tenentur ad restitutionem famæ. Raimundus. & Host. in summa. Io. de Tur. Cre. in c. 1. §. in prin. vide etiam noc. in cap. quidam. eo.

Nota aduerbium, dolose, ibi, dolose manifestaerit, vt scilicet infametur ille, de quo libellus conscriptus est, quia, si ex simplicitate, non debet ei imputari. Item si quis bono zelo hoc faciat, scilicet vt crimen puniatur, quod locum habet cum crimen probare potest. Item si non potest illum cõuincere quia solus scit, & secrete reuelat sacerdoti, vel alij personæ que prodesse, & non obesse possit, talem libellum, vt admonetur ille ne talia faciat, non credo eum esse culpandum, licite ergo talem libellum potest quis seruare, colligitur ex illo verbo legis huius, videlicet, aut nulli factur inuentum, nõ obstantibus verbis Adriani, quod inuentor rumpat, &c. quia intelligenda sunt, id est dolose non manifestet, vel vult forte Papa quod semper rumpatur, vel comburatur, ne quis inde infametur, quia à te posset ad aliorum notitiam peruenire.

Dolose quid importet.

LIBRI.

Librum ab hæretico compositum scienter recipiens, & eum penes se retinens, non censetur hæreticus nec credens, sed insurgit cõtra eum vehemens suspicio, quia nullus debet tales libros scienter suscipere, vt tenere, imo is ad cuius manus peruenerint, debet eos statim igne comburere, vel Inquisitori, seu Episcopo, hoc est Ecclesiæ tradere, vt per ipsos comburantur. vt extra de sum. tri. c. damnamus, de hære. c. fraternitas. C. de Episc. audi. l. mathematicos, & C. de hære. c. quicumque. in fin. & ar. q. 1 §. c. 1. & c. si qui. §. si quis. alioquin ex hoc facto, seu retentio. ne talium librorum, sicut ex alijs factis insurgit vehemens suspicio hæresis. contra aliquem. videlicet si cum hæreticis conuersetur, si euictio communionem, & confortium fidelium, si nunquam vadit ad diuina audienda, vt de hære. c. excommunicamus. el. 1. §. adijcimus. ca. accusatus in prin. li 6. adde quod totius erit libros hæreticorum aut quomodolibet suspectos Inquisitori tradere, iuxta decretum Pauli eius nominis Quarti. talis nempe librorum traditio clarum obedientiæ, & fidei testimonium apud Inquisitorem faciet. Præsumptio quidem contra detentorem insurgere potuisset, si liber damnatus apud illum repertus fuisset, quod in simili apparet de falsa scriptura apud notarium inuenta, & de falsa moneta, vt C. de fallis. l. si falsus. ff. eo. l. Paulus. Et de re furata. vt per Carc. in suo trac. de hære. nu. 125. qui asserit crimen hoc probari, si tales libri penes inquisitum reperiantur. Similem insuper casum habemus de falsis mensuris apud

Vehemens suspicio.

Inquisitori tradendi debent hæreticorum libri.

Liber suspectus penes quem inuenitur.

apud quempiam inuentis, vt per Gand de maleficijs, rubr. de falsis, nume 22. & fol. 7. num. 6 & de instrumentis inuentis ad eundem falsam monetam, vt per Bos. de falsa moneta, num. 7. idem Archid. & Ioan. Andr. in c. filij, eo. tit. lib. 6. qui dicunt librum damnatæ lectionis probare retentorem esse hæreticum. & per Rom. sing 323. & Marfil. in prac. §. diligenter. nu. 97.

* T. Linius lib.
10. Dec. 4.

Libros etiam periculose lectionis apud Romanos fuisse prohibitos narrat T. Linius, vt infra. Anno ab Vrbe condita quingentesimo septuagesimo tertio, in agro L. Petilij Scribæ, dum cultores agrî altius molirentur terram, duæ lapideæ aræ octonos pedes longe, quaternos latæ intentæ sunt, operculis plumbo deuictis literis Latinis, Græcisq; vtraq; inscriptæ erant: in alteram Numam Pompiliium Pomponis filium Regem Romanorum sepultum esse: in altera libros Numæ Pompilij inesse. Eas aræas cum ex amicorum sententia dominum aperuisset, quæ titulum sepulti Regis habuerat, inanis inuenta sine vilo vestigio corporis humani, aut vilius rei per tabem tot annorum omnibus absumptis. In altera duo fasces candelis inuoluti septenos habere libros non integros modò, sed recentissima specie, septem libri Latini de iure Pontificio erant: septem Græci de disciplina sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit. Primo ab amicis, qui in re præsentis fuerunt libri lecti, mox pluribus legentibus cû vulgarentur, Q. Petilius Prætor vrbanus studiosus legendi eos libros à L. Petilio sumpsit: Hic lectis rerum summis cum adinuenisset pleraq; ad dissoluendam religionem, L. Petilio dixit eos libros in ignem coniecturos esse: priusquam id faceret se ei permittere vti, si quod, seu ius, seu auxilium se habere ad eos libros repetendos existimare, id integra sua gratia cum facturum: Scriba Tribunus Plebis adijt: à Tribunis ad Senatuum res reiecta est: Prætor se & iusiurandum dare paratum esse aiebat, libros eos legi, seruariq; non oportere: Senatus cœnsuit satis habendum, quod Prætor iusiurandum policeretur: libros primo quoque tempore in comitio cremandos esse, pretium pro libris quantum Q. Petilio Prætori, maioriq; parti Tribunorum Plebis videretur domino esse soluendum: id Scriba non accepit: libri in comitio igni à Vicinarijs in conspectu populi cremati sunt.

L I C E N T I A.

Licentia dicitur septemplex, scilicet abusionis, siue præsumptionis, 21. q. 1. §. 2. cap. placuit, dispensationis. 1. q. 5. cap. vult, occasionis, 27. q. 2. cap. si tu ablines, promissionis. C. sacrosancta eccl. li. ad gradum ascensionis, vel translationis. in d. C. vide Bald. in cons. 29. tertie par. & Abb. in cons. 991.

L I T E R A E.

Literis Cardinalium, afferentium se aliquid viuae vocis oraculo à Papa impetrasse, creditur, cum eis etiam maiora credantur, vtpote eos Legatos esse. Non autem literis aliorum praelatorum. Abb. in c. quod nuper. de si. instrum.

Quid creditur literis Cardinalium, & Episcoporum.

Literis Episcopi, & cuiuslibet ordinarij autentico sigillo sigillatis, & super scriptionibus testium manu propria roboratis, creditur in spectantibus ad officium sigillantis, & in alijs negotijs leuibus, & arduis, siue sint promulgatorie, siue testimoniales. Attestationes tamen factae de praesenti secundum datam literarum, siue contineant extraiudicialia, siue iudicialia, sine subscriptione non creditur, nisi in casibus exemptis, nisi tractaretur de modico praesudicio. Idem dicitur de literis delegatorum. Abb. in c. Post cessionem. de proba.

Episcoporum literis quae fides sit danda.

Literis Iudicum, & praelatorum non sic creditur, quin possint per testes reprobari, ubi agitur de praesudicio alterius. excipiuntur principales. verbis praelatorum non creditur excepto Pontifice, in his in quibus habet liberam potestatem tantum. In causis laicorum profanis, in quibus non potest uti potestate absoluta in praesudicium aliorum, non creditur nudo verbo Papae, quia nec Christus sic sibi credi voluit.

Literis Iudicum quae fides sit danda.

Legati verbo in his quae sunt modici praesudicij creditur Cardinali non Legato non debet regulariter credi in praesudicium alterius, Episcopi, & inferiores, quando possunt esse, vel non esse testes. Abb. in c. cum a uobis. de testi.

Verbo Papae quando non creditur.

Literae poenitentiarij domini Papae faciunt fidem in pertinentibus ad officium suum. Abb. in c. sicut nobis. de sent. excommunicationis.

Literas alterius aperiens punitur tanquam falsi. Inno. tamen dicit, quod iste minus peccauit, quam si falsasset sigillum, vel si rasuram aliquam fecisset in instrumento, vel loquitur e. olim. in glo. alleg. Sed punitur poena arbitraria, ar. c. de causis. de offi. deleg. Bar. tamen dicit, si quis aperit literas eas ostendendo aduersario mittentis, potest falsi poena puniri. l. i. §. is qui. ff. de falsis.

Aperiens literas alterius.

Literas ab haeretico recipiens quomodo puniri debeat, vide supra in ver. Haeretici.

L I T I G A T O R.

Litigator continuus non potest esse accusator, quia praesumitur calumniator. c. suspectus, & c. nullus. q. 5. & per id quod habetur in c. de iur. i. §. di.

L I B E R I.

Liberorum appellatione veniunt filij, & nepotes, non tamen spurij, si
 liorum tamen appellatione tantum filij intelliguntur. Zalius, de sub-
 stit. in su. conditio sine liberis.

L O C V S.

Locus aggravat delictum quod præ cognitionem ostendit. arg. tex. in
 l. aut facta. §. locus, de pœn. Nā si quis hominē interfecerit in præto-
 rio, in Ecclesia, & in alio consimili loco, præsumptio est quod ibi acces-
 serit ad homicidium committendum, quia non est præsumendum quod
 nisi ex magna causa, & deliberate in eoloco voluerit hominum interime-
 re, cum etiam ex loco sumatur argumentum, vt per Pari. de Pœ. in tract.
 de fund. in ver. & indicijs. Et Gand. in tract. malef. in tit. de præsump. &
 indici. locus delicti est describendus. Bar. in l. non solum §. si mandato. ff.
 de iniur. & locus loci. Spec. de accu.

Loca vicina
 quæ dicuntur.

Loca vicina quæ dicantur, post doctorum opiniones concluduntur, vt stabi-
 tur consuetudini, vel interpretationi communi, quibus deficientibus re-
 curritur ad arbitrium iudicis. Abb. in c. super Specula. de privileg.

Loca pia dicuntur in quibus exercentur officia pietatis, & hæc privile-
 giata sunt. Abb. in c. de his. de testamen.

L O C A T I O.

Locatio in perpetuum largo modo dicitur alienatio, vnde prohibita
 alienare non potest in perpetuum locare. glo. clem. 1. de reb. Ecclie.
 non alien. vnde canonicus licet possit vsque ad tempus vite sue locare
 fructus præbendæ suæ, non tamen in perpetuum, nisi auctoritate supe-
 rioris interueniente, vt in c. fin. ne præl. vic. su. Abb. in c. ad audientiam.
 Et nota quod sterilitas contingens siue culpa coloni, inducit in contra-
 ctu locationis remissionem pensionis pro rata, secus in contractu ven-
 ditionis. Nam venditione perfecta, periculum rei venditæ pertinet so-
 lum ad emptorem, nec est fienda aliqua remissio, etiam si nunquam pos-
 sessio fuisset tradita emptori, ex quo non deficit per venditorem quo mi-
 nus eam fuisset apprehensus, vt l. necessario. C. de peri. & commo. rei
 vend. Vide ibi.

L I B E R H O M O.

Liber homo. Vide supra. in ver. Homo liber.

MAGI-

M.

MAGISTRATVS.

MAGISTRATVS & seculares potestates ac eorū officiales exequi & cōseruare cōstitutiones contra hæreticos tenentur, & ad requisitionem diæccanorum, aut Inquisitorum, vel officialium suorum iurare tenentur præcise at tendere atque inuiolabiliter obseruare, & facere à suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis in terris suæ iurisdictionis subiectis constitutiones editas contra hæreticos credentes, fautores, & receptatores, atq; defensores eorum, ipsorumq; filios & nepotes, & qui iurare noluerint & seruare, velut hæretici, ac de fide suspecti, & infames officio & honore sui regiminis spolientur, & sint inhabiles ad officia publica de cetero consequenda: vt in c. vt officium. §. si. de hære. li. 6. Et vltra hoc prædicti omnes si executionem sibi iniunctam contra hæreticos præfatos delatam prompte, prout ad suum spectat officium, facere seu adimplere detractent, aut aliàs sententiam, vel processum, qui super hoc crimine procedunt directe vel indirecte impedire præsumpserint, & qui scienter in prædictis dederint consilium, auxilium, & fauorē, excommunicationis sententiam ipso facto incurrunt, quam si per annū animo sustinuerint indurato, ex tunc uelunt hæretici sunt condemnandi, ut in c. ut Inquisitionis. §. prohibemus.

MAGNUM, VEL PARVVM.

Magnum vel paruum quid sit, & quæ causa magna, uel parua, statuitur arbitrio Iudicis, gl. in l. 1. c. si aduersus vendit. pig. & gl. in c. si. de re iudi. lib. 6. Barba. in conf. 37. 2. vol.

MAIESTAS.

Maiestas diuina cum detestabiliter vilipenditur, non est veniæ locus, c. si quis nuper maledi. l. 1. & c. Eps si vult non potest facere pacē de tali maledictione Dei. per not. 23. q. 6. vt pridem, in gl. arg. ff. quod vi aut clam. l. prohibere. §. plane. ff. de pac. l. contra iur. ff. de mand. l. si. hominem. de verb. oblig. l. qui Romæ. §. Callimachus, C. de Epif. & cle. l. si quis genus, Prælati enim suam & non Ecclesiæ iniuriam potest remittere, vt not. 23.

Maiestatem diuinam longe maius est offendere quàm humanam, in au. Ren. gazaros, C. de hære. & c. vergentis. co. titu, & extrauag. Federi. ibi

Q alle-

allegata, dum enim dicitur ibi quanto magis, vult arguere à maiestate ratio-
nis, quod argumentum procedit, sed non e contra, quia arguere contra vi-
delicet de crimine hæresis ad crimen læsæ maiestatis, esset arguere de
maiori ad minus. Vide Ludou. Carer. de hæret. nu. 102.

M A L I T I A.

Malitia & incontinentia constituunt homines contra ius facere.
Nam quibus quisque affectus est vitij siue in vino, siue pluri-
bus teneatur, in ea re cuius gratia vitiosus est, iniurius, quoque atq; iniu-
stus euadit, malus enim male cogitat & cor iniqui inquirat mala. Pro-
uer. 28. & 29.

Malitia rei crescente, crescere debet & pœna. s. si diutino tempore, &
ibi gl. ff. de pœn. vide Boer. de sediti. nu. 54.

Vigor, natu-
ralis.

Malitia supplet ætatem. exponitur malitia, id est vigor naturalis, vel
potentia cocundi. Abb. in c. de illis. de despon. impub.

In maleficijs debet attendi propositum, & mens delinquentis, ynde ac-
cipiens rem alterius non intendens furari, non committit furtum, Abb.
in c. cum voluntatem, de sent. excom.

M A L E F I C I A.

Maleficia quando sapiant hæresim. Vide supra in ver. Incantationes.
Malefici incarcerationi cadere non possunt manus iudicum, quia
diuina iustitia tunc non permittit demouem posse suam, naturalem po-
tentiam exercere in illos, ne aliqui in dicas & officiales curiosi forsan vi-
dentes aliqua signa manifesta liberationis eorum, inuisarentur ad pro-
sequendum eorum professionem, & hoc quidē dicit Augustinus in 10.
de ciuitate Dei, & S. Thomas 1. parte q. 5. Et Canonistæ in c. Nec mirum
26. q. 5. quod Deus impedit potentiam dæmonis in quibusdam pro con-
seruatione veræ fidei, quia aliàs fides Christi paulatim tota subuertere-
tur, maiorem que potestatem videretur habere diabolus, quam Deus, &
Iudex qui est minister Dei. 1. questione tertia. Nemo contemnat. Nec
dæmon haberet intentum suum, vt not. in 26. quæst. 5. Dæmon enim nil
audiens. cupit quàm animas seducere, vt illas in tenebras exteriores præ-
cipitet. Ad hoc igitur vt petueniat, semper peccatoris mortem & dissolu-
tionem querit, & propterea cum diabolus maleficos in manus iudicum
videt, nil aliud sitagit quam illorum obstinationem: suadet enim illis ne
timeant sibi, quia eos tandem eripiet ab omni periculo, & sic finaliter de-
ceptos perducit ad pœnas æternas.

Potentia dia-
boli quando
& quare im-
pediatur.

Maleficium aliter probatur, & aliter iudicium. Ad ostendendum male-
ficium, id est quod probetur qualitas aliqua, vel facti, vel verbi, separata à
male-

maleficio ex qua oriatur suspicio penes iudicem, vt dicat iudicium esse contra reum. Si enim testis deponit de maleficio per vnum ex quinque sensibus, videlicet visum, auditum, gustum &cet. per quos sensus fit plena probatio, testis per illos rationem reddere tenetur, vt voluit Bart. in tra. de testi. in ver. testis causam sui dicti. & per Socin. in consi. 54. visis testibus. col. 1. ver. ex quibus. vbi vult duos rixantes cognosci ad vocem per testem, & directe deponi super maleficio. In istis casibus si testis deponit, non dicitur probare indicium, sed probat maleficio, vt si testis dicit vidisse Titium vulneratum, vel audiuisse blasphemantem, vel iniuriantem verbis, vel quid simile, directe demonstrans delictum. Nam si duo essent testes deponentes de ipso delicto, oriretur plena probatio, sed quia vnus tantum est testis, & ex eius dicto imperfecto quoad plenam probationem oritur indicium, & per consequens indicium provenit ex probatione super maleficio, non autem quod probetur indicium, & istud est quod voluit Bart. hic dum dicit, qd vnus testis facit indicium. Vide Marc. Ant. Blan. de Indi. nu. 48. 49.

Indicium ex probatione oritur.

MAIORES.

MAiores qui intelligantur, vide Petrum de Anch. in repe. c. canonā statuta. de consti. vbi alleg. Bald. concludit quod vbi cunctis tale verbum, vel simile profertur à consuetudine vel statuto, in materia indifferenti intelligitur de maiori quoad etatem.

Maior quis tanto est, quanto dignioribus, & melioribus præest. in aucten. de feu. ciuit. & in c. solite. de maior. & obed. Abb. in c. cū cæteri, eo.

Maior pars collegij non sufficit, nisi sit sanior. c. 1. de his quæ fi. à maio. par. cap. & Decius in c. cū omnis, de cōstit. Ab. in c. licet. de electione.

Maior pars potest tollere quod omnes ordinauerunt, videlicet rationabiliter, non voluntarie: delictum tamen factum à maiori parte vniuersitatis non ligat omnes. Decius in c. ne innitaris. de consti.

Maior consensus, qui à maiori, vel digniori ordinatur, quod facit ad quæstionem de duobus militibus, quorum alter à maiore, alter à minore accepit militiam, in c. per tuas, de maior. & obed. & in l. fi. de alb. scribens.

MANIFESTVM, & EVIDENS.

Manifestum & evidens à notorio differt, quia manifestum vel euidens est illud quod vni tantum vel pluribus patet: Notorium autem esse non potest, nisi toti populo, vel maiori parti publice innotescat, vt not. in c. vestra. & ibi Innocen. de cohab. cleri. & muli.

Manifestum namque indiget probatione. l. 1. q. 3. c. eorum. Euidens autem nulla indiget probatione, vt l. ca. quæ. ff. de actio. empti. vide Io. And.

in c. constitutum, de verb. sign. lib. 6. & tex. not. in l. quoniam sororem. C. de iure deliberan. vbi de vtroque fit mentio, tamen Euidens ponitur pro magis claro, quam manifestum. vide Alber. de Rosa. in Diction. suo. in litera E. ver. Euidens. Bal. tamen in d. l. ea quidem. aliam ponit differentiam inter ista duo, dicens quod Euidens dicitur id solum, quod apparet per populorum inspectionem, vt ff. de finj. reg. d. l. si irruptione. §. ad officium. & idem Bald. in rub. C. de probatio. dicit quod illa dicitur probatio per euidentiam facti, quando res subijcitur oculis iudicis. Manifestum autem largius dicitur, scilicet omne id quod nobis innotescit per quemcumque sensum corporis, scilicet visum, auditum, aut alium sensum, vt l. i. §. occisorum. ff. ad syll. de quibus sensibus habetur in l. cum. ff. de acquiren. posses.

Manifestum dicitur quod colligitur ex cōiecturis, & verisimilibus præsumptionibus, vt in l. licet. ff. de leg. i. vbi dicitur euidens voluntas testatoris, quæ cōiecturis elicitur. Abb. in c. i. de cler. non resid. & nota hoc ad cognoscendum quando quid manifestam sapiat hæresum.

Manifestè deprehensus.

Manifestè deprehensus in hæresi quis dicitur, quando facti euidentiæ, seu testium productione legitima, etiam sine propria confessione, & hoc est quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hæresi, facti euidentiæ, vt potè quia hæresim publicè prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus non potest, tamen ipse conuictus si persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter fidem catholicam, tælis quandiu sic persistit in negatiua, hæreticus impenitens est censendus, iux. not. per Host. in sum. tit. de hære. §. qualiter.

M A R I T U S.

Maritus potest agere pro vxore, & nomine vxoris sine maudato, ex quo non apparet de vxoris contraria voluntate, vt in cap. constitutus, de pœnis.

Maritus tenetur sequi vxorem si ex iusta causa se absentat, & ei ægroranti tenetur seruitia necessaria impendere. Abb. in c. qui ma. accus. poss. & in c. i. de coniug. lepro. & an in contractu matrimonij possit apponi pactum, vt vxor non teneatur sequi virum, sed vt ipse vir moretur cum vxore in certo loco, & an committatur pœna si fuit apposita, si non seruetur tale pactum. Abb. in c. i. qui mati. accus. poss.

Quomodo mariti mors certa debet esse.

Maritus si est absens longo tēpore, & est in longinquo, & dicitur mortuus, sufficit fama sola cū aliquibus cōiecturis, ad hoc, vt eius vxor possit nubere: si autem dicitur mortuus in vicinis partibus, requiritur certus nuncius. Ant. de Butr. in c. in præsentia, de spons. Abb. tamen ibi relinquitur arbitrio iudicis. & nota etiam quòd vbi cesset præsumptio fraudis, stabitur confessioni alterius coniugum contra matrimonium, ex quo.

quo confitens stat pro matrimonio, vt in c. attestaciones de spons. impu. & ibi Abb. sed si fraus præsumitur, relinquatur arbitrio iudicantis, vt not. Host. in c. continebatur, co. tit.

Maritus non tenetur alere vxorem suam de hæresi damnatam ad perpetuas carceres. Alex. in l. quod in vxorem, ff. de nego. gestis. Jo. Lupus in rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 64. Iaco. Septim. institutio catho. c. 16. nu. 3. aliàs ex debito coniugali maritus tenetur vxorem suam alere, l. pro oneribus. C. de iure don. l. quæ dōtis. ff. co. tit. l. 61. Etiam si mulier sit accusata de adulterio pēdente lite, maritus vxorem tenetur alere, & omnes litis expensas facere: Inno. in d. c. per vestras. de rep. ca. Spec. tit. de Inquisitio. §. 1. Præpos. in c. ex parte nu. 11. de sponsa.

MARTYRIUM.

Martyrium pati gloriantur hæretici pro eorum pertinacia interfecti, vt ex eorum libris aperte constat. nam damnatorum hæreticorum supplicia, gesta que omnia describunt, & illos ita passos veluti Sanctos martyres laudant, & venerantur: verum cæci sunt, & duces cæcorum, Matth. 15 nam martyrium actus est virtutis, non in peccatis imperantis, & fortitudinis eliciētis, meritum que vniuersum ex charitate prodit, vt docet D. Tho. 2. 2. q. 124. a. 2. ad. 2. Hæretici autem pertinaciam, & obstinationem pro fortitudine, & constantia, & amorem proprium sui ipsius, pro charitate habent, more que simiarum vultum Ecclesie catholicæ, & autoritatem, & veritatem sibi vindicant, vt ex D. Cypriano habetur 1. q. 1. si quis inquit. & ideo passio non illis prodest ad vitam, Paulo dicente 1. Cor. 13. si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, & 90. di. c. neque ad Cain. ex D. Cypriano, & de poenit. ex D. Augu. di. 4. si quis autem. in prin. & Euangelii Beatos illos pronunciat, qui patiuntur propter iustitiam, non propter falsam, & impiam doctrinam, Matth. 5. & 1. Pet. 3. Vide etiã D. Aug. super illud Io. 1. Ego sum pastor bonus.

MATER.

Matris delictum quomodo transit in filios, vide supra in ver. Filij.

MATRIMONIUM.

Matrimonium solemniter per clericum, vel religiosum contractum generat suspicionem de hæresi, quia videtur male sentire de ordinationibus Ecclesie. Vide supra, in ver. clericus, & infra in ver. religiosus.

M A V M E T V S.

Maumetum, inuocare. Vide supra in ver. Inuocare.

M E M O R I A.

Memoria proditoris, seu hæretici, damnatur, vt contra ipsius memoriam possit formari inquisitio, secundum Angel. de Arce. in §. inter. dum. Insti. de hære. qui ab intest. defc. & secundum eundem in tract. malef. in glo. *Traditore che hai tradito la mia patria*, Vide supra in ver. Inquisitio. nu. 27.

M E N D A C I V M.

Mendax qui solet dicere mendacia quotidiana, licet nullum lædat, non admittitur ad testimonium ferendum, vel modica ei fides adhibetur. Repellitur magis dicens mendacium cum iacura alterius, & perferens in eo. Abb. in c. testimonium. de testi.

Mendacium
iudiciale quò
punitur.

Mendacium in iudicio punitur, maximè in causa fidei, id est quicumque in causa fidei iudicialiter conuictus neget se dixisse, quòd antea affirmauerat, vel quòd asseruit dici mendacium. Committit periurium ex utroq; prædictorum in causa fidei, & suspectus fit de hæresi vehementer, vt in c. literas. de præsump. vt ibi dicitur de Gulielmo illo, qui ob tale mendacium declaratus fuit suspectus vehementer de hæresi.

* Mendaciter respondens reus torqueri potest, quia tacendo veritatem videtur in dolo esse. l. seruus. ff. de dolo. maximè quando mendacium est circa negotium principale, Bar. in l. si. ff. de quaestio.

M E T V S.

Metus cadentis in constantem virum, vel mulierem differentiam videtur in c. consultationi. de spons. ibi Abb. Nam minè parentum faciunt iustum metum in muliere. Abb. in c. ex literis. de despon. impub.

Reuerentialis
metus.

Metus, aut nimia reuerentia præsumitur in factis, præ sente patre in filio, & in uxore, præ sente marito, & in clerico præ sente Episcopo. Barba. in conf. 30. 1. vol.

Iustus metus.

Metus iustus inferitur ex periculo amissionis honorum omnium, vel maioris partis, & ex precibus tyranni in l. 1. ff. de iustu. Et Bar. in tra. de tyranno. Abb. in t. Cienna. de spons. Et metus periculi personalis dicitur iustus, c. bonæ mentionis. Et etiam ynus a papa, vt not. in l. C. ynde vi. & c. Per laicum, de his que vi. metus etc. Metus etiam ex communicationis est iustus, secundum gl. in c. Olun. 2. de resti. spol. Ab. ibi. §. Roma. i. còf. 69.

Metus.

Metus etiam statuti poenalis facit iustum metum in soluendo. Bal. in ^{Poenalis me-} l. falsis. C. de fur. sed proprie metus cadens in constantem virum est metus amissionis maioris partis bonorum, vel corporis cruciatus. Abb. in c. eum dilectus. de his quibz vi metusve causa fi.

Metus purgatus dicitur quando ex longo intervallo fit actus contra ^M ^{Purgatus me-} ^{tus.} riu, vt si vxor mortuo marito perseueret in monasterio. c. 1. de iur. iud. cad. in const. vi. Barba. in consi. 54. r. vol.

MINISTRI.

Ministros non tantum pro capiendis arrestandisque hæreticis, & de hæresi suspectis, sed etiam pro custodia, & defensione personæ suæ potest habere Inquisitor, etiam armatos; cauere tñ debet ab talium abusu. de hoc. n. dicitur in c. nolentes, in cle. de har. porro Inquisitoribus ipsis ^{Inquisitor mi-} ^{nistros habe-} ^{re potest.} districtius inhihemus, vt nec abutantur quò libet concessione armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant, talesque qui se cõferant ad suã cù Inquisitoribus ipsis officia exequenda De hoc Io. And. super c. statutũ, de hæ. li. 6. Delictibus aut sibi ministris, possunt Inquisitores inuicem care brachiũ secularẽ, sicut fit apud nos Placitã, vbi res secularis agitur, & cù minori seculariũ admittatione, & strepitu. De hoc habetur in c. vt officium. de har. li. vide ibi.

MINOR.

Minor etas non excusat quin reus torquatur in aliquibus casibus, vt in crimine lese maiestatis, proditoribus, & similibus, l. si. Cad. s. lla. Et l. desertorem. ff. de mili. & licet minor ^{in p. minorum torquet non potest} sit tortura ordinaria in præfatis casibus, potest tamen ferula cad. vel cõr- rigia terri ad veritatem solam eruendam, & non aliter. vt ff. ad s. lla. l. r. s. impubes, & l. excipiuntur s. vt questio. & l. de minore, r. responso, & l. ex libero. §. de minore. Et nota, qd minor ex viginti annis in criminalibus potest examinari ad aliquã iudicis intõtionẽ, facitque iudicium, non au- ^{Minor quan-} ^{do facit iudi-} ^{cium.} tem plenam probationem & hoc si ex nro officio iudicis, non autem su per accusatione ad partis instantiã. Ar. et. do. malef. in ver. comp. iur. et. in vers. sic minor, & alleg. Guid. de Suzz. 1. Flo. il. An testantur ff. de test.

Minor 2 5. annis prohibetur accusare sicut & testificari, sed vide Bar. in l. accusare. ff. de accusa. qui tenet qd potest Hic licet sint iudicia legitima contra eum ad torturam, non poterit torqueri sine curatore, nec cogetur penitus respondere Inquisitioni sine curatore, & si responderit processus erit nullus, & confessio per illum taliter facta erit nulla. Vide Hippol. §. nunc iudicium, nu. 3. r. Cand. sub rubric. dijs. que s. iudicibus va- ri. Sed in criminibus exceptis apud quimplura tribunalia ad d. s. et. uat. talis vsus, maxime Romæ, & specialiter in Sancto officio, & hoc propter enormitatem delictũ, & fidei fauorem.

M I S E R A B I L E S.

Miserabiles personæ sunt sub protectione Ecclesiæ, & conueniunt reos suos coram Iudice ecclesiastico. Abb. in c. ceterum, de iudi. & in c. super quibusdam, de ver. sig. quæ autem sit tam actus, quam habitus, vide Abb. in c. significantibus, de offi. deleg.

M O D I.

Modos sophisticandi hæreticorum in suis responsonibus, & circumcautelas, & eas quibus uti debet Inquisitor pro eruenda veritate, vide supra in ver. Instructio.

M O D I C V M.

Modicum, vel longum tempus quando dicitur, vide glo. in clem. 1. de reb. eccl. non alien. tandem dicitur quod est arbitrium boni viri.

M O N I T I O.

Monitio facta per Iudicem habet vim trinæ citationis, vt in l. 2. C. quomodo, & quando Iudex, & glo. in cap. consulimus, de offi. deleg. & ibi Abb.

Non præiudicialis.

Monitio, seu citatio si fieri potest quod apprehendat ipsos clericos singulariter, vbicunq; ad prætendendum aliquod præiudicium clericale, iura requirunt trinam monitionem faciendam ipsis clericis non rite uiuentibus, quod est contra quosdam Prælatos, qui faciunt monitionem in generali, vt quilibet clericus incedat in habitu clericali, & rasura, aliter non gaudebit privilegio suo clericali. Abb. in c. si. de vi. & ho. cler.

Caritativa.

Monitio debet esse charitativa, vt crimen quis emendet, & requiritur triplex, vt in c. nquit, de iudi. sed si sit extra iudicium, sufficit vnica, vt in c. 1. de suplen. negl. cler. & Abb. in c. consuluit, de offi. deleg.

M O R A.

Moram trahere extra suam prouinciam, & maximè in curia Romana non debent Inquisitores, sed sint diligentes, prouidi, & circumspecti ad processus suos bene fundando de his, quæ concernunt suum officium, & non de alijs, ad inquirendum testes, & delatum diligenter examinandum, ac ipsum delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendum, contra ius & iustitiam illum non vexando, & in toto processu

cessus discursu à iuris tramite non discedendo, & sic superuenientibus appellitionibus causas ad Romanam curiam sigillatas mittant Iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant processus meritis actitatis. Nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes, sed dimittant illos præfatis Iudicibus iudicandos, qui Iudices procedere debent ex officio ad expeditionem causæ. vbi autem ad appellantium instantiam citetur personaliter, compareant, sed caueant litem intrare: attendant enim processus exhibere, & instructam causam præfatis Iudicibus reddere, & procurent quam citius expediti remeare, ne ibi tædijs affecti, laboribus etiam, & expensis fatigentur. ex tali namq; protracta mora inconuenientia quamplurima sequuntur, quarum primum est, hæreticorum, & hæresum multiplicata audacia. secundum, Commissariorum, seu Vicariorum humilitas, & pænæ contemptus. tertium fidelium remissio, & pusillanimitas.

M O R T U U S .

Mortuus regulariter non potest accusari, quia mortuo reo omnis criminatio extinguitur. fallit tamen in crimine læsæ maiestatis, repetundarum, peculatus, & hærescos. quibus casibus propter enormitatem delicti accusatio de iam mortuo recipitur. Iudiciorum. ff. de accusa. Item fallit si accusatus sibi mortem conscivit, vel etiam si post litem contestatam, vel postquam fuerit in scelere deprehensus mortuus fuerit, not. in supradicta Iudiciorum. Vide Franc. Cañon. C. de his, qui accusa, non possunt, vel c. 2. nu. 2.

M O R S .

Mortis appellatione in iure civili intelligitur mors naturalis, non autem civilis, vt l. ex ea parte. §. insulam. ff. de verb. signifi. Abb. in c. cum Vintoniensis, de electio. in canonibus autem intelligitur de civili, non de naturali, idest de sententia excommunicationis, vel depositione. Abb. in c. per venerabilem, qui f. sint legit.

Mortuus, & de hæresi suspectus qualiter possit inquiri, vide supra in ver. Cadauera. & in ver. Inquisitor.

M U L T A .

Multam etiam pecuniariam reis suis Inquisitor potest imponere, vt patet per quandam extrauag. Innocentij Quarti, quæ incipit, Super extirpatione. vbi expresse dicitur, quod possunt Inquisitores pœnitentias pecuniarias imponere, & eas exigere, & expendere in sustentationem sui officij. Caueat tamen Inquisitor, ne volens imponere pœnam pecu-

Naturalis .

Civilis .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

Pœnitentia .

pecuniariam priuatur iure auferendi, & obtinendi omnia inquisiti seu condemnati bona, & hæc pœna pecuniaria non debet pro leui motu imponi ab Episcopo, vel Inquisitore, sed tantum quando videtur magis timeri, & magis reum purgare.

MULIER.

Mulier ad accusandum, nisi certis causis, licet non admittatur, ad testificandum tamen regulariter admittitur, vt 15. q. 3. c. ex co. & hoc tenet, & declarat. Host. nisi ex nimia familiaritate, vel vicinitate, vel aliter sit suspecta, in c. lteris. de testi. Abb. in c. super co. de testi. nisi causa sit criminalis, vt c. forus §. fecim. de ver. sig. In exceptis tamen criminibus admittitur, vt Nellus dicit in materia testimonii.

Mulier si fuerit examinata super crimine, faciet qualequale iudicium propter qualitatem sexus. ita tenet Bart. in d. l. maritus. Aduerte quod communiter concluditur per Doct. quod mulier de iure civili potest esse testis in causa criminali, per glo. in c. forus. §. testes. de ver. sign. & glo. in c. ex co. 35. q. 3. & Spec. in tit. de test. §. 1. in vers. item quod est mulier. Abs. Aret. & Feli. in c. quoniam. de testi. Vide Ant. Bland. de indi. nu. 35 d. De iure vero canon. mulier non potest esse testis in causa criminali, vt d. c. forus, & Decius in d. c. quoniam. circa finem dicit, quod quatuor Doctores communiter ita tenent, & tamen ista conclusio non probatur iure, quia rex. in d. c. forus. simpliciter dicit quod testimonium mulieris non est tantæ auctoritatis sicut masculi, quia varium & mutabile semper femina, & sic lex generaliter loquitur non magis in causa civili, quam criminali, sed quod minus creditur femina quam masculo. Nec obstat rex. in c. mulierem 38. q. 5. quia non distinguit causam civilem à causa criminali, sed tantummodo quod sine consensu viri non potest testificari, vnde accedente eius consensu poterit testificari in causa civili & criminali.

Ad impediendum matrimonium duæ mulieres suffiunt.

Mulieres duæ suffiunt ad prohibendum, tunc impediendum matrimonium tam contractum quam contrahendum, super illo testimonium prohibendo. Abb. in c. super. co. de testi.

Mulier non potest iudicare neque arbitrari, quia id est virile, & non feminile officium, vt. si. C. de mulier. focus si fieret compromissum in mulierem tanquam in amicam communem, nam simile compromissum potest mulier acceptare. Vide Spec. de procu. qui dicit quod vt compromissum factum in mulierem non debet iuramento firmari, quia nihil operatur, Abb. in c. dilecti filij de Arb. & cap. quintiuallis, de iureiur. præcellentes tamen id est quæ nuptæ sunt principibus, quia dignitatem non habent iure proprio, sed ex radijs viri, admittuntur compromissum recipiant cum iuramento, si tamen mulier habet coniugium cessante omni consuetudine potest exercere iurisdictionem in subditos. Abb. in d. c. dilecti filij. de arbit.

Muliet

Mulier hæretica vel infidelis non gaudet priuilegijs concessis dotatis mulieribus, de quibus in l. 1. ff. de sol. matri. & in l. assiduis. C. qui potio in pigno. habe. vt dicitur in l. 1. & in authen. item priuilegium. & in corpore, vnde sumitur, C. de hære. & Bald. iunior in tract. de dot. 11. parte in 3. membro 21. differret nisi fuerit conuersa ad fidem, quoniam ea recuperat, vt ibidem, & vide Bal. in rub. C. de priuile. do. Arch. 4. q. 1. c. 1. & per Campe. in tract. de dote. 4. q. 1. & filius fa. beneficio Macedoniani, & ibidem.

Mulieres in bonis suorum maritorum habent tacitam hypothecam, vt alijs prioribus creditoribus habentibus tacitam, vel possessoribus habentibus expressam præferantur. l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habeant. c. ex literis. de pigno. Et in §. fuerat, vbi late iuniores, sed speciale est qd mulieres, hæreticę hanc tacitam hypothecam in bonis suorum maritorum non habent. l. 1. authen. Item priuilegium. C. de hære. authen. de priuile. do. tis. §. Nos autem. col. 8. glo. in ver. obligata. in d. c. ex literis de pigno. l. 1. in §. fuerat. num. 113.

M V L T I T V D O.

Multitudo quando est in delicto maiorem pœnam requirit, quia multis crassantibus opus est exemplo. ff. de pœnis. l. aut facta. §. fin. sed limita in septem casibus, in quibus multitudo non inducit iudicem ad dispensandum contra iuris rigorem, iuxta illud, Cum populum multum crimen quandoque pertranseat insultum. §. dist. c. iuribus. & cap. non potest. 23. quæst. 4.

Et primo nisi multitudo ex quadam autoritate defendere vellet delictum suum glo. in c. commestationes. 44. dist. prout faciunt seditiosi, quia ex quo quis persenerat in malitia, gratius est puniendus. 11. q. 3. c. præcipue, & 2. q. 4. c. quanto.

Secundo nisi esset delictum maximum, vt voluit Archi. in c. denique: 4. dist. q. 1. c. multi.

Tertio nisi esset multitudo religiosorum, vt tenet Host. in cap. ea quæ, de statu mona.

Quarto nisi loquamur in pœna æterna, vt dicit glo. in d. c. denique.

Quinto nisi esset delictum non commissam, sed committendum, vt voluit Bar. in §. Nonnunquam.

Sexto nisi cessaret scandalum, quia illo cessante potest puniri. glo. in c. latores. de cleri. excoimuni.

Septimo nisi in multitudine essent aliqui principales, quia illi poterunt puniri secundum. glo. in d. c. latores.

Si ista cessarent, & parati essent illi multi corrigi, & esset spes de eorum correctione, ex misericordia mitius esset secum agendum. 50. dist. c. vt

consti-

constitueretur, & c. fin. de transf. & d. c. commellationes, in his enim rigor legis mitigandus est.

Multi, & pauci dicuntur secundum materiam subiectam. Nam respectu amplissimæ prouinciæ. 22. millia dicuntur pauci, sed respectu ciuitatis, vel castri, vel collegij inferiorum secus estet. l. sed & si susceperit. ff. de iudi. Abb. in c. lutores. de cleri. extom.

N.

NECESSITAS.

NECESSITAS quando dicatur, & quis dicatur casus necessitatis, distulse vide Abb. in cons. 17.

Necessitas in his quæ sunt secundum se mala, vt adulterari, non excusat, quia prætextu necessitatis, seu paupertatis non est committendum adulterium, neque blasphemandû. Sed si sint in se mala, quæ tamen tempore necessitatis desinunt esse mala, vt furtum in eâ reina necessitate excusant ab omni culpa, si autem non est tanta necessitas alleuiat, licet non excuset à toto. Abb. in c. Quoniam de simo. & hoc est quod dicitur, quod necessitas quod est illicitum, facit licitum. Abb. in c. 2. de obser. iei. & in c. quod non est. de reg. iur.

In malis nõ
excusat ne-
cessitas.

NECROMANTIA.

NECROMANTICI quomodo ad Inquisitoris officium pertineant, vide supra in ver. Inuocare.

Obliquū vi-
sum habent.

Necromantici per signa exteriora ex apparentia, & colloctione maiorum spirituum toruum visum, & obliquum habent, ponuntq; se ad diuinandum de futuris, etiam de illis quæ dependent à mera Dei voluntate, vel huiusmodi. Nonnulli eorum astrologiæ, vel alchimix intendentes sunt. Vnde si Inquisitori aliquis deferatur, quod sit necromanticus, & appareat manifeste, quod alias est diuinator, vel Astrologus, vel Alchimista, maximum sit signum Inquisitori de veritate, nam diuinatores, vt plurimum, expresse, vel tacite sunt dæmonum inuocatores.

NEGLIGENS.

NEGLIGENS in puniendo habet indicium contra se, vt si iudex, vel alter cui spectat cognitio, vel executio, neglexerit punire delinquentes, habet indicium participationis ad delictum, ita pro indicio ponitur per lac. Buz. in pract. col. 5. vers. Nonum est, dicens, qd istud tangit dominos temporales. l. vnica. C. de pri. car. Marc. Ant. Blan. de indicij. nu. 310.

NEGO-

N O G O T I A T I O .

Negotiatio quæ prohibita clericis, & quæ non intelligatur. vide Spec. de cler. coniug. D. Ant. & Abb. in c. fin. de vit. & hon. cler. ubi dicitur quæ sit differentia inter negotiationem, & artificium, & quod primum clericis prohibitum est, non autem secundum. vide ibi Abb. in cap. multa sunt, ne cler. vel mona.

N O B I L I S .

Nobilis multipliciter dicitur, scilicet respectu natalium, respectu honorum, & respectu diuitiarum. In nobiliores C. de vesti. tria hæc concurrere debent. Abb. in c. venerabilis, de præben.

Respectu natalium.

Nobilis secundum homines dicitur, qui habet iurisdictionem, & meritum, ac mistum Imperium ex privilegio, vel consuetudine, non tamen tyrannica. Bal. in consi. 129. 2. vol. ideo non quilibet natus liber, etiam virtuosus gaudet hac nobilitate, qua etiam monachus priuatur propter monachatum, ex quo debet vnà cum alijs viuere, & sine defectu personarum in religione sunt omnes æqualiter tractandi per superiorem. Abb. in c. nobili, de purg. cano.

Secundum homines.

Nobilitas alia est generis, & in hac laudantur parentes, alia est virtutum, & hæc est nobilitas animi, quæ præponitur nobilitati generis. nobilis ex genere non est respiciendus, in Dei Ecclesia nanque nobiles, & ignobiles sunt admittendi, dummodo aliter sint sufficientes. Abb. in c. veritatis, de præben.

Generis.

Nobilis moribus præfertur nobili ex genere, quia ille acquirit nobilitatem à se, alter ab alio. Abb. in c. prouidentes, de dona.

Moribus.

Nobiles, imo nobilissimi dicuntur omnes literati, l. prouidendum. C. de postula. Imo nobilior plebeus æqualis scientiæ nobili, vt gl. in c. nunquam, dist. 56 Barb. in consi. 57. 2. vol.

Literati nobilissimi.

Nobilitati deferendum est in pœnis inferendis etiam per Papam, non enim seueritas contra omnes est æqualiter exercenda, quia sæpe contingerent scandala, & schismata. Abb. in c. granem, de pœnis. nam etiam in persona mitius quam plebei puniuntur nobiles. nam in ultimo supplicio hi suspenduntur, & illi decapitantur. Bar. & alij. in l. capitalius. ff. de pœn.

In pœnis inferendis nobilitati deferendum.

N O M E N .

uluglis H

Nomen malum facit iudicium in genere contra illud habentem, vt est tex. in c. 1. & ibi Io. And. Card. & Inol. in ver. Belial. de depo. & dicit Ioan. And. in c. cum secundum, de prob. p. si nomina deberent emi, bona essent emenda magno pretio. Et dicit Abb. in proœn. decret. colum.

Quid.

etiam petere à sede Apostolica creari tres, vel quatuor, quos ipse Inquisitor nominauerit, in notarios sibi dari, qui auctoritate apostolica in partibus ipsi Inquisitori traditis negotia fidei exequantur, quod sibi non denegabitur.

Tres, vel quatuor notarios.

Notarij quando in notarios sancti Officij assumuntur, non obstante iuramento quod fecerunt quando constituti fuerunt notarij iterum in manibus Inquisitoris, vel Ordinarij iurare tenentur. clem. 1. §. parro. in fine. de hæc. vbi glo. in ver. iurabunt. dicit hoc esse speciale in notarijs hæreticæ prauitatis.

*

Poterit etiam habere clericum, vel religiosum (vt supra dictum est) qui aliàs in seculo notariatus officium exequutus fuerit, iuxta c. vt commissi. de hæc. lib. 6. qui idem quod notarius facturus sit, exequatur.

Religiosus,

Poterunt etiam Inquisitores vti duabus honestis personis loco notarij, vt habetur in c. vt officium. §. verum. vbi sic dicitur, Verum volumus, & mandamus, vt in examine testium quos accipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas, & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode habere poteritis) personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur.

Duabus honestis personis.

Nota quòd circa duas personas per Inquisitorem, vel alium Iudicem, vt in c. quoniam contra. de proba. loco notarij assumendas, dicitur quod debent esse idonei, & nullam aliam qualitatem requirit, textus tam in c. vt officium, de hæc. lib. 6. quàm in c. quoniam, de proba. ex hoc tamen verbo inferunt Io. And. & Hostien. quòd debent esse honestæ, & bonæ famæ, de quibus non sit verisimile quod falsitatem committant. & ideo requiruntur duo secundum Hostien. quia nec iurati sunt, nec eis hoc publicum officium cum solita solemnitate iniunctum est, & nota bene hoc dictum Hostien. quia vult quòd isti erunt priuatae personæ, nec iurabunt in assumptione officij. Hoc dicebat Abb. (ait Abb. iunior) non esse iure cautum quod iurent, tamen dicit, cautius esset quod iurent. & mihi satis placet (inquit idem Abb.) quod iurent. & credo quod licet expresse nõ caueatur in iure, tamen satis est de mente iuris, cum isti sint quasi testes. ar. d. Dominus Labeo. ff. de testi. & optime facit in simili c. peruenit. 1. de test. cog. vide etiam Abb. in c. proposuisti. de probatio.

Nota idoneitas.

An autem isti duo ambo debeant scribere, dicit Goff. quod sic, à simili sicut dicitur de pluribus arbitris, quòd aut omnes pronuntiabunt, aut nullus. ff. de arbi. l. item si vnus. §. item si plures. de quo in c. 2. de arbi. lib. 6. Hosti. autem aliter sentit, & melius dicit sufficere si vnus scribat, & aliter subscribat, ac testificetur coram eo sic fuisse actum. Pro hac parte facit c. cum ab vno. de arb. lib. 6. quod videtur tollere argumentum Goff. vbi vnus pronuntiat nomine suo, & aliorum. & plus dicit Inno. in c. quoniam. de proba. quod non solum per vnum ex se scribere possunt, sed etiam

Notariorum subscriptiones qualiter fiant.

etiam

etiam per aliquem extraneum . ille tamen qui propria manu se non sub-
 scribit, debet per sigillum authenticum subscriptionem, vel alio legitimo
 modo notum facere hæc sua auctoritate facta fuisse. ar. d. c. cum ab vno,
 de offi. deleg. c. significasti, & c. pastoralis, & sic secundum Inno. quilibet
 tabellio chartis per alium factis auctoritatem præstare potest. licet Ho-
 stien. hoc vltimum reprobet per id quod notatur in c. pen. de fi. instrum.
 sed pro dicto Inno. (quod est notabile, & menti commendandum) facit
 sing. in c. inter dilectos, de fi. instrum. vbi videtur casus à contrario iu-
 dicio meo (ait Abb.) Ibi enim ponderatur quod tota scriptura instru-
 menti erat vnus manus, & subscriptio erat alterius, sed notarius in sub-
 scriptione dicebat, quod totum propria manu scripserat. & hoc erat indi-
 cium falsitatis, sed secus si dixisset, quod propria manu subscripsisset,
 & sic innuit quòd per alium potest, dummodo ipse se subscribat aucto-
 ritatem præstando. Item facit pro Inno. quia non qualitas scripturæ,
 sed fides notarij est electa, quæ satis habetur ex subscriptione, ex qua at-
 testatur de prædictis fuisse rogatum. Nota tamen ex primo dicto Inno.
 quòd vbi plures notarij ex forma statuti requiruntur ad certum actum,
 non est necesse quod omnes scribant gesta, sed sufficit scriptura vnus,
 cum subscriptione alterius siue aliorum.

Notariū crea-
 re potest In-
 quisitor.

Notarium aut plures etiam clericos seculares, vel quorumuis ordi-
 num regulares assumere facere, & creare potest Inquisitor, vel com-
 missarius expriuelegio Pij Quarti, quod incipit. Pastoralis officij cu-
 rat dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno 1561. sexto Kal. Septembr.
 Pont. sui anno 2. Nota tamen quòd si Inquisitor religiosum aliquem
 ad scribendum acta officij applicaret, ob id ille non diceretur notarius.
 Perspicuum quippe est quod iubere alicui ut scribat, non est illum crea-
 re notarium, debet itaque Inquisitor hoc priuilegio caute, & prudenter
 vti non autem abuti. Idque faciet si notarium cum debita solemnitate,
 iuxta ordinariam formam creabit coram alio notario, & testibus, exi-
 gendo à creando iuramentum, illique tradendo cum calamo atramen-
 tarium, & dicendo, Esto notarius, & fidelis, de quibus omnibus no-
 tarius, qui huic negotio interfuit, Publicum conficiat instrumentum,
 alioquin scripturæ, attestations, confessions, abiurationes, & reli-
 qua accepta per notarium absque tali solemnitate factum, erunt prorsus
 inuisida, aut saltem non erunt iuridica, & legitima, veluti facta à
 non existente notario. Nam in electione officialium seruanda est con-
 suetudo. Bene probat Paris de Puteo in suo tract. de findi. in ver. in of-
 ficijs per totum, & præcipue in quinto, & additi, quod seruanda est
 forma antiquitus instituta, num. 6. & quod electio aliter facta annullari
 poterit, num. 7. & omnia ibi probat per iura & doctores, quibus adde
 dictum Alba. in c. si diligenti, de foro compe. quod saluet non potest
 tenuari iuri, quod in actibus hominum certam formam statuit. &

Caute vtatur
 notario à se
 facto Inquisi-
 tor.

in
 re
 sic ut

exemplificat de testamento, vt fiat cum certo numero testium, & idem in c. tuis. de testi.

Quauis enim Papa facultatem illam Inquisitoribus dederit, nouam tamen formam creandi notarios non assignauit, vt exempli gratia, quod per simplicem applicationem ad scribendum crearentur, aut per quodpiam simile, quod cum ex priuilegio predicto, vel ex aliquo alio (quod nos viderimus) deduci non possit, ab antiqua consuetudine, & consueti forma recedendum non est.

Antiqua vatur forma Inquisitor in creandis notariis.

Notarius sit cautus, q̄ cum reus aliquo terrore fatetur, non scribat eum sponte confessum, & in hoc multi iudices errant. Ideo etiam si reus esset in carcere, in quo fama, & frigore multum pateretur, formidine tormentorum videretur confiteri, secundum Bar. in l. 1. §. diuus. ff. eod. Ideo dicimus in similibus casibus notarium non posse nec debere scribere reū sponte confessum, propter periculum falsitatis, sed sufficit scribere quo loco, quo tempore, & quibus verbis reus confessus sit, & tunc iudex poterit iudicare an talis confessio sit spontanea, vel metu tormentorum. Fran. Cason. de torm. c. 19. nu. 6. & 9. Brun. de indi. & tor. nu. 24.

Tormentorū formidat.

Notario autem quando magis credatur, quam testi, Nota quod quidā dicunt, vt Iacobus Butrius, Aut Iudex examinauit testem, & notarius scripsit, & tunc standum est potius scripturæ, quā testi. Aut notarius ipse examinauit & scripsit ex commissione iudicis, vt multotiens occurrit, & tunc secundum aliquos adhuc est idem, maxime quia notarius obtinet vices duorum testium, & est persona publica, & iurauit suū officium legaliter exercere, vt notatur in c. cum Io. cremita. de fi. instrum. & in Lin. exercendis. C. de fi. instrum. Testis autem est singularis, & pro vno solo reputatur, nec est persona publica, ideo præualere debet scriptura notarij. ar. ad hoc. l. Cor. de fal. Ordo autem distinguit in tres casus, videlicet.

Aut notarius est bonæ famæ, & testis malæ, aut è contra testis est bonæ, & notarius malæ famæ, aut vterq; bonæ famæ. Primo & secundo casu creditur illi qui bonæ famæ est in l. non omnis. §. à Barbaris. ff. de re mil. & in l. sicut. §. hūsdem. ff. de accus. Tertio casu magis creditur notario. ar. in d. l. si quis decurio. iuncta ratione de qua supra in principio dictum est. Vbi autem vterque esset malæ famæ, forte magis esset credendum notario, maxime dum notarius toleratur in officio. vt l. Barbarius. ff. de off. præto. in officio autem Inquisitionis semper declinandum est ad dictum quod est in fauorem fidei, vt in c. in fauorem fidei. de hære. lib. 6.

Notorio magis quā testi creditur ceteris partibus.

NOTORIUM.

Notorium triplex dicitur, iuris scilicet, facti, & præsumptionis, vt in c. vlt. 2. de cohabita. cler. & muli. & ibi Ab. & quomodo Io. de Tur. Crem. in c. Manifesta. 2. q. 1.

R Noto-

Indici notum
quid sit.

Notorium iuris dicitur id, quod est in iudicio probatum. c. quæsitum. de temp. ord. Et dicitur iudici notum esse, quando perfecta probatione in cā est conclusum. Abb. in c. à memoria. vt lit. pend. nil in noue. Notoriū autem alijs sed non iudici, probatione indiget coram iudice, ac si factum non fuisset notorium, & in hoc casu iudex habet duplicem viam procedē di, Primo seruando iuris ordinem. Secundo recipiendo probationem super notorio. Abb. in c. Bonæ memoriæ. de elect. Et nota, q̄ in notorijs, in quibus nulla potest competere defensio, potest deveniri ad sententiam sine citatione. Abb. in c. cum olim. de sent. & re iudi. è contra autem nec Papa potest sine citatione procedere in notorijs, vbi potest aliqua defensio competere etiam contra subditos. Vide Bossium in pract. tit. de sent. nu. 58. vbi tractat de notorijs excusabilibus, & inexcusabilibus. Marfil. in pract. crimi. §. secunda. nu. 44. & §. sequen. nu. 49.

Sententia sine
citatione.

Probatio nota.

In notorio delicto, contra clericos laici possunt testificari. Et notoriū causatur ex eo, quod est notum vicinis. Et nota modum probandi notorium, nam satis est reddere sufficientem causam, si dicit quod omnes de vicinia dicunt. Abb. in c. cum dilecti. de purg. cano.

In notorijs non requiritur accusator, nec testis, nec inquisitio, nec de nunciatio. Glo. in c. licet Heli de simo. intelligitur de notorio factū permanentis. In notorio iuris requiritur probatio, vt si negetur sententia lata. Idem die de notorio facti transeuntis. Abb. in c. quæsitum. de tem. ordi.

Notorium in
facto non in
opinione præ
sumptum.

Notorium redditur probabiliter quod à iudice est factum, & non solum sententia, quia quidquid fit in iudicio, dicitur notorium, sed non facit rem illam, super qua inducta est probatio, notorium, nisi postquam conclusum est. ita quod nihil potest obijci ad obfuscandum notorietatē. vel reddit rem notoriam præsumptione Iuris, quia non præsumitur reuocatio, nec probatio, quia non facta non præsumitur. ista notorietas est cō turbabilis vsque ad conclusionem in causa. Notorium consistit in facto, non in opinione. Abb. in c. ex parte. de ver. signi.

Notorium præsumitur quod palam fit in ciuitate ab eo, qui est in diocesi, & in eo præsumitur ignorantia, si is tūc existeret extra diocesim. Secundo si in tali ætate erat, vt non valeret eius gesta comprehendere. Tercio si in infirmitate patiebatur mētis excessum, vel ex alia legitima causa. Ab. in c. cū in tua. Qui matri, accus. possunt. vide supra in ver. Manifestū.

N V N C I V S.

NVncio creditur non solum super nuda citatione, sed etiam super his quæ sunt vicinia, & proxima citationi, vt quia reperit citatum in certo loco, & c. Abb. in c. cū parati, de appell. recu. & rel. In alijs autē fecus, & cui libet alteri circa officiu suū. in xta gl. in l. si quis decurio. C. de fals. Bar. in l. si librarius. ff. de reg. iur. Alex. in cōf. 90. 2. vol. vide in ver. Nuncius. 5.

OBE-

O.

O B E D I E N T I A.

OBEDIENDUM est superiori in licitis, & honestis, & non in scandalosis. cap. si quando. de rescrip. & ibi Abba. non enim tenentur subditi regulares eorum Prælati, nisi in his quæ ad eum pertinent. Inno in c. ad aures. de tem. ord. Abb. in c. pastoralis, de his quæ s. à præl. Episco. po autem ab omnibus de diœcesi, etiam si sint Principes, obediendum est. Abb. in c. omnes, de maior. & obed. nisi sit schismaticus. Abb. in c. quia diligentia, de elect.

Obedientia prælati à subditis nõ est deneganda propter ipsorum prælatorum crimina. c. Nonne 8. q. 4. c. omnes, de maio. & obed. nisi prælati ipsi sint hæretici, quia tunc licitum est subditis citra aliquam pœnam ab eorũ obedientia recedere, etiam ante latam sententiam. c. sacerdotes. & ibi gl. 2. q. 7. Et c. sane 2. q. 9. & c. Excommunicatos. 1. 1. q. 3. & c. quia diligentia in fin. de electio. gl. in c. cum non liceat, & ibi Abb. nu. 3. de præscriptio. quia melius est obedire Deo, quàm hominibus, Act. 5.

Iniusto præcepto obedire.

Obedire autem iniusto Ecclesiæ præcepto, quomodo & quando quis teneatur, vide Abb. in c. literas, de resti. spol.

Obedientes in negotio Inquisitionis dicuntur, qui moniti infra tempus gratiæ comparentes ab alijs non præventi sunt ad hoc. l. 1. §. si mater, ff. ad Tertull. Idè si post tempus gratiæ re tamen integra, quia personali ter requisiti, nec probationes contra illos receptæ. ad hoc directorium, nouum secunda parte cap. 16.

Obedientes in negotio inquisitionis.

O B L I G A T I O.

Obligatus soluere, vel satisfacere, non liberatur præstita satisfactione, imo nec qui tenetur satisfacere l. 1. & ibi Doc. ff. qui satisf. cog. Bossius in pract. tit. de carcerato, nu. 28.

Obligati pro hæreticis Inquisitori ad pœnitentiam ab eis recipiendã, & complendam, compelli possunt, quando scilicet pœnitentia non est personalis, sed aliàs proficiens ad salutem, in bonis temporalibus exequenda, vt in cap. accusatus. de hære. lib. 6. vbi sic dicitur. Si vero pro his qui in hæresi receptando, vel defendendo hæreticos, seu eis fauendo, non tamen existens hæreticus quis commiserit, sub obligatione suorum bonorum Inquisitoribus se astrinxerit ad recipiendã ab eis pœnitentiã, & complendam, & ea licet iniuncta non tñ peracta decessit, si per hmõi pœnitentiã onus impositum fuit proficiens ad salutem, in eius bonis temporalibus

Pro hæreticis promittentes in quibus cõpelli possunt.

exequendum ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent heredes, vel alij ad quos cum onere suo bona huiusmodi deueniunt, at si propter huiusmodi hereticorum receptationem, defensionem, seu fauorem quis ad faciendum penitentiam, quam Inquisitores ipsi iniungere velent, bona sua obligauerunt eisdem, & antequam ei penitentia iniungeretur decessit, eius heredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero casu quo heredes ad successionem non debent ob heresim sui actoris admitti, non obstantem per sententiam declaratam, ad confiscationem bonorum post mortem eiusdem nihilominus procedatur. Eadem verba habentur in literis Apostolicis Urbani, & Alexandri Quarti, quae incipiunt, Quod super nonnullis. §. sunt & alij

Obligati haereticis quomodo liberantur. vide supra in ver. Feudatarij.

O B L I V I O .

Oblivio praesumitur ex quinquennio tanquam ex multo tempore. ff. de separa. §. quod dictum, & §. sequen. Zasius.

Et nota quod testis in sua repetitione dicens non recordari, non propter hoc vitiat eius primam depositionem, imo valet, quia nihil detrahit, vt l. cum praecipibus. C. de proba. & Bar. in l. in exercendis C. de fid. instr. & glo. in l. i. in fi. C. quemad. test. aper. Et nota quod obliuio in teste non est lata culpa, quia licitum est si non recordatur, dicere non recordari, per not. Bar. in l. i. §. si quis. ff. quemad. test. aper. & est etiam multum excusabile dictum testis, si dicat se non recordari de tempore, vt Inno. in e. qualiter, & quando, de accusa. Si autem esset questio de facto ipsius testis, certum est quod debeat recordari, esse certus, & memor eorum, quae fecit. vt not. Bar. in l. filio. ff. de adimendis leg. alijs non reddens causam concludentem quare non recordetur, tenetur poena falsi, sicut si deponeret tacita veritate, vt l. presbyteri. & ibi Bal. C. de epis. & cler. si autem esset probabilis causa obliuionis, vel simplex persona non puniretur testis, vt Bal. in d. l. presbyter. & debet testis magis recordari de loco, & de personis, quam de die, & tempore. ibidem Bal. & Imo. in d. c. qualiter.

De loco magis quam de tempore debet recordari

O B S C U R A .

Obscura verba testis a Iudice interrogati, quomodo ipsum testem respectum reddant, vide infra in ver. Testis, nu. 7.

O C C I S O R .

Occidens aliquem iussu potentis sibi comminantis mortem, non erit reus homicidij. Bald. in cap. i. §. furtiu. de pac. iur. fir. Barba. in con. fil. 60. pri. volum.

Occi-

Occidens aliquem à familia captum, cadit in crimine læsæ maiestatis. Bart. in l. 3. §. transfugas ff. de fcar. & Feli. in cap. iuramento. de homicidio. Et in cap. quæ in Ecclesiarum. dist. 2. Vide Bossium in præc. de crimi. læsæ maiest. num. 64.

OCCULTANS, & OCCULTUM.

Occultans hæreticū scienter potest puniri sicut hæreticus, secundum Bal. in l. 1. C. de his qui latro. vbi idē de occultante latronem, & facit quia vt dicit gl. rubr. ibi. qui occultat alienum delictū facit illud suū. est bonus tex. in l. pen. C. ad l. Iul. de vi publ. immo si quis sciens iudicē velle capere hæreticū sibi amicū, vel consanguineū, si ipsum mouit vt cateret, tenetur monens de tali admonitione & cōsilio. arg. in l. 4. ff. ad l. Iul. maie. qui tex. loquitur de læsæ maiestate Principis, fortius ergo pcedet in læsæ maiestate Dei, & sic i crimine hereticis. Ita notat Andr. de Her. in auctō. Gazaros, in vet. distidamus. Quod maxime pcedit (secūdū eū) si ex tali admonitione hereticus monfactus aufagisset, vel nō venerit in manus iudicis, & sic secutus fuisset cōsiliū admonētis, si aut nō fuit secutus cōsiliū admonētis mitius punitur admonētis. Vide Isr. vbi 3. Arelat. de her. not. 29.

Effectus non
secutus miti.
gat pœnam.

Occultum duobus modis dicitur, nam aliquid omnino occultum simpliciter, & per se est: aliquid verò occultum est per accidens, quia scilicet probari non potest. Id occultum per se, & simpliciter esse dicitur, quod sensitiuæ cognitioni ex sua ratione non subditur: at occultum per accidens illud est, quod & si sensibus percipi possit, actualiter tamen ab aliquo, qui de eo testificari valeat, non percipitur.

Vtcrius nota ex Caietano, quod actus interior dupliciter dicitur. Primo datur actus interior solus, vt cum quis malum aliquod facere excogitat aut intendit, vel aliquem odit, aut diseredit, vel quidpiam aliud tantummodo in corde suo retinet. Secundo est actus interior, qui causa est commissionis, vel omissionis actus exterioris, vt cum quis ex odio quidpiam facit, seu omitit facere ad extra, siue illud sit locutio, siue comestio, aut quæuis alia operatio.

Actus interior duplex.

Deduci nunc potest ex his, quod actus occultissimi per accidens, & actus interiores, qui tamen ideo exteriorum causa existunt, quia ex his commissiones, aut omissiones aliquæ proficiuntur, Ecclesiæ iudicio, & censuris subiiciuntur. Nam & si tales actus occulti sint quo ad homines, quia probari non possunt, aliquem tamen ad eam exteriorem annexum habent, qui illorum interiorum signum existens, internos ipsos actus manifestare, & humanæ cognitioni subijcere ex sui natura potest. & hæc ratione dicimus tales internos actus qui externum aliquod signum ostendunt, ad ecclesiasticum forum pertinere. Hæc enim, etsi notoria non sint, possunt nihilominus ad multorum notitiam deuenire ob externos

Occultus ad ecclesiasticum pertinet.

actus, quos annexos habent, & ideo Ecclesiæ præcepta super his cadunt. Si quis igitur clericum in nemore aliquo, nullo spectante percusserit, aut libros hæreticos et in abditiſſimo loco legerit, aut tenerit, vel hæretica verba nemine audiente pronunciauerit, siue dæmoni, aut creaturæ alicui diuinos honores etiam occultissimè exhibuerit, mox in canonem incidit. actus quippe isti ex sui natura sensibiles sunt, & q̄ nō videantur, audiuntur, &c. inde prouenit, quia nullo ibi existente fiunt. horum quippe iudicium ad Ecclesiam spectat, quamuis sententiā non pronunciet quamdiu latent. vbi vero suspicio etiam leuis aduersus aliquem in surgit, statim Inquisitor contra eum procedere incipit. Quæ vero sunt primo modo occulta, quia nullum externum actum producunt, quo sensibus percipi valeant, sed in sola hominis mente consistunt, nec verbo aut signo aliquo ad extra prodeunt, soli diuino iudicio subiiciuntur, & de his Ecclesia non iudicat, quia nec ea cognoscit, nec cognoscere potest quamdiu in sola mente, & cogitatione latent. Vide D. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 4. in corpore. 4. sent. di. 18. q. 2. ar. 2. q. 1. 2. 7. q. 104. ar. 5. & ibi Caiet. Subscribunt his oibus Pet. de Pal. Archi. Flo. & Host. in c. mulieres. de sent. excom. à Tabie. citati in ver. excom. 5. His addo Eli. in responſe de conatu puniçdo, circa prin. falen. 3. vbi dicit, quod conatus non punitur quando non habet actum exteriorem, sed stetit in sola voluntate etiam cum consensu rationis. & adducit L. cogitationis. ff. de penis. Alber. de Rosate in secunda parte statutorum. q. 168. incipien. Cynus quærit Salijs qui cū telo. C. de ſica. Card. post Matthæum, in clem. 1. in prin. in q. 3. de vsuris. vbi dicit, quod errans in corde, non tamen procedens ad exteriora, non est excommunicatus quo ad Ecclesiam, sed quoad Deum: & quia difficile, & fere impossibile est, quod aliquis hæresim in corde teneat, & nihil ad extra effundat, ideo in c. excommunicamus credentes, excommunicati declarantur non ob simplicem credulitatem, sed propter actum externum quo se credentes declarat, nempe verbo aut facto interiorem affectum ostendunt. ideo Ecclesia prohibet ea, quæ ut plurimum cum actibus externis connectuntur. Adde rursus id fieri in odium errorum, quos studiosa mater Ecclesia è filiorum suorum cordibus adeo euellere conatur, ut nec etiã de his cogitare liceat propter periculum connexionis, frequentior tamen est Conciliorum vsus, ut condendo canones potius dicatur, si quis dixerit, vel si quis asseruerit, aut si quis damnauerit, siue quid simile, quàm, si quis crederit.

OFFICIALIS.

Quæ negligētia puniatur.

Officialis non pro omni negligentia, sed tantum pro ea quæ dolo proxima, puniatur, & sic quando est in lata culpa, non autem pro leuissima culpa, nec etiam pro leui, quicquid dicat Homod. in hoc de leui culpa. Vide Bolsium in pract. ut. de official. corrup.

Officia-

Officialis torquens captivum, si propter incuriam, vel ignorantiam omittat protestationem, absolvendus est reus, stantibus rebus prout stant, & de hac materia vide modernos in l. repet. ff. de quaestione, & Pe-
Protestatio
re omnia con-
121

Officialis ditatus durante officio, prae sumitur id fecisse ex bonis fisci, vel Principis, ut not. in l. facultas, C. de iure fisci. Bossius in praet. titu. de Principe, & privilegijs eius.
Cito ditatus
Iudex.

Officiales quibus datur plenum, & generale arbitrium super statuta, non possunt statuta specialiter edita tollere, nisi aliqua causa nova, vel antiqua veritabiliter non considerata emerferit: possunt autem statuta nova facere. Ab. in c. studuisti. de offi. legati. Vide supra i. ver. Magistratus.
Statuta tollere
non possunt.

OFFICIUM.

Officio durante non possunt Iudices esse testes super gestis coram se.
Abb. in c. cum dilecti. de accusa.

Officio suo functus quando dicatur Iudex, vide Abb. in c. literis, de offi. delega.

Ad officium Iudicis etiam delegati spectat providere de advocato par-
 ti, quae non potest habere, & poterit dare domesticum. Ab. in c. 2. de offi. Iud.

OPINIO.

Opiniones doctorum tantummodo probabilem veritatem faciunt, Ius autem necessarium, ut voluere Bart. Alex. Ios. in l. 1. ad fi. si cert-
 per. & ex naturali ratione colligitur id, quod fortius est, per minus forte
 tolli non posse. Nota tamen opinionem novam unius doctoris in iudi-
 cando teneri posse contra communem opinionem, quando est melioribus,
 & validioribus rationibus fundata, & suffulta, quod Iudex perspicacis in-
 genij facile percipiet. Abb. in c. Capellanus, de ferijs, & a' legat. Io. And. in
 c. 1. de cost. vide Zasius in c. 4. 5. opinio tamen, siue fama cois plenam fi-
 dem suppeditat. Paul. in l. cum aliquis. C. de int. delib. Zasius c. 6. n. 10.
Protestatio
re omnia con-
121
Iudex
magistratus

Opinio vltima censetur in dubio approbata quando ab aliqua lege vel
 gl. vel statuto plures opiniones referuntur. gl. fi. in l. qui filium. §. Sabinus
 ff. ad treb. sed speciale est in favorem fidei quod prima opinio vt non se-
 cunda vel illa quae pro fide facit. ff. de religio. & sumpti. fune. Iason. in au-
 cten. Ingressi. nu. 3. C. de sacrosancta Eccl. Alex. conf. 121. vltio procef-
 su. nu. 17. vol. 2. & conf. 92. super eo. nu. 5. vol. 4.
*
121

ORDINARIUS.

Ordinarius appellatione comprehenditur quilibet habens ordinariam
 potestatem in loco, vt Episcopi, & inferiores, vt in c. ordinarij. de offi.
 ord. Abb. in c. post celsionem. de praeb. Diocesanus autem solus Epi-
 scopus dicitur, vt in d. c. ordinarij. Abb. in c. olim. de praescript.

Abiuratio fe-
creta, & spon-
tanea.

Ordinario non interueniente abiurationi spontaneæ & secretae, sub-
pter hoc abiuratio illa non potest dici nulla, propter emulorum de hære-
in clem. quia ipsa clem. loquitur quando proceditur contra aliquem, vt so-
nant verba textus, & nõ quando sponte comparet reus; quod clarius ap-
paret per Breue Clementis Papæ Septimi, quod incipit, Cum sicut ex re-
latione. vbi sic habetur, Si ad eor reuersi pœnitentes id humiliter petie-
rint, postquam hæresim qua polluti & infecti erant abiurauerint, medio
iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresibus penitus absti-
nere, absoluedi, illisq; pro præmissis pœnitentiam iniungendi salutarè,
eosq; ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ restituendi, & reducendi. Rip.
in l. qui condemnare. col. 2. ff. de re iud. Alcia. in rub. de acquir. poss. Hier.
Cagno. in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iur. dicunt quod ista est cõ-
munis opinio, quod solus Inquisitor potest procedere absq; Ordinario
in omnibus casibus, præterquam in illis tribus contentis in clemen-
præf. multorum, de hære.

ORDO IUDICIARIUS.

Ordo iudiciarius adeo seruandus est in iudicijs, quod etiam talem or-
dinem iudiciorum non possunt partes remittere, vt in l. 2. §. sed quia.
C. de priuileg. schol. li. 12. & Iudex non seruans ordinem iuris, dicitur in-
iuste facere, secundum Ang. de Aret. insti. de ratijs. quæ de pli. & ideo po-
test ipsi Iudici resisti de facto, per regulã quæ habet, quod Iudici in iuste
procedenti. Et nota quod ordo iudiciarius in quatuor consistit principa-
liter, id est in tria monitione ad causam, vel vna pro tribus preemptoria,
in litis contestatione, in testium productione triplici, & eorũ diligentis
examinatione, & in sententiæ definitiuæ prolatione.

Trias moni-
tio, vel vna
pro tribus.

Duplex ordo
iudiciarius.

Secundo nota secundum Hugu. quod ordo iudiciarius dicitur duobus
modis, scilicet simpliciter, & secundum quid. Simpliciter, cum quis con-
demnatur seruata integritate iudicarij ordinis. Secundũ quid, cum quis
condemnatur non obseruata integritate ordinis iudicarij.

Quando in re
græas iudicii
conuincitur.

His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus cõ-
demnandus sit non obseruato ordine iudicario, nihilominus in noto-
rijs, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis
iudicarij, quia vbi veritas patet, non est opus inquisitione.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia debet lucrari, vt
3. q. 9. c. daranamus.

Tertio propter scandali vitacionẽ, vnde clericus publicè infamatus de
crimine, licet non sit conuictus, vel confessus, suspenditur propter scan-
dalu populi, vt in c. presbyter. 2. q. 4.

Quarto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in Sede
Apostolica, tunc enim quia non inuenitur superior Iudex coram quo
conuin-

conuincatur, non obseruato iuris ordine expellitur, vt 3. q. 1. §. patet.

Quinto propter suspicionem dilapidationis, vt 3. q. 2. c. quia cum.

Sexto in calumniatore, vt 1. q. 3. §. notandum.

Septimo in falso teste, vt c. de testi. l. nullum.

ORDINATIO.

Ordinationes factæ contra Inquisitionis Officiū sunt nullæ, vt patet per Bullam Iulij Tertij, quæ incipit, Ad perpetuam rei memoriã. vide in par. 6. directorij noui.

Ordinari non potest qui non est baptizatus, nec ordinem recipit. c. veniens, de presby. non baptiz. quales autem esse debeant ordinandi ad sacros ordines, vide in c. cum in cunctis, de elect. & ibi Abb. & Doct.

Ordinatus ab hæretico est deponendus, & ordinatio redditur nulla, maxime si tempore ordinationis ordinatus erat hæreticus, cum ipse in cax, & excommunicatus ab excommunicato, & non auctoritatem absolutam fuerit institutus. c. Daibertum, 1. q. 7. Bertach, in trac. de Epif. in 2. par. 3. par. & c. ordinationes. 9. q. 1. c. 1. & 2.

Ordinatio contra Inquisitionis Officiū est nulla.

Non baptizatus nō potest ordinari.

P

PACTVM.

PACTVM contra ius non valet, si præter ius valet poena apposita, sed non pactum: si secundum ius, valet vtrunq; Abb. in cap. plerique, & cap. pactum, de verbo. signific. & ibi gloss.

Contra ius.

Pactum turpe, vel turpis rei non obligat, & dicitur turpe omne pactum contra ius, re turpis est, quando interponitur super re turpi, vt si capio decem, vt interficiam hominem, etiam si cum iuramento firmiter ex parte iurantis, non tenet: quia non potest quis se ligare ad peccatum, nec contra bonos mores, si contineat turpitudinem, ex parte recipientis solum obligat, licet post solutionem possit ab eo repeti, quod turpiter accepit, Abb. in c. pacto, de pac.

Turpe, vel turpis rei.

PALLOR.

PAllor, trepidatio, & similia faciunt inditium ad torturam, secundum Bar. in l. de minore. ff. de quaestio. & ratio est, quia cordis dispositio magis apparet in facio, qua magis vrgent omnes sensus, quam alias partes, secundum autem Franc. Brun. pallor & similia non faciunt inditium ad torturam, nisi sit aliud inditium dictum pallorem associans: huiusmodi

modi enim accidentia in reo sunt multum arbitraria in iudice, consideranda nanq; est qualitas personæ, quia sunt aliqui ita timidi, vt quam primum videant se ante iudicem fama rigorosum, præ nimio timore immingant. vide Fran. Cason. de pallore, & simil. nu. 1. & 3. Bofium. in pract. tit. de iudicij & confide. ante tor. nu. 4.

P A P A.

Iurisdic-
tio
Papæ.

Papa in terris Imperij (quod secundum communem opinionem pendet ab Ecclesia) habet iurisdictionem, si non actu, saltem habitu Felix in e nouit. de iudi. super glo. in ver. iurisdictionem nostram, & ideo propter hanc iurisdictionem posset summus Pontifex, vel eius delegatus citare sine literis subsidiâlibus in terris imperij subditum Imperatoris, vt per Bárt. in extrauaganti ad reprimendam, in ver. per edictum. & Arc. in cons. 158. Abb. in c. nouimus, de ver. sig. ver. vide ne incurras irregul.

Habet etiam potestatem Papa extra imperium suum quod actu exercet, in omnibus spiritualibus, quia in his omnes sunt suæ iurisdictionis, in c. nouit. de iud. & in c. causam querit. qui si sint leg. & ideo potest iurisdictionem exercere in quemlibet etiam non subiectum suum vbiq; quo ad hoc, vt sit habilis ad spiritualia illa, c. per venerabilem, qui si sint leg. Quæ autem sit iurisdic- tio Papæ, vide per Card. in c. ne Romani. §. irritum, in quinta quaestione. de elect.

Papa in concernentibus decorem Christianæ religionis habet in laicos iurisdictionem. Abb. in c. personas. de testi.

Papa & Imperator in causa propria possunt esse iudices. Abb. in c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inuti. & hi cum cæteris Principibus auctoritatem iurisdictionis, non autem proprietatis habent in bonis subditorum. Abb. in c. si diligenti. de præscriptione.

Papa contra Concilium, & alium Papam ordinat, & disponit siue dispensat quæ sunt morum, non autem quæ sunt fidei, vt alicut. dist. 27. secundum glo. & etiam quandoque contra Apostolum, & Euangelium, vt in numero testium licet non dispense contra mentem secundum Inno. vide c. proposuit, de concess. præb. & c. literas. de resti. spol.

Succes-
sorem
eligere non
potest.

Papa non potest eligere sibi succes-
sorem, vt not. glo. 3. q. 1. & Archi. in c. si transitus, dist. 71. per Io. de Ligna. in cle. ne Romani. de elect. & ratio est, quia electio refertur ad tempus, in quod non est futurus Papa, vnde quemadmodum tunc non possit, ita nec nunc. Nam paria sunt aliquid gerere tempore inhabili, & non gerere, vt in l. quod spof. C. de donati. ant. nupt. facit e. de vxore, de sepulchris, vide ibi notata.

Si in heresim
labatur.

Papa si de heresi suspectus, vel hæreticus inueniatur, per Inquisi-
torem non potest puniri, neque inquiri, qui cum sit eius delegatus, & consequenter inferior in suum superiorem nullam habet iurisdictionem,

vt 1. d. c. Inferior. & ff. ad trebell. l. à quo. Quis autem sit illius iudex, vide Archid. in c. fidei. de here. lib. 6. vide etiã Bullam Pauli eius nominis Quarta de tali materia diffusè loquentem, quam registraui in directorio nostro nouo in parte sexta.

P A T E R E.

Patere dicitur id quod constat per præsumptiones. vt l. licet. ff. de lega. Abba. in c. ad nostram de empti. & vendi. vbi dicitur quod vsurarius conuincitur per solas præsumptiones vrgentes, & vide bonum textum in c. cum in diocesi. de vsuris.

P A T E R.

Pater quandoque obligatur pro filio. c. 1. de deli. puer. Et an filio condemnato fiat executio in bonis paternis sine vilo processu. vide Abba. in c. 1. de spon. impub.

Pater priuatur patria potestate denegando alimenta filio. Abba. in c. 1. de infami. & langui. expo.

Patri, & fratri hæretico in necessitate filius magis tenetur benefacere, quàm alij catholico, ceteris paribus. in c. In cos qui. de hære. Abba. ibi. & in c. si quis.

Nota tamè vt dicit Io. de Tur. Cre. super. c. non satis. di. 87. qd ad sustentationem patris infidelis tenetur filius, dummodo non sit in damnum & subuersionè fidei, & Ecclesiæ, & qd ipse pater ex hoc non fiat deterior quo ad Deum, quia in his casibus non teneretur cum filius sustentare: dicimus enim qd æqualiter indigentibus extraneo fideli, & patri infideli, si posset ambobus subuenire, præferendus esset pater infidelis extraneo fideli, quia in necessitate cum omnia sint indigentium iure tamen naturali magis patri tenetur filius quàm alij, tum quia ab ipso dependet: & illi ex iustitia, ceteris autem ex misericordia tenetur. Arist. 8. ethic. dicit, qd obligatio erga parentes tanta est qd homo non potest reddere æquiualentem.

Rationandus in summa. tit. de hospitalitate. Pone qd pater tuus infidelis sit, & extraneus fidelis, egent ambobus, nec vtriq; sed alteri tantum potes subuenire, quem præferes? Respõdet, Nota qd opinio celebris est partem esse præferendum extraneo in exhibitione nutrimenti, extraneum vero patri in dilectione. Ar. 3. dic. primo patrem, & hoc si æqualiter indigent, idem Goff. & Host. in c. non satis. di. 82.

P A T R O N V S.

Patronus vergens ad inopiam, an indistinctè alimentari debeat ab ecclesia, vide Abba. in c. nobis de iure patro. & ibi an mulier infidelis, hæreticus, iudæus &c. acquirat ius patronatum.

delicto, etiam si custodit vestimenta delinquentium. Qui perseuerat diutius in peccato, diutius est puniendus. Abb. in c. si dignum, de homicidio.

Peccatum in dignitate cõstitui.

Peccatum quanto est in maiori dignitate datur maior pœna, in dubio namq; præsumitur magis contemnere, qui habet dignitatem maiorem, quia magis ingratus. In foro tamen contentioso corporali pœna plus punitur rulticus, quàm nobilis, & habens dignitatem, in pecunia e contra. Abb. in c. cum quidam, de iurciur.

P E C U N I A.

Pecunia quæ soluitur pro cõpositione, regulariter debet persolui fisco, quia ista compositio succedit loco pœnæ. l. senatus. §. si quis declarato rem. & §. sequen. ff. de iur. fisci. de iure tamen canonico in foro ecclesiastico, alio modo applicantur tales pecuniæ, quia illarum medietas applicatur Ecclesiæ, altera distribuitur inter pauperes, nisi Episcopus esset pauper, quia tunc posset illam medietatem pro suis indigentibus retinere. cap. præbyteri, de pœnis. 17. q. 3. qui subdiaconum, aliàs si iudex pecunias ipsas per se retineret, vel imbursement, teneretur crimine peculatus, & de arbitraria commissa. l. 1. 2. & 3. ff. ad l. Iul. repetund. & not. in c. seiscitatus, de rescrip. dicitur enim fisco applicanda ad differentiam illius, quæ applicanda est parti, quando sit priuata compositio, quæ sit per transactionem, l. tranfigere, C. eod.

Peculatus crimine quãdo teocatur iudex.

P O E N I T E N T I A.

Pœnitentiam, quæ sibi in iudicio fuit imposita omittens, vel renuens facere, habetur pro relapso, vel impœnitente, & sic pœna relapsi potest puniri. Io. de Imo. in clem. 3. de hære & ibi glo. & idem tenet Fede. de Sen. in consi. 156. quod incipit, Alexander Episcopus. & circa hoc Io. Cald. in c. literas, de præsump. recitat quæstionem de facto cuiusdam Senensis, qui fuit deprehensus in hæresi, & correptus, & postmodum fuit sibi iniunctum in pœnitentiam, vt non intraret ciuitatem per sex menses. Hic ante dictum terminum intrauit, propter hoc quærebatur vtrum esset relapsus, & vt hæreticus condemnandus, & sic in multis consilijs per multo doctores conclusum fuit, quodd sic, sed durum visum est. Vnde dicit ipse quodd quandoque imponitur pœnitentia, quæ directè est contra heresim, vt scilicet detestetur hæresim, & prædicet contra ipsam. Item quodd non conuerteretur cum hæreticis, & similia. & hoc casu si non obseruat tale mandatum, iudicabitur tanquam hæreticus. Quandoque imponitur pœnitentia, quæ non est contraria directè heresi, vt sciunare, peregrinari, & similia. si modo non obseruat hæc, non pro tanto dicitur relapsus, & sic fuit consultam secundum eam, qui ad hoc alleg. 30.

Durior sententia.

Relapsus
dicatur.

di. c. fi. & purg. cano. cap. inter sollicitudinem. Breuiter dicimus quod tunc dicitur relapsus, quando facit contra pœnitentiam illud, quod non sit dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. & in alleg. cap. accusatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6. Et hoc videntur dicere Doctor. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. dicentes quod carcer datur in pœnitentiam, ne noceat alijs, vel eos inficiat, & vt appareat an ambulet in tenebris, vel in luce.

PEREMPTORIUM.

Peremptorium ante sententiam criminalem requiritur, vt si reus sit in carcere, sententiam ferri debeat ante eius faciem, & quod ita feruat totus mundus, alleg. Angel. & Bal. Bofsius in practica de citatio. nu. 8. Sunt tamen casus in criminalibus, in quibus non requiritur peremptorium, vt per Marian. in arti. 2. q. 12. ad fin. quod procedit ex vi commissio. nis. de quo tamen, id est per que verba, intelligatur sublata citatio, vide So cin. in cons. 263. & ne ignores qui sint citandi in his causis criminalibus, actor & reus citari debent. l. si accusatoribus. C. de accusa.

PERIURVS.

Periuus quis nõ est sine dolo, Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. & lege. Iason in l. si quis maior, & plenius in l. qui iurasse. ff. de iureiur. & ideo difficultas in materia l. si quis maior. excusat à periurio. Iason vbi supra. & Alex. in cons. 92. pri. vol. causa tamen quæ allegatur ad dolum excludendum, & sic periurium, debet probari fuisse sibi notum, & se motum fuisse ex illa, quia sibi fuerat dictum posse ita facere. Alex. in cons. vt supra.

Periuo amplius non est credendum, nec ei iuramentum deferendum, quia qui semel periuratus fuerit, nec in sua nec in alterius causa iuratos existat, dicunt Doct. 2. q. vlt. cap. paruuli, & ibi glo. cum concord. fal. alij. de accus. vnde dicit Alex. in l. 2. §. sed quod diximus. Si quis caut. Periuro non plus credi. fa. not. per Bal. in authen. ei qui. C. de bon. aut. iud. poss. Zasius consi. 9. pri. partis.

Non punitur
periuus.

Periuus non punitur periurio, si acquiescat, vel inquisitus de aliquo crimine respondeat cum iuramento, & contra veritatem dicat. Ita Alex. ad Bar. in l. 1. ff. de bon. eorum, qui ante sent. mor. sibi confci. Per dicta Bar. ibi reperio apostillam ad Abb. in c. 1. de testi. cogen. in qua allegatur dictum Alex. & dicitur paucos illud scire, & licet talis peccet, vt dicit Abb. & sequitur Felin. in c. cum P. de testi. cogen. attamen in foro contentioso non punitur, & ita practicatur. Ad quod etiam vide Putcum in tract. suo de iud. car. §. 2. vbi ad idem allegat Andream de Ufero, & facit glo.

glo. notabilis. in c. Ne quis arbitretur. 2. 2. q. 2. quæ vult vt mendacium benignitatis quod fit ad salutem alicuius, nõ sit peccatum mortale, & loquitur in parte, videtamen Bal. in l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtilit. publici. fateor quod torquetur propter mendacium, sed aliter (vt dixi) non punitur. Hæc Bossius in pract. tit. de periuris.

Mendacium
benignitatis.

P E R S E V E R A N T I A.

Perseuerantia in dicto, etiam in morte non operatur, vt plusquam velint leges sit credendum, sed ideo fit vt magis quiescat animus. Bos. in pract. tit. de indicatijs & confid. ante torturam.

Perseuerantia in confessione, præcedente promissione impunitatis à Iudice facta, debet esse sine repetitione eiusdem promissionis; imo admonito confessio quod nulla sit habita ratio talis promissionis ad hoc vt valeat, aliter esset error nouissimus peior priore, & militante eadem ratione in perseuerantia, quæ militabat in confessione principali, non potest super ea fieri fundamentum, sicut dicimus in confessione tormentis expressa, vt not. Bar. in l. 1. §. Diuus Scuerus. ff. de quæstionj. Et per Doctores in §. Celsus. co.

Promissio im-
punitatis cõ-
fessio nõ pro-
deit.

Perseuerantia requiritur non solum in confessione rei, sed etiam in dicto testis, quia testis qui potest torqueri iux. l. ex libero. ff. de quæstio. & ibi Bart. tortus debet perseuerare in suo dicto, aliter de eo non fit fundamentum, Bart. in l. pen. ff. de quæstio. Socin. in consi. 253. Angel. l. fin. C. de quæstio. Adde tamen, & valde notabiliter ambabus conclusio- nibus, tam quando præcedentibus indicatijs sequitur confessio in tortura, quàm etiam quando sine indicatijs, quod non solum procedunt in confessionibus tortura extortis, sed etiam dolo Iudicis: quia si præcedebant indicia requiritur perseuerantia: si non præcedebant, centum perseuerantia nihil videntur prodesse. Ioan. de Imol. si illum consideras in consi. 109. dat exemplum in casu super, consuluit, quando reus negauit, deinde confessus est, Iudice sibi dicente vt fateretur, quia promittebat liberationem, nec aliter erat modus quo liberari posset, & in idem incidit. Puteus in suo tract. car. 92. ver. sequitur quæstio quotidiana, & Marfil. in repertorio suo singul. 20 f. & in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. Et quia materia hæc est admodum vtilis, sed male declarata, ideo nota duplicem esse quæstionem.

Tam in reo
quàm in testi-
bus requiri-
tur.

Prima quarum est, an promissio liberationis quæ fit reo si fatetur delictum, valeat & sit seruanda.

Secunda, an saltem confessio talis nulla reddatur vel teneat.

Circa primam dic, quando Princeps promittit reo impunitatem, si fateatur delictum, vel Iudex ipse nomine Principis habita licentia ita promittendi à Principe, talem promissionem esse seruandam, & hoc per-

Promissio li-
berationis quæ
teneat.

272 *Persona dignitas, Pertinacia, Physionomia.*

Hosti etiam
est seruanda
fides.

tum in Epistolas, inter claras. C. de Sum. Tri. ubi inquit textus nihil esse quod magis prefulgeat in Principe quam recta fides. Hinc est quod Princeps tenetur seruare fidem etiam hosti, ut not. in l. conuentionum. ff. de pact. & in l. 1. §. Non fuit. ff. de dolo. Facit etiam textus. in c. decet. de reg. iur. lib. 6. Facit insuper, quod omnes contractus facti cum Principe habent naturam bonæ fidei, quia in Principe maxime debet exuberare bona fides. Bal. in tit. de pace Constan. in ver. supra verò. Et Iaso. in l. cum fundus. ff. si certum pet. Et ideo etiam si pactum nudum sit coram Principe, habet executionem paratam. Alex. in l. iuris gentium. §. sed cum nuda. prope fin. ff. de pact.

Confessio sub
promissione
facta valet.

In iudice vero fatetur promissionem non tenere, quia nec etiam potest promittere, licet sit publica persona. l. ius publicum. ff. de pact. ubi Iason in specie ampliat etiam in publica persona: pertinet enim hæc impunitatis promissio ad solum Principem, imo ad summum siue supremum. l. relegati. ff. de penis. Hinc oritur quæstio an confessio taliter expressa valeat ad hoc, ut si reus non possit se tueri vigore promissionis, saltem vigore nullitatis dictæ confessionis possit se tueri. Et dic regulariter talem confessionem debere existimari valida, secundum Doctores magis communiter, & hoc sine dubio quando Iudex dixit, narra mihi veritatem, quia nihil mali eueniet tibi, iuxta d. textum in §. plurimū, & Bar. ibi. sed si etiam promittit quod liberabitur, adhuc magis communis est non valere, quando ultra dolose agendo non procedit. Vide Decium, & Apostil. ibi in d. uel ea est natura, & cognosces quod tenet confessio etiam in hoc ultimo casu, & ratio est potissima, quia Iudex etiam ita potuit fingere ad veritatem erucendam, iuxta notata in d. §. plurimum.

PERSONÆ DIGNITAS.

Personis summæ dignitatis an credatur sine iuramento, vide Alex. in conf. 178. 2. vol. dic tamen quod est speciale in Episcopo, ut non teneatur tangere scripturas quando iurat. vide Abb. in consi. 68. 2. vol. & Bossum in pract. tit. de oppositio. contra test. nu. 82.

PERTINACIA.

Pertinacia. Vide in ver. Hæreticus, nu. 18.

PHYSIONOMIA.

Physionomia mala arguit inclinationem & procliuatatem ad scelera, sicut enim à bona bene præsumitur, sic à mala male. Bal. in l. 2. C. quorum appellatio non recip. Ecclesiast. cap. 19. Ex visu cognoscitur vir, Et
Isai. 3.

Isai. 3. agnitio vultus eorum respondet eis. Sed ex his præsumi potest in genere, non autem in specie de aliquo delicto, nisi alijs concurrentibus, licet Paris de Puteo dicat per physionomiam bis iudicasse. vnde dicunt alij, q̄ si plures rei sint torquendi, incipiendū est ab habente malā physionomiam. sed dic̄ q̄ aliqualem præsumptionem facit, non certitudinem, iuxta illud 1. reg. c. 16. Ne respicias vultum eius, quoniam abiectum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico.

POCVLA AMATORIA.

Pocula amatoria mulierē tradere suspectum de hæresi vehementer nō reddere dicit Vlricus in quā facit in cōf. 206. vbi quæritur an Io. de Poliaco qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus vehementer de hæresi. Et concludit sic. Soritilegia simplicia, vel propter conscientiam hostiam non consecratam, tanquam consecratam, populo tradere. vel etiam amatoria pocula mulieri porrigere, manifestam hæresim non sapere constat ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. & de primo apparet in rubrica, & in nigro, extra de sortilegijs, & in c. accusatus, de hæz. lib. 6 secundo autem habetur in c. de homine, extra de celebr. missarum, & de tertio, in l. si quis, ff. de pœnis.

Hostiam non consecratam pro consecrata tradere.

P O E N A.

Pœna differt à multa. l. And. §. 1. ff. de ver. sig. & l. si qua pœna eo. & inter ceteras est hæc, quod à multa etiam appellatur, à pœna autem non, d. l. si qua. quod intellige nisi multa ex vera contumacia processisset, secundum Decium, in l. Sancimus. C. de iud. per reg. l. properandum. §. cum autem, C. de iud.

Multa differt à pœna, & quomodo.

Pœna si apponatur à iure ipso facto propter aliquod delictum commissum, nunquam est locus illi pœnæ, nisi illud delictum sit consummatum, quantumcunque fuerit inchoatum, licet exaordinarie possit puniri, quia delictum inchoatum, pœnā tamen à iure positā nō potest puniri. Io. And. in reg. odia, de reg. iur. l. 6. in mercur. Abb. in c. cum in cunctis, de elect. in reg. odia, de reg. iur. l. 6. in mercur. Abb. in c. cum in cunctis, de elect.

Iuris pœna delictum consummatum requirit.

Pœna, vbi est à iure statuta, non debet iudex ab ea recedere, vbi vero non est statuta, tunc arbitrio iudicis imponenda est. in c. de causis, de off. deleg. Abb. in cap. In archiepiscopatu. Sed nota quod licet pœna omnis in Principe sit arbitraria etiam post latam sententiam, id est indulgento, vt C. de sen. pass. per totum, & l. rescripta. C. de prec. imp. offic. quia princeps est absolutus legibus. l. princeps. ff. de legi. Pamen lex potest intelligi duobus modis, aut de legibus per eum conditis, aut prædecessoribus suis. primo casu res est clara nisi de honestate, & idem dicto de Papa, Doctores in c. 1. de cons. Sed an subiaceat statutis ciuitatis,

Pœna quomodo in Principe sit arbitraria.

In 3. articulo de archiepiscopo

dic non subiacere etiam de honestate, Card. in conf. 2. Felin. in d. c. 1. vi-
de Bofium in pract. tit. de Principe, & privilegij eius, n. 82. In iudice
autem mutatur plus, & minus ex causa, ita habetur per l. hodie. ff. de pec-
nis, & in l. quid ergo. & vide Lud. Ro. in conf. 129. quia pulcre dicit. &
hoc est verum tã de pena à lege, vel statuto posita, quàm de pena ex con-
suetudine, vt per Marfilium in singulo suo. 182. & cum hoc sit generale in
omni iudicio, & in omnibus criminibus, vt in l. quid ergo. §. pena gra-
uior. ff. de his qui not. infam. & l. & si feuerior. & l. si possidionu. C. ex qui-
bus cau. infam. irrog. id etiam in crimine hæresis, quum regula hæc non
inueniatur violata in hoc crimine, nec exceptuata, & not. Marfi. in d. suo
sing. quia videtur velle quod hoc liceat etiam Iudici inferiori. Bal. in l. si
feuerior. C. ex quibus cau. irrog. infam. Ab in c. reprehensibilis, de appella-
tio. vide infra in ver. Relaxare.

In augendo,
vel minuendo
penam consi-
deranda.

Quæ autem sint qualitates considerandæ, vt augeri, siue minui possint
penæ, docet textus in Laut facta, vsque ad fi. ff. de pecnis. & ponit causas
septem sine consideratione d. text. Felin. vbi latissime de hac materia, in c.
qualiter, & quando. §. ad cognoscendum, col. 6. & sequē. de accusa. & vide
Alex. in d. l. & si feuerior. Et ætas, siue quis sit iuuenis valde, siue admo-
dum senex, est iusta causa immouendi penam, vt per Dec. in l. scire in om-
nibus, ff. de reg. iur. Maxima etiam pericia in aliquo artificio, vel professo-
re literarum, est iusta causa l. ad bestias. ff. de pecnis, & facit l. sed & repro-
bari, in ver. valde tamē disciplinatos, de excu. tut. & ideo Host. in c. de cau-
sis, de off. deleg. dixit, quod vbi veniret abscidenda lingua, vel manus ex
aliqua lege vel statuto propter aliquod delictum, si egregius orator, vel
poeta, vel pictor tale delictum comisset, non deberet pictori abscidi ma-
nus, neque poetæ, vel oratori lingua. ad quod conferunt dicta Barba. in
rubr. de reb. Eccle. non alien. vbi loquitur de statuto, quod forensis non
possit ingredi collegium, vt non habeat locum in aliquo eminentis scien-
tiæ. Adde quod hæc conclusio procedere in sententia ipsi nō potest, quia
tunc requiritur remissio Principis, Dec. in §. 1. col. 1. in cas. si clericus, de
iudi. & Felin. post. Inno. in d. §. ad corrigendos. post sententiam autem
penam augere, vel minuere Iudex non potest. l. acta §. 1. ff. de re iud. ibi
Doctores. Zasius in singul. super intellectu d. legis, lib. 2. Mitigare, vel
mutare citra alterius præiudicium, an possit, vide Abb. in c. nisi specialis.
de off. deleg.

Duplicata pe-
na quando.

Pena duplicatur duplicatis delicti qualitatibus. Bar. in l. sanctio legu. ff.
de pecnis. sed pena secunda duplicati criminis in pecuniariam mutatur, in c.
1. de pecnis.

Pena semel
imposita nō
reiteratur.

Pena si semel imposita est alicui pro suo delicto ab aliquo Iudice, is
amplius vexari non debet ab alio Iudice, quia Deus non bis iudicat in-
idipsum. C. de accusa. l. qui de crimine, & ibi Angel. & Salicet. & intellige
hoc si Iudices sunt eiusdem ordinis, scilicet ambo seculares, vel ambo
ecclē-

eclesiastici, quia si diuersi sunt, hoc fallit, quia blasphemix iure canonico imponitur pœna pecuniaria, & personalis. c. statuius, de maled. iure vero ciuili vltimum supplicium, vt in aucten. vt non lux contra naturam. Vide Siluest. in ver. Iudex. §. 2. pattic. 4. pœna. §. 24.

Pœna vbi non est à iure determinata, arbitrio Iudicis intelligitur esse relicta, nam Iudicis arbitrio relinquatur, quod expressum in iure non inuenitur. C. de causis, de offi. deleg. & l. 1. ff. de iur. delib. & per Marfil. in prac. crim. §. occurrit. nu. 11. & 12. & à contrario sensu, vbi à iure, vel statuto pœna est expressa, nil operatur arbitrium Iudicis, si quidem à iure non poterit recedere Paul. de Cast. in l. certo generi. §. si totus. ff. de ferui, rust. pra. in fi. quia deficiente lege consuetudo succedere debet, quia consuetudo dicitur altera lex, pœna, vbi in iure non est expressa, debet apponi consuetudinaria, quam excedens Iudex dicitur modum excedere. tex. iuncta gl. in l. hodie. ff. de pœnis. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. sed consuetudine cessante venit arbitrium. C. de causis, de offi. deleg. Abb. in c. licet, de pœnis, verb. vlt. Vbi igitur deficit ius in corrigendis vitijs loci consuetudo in modo sequenda est, nec noua introducenda est consuetudo, maxime si inde scandalum oriatur, quia non sunt facienda mala, vt eneniatur bona. Rom. 7. Et nota qd si apponatur pœna à iure ipso facta propter aliquod delictum, non est locus illi pœna, nisi illud delictum sit consummatum, quantumcumq; fuerit inchoatum, licet extraordinarie possit puniri, quia delictum inchoauerit. singulare fuit dictum. Io. And. in regula. odia. de reg. iur. lib. 6. in mercur. quod refert, & sequitur Abb. in cap. cum cunctis §. clerici. de elect. & dicit probari ex illo textu, iuncto c. perpetua, de elect. lib. 6. Et nota etiam quod pœna ipso iure imposita afficit delinquentem quantumcumq; occultum, glo. in clem. 1. de hære. & Abb. in c. si. de hære. scilicet in conscientia, non tamen quantum ad pœnas in iure contentas, si sit occultum delictum, scilicet tantum in animo. Vide supra in ver. Hæreticus occultus.

Pœnam licet non mereatur quis propter solam cogitationem, vt l. cogitationis. ff. de pœnis, & c. cogitationis, de pœni. dist. 1. fallit tamen in crimine hæresis, quæ sola voluntate committitur, c. excommunicamus. 1. §. credentes, de hære. glo. in ver. eo ipso, in cle. 1. de hære. Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cler.

Pœna corporalis propter penitentiam in delictis consummatis maxime atrocioribus non tollitur. l. qui ea mente ff. de furtis. & ibi Bart. l. quis sit fugitiuus. ff. de dil. edict. l. pen. ff. vi bonorum raptorum, sed in crimine hæresis aliter est. Nam per spontaneam confessionem mediante abiuratione vitatur pœna mortis. l. Manichæos. C. de hære. ibi. delicti veniam penitentibus damus. l. si. in fi. C. de sum. tri. & si. catho. c. ad abolendam de hære. ibi. nisi continuo post deprehensionem, & ibi confessum ad fidem confugerit, & ibi vide Doctores.

Arbitria quando.

A iure recedere non licet.

Consuetudo legi succedit, deinde arbitrium.

Consumatio delicti quando acquiritur.

Etiam occultum pœna afficit.

Arbitrium iudicis iuri consonum esse debet.

Iudicis statim non obediens pœnam non incurrit.

Impœnitentiũ, & relapsorum pœna.

Quibus, & quõ gremiũ ecclesiæ omnibus peteat.

Hæreticorum pœna.

Qua pœna autem de hæresi suspecti, vel etiam ipsi hæretici ad fidem redeuntes puniri debeant Iudicis arbitrio, vide per Siluestr. in verb. hæresis, 2. §. 9. in si. habeas tamen tu Inquisitor Deum præ oculis ac iustitiã, quia arbitrium Iudicis debet esse iuri, & æquitati consonum.

Pœna statim non incurrit, qui iudicis præcepto aliquid fieri, vel non fieri præcipientis non obedit, ut puta si præcipiat Inquisitor alicui existẽti in eius carceribus, ne cum aliquibus loquatur sub pœna conuicti, si cõtrauerit, non statim dicitur conuictus, quia illa pœna fuit comminatio quædam de pœna infligenda, ut not. Spec. in tit. de execu. sent. §. 1. & habes gl. in c. 2. de matri. contra. cõtra. inter. Eccl. & in c. 1. de eo qui for. ord. re. ce. & in c. sicut tuis, de simo. & in c. dura. de crim. falsi. & ibi Abb. & in c. salonitanæ, di. 63. & ibi Doctores.

Pœna hæreticorum impœnitentium, seu etiam relapsorum pœnitentium est, quod sine vlla audientia igne comburuntur, Ioannis 15. Si quis in me non manserit mittetur foras, & in ignem mittetur, & ardet, & per Host. Io. And. & Abb. in c. Ad abolendam. de hære. & c. excommunicamus 2. de hære. de iure autem ciuili eis imponitur pœna vltimi supplicij, ut in l. in ver. Arriani. ver. Manichæos, & l. seq. C. de hære. Per vltimum autem supplicium mors intelligitur naturalis l. vltimum supplicium. ff. de pœnis. Consuetudo etiam est ut igne comburantur, ut plene per Paulum Grillandum in tract. de hære. q. 7. vbi ponit pœnas indictas à iure canonico, & ciuili contra laicos, & ecclesiasticos. Carer. in tract. de hære. nu. 132. & si sunt clerici debent degradari, ut in d. cap. Ad abolendam, de hære. quod si quis dicat Ecclesiam nunquam claudere gremium suum ad illam redeuntũ, & sic pœnitentibus & relapsis non debet misericordia denegari. respõdetur, quod ad spiritualia, scilicet collationem pœnitentię, & eucharistię non claudit vlli gremium Ecclesia. Vide Bosium in pract. tit. de hære. sed bene claudit quo ad temporalia, ut in c. super eo. de hære. li. 6. scilicet ipsis impœnitentibus, vel etiam pœnitentibus relapsis, quibus vitam non relinquit, nec officia, nec dignitates, nec bona ipsa, ut per Gemin. & Docto. in d. c. super eodem.

Pœnas multas incurrunct hæretici. & primo ipso facto sunt excommunicati, ut in c. excommunicamus, de hære. & c. Ad abolendam.

Secundo, ab omnibus debent euitari, ut d. c. excommunicamus, & nemo cum eis debet habere negociationem, nec in domo, nec in terra sua eos tenere, vel fouere. c. sicut air, de hære. & ibi Doctores.

Tertio, omnia eorum bona mobilia, & immobilia sunt à die commissi criminis confiscata, ut in c. cum secundum, de hære. lib. 6. & c. vergentis, cõ. titu.

Quarto, etiam quod esset Papa ab omni dignitate debent deponi, siue sint laici siue clerici, ut di. 40. c. si Papa, & 24. q. 1. cap. qui contra pacem. & omnibus beneficijs, & officijs spoliari. & ipsi ac eorum credentes, fauto-

fautores, receptatores, ac defensores, ipsorumque filij vsque ad secundâ generationem nullum ecclesiasticum beneficium, vel officium publicum possunt adipisci, vt c. 2. de hære. lib. 6.

Quinto, si quis ad preces hæretici, vel fautoris, & aliorum similium dignitatis, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia scienter est adeptus, ipsis est priuatus ipso facto, & inhabilis ad similia in posterum, si vero ignoranter, solû sic habitis est priuatus, c. quicumque. eo. tit. lib. 6.

Medio hæretico beneficio obtinens.

Sexto, filij eorum ipso facto à die commissi criminis sui iuris efficiuntur. vnde emancipatio eorum facta post commissum crimen non valet, etiam quod adhuc non esset sententiatum contra patres hæreticos, vt in d. c. Quicumque. de hære. lib. 6.

Emancipatio post commissû crimea non valet.

Septimo, vxores scienter cû eis contrahentes perdunt dotes ipso facto, nõ autê si ignoranter, licet postea scriuerint, vt in c. Decreuit eo. tit. li. 6.

Quando, & quò dotes perdunt hæreticorû vxores.

Octauo, nõ possunt ipsi, nec eorum credentes, defensores, vel receptatores appellare, vt in c. vt Inquisitionis. de hære lib. 6.

Contra hæreticos qui admittantur.

Nono, quia contra hæreticos, & alios prædictos admittuntur excommunicati, participes criminis, infames, & omnes alij, præter capitales inimicos, vt in c. in fidei fauore, de hære. li. 6. & officiales, si requisiti fuerint ab Episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum delegatis, & licite possunt requiri, vt in c. Præsidentes, de hære. lib. 6.

Hæreditate carent hæretici.

Decimo, siue sint coniuncti, siue extranei non possunt hæredes institui, nec eis aliquid relinquendum, vt in c. si quis Episcopus. de hære. & oppositum facientes, si sunt clerici, vel etiam Episcopi, sunt excommunicati etiam post mortem, vt in d. c. notatur.

Vassalli hæreticorum absoluuntur.

Vndecimo, eorum vassalli absoluti sunt à debito fidelitatis, & totius obsequij, & quicumque alij aliqua alia obligatione astricti, vt f. a. n. l. i. liberti, & huiusmodi ipso facto liberantur, vt notatur in c. si. eo. tit.

Duodecimo, morte plectuntur, vt in c. excommunicamus, eo. tit.

Sepultura carere debent hæretici.

Tertiodecimo, nullus clericus debet eos ecclesiasticæ sepulturæ tradere, nec eis ecclesiastica sacramenta ministrare, neq; cleemosynas, vel oblationes eorum recipere, aliter clericus suo officio priuandus est. regulares autem sua priuilegia amittunt in illa diocesi, in qua contrafecerint, vt in c. excommunicamus 1. de hære. in fin. imo hodie quicumque eos ecclesiasticæ sepulturæ tradiderit, ipso facto est excommunicatus, per c. quicumque, eo. tit. lib. 6.

Aduocatis, & tabellionibus priuantur hæretici.

Quartodecimo, nullus tabellio publica instrumenta, vel scripta pro eis, vel credentibus, vel fautoribus, vel alijs similibus facere potest, nec potest aliquis aduocatus in aliqua causa eis patrocinari, aliter sunt ab officio suspecti, & perpetuo infames, vt in c. si aduersus, eo. tit.

Quintodecimo, sunt infames l. 1. in fin. C. de iur. tri. & si. eat. & ibi Bar. & l. Cassius, de senat. quare nõ possunt esse testes contra catholicos, nec eos accusare. l. q. 1. diffinimus, Spe. tit. de accus. l. 1. vers. ut excipitur

Infames sũt hæretici.

quod est hæreticus. l. quoniam. C. de hære. Spec. titu. de test. vers. quid de portantibus, & vers. item quod est Iudæus.

A quocūque percusi possunt hæretici. Sextodecimo, possunt à quocūque percuti, & occidi, vt per Felin. in c. si. de hære. & gl. in c. si quis Episcopus, eo. tit. & in auſten. Gazarenos. Intellige hęc pœnam si sunt ab Ecclesia publicati pro hæreticis, aliàs non. Vide Carer. in tract. de hære. nu. 148.

Instabiles sūt hæretici. Decimosextimo, non possunt testari etiam ad pias causas, vt per Felin. in c. si quis Episcopus. de hære. nec legatum, nec fideicommissum, nec hereditatem possunt habere, vt in l. fin. C. de hære. etiam si est filius, vt per Fel in d. c. si quis Episcopus.

Decimo octauo, facta monitione nisi corrigantur, non licet cum eis conuersari. c. dixit Apostolus. 24. q. 3. Et 24. q. 4. c. quæ dignior. & c. omnis qui, cum sequen.

Ab hæretico ordinatus qd. Decimonono, ab hæretico ordinatus deponendus est, & ordinatio nulla redditur. c. ordinationes 9. q. 1. & c. 1. & 2. de schismati. iunctis dictis per Abb. in rubr. eo. tit.

Contractū cū hæretico matrimonio nullum. Vigesimo, matrimonium scilicet cum hæretico contractum non tenet. Spec. in tit. de diuor. vers. eodem modo. & in c. decreuit, eo. ti. li. 6. licet (vt supradictum est) superueniens hæresis separet tantum quoad torum. Spec. in d. tit. de diuor. vers. Item fit.

Vigesimo primo, sunt æternaliter damnati, nec eis profunt suffragia mortuorum, vt in cap. firmissime, eo. tit. & ibi Abb. & alias pœnas incurrun hæretici, de quibus per Carer. in tract. suo de hære. à nq. 132. vsque ad nume. 158.

Redeūtes hæretici pœnas omnes non euadunt. Pœnas contra hæreticos inflictas non euadunt hæretici etiam quod redeant ad fidem, & ad gremium Sanctæ Matris Ecclesiæ, sed tantum de iure euadunt pœnas spirituales, & ad animam concernentes, & similiter pœnam ablationis vitæ corporalis. vnde Abb. in c. ad abolen. de hære. ait, tantum vitam eos recuperare per reuersionem, scilicet spiritualem, & corporalem. de consuetudine tamen eis etiam ex misericordia relinquuntur bona temporalia, vt vitam sustentare valeant. & successiue etiam cum eis plus, vel minus dispensatur quo ad alias pœnas, c. vt commissi. de hære. li. 6. dum recipiuntur autem communiter ad carceres perpetuos condemnantur, iuxta c. excommunicamus 2. eo. tit. & imponitur ex consuetudine quod portent crucem, vel scapulare rubeis crucibus insignitum per aliquot annos.

Carcer perpetuus est pœna hæretici ordinaria.

Item quod præsentent se super hostium talis Ecclesiæ cum candela accensa in manibus. Item quod ieiinent tali, & tali die. Item quod præsentent se semel in hebdomada, vel mense. & alia multa possunt imponi secundum qualitatem delicti, personæ, & scandali, vt in directorio antiquo in formis sententiarum habetur. Quomodo autem Ecclesia dispense cum talibus plus, vel minus, vide Siluestr. in ver. hæresis. 1. nu. 14.

Pœnas

Pœnas multas incurrunt credentes, vel fauentes hæreticis, siue eos defendentes, vel receptantes. Primo omnes tales ipso facto sunt excommunicati, vt in c. excommunicamus. primo de hære. §. credentes. Secundo omnes tales sunt de hæresi vehementer suspecti, vt per directorium antiquum in c. vehemeter suspectis, & si per annum excommunicationem sustinet ex tunc ipso facto sunt infames, nec ad publica officia seu consilia, nec ad alios eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium debent admitti, nec testamentum condere possunt, nec ad alicuius hæreditatem succedere. nullus quoque super negotio aliquo, sed ipse alijs cogitur respondere. si Iudex est, eius sententia non valet, si aduocatus, non admittitur ad patrocinium. si tabellio, eius non valent instrumenta. Vide quæ diximus supra in ver. notarius. si clericus est, ab omni officio, & beneficio debet deponi. clerici quoque talibus exhibentes ecclesiastica sacramenta, vel eos ecclesiasticæ sepulturæ tradentes, aut eleemosynas, vel oblationes eorum recipientes priuari debent officio suo, ad quod sine speciali indulto sedis Apostolicæ non restituantur. similiter & regulares quorum priuilegia in locis illis non obseruantur, vt in d. c. excommunicamus. sunt etiam excommunicati eos sepelientes, vt in cap. quicumque. de hære. lib. 6. & est tradere ecclesiasticæ sepulturæ, secundum Archid. in d. cap. quicumque tumulare in cœmeterio Ecclesiasticæ, vel alibi ad modum Christianorum, scilicet cum crucibus, & psalmis, & orationibus. filij etiam talium fautorum, & receptatorum, vel huiusmodi, excluduntur ab omnibus officijs, & beneficijs, & actis legitimis vsque ad tertiam lineam generationis paternæ, & vsque ad secundam maternæ, vt in c. 2. & c. filij, & c. statutum de hære. li. 6. vide carer. in tract. suo de hære. nu. 162.

Credentium, vel fautorum pœnar.

Ecclesiasticæ sepulturæ tradere quid sit.

Pœna mortis quandoque in iure canonico reperitur expressa, exponitur pro sententia excommunicationis. Abb. in c. per venerabiles. qui si. sint. leg. Pœna mortis in iure canonico quid sit.

Pœnæ capitales tres, & non capitales quatuor sunt. Capitalium prima est mors corporis, quæ multis modis imponitur. I. Aut damnatio. §. vita, & l. capitalium. ff. de pœnis. Secunda pœna capitalis est proxima morti, & dicitur mors ciuili, puta si quis damnatur ad metallum, quia perdit ciuitatem, & libertatem effectus seruus pœnæ l. quidam ff. de pœnis. & ideo censetur quodammodo mortuus l. seruitatem. ff. de re iudi. Tertia pœna capitalis est deportatio, & hi deportati non libertatem, sed tantum ciuitatem perdunt. d. l. quidam. perdunt isti ea quæ sunt iuris ciuili, non ea quæ sunt iuris gentium.

Capitales pœnæ quæ sunt.

Pœnæ vero non capitales per quas non perditur libertas: nec ciuitas, sunt quatuor. Prima quarum est relegatio. l. relegatorum. ff. de interdi. & releg. Secunda est infamia. d. l. aut. damnatum. Tertia est dignitatis amissio, vel ad dignitatem, vel officium interdicta as-

piratio. Quarta verborum experimentum. l. si quis forte. §. fin. cum l. seq. ff. de pœnis. & istæ sunt pœnæ de iure ciuili. diffusius vide Felin. in cap. qualiter, & quando, 2. de accusa. §. ad corrigendos. vbi declarat quando pœna dicatur capitalis, vel corporalis, ita vt quis non sit dimittendus fideiussoribus.

Vltimi supplicij pœna in pecuniariam commutari potest.

Pœna vltimi supplicij citra scandalum potest indeterminatè commutari in pœnam pecuniariam, vt in c. licet, de pœnis, vel vbi non habet causam commutandi, vel vbi agatur ad pœnam legalem per accusationem. l. 3. C. ne sacrum baptis. reite. & sic debet intelligi. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & l. hodie. ff. de pœnis. cessante tamen cupiditate.

Publica pœna rum corporaliu executio.

Pœnarum corporalium executio debet esse publica, & in locis publicis, vt vnius exemplo ceteri pertimescant, & vnius pœna metus sit multorum. l. capitalium. l. famosus. & l. aut facta. §. si. ff. de pœnis, & l. 1. C. ad leg. Iul. maiest. repetun. Card. in cle. 1. not. 12. & 14 de offi. ord. & c. disciplina, dist. 45. & 2. q. 7. c. quapropter. 1. o. q. 1. c. quia sacer. Paul. Gril. de relax. carcer. cap. 1. §. 3.

In atrocibus corporalibus pœna non curatur.

Pœnæ corporales in criminibus atrocibus non evitantur, etiam quod quis pœniteat, nam fur suspenditur, etiam quod furta restituat. l. qui ea mente. & ibi Bar. ff. de furtis. in causis tamen fidei, prima vice per pœnitentiam, si statim & sponte fiat conuersio, vitatur saltem pœna vltimi supplicij. c. ad abolendam, de hære. & l. Manichæos. C. eo. tit. Quare quod hæreticis prima vice parcantur, si ad fidem reuertantur, est contra legem communem. l. qui ea mente. ff. de furtis. Paul. Grillan. in trac. de hære. lib. 1. c. 5. §. 1. & 2.

Fideiussor in corporalibus pœnis seiciatur.

Pœna corporalis vbi debetur in causis criminalibus, nullus potest pro alio esse fideiussor, ita not. glo. in c. cum homo. 13. q. 5. & ratio est, quia proprii corporis nullus homo habet verum dominium. l. liber. ff. ad leg. aquil. & si fieret fideiussio non valeret, secundum d. glo. quam refert, & sequitur Ang. de Aret. in trac. malef. in ver. pro quibus Antonius fideiussit, in 1. vers. & ibi Aug. de Arim. in suis additio. Fallit tamen hoc si consuetudo sit in oppositum, quia tunc valet fideiussio, vt in d. glo. quam refert, & sequitur Lud. Ro. in sing. suo incipien. Tu scis, nu. 120. & Marsil. in prac. crim. §. attingam. nu. 9.

Defensionibus suis renūciare quis qm non potest.

Pœna corporalis si sit pro aliquo crimine infligenda, iuri suæ defensionis non potest quis renūciare. & ita docet Bar. in l. quis reum. ff. de custo. reo. & per Fel. in c. diligenti, de foro comp.

Pœnæ seu pœnitentiæ debent imponi secundum qualitatem delicti, personæ, & scandali, vt in c. sicut dignum, de homicidio. ff. de pœnis. l. aut facta. Et optime ad hoc facit Abb. in d. c. sicut dignum. Et debent pœnæ aqualiter temperari in puniendo eum qui dolore accensus deliquit. vt per Alex. in consi. 76. incip. visa inquisitione, in 1. vol. Abb. in cap. olim, de rescript.

Pœnam pecuniariam potest Iudex ecclesiasticus imponere, si magis timeatur quam alia spiritalis, cessante tamen cupiditate. c. Dilectus. de offic. ordi. Ioan. And. in c. 1. de homicidio. lib. 6. Abb. in c. Postulasti. de Iudæis. Et hæc potestas imponendi pecuniariam pœnam etiã Inquisitoribus est concessa per extrauagantem Innocentij quæ incipit. Super extirpatione. vbi expresse dicitur quod possunt pœnitentias pecuniarias imponere, & eas exigendo expendere in sustentationem sui officij. Vide Zanchinum c. 19. cum suis additionibus. Aduertat tamen prudens Inquisitor damnans aliquem tanquam hæreticum, ne condemnet illum in certa pecuniæ summa, vel quantitate, & hoc duplici ratione. Et primo quia ex quo damnat eum tanquam hæreticum, maxime si sit relapsus, vel impœnitens, omnia bona illius ei veniunt auferenda, vnde partem quærere videretur, qui totum auferre potest, & debet. Secundo quia ex quo damnat illum de hæresi, & tanquam hæreticum, non potest mitigare pœnas commutando eas in pecuniarias, quia contra hæreticos sunt determinatæ pœnæ à iure, & sunt certæ, vnde non potest iudex seu Inquisitor ipsas conuertere, seu commutare in pecuniarias. Nam facti quidem quæstio est in potestate iudicis, sed pœnæ impositio est in potestate legis. ff. de ver. sig. l. aliud. §. 1. Et l. si qua pœna. Et melius. ff. de turpi. l. 1. §. verb. non vt Papæ. Nota tamen, quod Iudex in foro iudiciali potest pœnam in iure expressam minuere. l. Hodie. & ibi notata. ff. de peti. & l. Quid ergo. vide supra in ver. Pœna.

Si vero Inquisitor condemnat reum non tanquam hæreticum, sed vt inobedientem vult punire, vel suspectum seu redeuntem corrigere, & purgare, tunc poterit ei indicare multam pecuniariam, sicut & posset pro suo motu alias pœnas iniungere, vt infra dicitur, cum in his casibus non inueniatur in iure determinata pœna, sed mero relinquatur Inquisitoris arbitrio, vt cap. ad abolendam, de hæreticis, & c. excommunicamus eo. Caueat tamen Inquisitor, ne volens (vt iam diximus) imponere pœnam pecuniariam priuetur iure auferendi, & obtinendi omnia bona inquisiti, vel condemnati, & hæc pecuniaria pœna non debet pro leui motu imponi ab Episcopo, vel Inquisitore, sed tantum quando talis pœna videtur magis timeri, & magis reum purgare. Et nota quod clericus non beneficiatus potest multa pecuniaria puniri, secus autem de beneficiato carente patrimonio, quia minuerentur bona ecclesiæ c. 2. §. nec scienter, de hære. Nam delictum personæ non debet redeundare in damnum ecclesiæ. c. delictum, de reg. iur. lib. 6. Si tamen proventus essent adeo pingues, quod & ecclesiæ posset prouideri, & clerico, non videmus quare cum indemnitate ipsius ecclesiæ, victum crasfiorum dimittendo, ipse clericus non posset multari aliqua pœna pecuniaria. maxime si iudici videatur pro ipsius rei salute expedire. Ad hoc mouetur per dictum Abb. in c. clericus de fideiuss. vbi dicit sic. Clericus si

Pœnam pecuniariam ecclesiasticus iudex imponere potest.

Omnia hæretici bona veniunt confiscanda.

Pœnam pecuniariam multam reum quod potest Inquisitor.

Clericus quod multatur.

Ecclesiæ red-
ditus factique
sint.

fideiuræ (secundum Hostien.) solum tenetur de patrimonio, vel de redditibus beneficij quos facit suos. Et in c. peruenit. eo. dicit. Nota bonam practicam procedendi contra clericos debitores, vt redditus assignentur creditori.

Pœna perpetui carceris morti æquiparatur, & debet rarissime infligi. Abb. in c. tuæ discretioni. de pœnis.

Pœnæ interpretatio fit in deterius quotiens agitur de grauissimo delicto. Abb. in c. at si clerici. de iudi. vide Bossum in pract. tit. de coitu damna. num. 82.

Effractorum
carcerâ pœna.

Pœna effractorum carcerum est capitalis. l. 1. in prin. ff. de effract. carce. conspiratorum vero effectu nondum secuto solum pro confessis, & conuictis. l. in eos. ff. de custo. reo. & ibi Angel. & Alberic. Et procedit hæc pœna capitæ etiam in detento causa debiti publici, vel priuati, quia solum consideratur violatio loci publici, qui dicitur sacer. vide Bossum in pract. tit. de effractio.

P O T E N T I A .

Malitiæ, &
pecuniæ pot-
tia magis ti-
menda.

Potentia non tantum generis, sed potentia pecuniæ, vel malitiæ in reo delato considerata est. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur homini delato in causa fidei, non generoso, sed aliàs malicioso, ac satellitibus stipato, vel alio peruerso, qui nihil haberet quid perderet, quam homini potenti genere, vel militi, seu nobili diuiti, aut mercatori locupleti, qui & si habet quod perdat, non tamen vult seipsum perdere. Et hæc experientia quotidie euidenter cautos reddit Inquisitores. Quare cum testium publicationis conceduntur, multum est delati conditio considerata. An scilicet sit maliciosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem peruersorum hominum, vel proborum, & similia.

P R A E C E P T V M .

Sub pœna cõ-
fessi, & cõui-
cti criminis.

Præceptum pœnale inuentum à malis iudicibus fuit primum, ait Bossum in pract. postea vero visum est non absurdum aliquando pro magnitudine causarum tolerare. iuxta l. Ad bestias. ff. de pœnis. & sic in malis criminibus modus procedendi per præcepta sub pœna confessi, & conuicti seruat. vbi tamen adsit aliqua suspicio contra eos qui malitij arguuntur, licet de iure non possent procedi. Quia tamen in criminalibus instar civilium proceditur. l. absentem. ff. de pœnis, & à talibus præceptis, & comminationibus prohibita est incipere. C. Communa. vel epistola. l. i. C. de executio. rei. iudi. per glo. Bar. & Doct. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. no. nuntia. potest procedi. Dissusus vide Bossum in pract. tit. quomodo procedi per præcept. an. l. & 13.

Præceptum

Præceptum iudiciale, an dicatur interlocutoria, vel diffinitiva sententia. vide Abb. in c. ductum, & in c. si. de confes.

Præceptum, an possit per Iudicem fieri sine causæ cognitione, quod tamen iustificatur per clausulam, si senseris te gratatum comparcas. gl. in l. de pupillo. ff. de nou. oper. nun. & in c. ex parte i. de verb. sign. Abb. in c. 1. de cau. poss. & propr.

Præceptum Principis æquipollet legi. Abb. in c. 4. de consuet. Prælati autem præceptum quomodo, & ad quid liget subditum, vide glo. in c. ad aures, de temp. ord. & ibi Inno.

Præcepti lex tollitur, si moribus vtentium non recipiatur, nisi inducat ex natura sua peccatum ex contrauentione, vt quia concurrat cum lege diuina, vel naturali. Abb. in c. cum olim, de cler. coniug. Lex quò ab- rogetur.

P R Æ D I C A N S.

PRædicans assertionem quam sciebat, vel scire debebat contrariam articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, nõ potest de hæresi, & pertinacia excusari quàm dicatur manifeste hæreticus, Arnal. Alber. de agnoscen. propo. cathol. q. 29. nu. 15. 16.

Et sicut Dòctor nõ potest restitutionem in integrum petere si læsionem prætetendat, sic nec prædicator ignotantiam, & ei obijci potest professio. I. professio. C. de muner. patri. l. 10. Et ibi per Jacob. Rebuf. & Bal. in l. 1. c. qui aduersus quos, cum debeat esse peritus, & instructus in arte prædicandi quam proficitur, & ideo imperitia culpæ adnumeretur. I. imperitia. de reg. iur. §. præterea. in si. de leg. aquil. Medicus quidem de imperitia tenetur. I. illicitas. §. scienti. ff. de offi. præsid.

Sicut Iudex per imperitiã malè iudicans de imperitiã tenetur. I. si quis seruum. §. census. ff. loca. Ex quo enim erat imperitus non debuit permittere se iudicem fieri, vt Sap. 7. Noli esse Iudex si non potes virtutè, idest iustitia, iniquitates irrumpere.

Sec aduerte qd prædicans quandoq; vtitur præzula, vel subsequenti protestatione, qd videlicet nihil intendit contra fidem orthodoxam tenere, vel temerè defendere. Aduertendum est tamen circa huiusmodi protestationes quo animo dicantur. Nam vt inquit Hier. in epistola ad Panuciu, Frequenter hæretici dum coguntur subscribere, ne de Ecclesia expellantur suum errorem palliant fideis verbis, & ea temperant, & ordine verunt, vt catholicam credantur sententiam tenere. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur qd non intendunt dicere contra fidem, & Ecclesiæ determinationem, non facilliter tali protestationi est standu, sed subtilitè inquirendum, ne hæreticorum decipiat nos disciplina, quoniam frequenter repertum est, qd asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & ipsam sectam suam dicunt Ecclesiam, vt dicit Aug. contra Donatum.

P R A E-

P R A E L A T V S.

Pralatus dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem, sed late sumpto vocabulo, dicitur quilibet habens curam animarum. Abba. in c. decernimus. de iudi. Propter quod prælatorum appellatione non solum Episcopi, sed etiam inferiores veniunt. cap. primo. de rta. & qual. ord. & Host. in c. ab ecclesiarum de offi. ordi. dicit quod appellatione prælati venit etiam simplex rector curatæ ecclesiæ.

Criminosus. Prælatus quantumcunque criminosus antequam prælatura priuatur potest in subditos iurisdictionem exercere, & ad id quod potest in subditos iurisdictionem exercere. Et ad id quod opponi potest in d. c. iudicet ille 3. q. 7. respondetur quod non loquitur de potestate iudiciaria, sed quo ad meritum vitæ, quia prælatus magis delinquit corrigendo alium, & non se, sed tamen corrigere potest. Vide Inno. in c. cum nostris, de concess. præben. & melius in c. cum venerabilis de except. vbi dicit quod etiam contra delegatum non possum excipere de crimine, quia criminosus potest esse iudex, sed de infamia bene possum excipere. & plus voluit in c. cificita

Prælatus alios & nõ se corrigendo delinquit.

Criminosus potest esse iudex.

tus, de rescrip. Abb. in c. de priore. de appell. vide ibi.

Prælatus ob notoriam infamiam si paratus est se purgare, non est remouendus, in c. vlti. de purg. cano. Abb. in c. quia nos. de appel.

Prælatus non receptus res ecclesiæ, vel pauperum ex negligentia, peccat mortaliter, etiam si id faciat vt strepitum vitet, nisi spem haberet recuperandi illa sine strepitu. Abb. in c. nihil. de præscrip.

Prælatus sciens Ecclesiam suam possidere non sua, quid facere debeat, vide in c. vltim. de præscriptione. & ibi Abb. distulse.

Prælatus ecclesiasticus iurisdictionem habens temporalem, qualiter executioni mandare debeat, vide in summa cri. Nic. Plou. de irregul. num. 23.

P R A E S B Y T E R.

Torqueri ob quæ possunt præsbyteri. Præsbyteri non de seipsis tantum, sed etiam de his, qui vt testes contra alios examinantur, possunt torqueri, maxime si sunt infames, vt dicit Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. & vide Salice. in l. presbyteri, C. de pisco. & cler. qui dicit privilegium presbyteri esse, vt non de facili torqueatur, & ita loqui illam legem, sed tamen si contra eum militent magna indicia potest torqueri. c. 1. de spons. & hæc optima concordia, quæ comprobatur ex dicto Abb. in d. c. cum in contemplatione. vide Boffium in pract. ut. de tortura test. num. 6. De in dignitate autem positus videtur Bar. in l. ex libero. ff. de quæstioni. de clararchanc conclusionem, vt non possint torqueri quando examinantur vt rei, secus vt testes,

testes, quia tunc vult vt tunc nulla habita ratione ad dignitatem si vacillant, non autem ex alia causa torqueantur, per l. nullam. C. de testi. & Bar. sequitur Brunus in suo tract. cha. 76. vide Boffium in pract. de tort. test. nu. 12. vide ibi.

Presbyteri parochiales habent iurisdictionem quantum ad forum conscientie super subditos suos, non autem quantum ad forum iudiciale, quia non habent ius quo subditi coram ipsis possint conveniri in causis contentiosis. Ad id autem quod obijci potest, quod iurisdictione habet coercionem, respondetur quod verum est de iurisdictione in foro exteriori, non autem de iurisdictione in foro conscientie, quoniam (vt dicit Albertus) multis alijs modis, per exhortationem, & monitiones, ac comminationes potest parochus subditos suos auertere a malo, & si hoc non valet, potest recurrere ad superiorem, & per illius auctoritatem excommunicatos denunciare. Et quamuis forum penitentiale sit dignius, tamen in foro iudicali requiritur maior solemnitas, quia in eo oportet vt non solum Deo, sed etiam hominibus satisfiat.

Iurisdictione pa
rochoru qua
lu.

Solemnitas
maior requi
ritur in foro
iudicali, qua
in penitenc
tiali.

Nota etiam secundum Alexandrum de Ales, quod potestas excommunicandi non est annexa ordini simpliciter, sed iurisdictioni, & non cuiuscunque, sed iurisdictioni in foro exteriori. Io. de Tur. Cre. super c. terno causa secunda.

Cui iurisdic
tioni sit an
nexa excom
municandi po
testas.

P R Æ S C R I P T I O .

Præscriptione de iure canonico crimina non tolluntur, glo. in c. admonere. 30. q. 2. in ver. penitentia. quod quomodo intelligatur ponit Decius in c. licet causam, de proba. & adde quod præscriptio viginti annorum de qua in l. querela. C. de fal. incipit à die commissi criminis. adde etiam quod si præscriptione est sublatum crimen, minus proderit reo, quam si constaret eum non deliquisse, quia primo casus (si tamen proceditur) potest iudex illum non comparentem condemnare: secus si constaret eum deliquisse. ita Barto. in l. absentem. ff. de penis. Si vis autem scire quanto tempore præscribatur contra fiscum, vide Bald. in tractat. præscriptio. in secunda parte quintæ partis principalis, & Boffium in pract. tit. de fisco, & privilegij. eius. Ioann. de Turre Crema. in primo quod autem, 16. questione tertia. Vide infra in casibus fiscalibus.

Præscriptio in crimine hæresis viuentis hæretico non procedit, sed eo mortuo admittitur sola quadragenaria ad tuendum hæredes suos, vt iam diximus, quo ad bona quæ habuerunt ab hæreticis, dummodo illi dum vinerent catholici putarentur, aliàs secus, vt in cap. 2. de præscrip. lib. 6.

P R A E T O R.

si Taciturnitas
iudicatu di
no

PRator non potest iudicare in criminibus sine consensu, & deliberatione iudicis sui, vel iudicum, vt maturius res procedat, præsertim cum de hominis vita tractatur, nec debet cogere iudices ad consentiendum condemnationi, vel absolutioni indebitæ, quod si fecus faciat, grauius tenentur, & vbi Iudices vident fieri iniustitiam, debent resistere quantum possunt, & protestari contra Prætores, quia etiam ex sola taciturnitate tenentur in iudicatu. Angel. in l. 2. C. de pœnis. vide Bofsum in pract. tit. de sent. nu. 27.

An autem prætor excusetur propter Assessorem, vel eius consilium, & de male gestis Assessorum, & quid teneantur, & de huiusmodi materia Assessorum, vide Paridem de Puteo. in suo tract. Vide supra in ver. iudex. nu. 43.

P R A E V E N T I O.

Citatio quid
opereatur.

PRæuentio ex sola citatione causatur. c. proposuisti, & cap. quantum de offic. deleg. & l. si quis postea. ff. de iudi. quæ citatio fit videlicet legitima, alias non. Ro. consil. 412. incipien. pro habenda. & Abb. in d. c. proposuisti. De qua materia præuentionis vide per Iason. & Lancil. & Dec. in l. si pluribus. ff. de leg. Sed si eadem hora coram duobus inchoatum est iudicium quod tunc cessat fundamentum præuentionis, tunc reus debet recurrere ad superiorem, quando sub eodem sunt iudices, & instare ne ex eodem delicto vexetur in duobus locis, & quod causa remittatur ad vnum tantum, quam petitionem exaudiet Princeps, & in dubio remittenda esset ad eum, per quem magis iustitiæ locus aperti videatur. Hoc etiam debet facere alter Iudex, nisi velit maligne agere. Bal. & per eum alleg. in l. nulli, in fin. C. de Iudi. sed si nollet, quia obliuata vterque diceret, remittat alter, vel effemus in diuersis dominijs, tunc forte esset quæstio dirimenda. Marian. in d. c. proposuisti, de for. compet. vel ambo simul possent cognoscere. secundum Abb. in c. fin. de for. compet. In causa autem fidei potior ratio est Inquisitoris. Vide supra in ver. Inquisitor.

P R A E S V M P T I O.

Quid.

PRæsumptio secundum Spec. est argumentum ad credendum vnum factum ex alterius probatione surgens, puta ex cohabitatione personarum suspectarum præsumitur coitus, ve 27. q. 1. c. ne aliqua. & de præsump. c. literis, & c. tertio. Et nota quod præsumptio est triplex, videlicet temporaria, probabilis, & violenta.

Quotuplex.

Præsum-

Præsumptio temeraria est, quæ surgit ex malis hominibus, & ex vilibus causis, ac leuibus, & hæc tanquam inualida à iure repellitur.

Præsumptio probabilis siue verisimilis dicitur illa, quæ surgit ex causis, & suspicionibus multis, fama super his crebrescente, & hæc (vt ait Spec.) inducit purgationem canonicam, vt c. quis, De purg. cano.

Violenta præsumptio est, quæ surgit ex verisimili probatione, & dicitur præsumptio iuris, quoniam ius præsumit ita esse, vtputa si appareret chiographum cancellatum, ius præsumit debitorem esse liberatum. ff. de proba. §. si chiographum, & ex tali præsumptione, etiam si talis præsumptio non probetur, nec allegetur per partes, potest Iudex procedere ad diffinitiuam sententiam. sufficit enim quod Iudex ex varijs circumstantijs iudicio intellectus illam præsumptionem percipiat, seu eliciat, quantum pars credat ob probationis defectum in causa succumbere, & sic aliquando valet sententia lata sine probationibus, cum scilicet subsunt præsumptiones violentæ, etiã in actis nõ probatæ, & per hoc dicitur multum restringi. glo. in c. Ecclesia Sanctæ Mariz. de consti. & Inno. in c. tua, de cohab. cler. & mulier. vbi communitèr notatur sententiam non valere sine probationibus: debent. n. omnia restringi, quãdo nihil agitatum est in causa, quia tunc præsumitur lata animo non instructo: secus autem si aliquid in causa est agitatum, licet nullæ probationes fuerint factæ, quia poterat iudex moueri aliquibus præsumptionibus, quas ipse elicit iudicio intellectus, vt optime probatur in c. Afferte, de præsumpt. exemplo Salomonis iudicantis inter duas meretrices.

Sententia lata sine probationibus.

Nota tamen quod quando fert sententiam diffinitiuam ex præsumptionibus violentis, debet multum temperare sententiam ipsam, & maxime ne condemnet nisi raro, & modice ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalem, exemplo Salomonis qui alteri mulieri filium cum adiudicasset, alteram ad mortem noluit condemnare, quæ pro certo erat eundemanda, si legitime fuisset probatum contra illam, q̄ filium alterius surripisset. secundum Inno. & Abb. in d. c. afferte.

Ex præsumptionibus lata sententia debet temperari.

Nota & aliam præsumptionis sectionem, videlicet. Alia est præsumptio iuris simpliciter, alia est iuris & de iure, & alia hominis. Prima iuris tantum, vt quando ius præsumit aliquid, sed super sua præsumptione non firmat in tantum pedem, vt super illam quid statuatur, & contra talem præsumptionem semper admittitur probatio in contrarium, vt dicit glo. in c. ferrum dist. 50. Et quandoque ius strictiorem exigat probationem vno casu quàm alio, vt in c. Quia verisimile, de præsumpt. & c. super hoc, de renu. & in l. Non est verisimile. ff. Quod met. ca. Quandoque verò non præsumit in tantum, vt requirat probationem in contrarium, sed solum exigat vt iudicatur purgatio, vt i. q. 5. & presbyter si. Et in c. 2. de purg. cano. Et in hoc non potest dari certa doctrina, sed serua legem secundum quam disponit ar. in l. prosperit. ff. qui & à quibus. Et 6. q. 3. c. scriptum est.

Iuris.

Secunda

Iuris, & de iu
re.

Secunda quæ dicitur iuris, & de iure, est quando ius præsumit super incerto ex aliquibus coniecturis, in tantum quod super illis statuit aliquid ac si verisimum esset, vt in c. is qui. de spon. vbi dicitur. Si quis cognouerit carnaliter sponfam de futuro, præsumitur quod secum vouerit contrahere matrimonium per verba de præfenti, nec admittitur probatio in contrarium.

Homini.

Tertia dicitur præsumptio hominis, & est quando iudex ex aliquibus coniecturis aliquid pro vel contra aliquem, vel in aliqua causa præsumit, vbi ius specificè non præsumit. exemplum in c. supra. asserite. de præsump. & 4. q. 3. c. si testis. & l. 3. ff. de testi. vbi dicitur, & quod iudex debet sui animi motum informare ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse comperit. Cum enim Iudex non possit perducere ad veritatem, & certam facti cognitionem per aliquem sensum corporeum, nisi factum esset notorium permanens, oportet quòd adducatur ad firmam credulitatem ex præsumptionibus, quæ quidem præsumptiones causantur ex multis coniecturis, & ex dictis testimonium. Nam Iudici non constat, quod testes verum dicant, & maxime quando sunt contrarij, sed ex multis argumentis, & coniecturis hoc præsumit, ideo dicit lex quod sui motum ani-

Non multitu
do, sed fides
testimonij. cõ
siderari debet

mi Iudex informare debet ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse comperit, & vero proximiora. Nec enim ad multitudinem respicere oportet, sed ad sinceram testimonij fidem, & testimonia, quibus potius lex veritatis assitit, vt in c. testis. 4. q. 7. ff. de testi. vbi glo. quod si testis cito respondet, est præsumptio quòd sit mendax. si vero est morosus, præsumitur dubitare, vt 5. q. 5. §. sed aliud. & super hoc non potest dari certa doctrina, sed ex varijs coniecturis, & argumentis, seu indicijs, & secundum quod coniecturæ magis vrgent, causatur violenta, quandoq; probabilis, & quandoque temeraria præsumptio, de quibus supra satis dictum est. Nec curandum putamus qualiter suspicio, siue præsumptio, an scilicet vehemens, an probabilis, an violenta, an necessaria, sibi nomen secundum ipsarum potentiam. Nam appellatur violenta illa quæ sufficit ad sententiam, quia quasi violentat Iudicem ad credulitatem.

Magistralia
iuris vocabu
la.

Vehemens dicitur, quia in tantum vrget, quod vehementer facit Iudicem suspicari contra reum. Probabilis quasi proba seu recta, id est iuste causata, & non temere, vel quia reddit factum verisimile, non tamen ita violenter, quod sufficiat ad sententiam. Vide bonam glo. in c. insinuatum. in fi. de simo. sed facit semiplenam probationem, & quodammodo inducit purgationem canonicam, vt in c. si quis. de purgat. cano. Nota ex sequentibus, quæ de præsumptionibus ex doctorum scriptis extraximus.

Vehemens.

Probabilis.

Et primo aduertendum est, quod præsumptio vna per duas vel vnam potentiorum tollitur c. 1. de treug & pa. & in authen. Itaque, Barb. in cõf. 23 primæ partis, & cõf. 8. secundæ partis.

Ex pluribus præsumptionibus inducitur plena probatio. gl. in l. 2. ff. de execu. tuto. quam glo. magnificat Bald. in rubr. C. de prob. Barba. consi. 45. 2. partis.

Quod præsumitur dicitur probari eo ipso quod contrarium non probatur. c. postulasti. dist. 8. 2. & c. Illud.

In malefactis semper præsumitur malus animus, & dolus prima fronte. Facit l. 1. de fidei. nisi probetur contrarium, vel præualeat contraria præsumptio. ff. ad l. aquil. Abb. in c. estote de reg. iur.

Præsumendū est pro illo, qui offert se iustitiz, seu iudicio, & contra illum qui subtrahit se à iudicio, videtur enim quod subterfugiendo quis iudicium, interpretatiue saltem confiteatur delictum. Nec tamen confessio præsumpta sufficit, vt reus statim condemnetur super principale, sed punitur quandoq; propter contumaciam in expensis, & quandoque pœnam patitur grauiorem. C. de indi. l. sancimus, & 3. q. 9. vbi dicit Præpos. Nota quod contumax habetur pro confessio. in cap. cum contumacia. de hære. lib. 6. contumax videlicet contra quem proceditur super diuersis delictis, quorum aliqua probantur, videtur haberi pro confessio super alijs non probatis ex sola contumacia. secundum Hugu. ar. c. cum contumacia de hære. lib. 6.

Præsumptio, seu suspicio vehemens superueniens vehementi in violentam suspicionem transit. Gemin. in c. accusatus. de hæret. lib. 6.

Et nota quod emendatus seu correctus per Iudicem de crimine, non remanet omnino integer, nec restituitur pristinz præsumptioni nature, qua quilibet præsumitur bonus, vt in c. si. de præsump. sed in factis arduioribus remanet præsumptio cōtra illū. Nā in c. testimoniū. de test. emendatus licet præsumatur idoneus in cā ciuili, nō tñ in causa criminali. Adde ex Abb. in c. testimoniū. de temp. ord. & c. vlt. quod licet pœnitentia reatum abstergat, & pristinz conditioni reintegret, nō tamen ex toto, quia præsumitur contra eū qui semel fuit criminofus, et post peractam pœnitentiam, quod not. ad limitandum c. ferrum. dist. quinquages. Alibi tamen videtur textus notabilis innuere, quod triennalis temporis testimonium sufficit ad augmentum virtutis, & vt præsumatur bonæ vitæ, in aucten. de mona. §. humana autem natura. Abb. in c. testimonium. de testi. Et nota, quod quis dicitur emendatus de crimine, cum de illo egit pœnitentiā. nam secundum Io. And. super ver. perseverare. suprad. c. quod perseverare delicto quis dicitur, ex quo non egit pœnitentiam, vel simulatam egit, & ad vomitum redijt. de pœni. di. secunda. in princip.

Præsumitur falsitas contra testes cōtra verisimile deponentes, nisi sint tales de quibus non est verisimile quod decerant, debeant, vel nisi habeant præsumptionem aliquam secū, puta famam, vel simile. Abb. in c. scribam. de præsump. vbi etiam notat præsumptionem triplicem ex præfenti, & triplicem ex futuro. Vide ibi.

Malus animus quando præsumitur.

Sponte se offerens iudicium de se bonam facit opinionem.

Confessio præsumpta non sufficit.

Contumax pro confessio habetur.

Vehemens vehemēti suspi- cioni superueniens facit violentam.

Emendatus p iudicem non plene restituitur pristinz fuzinz.

Emendatus quis quando dicitur.

Ex in verisimil.

Ex signo.

Præsumptio surgens ex signo tollitur, si probatur illud signum æquiuocum ad plura non probat; nec præcise præsumptionem facit pro altero tantum. *Facit c. eunt dilecto. de proba.*

Validior præsumptioni est fraudum.

Nota quod quando duæ præsumptiones contrariæ oriuntur contra aliquem, standum est validiori, & sic vna præsumptio vehementior elidit aliam minus vehementem, & ad hoc quotidie allegatur talis textus, ex quo not. quod si concurrunt duo dicta contraria ab eodem, vnum cum iuramento, aliud sine iuramento, standum est dicto non iurato si coniecturae sunt pro eo, magis quam pro dicto iurato. ceteris tamē paribus, potius præsumendum est pro dicto iurato, licet postea emanato, quam simpliciter assertioni prius factæ, vide not. in c. per tuas. de proba. & Bar. in l. eos. ff. de fals. Quod si testis prius dixisset vnum extra iudicium sine iuramento, & in iudicio contrarium cum iuramento, standum esset secundo dicto propter præsumptionem iuramenti, nisi subint alie præsumptiones pro primo dicto, sicut in hoc textu, quia videlicet tempore quo dixit primum dictum erat accensus zelo fidei. Abb. in c. literas. de præsumptione.

Iuramentum quid faciat.

Nota etiam quod non quælibet præsumptio sufficit ad condemnationem, sed requiritur violenta, vt iam dictum est. Vñ tñ ex textu habes, quod quanto crimen est grauius, tanto præsumptiones debent esse vehementiores, quia vbi maius periculum, ibi cautius est agendum, vt in c. vbi periculum. de electio. li. 6. facit hæc litera argumentum secundum To. And. quod propter præsumptionem minarum, vel iniuriarum quis non sit condemnandus de homicidio, de quo nescitur à quo factum sit, & remittit ad Spe. eo. tit. 5. 5.

Sola violentia præsumptio est sufficiens ad condemnationem.

Ad præsumendum tamen aliquem esse hæreticum leuia signa sufficiunt, vt dicit Innoc. in c. sicuti, de hære. nam sola leuis suspicio satis est ad hoc quod contra aliquem fieri possit inquisitio de hæresi, vt per Geminianum in c. Inquisitores. eo. tit. lib. 6. imo ex leui argumento, vel indicio inducitur ad suspicionem secundum Abb. in c. tertio loco. de proba. circa fi. & dicitur patere illud, de quo constat per præsumptiones, vt idē Abb. in cap. ad nostram. de emp. & vendi. Memento tamen tu Inquisitor, quod vbi maius est periculum, ibi etiam cautius est agendum cap. vltim. de electio. lib. 6. & quia periculum subuersionis à fide omni alio periculo est grauius, ideo cautius agendum est, scilicet ad condemnationem.

Leuia signa ad præsumendum aliquem esse hæreticum.

In dubio præsumitur contra hæreticum.

Præsumitur in dubio pro hæresi, & contra hæreticum, saltem ad penitentiam salutarem imponendam. argumentum in c. literas. de præsump. sicut & in alijs ragentibus periculum animæ. c. significasti. de homicidio. 2. Zabar. in Clem. 1. de hære. §. verum. Scilla. de fide catho. c. 34. Imol. in Clem. 1. de hære.

Semel malus semper præsumitur.

Præsumitur contra criminosum, vel morbosum qui semel fuit criminofus.

onus, & onus probandi contrarium transfertur in eum propter presumptionem contra illum facientem. glo. Doct. in c. cum inter cano. de elect. & ibi Abb.

Præsumitur pro processu iudicis quando est lata sententia, & in rem transit iudicatum. Innoc. in c. dudum. de electio. & ibi Abb. & plenus in c. quoniam contra. de proba.

Præsumptio omnis cessat in probatione quæ offertur in continenti, vt in c. literas, de testi. spol. Ab. in c. ex parte 2. de off. deleg. & c. sciscitan. c. de in integr. resti.

Bonitas in nobili sc̄per præsumitur.

Præsumptio maior est bonitatis in viro nobili, & ingenuo, quam in viro vilioris conditionis, vt not. in c. 1. de purg. cano. facit. l. quod si uoluit. si mancipium. ff. de edil. edic. & c. afros, & ibi gl. dif. 98. & quod notatur in c. venerabilem. de electio.

Præsumitur pro rebellionē quod in actis verum. scripsit. Abb. & præsumitur pro Principe, quod iusta causa facit, nec admittitur probatio in contrarium, vt not. Cyn. in l. rescripta, C. de preci. imper. oiser. Limita tamen hoc non procedere, nisi respectu suorum subditorum, vt not. Innoc. in c. Inquisitioni. de sent. excommunicationis. Limita etiam quando timeatur scandalum futurum, seu turbatio Christianitatis, seu peccatum fieret, quia tunc eius mandatis non est obediendum, nec præsumitur mandare ex legitima causa, vt not. Inno. in d. c. Inquisitioni. de sent. excom.

Pro Principe præsumitur nisi scandalū immincat.

Præsumitur ex præteritis circa futura. tex. est in c. mandata & c. scribā. de præsump. & ibi Abb.

Pro literato.

Præsumendum est magis pro viro literato, vt non inclinetur ad passionēs, vt ignarus. Abb. in c. cum in iuuentute. de præsump. & pro illis qui iudicio principis, seu populi dignitatem sunt adepti. Abb. vbi supra.

Præsumitur bonus quilibet bonitate intrinseca, non autem bonitate extrinseca. Abb. in c. dudum. de præsump.

Præsumptiones variæ ad sententiam ferendam coniungi possunt. Ab. in c. à nobis. qui matri. accus. poss.

PRINCEPS.

Princeps non ardetur ad obseruantiam solemnitatis iudiciali, quia quicquid facit Princeps, facit vt Deus, in aucten. de hered. & filio. ergo sola facti veritate attendenda debet iudicare, cum Deus sit ipsa veritas, vt not. in cap. cum omnia. de testi. quæ non fallit nec fallitur. Georg. Nata. in repet. Clemens. sæpe. de verb. sign. & ideo debet habere mundum, calamum, & vnum, ac vnā linguam, & non plures. quia scriptum est, Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. & propter hoc, grauens ad se aliquam causam non potest dici Iudex incompetens, quinimo potest commutare vnam poenam in aliam, & corporalem in pecuniariam. Et

Mundum calamū, & vnā linguam habeat Princeps.

nota, quod licet Princeps habeat potestatem in criminalibus mutandi, vel etiam tollendi pœnam, non tamen quoad damnandum iam absolutum. Perquire leges quæ verba faciunt de remedio Principis, & compere eas ita loqui. Nam l. relegati in fi. ff. de pœnis, quam allegat Afflictus, ita loquitur. pariter & §. fin. & l. diui. ff. de quæst. & sic etiam loquitur. l. moris. §. l. ita feræ. & l. aut damnus. §. fi. ff. de pœn. & l. 1. §. deinde adiecit, verf. de qua. ff. de postula.

Delegatus
Principis.

Princeps delegatus fungitur vice Principis, c. sane. 2. de off. deleg. si que potest omnia quæ potest Princeps in re commissa, ideo etiam præferatur ordinarario etiam maiori, vt in d. c. sane. Et honoratur tanquam Princeps in re commissa, non tamen quoad Principem, sed quoad alios, vt de clarat Decius in d. c. sane.

Contra ius si
facit.

Princeps si facit contra ius, præsumitur facere ex causa. Doct. in l. fi. c. si contra ius. Et in c. Inquisitioni. de sent. excommunicationis Abb. in c. suscepti. de cau. possess. & proprie.

Principi mandanti fieri aliquid contra suum subditum est parendum; etiam mandanti quod quis suspendatur, quia præsumitur moueri ex causa debita. Abb. in c. cum olim. de sent. & re iudi.

Papæ in quibus
subdantur
Principes.

Principes Christiani omnes subduntur Papæ, ideo in concernentibus salutem animæ, vel decorem Christianæ religionis tenentur omnes constitutiones Papæ seruari. Abb. in c. consuluit. de appell.

Quo ad Iu-
daeos.

Principes, & potestates tenentur sub præcepto compellere Iudæos ad restitutionem vsurarium. c. Post miserabilem. de vsuris.

* Principes seu Reges vel etiam Imperator non possunt alicui immunitatem concedere, vt à iurisdictione Inquisitorum sint exempti. c. excomunicamus. 1. §. credentes. c. sicut. c. Ad abolendam. §. fi. vbi lo. de Ana. & alij & habetur in sessione 19. Concilij Constantien.

PRINCIPIUM.

Principium dicitur, quod est ante medium, ita quod si quis teneatur aliquid facere in principio sui temporis, sufficit, quod illud faciat ante medium. Abb. in c. quoniam. de ferijs.

Principiū illi
citū, & finis.

Principium si illicitum est, & finis illicitus, vel è contra attendimus id, quod est licitum, siue sit principium, siue sit finis. Bart. in l. Quod ait lex.

Fugiens in ec-
clesiam.

§. quod ait lex, ff. de adul. & ideo etiam videtur, quod si satellites prosequuntur quem extra Ecclesiam vsque ad Ecclesiam ipsam, quod non possit capi ille, quia attendimus finem, vel principium, quando finis, vel principium magis fauet defensionem, & reo, & ita tene in hoc articulo quicquid sit in alia materia, quia quando principium est in vno territorio, & finis in alio semper attendendum est ad finem. l. quis sit fugitiuus. §. Cecilius. ff. de x dil. edic. & Alex. in cons. 57. 3. vol. Iason in l. plerique, de in ius vocat.

PRIVATA.

Priuata crimina sicut furti, iniuriarum, abigcatus, & similibus sunt ea de quibus in li. 47. Digest. à tit. de priuatis delictis, in quo incipit liber quadrages. vsque ad tit. de publ. iudi. & possunt dici priuata ea, quæ non enumerantur inter publica, iuxta l. 1. ff. de publ. iudi. Et nota, qd tripliciter crimen potest dici publicum, videlicet largissime, large, & strictè. Ang. insti. de publ. iudi. sed an quando ciuiler agitur pro crimine publico, com petat actio, videtur non competere. Instit. de publ. iudi. in prin. vbi textus expresse videtur factus ad hoc, sed itellige qñ criminaliter agitur, sed si ci uiliter ad ius suũ, nõ video quare nõ cõpetat actio, q̄ est ius psequendi ius suũ. Instit. de actio. vide Bofsiũ i pra. tit. quõ pced. p actio. in delictis, Priuatus bonis, & deinde restitutus, an teneatur creditoribus, si ipsi non contradixerunt cridis, vide Bofsiũ in pra. tit. de proclamatẽ quod fit locis publicis. nu. 15. & 16.

Publicũ tripliciter.

PRIVATIO.

Priuatio nunquã iducitur nisi specialiter exprimatur. Bal. in l. Chirographis. C. si cer. pet. et vbi maior versaretur ratio, idẽ Bal. in auth. ex testamento, C. de secun. nup. §. cũ igitur. in auth. de non eligen. nubẽ. Priuationis pena vbi iure expressa non apparet, semper fieri debet interpretatio, vt in ipsa priuationis pena imponenda requiratur sententia, & nõ fiat ipso iure. vt tradit gl. in c. Quicunq; in verb. in nodetur. de her. li. 6. gl. in c. In p̄nis. & de reg. iuris. eo lib. & in c. cupiẽtes. §. si vero, in ver. p̄uentus. de ele. eo. li. sed formalius Bal. in auth. Qui semel. C. quõ. & qñ iud. vbi dicit, qd lex in dubio non dicitur damnare quem ipso iure, sed per sententiam iudicis l. 1. §. calumniatores. ff. ad turpil. subijcens & fortius, qd vbi lex disponit quem priuari causa cognita priuationis, etiã si lex dicet priuari ipso iure, tamen semper requiritur causæ cognitio. c. 1. de feudo si nõ culpa non amit. cum si. & sequitur in terminis proprijs Alex. col. 124. incipien. omisissis superfluis. col. 2. vol. 1. Iason in l. 3. §. pen. ff. qd quis iure in alium statue. & in confiscatione quod non fiat ipso iure, sed per sententiam traditur textualiter. in l. Aufertur. §. reatu. ff. de iure fisci. cum suis concor. prout dicunt Doct. in l. post contractum. ff. de dona.

Ante priuationẽ semper requiritur causæ cognitio.

PRIVILEGIUM.

Priuilegium quid, quid rescriptum, & quid beneficium. vide Ab. in rubr. de rescript. & Alex. in l. quia tale. ff. solu. mati. Et an priuilegiũ extingatur cum persona, vel transeat in hæredes, & singulares successores,

vide Bar. in d. l. quia tale, & ibi Alex. Et quia clara est conclusio, quod quādo privilegium conceditur, contemplatione personę, ita q̄ persona sit causa immediata privilegij, q̄ tunc extinguitur extincta persona, vt in d. lo-
gis. Zassus. singu. 2. & 4.

Privilegia f-
ko dānosa.

Privilegia eadem habet Princeps, Augustus, & Iosephus J. fiscus cum in pri-
uati, §. li. ff. de iure. fisci. Salic. in l. fi. C. de privilegij. fisci, gl. in rubr. C. de
iure fisci. Et ideo in privilegijs fisci etiam recytras ad privilegia Principis
de quibus per Iacobinum de Sancto Georgio in sita inuestitura, in ver-
princeps Pedemōtium. Et nota quōd privilegia fisco dānosa testringū-
tur ad minus fisci p̄iudicium, vt est textus vltra eum, & ibi Iason in l.
Nec dānosa. C. de precibus. i. imper. offeren.

Personale pri-
vilegiū quō
perditur.

Privilegium contra solitum morem privilegiorum est de falsitate sus-
spectus. Abb. in c. causam. de testi.

Privilegium concessum personę, vel collegio perditur vna contrauen-
tione spontanea, etiam si sit concessum rebus Ecclesię requiritur tēpus an-
norum quadraginta. Intelligit primū quando concurrebat tantum fauorē
personę, secus si vtile sit Ecclesię. Abb. in cap. per illorum. de p̄ben.

Privilegium
perditum.

Privilegium perditum de cuius veritate, & tenore ac perditione con-
stat per testes, potest innouari c. cum olim. de privileg. ibi vide.

Privilegiatus nullus torquetur excepto in læsa maiestatis criminis, vt
in nullus, C. ad l. lul. maiesta. & crimine hæresis, quia in similibus delictis
non qualitas, nec privilegium personę attenditur, vt per Brun. in tract.
de iudici. 2. par. & Ang. in gl. fama publica. & Mar. in pract. in §. ex præ-
dicta, & in l. i. ff. de quæstio. vide Carer. de hære. nu. 117.

PROBATIO

Probatio q̄ d.

Probatio licet laudationem imo plusquam laudationem proprię signi-
ficet, Cic. ad Marium lib. 7. Istam rationem otij tui & laudo vt chemen-
ter, & probos, demonstracionem tamen, quandam significare inuenimus.
Plaut. in Rud. Non probare peruegando mihi potes, & Lucr. lib. 2. Huic
facis illud erat planum facere atque probare. Probatio, igitur, erit ad pro-
positum nostrum, rem aliquam per demonstracionem ostendere.

1. 1. 1. A

1. 1. 1. A

1. 1. 1. A

Sed nota quōd probari oportet de substantia magis, quā de qualitate
delicti. gl. in l. si arbiter. ff. de proba. Bal. in conf. 467. in 4. vol.

resumpta.

Probatio presumpta, non autem vera dicitur que ex teste integro, & fa-
ma publica, & pluribus adminiculis resultat. Bal. in c. 1. §. cum autem, in
vlt. col. in penult. quæstione de contro. inuest. & in rubr. C. de proba. &
Iason. in ladomendi. ff. de iureiur. Et hæc probatio admittitur in occultis
criminibus, quia in terminis in quibus loquuntur, videlicet in teste inte-
gro, cum alijs adminiculis in quolibet crimine sequitur plena probatio.
vide Bokium in pract. tit. de contictis.

Probatio per præsumptiones, & coniecturas admittitur in probandis simulatis actibus, & fraudulentis. Bar. in l. post contractum. ff. de dona. Et Iaf. in l. cum ea. col. 2. Item in crimine falsi in specie, ubi civiliter agitur. Et in quolibet alio crimine difficili ad probandum sufficit talis probatio. Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. an hæred. ff. æden. ibi Iaf. vide Boffium in præc. de part. suppo.

Probatio in criminalibus debet esse luce meridiana clarior. l. sciãt cuncti. C. de proba. quæ dum loquitur de conviçtione testium, addit, idonco sunt dum vero de conviçtione instrumentorum, addit, apertissimorum, & dum loquitur de conviçtione indiciorum, addit, indubitatorum, ac etiam lucẽ meridiana clariorum. Quæ lex est canonizata, 2. q. vi. c. sciãt cuncti. Facit l. qui sententiam. C. de pœnis, & c. Epiphanium. 5. q. 6.

Luce meridiana clarior probatio.

Probationes in causis criminalibus luce meridiana clariore esse debent l. si. C. de proba. l. ad doctos. C. de appell. c. sciãt cuncti, 2. q. 8. c. Epiphanium. 5. q. vi. Hinc est quod ex præsumptionibus, ac etiam indubitatis inditijs non poterit Iudex ponere penam corporalem, sed bene pecuniariam, pro delicto. Gand. in trac. de malef. rubr. de præsump. indubitatis. q. 1. in fi. dicens, quod Bouoniz tempore suo vidit hoc per omnes Doctores practitari. Alex. in consi. 115. in causa inquisitionis, in fin. vol. 3. Inno. in c. quia verius inde, de præsump. in fi. quod ex præsumptionibus etiam violētis, & indubitatis non est ponenda pena ordinaria delicti, sed minor. & alleg. e. afferte, de præsump. ubi Salomon ex præsumptione violentissima adiudicavit mulieri filium suum, non tamen voluit aliam ad mortem condemnare, ad quam iuste erat condemnanda si legitime esset probatum contra eam, quod filium alterius furrupnisset. l. si. C. ad l. Flavi. de plag. l. 1. & pen. ff. eo. tit. Bal. in l. si fugi. nu. 5. in fin. C. de ser. fugit. & in l. fin. C. de proba. sic maxime in crimine hæresis probationes debent esse luce meridiana clariore. Squil. de fide cath. c. 26. & medijs c. 3 1. & multi alij Doctores, vide Io. Roias in sing. 155.

In causa etiam civili excedente decem libras autem Anchar. in consi. 65. in causa etiam civili ardua secundum Doct. in d. l. sciãt cuncti, & Iaf. in f. 1. col. pen. C. de sum. tri. & fi. cat. ac etiam procedit ubi agitur ad commissionem pœnz applicandæ parti. Alex. in consi. 33. 2. vol. de quo vide Io. de Imol. in consi. 187.

Item proceditur per accusationem, siue per inquisitionem, Anan. in consi. 39. colum. 1. in fi. & ex his proceditur etiam sine dubio non solum si agatur de magna causa criminali, sed etiam de minima. Et adverte ad id, quod Doctores dicunt per d. l. sciãt cuncti, quod probationes debent esse luce meridiana clariore; quia non tantum rationem habent ad conditionem personarum quod debeant esse idoneæ, sicut dicit dicta lex, & consequenter omni exceptione maiore, secundum Doctores, verum etiam ad dicta, & idcirco requiruntur, ut factis se dicant interfuisset, ut dicit

Clariora meridiana luce quomodo in teligatur.

Albericus in eadem l. colum. 1. & non per coniecturas, quæ tamen sufficient, ubi ciuilitè agitur, iuxta dicta Barto. in l. prætor ait. §. prætor ait, & ibi Iason. ff. de æden. & per Marsil. in titu. de quæstio. char. 44. & in l. si quando. cap. vnde, vide Salic. in cap. 50. col. pen. sed in criminalibus subtilior debet fieri indagatio veritatis, & maiori cum subtilitate testes sunt interrogandi, vide ibi omnino, & Bofium in præct. tit. de conuictis, nume. 11. 12. 13. & 14.

Semiplenæ probationes plures quid faciant.

Singularium testium nobilitas, vel notabilitas quid faciat.

Probationis gradus.

Probationes imperfectæ vtrum ad faciendam plenam probationem possint coniungi, vide Abb. in c. cum causam, de probatio. Dic tamen quod licet plures semiplenæ probationes non coniungantur ad faciendam vnam plenam probationem, coniunguntur tamen ad faciendum inditium, arg. in l. si C. de probatio. & ita refert & sequitur Caccialup. in d. l. ad monedi de probatio. char. 25. in ver. applicatur. & tanto magis veritas presumitur, quam to testes erunt digniores, & notabiliores, quia licet testes singulares non probent, si tamen sunt ita notabiles, quod adducant Iudicem ad indubitam fidem, iudex non debet eurare de illa singularitate, & est dictum Pauli de Castro in l. Lucius ff. de infam. in recollectis Floren. & in d. l. ad monendi, aduerte tamen quod probationes diuersi generis non debent, nec possunt iungi ad condemnandum, vt optime notat Alex. in consi. 15. in §. col. in 1. vol. incip. Quando plures, & in consi. 24. in 14. colum. in 2. vol. incip. An si quis.

Et nota ex Lucerna Inquisitorum, quod probatio habet suos gradus, quia aliquando Iudex incipit suspicari, hoc est leui argumento inclinare in vnam partem, aliquando incipit opinari, hoc est inclinare animu suum in vnam partem ratione forti, non tamen sic, quin credat partem contradictoriam fore possibilem: aliquando credit ratione forti in tantu quod in nullo dubitat de contrario, & ista est plena probatio, & naturalis. Probantur ista. ff. de quæstio. l. 1. quæ probatio plena facit Iudici plenam fidem, vt notatur. C. de æden. l. procur. ff. de condi. ob tur. cau. l. 1. facit quod notatur. ff. de proba. l. quinquaginta. hæc Io. de Lign. in repet. super elem. sæpe, de verb. signifi.

P R O C E D E R E.

De maleficio principali cõsare debet priusquã procedatur contra auxiliatozem.

Procedere non potest Iudex contra aliquem eo quod præstiterit opẽ, vel auxilium ad aliquod maleficiu, nisi prius constet de maleficio principali. similiter non potest procedi quod quis mandauerit maleficiu fieri, nisi prius de mandatario constet. & est textus vulgaris quicm nescire esset maximum dedecus. in l. si is qui rem. l. 1. §. si tu Titium, ff. de furtis. & ita Barto. ibi. Potest tamen simul procedi contra principalem, & accessorium, nam simul omnes accusantur, & accusari possunt, vt per Felinum in cap. 2. de accusa. & habitis iudicijs de vtroque formatur con-

tra

tra ambos inquisitio, & sic etiam auxiliatorem. Vnde non dico quòd prius debeat constare de principali antequam possit procedi contra auxiliatorem, sed dico quòd ad hoc, vt procedatur contra auxiliatorem, requiritur vt constet de principali. Facit reg. accessorium, de reg. iur. li. 6.

Sed quid si de principali constaret, quia tanquam contumax esset ban- **Contumax**
nitus iuxta dispositionem statutorum, an sufficeret ad hoc vt posset pro- **bannitus,**
cedi contra auxiliatorem, credimus satis non esset per regulam l. eius qui **Nota.**
delator. & per id quod notat Barto. ff. de iure fisci. & per ea, quæ ponit **Bal. in l. 1. C. de æden. & Bar. in l. cum filius. ff. de verb. oblig.**

Pone etiam quod de principali non solum non constat, imò sit absolu- **Absolutus.**
tus, an propter hoc mandans sit absoluendus? & similiter testis falsus ef- **Mandans, in-**
fuit absoluendus? an pari modo instruens sit absoluendus? Et dic non esse **struens, & tes-**
absoluendum, quicquid innuere videantur prædicta. ita Bal. in l. tranfige- **tis falsus quò**
re. col. fi. in fi. C. de transac. quod est contra vulgares. **absoluantur.**

Superest modo quæzere an constare debeat de delicto ante capturam, & dicendum est debere omnino per ea quæ dicta sunt, & ad hoc optimè Gand. in tit. de præsump. colum. 3. vbi dicit, quod non constito de delicto, quicquid superædificatur nullum est, quod etiam expressè vult Bru. in trac. suo, colum. antepenult. in versic. sed idem. Salic. iuncto versu. quod ego intelligo. pro qua opinione videtur tex. secundum expositionem Io. And. in c. si clericos, de sent. excom. li. 6. Et quia diximus quòd ante inquisitionem debet constare de delicto, dic idem ante accusationem. Vide infra in materia torturæ.

In crimine autem hæresis proceditur ex modica, & leui præsumptione **In crimine**
contra aliquem vti hæreticum, vt in c. accusatus, de hære. lib. 6. & ibi not. **hæresis ex le-**
per modernos. Abb. in c. literas, de præsump. dicit quod leue argumentum, **ui suspicione**
iux. l. 2. C. de hære. sufficit ad inquirendum de hæresi. Et procedi potest **proceditur.**
non solum per accusationem, verum etiam per denunciationem, & in qui-
sitionem, c. licet Heli, iuncto c. seq. & c. qualiter, & quando, il. 2. de accusa.
Est verum quod non requiritur, vt præcedat inquisitionem omnino cla-
mor, & infamia, de quibus in d. c. sed leuis & modica præsumptio sufficit,
de qua vide quæ diximus supra in ver. Inquisitio.

Procedere simpliciter, & de plano, & absq; aduocatorum, ac iudiciorum **Simpliciter,**
strepitu qualiter intelligatur, habetur in clem. sæpe, & ibi Zabara. & Io. de **& de plano.**
Imol. vide etiam ad hoc gl. in d. cle. in ver. & figura. & glo. in c. si. ver. figu-
ra, de hære. li. 6. vide etiam, & bene pondera gl. in ver. defensionem. d. cle.
sæpe. ibi. vnde nota, vsq; in fi.

Procedere summarie est procedere remotis solènitatibus iuris, sed rece- **Summarie.**
ptis plenis probationibus, quando agitur de magno præiudicio. Bar. in l.
Iudices. in 1. appo. C. de iudi. & Bertach. in suo reper. in dictione, summa-
rie 5. & si causa principalis est summaria, omnes articuli eius sunt summa-
rie. Bar. super extrauag. ad reprimendum, in ver. summarie.

Procedi

In fama pre-
cedens, vel
scandali ti-
mor.

Procedi potest in crimine hæresis contra aliquem, quando subest in-
fama, vel suspicio contra illum, & eodem modo procedi potest propter
scandalum, & tumultum populi. de purg. can. c. inter & 2. q. 5. c. omnibus,
secundum Io. de Imol. Hæc Gemin. in c. vt offi. de hære. lib. 6.

PROCESSVS.

PROCESSUS in criminalibus fit sicut & in civilibus, & super denunciatio-
ne sicut super accusatione, vel inquisitione: aliquando propter de-
nunciationem via inquisitionis, vel ex indicio solum, quod oritur ex di-
cto denunciatoris, vel ex alio. Primo casu loquitur hæc materia, quia sic
intelligitur. dicitur etiam quod proceditur via denunciationis sicut per
alios modos. Secundo casu, non tamen etiam largo modo, dicitur proce-
dere via denunciationis, & iste secundus modus est ille, qui quotidie est
in vsu, quia ad denunciationem consulum villarum, & eorum quos An-
tianos appellamus in ciuitatibus deputatorum ad denunciandum malefi-
cia proceditur via inquisitionis. Hos terminos declarat Bart. in l. diuus.
vers. ulterius quæro. ff. de cust. reo. Et sunt ex mente omnium scriben-
tium, maxime Salic. in l. ea quidem. C. de accus. in 18. q. & Ang. de malefi.
& sequitur etiam effectus iuris ex terminis, quod primo casu quando pro-
ceditur super denunciatioe, denunciator habetur pro accusatore, sculo
eo accusatoris, & ideo non potest esse testis. 1. q. 3. c. licet Heli. de simo.
& ita Bar. in d. l. diuus. vers. item quæro vtrum. Et ideo interdum sufficit
ad inquirendum: interdum etiam plus operatur. Vide Bossium in prac-
tir. de denunciatione.

Antiani.

Denunciator
pro accusato-
re.

Processus factus contra principalem non nocet accessorio: aduerte ta-
men quia aut loquimur in sententia, aut in confessione, vel testibus, vel
alijs actus, de quibus vide Bar. in l. denuncia. ff. si ff. de adult. in l. Lucius.
ff. de infra. & in l. admonendi. col. 8. vers. & quid si di. ff. de testi. ff. de iur-
reitur. & alibi maxime per Alex. in l. sape ff. de re iud. Quæ tamen difficul-
tas oritur in processu facto quo ad vnum duntaxat, scilicet quo ad vtrumque;
videlicet principalem, & auxiliatorem. ita Doc. vbi supra, maxime per Bal.
in l. 1. §. si. ff. de æden: Nec mirum videatur quod processus possit
fieri quo ad mandantem, & mandatarium simul, quia de hoc habemus
tex. in l. minoribus. C. de his quibus vt indig. & per Ang. in el. Andream
auxiliatorem. vbi dicit quod non solum contra principalem, & auxilia-
rem potest simul procedi, sed etiam contra mille principales, nec quia
vnus sit contumax, debet superferri quo ad alios, & allegat tex. & ibi Bar.
expressè in l. non idcirco. ff. de iudic.

Contra prin-
cipale & au-
xiliatore pro-
cedi potest si-
mul.

Processus nul-
lus.

Processus factus vigore literarum male intellectatum non sustinetur
ex errore male intelligentium, sed si reperitur processus contrarius, debet
pronunciari nullus. Abb. in c. causam que, de refer. & ibi vide. Quod si

Iudex

Iudex processit contra ius male intelligendo legem, vel canonem, ipse processus est nullus. Item corrumpit processus, si aliquid attentatur non solum contra formam mandati, sed etiam extra formam, not in c. si cui. de effect. lib. 2. Abb. in cap. prudentiam. de offi. deleg. & in cap. super quaestio- num. §. verum, co. tit. Item processus factus per Iudicem delegatum non seruata forma rescripti, est ipso iure nullus, vt in c. cum delicta. de rescrip. Et si plura continentur in rescripto, videtur data forma, & secundum for- mam narrationis dictorum debet Iudex procedere, ex quo primo loco nar- rata videntur studiosius præmissa. Abb. in d. c. cum delicta.

Processus error, vel libelli accusatorij ineptitudo non attenditur quan- do reus delictum confitetur. Angel. in l. ea quidem col. 6. C. de accusa. & idem in l. inter stipulantem. §. si stichum. ff. de verbo obligatio. Bald. in l. edita. col. ante penul. C. de eden.

Processus publicari debet reo accusato, seu inq. uisito, vel denuncia- to; etiam de crimine læsæ maiest. vt suas possit facere defensiones. Mat- th. de Afflic. in cap. 1. §. Et bona committentium. colum. 1. num. 9. tit. Quæ sint regalia, in vrbibus feudi. Faciunt quæ dicit Præpositus in c. no- minationis. §. sententia. vers. publico autem. vbi dixit, quod publicatio processus fit, ne ius partis sit iustus. 2. q. 6. facit etiam pro dicta conclusio- ne textus iuncta glo. in c. si n. de hære. lib. 6. vbi habetur, quod etiam in tali crimine debent testes publicari, nisi adfit quo offendantur. Ad idem est textus in c. frequenter, & in c. quoniam. §. sunt & alij, vt sit. non contest. & de hac materia publicacionis testium in causa criminali, vide per Angel. in tract. de malef. in veri qui Iudex dictum. processum publi- cauit. & ibi Augu. de Arimi. in sua additio. Venetijs tamen in criminali- bus neque reus datur copia iudiciorum, neque eis publicantur attestatio- nes, nec nomina testium, sed possunt rei tantummodo dum exami- nantur excludere quos volunt à testimonio, causas adducendo. formato autem toto processu ad offensam, & defensam, postea publicantur, sed tunc testibus opponere non potest, qui modus procedendi, licet forte viti- deatur datus, tamen esset seruandus. l. prospexit. ff. qui & à quibus. Et forte in crimine hæresis expediret modum hunc in procedendo vbiq; ser- uare, quia dum publicantur processus, & veniunt ad manus procuratorum, & aduocatorum, causa quia magna difficultate finire possunt, & multa sequuntur inconuenientia.

Quod si quis quærat, an reo de hæresi convicto sint dandæ defensio- nes, potest dici cum distinctione. Quod si crimen est defensibile, vt quia dixit hæresis disputando, vel iocose, vel alia ratione, non tollit damnabili expresse, tunc dandæ sunt defensiones. Si autem crimen non est defensibile, vt quia publice hæresis prædicauit, tunc non sunt dan- dæ. per cap. vt officium. de hære. lib. 6. vbi in hoc crimine tollitur appel- latio. Carer. in tract. de hære. num. 131. Habet tamen consuetudo, vt culbet

Confessio rei
quid faciat.

publicatio
processus pro
defensio-
bus.

publicatio te-
stium.

Venetorum
consuetudo.

Modus bo-
ni proceden-
di.

Hæresis defen-
sibilis.

Defensiones
de iure natu-
re.

cuilibet dentur defensiones, quia sunt de iure nature, vt diximus supra in ver. defensiones. sed dantur in forma simplici tacitis nominibus testium, & expedito processu ad offensam, & defensionem. vt Romæ fieri vidimus ab officio sanctæ Inquisitionis, quia talis publicatio videtur esse de essentia, & substantia iudicij, vt per glo. in l. prolatum. C. de senten. quod habet locum etiam si procedatur summarie, & sine figura iudicij, vt in cap. fin. à contrario sensu. de hæc. lib. 6. & ponit Bar. in extrauag. ad reprimendum, in ver. sine figura iudicij, sed hoc intellige verum simpliciter, si is contra quem agitur, petit sibi publicari. si enim petitur, & non publicatur, tunc processus nullus est. si autem non petit, & non publicatur, tunc processus non vitatur, vt in c. qualiter, & quando. de accusa. & c. Inquisitionis, eo. tit. vide D. Amozum, in tract. fundi. ibi. an autem publicatio.

Negatio cop-
piz processus
nullum facit
processum.

Summarie, &
de plano pro-
cedere quid
sit.

Processus Inquisitoris hæreticæ prauitatis ita debet esse bene informatus, ac si ordinarie procederet, quo ad essentialia videlicet, & substantia- lia iudiciorum, non obstante quòd summarie, & de plano ei concedatur posse procedere, quod intelligitur omnis scilicet solemnitatibus iuris positui. Tabie. in ver. Inquisitor. §. 38.

Processus nul-
lus respectu
Iudicis.

Processus Inquisitoris non potest confundi, neq; impediri per proces- sum Ordinarij, imò Inquisitor potest libere procedere, vt in priuilegio Clementis Quarti, & Urbani Quarti, incipien. licet ex omnibus.

Processus formatus per Iudicem, cui constat citationem non peruenisse ad notitiam citati, vel citatum fuisse legitime impeditum quo minus venire potuerit, est ipso iure nullus, quia non potest dici contumax. l. contumacia. §. contumacis. ff. de re iudi. l. de vnoquoque. §. 1. eo. tit. Bar. in cons. 228. incipien. Catherina accusauit. ver. quinto quod, & fundat se in tex. extrauag. ad reprimendum.

Ignorantiæ
probabilis.

Processus contumaciæ factus ab eo qui ignorabat defectum suæ iurisdic- tionis, dum tamen ignorantia sit probabilis, valet, vt in l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit. & in l. si quis ex alie. ff. de iudi. Super principali non valebit, si constat non habere iurisdictionem, nisi prius pronuncia- uerit se iudicem. Si tamen Iudex sciebat se non habere iurisdictionem, non valet processus contumaciæ punitiuus, neque super principali, Abb. in c. si duobus, & in c. cum ordine de rescrip.

PROCVRATOR.

PROcurator, siue excusationem proponens in causa criminali, an sit ad- mittendus, est materia quam late ponit Bar. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iudi. & latissime Marian. in c. veniens. de accus. Ad cuius mate- riæ cognitionem notandæ sunt sequentes conclusiones cum suis addi- tionibus. quarum prima erit. Quamuis textus in d. §. ad crimen loquatur

in crimine publico, prohibendo ne procurator interueniat tam ex parte accusatoris, quam ex parte rei, tamen secundum communem opinionem interuenire debet. Idem fit in crimine privato, vt glo. in d. §. ad crimen. Ita attestatur Marianus in d. c. char. 2. & ibi refert Angel. & Antonius de Butr. dicentes in iudicando, & consulendo non esse recedendum ab hac opinione, considerata tamen qualitate pœnæ, quia si est corporalis non admittitur, si autem est pecuniaria admittitur, nec fit distinctio, an pœna pecuniaria imponatur iure communi, an secundum statutum alterato ipso iure communi, secundum quod imponeretur pœna corporalis, quia non attenditur origo delicti, sed pœna ipsa. Hæc Marianus ibi char. 3. col. 2. & 3. vbi dicit hanc esse communem opinionem. & hoc vltimum est planum ex parte rei, sed ex parte accusatoris distinguit in hoc casu, quando statutum mutauit pœnam corporis afflictiuam in pecuniariam, vt per eum, char. 3. col. fin. vers. sed concludendo.

Pœna corporalis, vel pecuniaria.

Secunda conclusio est, quod etiam in casibus, in quibus admittitur procurator, Iudex tamen possit illum non admittere, vocando personam principalem tanquam legaliore, nisi probaretur dominum impeditum, vel non probaretur quod esset legalior. Ita in l. si. C. de procur. vide Boffum in pract. tit. an in criminalibus iudicijs, num. 1. & 2. & 4. & secundum Abb. in cap. veniens de accusa num. 1. procurator non admittitur in criminalibus nisi ad allegandum absentiam inquisiti, vel alias exceptiones ipsum crimen non tangentes, nisi reus sit in vinculis, vel sit conclusus in causa, ibi nu. 20.

In criminalibus quando procurator admittatur.

Procurator in crimine hæresis non habet interuenire neque ad agendum, neque ad defendendum, vt dicit glo. in prin. c. veniens, ibi, nota singulariter, & ibi Abb. de accusa. li. 6. si tamen Inquisitor ex gratia vult admittere, potest. sed aduertat ne admittat garrulum, & cauillosum qui impedit quærat processum, sed admittat probum, & iustitiæ amatorem, qui pecunia, vel odio, aut amore non corrumpatur.

Garrulus non admittatur.

PRODUCTIO.

Producens testem corruptum eadem pœna qua falsus testis puniatur. quibus autem pœnis falsus testis possit puniri, vltra dicta à Marfilio in reperto. §. præterea. l. 1. ff. de sicar. vide etiam Felin. & Aret. in c. sicut de testi. in 3. nota.

Teste corruptum producens.

Producens instrumentum falsum, videlicet scienter, præsumitur illud fecisse, vel fieri fecisse l. maiorem, & ibi Bal. & Alex. in consi. 77. 1. vol. Ana. in c. ad falsarium c. 5. de crim. falsi, nisi ostendat a quo habuit, vel quis fieri fecerit, vt in d. iuribus, & locis. & an si dicatur, nolo uti, si scus ipse possit uti, videtur posse, & quod hoc decidat Bar. in questione quæ incipit. Iudex malefactorum col. 3. & fin. & facit, quod licet accusator

Instrumentum falsum producens.

renun-

renunciat testibus, nō valet, quia videtur colludere cum accusato, & quia non debet præiudicare sulco. Aret. in c. cum venissent. de testi. col. 4. vers. 3. & Felin. ibidem in 3. col. Placentiæ utens falso instrumento scienter, pœna quadrupli puniri debet in ciuilibus, in criminalibus autem pœna à iure statuta. vide Bosium in pract. tit. de falsis. per totum.

P R O F E S S I O.

Professus in religione approbatus postmodum publice & notorie matrimonium contrahens, tanquam hæreticus per Inquisitorem potest puniri, quia videtur quod sibi liceat contra iura uxorem ducere. Butr. in l. 4. C. de sum. tri. & si. ca. Panor. in c. cum quidē. de iure iur. & in cons. 64. egit contra. c. 1. de voto. lib. 6. & contra clem. tcs qui. de confangu. & affi. & Sali. in l. nemo. C. de sum. tri. & si. ca. vide Carer. de hære. nu. 38.

Professio dæmonibus fit dupliciter, tacite videlicet & expresse. Tacita enim professio est promissio quædam, quam quis facit alicui professo ipsius diaboli de obseruanda sibi imponenda, sub promissione grandium rerum à se fendarum, dummodo fidem catholicam abiciat, & omnia eclesiastica sacramenta pessundet, promittitque cultum & obedientiam dæmoni, & innumera obsequia, & talis professio dicitur tacita quia non fit proprie cum dæmone, sed cum eius ministro, & in qua nullæ interueniunt solemnitates extrinsecæ, quam tamen submissionem ipso dæmon postea ratam habet, & reddit se facilem in obsequendo voluntati eorum, quo facto omnia sortilegia, veneficia, & fascinoes fabricare incipiunt. de quibus. 26. q. 2. c. qui sine Salvatore. & c. 2. de sortilegijs.

Professio solemnitas facta dæmoni.

Altera professio dicitur expressa, & ista est duplex. vna quæ dicitur solemnitas siue publica, altera quæ dicitur priuata. Solemnitas enim & publica, est illa quæ fit cum dæmone dum publice residet in solio maiestatis more principis, quando fiunt vniuersales congregationes omnium strigiarum, & maleficorum cuiuscunque generis professorum certis nocturnis horis, locis, & temporibus dæmonis arbitrio constitutis, vbi omnibus illis astantibus fit dicta professio.

Priuata vero est illa, quæ fit cum ipso dæmone pacto expresso tum iuramento, citra tamen solemnitates & hominum multitudinem, contra quos dicitur Esai. 28. dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

P R O M I S S I O.

Promissio, quælibet etiam iurata sic intelligitur, videlicet nisi superueniente iusta causa contraveniendi. l. fin. & ibi Iason: ff. qui sitid. cog. Iason in l. q. seruus, de cond. ob. tur. caus. & vbi esset iniuste detentus, potuisset

potuisset impune fugere, vt per Alex. in l. si eximendi, §. Item si quis. ff. ne quis cum qui, nam etiam iniuste conuinati possunt rumpere conuicia, secundum Bal. in l. r. C. de monop. Item potest licite resisti iudici de facto procedenti, l. prohibitum. & ibi Bar. C. de iur. fisci. lib. 10.

¶ Promissio facta à Iudice de impunitate reo si confiteatur crimen, non tenet, quia etiam non potest promittere, licet sit publica persona, l. ius publicum. ff. de pactis. vbi Iason in specie ampliat etiam in publica persona. pertinet namque talis impunitatis promissio ad solum Principem, imo ad supremum. l. relegati. ff. de pœnis. vide supra in ver. Princeps.

Princeps solus impunitatem promittere potest.

PROROGATIO.

Prorogata iurisdictio non dicitur per hoc, quod formata inquisitione reus inquisitus examinatus, sine alia contradictione confessus fuerit. Angel. in consi. 17. quia compulsus illud videtur facere, vt per Innoc. in cap. ad petitionem. de accusa. & Cepol. in consi. 59. eodem modo si datur bannum in contumaciam contra aliquem per non suum Iudicem, non prorogatur iurisdictio, secundum Bald. in l. qui ex consensu. C. de episc. aud. vers. deinde nota. & Alex. in l. ex quacunque. colum. 4. ff. si quis in ius voc. non ier. & si in causa criminali quis prorogata iurisditionem sui iudicis, tamen iudex competens potest per inquisitionem procedere. Arret. in c. quod clericis. colum. 2. de foro compet. Vide Bofsius in pract. de foro compet. nu. 80. 81. & 82.

PUBLICATIO.

Publicatio testium, & accusatorum, maxime in negotio fidei, nullo modo fienda est, vbi ex hoc eis imminet periculum, vt in c. si da hare. lib. 6. non tamen (vt iam supradictum est) neganda est copia indiciorum, vt tradit Bal. in consi. 95. primi vol. nec etiam defensio, datur quod possit procedi simpliciter & de plano & cetera, vt habes per Bart. super extramag. ad reprimendum.

Testium.

Publicatio autem processus, ad hoc vt sententia sequatur, est necessaria, licet sine illa non sit ipso iure nulla, & est communis opinio, vt per Felinum in c. licet causam, & latius in c. 1. & ff. de rei iudi. & Arretin. in c. causam quæ. de test.

Processus.

Publicatio de iure communi hinc etiam nostro tempore fit, sicut olim fiebat cessantibus personis, de quibus in authen. bona damnatorum. cap. de bonis damnatorum, & tere semper secundum statuta, & ordines locorum ad quæ recurrendum est, vt dicit Bart. in l. si. ff. de bon. damn. imo secundum consuetudinem bona damnatorum publicantur.

P V N I T I O .

Punitus per iudicem ecclesiasticum etiam per Iudicem sæcularem potest puniri. Abb. in c. de causis. de off. deleg. quia non est mirum quod ex vno facto quis incidat in plures leges, & plura delicta. l. nunquam plur. ff. de priua. delictis. Et melius per Bart. in l. si adulterium cum incestu. col. 2. ff. de adult. & in l. 1. §. vnde queritur. ff. de public. sicut pro sacrilegio quis punitur per iudicem ecclesiasticum, & iudicem sæcularem. Abb. in c. cum sit generale. de for. compet.

in vtroque foro puniri potest delinquens.

Punitus de aliquo delicto minori pœna quàm de iure deberet à Iudice ecclesiastico potest puniri per iudicem sæcularem maiori pœna, quæ videlicet de iure statuta est, si tamen crimen est mixti fori. vt in c. felix. §. per hæc quoque; de pœnis. li. 6. vbi capiens Cardinalem punitur tam in foro ecclesiastico quàm in seculari, de hoc vide Bal. in l. Nullum C. de testi.

Ex falsitate neminem lædens non punitur.

Punitus secundum statuta loci de delicto minori, pœna an possit puniri si capiatur in loco domicilij, secundum statuta ibi imponentia maiorem pœnam in eo, in quo nõ est punitus, vide Alberic. in l. sepulchri. ff. de sepulchr. viol. & Bossium præd. tit. de nullit. banni.

*

Puniri quis non debet, nec potest de falso, dato quod quis etiam commisisset dolose, si ex falsitate nemo læditur. gl. in l. damus. C. de fals. quæ ibi sequitur Bal. Adde quod è conuerso, scilicet si aliquis patiatum damnum corporis, aut bannum. Vide textum bonum in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar.

Iocose etiam prolata verba contra fidem puniri debent.

Puniri debet qui contra fidem aliquid dicit, etiam si iocose se dixisse asserat. Lopus, & Cardin. in Clem. vnica. §. ane. de vsuris. dicunt quod extraordinarie punietur arbitrio iudicis ei imposta aliqua leui pœnitentia, augebitur tamen pœna ex qualitate personæ, loci, & audientium. Arelat. contra hæreses. q. 2. nu. 7.

Puniri si quis iussus sit secundum formam statutorum, & consuetudinum, si non constat de consuetudine, extraordinaria pœna punietur, ad hoc Bar. in l. 1. §. omnium. nu. 155.

Punitur quis regulariter, licet delictum non perfecerit, ex quo peruenit ad actum propinquum, & per eum non stetit quin delictum perfecerit. Abb. c. si qua. de Diuortijs.

Delictum imperfectum et punitur.

Punitio in foro animæ non impedit punitionem in foro iudiciali, nec è contra. Sed vtroque modo potest puniri peccatum. Abb. in c. vt mensura. de emptio. & vendi. Qui punitur in foro contentioso, si eum hic pœnitet, & recipit pœnam patienter, & pœna est cõdigna, non punitur amplius à Deo, nec à Iudice ecclesiastico. Abb. in c. super eo. de rapt.

Forù animæ forù non impedit iudiciale.

Quando non potest puniri malus nisi èt bonus puniatur, potius debet tollerari malus, quàm puniri bonus. Abb. in c. sacri. de sepulchr. punitur etiam quadoque innocens propter nocentem. Ab. in c. delictus filius. 2. de timo.

Malus pro salute boni quò tolliari debet.

PUPILLVS.

Pupillus deiinquens mitius punitur, etiam si sit doli capax, vide *Inf. in l. more. in tertio notabili. ff. de acquiren. hered. Et l. pupillu. ff. de reg. iur. vbi etiam vide Decium, & in l. fere in omnibus. ff. eo. tit. de reg. tur. & ibi habes quid in minoribus viginti quinque annorum, an etiam poena mitiget, & quid in senio confectis.*

PVRGATIO.

Vulgaris.

Purgationes vulgares omnino prohibita sunt, quia per eas videtur Deus tentari. *Abb. in c. 1. de purga. vulg. Ioannes de Turre Crem. super c. deficientibus 1. q. 4.*

Canonica.

Purgatio autem canonica cum sit subsidiaria iuris, scilicet cum crimine aliter probari non potest, nunquam indici debet infamato accusatore apparente, verum infamia perseverante cum scandalo, & accusatore deficiente, purgabit se infamatus. *Abb. in c. 2. de purga. cano. infamatus (dico) super actu successivo, facta prius admonitione, vt in textu c. si quis, de purga. ca. sed super actu momentaneo nulla precedente admonitione, non purgabit se Iudex igitur talibus potest indicere purgationem, in qua si defecerint, illos tanquam de crimine conuictos potest punire. Ab. in c. accedens de populo, & nota quod quando delictum est enorme, vel scandalosum in populo, tunc a principio potest infamatus suspendi, donec se purgaent, & si praestiterit purgationem, tollitur suspensio, & absoluitur. vt in c. ex tuarum. de purg. cano. si autem defecerit punietur secundum modum descriptum in d. c. Accedens, eo. tit.*

In purgatione ac deficiens.

* Ad purgationem quos ipsius habet suspectos potest compellere ad purgationem praestandam, vt in c. Ex parte in si. de offi. ordi. dum tamen super hoc publica laboret infamia, scilicet quod per obreptionem obtinuerit absolutionem, c. Nos inter alios. de purg. cano. & sint infamati apud bonos & graues viros. c. cum in iuuentute. de purg. cano. & non sit orta ab inimicis 1. q. 3. c. In cunctis, & ita nota in d. c. Ex parte, sed puto hanc diffamationem non esse necessariam cum d. cap. Ex parte. prouisionem contincat speciale & nihil de tali diffamatione dicatur, sed tantum de suspicionis Episcopi.

Negligens se purgare.

Notatamen non abijciendam distinctionem qua est talis: Aut his negligit se purgare, seu venire ad purgationem, & tunc non habetur pro conuicto, sed potest suspendi, vel excommunicari, donec se purgaerit, & sic potest intelligi cap. excommunicamus. § qui autem. de here. & cap. 1. de purg. cano. idem vbi offert iuramentum suum de praesenti, sed non potest habere compurgatores, sperat tamen de breui habere illos, & tunc ratio-

ratione infamiae potest suspendi donec se purgauerit. & hoc modo potest intelligi secundum Innoc. c. 2. de purg. ca. Aut purgandus recepta purgatione in ea deficit, ut quia compurgatores non deposuerunt pro eo, & tunc iste debet puniri ut conuictus. Vnde si delictum super quo erat infamatus, & modus procedendi ante purgationem inditam exigebat priuationem seu depositionem, iste deponetur. Si vero aliam poenam exigebat, illa imponetur duntaxat. Et ita intellige c. cum P. & c. accedens. Idem dicendum ubi terminus peremptorius praefixus fuit ad se purgandum. Tunc enim si infra illum terminum non comparerit, & se purget, habetur pro conuicto, secundum Inno.

Deficiens in purgatione.

Nota ex D. Ioanne de Tur. Cre. super 2. q. 4. in sumario, quod reus deficiente accusatore, aut laborat sinistra fama, aut non. Si non, non cogitur ad purgationem, ut iam dictum est supra. Et 6. q. 5. c. quod autem. Si autem laborat sinistra fama, distinguendum est. Aut enim illa mala fama oritur ex inimicorum consuetudine, aut ex maledicorum obprobriatione, aut ex probabili, & verisimili presumptione. Si in primo casu, si mala fama vagatur tantum apud inimicos, & maledicos, ac viles, non est exigenda purgatio. 2. q. 4. c. auditum. & c. cum in iuuentute, de purg. cano. Et 11. q. 3. c. In cunctis. Aut mala fama vagatur apud graues, & maiores de populo, praesertim apud iudicem suum ordinarium, vnde cumque orta sit mala fama cogendum est ad purgationem, ut in c. si quis presbyter, de purg. cano. & ibi per plura c. In secundo vero casu quando scilicet mala fama orta est a maledicis, idem est obseruandum, quoniam si vagatur mala fama apud graues, & maiores de populo, indicenda est purgatio. In tertio vero casu non est dubium, quoniam cogitur talis infamatus ad purgationem, ut per c. iam allegatum patet.

Mala fama apud inimicos tantum.

Nota quod deficiens in purgatione punitur ut conuictus secundum modum agendi quo processit, & dicit Abb. alibi, non ita bene probari, & quotidie ad hoc allegatur textus iste, sed contra dicit Card. Zab. Nam purgatio indicitur ex officio Iudicis, ergo deficiens in purgatione debet puniri tanquam conuictus per Inquisitionem, quasi velit dicere, quod licet praecesserit accusatio, & per infamiam remanentem sit in dicta purgatio, deficiens in ea non debet puniri tanquam conuictus per accusationem, sed tanquam conuictus per Inquisitionem, & pro hoc est quod notatur in c. Inter in fi. de purg. ca. Item quia ratio quare deficiens in purgatione punitur ut conuictus est, quia probabilis praesumptio quae insurrexit contra reum ratione infamiae transit in violentiam si postea deficiat in purgatione, & ita dicit glo. in cap. In sanatum, de sim. hae Abb. in epicedens. de accus.

Et nota, quod a reo petente quod vult probare bonam famam suam, iudex debet attendere vitam communis vox vicinorum, exterior eorum, concordet cum fama vel infamia, & qualitate personarum, quibus & alijs

circumstantijs pensatis, super hoc arbitrabitur. Histien. in cap. in nostra. de testa.

Qualiter fiat purgatio.

Qualiter autem fiat talis purgatio secundum Hostien. talis seruius ordo. Nam est infamatus coram iudice suo iurabit se immunem esse ab eo crimine quo laborat infamia. vnde si infamatus sit quis, p̄ Ecclesiam Sancti Petri timoniacae dederit alicui, iurabit super Sancta Dei Evangelia quod pro dicta Ecclesia Sancti Petri praefato N. collata, nec aliquis pro illo se scientie pretium recepit. c. quoties. de purg. cano. Nec illud omitti debet (inquit Hostien. in summa) quod si quis in dignitate certa, vel ordine constitutus sit de simonia, vel de alio vitio infamatus, non cogitur iurare quod nunquam commiserit haec crimina, vel alia ante suam promotionem. sic enim posset cogi quod a tempore suae natiuitatis non peccasset mortaliter, quod esset iniquum, vt probatur 24. dist. cap. fratres nitatis. & cap. accepimus. de purg. cano. sed sufficit quod iuret quod a tempore promotionis suae illa non commiserit, vt cap. discretionem. de eo qui cogn. conf. vxo. suae, & cap. quemadmodum. de iureiur. Computatores vero iurabunt quod credunt infamatum verum iurasse, vt in d. cap. quoties. in fi. Non ergo iurabunt, quod immunis sit simpliciter, quia hoc esset periculosum, sed iurabunt quantum ad propriam conscientiam sicut dictum est.

Notabile.

Iuramentum compurgatorum.

Vbi fieri debeat purgatio.

Vbi autem fieri debeat talis purgatio, dicimus quod si apud populum sit infamatus, in publico purgabitur, vt cap. presbyter. 2. q. 4. si vero apud paucos sit infamatus, tunc coram illis paucis & Iudice debet fieri purgatio. 1. 5. q. 5. cap. 1. si vero fuerit diffamatus inter laicos, coram ipsis se purgabit, si vero inter clericos tantum sit diffamatus, tunc coram ipsis tantum se purgabit. Nam vt dicit Augustinus, vbi nascitur malum, ibi moriatur 2. q. 1. c. si peccauerit.

Compurgatorum numerus.

Quot autem esse debeant compurgatores, dicimus quod Episcopus purgat se manu duodena sui ordinis, id est cum duodecim Episcopis. sacerdos sexta manu, id est cum sex sacerdotibus, diaconus terna manu, id est cum tribus diaconibus purgandus est. 2. quaest. 4. cap. omnibus. Et cap. si legitimi, & cap. presbyter. Vnde versus, Pontificem paruum purgat manus duodena, Maior maiori, minor est adhibenda minori. De subdiaconibus autem & alijs inferioribus (vt dicit Hugo) non est expressum in iure, sed credimus quod quilibet eorum simpla manu possit purgari. & hoc exemplo illius, quod in causa criminali subdiaconus, & quilibet inferior potest iudicari ab vno solo Episcopo, quod non obtinet in superioribus. 1. 5. quaest. 7. cap. felix. Circa tamen hunc assignatum compurgatorum numerum, licet id, quod dictum est sit regulare, nihilominus hodie talis numerus, est arbitrarius iudici, videlicet quanta manu se purget. quandoque enim maior quandoque minor taxandus est numerus, secundum quod infamia, vel crimen sunt magis, vel minus graua, cap. presbyter.

Compurgatorum numerus arbitrarius.

vt supra & in c. omnibus 2. q. 4. vnde Inno. indicit cuidam decano purgationem cum quatuordecim suis ordinis. & in c. inter sollicitudines. de purg. cano. & cuidam Episcopo indixit purgationem cum duobus Abbatibus tantum. c. cum in iuuentute. de purg. cano. & c. cum P. de accusa.

Quando autem non possunt haberi tot compurgatores, Hosti. dicit, quod si non possent haberi, quia de reo testes non confidunt, seu non est fides in alijs de eo, quod tunc habetur pro conuicto, & deficiente in purgatione. Aut non reperit quia pauper est, vel extraneus, hoc casu est sibi subueniendum arbitrio Iudicis, considerata qualitate personæ, criminis, & infamiz, & ita communiter transeunt Doctores. Sed tunc dicit (ait Abb.) quod vbi ex istis causis non possunt haberi compurgatores clericis, debent adhiberi laici, etiam fœminæ si viri non possunt haberi. & si etiam laici ex hac causa deficerent, credendum est soli iuramento ipsius, vt est gl. in c. cum P. de accusatione. & in c. in decima. 18. q. 2. & c. in iuuentute. de purg. cano.

Pauper, vel extraneus purgandus.

Soli iuramento quâdo standum sit.

Quales autem debeant esse compurgatores, Hosti. in summa declarat, dicens, quod requiritur quod sint eiusdem ordinis suæ dignitatis, si inueniri possunt. c. inter sollicitudines de purg. cano. Notandum tamen, quod quando hi qui eiusdem ordinis sunt, inimici sunt ipsius infamati, vel saltem esse præsumantur, compurgatores ordinis inferioris admittuntur, vt in c. si legitimi. 2. q. 4. & c. cum in iuuentute, de purg. cano. Idem videtur, si tot Episcopi non inueniantur, vt in c. quouens. quoniam ex eadem causa, deficientibus clericis (vt iam dictum est) laici admittuntur, vt in c. omnibus. 1. q. 4. vel etiam fœminæ deuotæ, & honestæ, & in c. in decima. 18. q. 3. Præterea tales requiruntur compurgatores, qui vitam, & conuersationem infamati & præsentem, & præteritam cognoscant, vt in c. inter sollicitudines, vt supra.

Inferioris ordinis compurgatores.

Qua pœna autem veniat puniendus, qui in purgatione defecerit, dicit Hosti. vbi supra. Tradit tibi regulam, quod licet puniretur de crimine de quo imputabatur, si conuincebatur considerato modo agendi, sic puniatur si in purgatione deficiat. Vnde si accusetur quis de crimine quod depositionem inducit, & indicatur ei purgatio, in qua præstanda accusatus deficiat, debet suspendi, vel deponi, c. de hoc. de simo. & c. in iuuatum. & c. cum P. de accusa. Si vero purgationem rite perfecerit, Iudex sine mora, & difficultate debet suspensionem, si facta fuerit, & relaxare, & cum ab infamia criminis absolueret, vt c. ex tuarum. de purg. cano.

In purgatione deficiat.

Nota ex Abb. in c. in iuuatum. de simo. dicentem sic. Nota istam plerumque soleo quotidie allegare ad reddendum rationem quare deficiens in purgatione puniatur vt conuictus, non enim puniatur ex præsumptione probabilitatium, quia illa non sufficit ad condemnandum quem de crimine, vt in c. lictas. de præsumptis, sed præsumptio probabilis tantum infamia trahit in violentiam, cum reus deficiat in se purgando, & violentiam

Probabilis iusta infamia violentiam facit præsumptionem.

sufficiat ad condemnationem, vt in c. afferte. de p̄sumpt. & in l. indicia. C. de rei vendi. simile not. gl. in c. cū cōtumacia. de hære. li. 6. vbi p̄sumptio orta contra suspectū de hæresi, si est vehemens transit in violentam, si stat in excōmunicatione per annū, & i. c. rursus, & in c. quicūque. ii. q. 3.

Nota etiam ex eodem Ab. in c. inter sollicitudines. de purg. cano. quod deficiens in purgatione non traditur brachio seculari, si vult redire ad fidem, secundum Doctores, quia si vere conuictus, vel confessus potest redire ad fidem, & non debet tradi curiæ seculari, fortius dicendum est idē de conuicto in interpretatiue. Concluditur igitur secundum Doctores, maxime secundum Host. quod ad quantumcunque p̄na agatur deficiens purgatione debet conueniri vt conuictus. & ex hoc inferitur quod si iste talis aliās incidisset in hæresim, & nūc ex deficiētia in purgatione habere tur pro conuicto, & non pro relapso, debet tradi curiæ seculari, vt in c. accusatus. de hære. lib. 6. quod est bene notandum (ait Lucerna Inquisitorum) Abb. alleg. in gl. fi. d. c. inter. de purg. cano.

Nota etiam ex dicta Lucerna, quod pendente causa super criminibus coram delegato Papæ, purgatio recepta super ipsis criminibus ab ordinario non tenet, vt in c. cum dilectus. eo. tit. in fi. Abb. ibidem.

Nota etiam quod indici purgatio canonica infamato, seu suspecto de aliquo crimine potest, absque eo quod terminus statuatur accusare volentibus, vel quod p̄mittatur inquisitio super veritate criminis. Abb. in c. cum dilectus, de purg. ca.

Purgatio fuisse. Nota insuper, quod ille qui se legitime purgauit, p̄stita purgatione sibi indicta debet absolui, & denunciari vie boni testimonij, nec potest amplius procedi contra illum vigore p̄cedentium indiciorum, & sic tollitur infamia, seu effectus infamiae facti. Si autē infamia oriatur de nouo per alia indicia superuenientia, tunc oportebit quod ista purgentur. ad hoc c. fi. de collu. dete. & quod not. in l. 1. & l. repeti. ff. de quaest. hæc Abb. in c. ex tuarū ibi. secundo nota, & c. inter. eo. tit. & ibi. Nota effectum purgationis p̄stitæ. Vide ad hoc. gl. in c. habet hoc proprium 2. q. 4. & gl. in c. Mennam. in eadem q. & quod dicit Archid. super d. c. habet proprium.

Q

QVADRAGENALIS.

QVADRAGENALIS p̄scripto in causa fidei in frascripto modo considerari debet. Nam ille de cuius bonis queritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis suæ, vel non. Si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares iuris & p̄scribunt vniuersa bona defuncti spatio quadraginta annorū, si tamē sint catholici, & iustus titulū habeant, scilicet vel per legitimam successionē vel

vel per iustam emptionem. Adde & tertiū, quod bonam fidem habeant, & quod per totum tempus quadraginta annorum diutina, & non interruptam possessionem habuerint.

In secundo vero casu quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hereticus decessisset, & non reputabatur catholicus tempore mortis sue, dicitur quod si cætera præmissa concurrant, quadragentis tamen præscriptio non habebit locum, quia illa præscriptio demum permittitur, ubi defunctus tempore mortis sue catholicus reputabatur, ergo ubi non reputabatur catholicus, inhibetur iuxta illud, Quod de vno permittitur, de cæteris prohibetur, vt ff. de iudi. l. cum prætor, & c. nonne, de præsump. vnde si quadragentis non vindicat libi locum, neq; centonariū locum habebit, quia à tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fidei. Melius tamen, ac vetius videtur dicere, quod licet bona talis heretici fuerint delata in fidei, à die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione, centonaria non habebit locum, vt C. de sacrosan. eccle. in authen. quas actiones, & cap. 2. de præscriptio. lib. 6.

Q V Æ S T I O .

QVæstio est inquisitio veritatis per torturam, & cordis dolorem. Nam nuda, & leuis terribis absq; cordis dolore non dicitur quæstio in criminalibus, vt l. item apud Labeonem. §. quæstionis. ff. de iniur. & l. 1. §. quæstionum. ff. ad Sylla. Azo in summa. de quæstio. & Oldra. in quodam suo trac. de ca. & dicitur quæstio à quærendo, quia per eam quæritur veritas de quo disputatur. Et nota, quod appellatione quæstionis continetur carceratio facta de aliquo, vt non comedat donec dicat negotium de quo quæritur. Franc. Bru. de indi. ad tort. q. 2. 2. par. nu. 1. Item qualitercunq; per vim, & tormenta quis compellitur ad aliquid dicendum, videtur quæstio. l. item apud §. quæstionis. ff. de iniur. l. 1. §. quæstionem. ff. ad Sylla. Item negatio cibi dicitur quæstio. l. necare. ff. de lib. agno. Item chorda. l. decuriones. C. de quæstio, & l. nullus. ff. ad leg. Jul. maicst. Item quælibet vis illata personæ, vt l. fi. C. de abol.

Carcer. quando dicitur quæstio.

An autem simplex carceratio, vel detentio cõtineatur appellatione quæstionis, vel tormentorum, videtur q̄ non: quoniam carceratio, & detentio fit etiam nullis præcedentibus iudicijs, & ad solam custodiam: quæstio vero, siue tormenta non sunt nisi præcedentibus iudicijs, vt l. 1. §. diuis. ff. de quæst. propter quod dicit Angelan dil. item apud §. quæstio. q̄ si statuta prohibet aliquem torqueri sine scientia primū, quod nihilominus poterit iu carcerari absq; ipsorum consensu, dummodo carceratio non sit eua denegatione cibi, & idem tenet in l. homo. C. de exa. tri. idem secundum quosdam si carceratio est particulari ratione

loci, vel ratione infirmitatis, vel inferret infamiam ratione qualitatis personæ detentæ, quia tunc posset dici inesse torturam in detentio; Vide infra in ver. tortura, per totum.

Q U E R E L A .

Querela nomen est generale, comprehendens omnes genus querelans di. Bakin consi. 335. vol. col. 1. consi. 229. ad fin. & consi. 252. cola. & est magis latum verbum querelare, quam appellare. Aretin. consi. 75. colum. 8. & comprehendit etiam accusationem. Capol. in consi. 65. colum. 2. Et scias quod sicut non omnis potest accusare, iuxta not. per Gand. fol. 1. col. 2. & sequen. & per Aretin. in glo. nec non ad querelam, colum. 6. & sequen. ita non omnis potest sic querelare, aut querdari, quia si recesserint aliqua vsu requisita in accusatione, vt in scriptio ad poenam talionis, & protestatio fideiusionis, cætera tamen remanserunt, per regulam l. præcipimus, in fi. C. de appel. Vfus tamen non admittit tales querelas pro accusationibus, quia hoc modo non esset necessaria alia inquisitio, quæ tamen formatur super talibus querelis, i& ita querela habetur pro querela, & non pro accusatione. Bos. in pract. titu. de accusatio. num. 6.

Qui querelare vel accusare possit.

Querelare, siue accusare non omnis potest, etiam vbi aliàs persona est apta, sed in criminalibus publicis tantum, & in priuatis vbi venit poena applicanda fisco, aliàs tantum auditur is cuius interest, vt per Bar. in rub. ff. de pigno. actio. & per Aretin. in glo. nec non ad querelã. Verum est ad uertendum, quod etiam in priuatis vbi potest ex dispositione iuris, vel statutorum procedi ex officio, semper omnis admittitur, etiam quod sua non interfit, secundum Card. in cap. exceptionem, in 6. quæstio. extra de exceptio lib. 6. Et nota quod querelans non punitur de falso, sicut denuncians, quia querelans tantum asserit, & nihil probat, denuncians autem etiam probat, & saltem facit iudicium ad inquirendum. Bossius vbi supra, num. 16.

Aliud querelare, aliud de nunciare.

R

R A P T O R .

& ibi Alexand.

RAPTORES virginum, & maxime monialium quæ pena plecti debeant, vide Instit. de publi. iudi. & l. raptores virginum. C. de episcopis, & clericis. & l. vnicam. C. de raptu virginum. & punitur etiam solus conatus. Et nota, quod raptus requirit amotionem violentam de loco ad locum. Bald. in l. sed eamendi.

RATI

RATIFICATIO.

Ratificatio confessionis quomodo & quando requiratur in reo, vide supra in ver. confessio, & ver. processus.

Vnum tamen notabis, qd ratificatio confessorum in tormentis non requiritur, vbi ultra confessionem adest confessio extrajudicialis præcedens istam confessionem, secundum Io. de Imo. in c. et si clerici, de iudi. & Fel. in c. olim, de rescrip. & Ias. in l. magistratibus. ff. de iuris coniudi. & Marfil. in præc. cri. §. quoniam, nu. 38.

Confessio ex
trajudicialis
quid faciat.

Nota insuper qd ratificare spontaneam confessionem licet non sit necessarium, sentiunt tamen Doctores, qd sponte confessus debet moneri suas facere defensiones, primo quia potest cognoscere de inualiditate confessionis; secundo quia potest reuocare confessionem, vel eam declarare; tertio quia conceditur posse probari falsitas confessionis. Bald. in l. si quis, C. de epis. & cler. Cason. in trac. de tormen. c. 19. nu. 11.

RATIO LEGIS.

Ratio legis est anima legis, l. quod dictum. ff. de pac. & strictioris est obseruantiz, quam ipsa lex, secundum Bal. in l. quicumq; C. de ser. fugi. & in l. nō dubium C. de legi. & per eundem in l. si quis seruo. C. de fur. vbi dicit qd ratio est sicut anima, & verba sunt sicut superficies. & in d. l. non dubium, dicit qd est spiritus viuificans legem, omne dictū, & factum faciens ratum & firmum. & habetur per Abb. in consi. 1. vol. 1.

Legis anima
ratio est.

Ratio enim determinata legis restringit dictum legis, vt illa dumtaxat lex ipsa comprehendat ad quæ ratio illa naturaliter adaptari potest, & nō vltra. l. cum pater. §. dulcissimis, & l. hæc actio. & ibi Bar. ff. de calumnia. & l. qui animo. ff. de acqui. poss. & not. glo. in cle. 1. de elec. & per Gemin. in c. vbi periculum, eo. tit. li. 6.

RECEPTATIO.

Receptatio, siue conuersatio hæreticorum, & cum hæreticis non consideratur nisi cum scientia, nam ad hoc quod receptor banniti puniatur de reprobatione, debet probari scientia, glo. in l. prima, & ibi not. Bar. ff. de recept. Bald. in l. à nobis. de except. vide insuper textum, & ibi not. per glo. in cap. accusatus. §. ille quoque de hære. lib. 6. qui loquitur de illo, qui prius abiurauerat, & sic in fortioribus terminis, quando aliq. quid dicitur esse factum, quod ignorantia excusari non potest, scientia debet probari. Bar. in l. omnes. C. de agnecol. & consi. lib. 2. Ang. in l. pri. de Nili aggeribus non rump. dicentes quod accusans auxiliatorem banniti

Sciētia requiritur in delicto.

debet

debet probare scientiam, propter glo. in l. ex malef. §. longe minus. ff. de actio. & oblig. & præter id quod cum non probatur scientia, satis constat de ignorantia dici possit, pro qua præsumitur, c. præsumitur, de regul. iur. d. l. verius. ff. de proba.

Receptatores latronum, vel aliorum insignium reorum capitali supplicio damnantur. l. si. C. ad leg. Jul. maie. de vi pub. & l. 1. & in. fin. C. de his, qui latro. occult.

Receptator quis dicitur proprie, & maxime hæreticorum, cū dubium sit, notandum est, quod recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici differentia. Quidam namq; sunt qui non tantum semel, & iterum, sed pluries, ac frequenter hæreticos recipiunt, & isti proprie secundum vim nominis, & vocabuli dicuntur receptatores à receptādo, quod est verbum frequentatiuum, & inde receptaculum dicitur domus, vel hospitium in quo hæretici frequentat, vel pluries conveniunt ad docendum, vel ad morandum, & tales receptatores quandoq; sunt sine culpa, ut puta, si igno-
receptatores sine culpa.

Ante autem sunt in culpa, ut potest quando illorum errores sciunt, & qd Ecclesia eos persequitur non ignorant, & nihilominus eos latenter, & frequenter receptant, ne in manus Ecclesiæ perueniant: tales enim proprie sunt, & dicuntur receptatores hæreticorum, & de talibus loquuntur iura, & tales si credant hæreticorum erroribus, secundum c. excommunicamus, sunt hæretici, & debent, & si non fateantur hæreticos se esse, tãquam vehementer suspecti abiurare, vel eis est purgatio canonica iniungenda, maxime si sunt infamati, d. c. excommunicamus, 1. de hære. & c. accusatus, eo lib. 6.

Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt, & hi secundum aliquos receptatores, quia illos tantum receperunt, sed nõ receptatores, quia non receptarunt, dici possent; contrarium tamen cum non nullis tenet Guido Falcodij in suis consultationibus ad Inquisitores hæreticæ pravitatis, q. 9 & de hoc nõ est magna vis facienda, nam non de verbis, sed de factis curandum est. Ideo dicendum est, qd isti siue dicantur receptores, siue receptatores, quandoq; sunt in culpa, & quõq; non, ut iam de proprie receptoribus dictum est.

Et notandum est, quod quis non dicitur receptare nisi scientor. l. 1. & ibi notata. ff. de recepta. & l. 1. & 2. ff. de offi. præsid. & l. congrui. C. de his qui latro. & ideo tota vis in hac materia consistit in ostendenda scientia, eum receptare in se non sit malum. Propter hoc secundum Bal. in i. doli. C. de dolo. doli. & scientia debet ostendi, quibus non ostensis sequendum est ius commune: quando autem de scientia constat per personam, est licita cau. minuendi penam, ut per Bar. in l. 1. §. 1. ff. de recept. vide Boff. in præc. tit. de rapina. nu. 21. & Zanch. l. 6. cum addi.

Sed quid de hospite, aut caupone, qui non videtur teneri ad explorandum conditionem aduenientium seu declinantium ad suum hospitium? ff. de fur. adu. nau. l. 1. quicquid dicat Bar. ibi à Nello adductus, dicimus ipsum teneri, si hæreticus publice damnatus est, aut publice citatus ab officio Inquisitionis, quia cum hoc sit crimen publicum quod omnes tangit, & in omnium iniuriam committitur, vt l. Manichæos. C. de hæz. omnes cauere debent, secus autem si ignoratur quod sit hæreticus damnatus, aut citatus, & requisitus ab Inquisitore. Vide Gand. in tit. de fur. rib. & latro. nu. 14.

Confangvineus etiam cessante dolo, id est si non participat in crimine cum recepto, excusatur, quia ignorantia meretur excusationem. ff. si is qui testis. liber esse iustus fuerit l. penult. in fi. vide Bonif. Vital. de recept. fur. num. 4. §. 6. 7. Et clarius in proprijs terminis loquitur Paul. Ghir. eod. tract. q. 6. num. 2. & 3. exponens dictum glo. in §. credentes. in c. excommunicamus. & in c. accusatus. §. si vero. eo. lib. 6. Excusantur etiam confangvinei in casu necessitatis famis, per glo. in c. accusatus. §. ille quoque. in ver. non possit. & Panor. in c. si quis episcopus. de accusa. dicentem potius subueniendum esse patri, & fratri carnali hæretico in casu necessitatis, quam extraneo catholico. D. Tho. 2. 2. quæst. 31. ar. 3. vide Nellum in tract. de bannitis, quæsto 21. & 22. Considera tamen limitationem Bar. in l. 2. de recept. ab illo adductam, qua declarat confangvineum receptantem non excusari, si receptus ex forma statuti potest occidi, quia tunc est hostis ciuitatis, & sicut illum perdit ciuitas, ita illum perdant agnati, & cognati. l. postluminium. §. filius. ff. de captiuis. & à simili considera, an id eueat etiam in hæretico, qui est hostis totius Ecclesie.

Confangvinei alij præponendi sunt necessitatis tempore

R E C U S A T I O.

Recusari potest quilibet Iudex delegatus, vt notat Archid. in c. cum plures. de offi. deleg. lib. 6. & etiam ordinarius, vt in c. licet. de for. cõp. & c. legitima. de appell. lib. 6. & infra tres dies arbitri sunt eligendi, vt in l. fin. C. de iud. & per hoc patet quod citari debet aduersarius ad hanc electionem faciendam, at l. de vno quoque. ff. de re iudi. Tempus autem infra quod diu arbitri debent terminare causam, non est in iure determinatum, sed Iudex recusatus potest, & debet ipsum tempus præfigere ipsis arbitris, infra quod tempus si non terminetur, iudex ipse cognoscat de principali causa, non obstante recusatione præposita, vt in d. c. legitima. de appell. Et nota quod talis recusatio est præponenda in exordio litis, & habetur in c. cum speciali. de appell. & ibi vide textum cum glo. vbi declaratur qui sit seruandus ordo in huiusmodi iudicis recusatione. Quæ autem sint causæ legitimæ recusationis, habetur per Spec. in primo tit. 6. superius est videre, & per notata in c. legitima. de appell. lib. 6. vnde si iudex non admisit

Arbitri recusationi.

Causæ recusationis sunt alleganda.

admisit exceptiones, & suspiciones, est legitima causa ab ipso alleganda, vt in c. postremo. de appel. & ita tenet Specian tit. de appel. §. 1. col. 5. vers. sed quam. Item vbi recusatur Vicarius, causa recusatationis est probanda coram Episcopo. c. si contra vnum. de offi deleg. lib. 6. sed alleganda coram ipso recusato, vt in d. c. cum speciali. de appel. Recusare autem Inquisitionem quando possit reus, vide supra in ver. Appellare.

R E D E V N T E S.

Redeuntes, siue transeuntes ad ritum Iudæorum seu gentilium, vide supra in ver. Iudæi, & in ver. Inuocantes.

Redeuntes sponte ad fidem sunt, qui veniunt intra tempus gratiæ, scilicet antequam personaliter fuerint requisiti, & probationes contra eos nondum receptæ fuerint. si enim postea compareant inquisiti dicuntur venire post tempus gratiæ, audiuntur in suis defensionibus, sed volentes errorem suum reuocare, & veniam obtinere, non admittuntur ad gratiam. Archid. in cap. vt commissi. de hære. lib. 6. Paul. Ghirl. de hære. q. 5. nu. 20.

R E G V L A R E S.

Regulares prælati contra subditos suos aliter in causa fidei procedere non possunt, quam per explicatam ac traditam formam, vt expresse habetur ex cap. vt officium. in princ. in ver. iuxta canonicas sanctiones. & in §. si vero. in ver. iuxta formam Ecclesiæ, de hære. lib. 6. & ex multis alijs iuribus, quæ bene inspicienti aperte patent. Qui itaque ex aliquo indulto facultatem habent regulares sibi subditos in hæresi deprehensos absolueri aut punire, seu contra illos inquirere, cum notario, & testibus depositiones recipiant, inquisitionem forment, ad abiurationem redeuntes recipiant, sententiam pronuncient, ac denique iuridice vniuersa faciant. & à d. §. verum. nullo modo recedant, quod si notarium commode habere non possunt, adhibeant duos viros idoneos loco notarij, qui se subscribant, vt in eodem §. verum. in fin. & de probatio. cap. quoniam.

Nec valet, si dicant ex suo. regulari instituto ad seruandum apices iuris minime teneri, quia hæc non ad apices, sed ad iuris substantiam, & essentiam pertinent. Non enim ita vaste regula illa de apicibus dilanianda est, & quibusuis excessibus, & criminibus applicanda, vt plerique cum conscientiæ onere seruandum esse putant, sed in leuioribus tantum omitti possunt apices, secus autem cum de grauioribus agitur. Archi. Flo. 3. parte. tit. 9. c. 7. §. 8. vers. Item notandum quod in priuilegijs religioforum dicitur &c.

Regula de apicibus iuris seruanda.

Nam

Nam ibi declaratur per verba illa priuilegij, postpositis rimulis, & apicibus iuris, & per alias familia, quod non eximuntur à iure communi, ad quod omnes catholici tenentur de consti. cap. 1. & adducit exemplum de forma electionis, additque, quod qui iniuste clericum detinet, excommunicatus est. de sent. excommunication. c. nuper. Videant igitur prelati regulares, & conscientie sue consulant.

Nec etiam valet si dicant prædictum procedendi modum in hoc crimine Inquisitores tantum arctare, sed ordinarios esse, qui specialibus his constitutionibus, & ordinationibus minime subiiciuntur, quia per c. per hoc co. li. 6. §. si. nō modo Inquisitores, sed etiam Episcopi, qui ordinarij sunt ad seruandum antedictam procedendi formam obligantur. verba namque textus ita dicunt. Siue autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ obseruare. Vide dictum D. Archiepiscopum. 3. par. tit. 18. c. 2. §. 1. Siluestr. in ver. hæresis. 2. §. 8. ibi. quintum.

RELAPSI.

Relapsi proprie dicuntur, qui prius fuerunt lapsi, unde relapsi quasi iterum lapsi. Labitur, cum quis dupliciter, nam aliqui labuntur in hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur autem in hæresim qui in illa deprehenduntur, vt in c. ad abolendam, de hære. siue deprehendantur facti euidencia, siue confessione propria, siue testium productione legitima, iuxta glo. in alleg. c. ver. deprehensus, & c. super quibusdam. de ver. sig. labuntur etiam in fautoriā, qui hæreticos receptant, defensāt, sententiam Iudicium, vel processum fidei directe, vel indirecte impediunt, iuxta c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6.

Fautores qui.

Relapsi igitur sunt in duplici differentia, quidam enim sunt relapsi in hæresim, & sunt in quatuor gradus distincti, qui proprie dicuntur relapsi.

Primus quorum erit, cum quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, & deprehensus in eadem, vt in c. ad abolendam, de hære. §. præsentī, & §. illos quoque. vtpote deprehensus quis est in hanc hæresim incidisse, quod Christus videlicet nō est natus de virgine, abiurauitque illam, & post in eandem abiuratam deprehensus est incidisse, relapsus est, & talis animaduersione debita est puniendus, iuxta cap. ad abolendam, de hære. lib. 6.

Deprehensus

Secundus casus est quando non est deprehensus, sed est vehementer suspectus de aliqua hæresi, & abiurat eandem tanquam vehementer suspectus, si post talem abiurationem deprehensus est in eandem abiuratam hæresim incidisse, relapsus debet censeri quadam iuris fictione, & tanquam relapsus

Vehementer suspectus.

relapsus est habendus. c. accusatus. de hære. li. 6. vtpote, suspectus habitus est vehementer quis, sed non deprehensus. quod non credit Christum esse natum de virgine, & abiuravit illam hæresim vt vehementer suspectus, postmodum deprehenditur, quod incidit in ipsam abiuratam heresim, relapsus dicitur, & est talis puniendus, secundum c. accusatus. de hære. li. 6. secus autem si tanquam leuiter suspectus abiuravit.

In quancun-
que.

Tertius casus est. Quando quis deprehensus, vel vehementer suspectus est, quod incidit in aliquam hæresim, & post abiurat non solum illam, sed etiam omnem hæresim generaliter, & simpliciter, postea deprehenditur in illam in qua incidit, seu suspectus fuerat, vel in aliam quamcunque incidisse, relapsus est vt in c. accusatus. §. cum vero. lib. 6. vtpote quis est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac hæresi videlicet, quod Christus non surrexit, & abiuravit non tantum illam hæresim, sed omnem hæresim, talis si post talem abiurationem deprehendatur in hac hæresi, videlicet quod Christus ad cælos non ascendit, incidisse, relapsus est, vt in c. alleg. patet.

Fautores post
secundam fau-
toriam.

Quartus casus est. Cum quis hæresim abiuravit, de cuius lapsu ante ab iurationem constabat, vtpote, quod fuit deprehensus vel post constitit, vt quia abiurauerat vt suspectus vehementer, & post constitit quod post abiurationem hæreticos deduxit, visitauit, seu associauit, vel fauorem dedit, qui non possit rationabiliter excusari, debet iudicari relapsus, vt in d. c. accusatus. Et omnes tales relapsi, siue peniteant, siue non, sine vlla penitus audientia tradendi sunt brachio seculari debita animaduersione puniendi. Sed verum est, quod si non peniteant, sunt tradendi tanquam hæretici pertinaces. Si autem peniteant, non sunt eis deneganda sacramenta penitentis, & eucharistia, vt in c. super eo. de hære. lib. 6.

Post purga-
tionem delin-
quens.

Quidam autem sunt relapsi in fautoriam, vt quia fautoriam abiurauerunt, & post in ipsam abiuratam fautoriam relabuntur, secundum concilium Teraconanense relapsi sunt. Si autem ita sit, & an intelligatur si relabuntur in aliam fautoriam, vel in eandem, & an sint isti vel illi, & non isti, sed illi curie seculari ultimo supplicio ferendi, & tradendi, clare non loquuntur iura. Eodem modo si quis damnatus de aliqua hæresi canonice se purgauerit, & postmodum incidit in eandem, vel aliam infamiam, an sit realiter, vel iuris fictione, vel alias relapsus, & poena relapsi debita puniendus, iura clare non loquuntur, licet in c. ad abolendam. §. illos quoque; & c. excommunicamus. §. adijcimus. extra de hæreticis videatur dicere quod qui post purgationem reincidit, quod sine vlla audientia seculari iudicio sit tradendus, quia ibi loquitur in distincte. In tali casu quicquid diximus supra in ver. purg. cano. hic & in 2. casu optimum esset Papam consulere.

Notandum etiam pro maiori declaratione tam primi quam secundi modi propter doctorum varias opiniones, quod relapsus (vt iam diximus) proprie

prie dicitur, qui per manifestam, & plenam probationem primo de hæresi fuit conuictus, deinde hæresi abiurata reincidit in errorem illum primum, vel in quemcunque alium, secundum Io. And. qui alleg. c. ego Berengarius de consecra. di. 2. quia necesse est in relapso constare debere de vno lapsu priori, vel posteriori, & pro hac opinione Io. And. (ait Gemin.) facit c. ad abolendam, ponens relapsis pœnam, loquitur de his qui relabuntur in abiuratam hæresim. Si ergo vnicum articulum abiurauit, & postea committit in alium, non dicitur relapsus in hæresim iuxta in genere, ergo non habet pœnam relapsorum quæ imponitur tantum relapsis in abiuratam hæresim, cum iura pœnalia non sint extendenda, c. statutum, de elect. sed contrarium facit sequens glo. (ait Gemin.) quia ille, qui abiurat hæresim in vna specie, videtur abiurare etiam in alia specie, cum habeant inter se connexitatem. Igitur relapsus postea in altera, etiam relapsus dicitur in abiurata, & per consequens puniendus vt relapsus, & ista pars videtur verior. Vide Gemin. in c. accusatus. de hære. li. 6. verior dico, & ideo tenenda, quia & validioribus rationibus innitur, & quia nõ refert quo genere erroris quis in hæresim labatur. Nam semper tendit ad vnam sceleris nequitiam, & ad vnum finem, scilicet deviandi à fide catholica, vt c. de hære. l. Arriani. Et dicitur quod hæretici diuersorum errorum habent facies diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, vt c. penul. de hære. Et exinde relapsus dicitur quasi secundo lapsus. Nam monosyllaba reiterationem inducit. ff. de ver. sig.

Ad vnam sceleris nequitiam.

Nota etiam, quod licet quis non confiteatur certam hæresim credidisse, vel tenuisse, dummodo confiteatur se tanquam vehementer suspectum abiurasse omnem hæresim, & postmodum in eandem suspicionem reincidisse, relapsus non dicitur, sed violenter suspectus, secundum Gemin. quia vehemens suspitio transit in violentam, scilicet supercruentius vehementi, & alleg. glo. in c. literas. de præsump.

Violenter suspectus.

Relapsus brachio seculari tradendis mortem nunciare per seipsum non debet Inquisitor, nec Episcopus, sed per honestas personas ipsis rebus vtique gratas, & deuotas, quas sepius ad eos mittere debet. vide directorum Inquisitionis, & supra in ver. Hæresiarcha, n. 17.

Mortem relapsus nunciare qui debet.

RELAXARE.

Relaxare pœnam reo totaliter, vel particulariter, an liceat iudici, nota vt infra. Et pro maiori declaratione huius difficultatis, ex doctorum dictis distinctiones nonnullas præmittere oportet.

Quarum prima erit. Quod differentia est inter relaxare, mutare, & alterare pœnam.

Nam relaxare pœnam reo videtur esse illum totaliter à pœna abfoluere, siue ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debita

Alterare pœ-
nā quid sit.

tam in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilij, aut pœnam flagellorum in pœnam pecuniariam. Alterare autem pœnam est pœnam augere, vel diminuire, mitigare, & attenuare.

Secunda distinctio erit, quod pœna aut est in lege determinata, aut non, sed iudicis arbitrio relicta.

Tertia distinctio est, quod pœna in lege statuta, aut statuitur vt inferenda, aut iam iure incurta.

Quarta est, q̄ alterare pœnam contingit dupliciter, aut post, aut ante latam sententiam.

Quinta erit, quod alterare pœnam contingit dupliciter, videlicet aut cum causæ cognitione; aut sine causæ cognitione.

Sexta erit, quod reus aut puniendus est ad instantiam iniurati accusatoris, aut non.

Septima erit, q̄ iudex aut est ordinarius, aut delegatus.

Octaua erit. Si iudex ordinarius est, aut est habens potestatem dispensandi in crimine de quo reus accusatus est, aut non.

His præmissis sit hæc prima conclusio. Iudex ordinarius, & multo minus delegatus non potest reo accusato, & conuicto licite relaxare pœnam iure statutam super crimine de quo reus est condemnatus, reo petente recompensationem illatæ sibi iniuriæ. Hęc conclusio quam credimus esse Diui Thomæ sec sec q. 68. ar. 3. patet primo auctoritate diuinæ legis. Dicitur enim Deut. 13. de illo qui persuadet seruire dijs alienis, Non parcat oculus tuus vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicida dicitur Deut. 19. nec miserearis eius.

Secundo patet ex c. si quem 2. q. 3. vbi dicitur. Facti quidem inquisitione in arbitrio iudicantis est, pœnæ vero prosecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, non arbitrio iudicis committitur. ff. ad turpil. l. 1. Et propterea dicitur in authen. de iudicibus. §. oportet. quod iudex non debeat esse mitior lege.

Relaxare pœ-
nā in lege sta-
tutam.

Duo à iudi-
ce considera-
da.

Ratione vero probatur præfata conclusio per Diuum Thomam vbi supra, ex duobus, quæ sunt circa Iudicem consideranda, quorum vnum est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum, & aliud est, quod ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à pœna absoluat. Prima quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoq̄ pertinet vt reus puniatur, puta propter aliquam iniuriam in ipsum commissum, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere vnicuique.

Differentia
inter iudicē,
& iudicem.

Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cuius potestate fungitur. ad cuius bonum pertinet quod malefactores puniantur. sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem cui est publica potestas plenarie commissa.

Iudex

Iudex enim inferior non habet potestatem absoluendi reum à pœna contra leges superiorum sibi impositas. Vnde super illud Io. 1. 9. Nō haberes in me potestatem vllam, dicit diuus Augustinus, Talem Deus dederat Pilato potestatem, vt esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absolueret.

Princeps qui habet plenariam potestatem in republica si ille qui passus est iniuriam velt eam remittere, poterit licite reum absolueret, si hoc publicæ utilitati viderit non esse nocium.

Principis auctoritas.

Secunda conclusio est. Si iniuriam passus consentit vt reo pœna relaxetur, Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare pœnam in lege statutam, dum tamen hoc non sit nocium, aut scandalosum reipublicæ patet hæc conclusio etiam dictis.

Tertia conclusio est. Quando pro vno eodem que factio diuersæ pœnæ de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno, & eodem tempore non est imponenda. Hoc patet per c. At si cleri. de iudi. maxime vbi vtraque per se sufficeret, vt ibi notatur, sed tunc minor est imponenda, quia pœnæ potius sunt molliendæ quàm exasperandæ. ff. de pœni. l. interpretacione, & de pœni. di. 1. c. pœnæ. vel locus erit gratificationi, c. cū autem, de iur. patro. vel illa imponatur quæ magis timetur, c. quoniã frequenter, vt lit. nō cōt. q. hoc solū bene agit, vt vita hominū corrigatur, c. pdest seueritate. 2. 3. q. 5.

Pœnæ diuersæ diuersa tempora requirunt.

Quarta conclusio est. Si pœna ipso iure contrahatur, non potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pœna, cum iam quodammodo inhæret vsibus ipsius rei, non pendet ex iudicis arbitrio, tum quia, vt Io. And. in c. 1. de sigit. ait, quando pœna imponitur ipso iure, non requiritur alia sententia condemnatoria, seu declaratoria delicti.

Quinta conclusio est. Pœnam in lege statutam non potest commutare, vel alterare augendo, vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispensare, sed iure communi procedere, cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. c. cum dilecta. de rescript. Hæc conclusio colligitur ex c. de causis. de off. deleg.

Sexta conclusio est. Pœnam in lege statutam pro aliquo crimine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispensandi super illo crimine, non potest commutare, minuere, vel augere, vt in c. hec. de pœnis.

Habens potestatem dispensandi super crimine.

Septima conclusio est. Iudex ordinarius habens potestatem dispensandi super crimine illo, non potest pœnam in lege statutam mutare vel alterare diminuendo, vel augendo sine causa legitima, & sine causæ cognitione, vt ex c. si quam, 2. q. 3. vnde dicit Host. in sum. li. 5. titu. de accus. § quis sit effectus accusationis. Effectus accusationis est, vt reo conuicto imponatur pœna ordinaria, & certa, si in iure statuta est. nam Iudex qui meliorem aut durioyem pœnam imposuerit, quam scriptam reperit, grani infamia notatur, vt C. ad l. Iul. de vi. pub. vel pri. l. seruus qui. in fin. C. ne Sanctum baptisma itere. l. 3. & c. de causis. de off. deleg. & c. vt. de transact.

Accusationis effectus.

Post latā sen-
tentā pœnā
commutare
non potest.

Octava conclusio est. Pœnam in lege statutam Iudex non potest commutare post latam sententiam, vt ex alleg. cap. si quem. 2. q. 3. Sed contra hanc conclusionem aliqui arguunt. & primo d. c. veniam. 3. q. 9. vbi Papa post sententiam cuidam pœnam temperauit. & idem de Præsi de prouincis qui etiam post sententiam potest multam impositam temperare, vt ff. de offi. Præsid. l. illicitas. §. qui vniuersas. Sed respondetur quod speciale est in Papa, & præcipue in his, qui vocati sunt in plenitudinem potestatis, quod possint in criminalibus etiam post sententiam pœnam adiudicatam temperare. similiter & Præses prouincie, qui etiam habebat maxiam potestatem & ideo ex hoc non sequitur quod regulariter omnes Iudices hoc possint facere.

Vigor iuris
ex quibus mi-
tigatur.

Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam potest Iudex qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, de quo dicta pœna fuit statutata, commutare, augere, vel minuire cum causæ cognitione, & ante sententiam, vel ipsa sententia prolatione, vt in c. In archiepiscopatu, de raptor. & C. eo. l. & si feuerior. In hac causæ cognitione habetur consideratio locorum, & temporum, personarum, & causæ, multitudinis, & ætatis, ac etiam scandali. namque ex his omnibus rigor iuris mitigatur, vt colligitur ex c. super eo. de sent. excom. & c. vlt. de transa. Item causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam augere, & etiam quia multis crassantibus vindicta opus est. ff. de pœnis l. aut facta. in vlt. §. l. capita liu. in vlt. §. & in d. §. & in d. l. & si feuerior, & p. Inno in c. 1. de cõstitutione.

In extraordi-
narijs quid
possit Iudex.

Decima conclusio est. In pœnis extraordinarijs iudex potest exasperare, & mitigare pœnas, vt ff. de pœnis. §. hodie, & de pœni. d. 1. c. mensuram. In quibus extraordinarijs tunc dicitur pœna diminui, vel augeri, cum Iudex non seruat id, quod in talibus seruari consuevit, vt ff. de damn. in se. l. si finit. §. 1. & ff. de sumi. l. 1. cum similibus.

In corrigibili
remissio non
est facienda.

Undecima conclusio est. Indulgentia seu remissio pœnæ non est facienda per Iudicem homini incorrigibili, 2. 3. q. 4.

In humanio-
rem declina-
re debet Iu-
dex.

Duodecima conclusio est. Quando pœna non est determinata à iure siue in lege statutata, tunc imponitur arbitrio Iudicis, qui habet æquitate seruata, semper in humaniorem partem declinare. c. ex parte. de transa. & ff. de offi. l. 1. & ff. de pœnis. l. hodie. Et c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transa. Cum his concordant Inn. Host. in summa. Archi. in c. si ergo. 1. 7. q. 1. & Henricus Boich. super c. in archiepiscopatu. de raptor.

Iudex inordi-
nate remissus
cui nocet.

Et nota, quod si Iudex inordinate remittere pœnā cõitati, & reipublice, cui expedit vt malicia puniatur, nocumentum inferret, cuius interit taliter punire delinquentes, vt peccata vitentur, vt Deuter. c. 13. vbi post pœnam seductoris subditur, Vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quisquam huius rei simile. Nocet etiam personæ cui illata est iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna iniuriantis. Hæc Io. de Tur. Crem. super c. si quem. 2. q. 3.

Relax-

Relaxare reum de hæresi suspectum, vel ubi pœna corporalis vel banni veniret imponenda, etiam sub fideiussione non licet, nisi constata de eius innocentia, vel saltem delicto non probato, quia licet fideiussores expresse se obligassent ad pœnam corporalem siue banni, propter talem obligationem non possent puniri, quia æquo est dominus membrorum suorum l. liber homo, & ibi Bartol. ff. ad l. Aquil.

Sunt etiam casus in quibus licet non inferatur pœna corporalis, reus tamen non relaxatur. Primo quando reus fugit de carcere, aliàs perdit privilegium secundum Ang. in ver. fama publica, sed æquitas est in contrarium dummodo fideiubeat. Secundo quoniam reus à principio recusasset fideiubere. Tertio si confitetur sponte delictum. Quarto si repertus est in flagranti crimine, siue cum armis. Vide Hippol. in §. Attingam. sed hodie prædicta sunt ad libitum iudicantium, ait Franc. Cason. c. 9. nu. 17.

Relaxatus cum fideiussoribus non idoneis poterit iterum capi, & cogitur idonee fideiubere, Bal. in l. 1. ff. si quis in ius voc. nec propter capturam rei principalis liberantur fideiussores. Bar. in l. si hæres à debitore, ff. de fideiuss. & ratio est, quod licet sit deventum ad capturam, non tamen est satisfactum, respiciunt enim ad ipsam satisfactionem tanquam ad causam finalem, quamobrem fideiussores capi poterunt. Franc. Cason. ubi supra. nu. 2.

Fideiussor
quare non li-
beratur ad ca-
pturam rei.

RELATIO.

Relatio. Vide in ver. Citatio.

RELIGIO.

Religiosorum appellatione qui veniant, vide Abb. in c. Ecclesia Sancte Marie, de consti. quot modis dicatur religiosus gl. & Abb. in c. multa, de vot. & voti redem.

Religioso in iudicio sine iuramento non creditur. in c. nuper. de testi. Abb. in c. cum dilecti. de dol. & contu. vide ibi.

Religiosus si matrimoniū palam contrahat, presumitur in fide errare, & contra illū Inquisitor potest procedere tanquam contra malo de sacramentis Ecclesie sentientem: secus aut si occulte, quia non presumitur in fide errare, sed libidinis impulsu id fecisse. Ab. in c. de homine. de celeb. missarū.

Palam matri-
monium con-
trahens.

Religiosus in hæresim incidens grauius punitur quam laicus. in c. accusatus. de hære. lib. 6.

In hæresim
incidens.

Religiosus quicquid acquirat, & vnde cumque acquirat, monasterio acquirit, ut in l. Deo nobis. C. de Episc. & cler. Abb. in c. quanto. de off. ordi.

Religiosis in omni probatione facienda, & quocumque alio negotio magis creditur, quam laicis. rex. & ibi Abb. in c. In nostra de procur. Babb. in d. c. in fine.

R E M E D I A.

Remedia ad maleficia tollenda etiam si fiant arte malefica de iure ciui si nulla pena puniuntur, vt est tex. in l. Eorum. §. fin. C. de malef. Pun- niuntur tamen de iure canonico, vt. 26. q. vlt. c. Admoneant.

Remedia autem aduersus maleficia taciturnitatis quæ fiunt in tortura nonnulli dixerunt esse infrascripta verba, videlicet, Dominus labia mea aperiat, & os meum annuntiabit veritatem. Eructauit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi. Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Contere brachium iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus verbis, precibus, & exorcismis dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Parid. de Put. in tract. sindic. in tortura, Paul. Gril. de quæstio. 4. nu. 16.

R E P E T I T I O.

Repetitio testium potest, & debet fieri maxime in criminalibus, in quibus maius est periculum, & pena in supplicio consistit supra relegationem apud iudices etiam parte absente, & non vocata, vt in authen. de test. §. Et quoniam, iuncta glo. in ver. obsecrationibus. Nec alteri iudici potest delegari repetitio, nisi ex iusta causa, vtputa, si testes sint alterius territorij, vel nisi iudex esset impeditus iusto impedimento infirmitatis, vel absentia, vel alia iustissima causa, quia tunc posset demandari alteri iudici talis testium examinatio seu repetitio, & valeret, secundum Ang. de malef. in ver. qui iudex, nu. 23. sed tutius est si possent repeti à proprio iudice, qui eos tormentis potest afficere si opus fuerit, vt §. Et quoniam, in fin. in authen. de test. & in d. authen. apud eloquentissimum. C. de fi. instr. maxime intellige hoc quando confrontationibus testium opus est. Et aduerte, quòd vbi testis fuit examinatus, & in repetitione detrahit à sua prima depositione, vel varie loquitur. Primo dicto testis credendum est, & non secundo in contrarium prolato, vt cap. per tuas. de proba. & l. generaliter. C. de non numerata pecunia, & glo. in d. cap. per tuas. in ver. in firmare.

Et nota, quòd post iuramentum præstitum Iudex habens præ manibus informationes repetit depositionem cuiuslibet testis in eius præsentia seperatim ab alijs, & in secreto, ne vnus depositio per aliam fabricetur, vt c. Nos. §. Item damus 2. q. 7. & Daniel. 23. & Spec. in tit. de test. §. nunc tractandum in prin. sed prius testem interroget, si ea quæ dixit in primo examine sint vera, & p. veritate dicta, & si responderit q. sic replica bit q. illa replicet, qui si dixerit se nõ recordari, sed velle legi suã depositio nem, fiet vt supra dictum est.

Repe-

Repetitio autem torture sine vrgentioribus indicijs nunquam fieri debet. Nam cum indicia sunt vrgentia, Iudex reum negantem torquetur semel, sed cum sunt multum vrgentia, tunc fit repetitio torture, quæ quidem repetitio non debet excedere tres vices, ne in infinitum procedatur. Tres vices dicimus, videlicet tres dies separatos, & pro qualibet vice sufficiunt tres quassationes, seu eleuationes, & depositiones, & ultra ternariũ torti dicuntur torti immoderate, & tunc confessio videbitur vi tormentorum facta, vt l. repetitio. ff. de quaest. & quoties Iudex intendit repetere reum in tortura, debet interloqui in actis q̄ supersedet à tortura incepta, sed non perfecte data, immo intendit procedere in ea. Brun. q. 5. in fi. Fran. Cason. de tormen. c. 14.

Tortura reitanda quido non sit.

REPLICATIO.

Replicatio parisi criminis repellit excipientem, in c. cum ecclesiasticę. de except. quando videlicet actor, & reus sunt in pari causa, magis tamen est fauendum reo excipienti, quàm actori replicanti. Abb. in c. dilecti filij, de except. ibi vide.

RESIDENTIA.

Residere tenetur qui habet beneficium etiã simplex de iure cõi, nec sufficit deseruire per aliũ, tex. in c. penult. de cler. nou. resi. nisi legitima causa excuset, vt in c. peruenit de appell. In duodecim tamen casibus excusatur, quos enumerat Abb. in c. extirpandæ. §. qui vero. de præben.

Infirmas excusat.

Residere intelliguntur in beneficio hi, qui aliàs residentes per infirmitatem impediuntur residere: secus de his qui aliàs non erant residentes in ead. audientiam. de cler. non resid. ibi Jo. And. & Abb.

RESPONDERE.

Respondere iudici absque rationabili causa tenens contumax est, & habetur pro confesso, vel negante, prout suum incommodum respicit, vt de confess. c. 2. lib. 6. & l. certum. ff. de reo confess. & §. p̄ obserua. re. ff. de iuram. calum. Et Bar. in §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. responde re nanq; iudici interroganti reus tenetur affirmatiue vel negatiue, in criminalibus maxime. Rectam. n. responsionem requirit iudicis religio. Io. sue. 7. ibi, atque indica quid feceris. l. 1. ff. de vulga. & pop. immo reus dubiose respondens facit indicium contra se, quia videtur verè deliquisse, & velle iudicem fallere, non enim respondere videtur, qui obscure respondet. Bart. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. Fran. Cason. de tortura cap. 20.

Dubiose, vel obscure respondens facit indicium contra se.

R E S T I T U T I O .

Restitutio in integrum quid importet, & qui restitui debeant, vel pos-
sint, vide de resti. in integr. & ibi doctores.

Per Impera-
tores restitui.

Restitui fime, & honoribus per Imperatorem citra aliam dispensatio-
nem promoueri possunt ad sacros ordines. Abb. in c. cuncti. de sent. & re-
iudi. dummodo penitentiam perfecerint, ibi.

Restitutio tantum restituit, quantum id abstulit aduersus quod resti-
tutio petitur. Ita Bar. in l. si. C. de sentent. pass. & ideo non dicitur quis re-
stitutus, nisi consecutus fuerit plenam restitutionem, vt late Decius in
reg. in condemnatione, §. cum verbum restituas. ff. de reg. iur. non tamen
in praiudicium tertij trahitur, e. quamuis. de rescript. lib. 6. gl. in l. Gallus
§. quid si tantum. ff. de lib. & posth. & ideo non trahitur ad iam alienata
per fiscum, secundum Bar. & communiter doctores in d. §. quid si tanta,
& Felin. in c. inter quatuor. de maior. & obed. nisi fieret via iustitiz, & in
pluribus alijs casibus, de quibus ibi per Alex. Iason. & modernos.

Frustrus per
fiscu perceptu

Restitutio etiam non trahitur ad fructus perceptos per fiscum de re-
bus adhuc non alienatis, & minus de alienatis, diffusus si vis vide Bos-
sium in pract. in tit. de remedijs ex sola gratia Principis.

Restitutio sui natura omnia in pristinum statum reponit, quapropter
fideicommissum extinctum per confiscationem resuscitari per restitutio-
nem expresse decidit Lud. Ro. in cōf. 247. incipien. Primo dicitur ex quo
concludit Salic. in l. castitati. C. ad l. Jul. maic. de adult. qz trahitur etiam ad
personam quz in consequentiam principalis puniatur.

Alienata bo-
na quomodo
recuperantur.

Restitutus in pristinum ad quem recursus habebit, pro recuperatione
bonorum suorum alienatorum? Responde distinguendo, aut fiscus bo-
na predicta alienauit titulo lucratiuo, scilicet donationis, hzre legati, aut ti-
tulo oneroso, scilicet vditionis, locationis, emphuteus, & similibus. Pri-
mo casu aut bona illa fuerunt acquisita ex scenore, vel alio iniusto titu-
lo, & non datur repetitio dicto restituito & minus reconciliato ad fidem
per not. per Car. in Cle. 1. de vsur. & Dyn. in reg. peccatu. de reg. iur. li. 6.

Aut fuerunt iusto titulo acquisita, & proculdubio poterit illa vindica-
re. l. 2. C. de sen. pas. & rest. ratio est, quia iste tractat de damno euitando,
illi vero possiiores de lucro captando, merito iste preferendus erit illis.
l. si. C. de codi. & in Auc. de imponen. Iura. de script. in prin.

Secundo vero casu quando ex titulo oneroso illa vindicare non pote-
rit, quia isto casu vterque tractat de damno euitando, & sunt pares in cau-
sa, & regula est, quod in pari causa potior conditio possidentis. cap. in pa-
ri. de reg. iur. li. 6. Alia ratio viget, & melior, quia cum isti possiiores eme-
nant a fisco qui erat dominus dictorum bonorum. l. quisquis & l. in. C. ad
l. Jul. maic. & l. Arrian. C. de hzre. c. ad abolen. dam. in fi. & c. vergentis. de

hazre.

hære. & c. cam secundum, eo. li. 6. merito fuit in eisdem emptoribus translatam dominium ipsorum bonorum, adeo q̄ ecclesiasticus, aut superior restituendo bona isti restituito non potest restituere, nisi illa tantū, quæ sunt apud fiscum, quorum adhuc est dominus: alia vero quæ fuerant alienata non potest amplius restituere absq; consensu dominorum, & possessorum. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. fiscus enim succedit in bonis ipsius rei tanquam hæres, vt l. tutor. C. ad l. Iul. de vi pub. & ideo potuit in emptores verum transferre dominium. l. lisd & si lege. §. item si rem. ff. de peti. hære. & Bar. in l. 2. quæ supra. & propterea rei vindicatio non datur isti restituito, quia illa non datur contra dominium eorum, qui possident.

Quomodo autem subueniatur huic misero ac calamitoso, die q̄ datur sibi conditio ex lege contra fiscum ad recuperandum illas, quas ex bonorum dictorum alienatione acceperat pecunias, si extant. si vero non extant, nulla datur repetitio, nisi fiscus ex dictis pecunijs factus fuisset locupletior. Bar. in l. 2. supra. Paul. Ghirl. de hære. q. 6. nu. 4. §. & 6.

RETRACTATIO.

Retractans primam confessionem, bonam rationem ad arbitrium iudicis non allegans, quod videlicet propter metum expensarum, vel propter metum maioris pœnæ id dixerit, non videtur vere, sed si cōte uerfus, vt de pœn. dist. 3. e. pœnitentia, cum cap. seq. & presamitur quod materia primi erroris fuerit per eum recondita, & callide palliata, vt de pœn. dist. 1. c. si quis semel. & facit quod not Arch. in simil. extra eo. c. vt commissi. super ver. in carcere: impœnitens enim videtur persistendo in tali retractatione, videlicet ex quo suum crimen primæum confiteri recusat, vt de pœn. dist. 1. c. quis aliquando §. contra, & sibi videtur complacuisse in errore primæuo, quæ ista remissio debuit expiare, 34. q. 1. cum per bellicam. Nam exitus acti probat, 22. q. 2. quod autem ait, C. de iud. litem non nouam. §. patroni, & sequentia declarat præcedentia, vt C. de adult. l. si qui adulterij. 24. q. 1. c. 1. circa fin. Imo videtur talis in negatiua persistēs defecisse in pœnitentia, & purgatione sibi iniuncta, maxime si id egit post abiurationem, & iniunctam sibi pœnitentiam, & ideo est tanquam hæreticus pœniendus, vt de presump. c. literas, de pur. cano. c. inter sollicitudines, cum ei tantum sit venia indulgenda, qui redijt ex puro corde, vt de hære. c. vt officium. §. si vero. li. 6. & peccati venia non concedatur nisi correcto, vt de reg. iur. li. 6. c. peccati venia. Et primæua confessio non debuit sibi profuisse, cum eam modo contemnat, & detestetur, arg. de usur. c. quia frustra, C. de apost. l. hi qui sanctum. Vnde si in sua prima confessione abiurasset, posset modo censeri sicte relapsus, etsi in sua negatione persisteret, posset tanquam pertinax hæreticus condem-

Confessionem
reuoans im-
pœnitens di-
citur.

nari. Hæc Zanchi. Arimin. c. 27. de hære. Adde quod & si confessio quandoque; reuocari possit, vt per iura adducta ab Angel. de malef. in glo. comparant D. Inquisit. vers. 1. Hipp. Marfi. in prac. in §. postquam, num. 15. & nu. 47. & in §. quæritur, num. 32. & in sing. 201. ibi potes tamen limitare omnia prædicta. Rom. sing. 304. incip. Tu habes materiam. Boss. in tit. de confess. nu. 73. & in tit. de tortura, nu. 49.

R E V O C A T I O.

Renuocatio hæresis, seu penitentia est duplex, altera quæ fit ad salutem animæ dumtaxat in foro conscientiæ: altera vero quæ fit ad vtriusque salutem, scilicet animæ & corporis. prima indistinctè fieri potest quandoque; & à quocunque; & in quouis crimine, & quolibet loco vsq; ad vitæ extremum & exitum, vt habetur in c. firmissime, de hære. dummodo facta sit puro corde, & spontanea voluntate, de pen. dist. 3. c. perfecta, & c. 1. & 2. qui clerici. vel vouen. & c. super eo. de hære. li. 6. vbi nota tex. qd hæretico etiam relapso qui absq; spe veniæ debet tradi curiæ seculari, si emiserit manifestæ penitentię signa non denegabuntur ecclesiastica sacramenta, vtputa confessio, penitentia, & eucharistia, quibus humiliter ab eo petitis non erunt deneganda.

Secunda vero renuocatio, seu pœnitentia, quæ fit gratia vtriusque, scilicet tam animæ, quàm corporis, non est tam generalis sicut prima, sed specialis, & restringitur vt congruo tempore, & loco fiat, & hæc nunquam competit relapso, cap. ad abolendam, de hære. & cap. accusatus, eo titu. lib. 6.

Renuocatio confessionis prioris iudicialis in mortis articulo præsumitur vera, quia præsumitur facta zelo veritatis, cum nemo præsumatur immemor salutis propriæ in tali casu, vt de iure præsumitur. l. fin. C. ad l. Iul. repetun. vide Marfil. in consi. 109. num. 32. & sequen. Blanc. in prac. crimi. in §. his sic præmissis. in fin. ad qd facit Bal. in l. pri. in fin. vbi & Iaf. num. 10. Nec obstarè potest quod obijci potest ex doctrina Boss. in titu. de indicijs, & confide. ante torturam, num. 85. dicentis, quòd renuocatio à teste facta in mortis articulo extraiudicialiter non habetur in consideratione, quia Bossius loquitur quando talis exculpatione, seu renuocatio fit post sententiam. & ita loquitur, & distinguit Felin. per illum alleg. in c. cum in tua, de testibus num. 6. vbi dicit, Si testis dicat vnum in iudicio, & aliud extra, secundum non enervat primum, etiam si secundum dicatur in mortis articulo, & ista conclusio procedit, si & quando sententia est lata. Si autem est ferenda (hæc sunt verba Felin.) tunc in tantum detraheretur dicto suo, quod non est ferenda, multum enim operatur confessio facta in lecto ægritudinis. glo. Bald. in l. 1. C. de fals. vide Zasium in consil. primo.

In mortis articulo reuocans.

R E V S.

Reo seipsum offerenti ad Iudicem & confitenti delictum non probatum parcendum est, in principali pœna videlicet, pro hoc facit l. 1. C. de his qui se deferunt, lib. 10. vbi si quis accommodauit tacitam fidem de restituendo incapaci, & seipsum prodat lucratur tertiam partem de bonis defuncti, vbi notat Lucas de Penna in colum. 1. quod parcitur sponte confitenti. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. cum alijs ab ipso allegatis, quod intelligit nulla examinatione præcedente, pro quo facit, quia si filius commisit delictum, vel crimen læsæ maiestatis, & pater capiat illum, & offerat Iudici, filius non debet pati illam pœnam, quàm patere-tur si fuisset accusatus, & ab alio captus, ac Iudici exhibitus, sed aliam mitiorem. textus est in l. milites agrum. §. desertorem, iuxta l. non omnes. §. desertorem, d. l. milites agrum. Est ne videatur (inquit) pater ad supplicium filium tendere. Quæ ratio multo magis militat in seipso, qui sponte nullis probationibus, seu indicijs præcedentibus seipsum Iudici exhibet & prodit. Nam si per oblationem patris de filio, filius ipse non punitur pœna naturali delicti, multo minus puniendus est quis per oblationem propriam de seipso factam. Charitas enim ordinata à seipso incipit. l. præses. C. de serui. & aqua. Et dicit Salicetus in dicta l. propter, quod mater admittitur ad accusandum filium in criminibus exceptis, quia non videtur facere contra officium pietatis; immo in crimine hæresis ad id tenetur pater, & mater.

Reus Iudici cum iuramento respondens non punitur de falso, secundum Alexandrum in l. prima. ff. de bon. eorum, qui sibi mor. confeci. Pro qua opinione vide glo. in cap. ne quis arbitretur, 22. quæstio. 2. & Ias. in l. 2. c. si contra ius, vel vtilit. publ. qui dicit, quod tacens veritatem punitur vt falsarius, post Doctores. Tenendum tamen est cum Alexan. etiam quod sit mendax periurus quo ad forum fori, secus in foro poli, quia non euitat periurium quo ad Deum, vt late per Abb. in cap. pri. de test. cogen. & ibidem per Felin. columna secunda, ver. & in quantum. Secus autem in teste qui vtroque puniri debet, vt infra in ver. Testis.

Mendaciū rei quomodo excusetur.

Reus tam in tortura, quàm extra torturam potest interrogari de socijs criminis in delictis, quæ committuntur principaliter propter commodum committentium, vt in falsa moneta, furtis, & latrocinijs. Secus autem in alijs quæ principaliter committuntur in odium akerius, vt in homicidijs. Bald in l. repeti. §. 1. ff. de quæstioni. Et secundum Bartol. hoc vltimum fallit in casu l. prius. ff. ad Syll. quod nihil aliud est dicere, nisi quod manda-

De socijs quō possit interro-gari.

mandatarius qui est conuictus de homicidio, potest etiam in tortura interrogari de mandante.

Fugies ex carceribus ad fauorem.

Reus ex carceribus fugiens, & ad superiorem pergens, videtur appellare, & accessus ille loco appellationis habetur, secundum Host. in c. vt de bitus, de appel. de quo Bal. dixit esse tex. in l. sed si per Prætoſem. §. fin. ff. ex quibus caus. maio. & aliquid per Bar. in l. 1. §. si quis ipſi Prætori. ff. de noui oper. nunc.

Respondere reus.

Reus accusatus, seu inquisitus quando recusat respondere accusationi, siue inquisitioni, tortura indiget etiam sine Indicijs, non ad elicendam confessionem, quia non formato processu nihil agi oportet, sed ad eructandam responſionem affirmatiuam, siue negatiuam, vt possit procedi, Bald. in l. si agere. C. qui accus. non poss.

Sed aliquando contingit, quod postquam acceptum est constitutum à reis de plano, si ducuntur ad tormenta, & interrogantur quid sciant de talis respondeat, dixisse, Interrogari quid dixerint, respondent, esse scriptum, & aliud responſum nolunt dare. Hoc casu quantum indicia sint leuia, poterunt tamen torqueri donec respondeant Iudici, quia tenentur respondere, & replicare.

S

SACERDOS.

Confessarius in iudicio.

SACERDOS adductus in testem potest libere iurare se nescire quid, licet id in confessione sciat; secus si id sciat in penitentia extra confessionem, etiam si iurasset rem nemini dicere, in c. si sacerdos, de offi. ord.

Sacerdotis appellatione in materia odiosa venit tantum presbyter: in fauorabilibus autem veniunt omnes in sacris constituti, pro quo facit c. in summa, dist. 32. Abb. in cap. si quisquam, de coh. cler. & mulic.

Sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hæreticos, vel credentes, fautores, auxiliatores, receptatores, &c. instrunt de celanda, vel neganda veritate, tanquam fautores eorum debent puniri, cap. accusatus, de hære. lib. 6.

Celebrans su perstitione.

Sacerdotes qui in liuorem, & odium inimicorum suorum super spolia tota altari in lugubri veste celebrant, vel pro viuis vt citius moriantur, missas defunctorum celebrant, vel celebrant missam, vel missas super hostiam, vel hostias non consecratis, & cum ipsis hostijs non consecratis se communicantes, vel tales hostias sacrilegijs, seu incantationibus immiscant, vel Sanctorum reliquias, & (quod peius est) sacramenta Ecclesie, vt oleum sanctum, sacrum chrisma, sacramentum baptismatis præfatis sacrilegijs immi-

immiscet, breuiter dicat quòd huiusmodi non sapiunt hæresim, & id patet ex diuersitate pœnarum indictarum pro huiusmodi maleficijs, quæ sunt diuersæ à pœnis hæreticorum. de quibus in c. Ad abolendam, & c. vergentis, de hære. quod est verum quando per ipsa sortilegia non implo- ratur auxilium dæmonis, nisi ad ea quæ de sui natura facere potest. Vide supra in ver. Diuinationes.

SACRAMENTA.

Sacramenta quæ, & quando laicus possit administrare, quæ & quibus possint denegari, vide Abb. in c. quanto. de consuet. vbi septem ita distinguit, scilicet in quinque necessaria, & duo voluntaria, vt etiam not. glo. in c. veniens. de transa. quorum duo per laicum conferri possunt, baptisimus videlicet, & penitentia: cetera autem minime. c. quanto, vt supra & c. Pastoralis. de offi. deleg.

Sacramenta Ecclesiæ quæuis nō sint recipienda ab hæreticis, vt pote ab Ecclesia præcis, nec collata à talibus virtutis effectum imprimant, vt est tex. not. in §. verum. 32. dist. hoc verum regulariter in omnibus sacramentis, excepto sacramento baptisimi, quod si fuerit collatum ab hæretico, imprimi effectum, dum tamen fiat in forma Ecclesiæ, iste est tex. in d. §. verum. ver. hæc de malis.

Ratio diuersitatis inter sacramentum baptisimi, & cetera sacramenta traditur ibi in fine tex. quia homo saluari potest sine alijs sacramentis, non tamen sine baptisimatis sacramento quod ex eo patet, nam sacramentum baptisimi ceteris sacramentis prius est, & omnium sacramentorum ianua. c. si quis confugit. 1. q. 1. cum reliquis iuribus allegatis per glo. in d. §. verum.

Sine quibus sacramentis saluari possit homo.

Sacramenta Ecclesiæ quæ non sint deneganda hæretico redeunti, vide supra in ver. Redeuntes.

Sacramenta si ignorantè ab hæretico fuerint recepta, non solum conferunt essentialia sacramenti, sed etiam gratiam. Nam Iudas fuit hæreticus 1. q. 1. c. eos. Sed si scienter fuerint recepta, non confertur gratia. vbi supra. c. etiam. Inno. in c. 1. de schismat. & in c. fraternitatis. de hære. & ibi Abb.

Iudas hæreticus fuit.

Sacramentum baptisimatis in forma Ecclesiæ collatum, prodest tam paruulis, quàm adultis. Abbas in capit. primo de summa tria. & fr. cathol.

In sacramentis debet attendi generalis consuetudo Ecclesiæ, sicut in iure specificè non taxatur. credendum tamen est, quòd illa obseruantia emanauerit à Christo, vel Apostolis, vel sanctis patribus. Abb. in c. perniciosis. de celebr. miss.

Ecclesiæ conseruanda.

SACRILEGIUM.

Sacrilgium est sacræ rei violatio, vt dicit Bald. in l. 3. C. de furtis. & Azo in summa. eo. tit. & S. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 3. summa confessorum eo. tit. q. 1. & dicitur sacrilegium quasi sacri lædium, quia per illud res aut persona sacra læditur. Quot autem requiratur ad hoc vt sit sacrilegium, vide Bald. vbi supra, & Salice. ibidem. & nota quòd sacrilegium est crimen mixtum vtriusque fori. c. cum sit generale, & ibi glos. Abb. & alij de foro compet. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cle. & ff. ad l. Iul. pecul. l. Diuus. & l. sacrilegij. & ff. de pœn. l. aut facta. §. locus. & c. quòd proposuisti. de for. comp. l. 7. q. 4. t. sacrilegium. c. si quis clericus. & c. si quis contumax. §. 1. & c. si quis suadente diabolo. & propterea dicitur quòd. tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis poterit procedere contra laicum pro isto crimine, & habebit locum præuentio inter eos, vt dicit Abb. in d. c. cum sit generale, & Archid. in c. felicis. de pœn. lib. 6. & Car. in cle. 1. eo. tit. secus autem contra clericum quòd pertinet ad Episcopum, vel contra etiam laicum negantem huiusmodi sacrilegia esse peccata, quia talia ad Inquisitionem vel Episcopum sunt pertinentia. Vide supra in ver. fornicatio. & infra in ver. V. sura.

Quomodo.

Sacrilgium committitur de iure ciuili quando res est sacra, & auferitur è loco sacro, sed de iure canonico sufficit vel rem esse sacram, vel auferri è loco sacro. glo. in lege si nondum. C. de fur. & ibi Bald. & communiter Doctores. Vide Abb. in c. cæterum. de iudi. & c. cum sit generale. de for. compet.

Sacrilgium committitur in rebus Ecclesiæ non solum quando vsurpantur, & occupantur, sed etiam quando Ecclesia in eius bonis, vel possessione illorum bonorum molestat, & turbatur, & ratione horum competit iurisdictio Ecclesiæ contra laicos, & possunt cogi in foro ecclesiastico. Abba. in cap. conquestus. de for. compet. & ibi vide an tales sint excommunicati.

SCANDALUM.

Veritas iuris
positiua quæ
doque relin-
quitur.

Scandalum vt euitetur, relinquitur veritas iuris positiui. Abb. in c. qualiter, & quando. de accusa. pro scandalo tamen euitando nullus debet incidere in peccatum mortale, pro eo tamen euitando debet scueritas iuris remitti, non autem ea quæ committi, vel non omitti possunt sine mortali. Abb. in c. cum ex iniuncto. de noui oper. nuntiatio. & c. Qui multotiens. de reg. iur.

SCIEN-

S C I E N T I A .

Scientia, vel ignorantia quando præsumatur in facto proprio. vide Abba. in c. excommunicato. de rescrip.

Scientia artis, & scientia facti. harum prima, quæ est rem per causam cognoscere, requiritur in doctore. secunda, quæ est per sensum requiritur in teste, scilicet quia vidit, vel audiuit &c. Abb. in c. vestra. de cohob. cler. & mulier. Et nota quod ex sola scientia quis tenetur quando non reuclauit delictum committendum aduersus eum cui iste sciens erat subiectus, vt in l. 2. & quod not. ibi glo. ff. ad l. Pompo. de parrici. vt filius scilicet si sci ret delictam committendum aduersus patrem, & nõ reuclauit, tenetur ex sola scientia, licet non sit aliter particeps in delicto, vt in d. l. Idem in subdito non reuclante coniurationem contra Principem factam, vt in l. quisquis C. ad l. Inl. maie. Abb. in c. 1. de rest. spol.

Scire aliquid in iudicio quis dicitur, cum illud probare potest. 2. q. 7. Ple riq; & §. sequenti; & c. si quis Episcopus. l. sciant. quia secundum Arist. scire est remper causam cognoscere.

S C H I S M A .

Schisma ab hæresi diuiditur, quia schisma dicit diuisionem, hæresis autem dicit errorem, vnde à schismate dicitur schismaticus, sicut ab hæresi hæreticus. Schismatici, proprie qui ab Ecclesia catholica diuiduntur, de his loquendo qui fidem Christi perceperunt, duobus modis diuini possunt.

Quidam namq; sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solum, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec descendo errore pertinaciam in voluntate, nec aliter apparet, q̄ male sapiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis, seu ecclesiastica potestate, licet moti malitia, vel superbia, siue avaritia deuiant ab obedientia Ecclesiæ. Attamen licet tales non sint hæretici, sunt tamen ad hæresim multum dispositi, nam eo q̄ se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediunt in credendis.

Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obediendum, verum etiam quo ad credendum, quia nolunt credere determinationibus Ecclesiæ, utpote quòd Spiritus sanctus procedat à patre, & filio; prout Ecclesia declarauit, extra de sum. tri. & si. catho. c. vnico. lib. 6. & tales sunt hæretici, quia habent ea quæ sunt fidei tenere, & credere, errorem tamen pertinaciter tenent in mente, & voluntate, & cum post deprehensionem erroris nolunt abiurare, fit de eis, sicut supra diximus de alijs hæreticis.

Nota etiam aliam distinctionem schismatis secundum Abb. videlicet. Aut talis credit Ecclesiam esse aliam tantum quando aliqui gerunt se Pontifices, & tunc est sine hæresi, vt dicit glo. in §. 1. 2. q. 1. Aut credit Ecclesiam posse penes duos in solidum, & tunc schisma est cum hæresi, quia venit contra articulum illum, & vnam sanctam catholicam Ecclesiam. glo. in c. non autem. 7. q. 1.

Schismatici, & hæretici non debent recipi ad vnitatem Ecclesie, nisi prius abiurato crimine. Abb. in c. quia diligentia, de electi. & ibi vide penes schismaticorum.

A schismatico ordinatus est ab officio repellendus, nisi probet secum fuisse dispensatum. Abb. in c. fraternitati. de schismaticis.

Schismatici
pœna.

Schismaticus qui reuertitur ad vnitatem Ecclesie non potest digni, nec promoueri in episcopum, nisi dispensatiue. Adhærens autem ei quem credit esse Papam non est hæreticus, sed nec Antipapa ipse si credit se esse Papam, vnde non potest condemnari per Concilium, nisi schisma in uetera tum sit, nec dat operam, vt schisma tollatur de Ecclesia, quia tunc suspectus esset de hæresi, & tunc contra illum procedere posset Concilium. Vel melius dicitur, quod indubitatus Papa non potest accusari de hæresi, sed cum apud Christianos dubitatur quis sit verus Papa, potestas decernendi pertinet ad Concilium. Abb. in c. quia diligentia, de electi.

S C R I P T V R A .

Scriptura quæ publica, quæ authentica, & quæ sit priuata, vide Abb. in c. 1. de fide instrum.

Authentica.

Scriptura authentica dicitur, quæ per se fidem facit, siue ex appositione sigilli authentici, siue alio modo, ita quod ad sui valitudinem non requiritur aliud adminiculum. Dicitur authentica quasi ex se auctoritatem habens, vt scriptura priuata, confessionalis, vel per testes roborata. Item confecta per officialem super pertinentibus ad officium suum, & similia. Abba. de fide instrum. §. scriptura.

Priuata.

Scriptura priuata vnus boni viri facit semiplenam probationem, l. nulla. ff. de dona. Bal. in cons. 275. Abb. in c. si scripturam. de si. instr. scriptum tamen propria manu in iudicio communiter debile argumentum facit, quia variari potest. Zasius sing. li. 1. c. 25.

Quæ fidem
faciant.

Scripturæ librorum antiquorum referuarorum sub custodia publica, & fidei, faciunt fidem: secus de alijs, quæ licet adminiculentur, non tamen plenam faciunt fidem. Abba. in cap. ad nostram. de proba. Ex his infertur quod libri historiales quibus à maioribus nostris fides communiter adhibita est, nobis quoque faciunt fidem. Bald. in l. 1. videbo. & gl. in c. inter dilectos. de fide instrum. Hinc est quod dicta Aristotelis, Hippocratis, Auicennæ, & similia fidem faciunt in eorum professione, quia

commu-

communiter in omnibus studijs recepta sunt. ad hoc I. septimo mense. ff. de sta. ho. & I. si pater, ff. de solut. Creditur etiam scriptis in aliquo loco communi, id est non in alicuius præiudicium, in alijs adminiculariter, secundum qualitatem loci ubi reperiuntur, & secundum quantitatem præiudicij, vt limonumentorum. C. de reliquijs.

Scripturæ etiam quæ fiebant in albo prætoris fidem faciiebant. Locus ante hostium Prætoris erat dealbatus, in quo olim describerentur prætoria edicta, in Clemen. 1. de iudi. in ver. Albo.

In albo prætoris.

Scripta doctorum ab Ecclesia damnatorum sunt damnata ex eo solum quod exierunt à malis, & damnatis auditoribus, etiam si bonam contingerent doctrinam. c. fraternitatis. de hære. & ibi per glo. quæ adducit. 1. q. 4. c. nullus, & di. 16. c. canones. & c. excommunicamus. §. credentes. de hære. Et arg. ad hoc. 96. di. c. bene quidem. Si tamen ab ecclesia approbarentur, valerent, vt de nonnullis operibus Origenis factum est. 16. q. 3. c. & si diximus. Et nouiter per regulas indicis librorum post Concilium Tridentinum emanari patet, quarum vna, quæ secunda est in ordine, sic habet.

Auctoritas ab ecclesia damnatorum.

Hæresiarum libri tam eorum qui post prædictum annum hæreses inuenerunt, vel suscitauerunt, quam qui hæreticorum capita, aut duces sunt vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Calvinus, Balhasar Paimoutanus, Sauehsfeldius, & his similes cuiuscunque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur. Aliorum autem hæreticorum libri, qui de religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui vero de religione non tractant, à theologis catholicis iussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati, permittuntur. Libri etiam catholice cõscripti tã ab illis qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis qui post lapsum ad Ecclesiam rediere, approbata facultate theologica alicuius vniuersitatis catholice, vel ab Inquisitoribus generalibus permitti poterunt. Vide ceteras regulas cum suo Indice.

Hæresiarum libri.

Scripturæ requiritur in re quate ab hæresi. c. saluberrimum. 1. q. 7. & not. glo. c. 1. de cens. in 6. licet regulariter ad probationem actus non requiratur scripturæ, vt in illa glo. quæ enumerat alios casus speciales. Fran. Pon. de lamjjs. nu. 89.

Scripturam sanctam male & erronee intelligens vel interpretans, videlicet aliter quam sensus Spiritus san. flagitat, hæreticus est. 24. q. 3. Hæresis. Et nota quod ille dicitur aliter exponere sanctam scripturam quam Spiritus sanctus flagitat, qui ad hoc sanctam scripturam retorquet quod contrariatur ei quod per Spiritum sanctum est reuelatum. Ex quo sequitur quod si quis daret aliquem intellectum sacre scripturæ, qui non esset contra veritatem per Spiritum sanctum reuelatam, sed præter, illam, non sed corruptionem fidei, ad edificationem fidelium, non esset hæreticus iudicandus.

SECULARIS POTESTAS.

De crimine
hæresis nõ se
intromittet.

In clericum
qualem pote
statẽ habeat
secularis po-
testas.

Secularis potestas, etiam si sit Princeps, nullo modo potest se de crimine hæresis intromittere, ratione tamen sedandæ, vel vitandæ perturbationis, & seditionis, quam huiusmodi personæ pestiferæ quandoq; suscitant, posset se intromittere. Facit Bar. in l. Diuus. ff. de Sicar. quando quis committit vnum delictum, & incidit in aliud, quod de vtroq; puniatur. Sicut & si Princeps secularis non possit se intromittere in electione prælati ecclesiastici, vel ad aliquod beneficium, tamen potest eijcere talem electum vti suspectum è dominio suo. Abb. in c. cum terra. de electi. Boscius in pract. tit. de hære. nu. 13. & 14.

SEMIPLENA PROBATIO.

Semiplena probatio quæ sit, vide supra in verbo. Probatio.

Semiplenæ probationes duæ, vnam plenam quandoq; faciunt probationem. Videm practicam Papien. in for. respon. reorum. nu. 1.

Semiplene probatum, vel minusquam semiplene, vel magis, dicitur habito respectu ad extremum gradum probationis, ipsam fidem scilicet, & credulitatem. Abb. in c. ult. de iureiur.

S E N E S

Senes seu decrepiti non torquentur. l. 3. §. agnoscitur. ff. ad syl. quæ autem dicatur senilis ætas & decrepitas; Doctores se remittunt ad supradictam l. ex qua nihil quasi elicitur de prædicta ætate, immo aliqui interpretando eam tenent contrarium. sed dicitur sicut impuberes propter minorem ætatem torqueri non possunt, & senes propter imbecillitatem torqueri non debent. Gand. in tract. malef. tit. de quæstio. & torm. Bar. in d. l. 3. §. agnoscitur. vide Ghirl. de quæstio. & torm. nu. 52.

Senes non coguntur testificari de iure ciuili. l. 1. ff. de testi. sed de iure canonico secus est, vt in c. si qui testium. de testi. & ibi per Capra. & dicuntur senes quo ad hoc, qui sunt annorum 70. glo. in d. l. inulti, Guid. de Suza, de indicatijs.

Quis.

Senex dicitur à quinquagesimo vsque ad septuagesimum annum, post decrepitas, & hi non possunt cogi ad ferendum testimonium de iure ciuili, secus de iure canonico, vbi agitur de peccato, si tamen volunt sponte, possunt. Abb. in c. si qui testium. de testi. relinquitur tamen arbitrio Iudicis qui senex dicatur, cum alius alio melius sit complexionatus. Innocen. Ioan. And. in c. fin. vt lite contestata nil innouet. Sed si senex attingat septuagesimum annum, qui est aliarum ætatum terminus,

Septuagesimus annus terminus.

quan-

quantumcunque sit bene complexionatus, ab inde timetur de eius morte, & propter hoc in tortura non relinquatur arbitrio iudicis. Abb. in c. fi. §. i. vt lit. contest. nil. inno.

Senes decrepti, & milites torqueri non possunt, neque serula, vt pueri percuti, nec terreri debent. Vide Bofium in pract. de tortura. num. 20. Senes torqueri nō possunt.

SENTENTIA.

Sententia est definitio iudicialis controuersie finem imponens, & continens absolutionem, vel condemnationem. Abb. in rubr. de re iudi. & Spec. in tit. de sent. & hæc definitio conuenit soli sententie definitiue, quia illa sola est quæ finem imponit controuersijs. Quid.

Interlocutoria autem sententia alio modo describitur, & est quæ fertur inter principium, & finem causæ, super aliquo incidenti, vel emergenti, vt not. gl. in Clem. 1. in ver. definitiua. & Spec. in titu. de sent. prol. §. 2. & declarat Alex. in rubr. ff. de re iudi. vbi dicit, quod omnis vox iudicis faciens ad causam dicitur interlocutoria. & idem Bal. in l. arbitrio. ff. qui sit. cog. In hoc ergo differt sententia definitiua ab interlocutoria, quia per definitiuam diffinitur negotium principale, scilicet illud quod principaliter in iudicio deducitur, est, vel fuit, condemnando, vel absoluendo, aliis non dicitur sententia, l. Præses. C. de sent. & l. 1. ff. de re iudi. & Spec. in tit. de sent. 2. sed interlocutoria non tangit negotium principale, sed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem, & per eam non imponitur finis controuersie principali. Ita declarat Angel. in conf. 114. & 115. & Alex. in rubr. ff. de re iudi.

Secundo differt, quia condemnatus per sententiam definitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis. l. 1. §. qui in iudicio. ff. de his qui not. infam. & l. infamem. ff. de publ. iudi.

Tertio differt, quia in dubio appellatione sententie in statuto, vel in alia materia intelligitur de definitiua, non de interlocutoria, vbi aliud non apparet. ita declarat Alex. in rubr. ff. de re iudi. & l. quod iussit. eo. tit. & Felin. ibidem. & limita nisi effemus in materia indifferenti, quia tunc venit etiam interlocutoria, secundum Alex. in conf. 50. 2. vol.

Quarto differt, quia a definitiua potest appellari, & sola appellatione suspendi executionem absque inhibitione superioris, sed ab interlocutoria de iure civili non appellatur, vt in l. 1. ff. de appell. recip. & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem. C. non solum. de appell. si. c.

Quinto differt, quia definitiua postquam est lata per iudicem non potest vitra amplius reuocari per illum, quia functus est officio suo. l. iudex postquam. ff. de re iudi. sed interlocutoria potest reuocari quando cumque per Iudicem ante definitiuam, & quo ad eum nunquam transit in rem iudicam. l. quod iussit, & ibi Bar. Alex. & Doct. ff. de re iudi. cap. cum

A definitiua appellatur.

Definitiuam per ipsum Iudicem recipere non potest.

cessante, de appell. lib. 6. taliter quod Iudex qui tulit vnam iniustam interlocutoriam, puta non admittendo quod admittere debebat, vel è cōtrario. Potest etiam in calculo ferenda sententia dissonantia habere de illa rationem circa ipsius reuocationem, emendando quod male fecerat, vt dicit Decius in cons. 88. Et Card. in Cle. saepe §. & quia de ver. sig. de hoc. vide Rubert. Marantam. in Spec. aduoca. de sent.

Diffinitiuu iustificari pot.

Sexto differt, quia diffinitiuu potest in causa appellationis iustificari ex eisdem, & ex nouis actis, sed interlocutoria secus, quia non potest ex nouis sed tantum ex primis actis reuideri. tex. ibi. Car. in Clem. c. appellanti de appell. & Bart. in l. 3. ff. de appell. recip. de diffinitiuu probatur, in l. per hunc. C. de tempo. appellat.

Parte citata.

Septimo differt, quia diffinitiuu non potest ferri nisi parte citata, aliàs non valet, vt not. Card. in Clem. 2. §. denique. de re iudi. & Inno. in e. dudum. de elect. sed interlocutoria potest ferri, & valet etiam sine citatione partis, vt est gl. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. Procon. & gl. in l. diem proferre. ff. de arb. & gl. in l. recusare. ff. ad Trebelli. quod sane intelligas quando interlocutoria esset leuoris p̄iudicij, secus si esset magni p̄iudicij, quia tunc non valet sine citatione partis sicut diffinitiuu, ita tenet Bar. Inno. & Docto. in l. si opus. ff. de oper. no. nunci.

Diffinitiuu in scriptis debet esse.

Octauo differt, quia diffinitiuu non valet nisi feratur in scriptis, & de scriptis recitatione. c. si. C. de sent. ex breui. & ibi Bar. & Doct. & Spe. in tit. de sent. §. iuxta. secus est interlocutoria, quia potest ferri sine scriptis, debet tamen in scriptis postea redigi, vt appareat ex actis, ita tenet gl. in l. 2. ff. de appell. recipi. & Bar. in l. ne quicquam. secus vbi decretum. ff. de offi. proconf.

Nono differt, quia ab interlocutoria semper debet appellari in scriptis & cum expressione causarum grauaminis, aliàs non valet appellatio. c. cordi. de appell. li. 6. & per Bar. in l. 4. ff. de appell. recipi. secus à diffinitiuu, quia si appellaretur statim quo fertur, posset appellari via voce, & sine expressione grauaminis, sed si appellatur postea infra decem dies, debet appellari in scriptis. textus est, & ibi Bar. & Inn. in l. 1. §. libelli. ff. de appell.

Decimo differt, quia condemnatio p̄nalis facta per diffinitiuu durat perpetuo, secus si per interlocutoriam, quia non durat nisi durante officio iudicis interlocutentis. Fel. in. c. ex literis. de const. per l. si. ff. de p̄nisi.

Ordo iudicatus.

Vndecimo differt, quia in diffinitiuu requiritur ordo iudicarius, qui traditur in l. prolatum. C. de sententia. & l. 1. & 2. de sent. ex breui. recit. sed in interlocutoria talis ordo non requiritur, ita colligitur. ex dictis Angel. in cons. 114. & 115.

Non potest corrigi.

Duodecimo differt, quia Iudex postquam pronunciauit non potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere, nec aliquid illi addere, vel diminuerere, secus in interlocutoria. Alex. in cons. 119. in 3. vol. vide eundem Alex. & Docto. in l. Paulus Lapri. ff. de re iudi.

Tertio-

Tertiodecimo differt, quia diffinitiva producit actionem in factum. miles §. iudicari, & ibi Alex. & Doct. ff. de re iudi. sed interlocutoria non habens vim diffinitivam, nullam producit actionem, secundum Alex. l. 1. §. si. ff. si quis ius dicenti.

Ex quibus autem cognosci possit quando interlocutoria habet vim diffinitivam, & quando non, dic quod ex multis cognoscitur, quæ declarantur infra scriptas conclusiones.

Prima quarum est, quod omnis interlocutoria quæ non sperat aliam sententiam post se, dicitur habere vim diffinitivam, quia videtur facere effectum quem facit diffinitiva, cum ponat finem illi instanti. Decius in c. cessante de appell. & ibi Ant. de Butri. Inno. & Ab. & Bar. in l. quod ius sit, ff. de re iudi.

Secunda conclusio est, quod omnis interlocutoria quæ diffinit unum articulum substantialium causæ principalis, dicitur habere vim diffinitivam. gl. in Clem. si. in gl. prima in si. de appell. & in Clem. 1. de caus. possess. & pro pr. & Bal. in l. 1. C. quando pro non est necesse & Alex. in l. 5. col. 2. ff. de verb. oblig. pro hoc textus in l. infra vile ff. de minore, ut quando minor petit restitui in integrum, & iudex pronunciat super arate, scilicet cum non esse minorem, nam tacite excluditur à restitutione petita, & sic dicitur articulus substantialis causæ. Hæc Alex. in rubr. ff. de re iudi.

Tertia conclusio est. Omnis interlocutoria per quam finitur officium iudicis, dicitur habere vim diffinitivam, secundum Bar. in l. quod ius sit, ff. de re iudi.

Quarta conclusio est. Omnis interlocutoria continens aliquid dari vel fieri habet vim diffinitivam, secundum Bar. in l. Nequequam §. vbi de verum. ff. de offi. proconsul. Et ad prædicta, quod etiam reperitur diffinitiva habens vim interlocutoriam. Exemplum ponit Bal. in l. cum & minores, col. 2. C. si advers. rem iudi. ut quando iudex pronunciat male appellatum. An autem in dist. de non possint revocari interlocutoria habentes vim diffinitivam, dic quod illæ quæ non sperant aliam sententiam post se, non possunt revocari, aliz autem quæ dantur in medio processu quæ sperant diffinitivam post se, possunt revocari. Ita declarat Alex. in l. quod ius sit, col. 3. ff. de re iudi.

Quid autem de sententia prolata contra hæreticum penitentem reuertentem, & Ecclesiam reconciliatum, sias quæ hæreses abiuratum, cum ex supra prædictis clarum sit iudicem adhuc habere quid faciat circa ream, ut puta si penitentiam sibi iniunctam non perfecerit, si in abiuratas hæreses incidit, & cetera, quæ videre poteris supra in ver. hæreticus, & per hoc non fundum officio suo, sequitur talem sententiam non esse diffinitivam, iuxta dictum Archi. in c. ut commissi. de hæ. li. 6. Ait tamen D. Archi. Attende quod absoluti, & post mortem excessi in carcerem, vel alius peccatoribus, omnium actionibus, onerant nullam diffinitivam sententiam.

Interlocutoria quæ non habet vim diffinitivam.

Interlocutoria diffinitiva.

Interlocutoria finiens.

Interlocutoria continens.

Interlocutoria irrevocabilis.

Reconciliatorum sententia qualis sit

Nota. Nota. Nota.

repperunt. Nam non sunt absoluti à crimine, quod crimen utique probatum est, sed à sententia excommunicationis quam incurrerunt ipso facto. Et si tales sponte carcerem exierint sine legitima excusatione, possunt tanquam hæretici impœnitentes condemnari. Præsumitur enim facta eorum conuersio, & simulata confessio, ac materia veteris erroris recondita. Hæc Archid.

Ab exco-
municacione absolui
tur non à cri-
mine.

Et nota, quod sententia si datur ab Inquisitore in causa hæretici pœnitentis ad misericordiam acceptati, in ipsa sententia non dicat illum esse hæreticum, sed fuisse, quia illum non acceptat, nec punit ut hæreticum absolute, sed ut pœnitentem. Arch. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. vbi Io. And. & Gemin. Item Rota in decis. 5. de hære. in fi. Gemin. tamen & Io. And. putant non debere dici, quod fuerit hæreticus, sed Rota oppositum tenet vbi supra, & similiter directorium Inquisitionis in formula sententiarum, & ita obseruatur communiter à sancta Romana Inquisitione, & ab omnibus Inquisitoribus.

Sententia nõ
est contra re-
deutes, sed
pro eis.

Sed nota obseruationem super ver. contra eos. Clem. 1. Sententia enim tunc est contra eos, quando hæreticos pertinaces, aut relapsos, seu aliter impœnitentes illos esse declarat, ac ita declaratos brachio sæculari relinquit. At cum ab hæresi redeutes hæretica prauitate abiurata absoluiuntur, non pronunciat sententia contra eos, sed pro eis, quia reconciliantur Ecclesiæ, & absoluntur ab excommunicatione. Facit ad hoc etiã quia redeutes non dicuntur hæretici, nec in sententia pronunciantur hæretici. Id insinuare glo. videtur ibidem in ver. contra eos. vbi decernit alterum sine altero absoluere posse, quia absolutoria hic non prohibetur, ideo ius antiquum remanet. Facit ad hoc cap. statutum, de elec. lib. 6. & quod notatur 1. 2. di. cap. præceptis. & 3. q. 6. accusatus. Eiusdem sententiæ fuit directorium 3. par. q. 4. vbi querit, an alter possit sine altero ad sententiam diffinitiuam procedere quando serenda est pro delato, & non contra. & respondet affirmatiue per ea quæ supradiximus, & allegat Ioã. And. & Paulum in d. Clem. 1. Idem affirmat Ant. de Pendlis in solenni conf. speciali. incip. quamuis vbi agitur. vers. dubitatur. modo. Quod consilium vide in opusculo Zanchini de Arimino in fine. Ibi enim multa ex utroque iure allegat, probando quod abiuratio potest coram solo Inquisitore fieri, & quod ipse solus potest abiuratum absolueret, & pœnitentiam ei imponere. Huic consilio subscripserunt illustres Iuriconsulti. Bart. de Prato Parmen. Carolus Rùinus Regien. Bernardus Pinus Bononien. Ludouicus Gozadinus Bonon. Franciscus de Castaldijs Genuen. & Annibal. de Gazariemicis Bonon. quod proprijs etiam sigillis munierunt, & ita tenendum esse puta, quousque aliter per sedem Apostolicam declaratum fuerit.

Non fertur
proprie, sed
pronunciat à
iure iam lata.

Sententia in crimine hæresis non proprie fertur, quia iam per canones ipso iure lata est, & promulgata. c. excommunicamus. primo de hære. sed.

sed potius denunciatur, seu declaratur, 24. q. 1. c. 1. Et ita debet ferri sententia declaratoria super dicto crimine. Si tamen etiam super illo pronuntia retur, non propter hoc vitaretur sententia, vt ex notatis in c. vt Inquisitio nis. de hære. vbi dicitur, quod sententia requiritur, per quam negotium terminetur. 22. di. §. 1. vers. Quum ergo ad fidem. ff. de re iudi. §. iudicatum, seu condemnatum. Et c. si. co. tit. lib. 6. Gemin. in c. vt commissi. & c. vt Inquisitionis, & c. si. co. tit. lib. 6.

In sententia qua hæreticus penitens ad misericordiam acceptatur debet fieri absolutio ab excommunicatione conditionaliter, & non absolute, vt per Gemin. in c. vt commissi. de here. li. 6. Et licet oppositum videatur tenere Siluestrina, vsus tamen est in contrarium. Vide in formulis directorij antiqui.

Sententia antequam proferatur, debent reo dari defensiones, cum defensio sit de iure naturali, vt supra in verbo, Defensio. satis dictum est.

Sententia lata contra contumacem est iuris præsumptio, quod potius sit lata in odium contumaciæ, quam ex iustitia causæ, vt in l. præses. C. de pigno. Fallit tamen, si ex actis præbetur lata ex plenissima probatione.

Sententia proferri debet Iudice sedente, alias est nulla. c. fin. de re iudi. lib. 6. Et licet debeat legi, aut proferri per ipsum Iudicem, vt in d. c. fin. de re iudi. fallit tamen hoc in Inquisitore hæreticæ prauitatis, vt dicit Gemin. in d. c. si. de re iud. & in c. vt commissi. de hære. lib. 6. Et hoc quia Inquisitor sicut & Episcopus potest vices suas committere. Vide in ver. Inquisitor. Et sic per alios suas potest sententias recitare.

Ad sententiam audiendam necesse est vt citetur is, contra quem ferenda est sententia. c. sæpe. de ver. sig. in Clem. Et ad hoc facit gl. in ver. respōdeat. c. cum contumacia de hære. lib. 6. Neque valet citatio, si dicatur, ad audiendam voluntatem siue intentionem iudicis, sed oportet quod specificetur, ad audiendam sententiam, vt dicit gl. in ver. ad id. in d. c. sæpe. Nō tamen requiritur citatio peremptoria, si de hæresi constat: si autem ex cōtumacia procedatur, dux ad minus requiruntur citationes. Carer. in trac. de hæret. no. 128. Et obserua ne feras sententiā contra reum in carceribus existentem, sed facias eum citari, & duci ante tribunal tuum, aliter sententia diceretur lata contra absentem, cum talis detentus in carceribus dicatur absens. Angel. in lib. malef. claus. qui Iudex commissit præconi. in si. primæ addit.

Sententia nunquam transit in rem iudicatam, vbi euidenter apparet de iniquitate sententiæ, & semper potest retractari, secundum Innoc. & alios in c. fraternitatis. de frig. & malef. Et per Alex. in consi. 408. incip. stantibus his, ubi multa ad hoc.

Sententia debet ferri de die, & non de nocte, aliter pars posset excipere & appellare. Si tamen pars præsens non excipit, nec appellat, sententia sic lata tenet, vt per Ab. in c. consuluit. de off. deleg. super gl. in ver. tenebras?

In odiū contumaciæ.

Sedente Iudice.

Citatio rei necessaria ad sententiam audiendam.

In rem iudicatā non transit iniquitas.

De die, & nō de nocte.

Felin. autem dicit, quod sententia lata in nocte non tenet, nec opus est appellare, & adducit tex. & gl. magnam, in fi. in §. 2. Instit. de ver. sign. Fal-
 be tamen, vt dicit idem Felin. vbi Iudex multitudine agendorum tuisset occupatus, quia tunc ferre posset, melius tamen faceret si differret vsque ad diem sequentem, prout tex. c. consuluit. de quo supra. Per quod signis autem à nocte separetur dies, dicas quod standum est consuetudini, vt puta pulsationi campanæ, vel quod sit distinctio post ortum solis, & post eius occasum, vt per Felin. in d. c. consuluit. Confirmat Zabar. in c. si perfodiens. de homicidio.

Sententia In-
 quisitoris ex-
 curio cito sa-
 ciendæ.

Sententia data per Inquisitorem contra hæreticum relapsum, vel im-
 penitentem debet statim per Iudicem sæcularem executioni demandari, & si contra fecerit, ipso facto est excommunicatus, quam excommunicacionem si per annum suslauerit, vt hæreticus condemnatur c. vt inquisi-
 tionis. de hære. lib. 6. & ad hoc facit c. Ad abolendam. & c. excommunica-
 mus. & per gl. quæ ibi dicit, quod talis sententia sine dilatione debet exe-
 cutioni demandari, vt patet. 2. q. 7. c. sicut. & per Gemin. in d. c. vt inquisi-
 tionis. Nec differtur etiam si appelletur, quia in tali casu reijcitur appel-
 latio, vt per Gemin. in d. c. vt Inquisitionis. Mandatur hoc per leges Fede-
 rici Imperatoris approbatas per Bonifacium Octauum in d. c. vt Inquisi-
 tionis, & sunt registratæ in capitularibus Comi.

Federici le-
 ges contra hæ-
 reticos.

Et nota, quod licet Bart. in l. diuini. ff. de custo. reo. dicat qd Iudex sæ-
 cularis non teneatur facere executionem contra reum hæreticum, nisi In-
 quisitor sibi exhibeat processum, & videatur an iuste, vel iniuste proces-
 sum sit, & idem in l. Magistratibus. ff. de iurisdi. omni. iud. allega. d. l. diui-
 nis, & vide Angl. in li. Malef. clau. nec non. in 2. col. §. quæro an denuncia-
 tor. Abb. in c. 1. de off. ordi. tamen tenet contra ipsum Bart. & dicit con-
 tra illum esse textum expressum in d. c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. §.
 prohibemus. vbi dicitur, quod de crimine hæresis cum sit mere ecclesia-
 sticum, quoquo modo Iudex sæcularis non cognoscat. Ad hoc etiam Ball.
 & Paul. de Castro. in ea l. Magistratibus. & ibi Alex. & Iason contra Bar.
 & Abb. in c. ea quæ de sta. mona. in fi. & Barba. in c. 1. de off. ordi. Bal. in
 aucten. clericus C. de Episc. ad hoc est Felin. in c. Ad abolendam. in fi. eo.
 tit. confirmat Gemin. in d. c. vt Inquisitionis. dicens. Notandum quod Iu-
 dex sæcularis exequitur sententiam latam per Iudicem ecclesiasticum, abs-
 que eo quod cognoscat de inribus sententiæ.

De crimine
 hæresis non
 cognoscat iu-
 dex secularis.

Cōpellere iu-
 dicem sæcula-
 rē potest In-
 quisitor.

Et nota, quod Inquisitor potest compellere Iudicem sæcularem ad exe-
 quendum sententiam per Inquisitorem ipsum latam, vt patet per ea, quæ
 notantur in glo. in ver. præiudicari. d. cap. 2. de off. ordi. & in gl. in ver.
 contra eum. cap. 2. de Maleficio. Ad hoc etiam est privilegium Innoc.
 Quarti. quod incipit, Quum sicut accepimus. vbi dicitur, quod Inquisito-
 res possunt compellere per censuram ecclesiasticam Potestates ad obseruandū,
 & faciendum quæ ipsi Inquisitores duxerint obseruanda, & facienda pro

exterminatione hæreticorum, & ad procedendum contra hæreticos damnatos, etiam si testium non exprimantur. Ad hoc facit glo. si in c. auctoritatem, l. 5. q. 6. & glo. in c. sicut sine iudicio. 2. q. 1. facit dictum Archid. super d. gl. d. c. sicut sine. confir. Abb. in c. pastoralis, ubi habetur in d. 5. ap. ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, & q. delegatus possit mandare ordinario loci, ut exequatur sententiam suam, & quod is cui mandatur nuda executio sententiæ, nõ potest assumere cognitionem super iuribus ipsius sententiæ. vide Abb. in loco alleg. Fel. etiam in c. ad abolendam, in fi. de hære. dicit quod si Inquisitor puniret hæreticũ per eum condemnatum pœna mortis, quod nõ credit eum irregularem, quia etiam id iure officij non prohibetur alijs posse mādare, si per se hoc non posset. per tex. in c. 3. ne cler. vel mona. li. 6. Nota tamen quod ipse Felin. in c. vergentis, de hære. videtur ad illud c. 3. ne cler. vel mona. respondere. & bene, iudicio nostro, dicit.

Testium nomina non ex primantur.

Delegatus mandat ordinario. Inquisitor nõ irregularia.

A sententia diffinitiva super hæresi non potest appellari, c. vt inquisitionis, de hære. li. 6. vnde executioni demandari potest infra dies decem, secundũ Petr. de Anch. ibi. & alios. secus autem est in interlocutoria, quia si in processu inquisitus sentit se gravari, potest appellare. Scilla. in trac. de sic. cath. c. 47. Carer. in trac. de hære. nu. 120. qui ait etiam in diffinitiva recursum ad superiorem esse amotum, nedum appellationem.

A diffinitiva super hæresi nõ potest appellari.

Sententia priuans hæreticũ requiritur ad hoc, vt executio fieri possit contra personam ipsius, & bona, & sufficit declaratio. vide Bos. in prac. tit. de hære. nu. 18.

Sententia declaratoria potest ferri contra hæreticũ etiam post mortem, declarando tali tempore commissum delictum, ex qua sequitur confiscatio bonorum a die commissi criminis, c. cum secundum, de hære. lib. 6. cum ibi not. & ratio est, quia potest fieri post mortem, quia & post, & ante mortem potest tractari de crimine tali. Ang. in l. pen. C. ad l. i. l. i. maib. glo. in sum. 2. q. 2. & glo. in c. noq. dist. 38. & ibi Doc. c. si quis Episcopus, de hære. c. accusatus, lib. 6.

Declaratoria etiã post mortem.

Sententia in criminalibus nulla est, nisi aduocatus fisci sit presens. l. si. C. de aduoc. fisci. l. 1. §. diuus. & l. si fiscus alicui, ff. de iure fisci. & per Io. de Plat. in l. vnica. C. de sent. aduer. fisci. lat. & in spacio quod tam fiscus, quam offensus sit citandus, dicit Bal. per illum textum in l. si. de bon. vacan. l. 1. ro. & ibi Angl.

Presentia fisci necesse est.

Sententia quocunq; tempore per fiscum detegatur fuisse obtenta ex falsis, vel simulatis contractibus, nulla habetur ratio dictæ sententiæ; quin quando dolus interuenit, et si cesset regulare remedium restitutionis in integrum fisco, iux. l. vnica. C. de sent. aduer. fisci. lat. & l. de imperatoris. ff. de rei iudi. tamen non cessat hoc casu etiam perpetuo remedium rescindendi eam, per glo. si in d. l. Imperatores: ubi Ioh. de glo. & Doc. in d. l. vnica. in ver. fraus. Vide Bos. in prac. tit. de fisco.

Falsitas detegit quid operetur.

Clausula quā
do pōt addi.

In sententia quando Iudex possit apponere clausulam resolutentem, vel corrigentem cōdemnationem, vel absolutiones iam factas, vide Alex. post Bar. in l. Iudex posteaquam. ff. de re iud. Abb. in consi. 71. & Card. in consi. 23. in fi. & an possit in sententia sibi reseruare facultatem mutandi, vide Anch. in consi. 209. in fi.

Sententia condemnans clericum in pœna capitis, intelligitur de naturali, sed primo intelligitur quod debeat degradari, & successiue morti tradi. Vide supra in ver. Degradatio.

Contra mor-
tuum lata.

Sententia lata contra mortuum est ipso iure nulla. l. pen. ff. quæ sentent. sine appel. rescin. Cepol. in consi. 17. col. 3. consi. 23. col. 2. Et ideo etiam si velis condemnare memoriam defuncti casibus in quibus potest fieri, condemnes ipsam memoriam, non ipsum defunctum. & ad hoc est consi. Cepol. 17. iam alleg. Hinc est, quod cum seruus habeatur pro mortuo. l. quid attinet. ff. de reg. iur. sententia contra eum lata est nulla. l. seruus. C. de iud. & ibi Ias.

Præsumptio
præsumptio-
nem alludit.

Sententia lata prætextu alicuius præsumptionis retractatur ex alia præsumptione fortiori similis speciei superueniente. casus singularis, secundum Bar. in l. qui adulteri. C. de adult. & ita tenet Petr. de Anch. in reg. semel malus. de re iud. lib. 6. & voluit illud Lud. Ro. in l. monendi. de iureiu. Marfi. in præcri. §. opportune, nu. 21. 22. & 23.

Quæ nunquā
in rem iudica-
tā nō tranſit.

Sententia lata ex præsumptionibus nunquam transit in rem indicatā, l. si qui adulteri. C. de adult. qui textus, secundum Bar. & alios ibi est singula dicit Ias. in repet. l. admonendi. ff. de iureiu. col. 23.

Canonis, vel
legis.

Sententia canonis, vel legis non habet iudicis officium executionum, nisi sequatur sententia hominis cum causæ cognitione. Petr. de Anchar. in consi. 190. incipien. Plura contra processum, col. 2. & alleg. e. cum secundum, de hæret. li. 6. & clem. præfenti, de cœsi. & not. per Io. And. in c. si qui, de præsumpt. lib. 6. Et obserua, quod sententia Iudicis requirit etiam in notorijs, vt late per Marfil. in repet. C. de proba. in col. 46. vcrsic. attende tamen in rubrica.

Secretis reuelans
falsi tenetur.

Sententia quam laturus est Iudex manifestari non debet antequam feratur, vel pronuncietur, aliàs falsi tenetur Iudex, vt per Gemin. in trac. de malef. tit. de falsis, nu. 15. & facit. ff. eo. tit. in prin. & ff. de offic. præsid. l. obseruandum. Et idem dicendum de quolibet reuelante priuata consilia suæ potestatis, vel eius Præsidis, cuius officio subsequitur. Et idem de tabellione, qui ante aperturam testium, manifestat ipsorum testium dicta parti. ff. eo. tit. l. 1. §. his qui instrum.

Probat qui te-
ret in iudi-
cio.

Sententia si fertur præfente parte, & in ea recitantur acta, & non appellatur, tunc probatur acta ipsa, & sententia. Abb. in c. quoniam contra, de prob. n. 27. & per Ang. in l. qui adiuuilia. in fi. C. de appell. vbi ait, quod sententia lata in præfentem non contradicentem, omnia enunciata vera præsumuntur, licet tunc præfentes non potuerint interuenire.

Sententia lata per relationem ad aliam scripturam non valet, nisi talis scriptura sit in actis. Oportet ergo, quod sententia sit certa ex se, vel quod possit certificari ex aliqua parte actorum, & hoc vult singulariter. l. quam allegat glo. fin. in c. illa præpositorum, de accusa. & idem vult Innoc. in c. 2. de libel. obla. & idem tenet Io. And. in addi. ad Spec in tit. de sent. prola. §. qualiter, versi. quid si Iudex. Ex quo inferitur, quod si sententia secundum consilium sapientis, talis non valet sententia, maxime quando consilium non est in actis. & de hoc in l. 2. C. si aduersus li. per gl. & Doc. Abb. in c. illa præpositorum, de accusa.

Per relationem ad aliam scripturam non valet.

Sententia quælibet in fine continere debet clausulam, videlicet, lata, lecta, & sententialiter promulgata fuit suprascripta sententia per suprascriptum D. Iudicem, &c. Et de eius mandato per me Notarium lecta fuit die, &c. Quando scilicet per Notarium recitatur.

Lata, & lecta.

S E R V V S.

Seruus stricto modo dicitur carens libertate, sed largo modo etiam dicitur seruiens pro mercede. Abb. in rub. de Iudicis. An autem seruus stare possit in iudicio, vide Abb. in c. tanta, de simo.

Serui possunt torqueri tam in ciuili, quam in criminali causa. Et an quando contra dominum, an contra extraneum, per Abb. in c. cum in contemplatione, de reg. iur. & Salic. in l. si. col. 2. & l. interrogari. C. de quaest. Imo ad veritatem crucendam possunt inquiri, ac torqueri, & capite puniri, vbi potuerint præstare aliquod auxilium domino, & non fecerunt, quia voluit lex salutem domini ponere sub custodia seruorum suorum, vt in l. in pr. ff. ad senatus consultum Sylla.

Torqueri quã do possit.

Seruus namq; non potest torqueri contra dominum, nisi in subsidium res sit super facto communi domini, & ipsius serui. l. quicumq; C. de ser. fugi. Et nisi in criminis exceptis, vt læsæ maiestatis & similibus. Abb. in c. cum in contemplatione, de reg. iur. Imo quandoq; in omni causa, & omni crimine arbitrio Iudicis potest torqueri. l. dictum. ff. de quaestio. & ibi Doctor. & per Bartol. in l. diuus. eo. titu. & per Gand. in opere malef. titu. de quaestio. & tortu.

Seruus ad omnia sacramenta Ecclesiæ admittitur, etiam contradicente domino, ideo Paganus potest inuito domino baptizari, nec tamen propter hoc deponit seruitutem. Abb. in c. dignum, de coniug. seruo.

S I M O N I A.

Simonia est hæresis propter immanitatem criminis, nõ autem proprie, quomodo vnde Papa de hæresi accusari potest, non autem de simonia. Abb. in c. si hæresis. quotiens, de simonia, licet simonia grauius peccatum dicatur, quam hæresis,

reus, id est cum quis credit gratiam Spiritus sancti vendi posse. Abb. in c. licet Heli. de si mo. Imo est maximum omnium peccatorum. gl. vbi supra. & Abb. in c. per tuas, eo.

SOCIUS CRIMINIS.

SOcius criminis secundum Bal. in l. vnica. C. de rapt. virg. est ille, qui principaliter vadit ad maleficium propter se, & propter interesse suo: qui autem vadit propter alium, & pro alterius interesse, dicitur sequax, & non socius, vt in cle. 1. de poenis: vbi est glo. not. quæ declarat quis sit socius, & quis sequax: sed vnus pro alio in crimine hæresis sumitur. Et nota qd ex quo aliquis associat aliquem ad actum, aliquem videtur illi dare auxilium, absq; eo qd aliquid faciat in illius fauorem. Bal. vbi supra.

Interrogatus
qui interroga-
ri non pote-
rat non facit
iudicium.

Et nota qd socius criminis de socio non potest interrogari in delictis, quæ principaliter committuntur in iniuriam, & odium alterius, vt est homicidium: secus autem in delictis, quæ principaliter committuntur in commodum delinquentis, vt in furto, falsa moneta, & similibus. Bart. in l. repeti. & cæteri. ff. de quaestio. & consequenter assertio socij criminis in terrogati, qui interrogari non poterat, sufficiens ad torturam iudicium non facit, vt ibid. Bar. qui supra.

Socius criminis facit qualem qualem præsumptionem, per gl. in c. cum pr. & si. canonici, de sent. & re iud. & ibi Fel. col. 3. vers. demû inquatum. & idem in c. cum dilecti, de accusa. quæ tamen præsumptio colleretur, si fieret oppositio cõtra personas talium testium ante examen, vt per Aret. in l. repeti. §. 1. in glo. is, qui dicit, quod socius criminis sufficit ad inquirendum etiam in casibus non exceptis. & Bru. in trac. suo, char. 3. col. 3. & Angel. in trac. suo, char. pri. col. 3. & ita communiter tenetur, quicquid dicit Fulgos. in cons. 173. col. 1. Et etiam locum haberet, si procederet sola facti veritate attenda, quia tunc quilibet posset interrogari, vt per Cor. in cons. 241. col. 3. vol. 1.

Non facit ad
torturam.

Socius criminis sine alia præsumptione non facit iudicium ad torturam, Salic. in l. si. C. de accus. col. vlt. quod dictum quotidie practicatur, & Doctor. sequuntur illud, vt patet per Marsil. in l. 1. §. diuus. eo. cum enim non sit omni exceptione maior, vt patet, in eptum esset dicere, quod solus faceret tale iudicium, etiam in casibus exceptis, & quod testes inhabiles ex eorum natura, qui tamen aliqua ratione speciali admittuntur in testes, non sint omni exceptione maiores, & consequenter per se non sufficientes ad tormenta. Habes solemne, & vulgatum consilium Alexan. cons. 1. vol. 1. & est glo. in l. etiam matris. ff. de proba. quam ad hoc allegat Butrig. in cons. 24. col. pen. in fi. & Bal. in l. parentes. col. 2. C. de test. sed iuncta alia suspitione, puta infamia, sufficeret. Salic. in l. si. C. de quaest. vide Boss. in prac. tit. de iudicijs, & cons. d. ante tortu.

Socius

Socius criminis etiam in articulo mortis non facit indicium ad torturam, sed tantum quale quale. Salic. in l. fin. col. penult. qui etiam reprobata opinione glo. illam dicit esse falsam. vide Bar. in l. maritus. ff. de questio. & Bald. in l. seruos. C. de testi. qui omnes volunt quod solum faciat quale quale indicium, & sic nolunt quod addat aliquid speciale, vt per Fel. in c. 1. & ff. de re iudi. & per Bar. in d. l. maritus.

In mortis articulo.

In criminibus autem exceptis quandoq; faciunt plenam probationem socij criminis, vt per Abb. in c. quoniam. de testi. Petrus de Anchar. c. In fidei fauorem. de hære. Alex. in cons. 132. i. vol.

Socii criminis quando plenam probationem faciant.

Socij tamen de crimine contra tertium dicentes, facerent indicium ad torturam, qui in ciuili facerent fidem. Et hanc consequentiam facit Bar. in l. in actioibus. ff. de in litem iurando.

Socij criminis admittuntur in crimine læsæ maiestatis, vt per Bar. in l. quoniam liberi. C. de testi. Et Mart. Lauden. in tit. de crimin. læsæ maiest. in tract. de Princip. & aliter inhabiles, præter inimicos capitales. c. per tuas. de sumo. Bart. in l. in questionibus. ff. ad l. l. maiest. Et Fel. in d. c. per tuas. in quinto not.

SOLITVS,

Solitus dicitur quis quando bis vel ter secundum alios reperitur deliquisse, vide Inno. in c. 1. de fideiuss. & hoc modo.

Solitus delinquere, & si non indicium perfectum, imperfectum tamen & præsumptionem facit ad torturam. Bar. & Salic. in l. fin. C. de questio. quia malus semel malus semper præsumitur. de reg. iur. lib. 6. & sic ex mala qualitate personæ oritur præsumptio, quæ quomodocumque adincolata facit indicium sufficiens ad torturam. Bal. in l. ea quidem. C. de accusa. & per Iason in l. 1. eo.

SORTILEGIA.

Sortilegia quando ad Inquisitorem pertineant, vide Barba. in cons. 55. pri. vol. Io. And. in c. accusatus. de hære lib. 6. & ibi Archid. Abb. in c. in tabulis. de fortibus. Vide supra in ver. Diuinatores.

Spoliatus licet ante omnia sit restituendus. l. 2. C. vn. de vi. l. si quis ad se fundum. C. ad l. l. de vi publi. In crimine tamen hæresis est speciale quod hæretico petenti restitutionem denegatur. glo. sing. & ibi Præpos. in c. Quo iure. in ver. Nam iure. 8. dist.

SPONTE VENIENS.

Sponte veniens. vide in ver. Absolutus.

SPOR.

SPORTULÆ.

Sportulæ possunt peti à iudice ecclesiastico delegato, quando nō habet sufficiens beneficium. Ab. in c. cum ab homine. de vita. & hone. cleri.

STATVTVM.

Statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita habent Inquisitores auctoritatem interpretandi ex Constitutionibus quibusdam. Inn. Quarti. vbi sic habetur. Vt cōmissum vobis negotium ab apostolica sede tam salubre, & vtile ministerium exequi liberius, & exercere possitis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita &c. vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Item per Alex. III. in cuius literis hæc habentur. Vt commissum vobis officium contra prauitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi valeatis, interpretandi vel declarandi, vna cum diocesanis locorum, in quibus est idem officium vobis commissum, vel ipsorum Vicarijs, cum diocesanis abesse contigerit, statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quotiens in eis apparebit aliquid ambiguum, vel obscurum &c. vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Vide in directorio 3. parte. q. 85. & 86. & Tab. in ver. Inquisitor. §. 39.

Statuto laicorum sibi fauorabili vti possunt clerici. Abb. in c. constitutus. de resti. in integrum.

Statutum tollens appellationem à sententia, intelligitur à diffinitiuatantum, quia appellatione sententiæ venit diffinitiuatantum. si vero appellationem simpliciter, tunc intelligitur ab omni sententia. Abb. in c. pastoralis. de sent. & re iudi.

Statuta per quæ impediuntur, vel tardantur negotia Inquisitionis, sunt nulla, & per Dominos temporales sunt reuocanda. cap. statutum, de hære. lib. 6.

STRIGÆ.

Strigæ, Vide supra in ver. Lamiz.

STYLVS.

Stylus curiæ si non est se reatus in literis, literæ ipsæ sunt subrepticiæ. Abb. in c. sacrosancta. de elect. quia stylus curiæ facit ius, & potest allegari in decisionibus causarum, si ius non reperitur in contrarium. Ab. in c. ex literis. de constit.

S V B D I T I.

Subditi nullo tempore præscribunt obedientiam, & propter crimina obedientia non est deneganda prælatis. Abb. in c. cū liceat. de præferi.

Subditus principi propter delictum vt l. 1. c. vbi de cri. agi. oper. non est totaliter subditus. Oldr. cons. 42.

Subditus Principis si conturbauerit Principem, non incidit in crimen læsæ maiest. sed aliter debet puniri. vide Andr. de Iser. in cap. 1. §. 1. quā. mo. sen. amit.

Subditi etiam regulares non tenentur obedire eorum prælatis, nisi in his quæ ad Deum pertinent. Si ergo præceptū esset contra Deum, vel excederet limites officij sui, non tenerentur subditi obedire. Inno. in c. ad aures. de tempo. ordinā. Abb. in c. cum in ecclesijs. de maiori. & obediē.

Obedire superioribus in quibus tenetur quis.

S V P P L I C I V M.

Supplicium vltimum pati dicitur clericus, qui ab officio, vel dignitate ecclesiastica est depositus. Ioan. de Tur. Crem. super cap. in synodo. dist. 63.

Supplicium vltimum quandoque infligitur propter fictas probationes contra regulam. l. sciant cuncti. C. de proba. & 2. q. 8. quisquis, & c. sciā. in criminibus videlicet atrocioribus. Ita colligitur ex tex. & glo. in c. accusatus. de hære. lib. 6. Idem sentit Abb. in c. excommunicamus. et 1. glo. in ver. condemnentur. extra eo. tit.

S V S P E N S V S.

Suspensus ab officio non potest agere nomine proprio tanquam beneficiatus pro iuribus ipsius beneficij, nec habere redditus beneficij, si habet alium de vnde viuat. si autem non habet, modicam sustentationem accipiat. Abb. in c. Apostolica. de except.

Suspensus, vel excommunicatus perdurans per annum, debet spoliari per sententiam omnibus beneficijs, vt in c. rursus. & in c. quicunq; 1. 1. q. 3. Inno. in c. cum bonæ. de ætate. & qualita. ord. & Abb. in 1. de rpiudi.

Perdurans annum in excoicatione.

Suspensus celebrans fit irregularis, vt in c. quorundam. de solu. Abb. in c. latores. de cler. exco. mini.

Suspensus ab officio celebrando fit irregularis, vt 1. 1. q. 3. si quis damnatus, & c. si Episcopus in consilio, & si illi canones loquantur de excommunicato scienter, & in contemptum clauium celebrante, hodie tamen eadem irregularitas est in suspensione à diuinis, vt de re iudi. c. cum æterni, & de sent. exco. cum medicinalis. li. 6. in quo casu, solus Papa dispensat.

Sup. es. aiij. iust. 2.

Suspens-

Suspensus autem à beneficio tantum celebrando non fit irregularis, quia hoc nullo iure cauetur secundum Innō. & de elect. cum in cunctis §. clerici. & c. statuimus. de concess. præben. quia diuersitatem minori quoque excommunicatione propter participationem excommunicati in locutione vel similibus ligatus, licet celebrando grauius peccet, non tamen efficitur irregularis, quia nullo iure cauetur, secundum Innoc. similiter nec suspensus propter notoriam fornicationem fit irregularis. Spec. tit. 24. iuxta propositionem nec suspensus à canonice non propter crimen, sed propter aliquem defectum, v. g. illegitimè natus, & corpore vitiatum non incurrunt novam irregularitatem, si ante obtentam dispensationem celebrent, & de similibus, de quibus vide Hiero. Flo. de irregularitate per totum.

S V S P I C I O.

Quid.

Suspicio est aliqualis applicatio animi ad aliquod cum vehementi titubatione, vt. ff. de testa l. de statu. Nec suspicio vna sufficit ad inducendum præsumptionem, sed plures requiruntur. glo. in l. 2. §. 2. ff. de executio. Bal. in authen. si quis. C. de adult.

Quotuplex.

Suspicio est triplex, scilicet leuis, vehemens, & violenta. Prima est modica, secunda magna, tertia maxima. De prima habetur in c. accusatus. de hære. li. 6. ibi si autem leuis, & c. Et dicitur leuis siue modica, quia boni, vel modica defensione tollitur, vel quia leuibus, & modicis ex coniecturis oritur, sicut si aliqui reperiantur occulta conuenticula facere, vel vita, & moribus à communi conuersatione fidelium deuiare, vel aliquid tale facere, quod hæretici frequenter facere comprobantur. de hac etiam leui suspicione habetur in c. de hære. lib. 2. in fin. Et per Host. in summa. tit. de præsump. §. fin.

Fortia inditia qui sint.

De secunda similiter in d. c. accusatus, ibi, accusatus de hære. & c. Et dicitur vehemens suspicio, tum quia non nisi magnis, & fortibus, ac vehementibus defensionibus tollitur, tum quia non nisi magnis, fortibus, ac vehementibus coniecturis, argumentis, & iudicijs, v. g. si aliqui reperiantur qui eos quos sciunt hæreticos fore, occulte, & associant, & de fenest. vel eis aliquo modo fauorem impendant, munera mitant, vel ab eis vel prænt, vel eos assistent, vel talia, & similia exerceant cum hæreticis, quæ ratione aliqua bona excusari non possint; quod eas res non faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis. Et de his habetur in d. c. accusatus, §. id. de quoq; & per notata in d. c. per Archid.

Violenta quæ dicitur.

De tertia habetur in c. cum contumacia de hære. lib. 6. & ibi per Gem. Philip. Princ. & Arch. & de hoc canon est in c. quorundam. di. 34. Et dicitur violenta, tum quia violenta, cogit, & ardet iudicem ad credendum, nec defensione repellitur qualicumque, tum quia ex violentis, & conuincendibus

centibus oritur coniecturis, utpote si qui hæreticos adorauerint, seu suo more eis reuerentiam exhibuerint, consolationem, vel communionem ab eis receperint, & similia quæ ad ritum eorum pertinent perpetrauerint, tales enim sunt de hæreticorum credentia conuicti. per c. filij. & c. accusatus. de hære. lib. 6.

Suspicionum pluralitas in difficilibus quæ sui natura probationem per secliam non recipiunt, sufficit, & locum plenæ & legitimæ probationis importat, & supplet: nam quæ non profunt singula, iuncta iuuant, l. 2. de excusat. iur. & in incertis, obscuris, & difficilibus, quæ sui natura difficile probantur, sufficit probatio per coniecturas, quæ eo casu est dilucida, & legitima probatio. Bald. consi. 371. parte. Et idem consi. 251. 2. parte. Et dicit Felin. in rubr. de probat. vere constare eam hoc genere per coniecturas constantes; & dicit Bal. in l. excipiuntur, Ad Syllan. textum esse meliorem de corpore iuris in c. excommunicamus in fin. de hære. Ad prædicta faciunt, quæ habentur per Paul. de Castr. consi. 82. 2. col. post medium. & dicit Lyd. Rom. consi. 7. & 54. ex pluralitate presumptionum aliquem condemnari posse. glo. Bart. & Doctor. in vulg. admonendi de iur. iur. glo. l. cum ex eo, de euct. Doctor. in l. instrumenta, C. de proba. Bal. c. cum causam. eo. tit. cum similibus quæ passim per doct. tractantur. Hæc Zafius consi. 15. pri. part.

Suspectus leuiter de hæresi non est tanquam hæreticus habendus, sed potest iniungi purgatio canonica de leui, si tamē laborat infamia, vel abiuratio de leui, ut in c. excommunicamus. de hære. ibi. qui autem inuenti fuerint &c. & in c. accusatus. de hære. lib. 6. Et talis facta abiuratione, vel purgatione tali de leui, si post incidat in hæresim non dicitur relapsus, sed tantum grauius est puniendus, ut in d. c. accusatus. dicitur.

Suspectus similiter vehementer non est ut hæreticus habendus, nec potest ut hæreticus condemnari, quia nullus etiam pro vehemēti debet de futuro crimine condemnari, ut in cap. literas, de præsump. sed potest sibi iniungi quod purget se purgatione canonica si laborat infamia, tanquam vehementer suspectus, vel quod abiuret de vehemēti omnem hæresim generaliter, & in speciali illam hæresim, de qua est, vel fuit suspectus vehementer, ut in d. c. accusatus, & in c. inter sollicitudines. de purg. cano. & talis facta purgatione, si postea relabatur in hæresim purgatam, habebitur tanquam relapsus, ut in c. ad abolendam. de hære. & c. accusatus. eo. li. 6. non autem si in aliam relabatur non purgatam. Vide supra quæ diximus in ver. Purgatio.

Si autem relabatur in aliquam hæresim post talem generalem abiurationem, censetur relapsus, ut in d. cap. accusatus. si autem relabatur in abiuratam, vel aliam suspicionem vehementem, ut quia hæretico misit munera, vel libros legit scienter prohibitos, non dicitur propter relapsum, sicut aliàs tenuit directorium antiquum in qu. 55.

Contra directorem.

de

de suspectis, ibi. qui dam sunt vehementer suspecti, quia hoc nullibi habetur, nec ex textibus, nec ex doctoribus. Et considera verba capituli, accusatus. quæ ipse citat, quia ex eis non habetur tale quid, imo habetur quod ad hoc quod quis dicatur relapsus, oportet quod semel saltem sit vere lapsus in aliquam hæresim vel ante, vel post abiurationem. In tali igitur casu diccas cum violenter suspectum, & pro tali puniendum.

Reuens ab
iurare.

Per annū in
excommuni-
catione per-
seuerans.

Si autem talis vehementer suspectus purgationem, vel abiurationem acceptare contempserit, non propter id tanquam impœnitens tradi debet brachio seculari, quia e. ad abolendam. de hære. quod videtur id innuere, loquitur de manifeste deprehensis; vel conuictis, non autem de suspectis. Ad mitiorem igitur tendendo excommunicabitur talis, secundum cap. excommunicamus. de hære. in qua excommunicatione si per annum steterit, tanquam hæreticus condemnabitur, per alleg. cap. excommunicamus.

Suspectus violenter est vt hæreticus habendus, & sicut de deprehenso in hæresim, per omnia de eo est iudicandum; per c. excommunicamus; de hære. §. qui vero. & per c. cum contumacia. co. tit. lib. 6. Nam tales aut fatentur crimen, aut non. Si fatentur, & volunt redire, & hæresim abiurare, recipiuntur ad penitentiam.

Conuicti, sed
non confessi.

Si autem nolunt abiurare, traduntur brachio seculari. Et similiter si si nolunt confiteri, & sunt conuicti, violenta enim suspicio sufficit ad condemnationem, & contra eam non admittitur probatio, vt in c. literas. de præsumpt. ponens tamen in abiuratione quod abiurat tanquam violenter suspectus, & non vt in hæresim proprie, & vere deprehensus.

Casus in quo
vehemensu-
spectus inci-
dit.

Casus autem in quos incidunt de hæresi vehementer suspecti, sunt plures, quorum primus est. Quicumque citatur ab Inquisitore ad respondendum de fide, & subterfugit, aut contumaciter se absentat, & infra terminum competentem ad comparandum sibi assignatum non comparere. Textus est in c. cum contumacia, de hære. li. 6.

Excommuni-
catus.

Secundus est. Quicumque impedit Inquisitionis officium directe, vel indirecte, ac etiam quouis modo, & hoc scienter. Nam talis secundum iura est excommunicatus, quam excommunicationem si per annum sustinet animo pertinaci, ex tunc violenter suspectus efficitur, & velut hæreticus est condemnandus. vt Inquisitionis, de hære. li. 6. §. si. violenta autem suspitio non insurgit ex leui, sed ex vehementi suspitione præsupposita. Omnes igitur tales antequam transeat annus vehementer de hæresi sunt suspecti. Rursus in priuilegio Urbani Quarti in directorio Inquisitoribus Aragoniæ, quod incipit Præ eunctis, sic dicitur.

Cæterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commissio se opponere, seu præsumpserint aliquatenus impedire, non possit procedi libere in eodem, imo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suū singuli iuuerint studiose,

CONTRA

contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones catholicas freti, apostolica auctoritate intrepide procedatis.

Tertius est Præstantes scienter consilium, auxilium, vel fauorem impendentibus officium Inquisitionis ante factum, patet per c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. §. fi.

Quartus est Quicumque instruit citatos per Inquisitorem, vt taceant veritatem, vel asserant falsitatem, sunt vehementer suspecti, vt in c. accusatus. §. fi. de hære. li. 6. Nam quicumque aliquid agit in fauorem hæreticæ prauitatis, vehementer est de hæresi suspectus.

Fauens hæresi est vehementer suspectus,

Quintus casus est, quod omnes hæreticorum fautores, defensores, vel receptatores sunt de hæresi vehementer suspecti. Nam omnes tales excommunicati sunt, vt in c. excommunicamus. §. credentes de hære. quam excommunicationem si per annum sustinuerint, violenter suspecti redduntur, vt in c. cum contumacia. eo. tit. lib. 6. Violenta autem suspicio ex vehementi oritur, & eam supponit sicut superlatiuum comparatiuum, vt dicit Io. And. in d. c. cum contumacia.

Violenta ex vehementi.

Sextus modus est, quod quicumque propter hæreticam familiaritatem de hæresi est infamatus, de hæresi est vehementer suspectus, vt in c. inter sollicitudines. de purg. cano. vbi ratione infamatiæ cuidam decano indicta est purgatio canonica, & ratione familiaritatis hæreticorum abiuratio publica, & rone scandali fuit priuatus beneficio, quousque scandalum sopiretur.

Infamatus,

Septimus modus est, quod quicumque eos quos scit esse hæreticos scienter receptat, deducit, visitat, siue associat, ac dona siue munera eis dat siue mittit, siue aliter fauorem impendit, qui excusari non potest quin sit magis in fauorem culpæ, quam personæ, vehementer de hæresi est suspectus. Arg. est in c. accusatus. de hære. lib. 6.

Receptor.

Octauus modus est, quod quicumque in causa fidei pro hæretico falsum iudicialiter asseuerat, vel mendacium dicit, est de hæresi vehementer suspectus. Casus expressus est in c. literas. de præsumpt. vbi quidam Gulielmus confessus fuerat quod eius frater vitio hæresis laborabat, & postea id negauit, & fratrem suum purgauit, & propter id habitus est vehementer de hæresi suspectus Nam præsumptio erat contra eum, quod secunda vice dixerit mendacium, vt fratri suo opem ferret.

Falsarius.

Nonus modus est, quod quicumque semel aliquid dicit, vel facit contra fidem, est leuiter suspectus, qui autem bis vel ter, sit de hæresi vehementer suspectus. Et hic casus secundum directorium antiquum licet non habeatur in iure communi, habetur tamen in consultationibus Archiepiscopi Terraconen. & eius suffraganeorum. Et per hoc potest responderi ad id, quod à multis dubitatur, an qui post abiurationem de leui cadit iterum in aliam leuem suspensionem, sit vehementer suspectus, vel non. Dicendum enim est, quod sic, secundum hunc casum. Et habetur expresse in Malleo maleficarum, in tractat. de leuiter suspecto,

Dicens, vel faciens contra fidem.

Leuis suspicio transit in vehementem.

Eripiens res de manibus Inquisitionis. Decimus modus est, quod eripiens aliquem de manibus Inquisitionis confessum, vel conuictum, vel iam condemnatum de hæresi, est vehementer suspectus, & forte est de hæresi violenter suspectus, quia vt hæreticus puniri potest. Argumentum ad hoc, quia eripiens de manu curiæ confessum, vel conuictum, vel condemnatum de aliquo delicto, incidit in crimē læsæ maiest. l. cuiusque. ff. ad legem Iul. maiest. & ibi Bar. & alij. Idem voluit Lucas de Penna. in l. quotiens. C. de exact. tribut. li. 10. Idem per Bal. in l. ad dictos. C. de Epis. audien.

Parentela, vel confœderationem faciens. Undecimus modus est, quod quicumque scienter parentelam, vel confœderationem facit cum hæretico, est vehementer suspectus. argumentum quia faciens parentelam, vel confœderationem cum inimico domini sui, hostis iudicatur illius, & vt rebellis feudo quod habet debet priuari. Bal. in l. liberi. circa fi. C. de inoffi. test. Idem tenuit Martinus de Laude. in tract. de confœder. princip. q. 16. & rationem assignat, quia videlicet tales sunt eiusdem intentionis, & voluntatis. Vide Hier. Gigan. de crimi. læsæ maiest. rub. de pl. iuribus quæstionibus. q. 17.

Scribens, vel recitans in dânam officij. Duodecimus modus est, quod quicumque scribit, vel falsum recitat in damnum officij sanctę Inquisitionis, est de hæresi vehementer suspectus. Argument. à simili per tex. in l. 2. ff. ad l. Iul. maiest. ibi, quive sciens falsum conscripserit, vel recitauerit. Enumeratur enim hoc in primo capite criminis læsæ maiestatis, vt ibi in tex. Et intellige semper hoc, si scienter id faciat. Et vide rubr. ff. de crim. læsæ maie.

Fugies ad hæreticos. Tertiusdecimus modus est, quicumque ad hæreticos fugit, est de hæresi vehementer suspectus. argumentum est in l. 2. ff. ad l. Iul. maie. ibi. aut qui exercitum deseruerit. Vnde priuatus etiam quilibet ad hostes confugiens crimen læsæ maiestatis incurrit, vt in l. alleg. Ideo probe factum ab Africa. no. legimus, qui deuicta Carthagine, quum omnes qui de exercitu Romæ ad Pœnos transfugerant in suam redeisset potestatem, eos qui Romani erant, tanquam patriæ fugitios crucibus affixit: Latinos vero transfugas tanquam peridos socios securi percussit. Val. Max. lib. 6. in rubr. de discip. milit.

Mutuans pecunias hæretico. Quartusdecimus modus est, quod mutuans pecunias hæretico, est de hæresi vehementer suspectus, si ipsi quocumque modo consilium, auxilium, vel fauorem scienter præstat. textus est in simili in l. cuiusque dolo. vbi Bar. not. ff. ad l. Iul. maiest. Et hanc opinionem tenuit etiam Martinus de Laude in tract. de crimine læsæ maiest. q. 4. & Matth. de Afflic. in c. 1. §. & bona committentium nu. 66. tit. quæ sint regalit. in vsu feudi.

Concitant ad rebellionem. Quicumque aliquos concitant, seu sollicitant, vt rebellent contra Inquisitionem, vel aliquid faciant in damnum, seu iniuriam eius, vel officij Inquisitionis, sunt de hæresi vehementer suspecti, argumentum & tex. in l. 1. ff. ad l. Iul. maie. ibi. quive milites. Ad idem est tex. in l. 2. & 3. ff. co. tit. Ita etiam concludit Card. in Cle. Pastoralis. de re iudi. in 9. not. Et per Matt. de

de Afflict. in c. 1. §. Que sint regalia. in §. Et bona cōmittentū. col. 6. n. 69.

Qui literas, vel nuntios mittunt ad hæreticos, vt eis aliquo modo faueant, sunt vehementer de hæresi suspecti, & forte etiam violenter. Nam secundum leges, qui literas, uel nuntios mittunt inimicis Principis (vt supra diximus) incidunt in crimen læsæ maiestatis, si dolo se id agant, vt est tex. in l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. & ibi not. Bar. Cæpol. in cons. 17. incip. visa commissione, col. 8. nu. 30. Mart. de Laude in suo tract. de crim. læ. maic. q. 2. Bos. in suo tract. de seditio. in 6. præsupposito. col. 4. n. 15. Ad idem est Ange. in d. l. 1. in fi. ad l. Iul. maic. vbi d. cit. quod ciues auderere debeant ne rebellibus ciuitatis literas mittant, neque eis aliquod signum præbeant per quod contra ciuitatem iurare possint, aliàs incidunt in crimen læsæ maiest. & idem dicendum de his qui literas portant, vel eunt dolose, & scilicet, vt per Bald. in d. l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. si autem non dolose, sed ignoranter id agatur, arbitratur quod saltem sint leuiter suspecti, quia hostibus inconsulto Principi literas, vel nuntios quis mittere non debet, etiã pro priuatis negotijs, & bona fide, quia non solum à malo, sed etiam ab omni specie mali cauendum est. Vide Hier. Gigan in tract. de crim. læ. maic. ut. qualiter, & à quibus. q. 2.

Nuncios mittens ad hæreticos.

Iurans ad hæreticos ire, seu hæreses sequi, vel offendere officium Inquisitionis, etiam si non sequatur effectus, suspectus est de hæresi. argumentum, quia in crimine læsæ maic. punitur affectus etiam non sequuto effectu. l. quisquis ibi. Eadem enim seueritate C. ad l. Iul. maiest.

Iurans hæretes.

Plura tamen considerare debet prædens Inquisitor in tali casu, & magis & minus augere, vel minuire suspicionem. Consideranda enim sunt qualitas personæ iurantis, seu loquentis, locus, & tempus huiusmodi prolatorum verborum. Personæ dico qualitatem considerandam, quia si talia verba dicta essent ab aliquo qui esset leuioris capitis, vel ab ebrio, seu infano, vtique non magni esset momenti. tex. in l. 1. C. si quis Imperatori maledix. & ibi glo. in ver. temulentia. Et probantur prædicta per tex. in l. famosi, ff. ad l. Iul. maiest. Similiter consideratur locus, & tempus, quia multa in vno tempore, & vno loco dicta possunt excusari, quæ in alio loco, & tempore prolata non trunt excusabilia. Et vide in d. l. famosa. ff. ad l. Iul. maiest.

Consideranda circa iuramentum.

Præter hos, nota ex Zanchi. c. 35. nonnullos casus in quibus quis reditur suspectus de hæresi, & sunt plures. Et primo cum aliquis publicus vsurarius, vel fornicator publicus, seu blasphemator dicit illud non esse peccatum. Secundo quando euitat consortium fidelium. Tertio quando non assumit penitentiam sibi impositam. Quarto quando nunquam audit diuina officia. Quinto quando nunquam Ecclesiæ sacramenta recipit. Adde Fely. in rubr. de hæret. dicentem, quod sacram. communionem singulo anno nõ recipiens nõ est hæreticus, & adducit tex. not. in auth. de priu. dot. hæret. mulie. non præstan. circa medium, vbi habentur hæc verba. Igi-

Vsurarius. Vitans fideliũ consortia. Pœnitentiam renuens.

Fugiens diuina.

Comunionẽ singulo anno non recipiens.

tur sacram communionem in catholica Ecclesia non percipientes à Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iuste vocamus. Nam licet nomen Christianorum sibi imponerint, verumtamen à Christianorum se si de, & communionem separant, Dei iudicio semetipsos subdi cognoscunt. Hæc Imper. Iustinianus. eundem tex. allegat ipse Fely. in cap. Ad abolendam. nu. 2. Sexto quando quis professus, vel in sacris constitutus publice contrahit matrimonium. adde per Carer. adductum. nu. 38. qui declarat hæc ad hæresim pertinere, si publice, & notorie fiant, & non clandestine, quia tunc est contra. c. 1. de voto, in 6. & contra Clem. eos qui. de consanguini. & affini. cui sententiæ adhærent Iac. Butr. Saly. in l. nemo. C. de sum. tri. Panor. in c. de homine. de celebr. missi. in gl. in vers. verbis. & in c. cum quidam. de iurcirran. & Matth. in consti. in consutilem. not. 6. quæstio. 7. & Bal in d. l. nemo. circa fin.

**Duas uxores
ducens.**

Idem quoque dicitur de eo qui duas uxores duxit, vt per Gemin. in c. accusatus. §. sane. de hære. lib. 6. Fely. in d. c. Ad abolendam. nu. 1. qui etiam adducit Lapum in eodem c. accusa. vide etiam Gondis. in tract. de hæret. quæst. 9. nu. 4. & 5. & de professo ducente uxorem. vide etiam Panor. in consi. 68. incipien. videtur primo dictus Magister. nu. 4. vbi dicit ex Butrij sententia quod si clam contraxit præsumitur de dolo, & ideo Inquisitor debet cognoscere. Siue igitur publice, siue occulte quis ea faciat, per quæ de eius fide suspicio, vel præsumptio oriatur, vigilantes Inquisitores diligenter inquirere possunt habita ratione loci, temporis, personarum, & suspitionis qualitate bene considerata.

**Violenter sus-
pectus quis
dicatur.**

Violenter suspectus de hæresi est ille, qui citatus ad respondendum de fide non vult comparere, & excommunicatus propter hoc perdat in excommunicatione per annum continuum. c. cum contumacia. de hære. li. 6. & similiter quicumque post aburationem de vehementi iterum cadit in aliam vehementem suspensionem, facit quod dicit Philipp. Franch. in gl. 2. in fi. d. c. cum contumacia. ibi nota mirabilem doctrinam cognoscendi suspensionem violentam. Nam præsumptio violenta inducitur, quando post præsumptionem vehementem superuenit alia præsumptio primam confirmans, quia tunc talis præsumptio vehemens transit in violentam. Idem per Gemin. in d. c. cum contumacia. ibi. Nota optimum tex. ad cognoscendum &c. Et per gl. in c. excommunicamus. eo. tit. §. qui autem.

**Vehemens in
violentiã tran-
sicens.**

Fuga ex carcere sibi assignato pro penitentia, facit violentam suspensionem. Zanchinus. cap. 10.

Suspectus violenter de hæresi, punitur quidem vt hæreticus. c. cum contumacia de hære. li. 6. Est tamen hæreticus præsumptiue tantum, & non vere, secundum Gemin. in d. c. cum contumacia, licet Archid. oppositum sentiat. Et poni debet in sententia si est penitens, quod abiuret tanquam violenter suspectus: si autem sit impenitens, tradatur brachio seculari, secundum c. Ad abolendam, de hære.

Suspe-

Suspectus de hæresi, vel cōiuctis penitentibus imponitur pœna pro motu Inquisitoris consideratis considerandis, si in iure non inueniantur de terminatæ pœnæ. Nam talium penitentiarum communiter non sunt à iure de terminatæ, sed Iudicis arbitrio pro maiori parte relinquuntur. c. Ad abolendam. de hære. c. excommunicamus, eo. tit. & in c. inter sollicitudines. de purg. cano. consueta tamen pœna imponatur, quæ alterari non debet sine vrgenti causa, & ratione.

Violenter sus-
spectus, & im-
penitens.

Suspecti de hæresi siue leuiter siue vehementer, non debent perpetuo immurari, seu perpetuo carceri deputari, sed ad certum tempus in carcere ri secundum eorum demerita, & secundum quod Inquisitori videbitur, cum eis postmodum dispensari potest, iuxta capit. vt commissi. de hæret. lib. 6.

Immurari nõ
debent suspe-
cti tantum de
hæresi.

T

T A C E N S .

TACENS in his, quibus tenetur contradicere, habetur pro consentiente. Abb. in c. consuluit. de appellationib. Et idem in cōf. 89. & in cap. pen. de procur. & c. cum dilectus, de consuet.

Tacens, vel obscure respondens à Iudice iussus, habetur pro confesso. Prætica Papien. in for. post. acti.

in additionibus

Tacens in onerosis, & maxime in obligantibus personam regulariter habetur pro contradicente, vt not. gl. nisi ultra taciturnitatem fecerit aliquid actum qui videatur venire ad probationem actus. not. in l. Qui patitur. ff. mand. vel quando interrogatus à Iudice cui tenetur respondere, l. 2. §. quod obseruari. C. de iuram. calumn. Secus in re concupiscibili siue commoda, quia tunc tacens habetur pro consentiente, vt in l. Qui petitur. ff. mand. & hæc est theoricæ Inuo. in c. Genesi, de electi.

Pro contradi-
cente quādo
habetur.

Taciturnitas
diuturna.

Nota tamen quodd taciturnitas tertij quandoque facit indicium ad torturam, vt puta, marito interfecto in domo, vxor si taceat per aliquot dies facit indicium contra se, scilicet, qd sit conscia delicti. Bal. in l. Excipiuntur. C. ad Sylla. siue sit honesta persona, siue non. Arg. à simili contra illud qui pluries interfuit colloquijs vel collationibus hæreticorum & tacuit, talis namque taciturnitas reddit ipsam grauiter suspectam, nisi ætas, sexus imbecillitas, vel intellectus hebetudo illum excuset.

Taciturnitas partis præsentis in iudicialibus habetur pro consensu, & sibi præiudicat. in c. 2. de accusat. lib. 6. & l. Cum ostendimus. §. si. ff. de iudicijs. tuto.

In iudiciali-
bus.

T E M P V S.

Tempus nonnumquam consideratur ad ipsum delictum grauandum, sicut facta. §. tempus de pen. & gl. in l. si ut allegas. C. de sicar. & Bal. in cons. 428. Quædam mulier. circa h. §. vol. dicit qd sicut per motionem, & vestigia pedum significatur qualitas luporum, & vulpium, sic & præambulare de nocte, & ad loca suspecta, & per personas suspectas facit suspicionem ad torturam. Decius in c. confudit. de offi. deleg. num. 8. dicit, qd quando aliquid est tempore noctis dedita opera, tunc præsumptio insurgit contra facientem tali tempore. allegat gl. in c. 1. vt Eccl. benefi. & Ab. in c. 1. de Clandest. deson. Bald. in 17. q. 5. in princ. ait, quod si delictum committatur de nocte, & inuentus fuerit reus illo tempore, præsumptio est contra ipsum, quia tenebræ factæ sunt ad male agendum. l. 1. §. tria lumen in minaria. & Iurisconsulti consentiunt per tempus oriri indicium ante delictum, in delicto, & post delictum, in quibus potest considerari quid ocyus, & quid serius futurum sit. Et communiter in tempore perspicendius longinquitas consideranda est. Nam sepe oportet committi cum tempore negotium, quia per talia accidentia oritur indicium deliberationis.

Negotium cum tempore mittitur.

T E R M I N V S I V R I S.

Terminus iuris est communiter triginta dierum continuorum, non habito respectu an sint feriatæ, siue non, & ipse terminus incipit currere à die latæ sententiæ siue præcepti, siue à die habitæ notitiæ quo ad absentes, in quo caute aduertendum. ita notatur in c. ab eo, de appellat. h. 6.

Comparationis terminus.

Nota etiam quod terminus comparationis est vltimus dies hora vesperarum, qua transacta, comparatio erit nulla. Philipp. de Perusio in c. personarum. de appell.

T E R R I T I O.

Territio nuda & leuis absque dolore cordis non dicitur questio in materia iudiciali, vt l. Item apud Labconsin. §. quaestio. ff. de iniur. & l. 1. §. quaestionum. ff. ad Silb. Ita diffiniunt Azo. in summa. de quaestio. & Oldr. in quodam suo tract. quem fecit. de quaestionibus. requirit enim ad hoc vt quaestio faciat saltum ductio ad funem, secundum Ang. in d. §. quaestio. ff. de iniur. vide Bru. de iudicijs, & tortu. q. 2. par. 1. n. 1. & 4.

T E S T I S.

De testium materia tractaturi, quo facilius ea quæ sumus scripturi, à ceteris intelligantur, articulatum procedendum arbitramur.

Primo

- Primo videndum est de testium quidditate.
- Secundo de testium qualitate.
- Tertio de testium quantitate, & numero.
- Quarto de testium citatione, & coactione.
- Quinto de testium approbatione, & reprobatione.
- Sexto de testium examinatione.
- Septimo de testium variatione, & vacillatione.
- Octavo de testium publicatione, & prolatione.

Primo igitur dicimus illos esse testes, quos quisq; ante iudicium sibi placitos alligat, nec cui sit postea liberum, aut dissimulare, aut subtrahere se, vnde & alligati appellantur, à quibus (ait Ildorus in lib. Etymo.) quaeritur veritas in iudicio. Et testes dicti sunt, quod testamento adhibere solent, sicut signatores, qui testamentum signant. Et secundum Grammaticos, testis ab eo dictus est, quod statum causae tucatur, vel quod ante fiat. Ita quod de natura testis est, quod sit in iudicio, vel in causa vocatus ad roborandum iudicium, vel causam. Causam dicimus propter testes, qui apponuntur scripturis publicis, & quod clare intelligat, quaerunt, atque ibi dicuntur ad causam, & negotium pertinentia. Et sic patet quid sit testis.

Testes vnde dicti.

Secundo dicimus quo ad testium qualitatem, quod quilibet in dubio testis esse potest, nisi prohibitus reperitur. l. 1. ff. de test. Spec. co. titu. s. nunc tractandum. Propter hoc non tantum masculi, sed & feminae in testes possunt produci, & de hoc diffusius vide Bal. in cons. 39. 2. volum. secundum tamen diversitatem testium eorum non quantitas, sed qualitas est consideranda, videlicet qui sint honestiores, ditiores, &c. Testimonium tamen viri praefertur testimonio feminae. c. forus, de ver. sign. & ibi Abb. diffuse; quomodo, & quando mulier possit esse testis, vide in margine. Nota etiam, quod qui melioris sunt famae, & qui iuri communi consona, vel aptiora negotio de quo agitur deponunt. Nam, ut dicit Host. possent centum ribaldi, & viles ex vna parte, ex alia parte duo talis; & tantum honestatis esse, quod eis potius staretur, quam multitudini. Dignioribus enim testibus magis creditur etiam paucioribus, vt l. 3. ff. de testib; & ibi Bar. & Alex. quod verum est si dignitas est valde magna, alias multitudine praevalet. Dom. in c. in nostra. de testi; & Bal. in l. testium. C. de testi. nisi pro accusato; quia praevaleat testibus accusatoris etiam dignioribus, & similiter & senioribus magis creditur, quam innioribus. glo. Barto. & Docto. in l. nunquid. ff. si cer. pet. vbi Alex. dicit verum nisi iuniores sint digniores, per sordinationem, in anten. de mona. Alex. in l. ob crimen. ff. de testib. Hoc tamen arbitrio Iudicis relinquatur. l. 3. ff. de cog. ditus & ibi Bar. ff. de magi. conu. & nobilitatem debet Index ex officio considerare. Bald. in l. Graechus. C. de iudi. quia testes debent esse quibus lux veritatis assistat, & fides sincera. Spec. de offi. omni. iud. §. postremo, & quod

Testium qualitas.

Feminae et in testimonium possunt adduci.

Centum ribaldi quid possunt.

Dignioribus magis creditur.

Maiores omni
exceptione
quis fit.
In exceptis
criminibus.

nulla sit verisimilitudo, quod debeant deierare. Abb. in c. in literis, de testib. omni namq; exceptione maior, id est qui nulla legitima exceptione repelli possit, debet esse testis. Abb. in c. de confang. & affi. Barb. in cōf. 32. In criminibus tamen exceptis, & in defectum probationum, id est quando veritas aliter haberi non potest, admittuntur testes, qui ex vilitate, & inhabilitate personæ repelluntur. l. ob crimen. §. si ea. ff. de testi. & specialiter contra hæreticos testes possunt esse credentes, fautores, & defensores, ac eius criminis participes, & etiam excommunicati, vt in c. fidei fauorem, de hære. lib. 6.

* Testis criminofus contra hæreticum ad testimonium admittitur, c. fi. vbi Abb. nu. 4. de testi. c. in fidei fauorem, cōtit. lib. 6.

Sed nota septem intellectus in eodem c. in fidei fauorem.

Primus quorum est, qd licet regulariter duo testes integri, & omni exceptione maiores ad probandum crimen hæresis, vel aliquod crimen sufficiant. c. in omni negotio. c. licet vniuersis, de testib. c. cum esses. de test. vt notant Doctor. Duo tamen testes ex his testibus excommunicatis, vel periculis, vel socijs criminis, non sufficiunt ad probandum hoc crimen hæresis. Aretin. in c. fi. de testib. & Bos. in prac. cri. tit. de hære. nu. 4.

Secundus intellectus est, quod licet verum sit, qd in alijs causis criminalibus citra hoc crimen hæresis, numerus testium eorum defectum non suppleat, etiam si sint quatuor, vel quinque, vel plures, vt Bal. in c. testimonium, nu. 5. de testi. & alij Doctores in diuersis locis. Aliter tamen in crimine hæresis in quo in fidei fauorem hoc est speciale, vt numerus testium suppleat eorum defectum, qui sane intellectus recte ex tenore literæ in d. c. in fidei fauorem, colligitur ibi. ex numero testium, & personarum qualitate. Bos. in prac. cri. titu. de hære. nu. 4. sed in crimine hæresis, quamquam causa sit criminalis, & ardua, numerus testium, defectum eorum, & qualitatem supplet. cap. in fidei fauorem, ibi. ex numero testium, de hære. lib. 6. Franc. Squillac. de fi. cath. c. 4.

Tertius erit, qd licet in crimine hæresis, & in alijs criminibus exceptis, socius criminis in testem admittatur, qd id locum non habeat in socio criminis, alijs infamato ex alijs delictis. Ang. in l. in iudicio. ff. de accusatio. Soci. consi. 118. incip. Vifa narratione, vol. 2.

Quartus intellectus sit, qd tex. in d. c. in fidei fauorem procedat, & intelligatur quando in crimine hæresis, & alijs personæ inhabiles in testes admittuntur: secus autem quando per viam accusationis, qui sane intellectus ex tenore d. cap. satis colligitur. ibi. in negotio inquisitionis hæreticę prauitatis, quem intellectum tenuit glo. ibi. & Io. And. Domini. Franc. & Philip. Nam ille tex. est exorbitans, & ius commune corrigens, & in exorbitantibus non permittitur de iure extensio. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. c. tua. §. si. de decimis: sunt tamen tenentes in contrarium, qd vide licet siue per viam inquisitionis, siue per viam accusationis procedatur, quod

quod huiusmodi testes admittantur. Arch. in d. c. in fidei fauorem, Gundisal. de hære. q. 13. quia in utroq; casu eadem ratio est fauoris fidei, quæ est ratio finalis, d. cap. qui tamen testes huiusmodi plenam non faciunt probationem, sine alijs admittendis; etiam in hoc crimine, sed ad pœnam extraordinariam, vel torturam, vt iam dictum est. Abb. in c. 1. num. 7. de confessis, vt in c. per tuas, nu. 4. de simo.

Quintus intellectus est, qd dato, qd ad probandam defensionem alicuius admittantur testes inhabiles, domestici, & familiares, alijq; minus idonei, vt Iaf in l. vt vim. col. 2. nu. 5. ff. de iust. & iur. & in l. non hoc. nu. 5. in fi. C. vnde legi. & in l. non solum. §. sciendum. ff. de noui ope. nunc. & multi alij Doctores. Ad defensiones tamen hereticorum tales testes inhabiles non admittuntur, & id annuere videtur tex. in c. c. in fidei fauorem, de qua conclusionem est casus expressus in cap. filij, vel hæredes, in fin. de hære. lib. 6. ibi. Non tamen per vxores, filios; familiares, &c. sed per testes fide dignos.

Sextus intellectus est, quod prædicti testes periuri, vel alijs minus idonei, in crimine hæresis admittantur, non ad plenam probationem faciendam, vel pœnam delicti ordinariam imponendam, sed ad præsumptionem; vel aliquam probationem faciendam, vel etiam ad torturam; vel pœnam extraordinariam imponendam, quod satis colligitur ex tenore, tex. in d. c. in fidei fauorem, ibi. ex numero testium, & personarum qualitate, & alijs circumstantijs, & verbis, tex. in d. §. licet vero. ibi. si ex manifestis indicijs apparuerit tales. Abb. in c. per tuas, nu. 4. de simo. & in c. 1. num. 7. de confessis. Feljn. in c. testimonium, nu. 22. de testis nisi eum prædictis testibus alijs minus idoneis, sint aliquæ verisimiles coniecturæ; & aliq; circumstantiæ, vel adminicula, quo casu pœna ordinaria delicti hæretico est iniungenda, quod aliter est in alijs criminibus, iux gl. singul. in l. si filii. C. de lib. caus. & sic cautus Iudex circa præsumptiones, & coniecturas. Nam sæpe coniecturæ sunt falaces, vt dicit Bal in l. præcibus. C. de impub. & alijs substi. Nam præsumptio est alicuius facti dubia probatio, vt declarat Abb. & Doctor. in rubr. de præsumptio. & indicium est coniectura quædam ex probabilibus, & non necessarijs adminiculis orta. Bald. in l. ea quidem. C. de accusatio. Merito igitur deciditur in dicto cap. in fidei fauorem, ibi. ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum qualitate, & alijs circumstantijs delictum hæresis probetur, ideo probationis materia in arbitrio Iudicis principaliter, consistit, & eius iudicio relinquatur. l. 3. ibi. Tu magis scire potes. ff. de testib. quia difficilimum est arbitratorum in materia probationis certam posse constituere regulam.

Septimus intellectus, & non reijciendus est, quod in alijs delictis duæ semiplenæ probationes diuersi generis, & ad eundem finem tendentes, non coniunguntur ad plenam probationem, Bald. in l. prima. §. idem Cornelio. ff. de quaestionibus. Hyppo. in eodem §. idem

§. idem Cornelio numero 4. & l. de minore. §. plurimum; circa fin. Aliter in crimine hæresis, vt apparet ex tenore text. in dicto capitu. in fidei fauorem.

Testium qualitas debet deponi in eius depositione, quia eius fides approbatur ex illius dignitate, vt in authen. de test. §. sanctimus. Nam magis nobili quàm plebeo, magis honesto quàm inhonesto, magis diuiti quàm pauperi creditur, vt l. testium. §. quæ argumenta. ff. de test. & cap. eo. l. omnes. Ideo testium fides, dignitas, mores, & grauitas sunt examinanda, vt l. in testibus. ff. eo. quia testibus dignioribus etiam paucioribus creditur magis quàm pluribus numero, siue ab eadem parte, siue à diuersis producantur, vt Barto. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testi. Et nota etiam, quòd in teste requiritur ætas debita, vt videlicet sit maior viginti annorum, vt Laetian. in fi. ff. de testib. Proximus tamen pubertati, & doli capax, licet non sit testis perfectus, facit tamen indicium, vt ff. de li. caus. l. fin.

Dignioribus
maior fides
eñ adhibeda.

Integer qua-
lis esse debet.

Et nota quòd testis integer, immunis debet esse à quatuor, videlicet à crimine, infamia, macula, & suspitione. Et primo à crimine, & infamia. Abb. in cap. testimonium, de testib. vbi etiam glo. dicit. Nota quòd testis, qui in crimine detinetur, siue in civili, siue in criminali repellitur, quia non est credendum contra alios eis qui criminibus, implicantur, 3. quæstio. 11. neganda. & cap. postulat, & quando in culpa fuerit testimonium ferre non potest, 32. quæstio. 5. præceptum. Criminosus tamen criminosum accusare potest, vt in prædictis iuribus; quia de quo minus videtur, &c. 3. quæstio. 7. cap. infames. §. porro. & 1. quæstio. 1. cap. multi. Emendatus autem admitti debet, quia incipit esse, quòd non fuit, ait glo. vbi supra. de infamia; vide supra in ver. Infamia.

Emendatus te-
stis esse pòt.

A suspitione etiam debet esse immunis, maxime inimicitia. vide supra in ver. Inimicus.

Et à macula animæ, & corporis, quando maxime quis vult testificari contra dolicum in causa criminali. Repellitur etiam corpore vitiatu, ob casu, quo repelluntur ab ordine, secundum Abb. vide text. cum glo. 2. quæstio. 7. ipsi apostoli. & cap. fin. de testid. Considerabitur etiam persona producentis, nam ex qualitate producentis præsumitur qualitas testium. In his tamen non potest dari certa regula, sed ex varietate, & qualitate factorum informabitur animus Iudicis. l. 3. ff. de testib. Sic etiam pro qualitate paupertatis, & famæ, pauper testis an sit acceptandus relinquitur arbitrio Iudicis. Abb. in tract. de testib. vbi etiam dicitur, quòd monachus sine licentia Abbatis non potest esse testis. Et nota, quòd testes debent cognoscere eos à quibus, & contra quos influentur. Specul. de testib. nisi quando deponunt super homicidio ad conuincendum negligentiam Iudici. qui decaun-

Corpore vitia
tustepellitur.

Producentis p
sona est con-
sideranda.

Monachus
non pòt esse
testis sine Ab-
bat. licentia.

denunciavit homicidium. Abb. in c. cum causam. de testi. **Quantæ** autem auctoritatis sit ipse **Sindici** autem **indici** per vicinias constitutus, qui & synodalis dicitur, & denunciator, vide Abb. in c. præterea de testi. cogen.

Et nota quod si testis qui examinari non debuit propter reverentiam eius contra quem examinatur, ut domesticus & familiaris contra dominum, si examinatur non facit indicium, ut l. 1. §. Diuus Antonius. & §. Antoninus. & l. Diuus. §. ex quibus. & l. maritus. ff. de quaestio. vide Guid. de Suza. de indicijis & tor. nu. 11.

Similiter qui non debuit examinari propter ætatem non facit plenum, sed qualequale indicium. ut l. 1. §. Impuberes ad syla. Testis enim minor annis 14. non debet examinari in causa criminali. l. 3. §. lege Iul. ibi. qui ve impubes erit. C. de testi. Et hoc qualequale indicium operatur hoc; quod iudex potest inquirere cum sit leuis probatio. Nam quædam valent ad inquirendum, quæ non valent ad decidendum. l. fin. C. de accus. l. qui ultimo. C. de pœnis. Et quod not. Bar. in d. l. maritus. & Bal. in l. feruus. C. de testi. est eadem sententia dicens, quod minor 25. annis in causa criminali bene facit indicium ad inquirendum, sed non ad decidendum per glo. in d. l. fin. Idem dicimus de eo qui repellitur propter infamiam quod facit qualequale indicium. l. qui ultimo. ff. de pœn.

Nota etiam quod pro dominis suis testificari possunt famuli nobilium, quia præsumuntur nobiles habere famulos honestos, secus autem de famulis cerdonum, & plebeciorum. Inno. in cap. Insinuatione. de offi. deleg. Barba. consil. 3.

Tertio dicendum est de numero testium, sed quia scriptum est Deut. 17. quod in duorum vel trium testium ore peribit qui interficiendus est, & nemo occidatur vno tantum contra se dicente testimonium, Primo videbimus de efficacia duorum, & si quandoque, & quare plures duobus requiruntur. Secundo de validitate, & robore vnus testis. Tertio de singularitate ipsorum testium.

Et primo aduertendum est differentiam non modicam esse inter testes quos legitimos seu contestes vocamus, & testes separatos, seu singulares. Nam contestes dicuntur testes qui eodem modo, in eodem loco, sub eodem tempore, eodem sensu corporeo, ut puta visu, vel auditu percipiunt eundem actum, vel aliquo intervallo, si actus est continuus, ut sunt videntes per fixuram aliquam vnus post alium, actum spoliationis, fornicationis, vel ludi. Singulares autem testes dicuntur qui deponunt super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis ex dicto suo, quod intellige respectu obiecti. Nam respectu percipiendi semper testes sunt singulares, quia sensus meus per quem ego percipio non est tuus, sed meus, nec contra tuus est meus. Sed dicuntur contestes, & non singulares, quando obiectum super quo deponunt fuit representatum sensibus testium eodem tempore. Nam tunc videntur deponere de eodem facto, quia diuersitas

Sindici autem indici.

Testis non faciens indicium.

Famuli nobilium.

Numerus.

Testium differentia.

Contestes qui dicantur.

Singulares testes qui dicuntur.

sitas temporum potest inducere diuersitatem rerum, & actorum, & testes habent necessario concludere, vt in c. in p[re]sentia. de proba. & Abb. in c. bonæ memoriæ. de electio. His p[re]missis nota quod mens, & sensus illius iam allegatæ auctoritatis, videlicet in ore duorum, vel trium testimonium &c. non fuit, neque est quòd plures duobus, vel tribus testes non possint adhiberi, sed non pauciores, sed solum innuere voluit quòd omnis causa possit instrui per duos, vel tres testes, ita quod necessario non exigantur plures, non tamen negat quin plures possint adhiberi. Et si diceres quomodo in aliquibus casibus requiruntur ultra duos, vt not. gl. in c. licet. de ver. sig. dic. quòd id fuit inductum ex dispensatione Principis, qui potuit ex causa ius diuinum limitare, & interpretari, iuxta not. per Inno. in cap. quæ in ecclesiariarum. de constit. Et per legistas, & maxime Bart. in l. fin. C. si contra ius, vel vti. pu. imo princeps ex causa etiam priuilegium conferendo in certis causis, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere vt vni tantum credatur, & sic recedere ab illa iuris diuini regula, In ore duorum, vel trium &c. Abba. in cap. super nobis. de testi. Et in c. licet de consuetudine. de proba. allegando textum imperatoris dicentis, quòd in causis vertentibus in ciuili p[re]torio crederetur solius Episcopi testimonio. Testes ergo duo requiruntur regulariter, & sufficiunt in omni negotio. l. vbi numerus. ff. de testi. & c. i. vni. de testi. & in c. nouit. de iudi. Et etiã cõtra hæreticos in causa fidei duo requiruntur. Card. in Cle. 2. §. co. sed ad iudicium faciendum, vt infra dicitur. Nota tamẽ interim, quod testes duo non sufficiunt ad probandum quem esse bonæ, vel malæ famæ, & vitæ, vt dicit Angel. in authen. quomodo oportet Episcopos. §. quam. duo tamen affirmantes vincunt duos negantes. Insti. de vti. stip. §. item verborum. sicut duobus affirmantibus de metu magis creditur, quàm mille liberam voluntatem affirmantibus. Inno. in c. super hoc. de renunciat. quia deponentes super metu, deponunt super actu perceptibili sensu corporis, alij autem de actu intrinseco. Abba. in cap. perlatum. de his quæ vi, met. Duo testes quod Titius occidit Caium, & duo quòd Sciens occidit Caium, probant contra Titium, & Sciens, nisi deponant de diuersis temporibus. Bar. in l. 2. ff. de bonorum possess. Bald. in consi. 158.

Testes si sunt pares, illi cum quibus concurrat informatio facta per iudicem p[re]ualent etiam per vnum alium testem nõ legitime receptum. glo. & Bar. in c. 1. §. si duo. de pa. tenen. & Alex. in cons. 99. tertie partis.

* Testes singulares in crimine hæresis plene probare affirmat Butr. in l. Arriani, & glo. ibi. c. de hære. Salic. in l. quicumque. C. eodem. ut. de hære. Bal. in c. cum omnes. de constit. Alex. cons. 72. incip. Inspeco diligenter, num. 4. vol. 1. & multi alij Doctores dicentes, quòd ad probandum aliquem esse hereticum in genere sufficit per testes singulares diuersas illius hæreses probare, vt si vnus dicat aliquem negasse diuinitatem Christi, al-

Plures duo
bus quãloq;
testes requi
runtur.

Ius diuinum
limitare quis
possit, & in
terpretari.

Duo nõ suffi
ciunt ad pro
bandũ aliqũ
esse bonæ, vel
malæ famæ.

Quando sunt
pares.

*

Ver eundem negasse realitatem Christi in sacramento Eucharistia, quæ opinio quandoq; practicator, licet forte tutius esset, quod fieret constitutio; sed Ant. de Butt. in cap. cum oporteat. de accusa. est contrariæ opinionis, quia sunt testes singulares, Alex. conf. 19. in his quæ thomate. nu. 21. vol. 4. conf. 100. super primo. nu. 6. vol. 1. Squilacæ, de fi. catho. c. 34. & 35. & hæc opinio rationabilior videtur, quia non est numerus testium, sed singuli singula dicunt, immo dictum vnus debilitat dictum alterius, ideo tamen vel minus probant mille testes singulares, quam vnus testis, vt dicit Bal. in l. ius iurandi. nu. 4. C. de testi. & c. tam literis, eodem tit. & in l. de quibus. vers. sed nunquid. ff. de legi. Ideo in supplementum probationis habenti plures testes singulares non defertur iuramentum. Ias. in rep. admonendi. nu. 256. ff. de iure iur.

Testium singularitas alia est obstatiua, & ista omnino infringit testimonium, alia est adminiculatiua, & ista testimonium coadiuuat, vt dicit Bal. in c. licet causam. nu. 11. de prolon. Et nota quod singularitas testium aliquando est cū cōtrarietate, interdū cum diuersitate, interdū cum conuexitate: quando cum contrarietate est, nihil probat: quando cum diuersitate, id est cum est circa diuersa tunc tantum mille quantum vnus probant: quando autem singularitas inuenitur in rebus connexis, vel in eis quæ ad vnum finem tendunt, tunc vnus alterius dictum coadiuuat vt quando vnus dicit se vidisse T. numerasse H. decem aureos, & alter dicit se audiuisse ab ipso H. decem aureos se recepisse à prædicto T. ita Bal. vbi supra.

De testium autem validitate dicturi, primo de solius, & nudi testis sufficientia, secundo de eiusdem fama, & cæteris adminiculis ornati efficacia subiungemus.

De primo igitur notandum est, quod testis vnus facit iudicium non delatiuum iuramenti, sed purgatiuum per tormenta, vt ff. de quæstio. l. maritus, & c. ad l. iul. maieft. l. si quis, dummodo talis testis sit omni exceptione maior. Et dicimus delatiuum iuramenti, quia secundum Inno. & Bal. in l. si quis per triginta. C. de feud. dif. testis vnus probatio iuramentum non trahit post se, semiplenam enim facit probationem, sicut duo faciunt plenam. Nec obstat, quod vox vnus vox nullius, quia illud procedit quo ad plenam probationem, non quo ad semiplenam, quod probatur in c. ex insinuatione, de procur. & in c. si de succes. ab intest. facit l. 3. §. causa. ff. ad carbo. & hoc communiter tenent doctores, tam legistæ, quam canonistæ, nisi testis patiat exceptionem, vt dictum est, & deponat super factis, & non super iudicio, quia tunc solum probaret iudicium, vt glo. & Bar. in l. si. C. de iudi. si enim esset patiens exceptionem, vt quia consanguineus, vel amicus, vel etiam quia causa plures testes duobus requirit, tunc licet testis faceret præsumptionem, non tamen semiplenam probationem. Abb. in c. vlt. de iur. iur. in margine.

Purgatiuum
iudicis facit
testis vnus.

Vnus quādo probare dicitur. Nota etiam quod testis vnus dicitur semiplene probare, quando de-
positio concernit præiudiciū alicuius, sed plene probat quando nullius
præiudiciū concernit. Innoc. in cap. 1. de sepul. Similiter testis vnicus
sufficit in certis casibus, videlicet, si concurrunt alia adminicula, vt l.
admonendi. & l. in bona fide, de iureiur. Item vni medico si plures de-
sint creditur in arte sua.

Testimonio vnus iuxta glo. & Hug. iudex quandoq; credit tanquam
homo scilicet ad præsumptionem, sed nūquam tanquam iudex, scilicet ad
condemnationem, vel ferendam sententiam, vbi res agitur in forma iudi-
cij. 3. q. 2. Admonere. Et de test. c. licet. in fin. & c. veniens.

Vni tantum quando creditur. Item in causis paruis si testis est honesta persona. Butri. in c. veniens
pri. de testi. Iason in l. admonendi. de iureiur. Item quando testator man-
dat stari dicto vnus. Bald. in l. Theopompus. ff. de offic. præla. Item in
nuncio publico. Item notario asserenti manu sua scriptum instrumen-
tum de quo dubitatur. Item testi vnico reuelanti insidias, vel conspira-
tionem, vel crimen læsæ maiestatis. c. si quis. dist. 79. Spec. de testi. §. restat
Card. in Clem. 1. §. fin. vlt. q. de vsur. vbi dicit idem de hæresi. & simonia.
Item de consensu partium, vel publico officiali. Alex. in l. 1. §. fin. de ver.
fig. & Abb. in c. proposuisti. de proba. Item soli sacerdoti de peccata pœ-
nitentia, & similia. de quibus vide glo. in c. nuper. de testi. & Host. in c. licet.
de testi. Et Spec. §. restat. eo. tit.

Testi soli non creditur de facto proprio, secus de alieno. Paul. de Ca-
stro in consi. 368. & in l. seruos. C. de testi. & Alex. in l. 2. §. si absens. ff. si
ex nox. cau. aga.

Ad impediendū matrimonium. Nota etiam, qd testis vnus facit quandoque plenam probationem ad
matrimonium impediendum, vt c. præterea. de spons. & c. nuper. de testi.
& vbi cunq; agitur ad peccatum impediendum. nec cum diminuitur
ius alterius, sufficit vnus dictum. glo. in c. nuper. de testi. Abb. in c. super
eo. de testi. & c. at si. de iudi. & licet non frangat vim instrumenti, quia vox
vnus vox nullius. C. de test. l. iusiurandum cons. attamen secundum Bal.
in consi. 166. 2. partis facit indicium ad torturam, ita quod vterq; debet
torqueri, sed tabellioni perseveranti magis creditur quam testi, propter
publicam auctoritatem.

Testis Ripatus. De teste autem fama, & alijs adminiculis stipato dicimus, quod testis
vnicus, etiam cum fama sufficienter crimen non verificat. gl. in c. vnus.
de testi. & Præpositus in c. presbyter. 3. q. 4. secus autem si aliquibus indi-
cij sit munitus, quia tunc probat. Bar. in l. 1. §. Idem Cornelio. videas hic
casum. ff. de quæst. licet indicia non plene probent. glos. in ver. deficit. l.
comprobatio. ff. de proba. Probat etiam testis vnus cum confessione
absente parte, secundum Bar. l. admonendi. de iustit. & iure.

— Testes primo loco examinati parte non citata, nihil concludunt. c. 2. de
testib. si postea repeti referunt se ad primas depositiones absque quod
nec

nec verbum exprimant de his quę primo loco dixerunt, eis nulla est fides adhibenda. Bald. & Salic. in l. in iurandi. & in l. fin. C. de testi. quę quidem procedunt præsertim in criminalibus, in quibus testes debent in specie deponere, non autem se referre ad alias depositiones. Corne. conf. 5. & col. si. lib. 1. Soci. conf. 40. l. 3.

Nota etiam quod testis vnicus de infamia præualet communi opinioni contrarię ad Inquisitionem faciendam, argumentum. 2. q. 5. c. mandasti & argu. ad hoc, quia si soli Episcopo esset suspectus, potest in dici purgatio. 2. q. 5. c. Omnibus. Ergo ab vno potest procedere infamatio, etiam si semel tantum suspectus est. in c. qualiter, & quando. de accusa. Bal. in l. Casius. ff. de senat.

Nota etiam quod testis vnus si contradicit pluribus, aut testes sunt consubstantiales, & necessarij ad eundem actum, & tunc vnus contradicatio nocet. vt l. 1. ff. que. modum testamentum aperi. Aut eorum consonantia non est necessaria, nec numerus, nec vox vnus vox nullius. Bal. in c. in nostra. de test. Si autem plures pluribus contradicunt, & tunc fertur aut sunt producti ex eadem parte, & tunc aut possunt ad concordiam reduci, & reducuntur, aut non, & tunc statur melioribus. Nam qui producit testes non intendit dicta eorum confiteri, quia ignorat ea, & ideo potest quorundam attestations approbare, & aliorum reprobrare, sed ille qui producit instrumenta intelligitur ea confiteri contraria, & sic valet confessio. Bal. in c. in nostra. de testibus.

Testis vnus de infamia opinioni præualet communi.

Testis vnus non facit indicium ad torturam. Bal. in l. 2. C. quo. op. referens Io. And. ita tenentem. Idem tenet Abb. in c. tertio loco. in 5. col. de proba. Et in c. Cum in cōtemplatione. de reg. iur. pro quo adducitur quia quando sunt indicia pro reo, tunc indicia contra eum debent esse multum vrgentia, vt superent illa quę faciunt pro, & ita habetur in l. 1. §. 1. ff. de quæstio. Angel. de malc. in ver. fama. in ver. & prædicta procedunt. Testis tamen de visu facit indicium ad torturam, quando scilicet est fide dignus, & omni exceptione maior. Bal. in l. 2. C. quo. app. & Bar. in l. fin. ff. de quæstio. & ita communiter tenent doctor. vide Hippo. in sua pract. in §. diligenter. & intellige quod vnus testis de visu facit indicium, quando alij circumstantiæ non resistunt, sec. Bal. in l. 2. C. quo. appe. Et nota quod licet testis singularis non probet, facit tamen aliqualem præsumptionem, & ideo si sint plures testes singulares de singulis iudicijs deponentes, facient plures præsumptiones, ex quibus vnum poterit resultare indicium ad torturam. ar. in l. instrumenta domestica. C. de proba. & l. 2. §. etas. ff. de excusat. tut. vide Brun. de iudicijs & tort. q. 2. 1. part. nu. 5.

Singularis testis quid faciat.

An autem plures testes singulares super diuersis iudicijs deponentes coniungantur ad faciendum probationem, vt oriatur indicium ad torturam, Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. C. de eden. dicit quod si species probationum sunt in sua specie imperfectę, verbi gratia, vnus testis probet

probet de veritate, vnus de fama, vnus de indicio, hæc probatio non vald
ret, quia non est in sua specie perfecta. Nam vnus testis de fama nõ pro
bat famam, vnus testis de indicio non probat indicium, imo requiruntur
salte duo testes. l. si. C. fami. ercif. & ibi no. & per Inno. in c. sicut, de simo.
& dicit Alex. in consi. 181. in causa Angelorum. col. 2. vers. rursus. volu. 2.
quod vbiq; contingat fieri probatio indicij per vnum testem, & simi
liter si fiet probatio de alio indicio per vnum alium testem, vbi require
bantur duo, tunc tales testes singulares non iunguntur ad faciendum
vnum indicium perfectu, quia vnumquodq; de per se est imperfectum,
vt. per Bal. in d. l. si quis ex argentarijs, sed si species probationum sunt in
sua specie perfecte, testium singularium pluralitas licet non faciat perfe
ctam probationem ad conuincendum, facit tamen ad inuestigandum, &
torturam, quia vt ait Brun. in tract. de indicijs, vnus testis facit aliqua
lem præsumptionem, & ideo si plures sint testes singulares, de singulis
indicij deponentes, dicuntur plures præsumptiones, quæ faciunt vnum
indicium ad torturam, argumen. l. instrumenta domestica. C. de proba.
& d. l. 2. §. xtas. Pone, quod vnus testis dicit se vidisse Scium vulneratum,
& in terrâ prostratum, & interrogatus quis cum vulnerauit, respondit,
Titius. Hic est vnus testis super indicio deponens: alius dicit se vidisse
Titium sanguine aspersum, & euntem ense euaginato: alius dicit se vidisse
se hunc Titium exeuntem directo tramite versus nemora, ac se latitan
tem. Certe hi singuli testes de singulis indicij deponent, & tamen ne
mo sanæ mentis negabit quin hæc præsumptiones faciant sufficiens indi
cium ad torturam, arg. d. l. & illius regulæ. Et quæ non profunt singula,
iuncta iurant, subdens idem Brun. quod Io. de Monte sperel. in l. admo
nendi, de iureiur. dicit quod licet plures semiplenæ non coniungantur
ad faciendam vnam plenam, tamen coniunguntur ad faciendum indicij.
argum. l. si. C. de proba. & multo vtrius quando singuli testes essent mul
tum notabiles, & magnæ authoritatis, quoniam licet testes singulares
non probent, si tamen sint ita notabiles, quod adducant Iudicem ad in
dubitatum fidem, Iudex non debet curare de illa singularitate, per di
ctum Pau. de Castr. in l. Lucius. in recollectis Florentinis. & breuiter dic
hoc verum esse maxime quando dictum vnus coadiuuat dictum alicuius
testis. Bal. in c. licet causam, de proba. dicens q. singularitas testium con
iungitur quando dictum vnus coadiuuat dictum alterius, maxime quan
do delictum est occultè perpetratum, per ea quæ voluit Ant. de Butr. in c.
veniens, de sid. test.

Singularitas
fortificata.

Testes singulares non probant in crimine hæresis, vbi agitur ad con
demnationem pœnarum, sed si ad iniungendam poenitentiam. Squil. in
trac. de sum. tri. & sid. cau. q. 34. & vbi agitur in crimine hæresis de im
ponenda pœna vltimi supplicij requiruntur testes, vt in alijs crimini
bus, Paul. Gril. in suo tract. de here. q. fin. & testes singulares in crimine
hæresis

hæresis non probant. Hippol. post Archid. Innoc. Ant & alios, quos allegat in consi. 109. nu. 7.

Singulares autem testes dicuntur qui deponunt (vt supra dictum est) super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis ex dicto suo, intelligimus respectu obiecti quod id est discrepantes, & non consonantes in idem rei factum, vel finem, vel circumstantijs variantes, vt dicit Bald in c. ingeniosi. de elect. vbi allegat. l. qui sententiam C de penis. quia testium singularitatis attenditur ex fine. Non enim possunt dici singulares testes, cum tendunt ad vnum rei finem, vt glo. in c. dudum. de con. coniug. Et nota quod omnis testis est singularis, & deponit de eo quod solus scit, & alius non scit, vel si scit non deponit de eodem. Secundo aduerte, quod idem dicitur duobus modis, scilicet idem genere, vt in genere hæresis si vnus dicit aliquem hæreticum, quia audiuit illum negantem incarnationem, alius resurrectionem Christi, dicit Butrius quod probatur hæresis in genere, quia consonant in vnum finem. Et pro hoc facit id, quod dicit Abb. in c. cum Ioannes de fi. instru. Ex hoc (ait) nota, quod vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur testes, non est necesse quod testes deponant super toto, sed satis est, quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id, quod erat necessario probandum.

Singulares qui sint.

Idem duobus modis.

Alij autem contrarium dicunt, quia genus non probatur nisi quia representatur in specie, idem autem specie non probatur nisi per testes comprehendentes notitiam rei eodem sensu, eodem loco, & eodem tempore, sine aliqua differentia, vt C de testi. l. testium.

Testes duo singulares faciunt duo iudicia, dummodo vnus non infringat alium. l. maritus si. de quæst. Bal. in consi. 281. secundæ partis.

Testes plures duobus quandoque requiruntur, maxime in ciuilibus in certis causis, nec iura id requirentia sunt irrationabilia, quia approbata sunt per ius canonicum. Abb. in c. cum esset. & c. licet de test. multitudo tamen testium potest à Iudice augeri, & minui, secundum causæ qualitatem, vt dicit Abb. in c. cum causam. de testi. quæ autem sint causæ requirentes plures testes duobus, vide Host. in summ. de testibus. §. quotus.

Nota tamen sub breuitate, quod in depositione Cardinalium, & Episcoporum requiruntur testes, septuagintaduopresbyterorum, quadragintaquatuor diaconorum, sexdecim subdiaconorum, & inferiorum sex, quando videlicet sunt minus idonei testes, secundum Gratianum. Aduerte tamen optimam declarationem Abbatis in cap. cum esset. de testam. & vltimis volun. & est, quod non debet ita de facili saltitas præsumi, vbi ad minus sunt quatuor testes, cum Papa qui superiorem non habet, possit conuinci duobus testibus, vt not. gloss. in cap. Presul. 2. quæst. 4. Nec obstat si diceretur, quod etiam de iure canonico est dare casum, vbi requiruntur septuaginta duo testes, vt cum agitur contra

In Cardinalium depositione quot testes requiruntur.

Testes minus idonei.

Præscriptio quare sit inuenta.

Ius diuinum. Ius ciuile.

Ius canonici.

Septē testes in testamētis quare.

In testamento, vel codicillo.

A parte, vel à Iudice, testis citari debet.

Episcopum Cardinalem, vt habetur in præallegato capite, præsul, quia dicitur quod ille textus intelligitur quando testes non sunt idonei, nec omni exceptione maiores: secus autem quando essent laudabilis vitæ, quia tunc sufficerent duo testes, vt dicit Gratianus in c. fi. 2. q. 4. & pro prædictis facit q̄ in simili habemus in præscriptione. Nam ius ciuile adiuuenit præscriptionem, tam cum bona quàm cum mala fide, vt l. 6. q. 3. §. potest. vt finis imponeretur litibus, & vt negligentia puniretur. Ius autem canonicum superueniens approbavit præscriptionem quatenus erit sine peccato, & reprobatum rigorem iuris ciuilis, quia reprobatum præscriptionem cum mala fide. vt in c. fi. de præscrip. sic facit hic Papa, nam reprobatum rigorem iuris ciuilis quatenus exigebat septem testes, & approbavit eam motiuam iuris ciuilis, & ob hanc eam motiuam obseruandum statuit, vt in testamento. vltra duos testes interesset presbyter parochialis. & pro hoc facit in simili. Nam regula iuris diuini licet habeat, non occides &c. ius tū ciuile certo casu determinato potestatem vxorem in adulterio deprehensam occidēdi hēt, & sic illa regula iuris diuini restringebatur: ius vero canonicū superueniens illū rigore iuris ciuilis abtulit, vt in c. inter hæc. & c. admonere. 3. q. 2. sed volens p̄uidere maritis, statuit quod vxores peccantes ligādi, & eas moderate corrigēdi mariti haberent potestatem vt 7. q. 1. c. sicut. Et 3. q. 2. placuit. Ita in proposito Papa improbatum rigore iuris ciuilis quatenus in testamētis exigebat septē testes, & p̄uidit falsitatis, statuēdo q̄ adhiberetur p̄sēntia presbyteri parochialis cū duobus testibus. In testamento autē inter filios duo testes, vel etiā duæ feminae sufficiunt. in l. hæc cōsult. ff. de test. Aduerte tñ q̄ in testamento nuncupatiuo requiruntur septē qui sint habiles, vel octo, quorum duo possunt esse inhabiles, vel et testamento in scriptis, si testator nesciuit scribere. vt in l. hæc cōsult. ff. de test. vide diffusus Host. in summa, vbi inuenies quod in codicillis requiruntur quinque testes, & totidē in donatione causa mortis.

Quarto agendum est de testium citatione, & coactione: circa quorū considerationem notandum est, quod cum testis non possit proprio motu in iudicio, & maxime in criminalibus testificari, sed oporteat q̄ siue à parte, siue à Iudice vocetur, vt Bal. in c. cū contra. de test. Taliter quod testis spontaneus seu voluntarius dicitur qui examinatus non à parte productus, nec à Iudice citatus, vel à parte citatus, sed non citatus venit, vel citatus à iudice poterat ex aliqua causa recusare vt cogeretur ad testificandum. Nam in prædictis omnibus casibus dicitur spontanea attestatio, secundum Bar. in l. Post legatum. §. his vero. supra. de his quibus vt in dig. Et Ioan. de Imo. in c. 1. de iudi. Et aliqua ponit Ioan. de Ana. in c. Meminimus. de accus. Ideo. volens testes producere (ait Specu. §. qualiter. de test.) facias eos per iudicem vocari, quia. si se ingerāt, quodammodo sunt suspecti. ff. de procur. l. quæ omnia. C. de test. nisi testis reperitur tunc in iudicio, quia tunc citatio non est necessaria. Ioan. And. in c. tū. de elect.

lib. 6. Bar. in l. furioso, de rei iudi. & rub. ff. de in ius vocan. vel secundum Præpositum in c. si debitum, 7. q. 9. ex transitu audiat illud super quo deponunt, vel si venit ad locū ob aliam causam. Et nota, q̄ quando testimonii nomina non possunt haberi, per edictum etiam sub excommunicationis pœna possunt citari. Abb. in c. ad nostram, de iure iur. & citatus nolens cōparere potest excommunicari, suspendi, & etiam deponi. Abb. in c. cum super, de test. cog. imo cogetur per multā indictionē. ff. si quis ius dicen. non obtē. l. vnica. Priuilegiati à testimonio reddendo non possunt cogi ad illud reddendum, quando aliter testes haberi possunt, sed cum aliter haberi non possunt, cogi possunt. Abb. in c. causam, de test. cog. & qui se excusare possunt à non ferendo testimonio, non cogantur, vt sunt valedudinarij, senes, & alij, de quibus Specu. de test. §. de testimonio compulsione, loquitur.

Cogi quādo
possunt testes
etiam exēpti.

In criminalibus autem secundum canones non sunt testes cogendi, sed admonendi, e. ex parte, de test. nisi in defectum probationum. Abb. in c. veniens, de test. cog. Sed nota, quod dicit Bald. in c. cum contra, de test. quod si sibi magnum imminet periculum ne delicta remaneant impunita, debent cogi testes. Et nota, q̄ in causa criminali testes debent remitti ad Iudicem causæ, etiam si sint extra prouinciam, & sic debet limitari. l. si quando. C. de test. quæ dicit, quod extra prouinciam vocandi non sunt. Abb. in c. constitutus, de fidei ius. & in c. cum causam, de testi.

Notabile.

In ciuilibus autem regulariter si se odio, gratia, timore, vel fauore subtraxerint, vt in c. 1. de test. cog. & quandoq; etiam in criminalibus. Et irrare non debent testes in diebus festiuis, licet ad apponendum cogi possint, e. omnes dies, de ferijs. & ibi Abb.

Testis qui cogi non potest ad deponendum, si coacte deposuerit non facit iudicium aliquod etiam ad procedendum. l. 1. §. si seruus. il. 1. & ibi Bar. & Bal. & Salic. in l. seruus. C. de testi. qui autem sint illi, qui compelli non possunt ad dicendum testimonium, enumerantur in l. lege Iulia, & quatuor sequentibus legibus. C. de testi.

Coactus.

Si autem isti qui non possunt cogi, voluntarie deposuerint, nō faciunt iudicium, vt in d. l. à contrario sensu. & ad hoc, q̄ isti tales dicantur deposuisse, debet istud notari penes acta, aliās præsumerentur deponere inuiti, prout voluit Bar. in authent. presbyteros, in q. C. de Episc. & cler. dicens, quod cum tales testes producantur volentes, scribi faciat in actis, quod volentes testificantur, & deponunt, aliās præsupponerentur inuiti, vide Ant. Blan. de iudicijs, nu. 36.

Voluntarius.

Intellige prædicta, quod isti inuiti nō possunt cōpelli, nisi in casu quo veritas aliter haberi non potest, prout voluit Host. & omnes Doct. in c. 1. de test. cog. & hoc ne veritas occultetur: quando autem veritas aliter haberi non potest intelligitur, quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non potest, ita intelligit Ant. Buts. in c. artio loco, de proba.

Aduerte etiam, quod ille, qui vult compellere testem ad deponendum sub pretextu, quod veritas aliter haberi non possit, debet illud probare, ita dicunt Butri. Innocen. & Felin. in cap. super eo. de test. cog. q. ratione, quia ipsi testes fundant executionem suam in iure communi, ideo volens in certo casu testes compellere, debet exceptionem, & casum compulsionis probare, not. gloss. in clemen. Felin. de rescriptio. in ver. creatum.

Coactus non
presumitur
inimicus.

Testis coactus non presumitur inimicus, prout dicunt doctor. in c. meminimus, & in cap. cum te, de accusa. quia vt dicit Hostien. in d. c. meminimus, bonum obedientie ab omni suspitione excusat ipsum testem. c. quid sulphatur, 24. q. 1. & c. ad aures, de temp. ordin. & ex ista ratione omnes secuti sunt hanc sententiam. Et intellige, quod ille qui coactus deposuit non presumitur inimicus ex parte, sed ille contra quem deposuit si grauat per tale dictum inimicitiam contrahat cum teste, adeo quod ille contra quem testes deponit non possit esse testis contra eum, nec ipsum accusare ex presumppta inimicitia.

Aduerte ad vnum, quod dicit Bart. in l. post legatum. §. his vero, supra de his quibus vt indig. quod licet quis cogatur dicere testimonium, non tamen cogitur sic dicere, vt eius dicto stetur, maxime si grauaerit defunctum.

An autem testes possint compelli quando Iudex procedit, vel visitando, vel confirmando, vel in capite, vel in membris inquirendo, vel contra certam personam super crimine de quo laborat infamia, Spec. de Inquisi. §. nunc tractemus, in si. videtur velle, quod non cogatur. Cuius contrarium verius videtur, quando. si. inquiritur tam in capite, quam in membris, vel contra singularem personam fama deferente, per Decret. qualiter, & quando, il. 1. de accusa. Item quia expedire videtur reip. peccata nocentium esse nota. Et nota, quod in crimine heresis indistincte testes compelli possunt ad testificandum. Abb. in c. dilectorum, de test. cogen. licet in alijs criminibus sint opiniones, in quo quidem crimine heresis statuitur vt timo dicto testis, maxime si est in fauorem fidei. vide Franc. Ponz. in trac. de lamijs, nu. 84.

Quando testi-
ficari cogatur
testis.

Testis qui testificatus est in vna causa, non compellitur testificari coram alio Iudice, nisi probationes deficiant, & hoc ne incurrat in plures inimicitias, Abb. in cap. ceterum, de test. cogen. Nota etiam, quod si quis iuramento se altringat ad non dicendum testimonium, quod potest cogi non obstante tali iuramento, quia celare veritatem est peccatum, vt in c. quisquis, l. 1. q. 3. & c. 1. de cri. fals. imo auctoritate propria talis potest venire, vt in c. nostris, de iureiur. vide Spec. de testi. compulsionem. Et nota quod testes eo ipso, quod sunt nominati, coguntur testificari, licet per alios veritas possit haberi, quia eo ipso, quod se subtrahunt, presumuntur quod odio, vel amore se subtrahant, nisi causa sit criminalis, quia tunc

Testes se sub-
trahens

non sunt cogendi, nisi appareat quod simus in casu, in quo possint in criminali compelli. c. peruenit. 2. de testi. cog. nisi sint priuilegiati, qui tunc non compelluntur, nisi quando veritas aliter haberi non potest, vt glo. in c. statutum. 2. q. 6. Et Ioan. Andr. in c. 1. de testi. cogen. Et Præpositus in d. cap. statutum.

Quinto dicendum est de testium approbatione, seu reprobatione. Circa quod sciendum est, quod omnes qui non reprobantur, vel videntur reprobari, videntur approbari.

Et primo reprobantur qui sine iuramento deponunt, non solum quando nullo modo iurarunt, sed etiam quando iurant super certo articulo, & deponunt extra illum, & illis septem modis quos ponit Abb. in c. testim. de test. in causa criminali, & tribus in causa civili.

Qui reproba-
ni debent et-
sca.

Primus illorum septem est, si quis persecuerat in crimine. hinc inferitur quod clericus concubiniarius non potest esse testis etiam in civili, cum ille concubinatus sit graue crimen, c. nullus. dist. 32. & c. præterea. & c. accepimus. de æta. & qualit. ordi.

In crimine
persecuerans

Secundus casus est, si est infamis infamia iuris. Et nota, quod testes infames, & inhabiles admittuntur in causa hæresis, vt in c. in fidei fauorem. cum triplici declaratione.

Infamis.

Prima est, vt admittantur ad iudicia tantum, non autem ad condemnationem, vt patet ex notatis per Iason. in l. prima. in secunda lectura. nu. 51. & 53. C. de sum. Tri. & si. ca.

Secunda est, si ex verisimilibus coniecturis, & ex testium qualitate, & alijs circumstantijs de falso non sunt suspecti.

Tertia est, vt admittantur non obstante eorum infamia, & inhabilitate, remotis exceptionibus, quæ competebant contra eorum personas. sed contra eorum dicta potest opponi omnes exceptio, quæ de iure competit contra alios testes, & propterea si sunt, vtputa contrarij sibi ipsis, & alijs contestibus, nõ probant, l. eos. vbi Bar. & alij. ff. ad l. Cornel. de falsis, cum alijs vulgaribus. Alias sequeretur absurdissimus intellectus, vt magis crederetur testi inhabili, & infami, quàm testi integræ vitæ, cui contrarie tatis, & vacillationis obstaret exceptio, & retento hoc absurdo in intellectu non obstaret testi infami. & consequenter melioris conditionis essent infames, quàm viri probi, contra argumenta. l. Non solum. ff. de noxa. actio.

Tertius casus est, si est periurus, an autem procedat in transgressione cuiuslibet iuramenti, maxime temerarij, dicetur infra.

Periurus.

Quartus casus est, si aliàs instituta accusatione contra eum fuit de crimine conuictus, licet nunc sit emendatus, nõ enim prodest ad hoc quod admittatur in causa criminali, criminaliter mota.

De crimine
conuictus.

Quintus casus est, si fuit aliàs de crimine confessus in iudicio, nec fuit emendatus.

Non emēda-
tus.

Sextus casus est, si potest modo per exceptionem conpici, intellige, quod alius commisit crimen. Nam si potest etiam in hoc, quod hodie perscrutatur, idem esset in civili, supra in principio debet ergo sic intelligi, vt ponat speciale cum criminaliter agitur, & idem Innoc. & Io. And. sicut secundum eos repelleretur confirmatus consecrationem petens, de quo in c. dudum 2. de elect. & c. super his de accusat.

Alia repul-
sus.

Septimus casus est, si sit grauata eius opinio pro eo, quod tali modo, scilicet per viam exceptionis, fuit quandoque repulsus.

Casus vero in quibus testis in civili repellitur, vel eum de crimine civiliter agitur, sunt hi.

In civilibus.

Primus si perseuerat in crimine. Secundus si est infamis. Tertius si est periurus. Adde tu, quod testis repellitur si fuit conuictus de crimine contra illum excepto, licet de illo crimine non puniatur: cui de excep. Et nota etiam, quod per confessionem delicti factam in vno iudicio etiam criminali, testis repellitur in alio iudicio in testificando. Imo confessio, & acta facta coram arbitro faciunt fidem coram Iudice. Secus de factis coram arbitratore. Ab. in c. presentata, de iudi. Et nota quod testis in vno falsus, in omnibus repellitur. Innoc. in c. fraternitatis, de here. glo. in c. si ad sacras. distin. 9. Spec. de test. Et aduerte quod testis deponens super negatiua presumitur falsus, & periurus, maxime si negatiua sit improbabilis. Abb. in c. cum Ecclesia. de cau. posses. & prop. similiter testis supponens veritatem, accusatur de falso, licet si falsum dixisset. capit. 1. de crimin. fals. Præpositi. in cap. præbyter. 1. quæstio. 6. Suspectus autem habetur testis etiam si deponat bonam causam dicti sui, & Iudici videatur, quod dicat falsum, & hoc debet poni in actis, vt Bart. in l. Lucius. ff. de his. qui nor. infam.

Veritate sup-
primens.

Suspectum etiam reddit cohabitatio. Bal. in l. parentes. C. de test. Barba. in cons. 3. 3. partis propter hoc qui sunt de familia, seu domestici, id est quibus potest dominus imperare, repelluntur a testificatione producen- tis. Abb. in c. in literis. de test.

Non reddens
rationem di-
cti sui.

Suspectus est etiam testis non reddens rationem, seu causam dicti sui interrogatus, vel non, & hinc quando repellatur, vide Abb. in c. venerabili. de test. Et nota quod iudex de causa interrogationem omittens, tenetur ad interessè. Abb. vbi supra.

Nimum de-
ponens.

Nota etiam quod testis deponens ultra id de quo interrogatur, non valet eius testimonium, quia suspectum se reddit. Innoc. in c. inquisitionis. de accusa.

Inhabilis inha-
bilis factus.

Testis habilis tempore iuramenti, sed effectus inhabilis tempore de- positionis, non admittitur si crimen est notorium, secus si occultum. c. ta. lia. 8. q. 7. Spec. de test. §. opponitur. Præpositus in c. constitutus. 7. q. 8.

Testes quando aliqui deponunt de tempore, aliqui dicunt se non recordari, arbitrio Iudicis relinquuntur, maxime si omnes eadem dicant. Io.

And.

And. in c. ex tenore. de test. nisi tempus sit de substantia articuli deducti in iudicio. Præpos. in c. nihilominus. 3. q. 9. secus de loco, qui semper est necessarius. Idem Præpos. in c. ne his. 3. q. 9.

Testis qui post depositionem dicit se corruptum tu esse, non creditur, quia allegat turpitudinem suam, & merito non est ei credendum, vt in c. 1. de confessis Abb. in c. sicut nobis. de test. imo puniti debet, quia crimen est contingens causam de qua agitur in iudicio. Similiter repellitur testis scriptum testimonium suum iudici tradens, quia Iudex debet considerare vocum substantiam, & trepidationem, cetera que accidentia. ff. de quaestibus. l. de minoribus. §. 2. & c. relatum. §. q. 2.

Se corruptum
asserens.

Testis qui semel est inductus super eodem, si secundo inducitur, & dicit se non recordari qualiter primo deposuerit, sed non deponit, vt alias deposuit, valet testimonium. Si vero variat, non statuitur primis nec secundis attestationibus. ff. de test. l. qui falsa. Similiter producens testes siue principalis siue, secundarius, non potest illos reprobare, ex quo semel illos approbavit, c. si quis testibus. 4. q. 3. Abb. in c. de testibus. de test.

Aliter respon-
dens quam
dixerat.

Testimonium de auditu alieno non probat nisi in parentela, & antiquitatibus, Præpos. in c. ne his. 3. q. 9. centum annos videlicet excedentibus. Abb. in c. licet ex quodam, de test. similiter ad improbandam consuetudinem, secus de auditu proprio cum fama iuncto. Abb. in cap. literis. de testi.

De audita
alieno.

Qui autem audit aliquem loquentem tenui pariete vel cortina distante non probat, & ratio est quia testis debet deponere de eo quod gestum est vel dictum in presentia sua, vt in c. testes. 3. q. 9. vide Rom. in §. Item Labeo. ff. de aqua plu. arden. Io. And. in sum. de test. ver. quando recipiendi. Abb. in eo. c. ex literis.

Post corinā.

Testis qui ex transitu audiunt illud super quo deponunt, vel si veniunt ad locum ob aliam causam, & aliter non rogantur, non dicuntur rogati, Præpos. in c. si debitum. 3. q. 9.

Tiandicus.

Testis vnus vni si contradicat, vtriusque dictum annullatur, secundum Vincentium, nisi alter dignior ac melior esset, ita quod prouocat Iudicem ad iusurandum deferendum. C. de reb. cred. l. in bonz si dei. Et hoc nota pro intellectu. cap. fin. de iure iur. Similiter si plures pluribus, ita quod sint æquales, arbitrio Iudicis relinquntur, qui considerabit testium qualitates, & ad benigniorem partem inclinabit. Abb. in c. nostra. de testib. Et idem Abb. in cap. licet de proba. alleg. l. 3. ff. de test. dicit quod data paritate testium dicentium contrarium, plus creditur illis quorum dicta consonant iuri. Et nota quod testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus. l. diem. §. si plures. & ibi Bart. & Doct. ff. de arb. Bal. in l. 1. q. 5. C. de test. vbi dicit rationem esse, quia causa affirmatiua credibilior est. Specus. de proba. §. 1. imo etiam vni affirmanti magis creditur, quam duobus negantibus. Bar. in l. 1. ver. ulterius. ff. de ven. inspi. nulli re-

Vnus vni.

Affirmatiue
magis creditur
quam negati-
ue.

gantes asserant negatiuam per sensum, vt quod Titius non est viuus, quia viderunt eum mortuum, tunc statur maiori, & digniori numero vt supra. Et nota ex Zasio singul. l. 2. c. 6. quod testes producti super factum tale, quod solo sensu sine aliquo discursu rationis percipi poterat, si fide digni sunt, faciunt fidem. si autem tale factum non solo sensu, sed & aliqua intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si interfuisse non dubitetur.

Non admittendus quando admittitur.

Clerici contra laicos, neque laici contra clericos in testes non admittuntur quando de crimine criminaliter agitur, nisi in exceptis criminibus, in quibus laici contra clericos in defectum testium admittuntur. Clerici tamen quando agitur de pena sanguinis contra laicos, non admittuntur. Abb. in c. de cetero, de test.

Testes namque aliis non admittendi quandoque admittuntur propter difficultatem probandi. Abba. in c. super eod. de his quæ vi. met. ca. fi. & etiam propter qualitatem personæ, vt in c. si testes. 4. q. 3. & in istis admittentur vt testes inhabiles, si aliqua qualitate, inuarentur personæ testium, per quam tollerentur præsumptiones. Puta licet si frater qui deponit pro fratre, est tamē vir magnæ auctoritatis, puta religiosus bonæ vitæ. Inol. in c. insinuare. Et in c. cum R. canonicus. de off. deleg. Et in c. de præsentiu. 16. q. 1. Ab. in c. ad audientiam de præscrip. Præpositi. in c. quod vero. 3. q. 5. Bal. in c. 2. de iud. imo testis aliis indignus ratione dignitatis agentium admittitur, sicut infidelis contra infidelem pro fidei. c. si hæreticus. 2. q. 7. ibi Præpos.

Reus post peractam penitentiam.

Et nota etiam, quod testis aliis criminofus post peractam penitentiam dicitur innocens. Ab. in c. 1. de excep. licet super illo remaneat nescio quid suspicionis, quia nunquam præsumitur esse qui vestalis qualis prius fuit.

Testes super peritia artis producti possunt tanquam criminofus repelli, quia non solum peritia, sed etiam honestas requiritur in teste. Abb. in c. causam. de proba.

Testis productionem tria possunt impedire, videlicet sufficiens numerus testium, testium renunciatio, & attestatum publicatio. C. de testibus, de test. Abb. ibi.

Testes reprobatorios reprobatoriorum reprobare non licet. c. licet dilectus. de test. Abb. ibi. scilicet tam personas testium, quam contra vel circa dicta eorum.

Testimonium credulitatis admittitur quando non potest haberi certa, & determinata notitia. in c. ex parte. de scrut. in ord. fac. Abb. ibi quando scilicet talis credulitas est propinqua sensui. vt in c. quotiens. de test.

Testis, & denunciator, non autem testis, & accusator quis potest esse, gl. in rubr. 4. q. 4. Abb. in c. prætoræ. de test.

Exto dicendum est de testium examinatione, quod in tres partes diuidimus, videlicet quomodo, quando, & quotiens.

Et

Et primo notandum est, quod testis examinandus ante omnia iurare debet de dicenda veritate, quia testis non iurati testimonium non valet. *J. iurandum. C. de test. Et non solum quādo nullo modo iuravit, sed etiam quando iuravit super certo articulo; & deposuit extra illum. Abb. in c. de testibus. de test. Imo testis nolens iurare repellitur quantum unq; religiofus, vt dicit Host. in summa. qui test. requir. in accu. nat. quod quidem verum est, sed clericus productus coram iudice laico debet iurare coram iudice clerico. Abb. in c. si qui testium. de test.* iurare debet. Clericus quo iurare debet.

Testis iuratus potest examinari quolibet tempore etiam feriato in honorem Dei. *Spe. in tit. de fer. §. 2. ver. quid si tunc testis. & Bart. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect. & Bald. in l. quando. C. de testi. & est in glo. de iur. de offi. deleg.*

Testis enim sine iuramento examinatus non facit indicium. *Abb. in c. cum olim in 3. not. glo. in c. sicut de sent. excommu. etiam quod esset religiosus, & cardinalis, sed facit presumptionem. Et nota, ait Abb. pro istis magnis viris, qui propter decorem dignitatis nolunt deponere in forma testimonij cum iuramento, vt recipiatur assertio saltem ad presumptionem, vide Anto. Blanc. de iudicijs. nu. 127.*

Aduerte tamen quod licet iuramentum sit de validitate testimonij ex dispositione iuris, non est tamen de substantia falsi testimonij, quia testis deponens falsum, licet nō iuratus, punitur de falso, si ac iurasset. *Bar. in l. si quis. ff. de fals. Et si quis similiter ex obliuione non iurauerit, deposuit tamen falsum, punitur ac si testimonium valeret, ex quo deposuit in forma testimonij, vt plene probat, & concludit Ioan. Andr. in reg. nō est sine culpa. de reg. iur. li. 6. in mer. & Bar. post Rich. in l. si quis le gitimum. ff. de fals. Abba. in c. de testibus. de test. Sed nota ipsius Abba. aliam declarationem in c. tuis questionibus. de test. quod iuramentum non est de formali validitate testimonij, cum possit remitti à partibus. Posset tamen dici contrarium per c. de testibus. de test. vbi dicitur quod non valet testimonium sine iuramento. vnde dic, quod est solemnitas formalis, & consubstantialis, sed concernit fauorem partium principaliter, ideo potest à partibus remitti principaliter. Secus si concernat principaliter fauorem publicum. arg. l. nemo potest. ff. de legi. & c. vno. de lit. contest. Vnde autem confurgat potestas hæc partibus, vt possint remittere hanc solemnitatem iudicalem, respondetur, quod ex eo quia quilibet potest renunciare iuri in fauorem suum introducto. cap. Ad apostolicam de regular. Nam principaliter est introductum hoc in fauorem partium (vt iam diximus.) Nam partes possunt conuenire vt staretur verbo alterius dumtaxat. Et quia necessitas talis iuramenti cessat, ex quo partes quarum fauore principaliter agitur, remittunt. facit. ea. significasti. de elect. & per hoc puto consensum Iudicis non necessarium, vbi causa mere est priuata.*

De validitate non tamē de substantia.

Solemnitas formalis est iuramentum.

Et nota quod testis productus iterum super eadem causa, iterum debet iurare, & fraternitatis, de test. etiam si iurasset de non testificando contra aliquem, vel de non revelando secretum, si prodicitur in testem debet iurare, revelare, & testificari. Abb. in c. intimavit. de testi.

Iurare secundo quando testatur. Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, vide quæ supra diximus in ver. Iuramentum, & Hostiensem in summa. tit. de test.

Separatim, & coram iudice. Si autem queratur quomodo post acceptum iuramentum debeant examinari testes, dic quod sigilatim, & de per se, & non plures simul examinandi sunt. Abb. in e. cum causam. Et cap. venerabilis. de test. Et coram iudice coram quo causa agitur si causa est criminalis, secus si civilis. Abb. ybi supra. & testis debet deponere viva voce, & non per scripturam, vt in l. secunda & tertia ff. de test. contra Bar. in l. Theopompus. ff. de do. præleg. Sed Abb. dicit opinionem Bar. sibi non placere, quia textus in cap. a nobis. de his qui matri. accus. pos. est in contrarium, vbi dicit q. tales con-
Viva voce & non per scripturam. scriptiones non sufficiunt ad sententiam. Et allegat etiam textum in c. testes. 3. quæst. 9. vbi dicitur, quod testis in præsentia debet deponere. Et ad l. Theopompus. super qua se fundat Bar. dicit quod ibi ille proprie non erat testis. Sed loquitur in eo cuius fidem testator elegerat.

Iudicis arbitrium. Attamen si iudici videbitur, eius scripturam ab ipso delatam super depositione admittere poterit in cap. de testibus, de test. & ibi Innocen. Bal. in l. in bonæ fidei. C. de re. cred. vide prædictum in cap. testes. 3. q. 9. textus tamen est clarus in cap. relatum. 5. quæst. 2. vbi dicitur. Relatum est ad sedem Apostolicam vos accusationem fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore, quod deinceps in orbis terrarum fieri prohibemus, & quod imperfectum est absque vlla retardatione corrigere curamus.

Quædo sit iurandum. Quando autem sit iurandum, dic quod licet & ante, & post depositionem, & responsum testis possit iurare, melius tamen est, vt ante iuret. Abb. in c. de testibus. de test.

Suam turpitudinem tegere quilibet tenetur. Accepto igitur iuramento testis tenetur respondere de omnibus que suam turpitudinem non detegunt, secus de paupertate. Ioan. Andr. post Guil. de Suzaria in addi. ad Spec. Abb. in cap. cum causam. de testi. Et nota quod deponentes de voluntate coacta præponuntur testibus deponentibus de voluntate libera, etiam si coacti numero sint pauciores. Innoc. in cap. super hoc. de renun. Barba. in consi. 54. secundæ partis. Et testium verba debent intelligi secundum communem modum intelligendi, & usum interpretari. Innoc. in cap. cum clamor. de test. Decius in c. translato. de conti. si autem testis iussus à iudice dicere taceat, vel obscurare siue contumaciter respondeat, vt supradictum est, pro confessio habeatur. Pract. Papien. in lib. de po. act. ver. responderi. in addi. vide ibi allegationes. Si autem obscure respondeat, poterit iterum examinari. cap. cum clamor. de test. Et nota quod testium obscuritas in diebus suis non
Obscuritas. relucatur

releuatur per confessionem, vel articulum à parte formatum, sed per confessionem aduersæ partis bene releuatur. Et hoc nota quod ubi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur testes, non est necesse quod testes deponant super toto, sed satis est si quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id, quod erat necessario probandum. Abb. in c. cum Ioannes. de fid. instr. Et si errauerit testis in dicto suo; sed incontinenti antequam loquatur partibus, vel antequam creat conspectum Iudicis, secundum Abb. in c. ceterum, de test. cog. correxerit ipsum dictum, non tenetur dicere de errore suo. si autem testis non recordatur de die, mense, & anno, propter hoc testimonium non vitiat. Abb. in cap. cum causam. de test. nisi interrogatus de tempore varie respondeat, vel nisi inducatur ad probandum tempus; & dicat se non recordari. Abb. in cap. cum Ioan. vt supra. nisi (vt iam diximus) tempus esset de substantia causæ de qua agitur in iudicio. Inno. in t. qualiter, & quando. de accusa.

Errorem suū
corrige qñ
tenetur.

Tempus non
vitiat

Discordia de
loco, & tem-
pore.

Testium autem discordia de loco, & tempore in actu iterabili potest reduci ad concordiam, secus autem de non iterabili. Abb. in c. cum causam. de test. Et nota quod testium concordia non est fienda, nisi cū sunt in pari numero. Inno. in c. cum contingat. de offi. deleg. Bar. & Bal. in l. 2. §. 1. ff. si certum pet. testes namq; cum sunt pares, ad concordiam, si possibile est, sunt reducendi. Si autem hoc impossibile fuerit, recurrit Iudex primo ad auctoritatem, secundo ad verisimiliora dictorum, tertio ad multitudinem. Si autem non æquales fuerint, tunc pro reo ferenda est sententia, nisi in exceptis criminibus, & casibus. Et si neuter est reus, dividat iudex, vel gratificet cui voluerit, si res est indiuisibilis, vel diuisibilis, aut forte dividat. Abb. vbi supra.

Testis etiam debet reddere rationem dicti sui per illum sensum, per quem recepit illud super quo testificatur. Innoc. in cap. cum causam. de test. quia non potest testificari nisi de gestis in eius presentia, & si de utroque sensu percipit, sufficit per alterum illorum deponere. cap. Ad nostram. de consuetud. vel sufficit deponere de presentia sua, absque quod dicat de aliquo sensu corporeo. vt in c. vt circa lib. de elect. lib. 6. Bar. in l. 1. ff. de auct. tut. & in c. peruenit. 2. de test. cog. & ibi Inno.

Dicti sui ra-
tionem red-
dere tenetur.

Ideo Iudex circa dictum testis debet diligenter attendere modum & causam correctionis. vt cap. cum dilecti. de accusa. Et cap. Præterea de test. cogen. Nam nisi iudex cognosceret testem probabiliter se posse corrigere, testis incidit in suspensionem & vacillationem. vt l. in testibus. ff. de testi. Et tunc testis efficitur de foro iudicis coram quo testificatur, quia ubi inuenitur periturus testis in officio testificationis, non habet aliquod privilegium nec immunitatem, propter quam possit euadere pœnam pro motu Iudicis imponendam, vt l. Nullum. C. de testi. aut quin torqueatur. vt auct. apud eloquentissimum. C. de fid. instr. Nam in libero etiam

Testis quan-
do efficitur
de foro iudi-
cis.

etiam homine in testimonio vacillante quaestione haberi oportet, vt l. ex libero. ff. de quaest. vel cum facto interfuisse dicitur, qui alias interfuisse diffitetur. vt l. vnus. ff. eo.

Notarius autem debet omnia conscribere. vt cap. Quoniam contra falsam. de proba. Etiam debet scribere qualitatem vacillationis, vt quia testis trepidauit, vel mutauit colorem in facie. Omnia ista sunt signa quasi falsi testimonij. vt Innoc. in d. cap. quoniam contra. de proba. Et Bald. in l. presbyteri. C. de Episc. & cler. & aliter hoc relinquunt arbitrio iudicis inquirendum, vt ff. de quaest. l. de minor. §. tormenta. Plura autem indicia non requiruntur ad hoc vt testis torqueatur, dummodo subfit iusta causa. scilicet quod sit vilis persona. Bald. in l. milites. C. de quaest. l. interroganti. eodem.

Nota quod testis secundo inductus super eodem ad alium effectum potest dicere. Ego dico illa eadem quae dixi in prima depositione, & hoc cautum est, sed contrarium tenet Bart. in l. eos. ff. de fals. vbi dicit quod iudice acquiescente valebit tale testimonium, sed iudex potest non admittere, vt audiat testium, & videat qua constantia, seu trepidatione loquatur, & tunc consultit testi vt faciat sibi exhibere primam depositionem, vt habeat, vel si non potest habere, protestetur in fine depositionis quod tunc melius recordabatur, & sic per hanc relationem euabit vitium contradictionis. Inno. in c. cum venerabilis. de excep. Abb. in c. cum in tua. de test.

Cautela ad contradictionem non vitanda.

Testis etiam qui deponit in vna causa super vno articulo, in alia causa dicat, secundum Bar. dico id, quod alias dixi. Facit textus, c. cum in tua. de test. Bar. in l. eos. ff. de fals. & hoc est ad arbitrium iudicis tale testimonium admittere, sicut testator testamentum quod ante fecit inualidum, potest confirmare sine alia expressione verborum conceptorum in primo testamento. l. §. cum exhibuisset. C. de publ. iudicijs.

Bis examina tus testis.

Et nota, quod testis bis examinatus dummodo fuerit citatus prout de iure requiritur, non potest dici inimicus, cum nec timor subornationis oriatur in eo casu, vt dicit Butr. Car. & Abba. in c. qualiter & quando. de accusa.

Testis examinatus post terminum assignatum per iudicem facit aliquid quod indicium. Bar. in l. 2. de appel. recipi. col. fin. ver. Tertio quarto. quia instrumenta non solemniter facta faciunt indicium. l. sicut iniquum. C. de fid. instrum. Bal. in d. l. 2. col. pen. ver. vltimus. l. 3. dicit quod testis receptus post terminum peremptorie assignatum non facit indicium. ar. l. Qui Romz. §. Augerius. de verb. oblig. l. mancipiorum. de opti. lega. quod notat Innocen. in c. cum in tua. qui matri. accusa. poss. Nisi iusta causa mouisset iudicem, quia ex qua causa potest dare nouam dilationem, ex ea potest sine dilatione testes recipere.

Et nota secundum Zasium singul. lib. 1. cap. 6. quod testibus productis super

super factum tale, quod non solo sensu, sed etiam aliquo intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si interfuisse non dubitetur. Similiter dicimus, quod testes non tantum in substantia, sed etiam in cortice verborum debent concordari glo. in c. cū ecclesia sutrina. de cau. possess. & in c. dudum, de conuer. coning. maxime testificantis super verbis formalibus. Butr. in cap. nihil, de ver. signi. Barb. in consi. 3. 2. par.

Etiam in cortice verborū debent concordare.

Testes propter inuimiam dissimilitudinem dicuntur variare, & propter eundem sermonem dicuntur subornati, id tamen Iudicis relinquuntur arbitrio, an eis scilicet credatur. Barto. in l. cordi. C. de sum. trinit. & fid. catho.

Similitudo & dissimilitudo nimia, quid faciat.

Testimonium de credulitate admittitur, vbi admittitur testimonium de auditu, & valet vbi credulitas est proxima sensui per quem percipitur veritas, vt videns nudum cum nuda credit obscena. Abb. in cap. quotiens, de testib.

De credulitate.

Testis de auditu proprio probat, scilicet facit indicium, secus de auditu alieno. Abb. in c. in literis, de test.

Nisi quando quis audiuit vocem alicuius, licet non viderit loquentem, vt quando paries est medius, vel cortina inter testem & loquentem auditum, vt glo. no. in l. 2. §. idem Labeo. l. 1. in ver. audierunt. ff. de aqua plu. arcen. Et Bal. in l. conuenticulam. C. de episc. & cler. Et sic quandoq; credulitatis testimonium recipitur, vt glo. in d. §. idem Labeo. & in authen. vt qui res min. oblig. habe. perhib. & §. si vero obsunt, & in authen. de san. episc. §. 1. col. 9.

Nota etiam quod quādo de periculo animæ agitur, etiam post conclusionem causæ possunt testes recipi. Card. in c. ad petitionem, de appell. & allegat. id quod habetur in c. cum Ioannes, de fid. instrum. quomodo autem valeant dicta testium in processu annullato, vide Bald. in consilio 286. tertiz partis.

Vbi periculū animæ.

Testis deponens de infamia alicuius, debet etiam non interrogatus dicere à quibus audiuit. Innoc. in c. cum oportuit, de accus. Barb. in consi. 29. pri. partis.

De infamia deponens.

Testis, Iudex, Assessor, & Aquocatus quis, & quomodo possit esse, vide Præpositum in c. statuendum, 2. q. 6. videlicet non vt Iudex, vel Assessor, sed ad referendum, vide ibi.

Septimo videndum est de testium variatione, & vacillatione, de quibus cum Specu. dicimus, quod varius quis dicitur cum nulla causa assignata dicit contrarium eius, quod primo dixerat, cap. dilectus, de temp. ordi. Et cum quilibet conuictus de mendacio possit torqueri, vt l. vnus facinoris. §. testis. ff. de quæstio. varius potest torqueri. Faciunt quæ notantur in cap. super his, de pœnis, cap. illi qui. §. q. 6. Nam tales præsumuntur, quod veritatem, quam nouerant, velint celare, & quia non possunt com-

modè,

rior probatio clucescat, & tunc non creditur producenti, imo verba remanent ambigua, & relinquitur probatio dubia, per c. in presentia, de probat. Hæc Zasius de verb. obl. l. inter stip § sacram.

Vacillatio
quomodo pu
niatur.

Puniuntur autem testes varij, & vacillantes pœna extraordinaria, videlicet eadem qua punitur qui falsum deposuit. l. 1. ff. de sicar. Alexan. post Bart. ibi. Et l. presbyteri C. de Episc. & cler. quando scilicet dolose agit. In causa autem homicidij punitur pœna talionis. Bald. in l. 2. C. de reb. cred. Per quem Iudicem punitur, dic quod per Iudicem coram quo testis deposuit, siue sit ordinarius etiam in civilibus. Bart. in l. penul. C. de proba. & glo. in l. si lis. & ibi Docto. C. de fatif siue sit delegatus. Alex. in l. 2. ff. de iur. omn. iudi. Non tamen per arbitrum, vt plene probat Pract. Papien. in summ. ver. falsitatis. de iur. test. Spec. de recus. § effectus. in tit. de test. §. 1. ver. sed quid. Et nota quod testis falsum dicens in causa criminali punitur pœna talionis. tex. in l. 1. §. 1. ff. si cer. per.

Non reddens
causam dicti
sui.

Testis non reddens causam dicti sui studiose, vel reddens causam non concludentem, punitur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate. ex quo sequitur quod testis qui dicit, non recordor, punitur quando certum est quod recordatur, secus si esset probabilis causa obliuionis. Nellus de test.

Propriū cri
men causam
contingens
falsus.

Testis si confiteatur crimen proprium contingens causam, idest fateatur se inuolutum in crimen de quo agitur, secundum Inno. punitur pœna ordinaria. si autem crimen non contingit causam, secundum eundem Innoc. non imponitur pœna etiam extraordinaria, nisi aliter constet de eo quam per confessionem. Abb. in c. 1. de exceptio. vide ibi.

* Testis qui contra aliquem testimonium protulit, si postea in ar. mortis illud reuocat, priori testimonio standum erit, l. si quis graui §. si quis moriens. & ibi Bar. ff. ad Sil' lania. Bal. in auth. si dicatur. C. de testi. Abb. & De cius in c. per tuas, de proba. & multi alij, nisi secundum dictum fulciatur aliquibus coniecturis & indiçijs verisimilibus, & exprimat causam probabilem suę reuocationis, vt in c. accusatus §. licet. de hære. lib. 6. testis enim magis timere Deum licet credatur in ar. mortis. l. fin. C. ad l. Iuh. repe. c. sancimus. 1. q. 7. & c. in nostra. de procur. ibi, non est verisimile quod saluti obliuati, & notatur in glo. in c. Mulieri. de iureiur. & glo. in c. tunc nobis de sent. excom. tamen, vt iam dictum est, nisi coniecturis & verisimilibus indiçijs hoc secundum dictū fulciatur in iudicio nihil valebit.

Octauo de testium propalatione dicimus, quod Iudex testibus iam productis, & examinatis ad instantiam partium renunciantium testium productioni, si sibi videtur, debet in presentia partium ipsos testes cum eorum attestacionibus publicare in iudicio publice per notarium, vel etiam ipse legendo, quo facto dicat Iudex. Hæc sunt tales attestaciones, habeatis eas pro publicatis, vel, eas publice. & hoc totum redigatur in actis. De forma vide Spec. in tit. de test. §. satis.

Si autem pars fuerit absens per contumaciã, Iudex tamen publicabit, quia contumaces tunc habentur pro presentibus, vt c. in nomine, de test. & C. de iudi. l. proferendum. §. cum autẽ, & c. veritatis. de dol. & cõtuma.

Contumacia pro presentibus.

Testes non publicati non probant, per regulam: Non dicitur quicquã probatum nisi publicato processu. l. solam. C. de test. Nam testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem, quia dicta eorum possunt per oppositiones minui, aut tolli per aliam probationem etiam contrariam. licet consuetudo sit in contrarium, maxime in negotio fidei, vbi testium nomina rationabiliter supprimuntur, quicquid sit vel fiat in alijs tribunalibus.

Si testis sit in alio loco.

Et nota, quod testium publicatio in hoc crimine etiam debet fieri si- cut & in alijs causis, & tribunalibus, vt reus habeat facultatem se defendẽ di. Si tamen propter potentiam personarum contra quas deponunt graue periculum imminere timeretur ex tali publicatione, tunc non esset fienda publice, sed secreta, coram videlicet iudice seculo, vel eius Vicario, eo absente, vbi Inquisitor procedit. Quando vero procedit Episcopus coram Inquisitore, & vtroque casu coram personis prouidjs, & honestis, iurisque peritis, huiusmodi publicatio fiat. Et vt efficacius huiusmodi periculis occurratur, Episcopus vel Inquisitor prefati poterunt super his secreta illis indicare, quibus hanc publicationem facient, & in eos, si arcana consilij seu processus pat. fecerint excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrunt, poterunt promulgare. pro quo est text. in c. si. §. pen. de hæc. lib. 6.

Publicatio testium quandoque omittenda.

Secreti violatio.

Testium publicatio potest fieri per alium notarium de mandato Iudicis, si alius scilicet ordinarius notarius sit impeditus. Bal. in l. si. ver. quæro. C. de re iudi. Et nota quod testes non publicati etiam semiplene non probant. Bal. in l. solam. C. de test. In criminibus tamen exceptis, maxime in crimine hæresis, si propter potentiam personarum contra quos deponunt graue periculum imminere timetur in publicatione nominum productorum, tunc non fiat publicatio huiusmodi, vt in c. si. de hæc. lib. 6. sed coram Episcopo, & Inquisitore, ac peritis super negotio deliberandũ est. c. si. vbi supra. Potentia non tam generis, sed & malitiae intelligenda est. vide supra in ver. Potentia. Et nota p. Abb. in c. præterea. de spon. & matri. dicit q. vbi agitur de peccato vitando absque magno incommodo alterius, creditur dicto vnus etiam absque publicatione nominis, si ex causa timet prodire in publicum. Et idem dicit Butrius ibidem.

Suppressis nominibus.

Vbi de peccato agitur, dicto vnus cre dicit.

Nota etiam quod quando quis non audet alicui etiam in ciuilibus mouere quæstionem propter illius potentiam, quia timet, tamen ac moriatur testes, potest petere à Iudice vt clandestine recipiantur testium dicta ad futuram rei memoriam, vt notar Host. in c. quoniam. vt lit. non cont. Abb. in c. In nomine Domini. de test.

Non omnia sunt in se.

Ad futuram rei memoriam.

Testes minus idonei.

Præscriptio quare sit inuenta.

Ius diuinum. Ius civile.

Ius canonici cum.

Septē testes in testamētis quare.

In testamēto, vel codicillo.

A parte, vel à Iudice, testis citari debet.

Episcopum Cardinalem, vt habetur in prælegato capit. præful. quia dicitur quod ille textus intelligitur quando testes non sunt idonei, nec omni exceptione maiores: secus autem quando essent laudabilis vitæ, quia tunc sufficerent duo testes, vt dicit Gratianus in c. fi. 2. q. 4. & pro prædictis facit qd in simili habemus in præscriptione. Nam ius civile adiuuenit præscriptionem, tam cum bona quam cum mala fide, vt l. 6. q. 3. §. potest. vt finis imponeretur litibus, & vt negligentia puniretur. Ius autem canonicum superueniens approbavit præscriptionem quatenus erit sine peccato, & reprobauit rigorem iuris ciuilibus, quia reprobauit præscriptionem cum mala fide, vt in c. fi. de præscrip. sic facit hic Papa, nam reprobauit rigorem iuris ciuilibus quatenus exigebat septem testes, & approbavit eam motiuam iuris ciuilibus, & ob hanc eam motiuam obseruandum statuit, qd in testamētis vltra duos testes interesset presbyter parochialis. & pro hoc facit in simili. Nam regula iuris diuini licet habeat, non occides &c. ius tū civile certo casu determinato potestatem vxorem in adulterio deprehensam occidēdi hēt, & sic illa regula iuris diuini restringebatur: ius vero canonicū superueniens illū rigore iuris ciuilibus abstulit, vt in c. inter hæc. & c. admonere. 3. q. 2. sed volens puidere maritis, statuit quod vxores peccantes ligādi, & eas moderate corrigēdi mariti haberent potestatem vt 7. q. 1. c. sicut. Et 3. q. 2. placuit. Ita in proposito Papa improbauit rigore iuris ciuilibus quatenus in testamētis exigebat septē testes, & puidit falsitati, statuēdo qd adhiberetur presentia presbyteri parochialis cū duobus testibus. In testamento aut inter filios duo testes, vel etiā duæ semina sufficiunt. in l. hac cōsult. ff. de test. Aduerte tñ qd in testamento nuncupatiuo requiruntur septē qui sint habiles, vel octo, quorum duo possunt esse inhabiles, vel et testamento in scriptis, si testator nesciuit scribere, vt in l. hac cōsult. ff. de test. vide diffusius Host. in summa, vbi inuenies quod in codicillis requiruntur quinque testes, & totidē in donatione causa mortis.

Quarto agendum est de testium citatione, & coactione: circa quorū considerationem notandum est, quod cum testis non possit proprio motu in iudicio, & maxime in criminalibus testificari, sed oporteat qd siue à parte, siue à Iudice vocetur, vt Bal. in c. cū contra. de test. Taliter quod testis spontaneus seu voluntarius dicitur qui examinatus non à parte productus, nec à Iudice citatus, vel à parte citatus, sed non citatus venit, vel citatus à iudice poterat ex aliqua causa recusare vt cogeretur ad testificandum. Nam in prædictis omnibus casibus dicitur spontanea attestatio, secundum Bar. in l. Post legatum. §. his vero. supra. de his quibus vt in dig. Et Ioan. de Imo. in c. 1. de iudi. Et aliqua ponit Ioan. de Ana. in c. Meminimus. de accus. Ideo. volens testes producere (ait Specu. §. qualiter. de test.) facias eos per iudicem vocari, quia si se ingerāt, quodammodo sunt suspecti. ff. de procur. l. quæ omnia. C. de test. nisi testis repcriatur tunc in iudicio, quia tunc citatio non est necessaria. Ioan. And. in c. tū. de elect.

lib. 6. Bar. in l. furioso, de re iudi. & rub. ff. de in ius vocan. vel secundum Præpositum in c. si debitum, 3. q. 9. ex transitu audiat illud super quo deponunt, vel si venit ad locum ob aliam causam. Et nota, quod quando testium nomina non possunt haberi, per edictum etiam sub excommunicationis pœna possunt citari. Abb. in c. ad nostram, de iurciur. & citatus nolens comparere potest excommunicari, suspendi, & etiam deponi. Abb. in c. cum super. de test. cog. imo cogetur per multam indictionem. ff. si quis ius dicen. non obtulit. vnic. Priuilegiati a testimonio reddendo non possunt cogi ad illud reddendum, quando aliter testes haberi possunt, sed cum aliter haberi non possunt, cogi possunt. Abb. in c. causam, de test. cog. & qui se excusare possunt a non ferendo testimonio, non cogantur, ut sunt valetudinarii, senes, & alij, de quibus Specu. de test. §. de testimonio compulsione, loquitur.

Cogi quādo
possint testes
etiam exēpti.

In criminalibus autem secundum canones non sunt testes cogendi, sed admonendi, c. ex parte, de test. nisi in defectum probationum. Abb. in c. veniens, de testi. cog. Sed nota, quod dicit Bald. in c. cum contra, de test. quod si sibi magnum imminet periculum ne delicta remaneant impunita, debent cogi testes. Et nota, quod in causa criminali testes debent remitti ad Iudicem causæ, etiam si sint extra prouinciam, & sic debet limitari. l. si quando. C. de test. quæ dicit, quod extra prouinciam vocandi non sunt. Abb. in c. constitutus, de fideiuis. & in c. cum causam, de testi.

Notabile.

In ciuilibus autem regulariter si se odio, gratia, timore, vel fauore subtraxerint, ut in c. 1. de test. cog. & quandoque etiam in criminalibus. Et iurare non debent testes in diebus festinis, licet ad apponendum cogi possint, c. omnes dies, de ferijs. & ibi Abb.

Testis qui cogi non potest ad deponendum, si coacte deposuerit non facit indicium aliquod etiam ad procedendum. l. 1. §. si seruus. il. 1. & ibi Bar. & Bal. & Salic. in l. seruos: C. de testi. qui autem sint illi, qui compelli non possunt ad dicendum testimonium, enumerantur in l. lege Iulia, & quatuor sequentibus legibus. C. de testi.

Coactus.

Si autem isti qui non possunt cogi, voluntarie deposuerint, non faciunt indicium, ut in d. l. a contrario sensu. & ad hoc, quod isti tales dicantur deposuisse, debet istud notari penes acta, aliis præsumerentur deponere inuiti, prout voluit Bar. in authen. presbyteros, in q. C. de Episc. & cler. dicens, quod cum tales testes producantur volentes, scribi faciat in actis, quod volentes testificantur, & deponunt, aliis præsupponerentur inuiti, vide Ant. Blan. de iudicijs, nu. 36.

Voluntarius.

Intellige prædicta, quod isti inuiti non possunt compelli, nisi in casu quo veritas aliter haberi non potest, prout voluit Host. & omnes Doct. in c. 1. de test. cog. & hoc ne veritas occultetur: quando autem veritas aliter haberi non potest intelligitur, quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non potest, ita intelligit Ant. Butr. in c. tertio loco, de proba.

Aduerte etiam, quod ille, qui vult compellere testem ad deponendum sub pretextu, quod veritas aliter haberi non possit, debet illud probare, ita dicunt Butri. Innocen. & Felin. in cap. super eo. de test. cog. & ratione, quia ipsi testes fundant executionem suam in iure communi, ideo volens in certo casu testes compellere, debet exceptionem, & casum compulsionis probare, not. gloss. in clemen. Felin. de rescriptio. in ver. creatum.

Coactus non
presumitur
inimicus.

Testis coactus non presumitur inimicus, prout dicunt doctor. in c. meminimus, & in cap. cum te, de accusa. quia vt dicit Hostien. in d. c. meminimus, bonum obedientie ab omni suspitione excusat ipsum testem. c. quid culpatur, 24. q. 1. & c. ad aures, de temp. ordin. & ex ista ratione omnes secuti sunt hanc sententiam. Et intellige, qd ille qui coactus deposuit non presumitur inimicus ex parte, sed ille contra quem deposuit si grauat per tale dictum inimicitiam contrahat cum teste, adeo qd ille contra quem testes deponit non possit esse testis contra eum, nec ipsum accusare ex presumppta inimicitia.

Aduerte ad vnum, quod dicit Bart. in l. post legatum. §. his vero, supra de his quibus vt indig. quod licet quis cogatur dicere testimonium, non tamen cogitur sic dicere, vt eius dicat ostetur, maxime si grauaerit defunctum.

An autem testes possint compelli quando Iudex procedit, vel visitando, vel confirmando, vel in capite, vel in membris inquirendo, vel contra certam personam super crimine de quo laborat infamia, Spec. de Inquis. §. nunc tractemus, in si. videtur velle, quod non cogatur. Cuius contrarium verius videtur, quando. s. inquiritur tam in capite, quam in membris, vel contra singularem personam fama deferente, per Decret. qualiter, & quando, il. 1. de accusa. Item quia expedire videtur reip. peccata nocentium esse nota. Et nota, qd in crimine hæresis indistincte testes compelli possunt ad testificandum. Abb. in c. dilectorum, de test. cogen. licet in alijs criminibus sint opinioniones, in quo quidem crimine hæresis statur vt timo dicto testis, maxime si est in fauorem fidei. vide Franc. Ponz. in trac. de lamijs, nu. 84.

Quando te-
stificari cog-
tur testis.

Testis qui testificatus est in vna causa, non compellitur testificari coram alio Iudice, nisi probationes deficiant, & hoc ne incurrat in plures inimicitias, Abb. in cap. ceterum, de test. cogen. Nota etiam, quod si quis iuramento se astringat ad non dicendum testimonium, quod potest cogi non obstante tali iuramento, quia celare veritatem est peccatum, vt in c. quisquis, 1. q. 3. & c. 1. de cri. fals. imo auctoritate propria talis potest venire, vt in c. nostris, de iureiur. vide Spec. de testi. compulsionem. Et nota quod testes eo ipso, quod sunt nominati, coguntur testificari, licet per alios veritas possit haberi, quia eo ipso, quod se subtrahunt, presumuntur quod odio, vel amore se subtrahant, nisi causa sit criminalis, quia tunc

Testes se sub-
trahens.

non sunt cogendi, nisi appareat quod simus in casu, in quo possint in criminali compelli. c. perucant. 2. de testi. cog. nisi sint priuilegiati, qui tunc non compelluntur, nisi quando veritas aliter haberi non potest, vt glo. in c. statutum. 2. q. 6. Et Ioan. Andr. in c. 1. de testi. cog. Et Præpositus in d. cap. statutum.

Quinto dicendum est de testium approbatione, seu reprobatione. Circa quod sciendum est, quod omnes qui non reprobantur, vel videntur reprobari, videntur approbari.

Et primo reprobantur qui sine iuramento deponunt, non solum quando nullo modo iurarunt, sed etiam quando iurant super certo articulo, & deponunt extra illum, & illis septem modis quos ponit Abb. in c. testim. de test. in causa criminali, & tribus in causa civili.

Qui reprobati debent testes.

Primus illorum septem est, si quis perseuerat in crimine. hinc inferitur quod clericus concubinarius non potest esse testis etiam in civili, cum ille concubinatus sit graue crimen, c. nullus. dist. 32. & c. præterea. & c. accepimus. de æta. & qualit. ordi.

In crimine perseuerans.

Secundus casus est, si est infamis infamia iuris.

Et nota, quod testes infames, & inhabiles admittuntur in causa hæresis, vt in c. in fidei fauorem. cum triplici declaratione.

Infamis.

Prima est, vt admittantur ad indicia tantum, non autem ad condemnationem, vt patet ex notatis per lafon. in l. prima. in secunda lectura, nu. 51. & 53. C. de sum. Tri. & si. ca.

Secunda est, si ex verisimilibus coniecturis, & ex testium qualitate, & alijs circumstantijs de falso non sint suspecti.

Tertia est, vt admittantur non obstante eorum infamia, & inhabilitate, remotis exceptionibus, quæ competebant contra eorum personas. sed contra eorum dicta potest opponi omnes exceptio, quæ de iure competit contra alios testes, & propterea si sunt, vtputa contrarij sibi ipsis, & alijs contelsibus, nõ probant, l. eos. vbi Bar. & alij. ff. ad l. Cornel. de falsis, cum alijs vulgaribus. Alias sequeretur absurdissimus intellectus, vt magis crederetur testi inhabili, & infami, quàm testi integræ vitæ, cui contrarie tatis, & vacillationis obstaret exceptio, & retento hoc absurdo in intellectu non obstaret testi infami. & consequenter melioris conditionis essent infames, quàm viri probi, contra argumenta. l. Non solum. ff. de noxa. actio.

Tertius casus est, si est periuirus, an autem procedat in transgressione cuiuslibet iuramenti, maxime temerarij, dicitur infra.

Periuirus.

Quartus casus est, si aliàs in iudicio accusatione contra eum fuit de crimine conuictus, licet nunc sit emendatus, nõ enim prodest ad hoc quod admittatur in causa criminali, criminaliter mota.

De crimine conuictus.

Quintus casus est, si fuit aliàs de crimine confessus in iudicio, nec fuit emendatus.

Non emendatus.

Sextus casus est, si potest modo per exceptionem convinci, intelligit, quod alias commisit crimen. Nam si posset convinci, quod hodie perseverat, idem esset in civili, supra in principio debet ergo sic intelligi, vt ponat speciale cum criminaliter agitur, & idem Innoc. & Io. And. sicut secundum eos repelleretur confirmatus consecrationem petens, de quo in c. dudum 2. de elect. & c. super his de accusat.

Alias repul-
sus.

Septimus casus est, si sit gravata eius opinio pro eo, quod tali modo, scilicet per viam exceptionis, fuit quandoque repulsus.

Casus vero in quibus testes in civili repelluntur, vel cum de crimine civiliter agitur, sunt hi.

In civilibus.

Primus si perseverat in crimine. Secundus si est infamis. Tertius si est periurus. Adde tu, quod testis repellitur si fuit convictus de crimine contra illum excepto, licet de illo crimine non puniatur. c. de excep. Et nota etiam, quod per confessionem delicti factam in vno iudicio etiam criminali, testis repellitur in alio iudicio in testificando. Imo confessio, & acta facta coram arbitro faciunt fidem coram Iudice. Secus de factis coram arbitratore. Ab. in c. presentata, de iudi. Et nota quod testis in vno falsus, in omnibus repellitur. Innoc. in c. fraternitatis, de heret. glo. in c. si ad sacras. distin. 9. Spec. de test. Et adverte quod testis deponens super negatiua praesumitur falsus, & periurus, maxime si negatiua sit improbabilis. Abb. in c. cum Ecclesia. de cau. posses. & prop. similiter testis supprimens veritatem, accusatur de falso, licet si falsum dixisset. capit. 1. de crimin. fals. Praepos. in cap. praesbyter. 1. quaestio. 6. Suspectus autem habetur testis etiam si deponat bonam causam dicti sui, & Iudici videatur, quod dicat falsum, & hoc debet poni in actis, vt Bar. in l. Lucius. ff. de his. qui not. infam.

Veritas sup-
primens.

Cohabitans.

Suspectum etiam reddit cohabitatio. Bal. in l. parentes. C. de test. Bar. in conf. 3. partis propter hoc qui sunt de familia, seu domestici, id est quibus potest dominus imperare, repelluntur a testificatione producentis. Abb. in c. in literis. de test.

Non reddent
rationem di-
cti sui.

Suspectus est etiam testis non reddens rationem, seu causam dicti sui, interrogatus, vel non, & hic quando repellatur, vide Abb. in c. venerabili. de test. Et nota quod iudex de causa interrogationem omittens, tenetur ad interesse. Abb. vbi supra.

Nimium de-
ponens.

Nota etiam quod testis deponens ultra id de quo interrogatur, non valet eius testimonium, quia suspectum se reddit. Innoc. in c. inquisitionis. de accusa.

Habilis inha-
bilis factus.

Testis habilis tempore iuramenti, sed effectus inhabilis tempore depositionis, non admittitur si crimen est notorium, secus si occultum. c. ta. lia. 8. q. 7. Spec. de test. §. opponitur. Praepositus. in c. constitutus. 7. q. 8.

Testes quando aliqui deponant de tempore, aliqui dicunt se non recordari, arbitrio Iudicis relinquuntur, maxime si omnes eadem dicunt. Io.

And.

And. in c. ex tenore. de test. nisi tempus sit de substantia articuli deducti in iudicio. Prepos. in c. nihilominus. 3. q. 9. secus de loco, qui semper est necessarius. Idem Prepos. in c. ne his. 3. q. 9.

Testis qui post depositionem dicit se corruptum fuisse, non creditur, quia allegat turpitudinem suam, & merito non est ei credendum, vt in c. 1. de confessis Abb. in c. sicut nobis. de test. imo puniri debet, quia crimen est contingens causam de qua agitur in iudicio. Similiter repellitur testis scriptum testimonium suum iudici tradens, quia Iudex debet confidere vocum substantiam, & trepidationem, cetera que accidentia. ff. de questionibus. l. de minoribus. §. 2. & c. relatum. s. q. 2.

Se corruptū
asserens.

Testis qui semel est inductus super eodem, si secundo inducitur, & dicit se non recordari qualiter primo deposuerit, sed non deponit, vt alias deposuit, valet testimonium. Si vero variat, non statur primis nec secundis attestacionibus. ff. de test. l. qui falsa. Similiter producens testes siue principalis siue, secundarius, non potest illos reprobare, ex quo semel illos approbavit. c. si quis testibus. 4. q. 3. Abb. in c. de testibus de test.

Aliter respon
dens quam
dixerat.

Testimonium de auditu alieno non probat nisi in parentela, & antiquitatibus. Prepos. in c. ne his. 3. q. 9. centum annos videlicet excedentibus. Abb. in c. licet ex quodam. de test. similiter ad improbandam consuetudinem, secus de auditu proprio cum fama iuncto. Abb. in cap. literis. de testi.

De auditu
alieno.

Qui autem audit aliquem loquentem tenui pariete vel cortina distante non probat, & ratio est quia testis debet deponere de eo quod gestum est vel dictum in presentia sua, vt in c. testes. 3. q. 9. vide Rom. in §. Item Labco. ff. de aqua plu. arden. Io. And. in sum. de test. ver. quando recipiendi. Abb. in eo. c. ex literis.

Post cortinā.

Testis qui ex transitu audiunt illud super quo deponunt, vel si veniunt ad locum ob aliam causam, & aliter non rogantur, non dicuntur rogati. Prepos. in c. si debitum. 3. q. 9.

Transiens.

Testis vnus vni si contradicat, vtriusque dictum annullatur, secundum Vincentium, nisi alter dignior ac melior esset, ita quod prouocat Iudicem ad iusurandum deferendum. C. de reb. cred. l. in bonæ fidei. Et hoc nota pro intellectu. cap. fin. de iure iur. Similiter si plures pluribus, ita quod sint æquales, arbitrio Iudicis relinquantur, qui considerabit testium qualitates, & ad benigniorem partem inclinabit. Abb. in c. in nostra. de testib. Et idem Abb. in cap. licet. de proba. alleg. l. 3. ff. de test. dicit quod data paritate testium dicentium contrarium, plus creditur illis quorum dicta consonant iuri. Et nota quod testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus. l. item. §. si plures. & ibi Bart. & Doct. ff. de arb. Bal. in l. 1. q. 5. C. de test. vbi dicit rationem esse, quia causa affirmatiua credibilior est. Specu. de proba. §. 1. imo etiam vni affirmanti magis creditur, quam duobus negantibus. Bar. in l. 1. ver. vltimus. ff. de ven. in spi. nisi pe-

Vnus vni

Affirmatiue
magis credi
quam negati
ue.

gantes asserant negatiuam per sensum, vt quod Titius non est viuis, quia viderunt eum mortuum, tunc statur maiori, & digniori numero vt supra. Et nota ex Zasio singulari. 2. c. 6. quod testes producti super factum tale, quod solo sensu sine aliquo discursu rationis percipi poterat, si fide digni sunt, faciunt fidem. si autem tale factum non solis sensu, sed & aliqua intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientie, etiam si interfuisse non dubitetur.

Non admittendus quando admittatur.

Clerici contra laicos, neque laici contra clericos in testes non admittuntur quando de crimine criminaliter agitur, nisi in exceptis criminibus, in quibus laici contra clericos in defectum testium admittuntur. Clerici tamen quando agitur de pena sanguinis contra laicos, non admittuntur. Abb. in c. de cetero, de test.

Testes namque alios non admittendi quandoque admittuntur propter difficultatem probandi. Abba. in c. super eod. de his que vi. met. ca. fi. & etiam propter qualitatem persone, vt in c. si testes. 4. q. 3. & in istis admittentur vt testes inhabiles, si aliqua qualitate iuuarentur persone testium, per quam tollerentur presumptiones. Puta licet si frater qui deponit pro fratre, est tamen vir magnae auctoritatis, puta religiosus bonae vite. Inol. in c. insinuare. Et in c. cum R. canonicus. de off. deleg. Et in c. de presentia. 6. q. 1. Ab. in c. ad audientiam. de prescrip. Preposi. in c. quod vero. 3. q. 5. Bal. in c. 2. de iud. imo testis alius indignus ratione dignitatis agentium admittitur, sicut infidelis contra infidelem pro fidei. c. si haereticus. 2. q. 7. ibi Praepos.

Reus post peractam penitentiam.

Et nota etiam, quod testis alius criminosis post peractam penitentiam dicitur innocens. Ab. in c. 1. de excep. licet super illo remaneat nescio quid suspicionis, quia nunquam presumitur esse qui vestalis qualis prius fuit.

Testes super peritia artis producti possunt tanquam criminosis repelli, quia non solum peritia, sed etiam honestas requiritur in teste. Abb. in c. causam. de proba.

Testis productionem tria possunt impedire, videlicet sufficiens numerus testium, testium renuntiatio, & attestationum publicatio. C. de testibus, de test. Abb. ibi.

Testes reprobatorios reprobatoriorum reprobare non licet. c. licet dilectus. de test. Abb. ibi. scilicet tam personas testium, quam contra vel circa dicta eorum.

Testimonium credulitatis admittitur quando non potest haberi certa, & determinata notitia. in c. ex parte. de scrut. in ord. fac. Abb. ibi quando scilicet talis credulitas est propinqua sensui. vt in c. quotiens. de test.

Testis, & denunciator, non autem testis, & accusator quis potest esse, gl. in rubr. 4. q. 4. Abb. in c. preterea, de test.

¶ Sexto dicendum est de testium examinatione; quod in tres partes diuidimus, videlicet quomodo, quando, & quotiens.

Et

Et primo notandum est, quod testis examinandus ante omnia iurare debet de dicenda veritate, quia testis non iurati testimonium non valet. l. iurandum. C. de test. Et non solum quando nullo modo iuravit, sed etiam quando iuravit super certo articulo, & deposuit extra illum. Abb. in c. de testibus. de test. Imo testis nolens iurare repellitur quantumcumque religiofus, ut dicit Host. in summa. qui test. requir. in accu. mat. quod quidem verum est, sed clericus productus coram iudice laico debet iurare coram iudice clerico. Abb. in c. si qui testium. de test.

iurare debet.

Clericus quoque iurare debet.

Testis iuratus potest examinari quolibet tempore etiam feriato in honorem Dei. Spe. in tit. de fer. §. 2. ver. quid si tunc testis. & Bart. in l. damni §. Sabini. ff. de dam. infect. & Bald. in l. quando. C. de testi. & est in glo. dem. de offi. deleg.

Testis enim sine iuramento examinatus non facit indicium. Abb. in c. cum olim in 3. not. glo. in c. sicut de sent. excommu. etiam quod esset religiosus, & cardinalis, sed facit presumptionem. Et nota, ait Abb. pro istis magnis viris, qui propter decorem dignitatis nolunt deponere in forma testimonij cum iuramento, ut recipiatur assertio saltem ad presumptionem. vide Anto. Blanc. de indicij. nu. 127.

Aduerte tamen quod licet iuramentum sit de validitate testimonij ex dispositione iuris, non est tamen de substantia falsi testimonij; quia testis deponens falsum, licet non iuratus, puniatur de falso, si ac iurasset. Bar. in l. si quis. ff. de fals. Et si quis similiter ex obliuione non iurauerit, deposuit tamen falsum, puniatur ac si testimonium valeret, ex quod deposuit in forma testimonij, ut plene probat, & concludit Ioan. Andr. in reg. non est sine culpa. de reg. iur. li. 6. in mer. & Bar. post Rich. in l. si quis le gitimum. ff. de fals. Abba. in c. de testibus. de test. Sed nota ipsius Abba. aliam declarationem in c. tuis questionibus. de test. quod iuramentum non est de formali validitate testimonij, cum possit remitti à partibus. Posset tamen dici contrarium per c. de testibus. de test. vbi dicitur quod non valet testimonium sine iuramento: vnde dic, quod est solemnitas formalis, & consubstantialis, sed concernit fauorem partium principaliter, ideo potest à partibus remitti principaliter. Secus si concernat fauorem publicum. arg. l. nemo potest. ff. de legi. & c. vno. de lit. contest. Vnde autem confurgat potestas hæc partibus, ut possint remittere hanc solemnitatem iudicalem, responderetur, quod ex eo quia quilibet potest renunciare iuri in fauorem suum introducto. cap. Ad apostolicam de regular. Nam principaliter est introductum hoc in fauorem partium (ut iam diximus.) Nam partes possunt conuenire ut staretur verbo alterius dumtaxat. Et quia necessitas talis iuramenti cessat, ex quo partes quarum fauore principaliter agitur, remittunt. facit. ea. significasti. de elect. & per hoc puto consensum Iudicis non necessarium, vbi causa mere est priuata.

De validitate non tamè de substantia.

Solemnitas formalis est iuramentum.

Iurare secundo quando iuratur. Et nota quod testis productus iterum super eadem causa, iterum debet iurare, e. fraternitatis, de test. etiam si iurasset de non testificando contra aliquem, vel de non revelando secretum, si producitur in testem debet iurare, revelare, & testificari. Abb. in c. intimavit, de testi.

Super quo. Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, vide quæ supra diximus in ver. Iuramentum, & Hostiensem in summa, tit. de test.

Separatim, & coram iudice. Si autem queratur quomodo post acceptum iuramentum debeant examinari testes, dic quod sigilatim, & de per se, & non plures simul examinandi sunt. Abb. in e. cum causam. Et cap. venerabilis, de test. Et coram Iudice coram quo causa agitur si causa est criminalis, secus si civilis. Abb. ybi supra. & testis debet deponere viva voce, & non per scripturam, ut in l. secunda & tertia ff. de test. contra Bar. in l. Theopompus, ff. de do. præleg. Sed Abb. dicit opinionem Bar. sibi non placere, quia textus in cap. à nobis, de his qui matri. accus. pos. est in contrarium, ybi dicit qd tales con-
Viva voce & non per scripturam. scriptiones non sufficiunt ad sententiam. Et allegat etiam textum in c. testes, 3. quæst. 9. ybi dicitur, quod testis in præsentia debet deponere. Et ad l. Theopompus, super qua se fundat Bar. dicit quod ibi ille proprie non erat testis. Sed loquitur in eo cuius fidem testator elegerat.

Iudicis arbitrium.

Attamen si iudici videbitur, eius scripturam ab ipso delatam super depositione admittere poterit in cap. de testibus, de test. & ibi Innocen. Bal. in l. in bonæ fidei, C. de re. cred. vide prædictum in cap. testes, 3. q. 9. textus tamen est clarus in cap. relatum, 5. quæst. 2. ybi dicitur. Relatum est ad sedem Apostolicam vos accusationem fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore, quod deinceps in orbem terrarum fieri prohibemus, & quod imperfectum est absque vlla retardatione corrigere curamus.

Quando sit iurandum.

Quando autem sit iurandum, dic quod licet & ante, & post depositionem, & responsionem testis possit iurare, melius tamen est, ut ante iuret. Abb. in c. de testibus, de test.

Suum turpitudinem tegere quilibet tenetur.

Accepto igitur iuramento testis tenetur respondere de omnibus quæ suam turpitudinem non detegunt, secus de paupertate. Ioan. Andr. post Guil. de Suzaria in addi. ad Spec. Abb. in cap. cum causam, de testi. Et nota quod deponentes de voluntate coacta præponuntur testibus deponentibus de voluntate libera; etiam si coacti numero sint pauciores. Innocen. in cap. super hoc, de renun. Barba. in consi. 54. secundæ partis. Et testium verba debent intelligi secundum communem modum intelligendi, & vsu interpretari. Innocen. in cap. cum clamor, de test. Decius in c. translato, de consi. si autem testis iussus à Iudice dicere taceat, vel obscure siue contumaciter respondeat, ut supradictum est, pro confesso habeatur. Pract. Papien. in lib. de pos. act. ver. responderi, in addi. vide ibi allegationes. Si autem obscure respondeat, poterit iterum examinari. cap. cum clamor, de test. Et nota quod testium obscuritas in dictis suis non

Obscuritas.

releuatur

releuatur per confessionem, vel articulum à parte formatum, sed per confessionem aduersæ partis bene releuatur. Et hoc nota quod vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducantur testes, non est necesse quod testes deponant super toto, sed satis est quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id, quod erat necessario probandum. Abb. in c. cum Ioannes. de fid. instr. Et si errauerit testis in dicto suo; sed in continentem antequam loquatur paribus, vel antequam creat conspectum Iudicis, secundum Abb. in c. ceterum de test. cog. correxerit ipsum dictum, non tenetur dicere de errore suo. si autem testis non recordatur de die, mense, & anno, propter hoc testimonium non vitiat. Abb. in cap. cum causam. de test. nisi interrogatus de tempore varie respondeat, vel nisi inducatur ad probandum tempus; & dicat se non recordari. Abb. in cap. cum Ioan. vt supra. nisi (vt iam diximus) tempus esset de substantia causæ de qua agitur in iudicio. Inno. in c. qualiter, & quando. de accusa.

Errorum suū corrigere qm̄ tenetur.

Tempus non vitiat

Testium autem discordia de loco, & tempore in actu iterabili potest reduci ad concordiam, secus autem de non iterabili. Abb. in c. cum causam. de test. Et nota quod testium concordia non est fienda, nisi cū sunt in pari numero. Inno. in c. cum contingat. de offi. deleg. Bar. & Bal. in l. 2. §. 1. ff. si certum per testes nanq; cum sunt pares, ad concordiam, si possibile est, sunt reducendi. Si autem hoc impossibile fuerit, recurat Iudex primo ad auctoritatem, secundo ad verisimiliora dictorum, tertio ad multitudinem. Si autem non æquales fuerint, tunc pro reo ferenda est sententia, nisi in exceptis criminibus, & casibus. Et si neuter est reus; diuidat iudex, vel gratificet cui voluerit, si res est indiuisibilis, vel diuisibilis, aut forte diuidat. Abb. vbi supra.

Discordia de loco, & tempore.

Testis etiam debet reddere rationem dicti sui per illum sensum, per quem recepit illud super quo testificatur. Innoc. in cap. cum causam. de test. quia non potest testificari nisi de gestis in eius præsentia. & si de vtroque sensu percipit, sufficit per alterum illorum deponere. cap. Ad nostram. de consuetud. vel sufficit deponere de præsentia sua, absque quod dicat de aliquo sensu corporis. vt in c. vt circa libr. de elect. lib. 6. Bar. in l. 1. ff. de auct. tut. & in c. peruenit. 2. de test. cog. & ibi Inno.

Dicti sui rationem reddere tenetur.

Ideo Iudex circa dictum testis debet diligenter attendere modum & causam correctionis. vt cap. cum dilecti. de accusa. Et cap. Præterea de test. cogen. Nam nisi iudex cognosceret testem probabiliter se posse corrigere, testis incidit in suspicionem & vacillationem. vt l. in testibus. ff. de testi. Et tunc testis efficitur de foro iudicis coram quo testificatur, quia vbi inuenitur periusus testis in officio testificationis, non habet aliquod priuilegium nec immunitatem, propter quam possit euadere penam pro motu Iudicis imponendam, vt l. Nullum. C. de testi. aut quin torqueatur. vt auct. apud eloquentissimum. C. de fid. instr. Nam in libero etiam

Testis quando efficitur de foro iudicis.

etiam homine in testimonio vacillante quaestione haberi oportet, vt l. ex libero. ff. de quaest. vel cum facto interfuisse dicitur, qui alias interfuisse diffinitur. vt l. vnus. ff. co.

Notarius autem debet omnia conscribere. vt cap. Quoniam contra falsam. de proba. Etiam debet scribere qualitatem vacillationis, vt quia testis trepidauit, vel mutauit colorem in facie. Omnia ista sunt signa quasi falsi testimonij, vt Innoc. in d. cap. quoniam contra. de proba. Et Bald. in l. presbyteri. C. de Episc. & cler. & aliter hoc relinquatur arbitrio iudicis inquirendum, vt ff. de quaest. l. de minor. §. tormenta. Plura autem indicia non requiruntur ad hoc vt testis torquatur, dummodo subfit iusta causa. scilicet quod sit vilis persona. Bald. in l. milites. C. de quaest. l. interroganti. eodem.

Nota quod testis secundo inductus super eodem ad alium effectum potest dicere. Ego dico illa eadem quae dixi in prima depositione, & hoc cautum est, sed contrarium tenet Bart. in l. eos. ff. de fals. vbi dicit quod iudice acquiescente valebit tale testimonium, sed iudex potest non admittere, vt audiat testium, & videat qua constantia, seu trepidatione loquatur, & tunc consulit testi vt faciat sibi exhibere primam depositionem, vt habeat, vel si non potest habere, protestetur in fine depositionis quod tunc melius recordabatur, & sic per hanc relationem evitabit vitium contradictionis. Inno. in c. cum venerabilis. de excep. Abb. in c. cum in tua. de test.

Cautela ad contradictionem vitanda.

Testis etiam qui deponit in vna causa super vno articulo, in alia causa dicat, secundum Bar. dico id, quod alias dixi. Facit textus. c. cum in tua. de test. Bar. in l. eos. ff. de fals. & hoc est ad arbitrium iudicis tale testimonium admittere, sicut testator testamentum quod ante fecit inualidum, potest confirmare sine alia expressione verborum conceptorum in primo testamento. l. 1. §. cum exhibuisset. C. de publ. iudicijs.

Bis cramina tus testis.

Et nota, quod testis bis examinatus dummodo fuerit citatus prout de iure requiritur, non potest dici inimicus, cum nec timor subornationis oriatur in eo casu, vt dicit Butr. Car. & Abba. in c. qualiter & quando. de accusa.

Testis examinatus post terminum assignatum per iudicem facit aliquod indicium. Bar. in l. 2. de appel. recipi. col. fin. ver. Tertio quero. quia instrumenta non solemniter facta faciunt indicium. l. sicut iniquum. C. de fid. instrum. Bal. in d. l. 2. col. pen. ver. vterius. l. 3. dicit quod testis receptus post terminum peremptorie assignatum non facit indicium. ar. l. Qui Romae. §. Augerius. de verb. oblig. l. mancipiorum. de opti. lega. quod notat Innocen. in c. cum in tua. qui matri. accusa. poss. Nisi iusta causa mouisset iudicem, quia ex qua causa potest dare nouam dilationem, ex ea potest sine dilatione testes recipere.

Et nota secundum Zasium singul. lib. 1. cap. 6. quod testibus productis super

super factum tale, quod non solo sensu, sed etiam aliqua intellectus dis-
 scursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si in-
 terfuisse non dubitetur. Similiter dicimus, quod testes non tantum in
 substantia, sed etiam in cortice verborum debent concordari. glo. in c. cū
 ecclesia sutrina. de cau. possess. & in c. dudum, de conuer. coniug. maxi-
 me testificantes super verbis formalibus. Butr. in cap. nihil, de ver. signi.
 Barb. in consi. 3. 2. par.

Etiam in cor-
 tice verborū
 debent con-
 cordare.

Testes propter niniūm dissimilitudinem dicuntur variare, & propter
 eundem sermonem dicuntur subornati, id tamen Iudicis relinquitur
 arbitrio, an eis scilicet credatur. Barto. in l. cordi. C. de sum. trinit.
 & fid. catho.

Similitudo &
 dissimilitudo
 nimia, quid
 faciat.

Testimonium de credulitate admittitur, vbi admittitur testimonium
 de auditu, & valet vbi credulitas est proxima sensui per quem percipitur
 veritas, vt videns nudum cum nuda credit obscæna. Abb. in cap. quo-
 tiens, de testib.

De credulita
 te.

Testis de auditu proprio probat, scilicet facit indicium, secus de audi-
 tu alieno. Abb. in c. in literis, de test.

Nisi quando quis audiuit vocem alicuius, licet non viderit loquentem,
 vt quando paries est medius, vel cortina inter testem & loquentem au-
 ditum, vt glo. no. in l. 1. §. idem Labeo. l. 1. in ver. audierunt. ff. de aqua plu.
 arcen. Et Bal. in l. conuenticulam. C. de episc. & cler. Et sic quandoq; cre-
 dulitatis testimonium recipitur, vt glo. in d. §. idem Labeo. & in authen.
 vt qui res min. oblig. habe. perhib. & §. si vero obsunt, & in authen. de fan.
 episc. §. 1. col. 9.

Nota etiam quod quādo de periculo animæ agit, etiam post conclu-
 sionem causæ possunt testes recipi. Card. in c. ad petitionem, de appell. &
 allegat. id quod habetur in c. cum Ioannes, de fid. instrum. quomodo au-
 tem valeant dicta testium in processu annullato, vide Bald. in consilio
 286. tertix partis.

Vbi periculū
 animæ.

Testis deponens de infamia alicuius, debet etiam non interrogatus di-
 cere à quibus audiuit. Innoc. in c. cum oportuit, de accus. Barb. in consi.
 29. pri. partis.

De infamia
 deponens.

Testis, Iudex, Assessor, & Aduocatus quis, & quomodo possit esse, vide
 Præpositum in c. statuendum, 2. q. 6. videlicet non vt Iudex, vel Assessor,
 sed ad referendum, vide ibi.

Septimo videndum est de testium variatione, & vacillatione, de quibus
 Scum Specu. dicimus, quod d' varius quis dicitur cum nulla causa assigna-
 ta dicit contrarium eius, quod primo dixerat, cap. dilectus, de temp. ordi.
 Et cum quilibet conuictus de mendacio possit torqueri, vt l. vnus facino-
 ris. §. testis. ff. de quaestio. varius potest torqueri. Faciunt quæ notantur
 in cap. super his, de pœnis, cap. illi qui. §. q. 6. Nam tales præsumuntur,
 quod veritatem, quam nouerant, velint celare, & quia non possunt com-
 modè,

mode, vacillat, & variant ad interrogatoria Iudicis respondendo. Secus si veritatem negarent in vna confessione, & post ducti pœnitentia in alia illam faterentur, tunc enim non reputantur varij, nec consequenter tales quæstionandi essent, cap. accusatus, de hære. lib. 6. Et not. in cap. literas, de præsumpt. vide Franciscum Brunium de tortura. & infra in ver. Tortura.

Varius quis dicatur.

Et nota, quod testium varietas attenditur in eadem instantia eodem momento. l. qui falsa, vel vana. ff. de test. & in substantialibus, glo. in c. dudum, de conuer. coniug. variatio autem in teste grosso, & imperito toleratur, maxime circa modum. Barb. in consi. 70. secundę partis, & in consi. 29. primę partis.

Testis vnum in iudicio, & aliud extra iudicium dicens incidit in falsum, & saltem potest torqueri. Bartol. in l. eos. ff. de fal. Sed tu dic contra, quia standum est secundo dicto in iudicio, videlicet facto cum iuramento, non autem primo sine iuramento. Bald. in l. fin. C. de test. secus quando concurrit cum primo aliqua præsumptio, quia tunc statur primo. Roma. in consi. 405. sed absurdum est primum dictum sine iuramento, præualere secundo cum iuramento, ideo in hoc standum est. Franc. Cason. c. 10. nu. 21.

Varietas in eadem instantia.

Et nota etiam secundum Bar. in c. veniens, 2. de test. quod si testis vnū dicat in primo, & aliud in secundo iudicio, standum est primo dicto. gl. tamen in d. c. veniens, dicit, qd simpliciter non valet dictum suum. Idem tenet Spec. de test. §. 1. ver. si quidem. Io. And. post Inno. in d. c. veniens, dicit non valere secundum dictum. Bar. in d. l. eos. ff. de fal. ait, si testis variat in eadem causa, & inter easdem personas, statur secundo dicto, si cum tormentis: si autem sine tormentis, & in secundo dicit animo corrigendi, statur secundo dicto quando exprimit causam correctionis incōtinenti, & hoc iudici videatur. aliàs si dicit diuersa, punitur tanquam varians, & vacillans. Barb. in consi. 29. pri. par.

In crimine hæresis tamen statur vltimo dicto, maxime si sit in fauorem fidei: in alijs autem criminibus statur primo. c. accusatus §. licet. de hære. li. 6. per moder. in c. cum in tua, de test. Franc. Ponz. in trac. de lamijs, nu. 84. Arcla. de hære. not. 1. 2. nu. 1. & 7. car. 1. 23.

Nimia obscuritas.

Testium fides etiam dicitur vacillare propter nimiam obscuritatem, & diuersitatem, in similitudine tamen Iudex habet arbitrari ex coniecturis, an testes videantur subornati propter vnum eundemque sermonem præmeditatum cum parte, Bald. in l. C. de emen. Cod. Iust. Barba. in consi. 26. secundę partis. Et nota, quod si Iudex reperit testes vacillare, seu trepidare, ita quod fides integra non sit eis adhibenda ipsius iudicio, secundum Innocen. debet scribi facere secundum suam sanam estimationem, quanta sit eis fides adhibenda, & nisi hoc apponatur, tale periculum poterit accidere, quod quamuis Iudex, qui prius fuit in testium

Fides Iudicis arbitrio quō sit adhibenda.

receptione & nouit eos vacillare, bonam sententiam ferat contra ipsorum testimonium dicta, tamen Iudex superior qui per appellationem, vel alio modo cognoscit, ferat sententiam iniustam secundum dicta testimonium reuocando iustam sententiam, & hoc quia vacillationem testimonium ignorabat. in c. cum lo. de si. instrum. subiungit circa hoc Inno. quod hanc vacillationem seu variationem debet receptor testimonium facere describi, audiente ipso teste, vt sic sit illi contradicendi facultas.

Testis in tortura confessus si postmodum dicit se errasse, potest vsque ad sententiam errorem suum reuocare, quia non videtur fateri qui in factio errat. l. 2. ff. de confes.

Item talis error non potest vsque ad sententiam obesse. l. error. C. de iur. & facti ignoran. Et facit. C. quorum appel. non recip. l. 2. Nam condemnato ex confessione in tormentis facta & persequerata, subuenitur etiam post sententiam, & errorem suum, siue innocentiam suam docere volenti & si ostenderit, absoluetur. ff. de quæst. l. 1. §. si quis vltro. multo fortius debet iudici errorem suum ante sententiam probare volens. Vide infra in ver. Tortura.

Defensio etiã post sententiam.

Sed quaeritur, Nunquid tabellio debet scribere hanc vacillationem si ipsam non deprehendit, & quando, scilicet si immediate? Respondetur secundum Host. quod debet incontinenti scribere, & si nõ in ipso testis presentia, saltem incontinenti post eius recessum. Notarius enim, & si non viderit vacillationem, vel mutationem vultus &c. ad verbum Iudicis tamen variationem affirmans debet scribere. Primo, quia tabellio non habet auctoritatem in iusto recipiendo, sed in scribendo tantum: Iudex autem habet auctoritatem examinandi etiam, & vinculandi ipsos testes. Secundo, quia Iudex superior est, vnde magis tabellio iudici, quam econtra credere debet. Tertio, quia tabellio circa scripturam intentus non potest ita percipere titubationem, vel variationem faciei sicut Iudex, licet enim ipse Iudex dicat semper, tamen potest, & debet oculos ad testem habere, illi ergo magis credendum, quia veritatem nouit. c. videtur. qui matri. accus. poss. & facit secundum Host. in summ. de test. §. quis possit esse testis. Potest tamen tabellio cum bona conscientia secundum innoc. scribere, vt infra videlicet. Et Iudex mihi tabellioni dixit, vt scriberem, quod testis vacillabat sic, & sic. Sed efficacior esset scriptura si adderet, & sic mihi videtur, vel, & ego vidi seu audiui dictam varietatem &c. Et debet quantum possunt, cum veritate tamen, exprimere vacillationem, & hoc diligenter notandum in practica. Vide in c. preterea. de test. cog. & ibi Abb.

Vacillatione scribere debet tabellio.

Quid de verbis testimonium ambignis, vel diuersis, An partes possint declarare verba ipsa testimonium per eos producentum? Distingue hic cum Paulo de Castro, qui ait verba testimonium sunt declaranda, & concordanda ad hoc, vt vitetur contrarietas, quatenus vitetur in eis crimen falsi, & tunc statur de declarationi producentis. Aut quod ad profectum producentis, vt in eo plenior

Verba testium quo sine declaranda.

rior probatio clucescat, & tunc non creditur producenti, imo verba remanent ambigua, & relinquitur probatio dubia, per c. in presentia, de probat. Hæc Zasius de verb. obl. l. inter stip & sacram.

Vacillatio
quomodo pu
niatur.

Puniuntur autem testes varij, & vacillantes pœna extraordinaria, videlicet eadem qua punitur qui falsum deposuit. l. 1. ff. de sicar. Alexan. post Bart. ibi. Et l. presbyteri C. de Episc. & cler. quando scilicet dolose agit. In causa autem homicidij punitur pœna talionis. Bald. in l. 2. C. de reb. cred. Per quem Iudicem puniatur, die quod per Iudicem coram quo testis deposuit, siue sit ordinarius etiam in ciuilibus. Bart. in l. penul. C. de proba. & glo. in l. si lis. & ibi Docto. C. de satis siue sit delegatus. Alex. in l. 2. ff. de iur. omn. iudi. Non tamen per arbitrum, vt plene probat Pract. Papien. in summ. ver. falsitatis. de iur. test. Spec. de recus. § effectus. in tit. de test. §. 1. ver. sed quid. Et nota quod testis falsum dicens in causa criminali punitur pœna talionis. tex. in l. 1. §. 1. ff. si cer. pet.

Non reddens
causam dicti
sui.

Testis non reddens causam dicti sui studiose, vel reddens causam non concludentem, punitur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate. ex quo sequitur quod testis qui dicit, non recordor, punitur quando certum est quod recordatur, secus si esset probabilis causa obliuionis. Nellus de test.

Propriū cri
men causam
contingens
falsus.

Testis si confiteatur crimen proprium contingens causam, idest fateatur se inuolutum in crimen de quo agit, secundum Inno. punitur pœna ordinaria. si autem crimen non contingit causam, secundum eundem Innoc. non imponitur pœna etiam extraordinaria, nisi aliter constet de eo quam per confessionem. Abb. in c. 1. de exceptio. vide ibi.

* Testis qui contra aliquem testimonium protulit, si postea in ar. mortis illud reuocat, priori testimonio standum erit, l. si quis graui §. si quis moriens. & ibi Bar. ff. ad Si lania. Bal. in auth. si dicatur. C. de testi. Abb. & Decius in c. per tuas. de proba. & multi alij, nisi secundum dictum fulciatur aliquibus coniecturis & indicijs verisimilibus, & exprimat causam probabilem sup̄ reuocationis, vt in c. accusatus §. licet. de hæc. lib. 6. testis enim magis timere Deum licet credatur in ar. mortis. l. fin. C. ad l. Iul. repe. c. sancimus. 1. q. 7. & c. in nostra. de procur. ibi, non est verisimile quod sup̄ salutis obliu. & notatur in glo. in c. Mulieri. de iureiur. & glo. in c. licet nobis de sent. excom. tamen, vt iam dictum est, nisi coniecturis & verisimilibus indicijs hoc secundum dictū fulciatur in iudicio nihil valebit.

Octauo de testium propalatione dicimus, quod Iudex testibus iam productis, & examinatis ad instantiam partium renunciantium testium productioni, si sibi videtur, debet in presentia partium ipsos testes cum eorum attestationibus publicare in iudicio publice per notarium, vel etiam ipse legendo, quo facto dicat Iudex. Hæc sunt tales attestationes, habeatis eas pro publicatis, vel, eas publico. & hoc totum redigatur in actis. De forma vide Spec. in tit. de test. §. satis.

Si autem pars fuerit absens per contumaciã, Iudex tamen publicabit, quia contumaces tunc habentur pro presentibus, vt c. in nomine, de test. & C. de iudi. l. proferendum. §. cum autẽ, & c. veritatis. de dol. & cõtra.

Contumacia pro presentibus.

Testes non publicati non probant, per regulam: Non dicitur quicquã probatum nisi publicato processu. l. solam. C. de test. Nam testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem, quia dicta eorum possunt per oppositiones minui, aut tolli per aliam probationem etiam contrariam. licet consuetudo sit in contrarium, maxime in negotio fidei, vbi testium nomina rationabiliter supprimuntur, quicquid sit vel fiat in alijs tribunalibus.

Testes facti

Et nota, quod testium publicatio in hoc crimine etiam debet fieri sicut & in alijs causis, & tribunalibus, vt reus habeat facultatem se defendẽ di. Si tamen propter potentiam personarum contra quas deponunt graue periculum imminere timeretur ex tali publicatione, tunc non esset fienda publice, sed secrete, coram videlicet dicecesano, vel eius Vicario, eo absente, vbi Inquisitor procedit. Quando vero procedit Episcopus coram Inquisitore, & vtroque casu coram personis prouidis, & honestis, iurisque peritis, huiusmodi publicatio fiat. Et vt efficacius huiusmodi periculis occurratur, Episcopus vel Inquisitor prefati poterunt super his secrete tum illis indicare, quibus hanc publicationem faciant, & in eos, si arcana consilij seu processus pat. fecerint excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrunt, poterunt promulgare, pro quo est tex. in c. si. §. pen. de hære. lib. 6.

Publicatio testium quandoque omittenda.

Secreti violatio.

Testium publicatio potest fieri per alium notarium de mandato Iudicis, si alius scilicet ordinarius notarius sit impeditus. Bal. in l. si. ver. quæro. C. de re iudi. Et nota quod testes non publicati etiam semiplene non probant. Bal. in l. solam. C. de test. In criminibus tamen exceptis, maxime in crimine hæresis, si propter potentiam personarum contra quos deponunt graue periculum imminere timeretur in publicatione nominum productorum, tunc non fiat publicatio huiusmodi, vt in c. fin. de hære. lib. 6. sed coram Episcopo, & Inquisitore, ac peritis super negotio deliberandũ est. c. si. vbi supra. Potentia non tam generis, sed & malitiz intelligenda est. vide supra in ver. Potentia. Et nota, p. Abb. in c. præterea. de spon. & mati. dicit qd vbi agitur de peccato vitando absque magno incommodo alterius, creditur dicto vnus etiam absque publicatione nominis, si ex causa timet prodire in publicum. Et idem dicit Butrius ibidem.

Suppressis nominibus.

Vbi de peccato agitur, dicto vnus cre dicitur.

Nota etiam quod quando quis non audet alicui etiam in ciuilibus mouere quæstionem propter illius potentiam, quia timet, tamen ne moriantur testes, potest petere à Iudice vt clandestine recipiantur testium dicta ad futuram rei memoriam, vt notat Host. in c. quoniam. vt lit. non cont. Abb. in c. in nomine Domini. de test.

Non omittit

Ad futuram rei memoriam.

T I M I L A .

Timila facere, est ritus secundum quem illi qui prius fuerunt Iudaei, & post Christiani, & iterum post redeunt ad Iudaismum, & reuertuntur. & est talis.

Reiudicandi
forma.

Nam ille qui debet reiudicare requiritur, seu interrogatur ab vno ex presentibus Iudaeis, cui ex officio incumbit, si vult facere timila in hebreo quod in Latino significat, si vult facere balneationem, sed lotionem in aqua corrente, vt Iudaeus testificatur. Ille autem responderet, quod sic. Et tunc ille qui praestit ahjs Iudaeis, eidem in hebreo dicit, Cessura, quod est in Latino, dictum, reuertaris a statutu peccati. Et post haec ille exiit totaliter, ac in aqua calida descendit. Tunc Iudaei confitent illum ante, & retro cum arena, & maxime in fronte, & in pectore, ac in manibus, & locis in quibus baptismum seu sanctum Chrisma fuit positum. Postmodum ponunt eum in aqua corrente, & iubent illam facere immersionem cum capite in aqua tribus vicibus. Et post dictam immersionem subiungunt sequentem orationem. Benedictus dominus Deus rex caelorum, qui praecipisti nobis sanctificari super aquam istam, seu balneum, quod timila vocatur. Quo facto ille egreditur de aqua, & induitur novum camisia, & nouis brachijs, & omnes Iudaei praesentes osculantur eum, & imponitur sibi nomen quod prius in hebreo habuerat. Postmodum cogitur legem Moysi profiteri iterum, & abnegare baptismum, & fidem Christi. Finaliter datur ei charta, seu instrumentum testimoniale ad alios Iudaeos, vt sic possint illum recipere, & de illo confidere.

T Y R A N N V S .

Tyrannus quis dicatur, quid operetur tyrannorum timor, an gesta per tyrannum valeant, & an tyranni dominium possint prescribere. Abb. in cons. 61. Ioan. de Anan. in c. 1. de off. deleg. & in c. olim de test. spbl.

T O R T V R A .

Tortura, siue quaestio est inquisitio veritatis per tormenta, & cordis dolorem. Nam mixta, & leuis territio absque dolore cordis non dicitur proprie tortura, nec quaestio, vt si item apud Labconem. §. quaestio. ff. de iniur. & l. 1. §. quaestio. ff. ad Syll. Ita distinguunt Azo in summa. de quaest. Et Odo. in quodam suo tract. de quaest. Et dicitur tortura a torqueo torques, & dicitur quaestio a quaero quaeris. Nam per torturam, seu tormenta inquiritur rei veritas de qua agitur, videlicet deficientibus probationibus. A tormentis enim non est incipiendum. l. 1. ff. de quaest.

Territio non
est tortura.

Tortura, &
quaestio vnde.

Et nota, quod circa hanc materiam quedam principaliter sunt consi-
deranda. Et primo cum proceditur per viam accusationis, & crimen est
talis, quando si probaretur, veniret irroganda pena ultra relegationem, cit-
tatis accusatus, ac sibi datur copia libelli sumptibus sui accusatoris,
& super eo, his contestatur, & datur terminus ad probandum, & si
fuit articuli, &c.

Accusationis
modus.

Cum autem proceditur per viam inquisitionis, volens Iudex cautius
agere ne ad fugam reum instruat, prius clam parte non citata debet acci-
pere informaciones, & si per illas videt indicia extare, tunc personaliter
reum capi faciat, & ex tunc, si fama publica laborat contra reum forma-
bit capitula inquisitionis: fama enim succedit loco accusatoris, & sine ea
regulariter non posset fieri inquisitio quod dicitur, ut not. Dec. in conf. 82.
Formati deinde capitulis Iudex facit reum vocari, & citari ad recipien-
dum copiam capitulorum, quae capitula sunt loco articulorum in civili-
bus. Nam continere debent omnia crimina, quae Inquirendo probare
intendit Iudex ipsum sigillatim super vnoquoque capitulo, & eius res-
pensionem faciat per Notarium actorem annotari in calc. vniuscuiusque
capituli. Et illa responsio habet vim litis contestationis. Deinde dat
sibi copiam capitulorum, & responsionum suarum, ad hoc ut possit for-
mare suas exceptiones, & facte suas defensiones, sibi terminus assignan-
do ad probandum, & ad defendendum, qui terminus est communis civibus
curiae inquirenti. Et infra illum terminum Iudex repetit testes partes ci-
tatas, quia aliis non faceret iudicium, ut dicit Bartol. in l. ff. de quibus.
Et fabricato processu, si de per accusationem, siue per inquisitionem Iu-
dex facit citari reum ad publicationem sicut fit in civilibus, & dat coi-
piam processus reo si illam vult, sumptibus tamen ipsius rei, ad hoc ut
possit consulesse Aduocatum, & facere allegationes, & disputationes ad
curandum iudicium. Et si vult terminum ad repulsam reus, sibi concedi-
tur. Et facta publicatione super repulsa, & admissis allegationibus
rei, Iudex mature videt si ea probatis extant planae probationes, &
condemnat reum seruato iuris ordine ad penam degitimum sine
alia tortura. Nam mortaliter peccant Iudices aliunde habentes pro-
bationes, si torquent reum. Ioannes Andreas, & Isern. Nam tor-
tura: (v. dicitur) inuenta fuit ob defectum probationum ad verita-
tem inuestigandam.

Inquisitionis
via.

Fama loco
accusationis
succedit.

Supra iuris
Responsio
litis contesta-
tionis habet.

Repulsio reo
(suum necesse
est.)

Ad offensionem
reus non potest
sua iura.

Sine causa
torquere.

Et si in negotio fidei superadicus ordo ab Inquisitoribus ad plenum
non seruetur, quia sine strepitu Aduocatorum, & de plano licet eis pro-
cedere, cap. Statuta, de heret. lib. 6. placuit tamen nobis ad plenam agen-
doriam potestatem, illum qui in criminalibus apud seculares fecerat iudici-
um hic intererere. In foro namque inquisitionis haretice praesentis iu-
lis ordo seruetur, & est in usu omnibus locis, ubi libere procedi potest.
Quod ex fama, & praesumptis indicij citatur, vel si de rei flagitia certum, qui

De iuramento
ab inquisitione
Seylos ostendit

picur, & arceſtatur reus, deinde ſuper indicijs examinatur, eiſq; reſponſiones coram Iudice, & duobus teſtibus ad hoc vocatis per Notarium officij in actis annotantur. Et tandem viſis, & conſideratis per Inquiſitorem eius reſponſionibus, vel conſiteatur errores ſuos, vel convictus ſuccumbit teſtibus, & probationibus contra eum productis, & ſic condemnabitur ſecundum ſuperius dicta in ver. hereticus. vel indicia cœcabitur, & liberabitur, non absolute, ſed à præſentium inſtantia, vt infra patebit.

Rei complexio
conſideranda.

Si vero indicia non ſunt ſufficientia ad condemnationem, ſed ad torturam, tunc Iudex poterit reum tormentis ſupponere, & ipſum torquere ſufficienter, & moderate habita conſideratione ad complexionem robuſtiorẽ, & debiliorem ipſius rei, ita quod in aliquo membro detrimentum ſcilicet notabile non detur, vt dicit Andr. de Iſern. in tract. de tortura.

Iudicis cautela
torquendo reum.

Solent hic cauti Iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi. Nam cum hæc fit executio irreiterabilis, ligarentur manus Iudicis per ſolam appellationem ante inhibitionem. Sed ducto reo in pedetonduli cum incipit ligari ſolent interponere decretum de torquendo, & eo interpoſito immediate torquetur. Qui reus ſi conſiteatur in tortura, Iudex antequam condemnet debet illam confeſſionem ratificari facere extra tormenta, & poſt vigefimam horam à tortura, puta die ſequenti, & coram Iudice extra carceres, & loca tormentorum, ſecundum Bar. in c. qualiter, & quando, 2. de accuſ. & l. 2. C. de cuſto. reo. Et nota, quòd quædam eſt tortura, quæ fit de ſcientia, ſeu conſcientia legis, & iſta non viciat: quædam autem eſt quæ fit de facto, & ſine conſcientia legis, & iſta viciat, niſi ſponte perſeueret. hæc Bald. in d. l. 2. C. de cuſto. reo. Aut ergo præcedunt indicia, & confeſſio valet: aut non præcedunt indicia, & non valet confeſſio, nec tenetur perſeuerare reus. Oportet enim ſecundum Bart. quòd ille qui fuit confeſſus in tormentis reducatur in loco publico iudicij, & ibi coram teſtibus, & Notario conſiteatur, ſeu ratificet confeſſionem in tormentis factam. Sed nota ex Claudio Zaneto in margine, Præct. Papien. quod confeſſio ratificata poſt tormenta, ne videatur facta metu tormentorum, debet ratificari per vnum diem naturalem poſt tormenta, aliàs diceretur facta metu tormentorum, per ea, quæ voluerunt Barto. & doctores. in l. 1. §. diuus. ff. de quæſtio. & Ang. in l. 2. C. de cuſto. reo. & plenius Alexand. in conſ. 93. 3. par.

Confeſſio ſine præuiſis
indicijs nulla.

Ratificatio extra tormenta per diem naturalem.

Solemnis aduocatoꝝ diſputatio.

De conſuetudine autem obſeruatur, quòd prius fiat ſolemnis Aduocatorum, & Doctorum diſputatio coram Iudice, ſcilicet Inquiſitore, vel eius Vicario, ſuper hoc, an ſit torquendus. vbi Aduocatus poterit admitti, vt pro reo alleget, vt li. poſtulauerit. §. quæſtio. ff. de adulteris. Et per glo. l. legis virtus. ff. de legi. ſed ipſi quæſtioni, & examini non eſt admittendus.

Ita tenet glo. in Aucten. de testi. §. quia vero. gl. super ver. aduocatus. glo. videtur idem velle in l. 2. C. de iura. calum. Ita determinat Bar. in Lcultodias. ff. de custodia. ff. de publi. iudi. & in l. legis virtus. Et propter gratuita tem iudicij est introductum, q̄ in causa fidei nec Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore ad ipsius rei torturam procedat, sed ambo simul, vt est tex. in Clem. 1. de hære. Et hoc si sui adinuicem copiam habere valeant infra spacium octo dierum postquam se requisierint, vt ibi, vbi secundum Zabar. nota quod hoc tempus octo dierum incipit curere a tempore factæ notitiz & requisitionis, quod bene probatur per litteram, ibi postquam se requisierint. facit d. Pia. consideratione. de excep. lib. 6. & gl. in ver. computatio & de decim. Cle. 1. & quod ibi not. cum gl. Quod si Inquisitor non potest habere copiam Episcopi, vt quia est à remotis, vel e conuerso Episcopus non potest habere copiam Inquisitoris, quod eorum alter procedere sine altero libere potest. Idem Zabar. ibi in ver. postquam se requisierint, à contrario: quod nota. Confirmat Io. de Imol. in dicta Clem. 1. Ad hoc facit gl. optima. in ver. commode. c. fin. de sepult. lib. 6. quæ dicit ratione incommunitatis id permittitur, quod aliàs non permitteretur.

Inquisitor, & Episcopus simul.

Spacium octo dierum.

Incommoditas quid faciat.

Episcopus venire recusans

Si autem Episcopus, vel eius Vicarius ab Inquisitore requisitus venire noluerit infra octo dies, vel venire neglexerit, tunc Inquisitor solus procedet ad torturam, & ad ea omnia de quibus. in d. Clem. 1. vt dicit idem Zabar. ibidem. Nam tunc consolidatur tota potestas in Inquisitore, vt Abb. in eadem causa de off. deleg. quod si Episcopus, vel eius Vicarius venerit infra octo dies, sed cum Inquisitore conuenire non potest in torquendo reum, quia vnus dicit reum esse torquendum, aliter non torquendum, dicit idem Card. Zabar. vbi supra, quod si discordant ratione processum, quia sunt varij, quia Episcopus procedendo contra vnã personam fecit vnũ processum varium ab illo, quem fecit Inquisitor contra eandem personam, tunc standum est notorio. in c. in presentia de test. Si autem discordant propter iuris imperitiam, tunc consulant peritos. Attinguntur. cap. quoniam. de vita, & honest. cleric. & cap. statutum. de re scriptis. §. Assessorum.

Sed pone, quod Episcopus, vel eius Vicarius non vult consentire nisi videat processum, seu indicia super quibus ferenda est sententia torture, seu torture, nunquid Inquisitor tenebitur communicare processum, & ipsa indicia, vt ipse Episcopus, vel eius Vicarius possit deliberare super ipsis? Dic quod cum Inquisitor non possit procedere ad torturam, neque ad sententiam, neque ad auriorem carcerem. p̄ se solum sine Episcopo, vel eius Vicario, vt patet in Clem. 1. de hære. ideo dignum, & iustum est, vt in his tribus casibus adinuicem processum communicent, & indicia similiter. Irrationabile quidem videtur, quod vnus alteri consentiat ad torquendum, vel condemnandum, nisi prius videat, an debeat

Apostolica se-
dca. consulta.

torqueri, vel condemnari. Quod si postea etiam Inquisitor, & Episcopus discordauerint, consulta sedem Apostolicam.

Et nota quod sufficit, quod Inquisitori sine Episcopi inquisitione, ut in glo. in ver. requisierint, in d. Clem. 1. de hær. & ibi Zabari. Et sufficit quod hæc requisitio fiat per nunchum, vel per Epistolam facio di. 18. c. si Episcopus. Confit. Zabari. ubi supra. Nec est accessio in tali requisitione.

Requiritur
Episcopi
modus.

expressere terminum, ut ibi Zabari. ibi. Et secundum gl. in ver. requisierint. Joan. de Imol. ubi supra.

Et nota quod si alter sine altero ad torturam procederet non expectato prius alterius consensu, vel dissensu, tortum esset irritum, & inane, atque ipso iure nullum, ut dicit textus ipsius Clem. 1. & ibi Zabari, & poterit appellari, ut in gl. di. Clem. in ver. ipso iure.

Nota etiam ex additionibus Domini Ludouici Bolognini. Et primo quod quando fit inquisitio ad eruendam veritatem per torturam, & corporis dolores, & proprie dicitur tormentum sine questio, licet etiam possit dici tormentum quasi torquens mentem, a torqueo torques. Ita

Cibi subtra-
ctio tortura
dicitur.

reperitur dixisse Abb. in cap. cum in contemplatione. de reguli iur. plus dicimus, quod etiam denegatio cibi dicitur species torturæ, scilicet in carcere, ut in §. questionem. l. prima. ff. ad Syllan. & ibi glos. & ideo male faciunt Iudices denegantes alimenta carceratis, qui non possunt torqueri, secundum Bald. in l. prima. §. Diuus. ff. de questionibus. Et Angel. in tract. malefic. in ver. forma publica. Et ideo requiruntur corporis, & mentis dolores. Quod si Iudex fecit quem spoliari ut torturæ illum supponeret, si confiteretur crimen, non diceretur confessio extorta in tortura, secundum Nicolam de Neapoli, in l. nouissim. o. ff. de falso tit. aucl. Salic. tamen in hoc ultimo tenet contrarium, in l. secunda. C. de custo. reo. Idem tenet Bosius in Practi. tit. de tortur. & certe melius.

Spoliatus, ut
torturæ sup-
ponatur.

Nam si denegatio cibi inducit speciem torturæ, idem in subiecto torturæ, & iam spoliato ut torqueatur, in esse videtur. l. prima §. impuberis. ff. ad Syl. & est glo. quam commendat ibi Bald. in l. fin. C. ad Syl. & Bart. in l. ex libero. §. ex minore. ff. de questionibus. Ad idem facit, quia si filius torqueatur prout torqueri debet ante patrem, vel coram patre, pater dicitur torqueri, vel quasi tortus. l. ad veteres. ff. de nox. lib. & tamen corpus eius non torqueatur. Præterea ductus solum ad locum torturæ si confiteatur dicitur confessus in tormentis. l. secunda. C. de quod appell. in ver. si fortitudine tormentorum.

Pater in filio
torquetur.

Et nota secundum Felinum in cap. asserere. de presum. quod si facta confessio, seu litis renunciatio facta metu tormentorum non nocet. l. 1. C. de quest. ita confessio metu torquendi filij. Unde parentes aliquando magis terrentur in filijs, quam in seipsis. l. isti quidem. ff. quod metus cau. si. Et nota, quod licet tortus perseueret negando, & non confiteatur, si est probatum crimen per testes, debet condemnari, dummodo sit ple-

ne probatum, si autem secus, sed tortus tantum ex indicijs præsumptis, tunc dicitur, quod non est licita repetitio in tortura, nisi quando non fuit verum debeat tortus. Quod duobus modis potest contingere, vel considerata magnitudine indiciorum super quibus fuit tortus, vel etiam quando erant equalia, si tamen Iudex videns quod reus non timebat torturam si se admisisset animo eam re petendi seu potius prosequendi, & cum tali protestatione. Et nota singulare dictum Ludouici Rom. in singul. videlicet, quod officiales sunt homicidæ, & tententur ad restitutionem omnium bonorum, qui sine indicijs ponunt ad torturam homines, qui metu tormentorum confessentur delicta etiam per eos non perpetrata, ex qua confessione postmodum suspenduntur, quia talis confessio non valet. C. de quaestio. ac etiam si indicia superuenerint, vt gl. in l. maritus. ff. eo. tit. & Fel. in c. ac si Clerici. de indic. dicit sic. quod confessio rei facta in tormentis nullis præcedentibus indicijs, vel non legitimis, nulli nocet etiam si nullus sit repetitio, & ratificatio. tex. in l. pen. ff. de quaest. Et licet etiam si indicia sequantur torturam, quod non sufficerent ad consolidandum confessionem ibidem factam, si autem iuste, & legitime torto, sed non confessio noua superuenerint indicia, nota dicimus, scilicet à primis differentia specie, & substantia, non tamen si eadem eoadiuuarentur testibus iterum poterit torqueri. Bossius in pract. tit. de tortura.

Et nota etiam ex Nicolo Maranta quod quando plures sunt in crimine de aliquo delicto, tortura debet incipi à magis suspecto, sed si omnes sunt suspecti, tunc si est masculus, & femina, debet incipi à femina, quia censetur timidior, & citius dicit veritatem, secundum Bar. in l. 1. ff. de quaest. Et Gaudin. tract. malef. in tit. de quaest. Sed si omnes sunt masculi, debet incipi tortura à minori, vel à timidiore, vel à debiliore. tex. in l. vitus. ff. de quaest. Et gl. in cap. uul. 2. r. q. 5. Item si de eodem delicto essent criminati Pater, & Filius, incipi debet tortura à filio, quia pater magis cruciatur de tormentis filij, quam de proprio cruciatur. Iulii quidem in l. h. ff. quod metus cau.

Et nota etiam, quod tortura quandoque datur principali, quandoque retribus. Primo casu quod datur principali ad veritatem erohendam, interrogatur solum in causis criminalibus perrogantibus penam vera relegationem, & non in illis criminalibus, licet passim etiam interrogari in causis civilibus habentibus etiam animum. Et est tex. & ibi Abb. in l. gratis. de positi. So. cin. cons. 1. r. q. 2. vol. In causis autem civilibus non deuenitur ad torturam, quia in illis facit die regula, actor non probante, & c. l. qui accusare. C. de edem. & c. h. de iureiuran.

Testes tam in civilibus, quam in criminalibus possunt torqueri quando variant, seu vacillant, propter suspensionem facti, vt in l. de. de testib. si vero ignoti. Et nota. Bal. in l. presbyter. C. de Episc. & Cleri. & Baran. l. prima. qui questionem. ff. de quaestioni. & Alex. in cons. 87. r. volam.

Repetitio illicita.

Officiales homicidæ.

Confessio in tormentis non valida.

Noua indicia que sint.

A magis suspecto incipiendum.

A minori.

Tortura non in omnibus causis criminalibus datur.

Testes variant res torqueri possunt.

Ad solam re-
sponsonē ha-
bendam.

Et scias etiam quod non solum ad eruendam veritatem, sed etiam ad solam habendam responsonem tam affirmatiuam, quam negatiuam potest irrogari tortura, & tunc indicia non requiruntur, vt quando accusatus, vel inquisitus non vult respondere Iudici super accusationem, vel de nunciacionem potest torqueri ad hoc, vt respondeat, ita tenet Bal. in l. ac cufationem. C. de accusatio. Et ipsum sequitur Paris de Put. in tract. fund. in ver. Tortura. in c. sequitur.

Negat quod
in tortura di-
xerat.

Quando tortus confessus dum tempore debito ducitur ad acta, vt ratificet id, quod in tortura confessus est, negat, an per hoc debeat iterum torqueri donec ante tribunal dicat, & ratificet id, quod in tormentis dixit, Bal. dicit quod post talem reuocationem remanet semiplena probatio, & allegat glo. in l. 2. C. de custo. reo. & ideo nisi reuocans probet contrarium, compellitur perseuerare in confessione etiam per repetitionem tormentorum. Ad hoc facit, quod notat Innoc. in c. per Inquisitionem de elect. ita notat Bal. in l. bonae fidei. C. de iur. iur. sed idem Bal. in d. l. 2. C. de custo. reo. dicit, quod quando quis in confessione non perseuerat tace, vel expresse, sed reuocat, & tunc si sunt aliqua indicia facientia pro reuocatione, admittitur reuocatio. vt l. 1. § si quis vltro. ff. de quaest. Si autem indicia faciunt contra eum, non admittitur reuocatio, quia vbi cumque potest quis cogi confiteri, non admittitur reuocatio, sed iste potest cogi perseuerare in confessione. Vbi autem nulla indicia apparent pro vel contra, videtur quod ista reuocatio confessionis sponte facta non teneat nec procedat, nisi error allegetur, & probetur, vel non staret per allegantem, sed per Iudicem quominus probaretur. vt l. de etate. § si ff. de in-terro. à iur. Facit quod notatur in I. Iesus fustium, ff. de infami. Hæc Bal. in d. l. 2. & est notabilis distinctio. Ita debet intelligi quod ipse notat. in l. fi. C. de proba. ideo debent repeti tormenta, sed mitius. Et nunquam tamen vidi (ait Bossius in pract.) torqueri ultra trinam vicem, nisi à carnificibus, id est malis iudicibus.

Secundo tor-
tus.

Sed pone. Reus positus ad torturam legitimis præcedentibus indicijs confessus est delictum, postea ductus ad banchum iuris non vult illam confessionem ratificare, & secundo tortus confitetur idem, & secundo ductus ad banchum non vult confessionem ratificare, sed dicit id dixisse propter dolorem torturæ, an hoc casu possit iste iterum torqueri? Ducas, quod non, nisi noua superuenerint indicia, quod in casu non fit, quia secunda indicia debent esse diuersi generis à primis indicijs per que repetitur tortura. vide Marsilium in practi. crimi. §. quoniam. numero quinto. Nota tamen ex Angel. de malefic. quod quando Iudex præcedentibus indicijs torquet aliquem, & vna die ipse reus dicit vnum, alia die dicit aliud, variando, dic quod tunc Iudex parcere non debet callamo, sed faciat scribere omnes variationes, & quicquid reus dicit. Nam sæpe, & læpius alijs indicijs non superuenientibus, Iudex pote-

Calamo non
parcat. Iudex.

potest reum in tortura repetere, secundum Bartol. in §. plurimum. l. de minor. ff. de quaestioni; Vide etiam Bart. in l. finali. id. ff. de quaestioni. Ludo. Roma. in consi. 8. incipien. viso facto, Alexand. in consi. 2. incipien. viso processu.

Nota tamen quod tormentis & quaestionibus non semper est fides adhibenda: Nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt veritas ab eis exprimi nullo modo possit. Alij autem tanta sunt impatientia, vt in quouis mentiri quam pati tormenta velint, & ita fit, vt etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios criminantur. l. i. ff. eod. propterea Iudices abhorreere tormenta, aut non facile ad ea proflire debent, nec in omni causa, nec in omni persona, nec in quibuslibet indicijs, & licet non possit dari doctrina, potest tamen dari aliqua via ad cognoscendum indicia sufficientia ad torturam. Bar. in l. finali ff. eod. Vide supra in ver. indicia. Et nota quod errant saepius ac saepius Iudices putantes torturam esse arbitralem, quia tale arbitrium non excedit ius commune, secundum Ange. in l. i. ff. de testa. mili. & omnes scribes consentiunt. Et ulterius potest dici, quod iura loquentia de arbitrio, intelliguntur contra accusatorem, non contra reum, videlicet Indicem posse desistere & supersedere a tortura propter periculum & fragilitatem torturae: non autem excedere modum de quo lex exposuit. vt in l. i. ibi. quando vel quatenus faciendum sit videamus. ff. eod. & ita intelligitur lex quaestionis modum, eiusdem ti. dicente Iuriconsulto ibi. Itaq; quaestionem haberi oportet, vt seruus saluus sit innocens vel supplicio. Fran. Cason. de tormen.

Abstineret etiam debet a nouis tormentis. Nam plerique angunt reos siti, vel fame, quidam imitant aquam per nares, quidam ponunt textilium in pede. de his & de alijs vide Brun. de quaestio. nisi in atrocioribus, considerare enim debet Iudex tria circa torturam. Primo, qualitatem causae, seu criminis. Secundo qualitatem tormentorum. Nam si sufficiunt tormenta leuia, non sunt inferenda grauiora. Tertio qualitatem personae, aliter enim torquentur robusti, aliter imbecilles. Et quia de confessione facta in tortura supra tetigimus, operae precium duximus ipsius confessionis distinctionem subiungere.

Confessio alia spontanea. Alia metu tormentorum. Alia in tormentis. Spontanea confessio dicitur quando reus sine tormentis, & minus alioque actu fatetur contenta in inquisitione, & tunc notarius scribet eum sponte confessum, & non aliter. sed tutius erit notarium nullo casu scribere sponte confessum, sed scribere quo loco, quo tempore, quo modo, qualiter, & quibus verbis. sps fateatur, qua metu potest contingere ex diuersis accidentibus, ignotis, & hae confessio non eget ratificatione. Sed de defensionum terminis diffusius vide Fran. Cason. de tormen. c. 18.

Confessio in
tortura

Arbitrium Iu
dicis que sit.

Tria conside
randa circa tor
turam.

Arbitrium Iu
dicis que sit.

Confessio tri
plex.

Arbitrium Iu
dicis que sit.

Confessio me
tu tormento-
rum.

Confessio autem metu tormentorum diversis modis sumitur. Primo quando fit in tormentis seu prope tormenta reoligato; & Iudice minante torturam. Bal. l. i. §. diuus. ff. de quest. vel. spoliato, licet non ligato secundum alios. Alij autem dixerunt confessionem metu tormentorum esse, si reus fatetur ad minas Iudicis licet extra tormenta. de quibus vide Bar. in l. i. nouissimae. ff. quod sal. iur. Quid de Suta. sub rub. de quest. licet con-
fessio non ferat omnes tentant, quod sola ductio ad factum sit leuis terror. Sed ductio & ligatio indicat metum, quis debet esse timor cadens in constan-
tiam virum. In interpositi. C. de transac. sed in hoc consideranda est rei persona, e conditio, & sexus. C. de sacrosan. Eccl. & in tali confessione nota-
tus non debet scribere reum sponte confessum. & in hoc multi Iudices er-
rante taliter scribere faciunt, quia etiam si reus esset in carcere, in quo sui
gore & fame multum pateretur, & fateretur, talis confessio diceretur facta
metu tormentorum, secundum Bar. in l. i. §. diuus. ff. coll.

Confessio in tormentis elum est, quae fidem faciet quando per certa si-
gna verificabitur, & sic tollitur questio, an reus sit vere confessus, an me-
tus cruciatu tormentorum, & Iudicis humanioris interest id querere, ne innocentem damnaret, vel reum absoluat. Vt igitur certior fiat Iudex
an reus falsus sit metu tormentorum, petat a reo cur comiserit delictum,
quod falsus est, iam per causas quandoque cognoscitur innocentia rei. Si enim
causae non sunt verisimiles, reus non debet damnari. In fin. Inq-
uistratus. ff. de iurisd. omni. iudi. l. i. C. ad leg. Cornic. de Stea. Secundo Iu-
dex petat a reo aliquod certum signum secundum qualitatem delicti, ma-
xime si socios & complices nominauit, examinentur nominati ut veritas
elucoscat. Vide Bron. tract. 6.

et munda
ad sup. titu

Negat, quod
falsus est. l. i.
m. ius

Sed pone. Reus non per tormenta, sed sponte crimen confitetur, pos-
tea ductus poenitentia illud negat, & non vult in tali confessione perse-
uerare, an in hoc casu possit cogi per torturam dictus reus? Ad hoc dicitur
quod oportet distinguere, & sit. Aut reus est maior viginti quatuor
annorum, aut minor. si maior, aut facit confessionem in iudicio, vel extra
iudicium. Si in iudicio, & sit verisimilis, probabilis, & possibilis, tunc non
est opus alia ratificatione, sed ex ea potest condemnari, cum in confes-
sum nulla sint partes iudicis nisi in condemnando. l. proinde. ff. ad l. aquil.
l. si confessus. ff. de custo. reo. Si autem confessio sit facta extra iudicium,
tunc non potest condemnari ex tali confessione, sed ex ea bene poterit
torqueri ut perseueret, quia talis confessio extrajudicialis facit iudicium
ad torturam. glo. in l. capite quinto. ff. de adult.

Verisimilis,
probabilis, &
possibilis co-
fessio non re-
uocatur. glo.
m. ius

Minor falsus
etiam cu iu-
rapiento.

Si autem reus sit minor, tunc etiam quod confessus fuerit deli-
ctum auctoritate curatoris, ex ea confessione non poterit condemna-
ri, nisi eam ratificet. Vide Marsil. in practi. crimin. §. quoniam. nu-
mero. l. 8. 19. & 20.

An autem si reus confiteatur delictum in iudicio sine tormentis, possit
postea

postea suam confessionem conuincere per textum, erroris, vide Marfil, vbi
 supra. num. 25.

Si quis confessus est crimen extra iudicium primo, & postea legitime
 precedentibus indicijs confiteatur idem in tortura, talis confessio non
 requirit ratificationem, sed ex tali confessione sine alia ratificatione pote
 rit condemnari. L. qum de Imol. c. 1. et si clericus de iudi. Felip. in c.olum. de
 rescrip. Et per Marfil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 38.

Si quis est conuictus de delicto per testes idoneos, & contra eum
 sunt plene probationes, tunc non debet poni ad torturam, sed si non
 confiteatur potest sine alia confessione condemnari, textus in l. qui sen
 tentiam. C. de pan. §. ubi Docto. Et adeo, hoc est verum, quod in tali
 casu non deuenitur ad torturam, nec ad confessionem, nec ad ratifica
 tionem, quod Alber. de Rosal. in l. edictum. ff. de questio. dixit not. quod
 si plene est probatum de delicto, contra aliquem, si postea ipse sit tortus
 super ipso delicto, & non confiteatur, tunc tollitur illa probatio tan
 quam non sit vera, & hoc vult per glo. ibi. Idem affirmat Cepol. in conf.
 suo 32. in epico. Quidam iustici. Quia tortura non solum augeat fidem
 torti, & facit, quod illi credatur, quod alias credendum non esset. Bar.
 in l. Cunctos populos. sub num. 12. cap. de sum. trin. & fid. cath. Aymo.
 consi. 6. nu. 15. sed etiam elidit, & debilitat indicia, & probationes con
 trarias, in ratum quod ex illis quis condemnari non possit. Albericus. in
 l. edictum. ff. de quest. Veronen. consi. 32. col. penul. Decius. consi. 15. Hip
 po. consi. 64. col. 1.

Et nota, quod dicitur quia quis est torquendus non datur ei ad comedend
 dum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo & potu in ipsa tor
 tura. Io. Militem in plaxi. crim. 27. nu. 51. Cassius quim voster tenuem
 sensum gignit. L. que ad ultetium. iuncta glo. C. ad l. Iul. de adulter. & ita de
 consuetudine seruatur.

Sed pone. Quidam inculpatus de hæresi sponte ingerit se Inquisito
 ri dicendo, Ego non commisi tale delictum, tamen me offero torturæ
 ponatis mihi torturam. An Inquisitor iuste possit istum volentem tor
 quere ponere ad torturam, si alias de iure hoc sibi non liceret, pura quia
 non præcedunt indicia? Respondetur, quod non potest, quis liber ho
 mo non est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil.
 Secundo, quia potestas torquendi est meri imperij, vt l. defension. C. de
 defensi. ciuili. sed ea que sunt meri imperij non possunt pacto priuatorum
 concedi. C. de iuris. omni. iudicium. l. priuatorum. Tertio, quis non po
 test quis committere alteri, quod ipsum percutiat. l. prima. §. vsque adeo.
 ff. de iniur. Et hoc tenuit Bar. in l. penul. ff. de cond. ob. cau. Et licet Bar.
 loquatur de committente se ad torturam priuato, tamen idem dicendum
 est si se committat Iudici, quoniam in tali casu habetur vt priuatus, cum
 ex iure non possit torqueri. l. prohibitum. C. de iure filci. §. cum si

Confessio in
 tortura ratifi
 catione non
 requiritur
 sup. l. qum de
 Imol. c. 1.

Probatio quæ
 tollitur ad
 torturam
 an solum per
 illud

Tortura debi
 litat indicia.

Etiā volen
 tem torquere
 non potest
 Iudex.

Iudex igitur si torqueret in tali casu, non excusaretur à pœna fisco applicanda, licet excusaretur ab actione iniuriarum, quia volenti non fit iniuria in l. prima. §. ad eo. & ibi Bart. ff. de iniur. Brun. de indic. & tortu. q. 7. in fi. in secunda parte.

Exhibens se
cõtra aliquẽ
ad torturam.

Quid si aliquis inculpat aliquem de aliquo delicto, & quia non habet veras probationes, neq; indicia ad torturam sufficientia, dicit, domine Inquisitor ponatis me & ipsum ad torturam? Respondetur quod non, quia si volens (vt iam diximus) non potest sine indicijs torqueri, quanto minus qui non vult? vide Brunum vbi supra. Nota tamen quod licet reus non possit semper torqueri, potest tamen tereri, quia ad minus potest Iudex vultum terribilem ostendere, vt in auth. de manda. princ. §. talem vero. secundum Balin. 2. C. quo. app. non recip.

Ex sola confes-
sione vtrũ
quis condẽna-
ri possit.

Quæritur generaliter, an confessus in criminalibus possit ex sola confessione condẽnari, absq; alijs probationibus? Respondetur quod tres sunt casus. Nam quandoq; quis confitetur in tortura, seu formidine torture, & hoc constat, secundum Balin. conf. quod incipit. tres sunt casus. Dicit quod quando quis confitetur in tortura, vel formidine tormentorũ, & hoc constat, quando non præcesserunt indicia, tunc non creditur confessioni, etiam si post confessionem probentur indicia iuxta superius dicta, & tunc Iudex appellationis non debet confessionem sequi, quia illegitima, & contra iuris formam fuit extorta, vt notatur in l. Maritus. ff. de quaestioni. Indicia ergo debent præcedere per legitimos testes legitime recipiendos, & examinandos, contestes, & nõ singulares. c. si. hacl. fi. Quibus addẽo quomõdocumq; tortura sit illegitima, est verum quod dicit Balin. conf. i. nõ solum si sit illegitima eisdem personis quæ torqueri non poterant, vel quia nõ formata inquisitione, vel accusatione, & ad antelitem contestatam, & non seruatis alijs quæ fieri, & seruari debent, propter quæ non potest deueniri ad torturam. Nam ex tali confessione extorta per tormenta illegitima nõ poterit deueniri ad condemnationem, etiam si fuisset milies ratificata, vt supra dictum est.

Idẽb etũ
si abat 7221

Defen-
sio-
nem
aduersus
sua
cõfessionem.

Sed possumus quod quis est minus legitime tortus &c. Si autem confessio fuit extorta per legitimam torturam, tunc ad hoc quod ex ipsa possit deueniri ad condemnationem, est opus vt in ea fuerit perseveratũ, & sic quod fuerit ratificata legitimo modo, & facta ratificatione extra tormenta debet Iudex dare vnum breuiem terminum reo ad producendum omnes suas defensiones aduersus suam confessionem, puta duorum, vel trium dierum, qui terminus est de communi obseruantia, vt ex nulla parte reus remaneat indefensus, vt notat Salic. in l. 2. C. de custo. reo. Et habetur per l. quartã. §. si ad diem. ff. de re mil. Et l. si non defen. datur. ff. de pœn. Si vero reus non confitetur in tormentis, tunc per torturam sunt purganda indicia, & debet à presentium instantia, videlicet in crimine hæresis, sed in cæteris causis si facta publicatione videtur Iudex quod

quod ex processu non sunt sufficientia indicia, tunc non expectata sententia debet statim liberare reum sub fideiussoribus.

Si reus ad torturam petit copiam indiciorum contra eum receptorum cum termino ad se defendendum, & opponendum, Iudex id sibi denegare non debet. Nam danda est ei defensio antequam torquatur, maxime quando tale quid assignatur, quo probato ad tormenta procedi non posset. Siquidem si talis defensio post tormenta differatur, nunquam posset postea recuperare detrimentum membrorum, vt l. 2. de appellatio. recipien.

Defensiones
ante torturam.

Item si confessio defensionis suae innocentiae datur. C. de custo. reo. multo magis non confessio. Et quis de hoc dubitare potest, cum in iure habeatur quod quocumque tempore iudicij reo petente, defensio danda est? l. vnus. §. cognitio. ff. de quaestio. Et dicit Marfi. in prac. cri. quod id facere debet Iudex etiam reo non petente, si ipse reus non sit peritus. vide eundem Marfi. vbi supra. §. vlt. quaest. nu. 21. & 22. & Guid. de Suz. in trac. de indic. & tortu. nu. 62. & 64.

De gradibus torturae.

Torturae quinque sunt gradus. Primus quorum dicitur territio, videlicet expoliatio, & ligatio, ac si vere deberet torqueri, quando scilicet Iudex reum suspectum habet, sed desunt indicia sufficientia.

Quinque gra-
dus torturae.

Secundus gradus est, cum reus ligatus leuatur modicum à terra, & per spacium vnus Pater noster detentus, mox deponitur iuxta qualitatem personae, & facti. Ad hunc deueniendum est cum indicia apparent probata, vt Bal. in l. 2. C. quorum appel.

Tertius gradus est, cum reus suspensus detinetur in tortura per spacium vnus, vel duorum Miserere, citra tamen quassationem, scilicet cum reus est magis de crimine suspectus, & indicia sunt plene probata: delictum tamen de atrocibus non est, vt est furtum modici valoris, vel vulnus non letale, vt l. 2. C. quorum appel. & ibi Bar. ff. de publ. iud. l. 2. vel quando delictum esset grauius, & indicia essent magis aperta, persona tamen esset nobilis, vel honestae familiae, vel alia honestae conditionis, & famae, & non esset assuetus in similibus commiseri, cum tali iudicio esset agendum. l. non omnes. §. poena grauior. ff. de his, qui not. infam. & l. testium. §. tu magis. ff. de testib.

Respectus fa-
miliae, & con-
ditionis.

Quartus gradus dicitur, quando reus per quartam, tertiam, vel etiam per dimidium horae suspensus tenetur secundum grauitatem criminis, suspicionem rei, & vires indiciorum. quandoque in ipso detentionis spacio adhibetur vnus, duo, vel plures ictus corde ad maiores cruciatus inferendos, maxime cum indicia sunt praegnantia, reus multum suspectus, & membra habet robustiora, & hoc propter graues, & scandalosum crimen.

Quin-

Quintus gradus torturæ est, quando post aliqualem suspensionem, & ictus cordæ, si reus adhuc pertiuax in negatiua persistit, pro grauiori cruciati ad eius pedes pondera, vel compedes ligantur, & cum ipso pondere suspensus detinetur, vel ictibus (quod tamen raro, vel nunquam fieri debet) cruciatur. Hoc est grauisimum tormentorum, quod pro raro crimine adhibetur reis, utpotè in certis tantum casibus, & criminibus atrocissimis, ut est hæretus, & crimine Iesæ maiestatis, & euerisionis status, aut cum agitur de famoso assassino, ut Lethæ except. C. de mælef. & mathe. l. Manichæos. & l. Arriani. C. de hæret. Nec tunc etiam, nisi iudicia essent adeo clara, & prægnantia, ut nihil deesset nisi ipsius rei confessio, ut l. miles. §. oportet. C. de quæstioni. & ibi Bal. Et quod ærebius, & periculosior modus iste nobis videtur, nota minus periculosum modum, & ad veritatem erucendam, ac nostro officio satis accommodatum, quem nobis dum ibi Inquisitorem ageremus, aperuit D. Alex. Paneratus Placentiæ criminalium Index, dum contra testem falsum pro ipsius testimonij falsitate erucenda laboraremus.

Experimentū
in teste falso.

Nam post ictum vnum funis satis bonum reus à terra suspensus tribus digitis, vel quatuor per spatium vnius tertij, vel mediæ horæ, ita quod cū pedum extremitate aliquantulum tangere possit, interrogatur, & sic ex seipso tortus infra horæ spatium confitebitur. Id enim in dicto falso teste experti sumus.

Præter hos torturæ gradus, sunt multa à diuersis inuenta tormentorum genera.

Taxillus.

Nam quidam ponunt taxillum inter cavillas pedum.

Musconus.

Quidam ponunt musconum supra rei umbilicum syatho opertum ne fugiat inde.

Caprina lingua.

Quidam lingua caprina torquent reum hoc modo, videlicet primo lauant torquendi plantas aqua salsa, & eo super scamno, vel tabula ligato faciunt capram lingere eius plantas, cum id animal salugine tractum, & allectum libenter faciat, vehementer asperitate linguæ suæ, citra tamen periculum mortis, reum torquet.

Clauculi.

Quidam clauculos ligneos inter digitos manuum ponentes, & cum funiculo stringentes reos torquent.

Aqua calce
infecta.

Quidam nigrosiores aquam calce infectam per nates immittunt obstructo oris ipsius torti. Et id torturæ genus est periculosissimum, ex quo quod tortus posset suffocari.

Salfamenta.

Quidam pro dant carnes salitas, siue salfamenta sine potu.

Vigilia.

Quidam alijs potum dant ad facietatem, sed denegant somnum per hoc quadragesima: faciunt enim reum bene ligari, & sic custodiri, de quo tormento dicit Marcellus in sua præct. crimin. quod est validissimum, & securissimum, & quod nunquam aliquem inuenit, qui ipsum sufferre potuerit.

Alij lauari iubent plantas torquendi, & postea eas vngunt laridb por-
cino, & ligato ipso reo super tabula faciunt vt eius plantæ sic vnctæ prunis
adhibitis torquentur, sed & hoc genus est periculosum. De modis au-
tem, & instrumentis aliquibus torquendi, vide Bal. in l. C. de eman. ser-
uo. vbi dicit per illum tex. in ver. laniauierit. Nota cõtra Iudices qui sen-
dunt carnes alieni, vt confiteantur crimen, quod si tortus in tormentis
moriatur, Iudex debet decapitari tanquam homicida. Et Angel in l. nemo
carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. dicit. Nota text. contra Iudices, qui
propter declarationem tormentorum nouas inueniunt species, quia
isti appellantur irati, & peruersi, & dominus confundat eos.

Ignis.

Tortus si in
tormentis imp
iatur.

Nota ex Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. quod sunt tres
conditiones hominum, videlicet liberi, statu liberi, & serui. Liberoꝝ qui
dam sunt in dignitate constituti, vt milites, & hi regulariter non debent
torqueri nisi tantum in certis casibus, & criminibus, vt in crimine læsæ
maiestatis, produtionis, & similibus, vt l. milites. C. de quæstioni. Et ex hoc
dicunt quidam, quod clericus regulariter non est torquendus, quia est mi-
les celsæ curiæ ac militiæ, vt in c. 1. de cler. ægrot. alij cõtra, per. c. si con-
stitit. de accusa. & c. 1. de deposi. Communis tamen conclusio doctorũ,
& glo. est quod clerici etiam presbyteri si fuerint suspecti possunt ex causa
torqueri, non tamen debet esse ita seuera tortura in clericis sicut in laicis,
vnct non debent supponi aculeis, vel fideiculis, sed virgis seu corrigiatis.
Pro hoc nota bonum tex. 1. q. 9. c. 1. Angel. in l. 1. malef. clau. *che ha tra-
to la tua patria.* vñ de & glo. not. in l. 3. C. ad l. Iul. maiest. à simili arguitur.
Per quos autem ministros clericus torqueri debeat. dic quod clericus po-
test capi, & incarcerari per laicum de consensu seu commissione Episco-
pi, vel superioris sui, per. c. si clericus. de sent. excommunicationis lib. 6.
sed non potest torqueri per laicum etiam de consensu Episcopi. c. vniuersi-
tatis. de sen. excommunicationis. licet Bald. teneat quod possit in c. de-
cernimus. de Iudi. Et hoc habet usus, & consuetudo siue bona siue mala.
Vide Abb. in c. vniuersitatis. de sent. excom. Melius tamen iudicarem fa-
cere sicut fecimus nos circa reos nostros clericos, torquere videlicet eos
arcto carcere, inedia, & solitudine, quæ ministros non requirunt, maximo
cum sibi desinit ministri clerici. Vide Tabie. in ver. Inquisitor. nu. 14. vbi
formam inuenies quæstionandi huiusmodi reos.

Clerici minus
torquentur des-
bent.Per quos tor-
quendi sint
clerici.Tortura sine
ministri.

Magistratus, doctor, miles, & similes qui in alijs criminibus sunt exce-
ptuati, possunt torqueri in crimine hæresis, vt not. in glo. in l. 3. C. ad
l. Iul. maiest. Angel. in li. malef. clau. fama publica.

Exceptuati
torqueri pos-
sunt.

Minor quatuordecim annorum torqueri non debet, licet veritas ab eo
serula, vel corrigia haberi nõ possit. vt l. 1. §. impuberes. ff. ad Sylla. ad idem
Abb. in c. cum in contemplatione.

Minor.

Decrepitæ ætatis senes torqueri non debent. vt in l. 3. ff. ad Sylla. fallit
tamen in crimine læsæ maiest. l. nullus. C. ad l. Iul. maiest. ergo & in cri-
mine

Decrepitus.

Decrepita
ætas quæ sit.

mine hæresis. Confirmat Iud. Bologn. in addi. Guid. de Suza. de tortura. in 2. col. vbi alleg. idem tenere Ang. in lib. malef. clau. fama pub. ver. sex to quarto. Quæ autem sit ætas decrepita declaratur in glo. in ver. præfectus. C. sacrosancto. in prohemio. lib. 6. in principi. ipsius glo. vbi dicit quod quinta ætas durat vsque ad septuaginta annos, sexta ab inde.

Prægnâs tor
queri non de
bet.

Mulier prægnans torqueri non debet. vt in l. prægnantis. ff. de pœnis. Et Abb. in d. c. cum in contemplatione. in fi. vnde si habueris mulierem aliquam prægnantem, id est quæ se talem esse dicat, eam facias videri ab ali quibus expertis personis, quæ si dixerint ita esse, facies vt id quod sciant, & sentiant dicant in præsentia testium, & notarij, & totum scribatur in actis. Et si dixerint eam non prægnantem, tunc in actis similiter totum ponatur, & subiungatur, Quia talia, & talia contra te habemus, ex quibus es torquenda, ideo licet allegaueris te prægnantem, & grauidam, tamen quia diligenter inspecta à personis expertis iudicata es non prægnans, ideo vt veritas habeatur eorû quæ contra te deposita sunt, interloquendo pronunciamus, & declaramus te quæstionibus, & tormentis subiiciendam, & ita potest secure torqueri. Si autem prægnans inueniatur, reseruanda est sub tuta custodia vsque ad tempus quo possit torqueri, id est post partum, & ultra, prout videbitur expedire.

Testes quan
do torqueri
debeant.

Testes autem in negotio fidei cum indifferenter omnes admittantur; vt supradictum est, ordinarie non torquentur nisi vacillent, vel demencia dacio aut falsitate conuincantur. Nam præsumuntur velle occultate veritatem. Et sufficit quod testes ab vno, & in vno solo conuincantur dixisse mendaciam, si sit dignus ille qui conuincit. Barto. in §. Iudex. ff. de quæstioni. l. vnius. De quo mendacio, vide Bofsium in præct. tit. de testi. q. 3. & tit. de tortura testium. nu. 10. Idem de accusatore seu denunciato re putamus dicendum, qui nisi variet, vel de mendacio, vel falsitate conuincatur, non est torquendus.

* Torqueri non potest ob contumaciam damnatus si se præsentet volens ipsam contumaciam purgare, & hoc propter tria.

Primo quia indicium absentia tollitur per præsentationem rei. l. Diuus. ff. de ineg. test.

Secundo quod lege permittente fit, iure fieri videtur: Iudex enim non debet plus oneris imponere, quàm lex, vt per Bald. in l. 1. C. si pend. den. appell.

Tertio quia absentia potest contingere ex diuersis accidentibus, & de absente (lege concedente) non est male præsumendum. l. si tutor. C. de priuileg. tuto. Et intellige in reo se præsentante in termino legis, secus quando reus fuerit captus.

Torqueri non debet reus nisi publicato processu, quia non dicitur quicquam probatum nisi publicato processu. l. solam. C. de test. Nam testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem,

quia

quia dicta eorum possunt per oppositionem minui, aut tolli per aliam probationem etiam contrariam, quare Iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam.

Tortura repeti non debet ultra tres vices, i. ad tres dies separatos, ne in infinitum procedatur, & reus tortus ultra ternarium numerum dicitur tortus immoderate, & videbitur fateri vi tormentorum; v. l. repetitio. ff. de quaestio.

Tortus confessus de se potest interrogari de socijs in omnibus delictis, quæ verisimiliter non committuntur sine socijs, vide Belui. in titu. de quaestio. col. 2.

Conuictus de crimine postea tortus, & perseverans in negatiua, non potest condemnari propter aliquas probationes, quamuis luce clariores, quia rei constantia eas debilitauit. Alberi. de Rosa. in l. edicto. ff. cod.

TRANSGREDIENS.

Transgrediens canonem credens Romanum Pontificem non habere potestatem condendi canones, de tali transgressione punitur vt hæreticus. distin. 19. cap. Nullifas, vbi sic habetur. Nullifas est vel velle, vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram sequi oportet charitatem: sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus quisquis apostolicæ voluerit contrarie decretis, nec lo cum deinceps inter sacerdotes habeat &c. vbi glos. qui dicit Romanam Ecclesiam non posse condere canones, ille est hæreticus, & fundatur super cap. 1. dist. 22. vbi sic dicitur. Non ergo quolibet terrena sententia, sed illud verbum quo constructum est caelum, & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certe privilegio fungitur cuius auctoritate fulcitur. vnde non dubium est, quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit, qui autem Romanæ Ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur, & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus.

Et nota ex Sancto Tho. 2. 2. q. 1. articu. 10. quod quando quis propter particularem causam aliquam, v. puta propter concupiscentiam, vel iram inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, vel regulæ, non dicitur peccare ex contemptu, etiam si frequenter ex eadem vel alia simili cau salpeccatum reiteret. & est dictum Augu. de natura & gratia. 10. de Tur, Cre. super c. Quicumque. dist. 81.

Ecl. Romæ.
detrahens est
hæreticus.

quod si tutor fuerit pronunciatuſ ſuſpectuſ per Iudicem; poteſt allegare ipſe iſtam ſuſpicionem; ad effectum vt non teneatur in futurum. Et facit e. mulier. de iur. iur. vbi mulier admittitur contra confeſſionem ſuam, ex quo confeſſio illa fuit reprobata à Iudice.

Si vero tutor illa non fuit ab alio detecta, non auditur eam allegando, vt in l. tranſactione finita. & nota quod ibi notatur. C. de tranſac. & in caſu cap. noſtri. Nec obſtat ſi dicatur, quod Canonici volebant hoc damnum vitare, ideo debebant aduitti; quoniam ex quo ille erat receptuſ in Canonicum, non erat Ecclēſiæ damnofum, vt haberet plures conſilarios.

Item Canonicuſ certabat hic de damno vitando, ne eſſet canonia ſine præbenda. & vide notata in c. inter dilectos, ſupra alleg. Abb. in c. ſuper quaſtione, de conceſ. præb. & eccl. non vac.

VACILLATIO.

VACILLANS, Terſarians quiſ ſit, & quomodo, & qua liter puniatur, vide ſupra in ver. Teſtis.

Nota tamen quod varietas, vel vacillatio, vel trepidatio deficientibus alijs externis indiçijs, a deo Iudicem mouere poſſunt, vt ad torturam ex quolibet eorum deueniat, per doctrinam Bar. in l. de minore. §. plurimum. & Bal. in tract. de quaſtio. c. 1. num. 22. quam doctrinam ſequitur Paris de Put. de iudic. in ver. viſo de indiçijs. indubitatis, nu. 1. & per totum. Guid. de Suz. de indiçijs, & tort. ver. quæ & qualia; nu. 33. Fran. Brunan tract. de eo. in quaſt. 3. pri. par. nu. 30. Marſil. in §. diligenter; nu. 74. Et hoc tam in ſte, quam in reo intelligitur, vt Paris de Put. vbi ſupra.

VAGABUNDUS.

VAGABUNDUS, id eſt qui per mundum vagatur certum non habens domicilium, ſecundum Alex. in conſi. 166. vol. 2. poteſt vbiq; citari, & conuinci, ſi de ſe ipſo compe. & ibi per Mariauzar. 3. nicolum. 3. hi ſolent à Priſcipibus impetrare ſaluam conductum.

VEHEMENS SUSPICIO.

VEHEMENTER ſuſpectuſ in vehemenſiſ ſuſpicionem heuicidens, non dicitur vergethapuſ; niſi relabatur in illoſ caſuſ; qui ſunt notati in c. accuſatuſ; §. ſi quon; de hæreſib. 6. arg. in c. ad decimas, de decimis. nu. 1.

Relapsus ex
vehementi su-
spicione.

xime cum facile sit in vehementem suspicionem incidere. Ita decisum fuit Romæ per Pium Papam Quintum in congregatione, anno 1567. vide tamen Cald. in c. literas, de præsump. quem refert, & sequitur Squilla. in tract. de fid. cath. c. 19. vbi dicunt, quod in tantum conuersatio cum hereticis arguit relapsus in abiurato, in quantum est sibi in abiuratione iniunctum in penitentiam.

Sed vehemens vehementi suspicioni superueniens transit in violentam. vide supra in ver. Suspicio.

V E R B U M .

Verba vbi de necessitate requiruntur non sufficit simplex factum. Ab in c. ecclesia vestra, de elect.

Verbum hæreticum dicens, & statim requisitus paratus corrigi, secundum Host. consideranda sunt maledicta ex personis hominum. C. de his qui impo. mal. l. 1. Nam ex leuitate, vel errore si hoc dicit, non quod id cre dat, contemnendum est tale dictum, & quia vere penitet, venia dignus erit. Lubricum quidem lingue ad penam facile trahendum non est. ff. ad l. Iul. maieft. l. famosi. Sed dicit Ant. de Butr. Ego hoc casu poenam aliam quam, & penitentiam leuam imponerem, vt iterato sit memior, quod non

Lubricū lin-
gur.

Si ex infania.

labatur lasciuie talia dicere propter exempla aliorum, sed si ex infania dixit, tunc est miseratione dignus: si autem ex animo verba hæretica dixit, & paratus est corrigi, licet non sit hæreticus, tamen puniendus est plusquam in primo casu. Nam hoc casu Princeps iniuriam sibi dictam puniret, & ex qualitate personæ, & dicti statueret penam, quia cum sit puniendus ex quo deliquit, nec sit expressa pena, ergo arbitraria est imponenda, de offi. deleg. C. de causis. Constat enim hunc plus deliquisse ex animo loquens quam primum, qui ex animi leuitate, seu errore deliquit, ideo maiori pena dignum. ff. de pen. l. capitalium. §. solent. Et hanc opinionem sequitur Io. de Imo. post Matth. in clemen. 3. de hære. dicens, quod aliqui proferunt verba hæretica, quæ nullam habent excusationem, & proferunt ludendo, & iracundi, vel ex fatua simplicitate, & tunc talibus possunt Inquisitores pecuniarias imponere. Nam has penas solet imponere Ecclesia, 24. dist. c. quamquam, de Iudæ. Et talem poenam non debet imburse Inquisitor, sed dare pauperibus, vel ad aliud opus pium applicare, vel etiam officio suo, vel carceribus suis. Vide Squillac. in tract. suo de fid. cath. post Card. Zabar. in clemen. 1. de fid. cath. §. nos igitur. vide supra in ver. Fautores.

Pecuniariam
penam im-
ponere.

Verba contra
fidem prola-
ta etiam io-
cose.

Verba siquidem contra fidem etiam iocose prolata punienda sunt extraordinarie ex arbitrio Iudicis. Lopus, & Card. in clemen. vnica. §. sanc. de vsu. & 17. di. cap. nec licet, 23. q. 1. Hæc est fides. ex qualitate tamen personæ, loci, & temporis augenda esset pena: iocus enim per quem ve-
nitur

nitur ad crimina, non est permittendus. ff. ad l. Aquiliam. Et nota, quod eo casu quo huiusmodi verba non saperent hæresim manifestam, earum puniatio non pertineret ad Inquisitorem, sed ad ordinarium. arg. in c. Accusatus. §. sane, de hære. lib. 2.

VERISIMILE.

Verisimile est id, quod verum videtur & est vero simile, vt. ff. de adul. l. miles. §. mulier. Non verisimile autem dicitur illud, quod à vero est multum dissimile, vt ff. quod metus causa. l. non est verisimile. & Bal. in l. ea quidem. C. de accus. & est species falsitatis. Bal. in l. 1. C. de ser. fug. Car. in Cle. Ne Romani. de elect.

Verisimiliora sunt illa, quæ magis consonant iuri communi. Bald. in l. Non hoc. C. vn. legi.

Verisimile tripliciter dicitur, vno modo quando testis deponit ea, quæ consonant iuri communi, vt dicit Anch. in c. 1. de rescri. lib. 6. & Ro. in rubr. de arb. col. 10. vers. Item præferuntur verisimiliora.

Secundo quando consonat rationi, vt per Bal. in l. qui accusare. de edend. Et in l. testium. col. penul. C. de test.

Tertio quando melius factum narrat vt per Bal. in l. testium, & voluit Curtius in tract. de test. quæst. 19. vnde Bal. in l. 1. C. qui. & aduer. quos. dicit, quod ad hoc vt ex semiplena probatione deferatur sacramentum, debet esse non solum semiplena, sed verisimilis. Nam si in contrarium est verisimile, semiplena probatio eliditur, & sacramentum non deferitur. Idem Bal. in c. 1. de confes.

VERITAS.

Veritas catholica quæ, & quotuplex sit, vide supra in verb. Credibilia.

Veritatem aliter non posse haberi, intellige quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non potest, sed quando potentia plures interuenire possent licet actu interuenerint nisi isti inhabiles, tunc procedat vt communiter, vt si probatio esset facienda per testes clericos, & in eo loco non reperiat nisi vnus clericus, alij inhabiles, & qui alijs regulariter repelluntur, in subsidium isti admitti debent. Ita intelligit Ant. de Butr. in cap. tertio loco. de prob. & in conf. 23. quæstio. hæc in dubio. & Ias. in l. 1. C. de sum. tri. & in l. fin. C. de his quib. vt indig.

Et similiter quando veritas aliter haberi non poterit, probari poterit iuramento. Vide Guid. de Suza. de indicij, & tort. num. 15.

- V I A.

Vt æquior semper amplectanda est. l. placuit. C. de iudi. & c. si. de tram fact. propter hoc ob delictum alterius, domus duobus communis non est destrueda. Abb. in c. literis. de resti. spol.

V I C A R I V S.

Vicarium, seu Vicarios etiam plures Inquisitor potest sibi in qualibet diocesi instituire ætatis annorum quadraginta, secundum glo. in c. nolentes. de hære. in Clem. vel ad minus triginta, secundum priuilegium Clementis Septimi eius nominis, incipiens, Cum sicut ex relatione & c. Religiosos, vel clericos sæculares viros prouidos, & prudentes, scientia, & moribus pollètes, quibus potest delegare causas pro suo motu, cum sit delegatus principis. vt C. de iud. l. auia. & c. cum super. de off. deleg. Et ita videtur intelligere Io. And. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. & Clem. de hære. c. ex eo. Sed alij dicunt aliter, videlicet quòd potestas delegandi Inquisitoribus arctius sit restricta, videlicet quòd possint subdelegare, & committere receptiones denunciationum, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationes testium, & cetera preparatoria, seu media litis, non autem sententias, & hoc per quamdam extrauagantem Clementis Quarti, quæ incipit, Licet ex omnibus. §. vt ergo commissi. Quæ fuit postea per Vrbanum Quartum approbata. Et ita vt plurimum ab Inquisitoribus de consuetudine in multis partibus obseruatur; licet prima opinio sit valida, & de iure. Amouere autem huiusmodi Vicarios solus Inquisitor, vel summus Pontifex potest. Magistræ enim ordinis, seu Priores prouinciales ordinis Prædicatorum, vel Ministri generales seu Prouinciales ordinis Minorum licet possint instituire Inquisitores, non possunt tamen eos destituere, vel absoluere, nec eorum Vicarios, quorum institutio à præfatis Generalibus, vel Prouincialibus, sed à solis Inquisitoribus dependet. Et yltra, delegati est subdelegare, & illius solius in officio ad quod est delegatus. C. de iud. l. à Iudice. & c. cum super. de off. deleg. Inquisitor autem Domini Pape est delegatus, vt patet per. c. Ne aliqui. de hære. li. 6. igitur solius Inquisitoris est sibi Vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere atque à subdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Vicarios amouere solus Inquisitor potest.

Si scriptura non appareat.

Nota quod licet non appareat per scripturam de auctoritate Vicarij Inquisitoris, dicitur non obstare, cum sufficiat, quod quis pro tali habitus, & reputatus fuerit ad validitatem actuum, maxime cum apparent multa acta tunc per ipsum Vicarium facta. Barbarius. cum ibi traditis per Doctores. ff. de off. præt. Et ita conclusum fuit Romæ coram Pio Papa Quinto, 1567. die 10. Iulij.

Vica-

Vicarius quis perpetuus, & quis temporalis, & qui locum teneat Episcopi, & qualem portionem recipit Vicarius de fructibus beneficij. Abb. in c. extirpandz. de preb. Et in Cle. vnica. de off. Vicarij.

Vicarius tamen ad tempus non est censendus Vicarius, quia Vicarius est titulus perpetuus, & superioris auctoritate constituitur. §. qui vero. Cle. vnica. Abb. in c. G. perpetuus.

Vicarius Episcopi habet ordinariam, & non delegatam auctoritatem. gl. in c. perlectis, dist. 25. & in c. licet, de off. Vicilib. 6. Inno. in c. suam, eo. in c. si quis contra. de for. comp. & ibi. Abb. & nota, quod non obstante tali auctoritate, Vicarius Episcopi, vel capituli Sede vacante non habet potestatem procedendi in crimine hæresis, quia requiritur speciale mandatum. Ioan. de Imol. in Clem. 1. de hære. & vide Card. Zabar. super d. Clem. §. duro, quæsito. 12. si tamen Episcopus dedit Vicarium generalem, & in mandatis expresserit aliquid de his, quæ requirunt speciale mandatum, & sequitur clausula generalis, videlicet, Et omnia alia, quæ nos possumus, etiam si mandatum speciale exigerent, tunc potestatem habet. vt in glo. fi. c. 2. de off. deleg. lib. 6.

Vicarius Episcopi habet ordinariã, & non delegatam auctoritatem.

Nota etiam quod delegatus Episcopi, vel capituli Sede vacante non potest super crimine hæresis vices suas committere alteri ab Inquisitore. fact. l. a. Iudice. C. de iudi. Et quod habetur in c. cum causa. de appel. sed bene potest consentire, quod Inquisitor procedat, vt optime dicit gl. in ver. consensum. in Clem. 1. de hære. quàm bene vide, & diligenter considera.

V I C I N V S .

Vicinus dicitur qui alta voce clamando audiri potest, idest eiusdem vici, secus de vicino large sumpto. not. in l. si tertius vicinus. ff. de aqua plu. Et hoc modo dicitur, quod ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini, & tanto quis subtilius præsumitur scire factum alterius, quanto vicinior est. Ex quo inferitur, quod si testis deponens de facto vicini, interrogetur de causa scientiæ, & responderet, quia sum vicinus, probat, quia concludit præsumptiue præsumptione iuris, de qua per Bar. in l. 1. ff. si cer. pet. Abb. in c. quosdam. de præsump. Et nota, quod in vicino præsumitur notum, quod est notum in remotis. Aban c. quanto. de præsump.

Facta vicini scire præsumitur.

Vltra duas diclas non dicitur.

Vicina largo modo dicuntur loca, quando non distant ultra duas diclas. Tradunt Docto. maxime modern. in c. de constit. Et in c. quosdam. de præsump.

V I R , V E L V X O R .

Vir vel vxor in hæresim labens alter in fide persecterans potest propria auctoritate ab altero recedere, si tamen illa hæresim abidratec cogere-
retur ad eum redire, quod intellige si sine iudicio Ecclesiæ recesserit.

408 *Vocatus, Voluntas, Vnio, Vniuersitas.*

Ecclesia quid
possit in sa-
cramēto ma-
trimonii.

secus si iudicio Ecclesie. Fit tamen ista separatio quo ad cohabitationem, non quo ad vinculum. C. de illa, de diuorij. & eo casu quo fidelis recederet, totam dotem aut donationem propter nuptias recuperaret. de dona. inter vir. & vxor. c. 1. Vide Gundif. de hære. c. 1 §. nu. 10.

Vir contrahens secundas nuptias viuente prima vxore, & eonuerso, de iure ciuili fit infamis, & trāsportatur. l. qui contra legum. C. de incest. nup. De iure autem canonico est excommunicandus, nec caret suspicione hæresis, cum videatur male sentire de sacramentis Ecclesie, maxime si publice secundas nuptias contraxit.

V O C A T V S.

De fide respō
surus.

Vocatus de fide responsurus, & contumaciter non comparens, excom-
municatur. & si per annum excommunicationem sustinuerit, vt hæ-
reticus habetur. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

V O L V N T A S.

Morte nō fi-
nitur volun-
tas.

Voluntas, mens, & animus delinquentis attenditur in distinguendo
malificio, vnde si quis accipit rem alterius non intendens furari, an
furtum committat, vide Abb. in c. cum voluntate. de senten. excommuni.

Voluntas non finitur morte, sed quisque præsumitur in ea voluntate
in qua moritur. c. maiores. de Bapt. secus de beneficatio, quod expirat per
mortem, vt not. in c. si gratiose. de rescript. lib. 6.

V N I O.

Vnio gentium facta ad finem illicitum quomodo puniatur, vide Alex.
in consi. 7. 1. vol. Et quæ requirantur ad hoc, vt sit vnio, vide per eun-
dem in consi. vlt. vol. 2.

Vnio personarum præsumitur facta contra remp. & non ratione pri-
uati commodi, nisi apparet de causa quæ respiciat priuatū commodū, &
inimicitia. Bal. in cons. 262. vol. 2. & in cons. 443. vol. 5. & in cōf. 59. vol. 1.

V N I V E R S I T A S.

Vniuersitas, vel collegium qualiter debeat ad actum congregari, & an
consensus debeat in communi præstari. Abb. in cap. cum omnes. de
consti. Et an sufficiat sonus campanæ. Abb. in c. in causis. de elect. Et hæc
potest remanere, & conseruari in vno solo, si alij sunt mortui, vel priuati,
qui solus tamen non potest eligere seipsum, quia notarctur ambitione.
Abb. in c. Gratum, de postal. taliter quod ius vniuersitatis, non vniuersi-
tas potest seruari in vno. Ioan. de Tur. Crem. in c. si forte. 66.

In vno solo
conseruata vni-
uersitas.

Vni-

Vniuersitatis duæ partes ad minus debent conuenire in actibus vniuersi. vt l. nulli. quod cuiusq; vni. Ex his duabus partibus debet ad minus pars maior consentire. Sic intelligitur. l. quod maior. ff. ad municip. Et hoc sentit glo. in Laliud. & Innoc. in c. 2. de noui oper. nunc. si tamen plures quam duæ conueniant. requiritur maior pars conuenientium. Abb. in c. cum omnes. de consti. Et nota. quod licet duæ partes sufficiant ad validitatem actus. tamen si tertia pars fuit contempta. id est non vocata. post sunt contemptum prosequi. ac facere retractari actum. vt in cap. quod si cut. de electio. Nam plus obest contemptus vnius. quam conditio multorum Abb. in c. nouit. de electio.

Tertia pars contempta.

V N V M.

Vnum factum pluribus legibus punitur. quia plura delicta continet. l. vnaquam plura. ff. de priuatis delictis. & per Bar. in l. si adulterium eum incest. ff. de adult. & in l. 1. §. vnde queritur. ff. de publ.

Vnum plura continens.

Vnius testis dictum absq; sui nominis publicatione valet. etiam si publice non est unda. Abb. in c. præterea. de spons. & matrim. Vide ibi multa. & supra in ver. Testis.

si ibi nota.

V I S V R A.

Vsurā est causa spiritualis. vel quasi spiritualis. id est ecclesiastica. siue ecclesiastici fori. Io. And. in nouella. in c. si annum. de iud. & Abb. in c. ex literis. de iureiur. Et hæc. & concubinitus prohibentur non solum de iure canonico. sed etiam ciuili. quia Imperator submitit se canonibus in concernentibus animam. vt in anth. de Eccl. Ab. in c. cum venissent. de inst. it.

Imperator quibus se submittit canonibus.

Vsuram asserens non esse peccatum tanquam hæreticus puniendus est. vt in cle. 1. de vsuris. §. sanc. cum hoc sit contra doctrinam Ecclesie. vt eo. tit. c. 3. & c. cum tu. vt not. glo. & per Doctores. in alleg. cle. 1. de vsur. imo factis etiam asserens vsuras non esse peccatum secundum Lapum. Ab. & Io. de Imol. in d. Clem. 1. de vsur. dicitur suspectus de hæresi. Puta inhumaniter tractando eos quibus mutauit. vel simile quid agendo. quod tunc si grauata sit eius opinio. ita quod dici possit ex hoc diffusamatus. tunc procedi poterit contra illum tanquam contra suspectum de hæresi. l. 1. q. 3. c. existimauit. & c. non solum. vbi habetur quod non solum verbis. sed etiam factis Deum negamus. Vide Sil. in tract. suo de fid. catho. c. 1. §.

Vsuram non esse peccatum asserens.

De hæresi suspectus.

V T E N S.

Vtens falso instrumento nisi doceat vnde. & à quo habuerit. præsumptio est quod ipse illud fecerit. vt declarat Ioan. de Anan. in cap. qui de fur. de fur. vbi vide Salic. & Bald. in l. maiorem. C. de fals. vbi Bald. dicit.

Nota

Nota ex hoc tex. quod qui vitur falso instrumento, præsuntur illud fecisse fieri, nisi nominet, quis fieri fecerit. de quod etiam per Abb. in c. inter discipulos, in quinto notando. de et cef. pral. Et Bal. in li. ubi bemus 3. sanc. C. de sacrosan. Eccl. Abb. in c. fin. de crim. falsi. circa medium Alex. in l. si quis obrepserit. ff. de falsi. Salic. in l. si falsas, circa fi. C. de falsi.

Aduerte tamen, quod debet constare quod qui arguitur, vsus fuerit instrumento falso, & quod esset falsam tempore vsus, & productionis, ita loquitur d. J. maior. & doctores supra. Et ideo si produceretur instrumentum, vel chirographum quod reperiretur falsum, vel falsificatum, & non constaret quod esset ita falsificatum tempore productionis, non esset in lege, nec terminis dictorum, nec posset accusari de vsu abstinendo. l. si falsos. C. de falsis, nec de confectioe quod fecisset, vel fieri curasset, quia requiritur illa qualitas tempore vsus, vt dictum est. de hoc vide Bossiam in pract. tit. de indicijs, & consil. ante tor. au. 37. & 38.

Tēpore vsus
requirit qualitas illa.

V X O R .

Tori separatio.

Vxor hæretici nō tenetur cohabitare sibi, imo potest petere, vt iudicio Ecclesie ab eo separatur, & pro hac fornicatione spirituali fiet tori separatio, sicut fieret pro carnali, vt 38. q. 1. simili modo, & c. causa. Et si talis hæreticus redierit ad Ecclesie vnitatem, tunc si non erant separati iudicio Ecclesie, alter coniugum tenetur omnino redire ad alterum, si verò iam erant per sententiam separati, tunc erit in electione illius qui in fide remansit, an velit redire ad coniugem, vel religionem intrare, quia non possit in sæculo remanere, nec alium recipere. vnde altero coniuge, cum ipse dicatur per penitentiam sanatus. vt 3. q. 2. questio. 1. c. y. autem. Et ita debent intelligi verba. d. de illa. & c. quanta, de diuortijs.

Ferqor hici.
c. si d. r. g. a. b.
c. a. b. r. i. t. i.

Clerico male
de matrimo.
nio sentiens.
non m. i. l. i. t. i.

Vxorem duxisse clericus si inuentus fuerit publice, suspectus erit de heresi, quia videtur male sentire de voto, loquendo de clerico, qui est in sacris, vel religioso professo, secus autem si clandestine, quia præsuntur solo libidinis impulsu id fecisse. Abb. in c. de homine, de celebratione miss.

Vxores plures ducens in stupri penam incidit. l. eum qui duas. vbi gl. & Salic. C. de adul. Arret. & Caccia lup. vbi supra. Alex. in consil. 163. vol. 7. videtur male sentire de sacramento matrimonij. Abb. vbi supra.

Vxor, & filij cōtra hæreticos, sed nō pro eis in testes admittuntur. Quod non pro, satis videtur in c. filij, de hære. lib. 6. quod ab eodem contra falsus patet, quia testimonium eorum magis efficax est ad probandum contra.

Vxori fidelis non licet subuenire viro hæretico de sua dote. l. ser. & Matthe. in const. Poena carere. & in const. Patarenorum. Vide Carer. de hæret. num. 169.

417
QVAESTIONES NONNVLAE

PRO OFFICIO

FACIENTES.

QVAESTIO II.

Reus qui de crimine se emendauit, accusari debet.

Emendatus
de crimine.

Respondetur quod sic, iuxta dictum Inno. in c. de his
de accusa. Et idem tenet glo. ibi. Et ratio est, quia per
penitentiam satisfecit Deo, sed per punitionem in iu-
dicio impositam satisficit reipublice, quam lesit reus com-
mittens delictum, ut ceteri timeant, ac quietius uiuant.

& facit. I. hi qui. C. de Aposto.

QVAESTIO III.

AN contra absentem reum procedi possit.

Respondetur quod proceditur per viam accusationis, aut per viam
denunciationis & inquisitionis. Si per viam accusationis, tunc aut non
liqueat, nec liquere potest de causa, & tunc est conclusio, quod si de lis sit con-
testata, siue non, proceditur ad sententiam diffinitiuam super crimine con-
tra absentem, scilicet excommunicabitur, ut q. 9. 5. Quisquis, & 11. q. 3. c.
Rursus. Et tunc aut venit infra annum, & tunc est conclusio, quod tunc
absoluitur ab excommunicatione, aut audietur super crimine illo. Aut
non venit infra annum, & tunc est conclusio, quod post annum super cri-
mine illo non audietur, quia intelligitur iuris interpretatione crimen con-
fessus, ut in c. alleg. Rursus. & cap. Quinque, & de praesump. c. Nullus, se-
cundum Goff. & c. 1. ut lit. non contest. per Spec. §. sequitur videre, & Ioan.
And. de hære. c. cum contumacia. in fin. lib. 6. Et per annum huiusmodi
excommunicatio potest aggravari, ut procedatur contra eum ad suspen-
sionem, vel perpetuam beneficij, & officij priuationem, ut in cap. Rursus,
super, ut notat Imo. Hostien. de eta & qual. ord. Cum bonæ. A. liquet.
seu liquere potest de accus. & tunc aut non est lis contestata, & tunc est
conclusio, quod nunquam est procedendum contra absentem lite non
contestata, moderni enim, ut dicit Archid. dicunt quod nunquam est pro-
cedendum contra absentem lite non contestata. c. 1. de iudi. lib. 6. vbi de
hoc. & dicas quod capitula prædicta. Rursus. Quicunque. & Decernimus
intelliguntur lite contestata, licet ex literis illorum non colligatur, secun-
dam Bern. & Archid. Aut lite est contestata, & tunc est conclusio, quod
possunt testes recipi contra eum, & si causa liqueat, sententia diffinitiva

Confessus per
contumaciã

pro-

proferri. Sic intellige prædictum. cap. decernimus. & 2. q. 3. de illic. & 1. q. 3. Rursus, & Quicumque. quæ capitula loquuntur, cum dicitur per viam accusationis de crimine agitur. O O R

Si vero proceditur contra criminolum absentem per viam denunciationis vel inquisitionis. Si per viam denunciationis tunc est conclusio quod non requiritur litis contestatio, vt est casus secundum vnam lectionem. glo. in cap. veritatis. de dolo. & contu. Si deducitur per viam inquisitionis, & tunc si non possunt reperiri testes qui deponant super veritate criminis, sed est propter infamiam indicenda purgatio, & inquisitus est contumax in se purgando, tunc est conclusio quod absque litis contestatione, talis punitur de crimine, ac si esset damnatus, & hoc voluit glo. in cap. de accusationibus, 3. q. 2. & clarius. glo. 2. q. 4. de illiæto. Aut reperiuntur testes qui probant veritatem criminis, & tunc distingue, aut sit inquisitio contra absentem ad instantiam partis, & parte instante, & tunc est conclusio, quod non valet processus sine non contestata, sed debet procedere contra eum, alias ad annotationem bonorum, vel alias, prout no. in cap. decernimus. Aut sit inquisitio contra eum ex puro &mero officio iudicis parte aliqua non instante, & tunc aut est absens, & tunc est conclusio, quod proceditur contra eum super principali lite non contestata, vt in cap. quoniam & qualiter, el. 2. §. debet. de accusat. Aut est præsens, & est conclusio, quod ordo iudiciarius est seruandus, alias processus non valeret. cap. cum dilectus. de purg. can. & hoc no. de mente Laudu. de offi. ord. cap. 1. in clem. Idem not. Bald. in d. cap. qualiter. & quando quo ad absentem. in 1. glo. ver. Si vero infamatus. & quo ad præsentem in §. debet. vt dicit Henricus Boych. Vel si summatus posset dici ad questionem prædictam secundum quosdam, quod aut agitur de proferendo sententiam diffinitiuam immediate ex delicto in iudicio deducto, aut ex alia causa orta ex iudicio accusationis, vt quia fuit excommunicatus propter contumaciam, & ipse perdurauit in illa per annum, sic illa contumacia transiit in specialis speciem delicti, & tunc est conclusio quod sine lite contestata, propter illam contumaciam damnari poterit, & ita potest alio modo intelligi. tex. d. cap. veritatis. & hunc intellectum posuit ibi glo. magna. in fin. Et ita potest intelligi. cap. Rursus. & cap. Quicumque alleg. in glo. Aut agitur de ferenda diffinitiuâ super crimine in iudicio deducto, & tunc aut crimen est notorium, & tunc est conclusio, quod non requiritur. lit. contest. quod & potest intelligi. tex. 86. dist. tertia. vbi etiam de hoc. nam ibi notorie ille Episcopus venerat ad exarandum messum illius. Aut delictum non est notorium, & tunc si est tale delictum ex quo periclitaretur publica vtilitas si non procederet, tunc est conclusio, quod lite non contest. potest procedi contra absentem. Sicut in crimine lapidationis propter quod vtilitas Ecclesie destruitur. Et hoc est quod voluit. glo. in c. de accusationibus, 3. q. 3. esse speciale

speciale in crimine lapidationis. Idem tenet glo. 1. q. 8. c. 1. & ex ista ratione proceditur contra clericum non residentem, & absentem ad priuationem beneficij. ita dicit glo. ma. in d. c. veritatis. Et ista potuit esse causa quare proceditur lite non contestata, in crimine læsæ maiest. vt in extrauagan. Ad reprimendam. & idem & sequitur periculum animarum si non procederetur, & esset impossibile litem contestari. Idem potest dici de processu, qui fit contra hæreticum mortuum, ne ex eius opinione alij inducantur ad errores, & sic periclitaretur vtilitas publica, immineret q; periculum animarum, & tunc conclusio est, q̄ requiritur litis contestatio, vt dicitur in d. c. de accusatio. & de iudi. c. 1. & hoc probat optime, c. cum, 1. & ff. de re iudi. cum ibi not.

Quantum vero ad sententiam, an possit ferri contra absentem, dicendum est, vt supra, requiri contestationem litis, & si reus est absens ante litem contestatam, planum est, quod non potest, vt de lite contesta. per totum. Ant sumus in casibus in quibus non requiritur litis contestatio, vel reus est absens in alijs casibus post litem contesta. & tunc si non liquet de causâ, de iure ciuili non potest regulariter in criminibus capitalibus vt dicit glo. in d. c. de accusationibus. fallit tamen in casu extrauag. Ad reprimendam. & alios quos ibi posuit Ber. In non capitalibus vero potest. De iure autem canonico, glo. tenet, quod possit. Sed posset dici, q̄ vbi esset imponenda pœna non afflictiua corporis, licet sit afflictiua honoris, quod posset sententia ferri contra absentem, vt in d. c. veritatis. Si autem pœna afflictiua corporis esset imponenda, sicut pœna degradationis actualis, vel carceris, tunc requireretur pœsentia rei, & sic posset dici, q̄ idem esset de iure canonico, quod de iure ciuili, quia sententia est frustratoria, nec posset sententia executionem habere, cum in personam sit facienda executio.

Q V Æ S T I O III.

AN contra hæreticum post mortem possit procedi, si in vita non sit processum.

Responderetur, quod generaliter omnia crimina sua cum pœna simul cum morte extinguuntur. l. 1. & 2. C. si reus, vel accusator mor. fucr. 2. q. 2. c. in summa. quod etiam procedit si reus post latam sententiam contra eum pendente appellatione mortuus fuerit. l. si. C. si reus, vel accusator mor. fue. l. 2. C. si pend. appel.

Contra mortui quomodo procedatur.

At in crimine læsæ maiestatis secus est propter immanitatem delicti, de tali enim ac tanto crimine etiam post mortem quis inputari potest, & procedi, siue pendente iudicio quis mortuus fuerit, siue iudicio nondum cepto. l. pen. & vlt. C. ad l. Iul. maiest. l. fin. ff. ad l. Iul. maiest. §. publica. & vide bonam glo. 2. q. 2. quæ enumerat omnes casus, in quibus proceditur

tur

Non defun-
ctus, sed ip-
sius memoria
damnantur.

tur post obitum alicuius, & ad idem glo. in c. accusatus, de hære. li. 6. iun-
cto tex. in ver. post mortem.

Sed advertendum est, quod in hoc casu non damnatur defunctus, sed
defuncti memoria. l. 2. in fin. C. de testamen. & manum, Lud. Rom. singu-
l. 13. & singul. 1278. Inquisitio igitur, & processus formabitur non con-
tra ipsum mortuum, sed contra eius memoriam, quæ venit damnanda
cum confiscatione bonorum. Ita dixit Angel. Arct. §. interdum. Insti.
de hære. quæ ab intest. defer. ubi bona glo. in ver. memoria, dicit, quod
defunctus non est damnandus, cum iam sit mortuus, nec contra eum
formandus est processus; cum mortuus non possit citari. l. de qua re. §.
1. ff. de iudi. Et vide Angel. in tractatu m. d. e. in ver. *Che hai traduo la tua
patria*, ver. Et bene advertas; & in ver. *Qui Iudex videns, & cognoscens,*
in ver. & p. d. d. t. p. r. e. Citandi enim sunt filij eius, & agnati, ut veniant
ad contradicendum, si quid habent, quod opponant, ne Titij memoria
damnetur. Ita volunt Angel. Arct. in §. interdum. colum. 2. in gl. in ver.
damnato. Insti. de hære. quæ ab intest. defer. ubi dicit, quod non est mi-
rum, quod citari debeant, quia eorum interest. l. 1. 2. & 3. ff. de liberal.
causa. Et l. lege Cornelia. ff. de iniur. in princip. ac etiam sua interest pro-
pter bona, vt l. 1. & per totum. C. si reus, vel accusator. mor. fuer. Idem di-
xit Bal. in confi. 63. vol. 4.

Q V Æ S T I O III.

AN autem Aduocatus interuenire possit quando agitur de damnan-
da defuncti memoria.

Dic quod proculdubio Aduocati pro hæreticis interuenire non de-
bent, vt in cap. fin. de hære. lib. 6. Et in l. quisquis. §. denique iubemus. C.
ad l. Iul. maic. Et per Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. sine strepi-
tu. Si tamen agatur ad damnandum defuncti memoriam eius qui de hæ-
resi est inculpatus, Aduocatus & defensor interuenire potest, vt not. Bal.
in l. reos. C. de accusa. in fin. Et late habetur per Præpo. in c. si quando.
2. q. 7. & ratio est, quia tunc non agitur de imponenda poena bonis damnatis,
& etiam quia defunctus personaliter ad sui defensionem comparere non
potest. Et nota, quod hæres tenetur contra defuncti innocentiam defendere. Et
Inquisitor autem tenetur contra defunctum probare; & nisi probet, hæ-
res dicitur ipsius defuncti probasse innocentiam. Vide Hieronymum
Gigant. in tract. suo de crimi. l. 2. §. maic. in rubr. qualiter procedatur.
questione 28. & 29. Quantum autem duret tempus insurrendi de
hæresi, siue in vita, siue post mortem, iam diximus supra in ver. *Ca dauer,*
& ver. *Hæreticus.*

Aduocatus
admittitur p
agentibus.
- non
- obicitur

Q V A E S T I O V.

AN pater filium, & filius patrem de heresi infectum denunciare teneatur. Primo videtur quod non, quia pater a filio accusari non potest. l. iniquum. C. qui accusare non possunt. l. qui accusare. ff. de accusat. Erubescit enim lex filios esse castigatores parentum suorum. §. sed quod est san. in a. de nup. l. cum oportet. C. de bon. quæ liberis. præsertim ne filij videantur sanguinem suum tradere, quem excusare tenentur. l. prima. ff. de bonis eorum qui ante sententiam mori sibi consci. facit tex. in cap. 18. Leuit. ubi dicitur Patris tui turpitudinem non discoperies.

In oppositam dicendum putamus, quod tante immanitatis est crimen heresim quod filius patrem, & pater filium denunciare tenetur. tex. est in l. famosi. ff. ad l. Iul. maie. Et l. hil quos. ff. de accusa. l. vix certis. ff. de iud. l. si. C. ad l. Iul. maie. & facit pro hoc quod voluit And. de Iser. in c. 1. §. præterea. titu. quæ fuit prima cau. benefi. amittend. in v. sibus feud. ubi dicit quod filius tenetur indicare patrem contra imperium, vel rempubl. machinantem allegat Tullium lib. 3. de Off. ubi ait quod castrorum disciplina est antiquior, quæ liberorum charitas. l. postliminium. §. filius. ff. de capt. & postlimi. reuers. ad idem dicas facere quod dicit idem Cicero. lib. 3. de Offi. cuius verba sunt hæc: Quid, si tyrannidem occupare, si patriam prodere conabitur pater, silebit ne filius? imo obsecrabit patrem, ne id faciat, si nihil proficiet, accusabit, minabitur etiã ad extremum, si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponeat saluti patris. Facit ad hoc glo. in c. 1. in ver. & Christiani. de conuer. infidel. quæ dicit, quod pro patria pater in filium, & filius in patrem insurgere tenetur. Nec propterea filius accusans patrem in hoc crimine, dicitur ingratus, si cum veritate pronunciet. Ita notauit Math. de Afflictis. in c. 1. §. & bonæ committentium. col. 4. vers. & scias quod tanta. nu. 41. in tit. quæ sunt regalia. in v. sibus feud. De quo dicit esse glo. in consti. regni. quæ incipit. In consulem de heret. in ver. s. marum. Et facte quod dixit Dominus in Euangelio. Mathe. 19. Qui amat patrem, vel matrem plusquam me, non est me dignus.

Filius in omni pater

Filius patrem in quibus accusare possit, & debeat.

Pater in filio, & filius in patrem.

Q V A E S T I O VI.

AN bona alienari prohibita veniant in confiscatione bonorum. Dicitur quod non. facit tex. & ibi Bar. in l. Imperatori. ff. de fidei comm. liber. Idem tex. in l. iura libertorum. ff. de iure patro. idem voluit Fo. And. in addi. ad Spec. in tit. de feud. & Alex. an. conf. 23. opportune consideratis. in 1. vol. & de hoc est casus in authent. bonæ damnatorum. C. de bonorum præscriptione. Aduertit tamen quod hoc procedit quando alienatio est prohibita in alterius fauorem, quæ eius qui alienare prohibetur

in pater

Bona prohibita alienari confiscari non possunt.

ab ipso testatore, vt notat Bar. in l. si quis in tantum. C. vnde vi. circa medium Aug. Berous in quæstioni. suis familiaribus, q. 41. Maria. Socin. iunior, in consi. 158. abunde, col. 11. nu. 36. in 2. vol.

Sed quæritur an saltem vsufructus huiusmodi bonorum alienari prohibitorum, vsufructuario cuius bona publicata sunt naturali viuentem, veniat in dicta confiscatione. Bal. & Salic. in l. l. C. de bon. quæ liber. dicunt, quod non, per textum in l. corrupticnem in fin. ff. de vsufruct. idè tenuit Alex. in consi. 88. opportune consideratis. in 3. vel Contrarium tenuerit Alex. in consi. 154. decreueram in hac. causa, ver. circa illud, n. 2. Paul. de Cast. in l. insulam. ff. solut. matri. pro quorum opinione adducimus ea, quæ voluit Matth. de Afflicis in titu. quæ sint regal. §. Et bona committentium. col. 1. nu. 5. vbi dicit, quod licet in generali confiscatione bonorum feudum non veniat, quod tamen fiscus feudum tenebit durante vita ipsius, condemnati. Adducit ad hoc And. de Iser. in c. 1. §. præterea. in tit. quæ fuit prima causa benefi. amitten. Et in §. denique. eo. tit. & pro hac opinione sciunt quæ dicuntur in sequentibus.

Fiscus in quibus fructus suos faciat.

111189711
581101111
1111111111111111
1111111111111111

QVÆSTIO VII.

AN Iuspatronatus veniat in generali confiscatione bonorum facta ob crimen hæresis.

In hac quæstione Doctores sunt varij. Nā Floria. in l. via. §. si fundus. ff. de serui. rustico. prædio. tenuit iuspatronatus transire in fiscum facta generali confiscatione, ea ratione, quia iuspatronatus transit cum vniuersitate bonorum. Idem tenuit Abb. & Io. Andr. in cap. nobis. de iure patro. Idem Abb. in c. laici, & c. 5. & alij multi.

1111111111111111
1111111111111111
1111111111111111

Contrariam partem quam veriorem forte putamus, tenuit glo. in c. factis peruersum. distin. 1. 1. & glo. in cle. pastoralis. in ver. subiecte. de re iudi. Bar. in extrauag. ad reprimendam. in ver. rebellando. Card. Zab. in cle. si plures. de iure patro. Matth. Afflic. in c. vnico. §. ex eod. nu. 9. in tit. de legi. idem tenuit Archid. in c. filij. 16. q. 7. Inno. in l. insulam. ff. sol. matri. Et hæc opinionem sequitur Ang. in lib. malefi. in ver. & eius bona publicamus, in ver. & nota quod facta. nu. 5. idem habetur per Felin. in d. cap. quanto. col. 3. de iud. & per Cypol. in consi. 80. & per And. de Iser. in c. licet. in tit. si de feu. fuerit controuersia. At concordando has opiniones forte posset dici, quod plus primâ opinio procedit donec viuit condemnatus, vt scilicet eo viuentem fiscus habeat præsentare eueniente casu vacationis beneficii patronalis, sicut præsentare potuisset condemnatus ante condemnationem, facit ad hoc. tex. in l. lex vetricali fundo. ff. de pignori. Et Lpeto. §. prædium. ff. de leg. 2. Secunda autem opinio habet locum post mortem condemnati, nam eo mortuo iuspatronatus non erit apud fiscum, sed transibit in descendentes damnati.

Ius patronatus quomodo transit in fiscum.

1111111111111111
1111111111111111
1111111111111111
1111111111111111

Q V A E S T I O VIII.

AN feudum veniat in generali confiscatione bonorum. Feudum quo modo transit in fiscum.
 Dic quod Doctores sunt varij. Alex. in l. si finita. §. de veſtigal. ff. de damno infecto. tenuit quod non, & ibi pro hac opinione multa accumulatur. Oppositum tenuit Albericus in tract. suo statut. in 3. parte. q. 16. pro qua opinione adducit in argumentum dictum Aucten. si vero dominus semper. C. de hære. & tex. in l. si quis presbyter. C. de Episc. & cler. & multa alia. Et forte pro concordia harum opinionum possumus dicere, quod non transit feudum in fiscum quo ad proprietatem, transit autem quo ad fructum, viuentem scilicet ipso condemnato.

Q V A E S T I O IX.

AN confiscatis bonis omnibus pro crimine hæresis, in tali confiscatione veniant bona emphyteutica. Bona emphyteutica quando confiscantur.
 Responde, quod sic, si talis confiscatio fiat per Iudicem ecclesiasticum siue talis emphyteusis sit ecclesiastica, siue non. Martinus de Laude in suo tract. de fisco. q. 3. & allegat Bal. in l. si. C. de rerum diui Et q. 3. c. quia. Alber. in l. cum duobus. ff. pro socio. §. si & Oldr. in consi. 17. Et hoc vnum nota, quod eo casu quo emphyteusis ex generali bonorum confiscatione non transeat in fiscum, fiscus tunc durante vita condemnati fructum habebit talis dominij, soluendo tamen dum fructus percipit annuum cano- nem. l. fundus. ff. famil. eriscun. l. fructus. ff. solut. matrimo.

Q V A E S T I O X.

AN hæreditas delata condemnato de hæresi antequam condemnetur, nondum tamen adita, veniat in tali confiscatione. Hæreditas non adita an confiscantur.
 Respondetur, quod non, & hanc questionem mouet Nells in tract. bannitorum in prima parte secundi temporis. q. 30. qui dicit eam vidisse de facto sic terminari, & plures rationes adducit, quas videre poteris si tibi placuerit.

Q V A E S T I O XI.

AN si filius de hoc crimine condemnietur, pater fisco legitimam dare teneatur. Legitima non datur fisco.
 Responde, quod non, quia filius patre viuentem nullam habet actionem ad petendum legitimam, vt habetur in l. post emancipationem. ff. de liber. legat. Et comprobatur, quia pater filium qui commisit crimen læsæ maiestatis humanæ, ex hæredare potest, vt per Andr. de Iser. in c. 1. §. præterea vaſallus. c. 1. 3. ver. audiui iudicatum. in tit. quæ fuit prima cau. beneficii. armit.

Q V A E S T I O XII

AN bona fiscalia etiam fisci nomine vendens, teneatur de euictione, & coram quo iudice.

Respondetur, quod tenetur de euictione, per tex. in l. venditor. ff. de iudi. vbi venditor quantumcunque priuilegiatus tenetur defendere emptorem coram suo iudice, sicut clericus tenetur defendere cum coram iudice seculari, vbi emptor laicus conuenitur. vt. Abb. & Doctores. in cap. fin. de emptio. & venditio. Soc. in consi. 91. volum. 3. Et est glo. in clericus nullus. 2. quæst. 1. Et est communis opinio secundum Florian. in l. fin. ff. de noxalib. Sed aduerte quod in fisco est aliter, quia potest trahere actorem ad suum iudicem, tex. singul. in l. 3. C. de iure fisci, l. c. 10. & ibi Bar. & clarius Pla. quem dicit vnicum. tenet Paul. Castren. in d. l. venditor. Florian. in d. l. f. fin.

Q V A E S T I O XIII.

AN in crimine hæresis, vel læsæ maiestatis existens, propter quod ipso iure à die commissi criminis confiscatur eius bona, vxor rei petit à fisco dotem, vel alia bona, quæ dicit tradidisse ad matrimonium, & ad fundandam suam intentionem docet instrumentum dotis. confessionalium renunciare exceptioni non numeratæ dotis, & non docet per testes, vel fidem tabellionis, vel aliter de numeratione, est dubium, An sufficiat hæc probatio ad obtinendum.

Ad hoc dicitur, quod est casus expressus qui determinat hanc quæstionem. in l. si quis post hac. C. de bonis proscriptis. vbi tex. probat, & dicit clare quod non sufficit instrumentum, sed quod vere constat de numeratione, vbi dum dicit tex. dos etiam non quæ aliquotiens inaniter dotalem instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, representetur quem. tex. ad hoc allegat Pal. Rai. in repe. cap. per vestras, fol. 18. quod est contra Paul. Castren. qui tenet in l. si marito. ff. soluto matri, quod creditur instrumento dotis. confessionalium in præiudicium fisci, si est lapsum tempus opponendi exceptionem non numeratæ dotis, vel est renunciatum prædictæ exceptioni. Sed in hoc est distinguendum, quod si instrumentum dotale est factum ante commissum delictum cum interuallo temporis probatur dos per instrumentum dotale confessionatum continens renunciationem exceptionis non numeratæ dotis. Sed si post commissum crimen, vel paruo interuallo, antequam committatur non sufficit instrumentum confessionatum, nisi probetur vera numeratio.

Hanc distinctionem fecerunt Salicet. & Angel. in d. l. si quis post hac. Andr.

Dos confiscata non patitur.

And. de Isern. §. primò in athen. de sta. verb. diffidamus. Colligitur hæc distinctio ex notatis per Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. Et per Decium consil. 235 ubi loquitur magistraliter in hac materia. Nec obstat quod dicit Paul. quod fiscus habetur loco creditoris, vt est glo. singul. in dicta l. si quis post hæc, quam ibi Doctores. Ad cuius confirmationem & corroborationem facit, quia in delictis quasi extrahitur, vt in l. Imperator. ff. de iure fisci. & in l. fin. C. de fundis patrimo. lib. 2. Vnum non omitto, quod est satis singulare, & quotidianum ad propositum, quod etiam si non constat dotem fuisse verè numeratam aliter quàm ex eius confessione, præsumitur verè fuisse numeratam, siue fiat confessio ante matrimonium, siue eo constante, quod præcessit promissio dotis, tex. in l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non numer. pecun. Ita intellexerunt ibi Salic. & Paul. Castr. & Ioan. Andr. in addit. Specu. titu. de dona. inter vir. & vxor. in rubrica. Roma. in consil. 445. Paul. de Castr. in consil. 383. 2. volum. Soci. in l. 1. num. 55. ff. soluto matri. Alex. in l. pen. §. si vir. ff. soluto matri. & est communis opinio, vt testatur Couaruias. l. 1. Resu. cap. 7. num. 6.

Q V Æ S T I O XIII.

AN si fiscus cum priuato habet bona communia, totam rem, partem videlicet socij, & suam, possit alienare.

Respondetur, quod sic, & ita practicatur per l. 2. C. de communi rer. alien. & in l. 1. C. de venditione re. fisca. com. cum priua. lib. 1. o. & in l. 54. 77. 5. par. 5. quod est intelligendum quando dicta bona non recipiunt commodam diuisionem, vt afferat pars respectu partis tantam vtilitatem, quantam affert totum respectu totius, vt notant Doctores in l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. & declarat, & glo. Pla. in l. 1. C. de vendi. rer. fisca. com. cum priua. Anno etiam & si recipiat commodam diuisionem, potest vendi res integra si fiscus vendens totam rem reciperet vtilitatem, quia plures venderetur vendendo totam rem. Et nota, quod semper socius volens emere fisci partem, præfertur omnibus, vt tex. in dicta l. 2. de communi rer. alien. & ibi Doctores, & Bald. in l. fin. C. de iure emphit. & Iason ibi in 3. colum.

Q V Æ S T I O XV.

AN si aliquis hæreticus deficiat in sibi indita purgatione, & propter hoc puniatur tanquam conuictus, inuentusq; fuerit alienasse bona sua, & cum hæreticorum bona à die commissi criminis confiscata censentur, si censentur probatum crimen eo tempore quo testes deposuerant de hæresi, vel tempore quo in purgatione defecit.

Bona in purgatione deficientis.

Respondetur, quod videtur bona ipsa confiscata fuisse tantum tempore purgationis, vt tex in c. cum contumacia, de hære. lib. 6. iuncta glo. vbi dicit, quod post annum habetur pro conuicto ille, qui responsurus est de fide, & sic attenditur tempus præsens, vt habeatur pro conuicto, & non tempus quo deposuerunt testes. ad idem facit tex. in cap. excommunicamus, il. 1. in princip. §. qui autem. ibi loquendo in defectu compurgationis, dicit quod tunc venit condemnandus, dum deficit in compurgatione. Pondera bene dictionem Tunc, quæ denotat extremitatem temporis, vt in l. 4. ff. de conditio. & demonstratio. Nam in eo, quod dicit text. tanquam hæreticus, tunc est condemnandus, videtur quod tunc temporis sit probatum delictum, & non tempore quo deposuerunt testes. Præterea quando quis ficto modo condemnatur, non debet in præiudicium tertij probationes interpretatiue extendi, nec ficta probatio præiudicare debet tertio. Anchar. in c. cum contumacia, vt supra, per notata per Bart. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. vbi dicit Anchar. quod licet effectus veræ confessionis transeat in hæredem, non tamen effectus fictæ confessionis, & multo magis contra tertium, sed confessio est probatio, vt in toto titulo de confessis. ff. & C. & per Io. Andr. & Abb. & Fel. in rub. de proba. Ergo sequitur, quod debet attendi tempus condemnationis, & non tempus quo testes deposuerunt, ad hoc facit consi. Cald. in consi. 5. de hæresi, quod ad hoc allegat Philp. Franc. in c. cum contumacia, vbi dicit, quod non censetur hæreticus interim, quia nondum est probatum delictum. facit tex. cum glo. & ibi Doctores in c. inter sollicitudines, de purgatione canonica.

Sine probatione talis quæ non censetur.

QVÆSTIO XVI.

AN contra euentem rem ab hæretico post delictum ab eo commissum, si immediate habuit, ab ipso sit procedendum via executiua, vel ordinaria.

Respondetur, quod via ordinaria procedendum est, quia de iure communi nunquam proceditur via executiua, etiam si actor habeat reum per scripturam obligatum. tex. singul. in l. minor 23. annis, cui fidei commissum. ff. de mino. quem commendat Iason in l. fin. de edict. diu. Adria. & Suarez. in l. post rem. ff. de re iudi. & sic requiritur libellus, & processus iudicialis de iure communi: & ad idem est tex. in l. 3. C. de executio. rei iudi. & in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. etsi quandoq; proceditur via executiua, est ratione clausulæ garentigiæ, quæ ponitur in cōtractibus, videlicet, dedit potestatem iudicibus, & c. tenet Suard. in d. l. post rem. vbi tractat ad longum materiam super dictam clausulam garentigiæ. Aliqui tamen sunt casus de iure communi, in quibus proceditur via executiua, quos numerat Ias. in d. l. fin. inter quos non reperitur hic

Via executiua primo nõ est procedendum, sed ordinaria.

hic casus, & sic relinquatur dispositioni juris communis, vt in l. commo-
dissime. ff. de lib. & postu. & in l. si cum dotem. §. 1. ff. soluto matrimonio.
cum vulgaribus, & ponit Iason in d. l. fin. vnum casum quotidianum &
singularem, quòd legatarius, vel fideicommissarius potest agere pro lega-
to, vel fideicommissio via executiua per tex. in §. Illud verbo decreto, &
ibi Angel. in authent. de hæredit. & falci. & dicit vnicum, quia alibi non
reperitur, sed contrarium tenet Suard. in d. l. post rem, fol. 136. vbi respon-
det dicto §. Et non solum non inuenitur de iure communi, quòd contra-
riam rem ab hæretico procedatur via executiua, imo in terminis respo-
ntio contrarium tenere Anchar. singulariter in c. fin. de præscrip. lib. 6.

Q V A E S T I O XVII.

AN hæreticus occultus acquirat fisco, videlicet si aliquis instituit here-
dem hæreticum, vel ei donauit, aut legauit aliquid, antequam sit de-
claratus hæreticus, ignorans illum esse hæreticum, si hæreditas, donatio,
vel legatum veniat ad fiscum, vel ad substitutum, vel coniunctum, aut ad
venientes ab intestato, vt in l. vna. §. 1. & 2. C. de cadu. tollen.

Pro responsione, adducenda sunt fundamenta pro vtraque parte.
& pro parte affirmatiua, scilicet quòd veniat ad fiscum. facit l. 4. titu. 3.
6. part. quæ videtur velle, quòd ad hoc, vt dicatur hæreticus incapax
acquisitionis, requiritur sententia declaratoria, & clarior in l. 4. titu. 16.
part. 7. Ex quibus infertur quòd ante sententiam declaratoriam non dicitur
incapax ad acquirendum.

Sed pro contraria parte, videlicet, quòd hæreticus occultus est ipso iure
incapax bonorum, & per consequens non acquirat fisco, facit tex. in l. si
in metallum ff. de his quæ pro non script. Et in l. secunda. C. de hærc. in-
stitut. vbi probatur quòd id, quòd relinquatur damnato in metallum ha-
betur pro non scripto, & venit ad substitutum, vel ad venientes ab intestato.

Fiscus ex hæ-
reditate hære-
tici occultus
quid speret.

Secundo pro hac parte facit determinatio Io. Fab. in §. legati. insti. de
legat. vbi dicit, quòd non valet legatum factum hæretico, & loquitur in-
distingue, sit occultus, vel non.

Tertio facit tex. in cap. excommunicamus il. 1. de hæret. in §. t're-
dentes, vbi hæreticus est incapax acquisitionis bonorum actiue, & passi-
ue, nulla facta distinctione, an sit ante declarationem, vel post. Et
Ioan. de Anania. ibi in 2. colum. nume. 7. dicit hæc verba, quid faciend-
um de illa hæreditate, quæ defertur istis, qui capere non possunt,
quia sunt intestabiles etiam passiuæ, vtrum vadat ad successorem, vel fi-
scum? vbi determinat, quòd vadit ad alium successorem, quia ista hære-
ditas videtur pro non scripta, quæ non vadit ad fiscum. allegat tex. in d. l.
si in metallum. ff. de his, quæ pro non script. quia ad hoc quòd veniat fi-
scus, est necesse, quòd ille cui auferatur hæreditas, habeat nomen hære-

Incapacium
hæreticas ad
quos spectat.

dicatis. l. Pupinianus, §. meminisse, ff. de inoffi. testa. aliâ cum nihil fundetur in persona non capax, ergo nihil est quod fiscus possit acquirere.

Quarto videtur de hoc casu expressus in l. si in metallum, de iure fisci, ff. qui expresse videtur decidere hanc quæstionem. Nam dicit, quod relicta damnato in metallum ante sententiam, ad fiscum non venit, iuncta glos. ibi. quæ dicit, quod in relicto post sententiam, erat minus dubium, & sic probatur, quod ante sententiam non acquirerebat fisco, & per illam l. cum glos. probatur clare, & videtur tenendum quod hæreticus occultus non acquirit fisco, quia si hoc procedit in damnato in metallum, à fortiori in hæretico, cum grauius sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. & vergentis, quia eò ipso quod quis committit crimen læsæ maiestatis amittit dominium ipso iure, vt tenet Cinus in l. Imporator, ff. de iure fisci. ibi Bart. per l. penul. & si. C. ad legem Iul. majestatis. & est l. 5. titu. 2. par. 7. & idem in hæretico, & à fortiori per text. in d. cap. vergentis. de hære. & in cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. Si ergo ipso iure amittit bona omnia à die commissi criminis, à fortiori efficitur inhabilis ad acquirendum alia bona, quia facilius aliquid retinetur quàm de nouo acquiratur. l. patrè furioso. de his qui sunt sibi, vcl alieni. ff. & l. pluribus, §. & si placeat. ff. de verb. oblig. nec obstant leges, quæ in contrarium posset allegari, quia probant à contrario sensu, quod non habet locum quando reperitur contrarium in iure, vt in cap. à nobis, il 1, de sent. excom. & quod reperitur dispositum contrarium est. text. in dict. l. In metallum, ff. de iure fisci. & in d. l. 5. titu. 2. par. 7. & in dict. l. fin. titu. 17. 6. part.

Inhabilis ad
acquirendum
quando fiat
hæreticus.

l. si quis
l. si quis
l. si quis
l. si quis

Q V A E S T I O N E XVIII.

AN bona in peculium profectitium à parte postmodum in hæresi lapsa data filio, fisco sint applicanda.

Respondetur primo, quod non per text. quem Bart. & Doctores ibi dicunt singularem in l. 3. §. sed vtrum. ff. de inoffi. Bart. & communiter Doctores commendant eum in l. si furit, §. si de vœtigalibus. ff. de damnio infecto: & ibi dicit Io. de Imo. credere non esse alibi illum casum, & hanc conclusionem tenet Bal. in l. qui bo. cedere. pos. dicens esse mirabile, quod si pater est ciuilitè mortuus non succedit fisco in peculio profectitio, sed remanet apud fiscum, vt in dicto §. sed vtrum. Ias. Actioes, instituta: de actio. num. 42. Sali. in d. l. si quis post hac, de bonis damn. Et est communis conclusio.

Peculium pro
fectitium quan
do confisca
tur.

Sed hoc non obstante dicitur, quod in nostro casu prædictum peculium profectitium debet confiscari, quia secundum Ioan. de Imol. & Alexand. in d. §. si de vœtigal. colum. 20. & 21. limitatur nisi pater esset damnatus.

natus de crimine læsæ maiestatis, tunc et confiscatur, vt in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. iunctis his, quæ ibi notantur. & si hoc est verum in crimine læsæ maiest. multo magis in crimine hæresis, vt in c. vergentis. de hære. maxime quod si pater commisit tale delictum ex quo condemnato patre filius efficitur sui iuris, tunc definit esse peculium, vt in l. fia. C. de inoffi. & confiscantur tanquam bona paterna: Casus est singularis in l. 1. §. sed si alio. ver. sed si morte, quando actio de peculio est Annalis. flom. nia hæc tenet Suarez doctor non aspernandus in l. post rem. ff. de re iudi. adde. text. in c. 2. §. filij de hæret. lib. 6. vbi est text: quod per delictum hæretis à patre commissum filius liberatur à patria potestate, quem textum vnicum & singularem laudant ibi Io. And. Dominicus. Anch. & Philip. & sic ex vtroque capite in crimine hæresis confiscatur peculium profectitium, sed in aduentitio non est dubium nisi quod non confiscatur circa proprietatem cum sit filij. Sed est dubium si viuente patre confiscatur vsusfructus. Bart. in d. §. sed veram dicit quod dubitari potest, tamen quod vidit seruari quod confiscantur, Argumento text. in l. si postulauerit. ff. de adul. & in l. Statius. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. Salice. in l. si quis post hac de bonis damna. videtur residere in opinione, quod vsusfructus non confiscentur, sed quod remaneant filio. Bar. supra al. tenet contra per prædicta iura, imo quod viuente patre publicentur, quod bene notandum est, sed in nostro casu in crimine hæresis securior opinio est quod non publicentur vsusfructus, sed quod redeant ad filium, quia ratione patris potestatis acquiritur vsusfructus, vt in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. dum vulgaribus, & per crimen hæresis filius liberatur à patria potestate vt in d. cap. de hære. in 6. ergo filius cessante patria potestate, sicut cessat in nostro casu, habebit vsusfructum, & hoc est quotidianum. Sed vt nihil remaneat in decisum, circa omnia peculios est videndum, an propter delictum filij confiscentur bona castrensia ipsius filij, & ad hoc est tex. in l. si filius. C. de bonis damna: qui determinat, quod confiscatis bonis filij, non confiscantur bona castrensia, & hoc tenet Cynus, Bald. & Salic. in d. l. si filius, vbi dicunt non ob stare quod confiscatis bonis alicuius omnia bona eius confiscantur, sed peculium castrense et filij, ergo debet confiscari, quia respondent, quod verum est, quod bona pertinentia ad delinquentem debent confiscari, quando expectant ad eum iure communi, secus in iis, quæ pertinent ad ipsum de iure speciali, vt est Castrense peculium, quod habet miles de iure speciali, & idem tenet Angel. in dicta l. si filius. Bart. Imo. & Paul. de Castre. in d. l. si finita. §. si de vetergalibus, de damno infecto. sed verior opinio est, quod confiscantur bona Castrensia in crimine hæresis, per ea, quæ dicta sunt supra in peculio profectitio, maxime in hac quaestione.

Vsusfructus non confiscantur.

De bonis non debeat

QVÆSTIO XIX.

AN hæreticus reconciliatus, cui bona sua non fuerunt restituta, sit exemptus ab obligatione creditorum, scilicet quod si fiscus qui successit in eius bonis potest soluere omnia eius debita, & non soluat, possint creditores habere recursum contra personam delinquentem, & eius bona acquisita post reconciliationem.

Respondetur per Paul. Castren. in l. si marito, ff. solut. mati. num. 4. & sic quando bona alicuius transferuntur in tertium ex contractu, non est in voluntate debitoris liberare creditores à sua obligatione, per text. in l. 2. de hæredita. vel actione. vendi. & in l. pacto successorum, C. de pactis, quia si aliquis habet creditores, & vendidit hæreditatem suam, vel omnia bona sua, remanet obligatus ad soluenda debita sua: scus quando sua bona transeunt ex dispositione legali, quia lex bene potest liberare aliquem & transferre suam obligationem in alium, & hoc contingit quando transeunt per confiscationem. allegat text. ad hoc in l. si debitori, ff. de fideiuss. quæ nihil facit ad propositum. Poterat allegare text. qui ad hoc est expressus in l. si debitori, C. de senten. passis. & ibi Angel. & Salic. qui sic intelligunt, & probat expresse text. ibi, dum dicit, eris tamen alieni ex præcedenti tempore liberatur. Sed operæ precium est videre, si post reconciliationem reconciliatus venit ad pinguiorem fortunam, sic creditores quos ante reconciliationem habebat eum poterant convenire, & Angel. singulariter & expresse tenet, quod non, in d. l. si debitori, C. de senten. passis. & est text. & ibi gl. in l. tut. C. eodem. in quantum dicit text. quantum locupletior sit, quod ego intelligo quando bona confiscata sufficientiunt ad soluenda debita delinquentis, quia imputent sibi creditores si non petierunt, & intenterunt suas actiones contra fiscum. Sed si non fuerunt sufficientia in eo quod defuerunt, soluet prædictus delinquens reconciliatus de bonis quæsitis post reconciliationem. text. in l. 1. C. de fideiuss. & quia creditores propter eius delictum non debent amittere sua debita sine culpa sua, & delinquens non debet reportare commodum ex suo dolo, quia dolus alicui patrocinari non debet, ut sunt iura vulgaria.

Dolus alicui
patrocinari
non debet.

QVÆSTIO XX.

AN ex pecunia fiscali quis emens rem suo proprio nomine, acquiratur dominium fisco, vel ipso ementi.

Respondetur, quod prima facie videtur quod emptor sibi acquirat, per text. in l. si ex ea, C. de rei vendica. & in l. 1. si quis alteri, vel sibi, & in l. patruus, C. comu. vtriusq; iudi. & est l. parti, §. lex. 49. tit. 5. quæ iura dicunt, quod

quòd si aliquis ex pecunia aliena emit aliquam rem suo proprio nomine, & est sibi tradita, queritur sibi dominium. Sed prædictis iuribus non obstantibus determinatur contrarium per Franciscum Lucanum in tractatu suo de fisco, ibi, vñdecimus casus, dicens quòd in fisco res succedit loco pretij, sicut in Ecclesia, & in minore, & milite, & quòd potest vindicare prædictam rem in subsidium, & non aliàs. allegat notata in l. si proponis. C. de rei vendica. & nullum aliud verbum dicit. Sed loquendo resolutiue & vere in hoc casu est distinguendum, & hanc distinctionem facit Bald. in d. l. si proponis, quam refert & sequitur alleg. Greg. Lupus in d. l. Parti. quod aut aliquis emit proprio nomine ex pecunia illius, cuius administrabat bona sua, vt est tutor, vel curator, vel prælatus Ecclesiæ, vel qui tenebat administrationem bonorum militis, & in hoc casu competit his rei vindicatio, quia dominium eis fuit acquisitum, & non ementi, & loquendo in milite est idem quod si emerit eius administrator, & est speciale in milite. Et licet in hoc fuerint opinionis contrariæ, quas citat dictus Greg. Lupus. in d. l. parti. indistincte determinat quod à quocunq; ematur queritur dominium militi. Aut loquimur in minore, & Ecclesia, & fisco, & nunc tenuit Bar. in d. l. si proponis, quod non efficitur minoris, & ita de singulis, ex quo inferitur quòd in hoc casu non competit sibi indicatio, nisi in subsidium, quando emptor non esset soluendo. Idem tenuit in l. filiz. ff. de solutio. quia res empta succedit loco pretij, & queritur dominium ipso iure, minori, fisco, & Ecclesiæ, sed Bald. & Salic. in d. l. proponis. de rei vendi. tenent contra, ino quòd non competit sibi vindicatio in subsidium, sed hypothecaria, per l. 3. ff. de rebus comm. Ex quo inferitur quòd fiscus, & sic de singulis supradictis non est dominus. vt in l. Nec pinus. ff. de reg. iur. Et sic concludendum, secundum Lupum ibi, quòd extraneo emente ex pecunia priuilegiati, nec ad subsidium res empta erit minoris, vel fisci, vel Ecclesiæ, sed aget hypothecaria, ad habendam suam pecuniam.

Q V A E S T I O XXI.

AN vendens rem alienam fisco applicatam, faciat talem venditionem iuridicam & legitimam.

Respondetur quòd est casus notabilis in l. bene à Zenone. C. de quadri. præscriptio. nouatus. in l. omnes. cod. tit. quæ dicunt & disponunt, quòd valet talis venditio, sed fiscus tenetur reddere pretium domino. rei, dum tamen ab ipso domino petatur infra quadriennium. Concordat. l. partitæ, sed tit. 5. part. 5. sed post quadriennium non potest petere pretium. Sed prædicta iura habent plures limitationes, quas ponunt doctores. in l. omnes. co. tit. Cursetus ponit nouem limitationes in r. p. r. t. o. r. i. o. , Abb. in verbo.

verbo l. quas non curo recitare, quia ibi possunt videri, solummodo pronunciat ponimus tres principales limitationes. Prima est quod prædicta l. non habet locum in principe non possidente prædictam rem. ita Bar. in l. fin. C. si contra ius vel utilita. Et ibi doctores moderni.

Secunda limitatio est, quando princeps possideret cum mala fide, quia sciret rem esse alienam. Nam hoc casu non haberet locum prædicta alienatio. gl. in l. vna. de venditio. re. fiscal. l. 10. Et in l. de com. rerum alien. & ibi Bar. & Abb. in c. 2. de reb. Eccl. non alien.

Tertia limitatio, quod non habet locum prædicta l. in minore, quia minor potest petere restitutionem in integrum contra fiscum. l. 1. C. si aduersus fiscum, secundum Ang. l. 1. de fide instru.

Q V A E S T I O . XXII.

AN fiscus teneatur dotare filias hæreticorum. Responde quod hanc questionem solus Bald. originaliter determinauit affirmatiue. l. si. C. de dotis promiss. Hanc questionem mouet etiam Io. Lupus in repetitione. c. per vestras. incipiens, Sed pulchrum est videre. & eam examinato sermone, & dicit, quod si pater, tanquam hæreticus condemnatur, & eius filij sint catholici, non priuantur sua legitima. vt l. manichæos. & l. quicumque. C. de hære.

Quæ iura hodie sunt correctæ per c. secundum leges. de hære. in 6. cui standum est, cum sit delictum mere ecclesiasticum. vt in c. vt inquisitionis. de hære. lib. 6. §. prohibemus. notat Abb. cap. 1. de offi. ordi. Sed quamuis publicentur bona & applicentur domino temporali, & contrarium practicatur per tex. in c. secundum leges. potest tamen distinctio interponi quæ est talis. Vel filij sunt nati post delictum à patre commissum, & tunc habet locum dispositio d. cap. secundum leges, in quo casu nec dotari, nec alimentari debent filij. Vel filij concepti, & nati sunt ante commissum crimen, & tunc debent filij alimentari, & filie dotari, quia pater tenebatur ad dotandum filias & alimentandum filios, vt in d. l. si. C. de dotis promiss. & in l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum, & in l. obligamur. ff. de actio. & obli. in cuius confirmationem. facit conf. Calde. sub tit. de heret. num. 3. vbi concludit filios natos ante delictum commissum non incurere in pœnis inhabilitatis, quia sicut filius ante natus ex superueniente dignitate in persona patris non consequitur priuilegium vel honorem ipsius patris, ita nec pœnam, nec onus, vt in l. ex qua pœna. ff. de reg. iuris. pro qua facit etiam. l. 2. C. de liberis, & eorum filijs. ex qua lege Bald. dicit delictum patris nunquam nocere filio, qui ante illius delictum natus est, sed illi soli qui postea nascitur, quia hic solus trahit maculam ex radice patris iam infectam, & hanc opinionem tenet etiam si mancus in suo tract. de hære. cap. 19. licet contrarium teneat Villadiego.

Filij quando hæreditatē patris non accipiunt.

Filius natus ante delictum patris.

in suo tract. de hære. q. 23: & Alfonsus de Castro de iusta. hære. puni. li. 2. fol. 179. securior tamen ac pictati vlciniore est prima opinio, licet in tantum eriminis detestationem tam ante quam post perpetratum à parte delictum filij mendicare deberent.

Q V A E S T I O XXIII.

AN Inquisitorem offendens, possit ab ipso Inquisitore puniri.

Inquisitorē
offendens.

Videtur quod non, quia excederet fines sui mandati, in quo non datur facultas puniendi nisi ea quæ sapiunt hæresim. Secundo quia est delegatus: delegatus autem non punit iniuriam sibi factam, sed Legatus debet eam punire, vt extra de pœnis. cap. dilectus, & ibi plene per Innoc. Sed contrarium dicas, quia in fauorem fidei his non obstantibus ipse Inquisitor potest punire offendentes eum, quia iniuria facta Inquisitori videtur facta toti Ecclesiæ, vt 2. q. 7. c. si quis ab Episcopo. Ad quod facit c. ex parte. de vet. sig. & insuper quia iniuria sibi facta maxime dum est in actu explicandi officium suum, non videtur sibi facta prætextu suæ priuatae personæ, sed in impedimentum officij, vt in cap. 2. de foro compet. & pœna erit arbitraria pro motu Inquisitoris, considerata qualitate personæ, iniuriæ factæ, & scandali. ff. de pœnis, li. quæ est canonizata & c. in. de pœnitent. dist. 2. Et hoc ideo, quia non inuenitur determinata à iure, & sic relinquitur iudicis arbitrio, vt ff. de effractor. l. explicatores, & quod notatur in cap. de causis. de offic. deleg. Calder. in suo directorio. c. 31. & 32.

Q V A E S T I O XXIII.

AN hæreticorum vnus alio grauius sic puniendus.

In qualibet hæreticorum sectæ sunt quidam maiores, sunt & minores, vt glo. in cap. constat. q. 1. & ibi Ioan. de Tur. etc. Maiores dicuntur qui auctores, seu sustentatores sunt eius sectæ: minores vero dicuntur qui quadam simplicitate ducti eos sequebantur. Hi si pertinacia carere inueniti fuerint ad Ecclesiæ reuertentes, ex dispensatione in suis ordinibus (si clerici fuerint) recipi poterunt: maiores vero absque omni respectu debent deponi, talis distinctio sumitur ex cap. qui aliorum. 2. q. 3. vbi sic dicitur.

Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant, vbi gl. Nota quod plus punitur consulens, quam faciens. In decimo etiam libro Ecclesiasticæ historiæ legitur, quod in Alexandrino Concilio statutum est de lapsis, & de hæreticis, vt tantum perfidiæ auctoribus amputatis, reliqui sacerdotes, abiurato prius errore, suæ dignitati restituerentur.

Cōsulēs plus
punitur quā
faciens.

Q V A E S T I O XXV.

AN quis possit esse testis, & accusator.
 Videtur quod non, quia esset testis in repropria, quod iura repro-
 bant, vt ff. de test. l. nullus, & c. de cetero. de test. Sed dicendum q̄ potest,
 & ita seruat generalis consuetudo officij Inquisitionis, & iura contraria
 loquuntur, vbi causa, & res esset propria ipsius testis, ita quod ad ipsum spe-
 ctaret commodum, vel incommodum, quod quidam non est in propo-
 sito, cum hoc crimen sit publicum, & petatur coherceri iniuria illata omni-
 bus in contumeliam creatoris, vt C. de hære. l. Manichæos. Propterea in
 hoc crimine potest fungi persona duorum. C. super. eo. de test. & c. cum
 in tua. de sponsal. & c. ad dissoluendum, & c. videtur, qui accus. poss. Cal-
 der. in suo directorio.

Testis, & ac-
 cusator quis
 potest esse, &
 quare.

Q V A E S T I O XXVI.

AN subscribens se scripturæ per alium factæ, in omnibus & per om-
 nia sibi præiudicat.
 Respondetur quod sic. Et ita sibi præiudicat, ac si totaliter manu pro-
 pria eam scripsisset. Ita notat Bart. & Angel. in l. emptor. §. Lucius, ff. de
 pactis. Per illum textum not. faciunt quæ not. Alex. in l. quam antiquitas.
 C. de testi. Et vide Marfil. in repeti. de probat. nu. 295. vnde si se subscri-
 bens, postea vult dicere se fuisse deceptum, oportet quod probet. Et ita
 dixit Bar. in l. 1. in §. si quis neget. ff. quemadmodum testamenta aperian-
 tur. & Paul. de Castr. in consi. 358. Et per Marfil. in alleg. loco. nu. 296. pa-
 ria enim sunt scribere, & subscribere. l. si ergo. in §. dotis. ff. de oblig. l. i
 ita stipulatur, in §. Grifogonus. ff. de ver. signifi.

Subscribens
 scripturæ alic-
 ius quomodo
 sibi præiu-
 dicat.

Q V A E S T I O XXVII.

AN sit credendum ei, qui protulit hæreses, si dicat se non malo ani-
 mo locutum fuisse, sed vel ex ignorantia, vel lubrico linguæ, vel alio
 respectu non hæretico.
 Respondetur, quod certe in his quæ dependent ab animo, nisi præsum-
 ptiones omnino oppositum conuincant, statur dicto. asserentis cum
 iuramento. glof. in §. aliæ. instit. de actio. quam pro singulari legat Petrus
 de Ancha. in consi. 158. incipi. rationes quæ superius & c. Et Angel. in
 consi. 13. incip. viso testamento & de hoc Marfil. in præct. crimina. §. di-
 ligenter. num. 109. quod intellige verum, nisi aliàs fuerit periurus, quia
 tunc non statitur dicto suo etiam cum iuramento, vt dicit Felin. in cap.
 significasti, quinto de homicidio. Si autem præsumptiones in oppositum
 sunt

Hæreses di-
 cens.

Periuro non
 creditur.

sunt vehementes, ponetur ad torturam, in qua si ipse perseveret, quod non malo animo locutus sit, tunc punietur tanquam de hæresi suspectus leuiter, vel vehementer, considerata qualitate personæ; delicti, & scandali. Si autem præsumptiones omnino conuincant eum malo animo locutum fuisse, quia est vir doctus, & non potest allegare ignorantiam, vel correctus noluit se corrigere, et in publica prædicatione, vel lectura talia dixit: & sic de alijs quæ omnino demonstrant malum animum, tunc non audietur, sed de hæresibus punietur. Et si voluerit eas hæreses abiurare corde contrito, recipiatur: sin autem brachio seculari tradatur, iuxta cap. ad abolendam, de hære. Ecclesia enim non iudicat nisi ea quæ videt, & ex his de his quæ sunt in corde. Omnes enim malefactum malo animo præsumitur factum. cap. r. de præsump. vt supra in ver. Hæreticus.

Præsumptiones conuincentes.

QVÆSTIO XXVIII.

AN per simplicem scientiam quis incidat in pœnam huius criminis hærescos, si non reuelet.

Dic quod sic, vt in Inquis. ver. fin. C. ad leg. Jul. maiest. & ibi Salic. & Barto. & in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam. de parricidijs, quod tamen intelligit secundum aliquos si scientia sit probabilis, secus si non est probabilis, quia tunc non cadit in pœnam si non reuelet, vt per Bald. in cons. 58. l. volum. & in singul. suo 164. incip. Nemo debet. Ang. in trac. malef. num. 10. ver. quod crimen. Sed isti intelligendi sunt quando procederetur per accusationem: non autem si procederetur per simplicem denunciationem, vt communiter fit in crumine hæresis. Poterit igitur puniri sola scientia, siue sit probabilis, siue non, quia qui alium cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui facinorosi definit obuiare. Qui igitur scit aliquem hæreticum esse, nec Inquisitori denunciat, eius fautor censetur, & vt talis potest puniri, vt per Calderinum in suo directorio inquisitionis, cap. 5. ponitur, qui multa etiam ad id adducit. Et maxime puniri debet, quando quis requisitus ab Inquisitore, vt deponat, & non vult deponere verum, sed celat.

Non reuelas.

Ab errore nõ reuocans se errare demonstrat.

QVÆSTIO XXIX.

AN Inquisitor possit sine Episcopo sententiam absolutoriam ferre. Glo. in clemen. multorum, de hære. dicit quod sic, si solus processit, quia sic erat de iure antiquo, & non reperitur mutatum, nisi dum agitur de condemnatione. argumen. in cap. statutum, de elect.

Sententiam absolutoriam ferre quando possit Inquisitor.

de c. lib. 6. facit quod not. in simili distincio. 1. 2. cap. præceptum. 3. q. 6. accusatus, eum glo.

2. Contrarium autem tenet Stephanus, vt refert Ioan. Andr. in additio. qui mouetur per regulam illam, qui potest ligare potest absoluerè. distinc. 21. cap. inferior. & quod ibi not. facit de pœnitent. distinc. 1. cap. verbum. Item quia non minus periculum est in absolutione iniusta, quàm in condemnatione, vt probatur in dicta Clem. multorum. §. verum, quini- mo. videtur maius propter periculum huius peccati. Et respondet, quod non obstat, quod notatur per glo. quia non est verum, nec obstat cap. accusatus, vel aliud quid allegatum per primam opinionem, imo omnia confirmant hanc opinionem, vt patet per notata per Archid. & sic residet Ioan. Andr. Hæc pars certe videtur æquior (inquit Io. de Imol.) licet forte glo. sit verior, per not. in simili per glo. ff. de iudi. l. hæres absens. & l. omnem. & per glo. in cap. primo, ne cler. vel monac. lib. 6. & in cap. licet canon. de decr. lib. 6. vide Carer. in tract. de hære. num. 72. qui tenet, quod potest absoluerè, sed tamen dicit, quod magna est auctoritas Ioan. Andr. in iure canonico, qui oppositum tenet, vide Ioan. de Imol. in d. c. multorum.

* Absoluerè reum an possit Inquisitor sine Episcopo, & hic sine Inquisitore, tenet glo. in clem. 1. q. sic, quam sequitur Paul. de Leaz. & Bonifa. & Præpos. in c. inferior, 21. dist. Ias. in l. qui condemnare, Carer. de hære. num. 72. Ratio diuersitatis est, quia absolutio longe fauorabilior est quàm condemnatio, l. cum quidam, ff. de liber. & posthum. l. præcipimus. C. de appel.

Contrarium vero tenuerunt Io. Andr. & Imol. in dicta clem. 1. & Aret. & Soe. in d. l. qui condemnare. quia correlatiua sunt absolutio, & condemnatio, & correlatiuorum idem est iudicium. L. in. C. de indict. vidui. tollen. l. si. ff. de acceptil. propterea maturior, & integrior erit sententia multorum iudicio comprobata. c. prudentiam, de offic. deleg.

QVÆSTIO XXX.

AN Inquisitor sine Episcopo aliquem duriori carceri tradere possit. Respondetur. Si reus alicubi non est securus, potest Inquisitor

Duriori ad
custodiã non
ad pœnam.

sine Episcopo cum remouere, & duriori carceri tradere, quia tunc ad custodiam illud agit, & non ad pœnam, quod sibi tantum sine Episcopo prohibitum est agere. Paul. in clem. multorum, de hære. Et sic limita textum per argumentum à contrario sensu. Allegatur etiam de pœnitent. c. quamuis, lib. 6. & dist. 82. c. presbyter. 26. q. 1. c. viduas. Vide etiam Io. de Imol. & Card. Zabar. in d. clem. multorum.

QVÆSITIO XXXI.

AN si Inquisitor torquet reum sine Episcopo, & confiteatur, talis confessio valeat.

Respondetur. Stephanus in clem. Multorum. de hære. tenet, quod talis confessio absoluit non valet, quia non est facta coram suo Iudice. cap.

At si clericus. de iudi. Si tamen perseverat in tali confessione post tormenta, valet. Alleg. ff. de iusto. reo. l. si confessus. & ff. de minoribus. l. auxiliu.

§. sed nec ad leges. ad hoc quia tunc cessat metus tormentorum. Pro hoc facit, quia confessio facta extra iudicium præiudicat. alleg. c. quam sit. de exccl. prælat. Facit quod not. per Innoc. in c. per Inquisitionem. de elec.

Cum hoc dictum facit. l. pen. & quod ibi notatur. ff. de quæstioni. Vide igitur Io. de Imo. in d. c. multorum. in clem. de hæreticis.

Confessio extra iudicium, vel coram Iudice incompetente, quæ præiudicat.

QVÆSTIO XXXII.

AN petens veniam ab Inquisitore apud quem denunciatus est de heresi, delictum fateri videatur.

Quod sic, apparet, quia ubi non est delictum, petitio veniæ non cadit. Priuatio enim habitus præsupponit. l. decem. ff. de verbo. obliga. Quod non apparet per glos. singul. in c. exhibita. de homici. quam sequitur Roman. in l. 1. §. Nunciato. ff. de oper. noui nuncia. veniam enim petendo censetur illam petere ad placandum Principis iram contra se, ex mala maleuolorum informatione causatam. Nos autem in hac re dicimus secundum Doctores distinguendum in d. capit. exhibita. Primo casu petens veniam, delictum fateri videtur, vt dicunt Hostien. Anto. de Butrio. Ioan. de Anan. Cardin. & Abb. in d. cap. exhibita. Secundo casu, non videtur fateri delictum, & hoc voluit Capol. in consil. 21. colum. 4. vers. sed plus dico. Et sequitur Marc. Ant. Blanch. in suo tract. de Indic. numer. 308.

Innocens veniam quæ debeat petere.

Ad euitandum autem quod petitio veniæ etiam in Iudicio non facit delicti confessionem bonam, erit quod quis dicat. Non puto medixisse vel fecisse tale quid, sed si in aliquo erraui, veniam peto. Ita voluit Abb. in d. cap. exhibita. in finalibus verbis. Et ibidem Petrus de Anch. in quinto notat. Et manifestatur hoc in exemplo. Nam licet quis petendo absolutionem ab excommunicatione, videatur fateri delictum, scilicet esse excommunicatum, cum absolutio vinculum præsupponat. c. Ad dissoluedum. de spons. impub. tamen si quis etiam in iudicio absolutionem petat ab excommunicatione ad cautelam, non ex hoc se excommunicatum fateatur, vt dixit Io. And. in d. c. exhibita. col. vlt. vers. in glo. penul. alleg. tex. in c. venerabili. de seut. excommunicationis.

Absolutio ab excommunicatione petens.

QVAESTIO 2 XXXIII.

AN vnus testis solus si sit omni exceptione maior, faciat indicium ad torturam in hoc crimine.

Videtur quod sic per Albe. in l. in quaestionibus. ff. ad l. Iul. maieft. per tex. in fi. Petr. & Cyn. in l. si quis. Cad. l. Iul. maieft. & not. Bal. in l. milites. C. de quaest. Quod non autem, videtur per tex. in d. l. si quis. Ibi. si alijs manifestis indicijs suam accusationem, Nos distinguendum putamus, qd aut vnus testis deponit de veritate facti, & eo casu indicium ad torturam facit regulariter. Cyn. in l. fin. C. de quaest. not. in d. l. si quis. Cad. l. Iul. maie. & in l. maritus. ff. de quaest. Aut vnus testis deponit non de facti veritate, sed de indicio, & tunc quia ad probandum indicium duo testes ad minus requiruntur. glos. sing. & ibi doct. in l. fin. C. fami. ercisc. dictum vnus non facit indicium ad tort. vide in ver. Testis.

Singularium
testium mul-
titudine quid
faciat.

Nota tamen vnum memoria dignum, quod licet indicium duobus testibus debeat probari, vt sit sufficiens ad torturam, attamen vbi plura essent indicia, & probarentur testibus singularibus ex illis plures resultarent praesumptiones, quae ad torturam sufficerent, vt voluit Fulgosi. in d. l. si. C. fam. ercisc. quem sequitur Soci. in consi. 54. in 3. vol. hae Brun. de indicijs & tortu. Et maxime in crimine laesae maieftatis, & haereticis, in quo testium singularitas non obstat, maxime quando contra aliquem inquiritur in genere. Foler. in pract. cri. in 2. 2. partis. nu. 4.

per betes

3noialola

CASVS IN SANCTISSIMAE
INQUISITIONIS ROMANAE,
AC VNIVERSALIS ECCLE-
SIÆ OFFICIO DIECISI.

QUO à nobis assumptus labor non iuribus modo, ac Doctorum opinionibus pingueret, verum etiam varijs in iudicio optime digestis causis, ceu exemplaribus quodammodo fulgere videretur, casus qui dum ibidem Inquisitorem ageremus, Placentia discussi fuerunt, ei adde-re putabamus. Verum inde tracti ad Urbem, ac in san-cto Officio locati, operæ precium duximus Romanas primum, mox Placentinas, & non omnes quidem, sed eas tantum subnectere decisiones, quæ insigni aliqua no-tatione nobis digna viderentur. Exemplus namque, & similitudinibus, magis quàm disputationibus, seu alle-gationibus moueri videtur gliscens mortaliū appetitus.

CASVS I.

ROCIVS cuiusdam approbatæ religionis professus, quia Diuina profa in quodam, quem cum suis comprofessoribus fecerat, nis iurifices. turpi, ac scandaloso ludo, Hymnum, iam lucis orto sidere immiscuisset, nonnullaque impudica verba, & actus in-honestos addidisset, decisum fuit quod fustigatus in pa-latio sancti Officij, omnibus actibus legitimis, ac voce actiua, & passiuâ per decennium priuaretur, ac per triennium omni sexta feria ieiunio affligeretur.

CASVS II.

Achilles Militius Opilize dominus apud sanctum Officium delatus, quod processum contra quendam de hæretica præuitate coram se fabricatum, ne ex hoc reus aliquid pateretur, comburi fecerit, matrisque ac consanguineorum, atque etiam patris cuiusdam spiritualis spretis monitionibus, reum ipsum, quem tamen optime nouerat diebus ab Ecclesia prohibitis carnes comedisse, in domo propria recepisse, insuper cuidam pro hæresi in carceribus sancti Officij detento & fauisse, & cibaria ministrari fecisse. Adde, quod non solum cum quodam de hæresi suspecto conuersatus fuit, sed etiam nonnullos de fide dubios recepit. Patri etiam Geneuz inter hæreticos moranti, & misit literas, & ab ipso receptas, ne ab aliquo sibi auferrentur, igni combussit, in festiuis diebus sibi subditos laborare fecerit, Ecclesias seu capellas quasdam destruxerit, sacerdotes in carcerari fecerit, insuper & contra Episcopos, Cardinales, ac Papam ipsum nonnulla uerba scandalosa protulerit.

Vitis, consideratis, ac optime discussis non tantum rerum prædictarum delationibus, & testium accurate examinatorum dictis, sed etiam eius responsionibus, confessionibus, & excusationibus æqua lance libratis: vitis etiam testium pro eo examinatorum dictis, decretum fuit prædictum Achillem propter fautoriz, & receptionis suspicionem quarta manu canonicè debere purgari.

Ob fautoriz
suspicionem
purgatus.

CASVS III.

Nixius Gelius, quod de nonnullis fidem & religionem concernentibus oblocutus fuisset, captus, & carceri mancipatus, cum examinatus in negatiua persisteret, ad rigorosius examen deuentum est, ubi interrogatus, falsus est infrascriptas hæreses, videlicet

Impium esse obstinatos hæreticos debere comburi.

Scholasticam Theologiam malam esse, religionesque ob eam cito defeuras, excommunicationibus Tridentini Concilij esse nullas, malumque uti excommunicationibus contra legètes hæreticorum libros, atque Eras mum hæreses dixisse negauit, & quia etiam Papam esse Antichristum asseruerat, & hæreticorum libros aliquot legerat, facta abiuratione publica per quinquenium ad triremes damnatus, insus est quotidie dicere quinque orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam.

Eadem pena abiurata primo apostasia punitus fuit Dexion Falus, qui sponte comparens, se amore cuiusdam hebrææ Christum negasse, & circumcisionem passum dixit primum, mox non eius mulieris libidine, sed pecuniarum auaritate facinus perpetrasse asseruit.

A postata i
hæc.

CASVS III.

AMfibijs Cecilijs fugitiuus, ad partes hæreticorum etiam declinauit. Trepiditate laborans. Hic citatus comparuit, sed examinatus veritatē paleare cum studuisset, illam denique falsus (quindecim siquidem lutheranz sectæ articulos tenuerat) quia aut nullā, aut modicā perpetrati criminis contritionē visus est ostēdere, abiuratis primū hæresibus, trirēmi perpetuo addictus fuit.

CASVS V.

BLadus Vrbius ad sanctum Officiū delatus, quod nonnullas hæreses protulisset, tenuisset, & credidisset, videlicet Imperatorem de iure ciuili Papæ superiorem esse, Sanctorum imagines non esse venerandas, Luminaria ante Domini præsepe, & Sanctorū imagines non esse accendenda, Officiū diuæ Virginis ob gratiarum impetrationes aliquas non esse dicendum. Magis quæ à vicijs, quàm à carnibus esse ieiunandum, & si abstinendū esset à carnibus, id festiuis magis, quàm cæteris diebus faciendū.

Hic citatus coram Inquisitore comparuit, ac de se præsentando sub pœna ducentorum aureorum fidem dedit. Secundo citatus cum fugam fecisset, ad pœnæ executionem est deuentum. Iterum atque iterum citatus cū fuisset, nec comparuisset, propter contumaciā eius statua cōbusta est.

Tandem captus, & examinatus, multas post tergiversationes falsus esse se cum Perusij studeret legibus, dixisse Imperatorem totius orbis dominum secundum leges, in temporalibus tamē omnibus etiam Papæ posse imperare: Et ieiunia non in vigilijs tantum, sed etiam in festiuis diebus esse facienda: Officiū quæ Beatæ Virginis causa alicuius gratiæ impetrandæ non esse dicendum, sed id propter missas, quas laicus quidam ad eundem finem dicebat, se asseruisse dixit. Hic tanquam hæreticus penitens ad abiurationem admissus, post perpetuum carcerem septem annis iussus est hoc modo penitere, videlicet. Vt qualibet sexta feria ieiunet, Sabbato officium diuæ Virginis, in die verò Dominico ante missam septem penitentiales psalmos suis cum orationibus, & letanijs dicat.

CASVS VI.

GAius Atrabatijs ex parentibus hæreticis ortus, atque à tribus diuersarū sectarū principalibus ministris oēs eorū hæreses edoctus, in manibus sancti Officij incidit, examinatus quæ falsus est supradictarum sectarum hæreses ab incunabulis se tenuisse, & tenere, instructus tamen cum se penitere ostenderet, abiuratis hæresibus, post carcerem perpetuū p decēniū iussus est hoc modo penitere, videlicet, Vt quater in anno sta-

Ex hæreticis parentibus ortus.

tutis diebus facta sacerdoti idoneo suorum delictorum confessione sacramentali Eucharistiam deuote sumeret: In qualibet die Dominica septem penitentiales psalmos cum letanijs, & orationibus, & coronam Beate Virginis, & in sexta feria officium mortuorum diceret.

C A S V S VII.

RAinutius Melisus indiciatus ex carceribus secularium in carceres sancti Officij translatus cum fuisset, examinatus se in hæreses nonnullas alias incidisse, easque abiurasse falsus est.

Diminutus.

In vehementem suspitionem reuocatus.

Et quia tam ex præuijs indicijs, quam ex ipsius confessione inuentum est ipsum reum imperfecte circa iudicalem confessionem se gessisse, quorundamque complicum nomina suppressisse, & postquam abiurasset cum prædictis complicitibus conuersatum fuisse, imo cum aliquibus eorum comedisset. Hic pro dictorum errorum peragenda penitentia in monasterium condemnatus fuit primum. Mox pro ulteriori veritate habenda ad sanctum Officium reuocatus, & examinatus, cum varius fuisset inuentus, quæstionibus suppositis fuit. Ibi præter in præhabitis examinibus nominatos alium hæreticum, & complicem ante suam abiurationem cognouisse, sed ex eo quod eius consanguineus esset, illum non nominasse, dixit. Ex misericordia (leuioris enim armaturæ miles erat) à censuris absolutus, immurationis sententiam subiuit, cum additione septem psalmorum quotidie, ieiunij in sexta feria, in qua & coronam diuæ Virginis dicere, quaterque in anno statutis diebus post factam suorum peccatorum confessionem sacramentali Communionem iussus est.

C A S V S VIII.

Fide conuersus.

BLasius religiosus, & prædicator, apud suos superiores delatus, quod hæreses prædicasset, examinatus, tantum quæ operire non potuit confessus, tanquam leuiter de hæresi suspectus tantum, abiurauit. Annos post decem & octo, dum in vrbe prædicaret, à quodam cui alias communionem sub vtraque specie suadere conatus fuerat, ad sanctum Officium delatus cum fuisset, vocatus & charitatiue monitus, ac de facinore interrogatus, semel & iterum in negatiua persistit, ad se tandem reuersus, se infra scriptis hæresibus per triennium perseuerasse confessus est.

Quod sine bonorum operum concursu iustificationem nostram perfecte consequi possumus.

Quod opera etiam iustificati hominis nullus sint meriti.

Quod confessio sacramentalis non sit de iure diuino.

Quod communio sub altera specie tantum, non possit dari fidelibus.

Quod post mortem nullum sit purgatorium.

Quod

Quod Papa non sit caput Ecclesie, cum suis corolarijs, & nonnullis alijs Sanctorum venerationem, vota fidelium, & liberum arbitrium tangentibus.

Hic publice abiuratis hæresibus in carcerem perpetuum trusus, in quolibet feria sexta in pane & aqua ieiunare, & septem psalmos penitentiales cum lætanijs, & sequentibus orationibus dicere, semel in mense sua peccata confiteri, & sacram Communionem suscipere, ac quotidie missam audire, & Beatæ Virginis coronam dicere, iussus est.

C A S V S IX.

A Matus, & Lucius Apostolicæ custodiæ milites, quod pro hæresibus Infidelis cu-
Rodiz. incarcerationis literas misissent, & ab eisdem acceptas ad ipsorum reorum amicos reportassent, capti, & examinati, alter etiam in alterius facie, crimen confessus, per septennium: alter quia contra & socij & rei, cuius literas portauerat, dictum in negatiua perstitit, ad triremes summi Pontificis iussu in perpetuum damnatus est.

C A S V S X.

I ANUS Galius, quia ex eo quod cum pluribus hæreticis iamdiu conuersatus fuisset, quam plures complices habere putaretur, delatus ad sanctum Officium vocatus, & examinatus, nonnullas hæreses confessus, de illis à magistro sacri palatii sub Iulio Tertio citra omnem abiurationem absolutum se fuisse dixit. verum quia post assertam absolutionem dictam conuersationem iterauit, ad priuatam abiurationem admissus, ultra carcerem perpetuum iussus est singulis dominicis diebus per septennium septem psalmos penitentiales cum lætanijs, & sequentibus orationibus, & officium mortuorum in Sabbato dicere, & per triennium in sexta feria ieiunare.

Semire lapsus.

C A S V S XI.

J ACOB Latinus de hæresi suspectus per Inquisitorem vocatus, & examinatus, non omnes quas tenuerat hæreses confessus est, Romam deinde missus cum parum de erroribus se penitere ostenderet, diligentius examinatus, & omnes Lutheri hæreses quinque & viginti annis se tenuisse, & eas in domo propria filij, & nepotes dotuisse, ac ibi libros hæreses continentes eidem filio, & nepotibus legisse confessus est.

Hic abiuratis publice omnibus hæresibus, ac eius in qua hæreses dotuerat domo euerfa, & sine spe reedificationis penitus demolita, ibi de columna cum eius faciporis descripta memoria. Domo euer
sa.

Ec 3 perpe-

perpetuæ immutationis sententiam septuagenarius accepit, & pro salutari penitentiâ iussus est septem penitentialis psalmos, cum Ieremijs, & sequentibus orationibus quotidie dicere, in sextis ferijs ieiunare, & quater in anno præmissa suorum peccatorum confessione, sacrosissimam Eucharistiam suscipere.

C A S U S XII.

Gregorius Perinus ad sanctum Officium delatus, & examinatus, quindecim hæreses se tenuisse, ac libros hæreticos legisse respondit. hæresum principales erant.

Quod post mortem nullum daretur Purgatorium.

Quod in sacramento altaris non esset realiter corpus Christi, ibique nulla fieret transubstantiatio.

Quod in sepulchro existenti corpori Christi nulla affuit diuinitas.

His & omnibus alijs abiuratis hæresibus ad triremem per triennium damnatus fuit, hoc addito, quod à triremi liberatus, præmissa peccatorum suorum confessione quater in anno statutis diebus sacram susciperet Communionem.

Hic à triremis obligatione ex gratia absolutus, infra biennium ad sanctum Officium iterum delatus, captus ad urbem ducitur, ubi examinatus sæpius ac sæpius cum fuisset, in abiuratas hæreses nunquam se incidisse respondit. Verum in carceribus per multos menses iam detentus, dum de eius expeditione cogitaretur, quædam hæresim sapientia coram socijs (tres in eodem carcere seruabantur) protulit, quæ dum vni ex ipsis socijs imponere nititur, per eosdem ipsius malitia aperitur. De his cum pluries etiam in rigoroso examine interrogatus omnia negasset, tandem nemine cogente infra scriptas hæreses et post abiurationem se tenuisse confessus est.

Quod carnes in diebus ab Ecclesia prohibitis comedere liceret.

Quod post mortem Purgatorium nullum daretur.

Quod confessio peccatorum sacerdoti non esset faciendâ.

Quod Papa Antichristus esset.

Sacerdos vir
duarum vxor
um.

Hic brachio seculari traditus, dū in Prætoris carcere seruaretur, quod nunquam fateri voluerat, se duarum religionum apostatam, sacerdotem, & duarum simul viuentium vxorum esse virum dixit, ideoque suspensus primum, mox igni traditus fuit.

C A S U S XIII.

Plurius Licius à nonnullis complicibus apud sanctum Officium nominatus fuit, qui vocatus ab Inquisitore, carceratus, & examinatus cum fuisset, aliquas hæreses se tenuisse confessus, aliquos etiam complices, nõ tamen

tamen sine aliqua tergiversatione, reuelavit. Ad urbem deinde missus, ^{imperfecte} cum semel & iterum interrogatus minus recte responderet, cum de eius ^{confessus.} imperfecta confessione constaret, & propter hoc ad rigorosum examen cum ventum fuisset, omnes penè Caluini hæreses se tenuisse, & credidisse dixit. Hic perpetuæ immurationis pœna punitus, ad pro se inurum erigendum mille aureos exsoluere iustus est, atque pro salutari pœnitentia septem psalmos pœnitentiales quotidie, & coronam Beatæ Virginis in sexta feria, cum ieiunio dicendos accepit, quater in anno statutis diebus præiua confessione sacram Communionem accipere iustus est.

CASVS XIII.

Gironus Fauius sacerdos de hæresi suspectus, per Inquisitorem incarceratus, & examinatus, post nonnullas negationes, & tergiversationes quamplures hæreses factus, aliquos etiã complices reuelavit. Ad urbem deinde missus, multo plures, quàm in patria factus fuerat & hæreses, & complices aperuit, omnes namque Caluini hæreses se credidisse dixit.

Hic in vrbe, & in patria solemniter ab inraitis hæresibus, perpetuæ immurationis sententiam accepit, proque salutari pœnitentia iustus est quotidie septem psalmos pœnitentiales, cum suis orationibus, & lætarijs, & in sexta feria coronam diuæ Virginis dicere quaterque in anno certis diebus præmissa confessione sacram accipere Communionem.

CASVS XV.

Vlrianus Mariatus religiosus, sacerdos, & Theologus, nonnullas hæreses Venetijs eum abiurasset, ad quinquennium ubi relegatus fuerat, abiit in Pologiam. Ibi sui ordinis eius prouinciæ superiorem hæreticū cum inuenisset, ab eo iterum infectus, in Germaniam suæ professionis spreto habitu, ad hæreticos transfugit, ibique eorum prædicationes audiens, ac secundum ipsorum ritum viuendo, per decem & octo menses contineat. In Pologiam deinde reuerus, eiusdem suæ professionis à se ipso habitum reassumpto, nuncio apostolico eius regni adhæsit, à quo etiã quandam extortit potius quàm impetrauit absolutionem. Nam in quâdam nuncio præcæsit supplicatione, quod inique, & contra iura Venetijs contra eum fuerit processum, continebatur, insuper, & eo tempore quo cum hæreticis conuersatus fuit se eis non credidisse, sed tantum ut Hebraicæ, ac Græcæ linguæ studio vacaret, apud illos morari traxisse dixit. Ad urbem etiã profectus, à summo Pontifice supet delictis & benedictionem verbalem tamen, tantum (& quinque) ac viginti aureos pro vaticis obtinuit.

Nunquam in
eodem statu
permanet ma-
licia.

In patriam reuersus cum ab Episcopo vexaretur, quo à nuncio aposto-
lico obtentam absolutionem coloraret, ac se catholicum mentiretur,
Romam iterum profectus, cum sancto Officio, ad quem accedere velle
gloriabatur, se præsentare differret, ab eiusdem sancti Officii ministris
(delatus.n.erat, quòd libros prohibitos teneret) captus & incarceratus
fuit. Et cum sæpius, ac sæpius super longa, quam cum hæreticis habuerat
conuersatione, comedendo videlicet cum eis, illorumque prædicationes
audiendo, quando apud ipsos morabatur, interrogatus fuisset, nunquam
eis credidisse respondit. Tandem ad rigorosum examen cum deuen-
tum fuisset, confessus est, sed frustratim, quòd ad sui superis exhorta-
tionem priusquam ex Craçouia discederet, ad hæreticos declinaturus,
omnes Caluini hæreses tenuit, ac credidit, atque in eis per plures an-
nos perseuerauit.

Hic brachio sæculari traditus, capite punitus primum, mox igni tradi-
tus fuit, catholicum tamen in fine se ostendit.

C A S V S XVI.

Cephalius Saracensius clericus beneficiatus, & in ecclesiastica digni-
tate constitutus, quòd cum de hæresi suspectus primum, mox cum hæ-
reticis ipsis in diuersis Italix partibus conuersatus fuisset, ad sanctum Of-
ficium delatus fuit. Hic ad urbem vocatus, atque de sibi obiectis exami-
natus, fictis, ac simulatis excusationibus veritatem operiendo, omnia ne-
gavit, sicque à summo Pontifice de ei oppositis satis benigne reprehensus
absolutus abiuit.

Contumax.

Cõtempor.

In Gallias deinde profectus cum hæreticis (licet cautiùs, secretiusque
quam prius fecerat) conuersationem habuit, libròsque hæreses continen-
tes legit, ac tenuit, literas insuper ab Italorum hæreticorum Genè-
morantium ministro ipsum illo irsuadente accepit, ac legit. De his ad
sanctum Officium delatus, & citatus comparere cum neglexisset, ex-
communicatus primum, mox cum per annum excommunicationem
spreuisset, tanquam contumax, & hæreticus declaratus curiæ seculari re-
lictus fuit. infra quòd tempus etiam Caluini institutionem. legere præ-
sumpsit, atque cum de fide suspectus imò hæreticis ipsis conuersando, &
conuescendo, eis consilium, auxilium, & fauorem præbuit, nonnullis-
que eorum Genènam se profecturum promisit. Insuper, quos Theolo-
gos appellabat, multos laudauit hæreticos, veritatemque catholicam
superstitiosam nominauit. His & alijs perpetratis, cum omnes sacri Of-
ficij scripturas in Pontificis morte igne consumptas optime nouisset,
quo si non iustum, saltem conuersum, ac ad gremium Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ reuersum se ostenderet, fauore máximo sultus ad nouiter crea-
tum Pontificem accessit, à quo etiam absolutionis diploma fraudulen-

ter obtinuit. Nec post hæc de hæresi suspectorum amicitiam, & conuersationem tam in vrbe, quam alibi dimisit, imò hæretico cuidam sacramentario pecunias dedit, aliumque apud hæreticos se aliturum promisit, & quod granius est, Martini Lutheri, & Petri martyris libros, ac alias suspectas scripturas legit, duobusque ad Caluinum inclinatis, vt Lutherum magis, quam Caluinum ipsum profiterentur, suasisit. Tandem, cum horum haud mediocris suspicio Pij Quinti Pont. Max. animus pulsasset, captus, dum ad Urbem duceretur, vt quos Florentiæ seruabantur libri in puteum mergerentur, certis scripsit personis. Examinatus igitur multas post excusationes, & tergiuersiones, partim ex scriptis, partim ex eius responcionibus inuentum fuit ultra supra dicta, illum omnes, & singulas Lutheri hæreses tenuisse, & credidisse.

Reciduum iteratum.

Deinde iterum examinatus se in præmissis examinibus nimium grauasse, tantumque iustificationis articulum firmiter, ceteras vero hæreses leuiter credidisse, casque (ne fictè conuersus putaretur) se factum fuisse dixit. Adde quod per corruptos à se ministros, ante defensiones sibi alsigandas ad causam pertinentes literas quibusdam extra carceres misit. Imo cuiusdam alias sui complicitam defuncti, quem nominare fuerat coactus, hæresibus scripsit, vt quas in eiusdem defuncti serinio inueniri possent, vel comburerent, vel saltem occultarent literas. Et cuidam quem capi à sancto Officio putabat, ne quendam ei notum hæreticum, si examinaretur, nominaret, scripsit.

Ad defensiones tandem admissus se nunquam tenuisse hæreses, differentiamque inter cuiusdam hæretici opiniones, & determinationem Concilij Tridentini non cognouisse dixit, addiditque, quòd quandoque librum hæreticum legendo facile alicui hæreticæ opinioni consensisse potuit. Prorogatis iterum atque iterum illi defensionum futurum terminis, ad Illustrissimos, & Reuerendissimos Iudices cedulam misit, in qua circa veritatem dicendam se fuisse deceptum continebatur, dicebaturque se enim suis corolarijs articulum iustificationis tenuisse, lutheranas hæreses partim tenuisse, partim non, & quoniam hæc sua vltima confessio licita, & simulta visa est, tanquam hæreticus incorrigibilis, & impœnitens, atque fictè conuersus, dignus est visus tradi brachio seculari, sicque capite punitus primum, mox igni traditus fuit.

Exordium T
ad librum
10. 10. 10

C. A. S. V. S. D. N. XVII.

Codilius Cretensis Christo domino abnegato, Turcarum more circumcidi cum se permisisset, Maumeti sectam in omnibus fere fuit professus. At tamen post aliquot annos ad se reuersus coram sancto Officio & sponte comparuit, & de perpetratis humiliter veniam petijt. Hic apostasia abhorrata, iussus est modo infra scripto penitere. Per decennium

Apostata.
sponte.

10. 10. 10

vide-

videlicet singulis diebus ante Crucifixi imaginem decies orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam dicere, & in die veneris sancti nudatas scapulis suas quinquaginta ictibus flagello percutere, ac per annum in sexta feria in solo pane & aqua ieiunare, quaterque in anno in quatuor ex solemnioribus Ecclesie festiuitatibus præmissa suorum peccatorum sacramentali confessione sacratissimam Eucharistiam sumere.

C A S V S XVIII.

Apostata captus.

Ardelion Cyprius, cum Christi fide abnegata circuncisionem voluntarie passus fuisset, cum Turcis eorum more viuendo, Christianosque infestando, eorum etiam bona diripiendo, per multos annos permansit, tandem per Christianos captus, ac sancto officio presentatus, citra omnem tergiversationem examinatus culpas suas confessus, de omnibus veniam petiit. Qui apostasia publice abiurata infrascriptam pœnitentiam perhibere coactus fuit, scilicet per triennium in triremi pro remigante deseruire, & pro salutari pœnitentia quater in anno idoneo sacerdoti peccata sua confiteri, statutisque diebus sacram Eucharistiam sumere, & quotidie toto tempore vitæ suæ decies orationem Dominicam, & salutationem Angelicam dicere.

C A S V S XIX.

Turca baptizatus, sed hæreticus.

Mvstafa Turca ad fidem catholicam conuersus, baptizatus, ac Ioan. Baptista vocatus fuit. Verum ad sanctum Officium delatus, cum examinatus fuisset, quas post abiurauit nonnullas circa Eucharistiam, virginitatem Beatæ Virginis, ac baptismum hæreses confessus est. Hic ad triremes per quinquennium, & ultra Iudicium arbitrio damnatus, pro salutari pœnitentia quinque in die Pater noster, & totidem Auenaria dicere, & libertate postmodum donatus quater in anno certis festiuitatibus sacratissimam sumere Eucharistiam iussus est.

C A S V S XX.

Apostata.

Alfonsus Cardineus apud sanctum Officium delatus, quod à fide catholica apostatasset captus, & examinatus, se per aliquos dies cum hæbreo quodam hæbraicam vitam duxisset, ac crocei coloris hæreticum portare, & quo facilius (vt asseruit) ab eo peccatis et torquetur, cathes etiam in die veneris se comedisse confessus est. Hic apostasia iurata per triennium ad triremes pro remigante damnatus, pro salutari pœnitentia quotidie decies Pater noster, & toties Auenaria dicere iussus est.

ni multa scilicet haereticorum in iudicio non habuerit, et in iudicio non habuerit, et in iudicio non habuerit.

C A S V S XXII.

CArius Borrus ob haeresis suspicionem captus per ministros Inquisitoris, & examinatus, cum nonnullas haereses confessus fuisset, ad communem, & publicam omnium haeresium admissus est abiurationem. Verum post aliquot annos ad sanctum Officium iterum delatus cum fuisset, quod libros videlicet prohibita lectionis tenuisset, ac legisset, codicemque scripsisset, in quo mulierem ex sacris literis viro digniorem probari posse asseruerat, quodque multa scandalosa, ac temeraria, imo & haeretica tenuerit, scripserit, ac docuerit, de his interrogatus, aliqua vera, aliqua falsa sibi opposita cum respondisset, falsaque optimo diluisset, quia tamen in multis reus fuit inuentus, infrascriptae poenitentiae onus obire iussus est.

Secundo inspectus, & iudicatus.

Quod singulo mense sacerdoti peccata sua confiteretur, ac quater saltem in anno certis solemnitatibus sacram recipere communionem: ut quarta, & sexta feria ieiunaret, & in die Dominica non tantum missam, sed & vesperas audiret, ut die Lunae totum Officium mortuorum, & die Sabbati coronam diuae Virginis diceret. additum fuit ne lectionem publicam legeret, literasque alicui nec mitteret, nec reciperet.

C A S V S XXIII.

Francinus Negliticus, qui in manibus Inquisitoris, quas tenuerat, & crediderat haereses abiuravit, secundo delatus quod ante sibi assignatum terminum, quod sibi pro carcere assignatum fuerat, claustrum exiisset, captus, inuentus est libros prohibita lectionis secum habere, de quibus cum ab amicis iam reprehensus fuisset, contumaciter est visus lutheranorum sectam defendere, tandem confessus cum fuisset se omnes Caluini haereses tenuisse, credidisse, Geneuamque seisse, ibique in haereticorum perfidiam iurasse, brachio seculari traditus fuit.

C A S V S XXIII.

Morianus Siftius postquam & quas tenebat, & omnes in communi haereses abiuravit, ad sanctum Officium, quod minus plene confessus fuisset (quasdam videlicet qualitates relinquendo) & quod sibi impositam poenitentiam non perfecisset delatus, & examinatus, cum de perpetratis excusationem licet non plene sufficientem adduxisset, iussus est, quia habitellum publice reliquit, iam de se factam abiurationem coram clero, & populo reiterare, habitellumque reassumere.

Carcere sibi assignatum exiens.

re, quem si per negligentiam reliquisse inuentus fuerit, ad decennium in triremi pro remigante se seruianturum; si autem per contemptum, curiæ seculari tradendum cognosceret, carceri autem interim mancipatus per quinquennium in die pasche quinquaginta ad minus flagelli iectibus ante altare maioris Ecclesiæ nudum sibi dorsum percutiet, quaterque in anno in præfixis, ac taxatis, sibi que assignatis solemnitatibus præmissa sacramentali confessione sacratissimam recipiet Communionem.

C A S V S . XXIII.

VXORE con qua & matrimonium consumauerat, & per nonnullos annos cohabitauerat, relicta; Venerius Scirpius, vnam ex approbatis religionibus ingressus, atque in illa profectus, omnes sacros ordines & suscepit, & in eis missam etiam celebrando se exercuit. Adde quod etiam populo non sine scandalo pluries prædicauit. Auctoritate deinde propria alteram ingressus religionem, tam celebrando, quam populis prædicando in ea per plures annos perdurauit. Spreto tandem religionis habitu, ad vxorem reuertitur, qua mortua alteram ducens, ex ea multos filios procreauit. Hic ad sanctum Officium delatus, cum examinatus fuisset, plures & Caluini, & Lutheri hæreses per multos annos se tenuisse confessus est. Ad Apostolicam sedem causa cum fuisset delata, atque per iuris peritos optime digesta, decusum fuit dictum Venerium iudicio dominorum Iudicum, coram quibus causa fuerat agitata, posse tradi curiæ seculari debita animaduersione puniendum.

C A S V S . XXV.

Remucius religiosus, sacerdos, & prædicator, de quibusdam hæreticis locutionibus, atque de quodam hæresibus consperso libro cuidam ab eo transmissio delatus, cum fuisset captus, atque ad Urbem transfusus, post nonnullas tergiuersiones confessus est se quasdam quas Venetijs prædicauerat hæreses, ibidem in manibus Inquisitoris alias formaliter abiurasse, sed de præfatis locutionibus, & libro prædicto mentionem nullam fecisse. De causa interrogatus, de ea re ab Inquisitore se interrogatum haud fuisse, respondit. Hic quia crimen in adolescentia perpetratum in experientia, & ignorantia operiri preceatus est, cum post dictam abiurationem semper catholice viuendo fidem orthodoxam contra hæreticos, & verbis, & scriptis defendisse sit inuentus, ad mitiorem tendentes domini Iudices additis quibusdam quotidianis orationibus triremi pro renigere per nonnullos annos deseruire, perfecta tamen formali abiuratione, iusserunt.

Apostasia no
tabilis.

Imperfecta
confessio de
licti aliquali
ter excusabi
lis.

CASVS XXVI.

Poscentius, religiosus, sacerdos, & prædicator, quòd in altera, & altera prædicatione quædam hæresim sapientia dixisset, ad sanctum Officium delatus, ab Inquisitore vocatus, & examinatus, cum minus satisfecisset, iussus est ad Urbem venire, vbi super scriptis suis examinatus se illa tenuisse, credidisse, ac prædicasse respondit. Et quia in ipsis aliqua hæretica, aliqua erronea, & aliqua scandalosa inuenta fuere, abiurata formaliter, & publice omni hæresi, pœnitentium hæreticorum pœnis iussus est subiacere.

CASVS XXVII.

Brisolius Nicastræ dominus, qui iam dudum omnes penè modernas hæreses abiurauerat, de relapso, & impenitentia ad sanctum Officium delatus, contra illum quamplurimi (nam ad viginti eorum numerus ascen-
debat) testes examinati cum fuissent, licet alij singulares, alij falsitate, vel varietate notati fuissent, qualemqualem fidem facere vili sunt, censuit sanctum Officium eiusdem Brisolij (nam lecto semper decumbebat) atento langore, vt in securiori domo recluderetur, vbi appareret an in luce, vel in tenebris ambularet, catholicorum virorum custodia, dominorum Iudicum arbitrio, illum obseruaret, ibique pro salutari pœnitentia quotidie coronam beatæ Virginis, & septem pœnitentiales psalmos, terque in hebdomada Officium mortuorum dicere iussus est, & quolibet mense sacerdoti idoneo peccata sua confiteri, ac quater in anno sacratissimam Eucharistiam statutis diebus sumere. Adde tertium, quod certam pecuniæ summam duobus xenodochijs infra sibi assignatum tempus conferat, & exsoluat.

De relapso
suspectus.

CASVS XXVIII.

Ivbinda, qui aliàs in multis hæresibus comprehensus, illas & omnes hæreses formaliter abiurauerat, ad sanctum Officium delatus, quod nonnullos complices in suo examine subticuisset, iterum à ministris ipsius sancti Officij captus, & examinatus, quod ab ipsis complicitibus, quia ditiores, & potentes erant, sibi valde timuisset, se in eo defecisse respondit. Hic abiuratione de vehementiori hæresis suspitione præhabita, pro remige in triremi iussus est perpetuo deferuire, & pro salutari pœnitentia quinquies in die orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam dicere.

Vehementer
suspectus
post abiurationem
formalem.

CASVS XXIX.

LVceus Bartulus, qui de hæresi aliàs suspectus fuerat, à nonnullis complicibus ad sanctum Officium delatus, captus, & examinatus cum fuisset, se ante annos quatuordecim de votorum validitate, suffragijs mortuorum, ac Legatorum concilij auctoritate dubitasse, ac citra omnem abiurationem ex ipsorum Legatorum indulto in foro conscientiz absolutum fuisse dixit. Hic à quampluribus testibus, singularibus tamen, sed in tortura persuerantibus cum yrgeretur, semperin negatiua perstitit. Tandem multas post admonitiones, & piorum virorum persuasiones, Pontificis maximi iussu, brachio seculari se traditum cum vidisset, vti apud Iudicem habebatur impænitentem se declarauit.

CASVS XXX.

Nicoleus Pelides ad sanctum Officium delatus, quod à nonnullis de hæresi suspectis in domo propria non modo hæreses audierit, verum etiam ex illis vnum ad fugam induxerit, captus, & examinatus, primum negauit, imo quo ea labe puriorem se ostenderet, ad faciendum sibi chirographum quod illi in Pasceate nuperime elapso peccata sua confessus fuisset, ab eoque sacram recepisset communionem parochum induxit. Tandem multas post tergiversationes & hoc, & quia se collationibus hæreticis citra consensum suum tamen plures interfuisse confessus est, tanquam de hæresi vehementer suspectus, omnibus abiuratis hæresibus, per quinquennium in monasterium detrusus, & duo millia aurea numerare, & salutes pœnitentias absoluere iussus est. Aerius Germanus de iisdem ad sanctum Officium delatus, & examinatus, se hereticalibus sermonibus interfuisse, de hisque loquentes reprehendisse dixit. Cum nihil (etiam per quæstiones) ab eo haberi potuerit, quarta manu iussus est purgari.

Pecunia punitus.

CASVS XXXI.

CAmeus Ragijs, qui iamdudum nonnullas quas tennerat, & omnes hæreses publice abiurauerat ad sanctum Officium de relapso delatus, & captus, cum pluries examinatus fuisset, octo testium dictis non obstantibus, quorum duo, etsi in aliquo varijs, contestes tamen visi fuere, semper in negatiua perstitit. Tandem propriæ uxoris, quæ omnes hæreses, & ipsa iamdudum abiurauerat, confessio superueniens duorum prædictorum testium auctoritatem visa est approbare.

bare. Hic semel, & iterum pro errenda veritate tortus, cum in negativa perstitisset, tanquam impœnitens, & conuinctus brachio seculari traditus est.

C A S V S XXXII.

Marianus Religiosus & sacerdos, postquam nonnullas, quas diu tenuerat hæreses abiurasset, ad sanctum Officium delatus est, eum dixisse quod hæreses quas falsus fuerat nunquam tenuisset, abiurationemque ipsam vi, & metu fecisset. Hic captus, & examinatus, hæreses quas abiurauerat se nunquam tenuisse, sed eas ad sui superioris instantiam falsas fuisse, iterum atque iterum etiam in quæstionibus affirmavit. Tandem pro faciendis defensionibus audito sibi assignato termino, ad primam reuersus est confessionem, sicque immutationis perpetue accepit sententiam.

Malitiose va-
riationis poe-
na.

C A S V S XXXIII.

Berosus Iterarius, qui aliàs ad sanctum Officium delatus omnes hæreses formaliter abiurauerat, secundo delatus, captus, & examinatus contra duorum contestium dicta, qui & formalis abiurationis exceptionem passus sint, & ex eo quod in tortura perseverarunt, & quibusdam visis sunt adminiculis fulciri semper etiam tortus in negativa perseveravit. Hic ad trirèmes per decennium missus mitiorem patribus visus est sententiam accipere.

Contestium
debilitas.

C A S V S XXXIIII.

Alodius Burchus, cum de nonnullis hæresibus ad sanctum Officium delatus, ac pene de eis conuictus fuisset, captus, & interrogatus semper etiam tortus in negativa perstitit, verum cum rigorosius iterum fuisset interrogatus, omnes Caluini hæreses se tenere, ac in eis ad mortem usque perseveraturum dixit. Vnde tuta, & à quibus didicisset interrogatus, se illa in tortura tantum didicisse pertinaciter respondit. Iterum atque iterum monitus, vt. & errorum suorum aperiret originem, & complicum colligatas caudas soluens catholicam amplecteretur veritatem, quid amplius fateretur se nihil habere, eaque in pertinacia se mori velle obstinatissime respondit. Non desuerunt quamplurimum theologorum ac piorum virorum suasiones, quæ tum spacio quatuor mensium nihil penitus proficere viderentur curi, seculari traditus est. Hic de morte factus certior, hortatu quorundam sacerdotum ad cor rediens confessionem, & cætera Ecclesiæ Romanæ sacramenta petijt, seque

Reuersus post
sententiam
quomodo re
cipiatur.

sc̄que vti christianum decet in catholica fide mori velle dixit. Super his consultitur summus Pontifex, qui reum ad patibulum duci, de illoque periculum facere iussit. Eò ductus cum in sano proposito vsque ad supremum eius gradum perseuerare visus fuisset, alijs pœnis plecendus vitæ donatus, tandum ad trirèmes pro remigante ad decennium damnatus fuit.

C A S V S XXXV.

Peripolius Vectus quas crediderat, & omnes hæreses alias cum abiurasset, iterum de eisdem ad sanctum Officium delatus, contra quatuor complicum licet singularium, in faciem tamen tortorum dicta, quorum vnus ex fratre nepos se hæreses ab illo edoctum assererat, acriter, ac pluries & ipse tortus, semper in negatiua perseuerauit. Hic dum in carcere diu seruaretur, à tribus alijs superuenientibus licet singularibus testibus, iterum vrgetur, semel, & iterum tortus cum in sua obstinatione perdurefcere visus fuisset, perpetuè immurationi traditus est.

C A S V S XXXVI.

Arachnea mulier omnes cum nonnullis quas tenuerat hæresibus abiurauit. Hæc aliquot post annos ad sanctum Officium de relapsu delata, & pluries examinata, quæstionibus etiam subiecta semper in negatiua perstitit. Tandem viri sui, qui & ipse de relapsu accusatus in custodia seruabatur, confessione audita, hæreses quas etiam post suam abiurationem tenuerat, aperuit. Et quia nec abiurationis ipsius, nec sententiæ scriptum est reperitum, & notarij, & Iudicis, in cuius manibus dicta abiuratio facta fuerat testimonio, eius confessio visa est pinguere, ideoque digestissimo proborum iudicio, brachio seculari tradita est.

Scripta sentē
tia non reper
ta qd faciat.

C A S V S XXXVII.

ADonius Arachneolus, post omnium hæresum abiurationem, ad sanctum Officium de nonnullis hæresibus iterum delatus, à quatuor etiam in tortura examinatis, complicibus tamen, maxime visus est yrgeri. Horum duo singulares fuerunt, reliqui contestium vestem induerunt. Nam de certis hæresibus contra reum deponens alter alterum in contestem adducit. Posterior hæreticalibus locutionibus cum prædictis pluries se interfuisse fassus, quid certi tamen inter ipsos collatum fuerit se oblatum, ipsius tamen socij dictum, si coram adduceretur, &

con-

confirmatum dixit. Adductus in facie socius, & singula contra reum recensens contestem in sententiam traxit, reus cum in negatiua persisteret ad triremes pro remigante transmissus est.

CASVS XXXVIII.

Alonus Casarius, quod fugitium hæreticum receptasse, associassetque, ad sanctum Officium delatus est, qui de hoc factus certior æris alieni accepta occasione se occultauit, ac penè fugam fecit primum, mox quorûdam qui illum innocuum putabant hortatu, & fauore fretus, se Præfecto sancto Officio præsentauit. Hic examinatus, amicum quem nesciebat hæreticum in domo se recepisse, ac per spacium quadraginta millium ad locum vsque, in quo ipse negotium se habere dicebat, cum eo equitasse, literasque ab ipso ex Genæua pluries se recepisse falsus, nihil tamen hæresim sapiens ab illo hausisse dixit. Confrontatus & ab ipso hæretico ad eorum quæ inuicem contulerant hæresim propalationem hortatus, cum semper in negatiua persistisset, iussu Principis ad triremes damnatus est.

CASVS XXXIX.

Antonius Berlingerius à suo confessaria, inductus coram Inquisitore sponte comparuit, dixitque se aliâ opinionî cuiusdam Lazari Cæncrî, sibi dicentis, verum D. N. Iesu Christi corpus in hostia consecrata realiter non esse, ac illo in errore per nonnullos menses perseuerasse; Hic abiurata hæresi, sine notario tamen & testibus vigore breuis Clemētis Secundi ab Inquisitore secreta absoluitur, eius tantum subscripta abiuratione.

Post nonnullos annos à complice apud eundem Inquisitorem nominatus citatur, qui examinatus se post prædictam abiurationem tenuisse post mortem nullum purgatorium nobis sapere esse; & cum solum D. N. Iesum Christum Aduocatam habeat, Sanctos nullo modo innocuos esse confessus est, consulta sancti Officij congregatione coram sanctissimo, respondit huiusmodi reum tanquam relapsum tradendum brachio sæculari.

M. 1720

CASVS PER DIVERSOS I.V.D. AD
Inquisitoris instantiam, Placentiæ discussi,
quorum primus talis fuit.

CASVS I.

VIDAM vehementer indiciatus, captus, & in fortijs Inquisitoris detentus, post innumera ferè periuria, & mēdaciā, tādē proprio ore cōfessus est se fuisse de secta lutherana, & infrascriptos errores per nūnulos annos tenuisse, 3.

Primo, quòd Papa nullam in spiritualibus haberet auctoritatem, siue iurisdictionem.

Secundo, quòd Papa est Antichristus, idest contra Christum.

Tertio, quòd nullum sit purgatorium, & alios quàm similes errores plurimos, qui ascendunt ad numerum ferè quinquagesimum.

Quæritur primum, quid faciendum sit de ipsius rei domo, in qua comuenticulæ fiebant hæreticorum.

Secundo, an hic infelix reuerti cupiens ad misericordiam, recipi possit, & debeat, ac receptus quibus pœnis puniri mereatur, & debeat.

Consilium censuit eum memoratum, qui tam diu tot, ac tantis infanis hæreticorum erroribus obstinate, & pertinaciter, utpote nouus hæresiarcha in seruiuit, nulla penitus miseratione dignum esse. Et ubi ad publicam abiurationem ex nimia sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ clementia admittendus sit, rigorosior solemniorque forma seruari omnino debeat, illamque non nisi quo ad sacramenta, & ea quæ salutem animæ concernunt, eidem opitulari posse, quia quo ad sacrilegia & alia detestanda per eum commissa, curia secularis intendit uti iure suo, eumque punire iuxta iuris, & ordinum fori secularis dispositiones, atque sanctiones. Datum vero, & alia ipsius rei bona publicanda esse iuxta iuris decreta, & cōstitutionum superinde editarum tenorem, & prout deinde in executione sententiæ declarari continget.

Rigorosior,
sed iuxta Placen.
Concilij
sententiā.

Prætor, & Consilium Placentinum.

CASVS II.

Quidam de hæresi lutherana infamatus, ac vehementer indiciatus, per ministros Inquisitoris captus, & detentus fuit, & in primo examine statim, & spontaneè confessus est se de Lutheranorum secta per aliquot

quot annos fuisse, ac multos illorum errores tenuisse, & credidisse, & insuper propter in eorum Concilio factam decretum, quo facilius Parochum, uno seipsum deciperet, spreta confessione sacramentali sacrosanctam Eucharistiam sumpsisse, & hoc semel tantum, post à seipso resipuisse, & decreuisse pro errorum suorum facienda purgatione ad Inquisitorem accedere, idque probauit, sed à ministris sacri Officii praeuentus fuit. Nunc rogat ne huiusmodi captura sibi praeiudicet, quo minus eredatur sponte reuersus.

Circa propositum thema aduertendum est, ne simulata conversione in haereticam labem lapsus fraudulenter redierit, & ne sub agni specie lupum gerat. Hoc solenter prouiso, iuxta, cap. vt officium, de hære. lib. 6. quia sponte confessus, & attentus in themata narratis, videtur in dieis arbitrio puniendus, abiurata tamen prius hæresi, iuxta, cap. Ad abolendam, de hære. late in sum. Siluest. tit. de hære. quæst. 12. vbi dicitur, quòd ista opinio est magis pia, quòd hæreticis redire volentibus post condemnationem parcatur, tanto magis ante condemnationem. Et si Iudex videt ipsum reum contritum, & sperat de conversione sua, tunc potest ei parcere iniuncta pœnitentia salutari pro arbitrio suo moderanda. d. cap. Ad abolendam, Hostien. in sum. tit. de hære. vers. qualiter deprehendatur. nu. 3. & ver. quando, & qualiter Ecclesiæ reconcilietur. nu. 12. iuris, & rationibus ibi allegatis.

Ne sub agni
specie lupum
gerat.

Lucas Francisc. Consul.

Hic profecto (ni fallimur) dicitur sponte reuersus, & illico, iuxta not. in cap. Ad abolendam, de hære. ver. Nisi continuo, post deprehensionem erroris. Et propterea abiurando hæresim prædictam, & redeundo ad catholicam, orthodoxamque Ecclesiam, veraciter, mentis & cordis sinceritate atque constantia, & non fictè (viderint qui faciem ouis errantis, & deuiæ accurate prospexerunt, ipsi etenim magis scire possunt) præuia absolute generali, iuxta, cap. vt officium de hære. lib. 6. iniungi poterit salutaris pœnitentia, necnon & aliqua pœna irrogari arbitrio vtraque iudicare debentium in causa ista. Adde cap. vt commissum, §. necnon. co. tit. lib. 6. vbi scribitur ad arbitrium versabitur in commutando carcerem perpetuum in domum ciuitatis, seu ruris ad tempus, & vbi soluendo esset, in pecuniarium pœnam, & in conferuando vndique famam, & honorem resipiscētis, & ad fidei catholicæ vnitatem libere reuertētis, satis hinc nobis consiluisse salutis animarum. In cæteris vt misericorditer, & pie agendum cum reuertētibus modo quò supra:

Carceratio.

CASVS III.

Quidam per nonnullos suorum complicum de hæresi lutherana delatus, conspectui Inquisitoris hæreticæ prauitatis non citatus, nec vocatus se præsentauit, asserens & promittens se velle libere omnes suos errores confiteri, paratus abiurare, & pœnitentiam salutarem recipere. Et in iudicio constitutus personaliter præmisso iuramento absque minis, vel tormentis, sponte, & prompte factus est se fuisse per annos plurimos de secta lutheranorum, & cum illis tenuisse, & credidisse errores, & hæreses eorum, petens ad misericordiam recipi, & Ecclesiæ catholice reuiri.

Quæritur, an talis in Ecclesia, vel potius alio in loco secretiori abiurare, & qua pœna puniri debeat.

Benignior
sententia.

Attento supra dicto themate Consilium censuit prædictum constitutum, & sponte confessum humaniter, & benigne esse recipiendum, & honestissima abiuratione cum eo agendum, & ad pœnitentiam salutarem admittendum.

Prator, & Consilium Placentinum.

Io. Petrus Vicarius præd. Eccl. approbo, & R. P. Inquisitori vices meas committo.

CASVS III.

Scius in manibus Inquisitoris omnem abiurauit hæresim, cui imposita fuit talis pœna, ne scilicet ad monasteria sanctimonialium de cætero accederet, & semel in mense per annum continuum Inquisitori se præsentaret. Dicitur Scius impositam sibi pœnitentiam in totum non perfecit. Nam quandoque se non præsentauit, sed & ad monasteria monialium accessit. Modo quæritur, an dici debeat incorrigibilis, seu impœnitens. Et si sic, an possit & debeat tradi curiæ sæculari.

Pœnitentiam
sibi impositam
nō perficit.

Hanc quæstionem cum in aliquo iuris canonici textu expresse determinatam non inuenerimus, dignum duximus ipsam ex peritorum in iure canonico opinionibus, & sententijs declarare.

Et primo quo ad primum pro parte negativa adducimus D. Antoniū de Butr. in c. cum non ab homine. de iudi. sic dicentem. Jam dixi, quod si pœnitentia est ei iniuncta, & non seruet, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio sæculari.

In oppositum est communis opinio doctorum. Bald. in d. c. cum non ab homine. vbi ponens differentiam inter id, quod primū iurisdictionis. Prætoris, & id, quod est secundum siue vltimum, sic ait. Ille qui non obtem-

obtemperat Prætori in eo quòd est primum suæ iurisdictionis, id est quia citatus non comparuit, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax. Ille vero qui ei non obtemperat in eo quòd est vltimum suæ iurisdictionis, vt quia depositus non dimittit officium, vel gerit officium, incorrigibilis dicitur. Tunc sic subsumo. Vltimum iurisdictionis iudicis est penitentia, quam imponit per sententiam diffinitiuam, quæ est suæ auctoritatis vltimum, vt claret: ergo qui penitentiam sibi iniunctam non perfecit, erit incorrigibilis & impenitens. Huius opinionis fuit Fredericus de Senis in consi. 157. vbi se subscribit opinioni Abb. de podioboniti, vbi dicit, quòd Inquisitor non potest remittere penam illi, qui impositam sibi non peregit, si prius abiurauerat. Io. Calde. in consi. 480. quòd est secundum, de hæreticis, prope finem. Idem tenet Archi. in c. vt commissi, de hære. li. 6. in ver. carcere. Idem tenet quem sequitur Gemin. in eodem c. Ab. in d. c. cum non ab homine, pertractans quis dicatur incorrigibilis, inter tales recenset illum, qui impositam sibi penitentiam adimplere, & peragere neglexit. Et specialiter loquitur de eo, qui fugit è carcere, in quo fuerat ob crimem reclusus. Claret ergo prima pars propositæ quæstionis. Ad dominum Antonium de Butrio, quicquid dicat Abb. vt supra, dicitur, quòd ipse penitentiam iniunctam non peragere quid importet, non recte considerauit. Qui enim penitentiam impositam non implet, dat vehementem suspicionem, & merito suspicari potest ipsum non penituisse, & sic vel ad priora rediisse peccata, vel in ipsis perseuerare, & ita dicitur incorrigibilis etiam secundum dictum Domini Antonij.

Ad secundam quæstionem, scilicet an talis brachio sæculari tradi possit, duobus modis responderi potest per Doctores. Et primo dicitur de mente Io. Calde. in c. literas. de præsumpt. quòd penitentia ab Inquisitoribus imponi solit, sunt duplicis ordinis. Quædam enim sunt, quæ de recto contra hæresim tendunt, velut ipsam detestari, cõtra illam prædicare, cum hæreticis non conuersari, & huiusmodi. Aliæ vero sunt quæ non directe sunt contra hæresim, sicut ieiunare, peregrinari, & similia. Non implens ergo penitentiam primi ordinis, tradi debet brachio sæculari, at non sic de secundi. Tunc enim quis dicitur relapsus, quando facit illud quod non est dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. Et hoc videntur velle Doctores in d. c. vt commissi. Vide etiam Scilacen. de fid. cirh. c. 19.

At quicquid sit de veritate opinionis, dicimus quòd hæc responsio nõ valet ad liberandum ipsum Scium, ne tradatur brachio sæculari, imo potius, quòd tradatur. Nam sibi imposita fuit penitentia primi ordinis, ne scilicet ad monasteria monialium accederet, & hoc ideo ne eas inficeret.

Aliter ergo de mente Archid. & Frede. de Senis, vbi supra, responderi potest, & dici, quòd brachio sæculari iste tradi nõ debet, quoniam tunc quis tradi debet brachio sæculari, quando nullam rationem, quare

penitentiam non perfecerit, adducit. Non autem sic est de Scio nostro. Vi de in c. accusatus de hære. li. 6. §. ille quoque. Adducit enim ipse Scius pro rationabili causa, quod à Principe suo licet temporali liberatus, seu dispensatus fuit, & quod pro certo credebat ipsum Principem id potuisse facere, & si aliter credidisset, cum iuramento affirmat se nunquam Inquisitoris mandatum fuisse præteriturum, & quod si ad monasteria monialium accesserit, non ex malitia, sed ignorantia, nec ad malum finem, sed tantum lucri causa id fecisse dixit. Nam moniales tantum docebat.

Sed nota, quod hæc ignorantia crassa videtur, nec illum excusare potest. Nam non ita facile credimus illum tam rudem, & ignarum fuisse, ut nesciret omnino inter secularem, & ecclesiasticam auctoritatem diiudicare, & contra talem responsionem suam, videtur esse Archid. sententia, & D. Cardinalium Inquisitorum Generalium. Quidam enim asserunt præfatos Reuerendissimos Cardinales declarasse impenitentes post abiurationem hæresum tradi debere brachio sæculari, & huius declarationis fuit causa quidam, cui ab ipsis post abiurationem, ne prædicaret, aut legeret impositum fuerat, qui tamen pueris quibusdam in domo Logicam priuate legere deprehensus fuit, tamen ne publice legeret prohibitionem accepit.

Ad hoc dici potest, quod ubi, & quando hæc facta fuerit declaratio non apparet, si tamen ita sit, dici potest quod facta fuit tantum de illis, quibus ipsi Domini Cardinales post abiurationem hæresum penitentiam imponebant ad maiorem maiestatis conservationem, & gradum quem tenent, in cuius signum talis declarationem alijs Inquisitoribus non intjmarunt.

Pro resolutione ergo huius dubij nobis videtur, quod eius totalis difficultas ad hoc tendat, ut videatur quis vere, & proprie incorrigibilis, seu impenitens dicatur. Nam si sit incorrigibilis, tradi debet, ut Doctores dicunt: si non, secus.

Incorrigibilis quis dicitur.

Dicimus ergo cum Abb. in d. c. cum non ab homine. quod ille vere, & proprie incorrigibilis est, qui non solum non peragit sibi iniunctam penitentiam, sed etiam qui fugit iudicem, ipsi resistit, vel ab ipso se occultat, vel impedit ne reum possit arctare. tunc enim Ecclesia non habet amplius quid faciat, & ideo comprimendus est per potestatem sæculari. At si tantum penitentiam non peregerit, nec tamen se absconderit, fugerit, & c. cum Inquisitor possit illum de nouo punire, non dicitur incorrigibilis, & per consequens non debet tradi brachio sæculari. Et cum dictus Scius non fugerit nec se absconderit, sitque leuioris armaturæ ut musicam profitentes esse solent, incorrigibilis proprie dici non poterit.

Frater Angelus Advocatus de Verona
Inquisitor Placen.

Ego

EGo Alouisius Grampus. I. V. Doctor Vicarius Episcopalis Placc. conuenio in sententia prædicti domini Inquisitoris, quia proprie incorrigibilis dicitur, de quo nulla est spes quod corrigatur, vt sonant verba in d. c. cum non ab homine, in fi. ibi, cum venerit in profundum malorum tradatur curiæ sæculari, vt per gl. in c. illud sane. 2. 4. q. 4. vbi dicitur, quod quibus prodesse non poterit correctio, non parcat abscessio. Sed quia in themate præmisso dicitur, quod ille non est penitus incorrigibilis, quia etsi poenitentiam sibi iniunctam non perfecerit, tamen se non occultauit, igitur nec incorrigibilis, nec in abiuratam hæresim erit relapsus.

Incorrigibilis quis dicitur.

CASVS V.

Quidam notarius procuratorem agens, in fortijs Inquisitoris detentus, post multa mendacia, & periuria coram ipso domino Inquisitore iudicialiter fassus est se sciuisse, & intellexisse à quodam eius nepote sacerdote, ipsum examinari fecisse Gaium minorem, & Rusticum ipsius sacerdotis fratrem in causa hæresis contra Titium, & alios quosdam, & eidem Gaio in iudicio falsitatem deponere fecisse, sed ab eo non intellexisse, quod id fecisset, vt rem gratam ipsi notario faceret. Et cum præfatus Gaius testis dicta de causa in executionem literarum Apostolicarum citatus fuisset ad se præsentandum coram præfato domino Inquisitore, dictum Gaium testem ad non comparandum suasisse, & subinde in executione secundæ citationis cum omnino se constituere vellet, pro vt & se constituit, pariter fassus est eidem Gaio testi dixisse, *Li frati ti examineranno, si si la negatiua, e se ti dimandaranno del primo commandamento che t'hanno mandato, di che non t'hai haunto.* Exindeque cum dictus Gaius testis se constituisset, & examinatus fuisset, ac carcerem exiuisset, idem notarius fassus est se ab eodem teste perquisiuisse, & intellexisse de & super quibus examinatus fuerat, & quid in dicto examine responderit, & eidem Gaio testi fecisse propria manu scripturam correctionis (vt asserit) confirmatoriam huiusmodi falsæ depositionis, & etiam deferendum præfatum domino Inquisitori, & notario actorum, licet per diem, naturalem iam factum esset dictum examen, & non obstanto etiam quod dictus Gaius testis deponeret, & etiam post eius depositionem factam contra dictum Titium, contra quem fuerat examinatus de dicta falsitate à dicto sacerdote ipsius notarij nepote sciuisset, & intellexisset scripturam correctionis huiusmodi confirmatoriam dictæ falsitatis, fassus est se fecisse, vt aliquod auxilium ipsi Gaio testi, & ipsius notarij nepoti præstaret.

Falsitas testi suggeris quod puniatur.

Queritur qua pena sit plæctendus ipse notarius.

Cum ex narratis in supradicto themate non constet depositionem factam per dictum testem ad suggestionem memorati notarij cuiquam nouisse, Consilium censuit mitius cum ipso notario agendum esse, & ideo extraordinarie arbitrio Iudicis puniendum fore.

Prator, & Consilium Placen.

C A S U S VI.

Penes sacerdotem de hæresi suspectum, & in fortijs domini Inquisitoris, vt de fide responderet detentum, breuiarium repertum fuit, in cuius primo folio scriptum erat, diabolus hic, ac in dicti breuiarij folio vltimo depicta erat imago Beatissimæ Dei Genitricis Domini nostri Iesu Christi figuram in gremio continens, quorum vtraque imago etiosis oculis etiam in varijs locis sfrifata erat. De supradictis interrogatus ipse clericus negauit de his aliquid sciuisse. Hic post factum examen, dum per custodem de carcere reduceretur, fugam fecit, ac per altam dormitorij fratrum fenestram super tectum quoddam ascendit, indeque in viam publicam præcipitem se dedit. Fracto igitur latere iterum in carcerem portatus, cum iam per dies septuaginta manserit, nec adhuc sanitati restitutus sit, quæritur quid de illo sit agendum? An scilicet attentata ipsius rei lateris fractione ad purganda indicia, ac etiam pro habenda veritate aliquo tormentorum genere, & quo torqueri possit, & debeat in illius examinibus præuijs, maxime attentis periurijs, & mendacijs.

Vidimus ea quæ contra sacerdotem suspectum de hæresi nobis significastis, ea omnia in consilio nostro proposuimus, & ita nos omnes re inter nos bene pensata, censuimus medicos esse consulendos, qui si retule rint nullum subesse periculum maioris, seu deterioris infirmitatis, vbi iste suspectus quæstioni, & tormentis admouetur, illum vtique torqueri debere, cum sit admodum suspectus de hæresi, stantibus verbis illis in horario eius scriptis, videlicet, diabolus hic. Item stante conscisione imaginis diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, & fuga eiusdem præbyteri. Nam conscindere, & spurcare imagines Sanctorum, nedum diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, crimen est capitale, quod plurimum ad hæresim tendit, quia lædit diuinam maiestatem. Et hæc pauca sufficiant, omnia remittentes prudentissimæ arbitrio R. P. V. cui me plurimum commendo.

Fuga quid faciat.

Spurcare imagines crimen est capitale.

R. P. V.

Bernardus Bregontius Prator Placen.

CASVS VII.

Communicato colloquio cum Magnificis DD. Collegis omnes concordati voto in hanc sententiam venimus, ut quantum attinet ad captum, & detentum, & qui sponte postea confessus est, consideratis his quæ in facto proponuntur, is maiori miseratione sit dignior, & propterea cum illo mitius agendum, pœna carceris perpetui commutanda arbitrio ipsius Domini Inquisitoris, & honestiori abiuratione.

Quantum vero attinet ad eum qui delatus, & indiciatus sponte se constituit in manibus Domini Inquisitoris, consideratis his quæ in facto proponuntur, is maiori miseratione sit dignior, & propterea cum illo mitius agendum, pœna carceris perpetui commutanda arbitrio ipsius Domini Inquisitoris, & honestiori abiuratione.

Spontanea
presentatio
quid faciat.

*Domini us Bozula de mandato dominorum
de signatura subscripsit.*

CASVS VIII.

Quidam valde indiciatus quod esset de secta, & conuenticulis hæreticorum, & quod suafisset quendam hæreticum forensensem ad concionandum publice in foro in fauorem ipsorum hæreticorum, sub prætextu cuiusdam spontaneæ presentationis se constituit in fortijs Domini Inquisitoris, & post plurima mendacia, ac periuria, variationes, & contrarietates, tandem confessus est verum esse, quod ipse fuerit de secta illa, & quod ex proprio capite ipse suaserit, ei pecunias dederit; & induxerit dictum forensensem ad concionandum publice in laudem, & commendationem lutheranorum: & quod ipsi prædicationi interfuerit, promiseritque eidem concionatori ubi opus fuerit in eius fauorem, ac defensionem ceteri enses non defecturos, ob quas prædicationes dictus forensis postmodum principis secularis iussu, & auctoritate suspensus fuit.

Nec queritur qua pœna hic plerendus sit.

Retento tenore supradicti thematis Consilium censuit memoratum detentum incidisse in hæresim, & cum fuerit mendax, atque sponte non fuerit confessus errores suos uti debebat, tanquam Ecclesie clementia, & misericordia se reddiderit indignum, solemniter abiuratione facta carceris perpetui pœna mulctandum esse, salvo tamen in præmissis semper arbitrio D. Inquisitoris.

Indignus
misericordia.

Prator, & Consilium Placen.

C A-

CASVS IX.

*Qui in corpore declarabitur.***I**N quo quidem casu tria videnda cum occurrant.

Primum erit, quid sit hæresis, quidve hæreticus.

Secundum, vtrum reus noster sit vel fuerit hæreticus.

Tertium, qua pœna plectendus veniat.

A fidelibus
credenda.Hæreticus
quid.Tota sollicitu
dine querēs.Tria hæreti
cā facientia.Errantes sine
peccato.Hæreses tenēs
nō hæreticus.

Et de primo, siue ab eligo, siue ab adhæreo, seu etiam ab hæsito dica-
tur hæresis, à Theologis sumitur pro articulo, siue propositione contra-
ria articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, vel diuinis
scripturis, quia tria hæc citra omnem hæsitacionem à fidelibus, & catho-
licis fide sunt amplectenda, & tenenda, vt egregie Diuus Thomas decla-
rat in prima parte. q. 32. art. 3. & in secunda secundæ. q. 11. ar. 1. & 2. taliter
quòd hæreticus dicitur quilibet asserens aliquid contra articulos fidei,
vel contra Ecclesiæ determinationem, vel contra sacram scripturam, &
hoc cum pertinacia. quam quidem pertinaciam addidit Diuus Thomas
non ex se, ne proprio sensu, sed super dictū diui Augustini ad Glorium,
& Eleusium fundatus, & est 24. q. 3. cap. dicitur Apostolus. Si qui (ait
Augustinus) sententiam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci
animositate defendunt, querant autem tota sollicitudine veritatem,
corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hereticos deputan-
di, quia non habent (subiungit Diuus Thomas) electionem contradi-
cendi Ecclesiæ doctrinæ. His addit Thomas Caietanus, Cum hæresis ex
tribus constituatur, errore scilicet in fide, & pertinacia, & cum duo pri-
ma error videlicet, & sententia fidei spectent ad intellectum, tertium au-
tem, scilicet pertinacia ad voluntatem, & hæc superueniens præcedenti-
bus ita constituat rationem hæresis, vt sine eo hæresis non sit, sicut nec fi-
des sine voluntatis determinatione, manifestum est primo, quòd si quis
sententiam fidei contrariam secundum se teneat, putans se recte sentire,
non intendens ab Ecclesia dissentire, talis adhæsis non est hæresis pro-
pter defectum pertinaciæ. Et prima parte. q. 32. art. 4. idem Caietanus
dicit. Aduerte quòd ad rationem hæresis formaliter ultra hoc requiri-
tur pertinacia. & ibidem post pauca subiungit. Vnde in huiusmodi fal-
sum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam à peccato excusantur, qui
iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorem viam arbi-
trantur se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia. Nec supradicta somniauit, sed
à diuo Augustino excellens Theologus mutuo accepit. Nam de baptis-
mo contra Donatum scribens, ait doctissimus pater Augustinus, Si ali-
quis hoc idem sentiat de Christo quod Photinus opinatus est, & in Eccle-
sia catholica baptizatur, & hoc credat esse fidem catholicam, necdum dico
effect

esset hæreticum, nisi manifesta doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.

Nec à Theologorum veritate in hoc dissentire volunt sacrorum canonum doctores, nam glo. in c. dixit Apostolus. super ver. pertinaciter ait. Licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus. Et glo. in c. Hæc est fides. 24. q. 1. & licet quis erret, si tamen paratus sit corrigi, non erit hæreticus. Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cath. Sed quo ad hoc quod quis iudicetur hæreticus, non videtur differentia, quia clericus etiam literatus errans in articulis fidei, non est hæreticus, si pertinaciter non defendit errorem suum, maxime si credit Ecclesiam sic tenere.

Corrigi paratus.

Clericus etiam literatus errans.

Et idem dicit Abb. in c. dubius. de hære. Nam si quis (ait Abb. ibi) erraret in fide, & crederet illam esse fidem scilicet Ecclesiæ vniuersalis, & est paratus se corrigere si aliud tenet Ecclesia, iste non erit hæreticus, quia fides Ecclesiæ est fides sua, ex quo se refert ad fidem Ecclesiæ. Et dominus Franciscus Zabarella in clem. 1. §. porro. de sum. tri. & fide catho. Si quis motus ratione naturali credit patrem maiorem filio in diuinis, & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus, quia hæc non est fides eius, sed sua fides est fides Ecclesiæ. Vult dicere, quod cum credat hoc quod credit Ecclesiam sic tenere, infertur quod non præcise inhæreat nisi sub hac tacita conditione. Quod autem talis possit mereri, tenent multi Theologi, & ego tenui in cap. 1. supra eo. scilicet in cap. firmiter (ait Zabar.) ponendo exemplum, vt quia aliquis simplex audiens prædicationem sui Episcopi qui prædicat aliquid contra fidem, illud credit animo obediendi fidei, paratus tamen corrigi, talis ineretur, quia iudicantur opera ex intentione, vt. c. cum voluntate. de senten. excommu. quod intellige, nisi error sit in talibus, in quibus nullatenus excusat ignorantia, vt in his quæ sunt de iure naturali. & idem Zabar. de vsur. clem. si. §. sane. alleg. Gulielmum Landinum. exponit pertinaciter, id est obstinatæ pertinacia. & Paul. de Lyzarijs à di. Zabar. allegat. in eodem. cap. exponit quid sit pertinax, dicens. Pertinax dicitur qui valde impudenter aliquid tenet, & affirmat. & Felin. in cap. dubius. de hære. in 2. not. allegat Innoc. in rubr. de sum. tri. & fid. catho. & Bald. in rubr. C. de sum. trin. & dicit quod qui crederet circa Trinitatem patrem maiorem filio, putans Ecclesiam ita tenere, non est hæreticus. Et sic patet quid hæresis, & quid sit hæreticus, videlicet ille qui animo pertinaci, & voluntate impudenti, ac obstinata aliquid tenet, & credit contra articulos fidei, vel contra contenta in sacra scriptura, aut contra sancita, & decreta ab Ecclesia catholica Romana pia omnium matre. Restat nunc videndum si reus noster tali morbo laborauit, vel laboret.

Meretur quis hæreses tenere.

Pertinax q. d.

Et quia non sola hæresis, seu error (vt iam diximus) sed secum conglutinata pertinacia facit hæreticum, quæ quidem pertinacia in reo nostro

Contumacia condimentum hæresis.

nequaquam inueniri potest, & nemo sit condemnandus nisi conuictus, vel confessus, vel facti euidentia eius delictum pateat, Azo in sum, in rubr. de pœnis, sequitur ipsum reum non esse tanquam hæreticum condemnandum. Nam si conuictus, ubi accusator siue denunciator? ubi testis? certe nulli inueniuntur. Quod autem non sit confessus se aliquem errorem cum ea, quæ ad hæreticum pertinet seu requiritur pertinacia, tenuisse, maxime patet ex processu, imo fatetur quod quicquid tenuit, credidit, & docuit, id tanquam Ecclesiæ catholicæ consonum se tenuisse, credidisse, & docuisse. Nam in tertio ipsius examine siue constituto sic dicit.

Io le ho tenuto (de eius prædicationibus loquens) e predicato per bone, & se sono catiue mi sommetto al giudicio di vostra Reuerentia. Et in eodem constituto loquendo de scriptis Ciuitellæ dicit. E quando le scrissi si vendeuano stampate publicamente in Bologna. Et in signum conformitatis suæ cum Ecclesia catholica dicit. Io le tagliai via essendo prediche del Ciuittella, che è stato condannato per heretico. Item, io brugiai le lectioni del Montalcino sopra la epistola ad Romauos, dopo ch'io intesi che'l detto Montalcino era stato condannato, & la predica ch'io feci in Vicenza, perche era attaccata con le altre, e perche io ne fui ripreso dal Padre Maestro nostro. Et inteso ch'io hebbi che'l detto Montalcino era ritenuto in Roma, io abbrugiai tutte le dette sue lettere, e tagliai via dette prediche, & le brugiai quà in Piacenza. Et prima non le brugiai, perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao, che le vide.

De quinternetio autem Borges respondit.

IO ho creduto che siano bone, & io le ho predicate per bone, e non le brugiai, e non le tagliai con le altre, che brugiai, perche io teneua, & credeua, & ho tenuto, & creduto insin à qui che siano bone, catholice, e fedeli: e quando non siano bone, io me sommetto al parere di V. R. e di S. Chiesa.

Et in signum quod carebat pertinacia.

Interrogatus si contritio, & satisfactio essent, & sint partes pœnitentiæ respondit, *io credo quod sint partes sacramenti pœnitentiæ, credidi, & prædicaui.*

Et interrogatus quomodo ergo, & cæt. Respondit, *io l'intesi (credo) quà in Piacenza, & subuo ch'io l'hebbi inteso, io brugiai detti scritti del Montalcino.*

Confessio qualificata quando, & quò de beat acceptari.

Et quia nulli dubium est, quod confessio qualificata contra cuius qualitatem nulla est præsumptio iuris, in unum tantum capitulum continens tota debet acceptari, vel tota repudiari, nec potest diuidi, ut si reus confiteatur se promississe sub conditione, vel si dicat, verum est quod recepi à

te centum mihi debebas ex causa mutui, istud est vnum caput, & confessio isto casu non prziudicat consentienti secundum Abb. in capit. bonæ memoriæ. de confes. & Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsiit. de lib. leg. Et hoc idem Cynus, in l. 5. C. de confes. in 13. q. Et in l. 3. C. de dona. ante nup. Vt si aliquis in iudicio, vel extra confessus est se recepisse à Caio pecuniam, vti sibi repetat lectiones, vel pro factura pelandæ, quod non potest eius aduersarius diuidere hanc confessionem, & partem, quæ facit pro se approbare, & alteram contra se reprobare, sicut dicitur de qualitate contra quam est præsumptio iuris. l. 1. de sicar. & l. si non conuitij. C. de iniur. Et cū iste noster reus vsus sit confessione isto modo qualificatâ dicens, *io ho tenuro, creduto, e predicato queste cose, pensando che fossino bone, e catholiche: e quando non siano bone io mi sommetto &c.* sequitur quòd confessio sua tota, & non in parte tantum, sit, & veniat in sui fauorem admittenda: igitur non tanquam hæreticus erit condemnandus.

Et quod potissimum omnium pro se facit argumentum, quòd abscondita, & operta seruare poterat scripta illa, de quibus non sine causa tam ingens factus est strepitus, sed sponte ipse protulit, ac nobis portexit, quæ quidem scripta si de hæresi infecta cognouisset, nunquam protulisset, imo illa abscondisset, & operuisset. Nam protulit illa tanquam famosi Theologi indubitata, tanquam secuta, tanquam Ecclesiæ catholicæ conformia, quæ etsi scandalosa maxime his temporibus videantur, & sint, gloriarum tamen, & bonarum interpretationem sunt patientia, & potius à doctoribus disputanda, quàm prædicanda, & docenda à simplicibus. Facit in fauorem rei quòd interrogatus, quare cum igne iam consumptis nonnullorum suspectorum scriptus, quædam alia etiam simul non combufferit.

Optimum argumentum pro
co.

Respondit, *perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao.* Sic à simili, quia de hoc famoso Theologo, cuius scriptis satis confidebat, illa nõ eò busit, non celauit, neque abscondere curauit, sed tanquam (vt iam diximus) secuta, & sanctæ matris Ecclesiæ doctrinis consona, sponte & alacriter protulit, & explicauit.

De famoso
doctore con-
fideas.

At tamen quia implicite confessus est se tenuisse libros aliquos si non prohibitz, saltem suspectæ lectionis, quia diffamatus de prædicationibus duabus scâdalosis, quia quoquo modo varius in suis responsionibus, non caret aliquali suspitione, propter quòd, & si non tanquam hæreticus, tamen tanquam aliqualiter iudicium arbitrio de hæresi suspectus veniet condemnandus, pœnaque arbitraria puniendus, atque à prædicationis officio per aliquot annos suspendendus.

Frater Vmbertus Placen. Inquisitor Papien.

CASVS . X.

A Sacerdote religioso per Dominum Inquisitorem detento, & processato primum, mox pro recuperanda sanitate quam pedore carceris amiserat, media fideiussione, citra tamen inhibitionem alloquendi aliquem, ad eius habitationem remisso, rogatus literatus quidam religiosus, & sacerdos, vt de quodâ theologico dubio illum redderet clariorem, illi citra dolum (vt idem literatus asseruit) fecit satis, & eius dubitationis sanctam, & catholicam declarationem inconsulto tamen Inquisitore transmissit.

Nunc queritur vt infra.

Primo, an in fortijs Inquisitoris detento, & processato consulens, seu auxiliium præbens, sit vel dici possit fautor hæreticorum.
Secundo, an citra dolum quis tali vel talibus fauens, sit dignus fautorum hæreticorum poena.

Tertio, quid de literato supradicto sit dicendum, & agendum.

Fauor quid.

Ad primum igitur dicimus, quod cum fautor dicatur alicui præstari, cum illi conferatur robur suum. Inno. in cap. petito. de homici. volun. Quicumque alicui conferat aliquid roboris sui, illi dicitur fauere, & hoc vt Ioan. de Imol. in cap. si quis suadente. de poeni. lib. 6. dicit delictum auctorizando, vel defendendo in actu delicti, vel post delictum, & hoc dupliciter, scilicet vel prohibendo ne reus perueniat ad manus iudicis, vel liberando illum de manu ipsius iudicis. Et nota secundum eundem Ioan. de Imo. vbi supra, & allegat cap. excommunicamus. pri. §. credentes. de hære. & cap. 2. & cap. contra Christianos. lib. 6. Fauens criminoso etiam post delictum commissum, imo post sententiam punitur. Sed hoc dupliciter potest intelligi, videlicet vel constat de maleficio principali, vel non: si non constat non potest dici fautor, iuxta declarata domini Petri de Ancha. in cap. Quicumque. de hære. lib. 6. qui dicit. Vnum scias, quod quando proceditur contra aliquem ex eo quod præstitit opem, vel aliquid auxilium ad aliquod maleficio, oportet quod prius constet de maleficio principali, & oportet quod constet in processu qui fit contra auxiliantem mihi. Licet enim principalis sit contumax, vel alio modo de maleficio constet contra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, vt l. denunciase. §. qui iure. ff. de adult. Et hoc notat Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas quod in processu fiendo contra eredentes, fautores, auxiliatores, &c. oportet facere fidem, quod ille cui fauisse dicuntur, sit hæreticus, vt concludat inquisitio, vel processus contra tales, quia auxiliium non dicitur præstitum, quando non est, vel deficit maleficio. Bald. in

Fauor dupliciter datur.

De principali delicto primum consilium debet.

l. 1. colum. 2. ver. 4. opp. C. de ser. fug. Imp. etiam si mala voluntas fuisset in fauente, si factum non sit secutum, cessat ratio, vnde licet mala voluntas quæ detegitur in eo quod facit, sit punienda, non tamen æque puniatur ac si factum secutum fuisset. Zabar. in c. si quis suadente. de pœnis. Ex quibus omnibus colligitur quod fauens detento vt supra, sed non declarato, non dicitur fautor hæretici.

Voluntas si ne secuto effectum quomodo sit puniend.

Ad secundum dicitur, quod si constat de delicto, auxiliator, & fauens tenetur, si eo animo fuit à principio, vt auxilium daret delicto, secus si casualiter committitur, vel appetitur delictum. Inno. in cap. petitio. de homici. volun. Nam si ad iniustum bellum quis iret causa pacificandi, vel aliàs ex iusta causa, non creditur huic imputari, si ex eius presentia aliquod robur accrescit suis, & timor inimicis, quia auxiliator non tenetur nisi fuerit in dolo. Bar. in l. sepè in fin. de ver. sig. Alex. in l. si qui opem. de fur. §. eo. ver. 17. & Paul. de Castr. in consi. 249. dicit quod quando imponitur pœna mortis per statutum, requiritur dolo ad hoc, vt illa pœna locum habeat, vt l. in lege. ff. ad legem Cornel. de sicar. Nec sufficit culpa etiam lata, vt ibi habetur, & Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. dicit hæc verba. Item si statutum punit homicidium morte, & non facit doli mentionem, tamen Iudex vbi non est dolo debet sententiam temperare, quia voluntas, & propositum distinguunt maleficium. ff. de furti. l. qui iniuriæ, & affectio tua operi tuo nomen imponit. C. de iniurijs. l. si vero conuictus. & ex hoc confunditur error multorum Iudicum asserentium in pœnis statutarijs etiam mentis non debere inspici animum, sed factum, per id quod notatur in l. 1. §. Diuus. & l. fin. ff. ad l. Corn. de sicar. Qui credunt quod pro homicidio, etiam sine dolo commissio, sit imponenda pœna mortis ex forma statuti, more Iudæorum stantes in cortice literæ, sed decipiuntur, quia quælibet causa etiam iniusta, puta ignorantia iuris excusat à dolo. vt not. glo. C. ad l. Flauiam. de plagiarijs. l. plagiarij criminis. la. 2. per l. igitur. ff. de libe. accusa. Et idem not. glo. magna in fin. in l. 1. §. si quis Iudicem. facit l. sed si l. §. scire. ff. de petitio. hæred. Et quod not. glo. in c. de quarta. de præscript. Dolus, & mala fides tunc est, cum quis monetur ad aliquod malum propter solam malignitatem animi, non propter aliquod aliud credit esse bonum, Ad hoc facit Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cathol. Et in c. dubius. de hære. & Zabar. in Clemen. 1. §. porro.

Auxilium per accidens, & sine dolo.

Dolus vbi non est debet sententia temperari.

In cortice literæ stant non est.

Dolus vbi esse dicatur.

Et per hæc patet responsio ad secundum quesitum.

AD tertium etiam per supradicta patet responsio. Nam cum iste literatus non solum non fauerit hæretico, sed nec grauiter quidem tunc suspecto, cum de eius delicto non constaret, & cum quicquid fecerit caruerit dolo, quia sanam, elatam, & catholicam doctrinam in scriptis

Reuerſus poſt
ſententiam
quomodo re
ſcripiatur.

ſequē vti chriſtianum decet in catholica fide mori velle dixit. Super his conſulitur ſummus Pontifex, qui reum ad patibulum duci, de illoque periculum facere iuſit. Eò ductus cum in ſano propoſito vſque ad ſupremum eius gradum perſeuerare viſus fuiſſet, alijs pœnis plerēdus vitæ donatus, tandum ad trirēmes pro remigante ad decennium damnatus fuit.

C A S V S XXXV.

Peripolius Veſtus quas crediderat, & omnes hærefes alias cum abiurasset, iterum de eisdem ad ſanctum Officium delatus, contra quatuor complicum licet ſingularium, in faciem tamen tortorum dicta, quorum vnus ex fratre nepos ſe hærefes ab illo edoctum aſſerebat, acriter, ac pluries & ipſe tortus, ſemper in negatiua perſeuerauit. Hic dum in carcere diu ſeruaretur, à tribus alijs ſuperuenientibus licet ſingularibus teſtibus, iterum vrgetur, ſemel, & iterum tortus cum in ſua obſtinatione perdureſcere viſus fuiſſet, perpetuz immurationi traditus eſt.

C A S V S XXXVI.

Scripta ſentē
tia non reper
ta qd faciat.

Arachnea mulier omnes cum nonnullis quas tenuerat hærefibus abiurauit. Hæc aliquot poſt annos ad ſanctum Officium de relapſu delata, & pluries examinata, quaſtionibus etiam ſubiecta ſemper in negatiua perſtitit. Tandem viri ſui, qui & ipſe de relapſu accuſatus in cuſtodia ſeruabatur, confeſſione audita, hærefes quas etiam poſt ſuam abiurationem tenuerat, aperuit. Et quia nec abiurationis ipſius, nec ſententiæ ſcriptum eſt reſcriptum, & notarij, & Iudicis, in cuius manibus dicta abiuratio facta fuerat teſtimonio, eius confeſſio viſa eſt pingere, ideoque digeſtiſſimo proborum iudicio, brachio ſeculari tradita eſt.

C A S V S XXXVII.

Adonius Arachneolus, poſt omnium hærefum abiurationem, ad ſanctum Officium de nonnullis hærefibus iterum delatus, à quatuor etiam in tortura examinatis, complicibus tamen, maxime viſus eſt yrgeri. Horum duo ſingulares fuerunt, reliqui conteſtium veſtem induerunt. Nam de certis hærefibus contra reum deponens alter alterum in conteſtem adducit. Poſterior hæreticalibus locutionibus cum prædictis pluries ſe interſuiſſe ſaſſus, quid certi tamen inter ipſos collatum fuerit ſe oblitum, ipſius tamen ſocij dictum, ſi coram adduceretur, ſe

con-

CASVS PER DIVERSOS I.V.D. AD
Inquisitoris instantiam, Placentiæ discussi,
quorum primus talis fuit.

CASVS I.

VIDAM vehementer indiciatus, captus, & in fortijs Inqui-
sitoris detentus, post innumera sero pericuria, & mēdacia,
tādē proprio ore cōfessus est se fuisse de secta lutherana,
& infra scriptos errores per nūnulos annos tenuisse, yz.
Primo, quōd Papa nullam in spiritualibus haberet au-
toritatem, siue iurisdictionem.

Secundo, quōd Papa est Antichristus, id est contra Christum.

Tertio, quōd nullum sit purgatorium, & alios quān similes errores
plurimos, quascendunt ad numerum ferē quinquagesimum.

Queritur primum, quid faciendum sit de ipsius rei domo, in qua com-
uenticulā fiebant hæreticorum. 27810

Secundo, an hic infelix reuerti cupiens ad misericordiam, recipi possit,
& debeat, ac receptus quibus pœnis puniri mereatur, & debeat.

Consilium censuit eum memoratum, qui tam diu tot, ac tantis infā-
nis hæreticorum erroribus obstinate, & pertinaciter, vtpote nouus hæ-
resiarcha inseruiuit, nulla penitus miseratione dignum esse. Et vbi ad pub-
licam abiurationem ex nimia sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ clemen-
tia admittendus sit, rigorosior solemniorque forma seruari omnino de-
beat, illamque non nisi quo ad sacramenta, & ea quæ salutem animæ con-
cernunt, eidem opitulari posse, quia quo ad sacrilegia & alia detestanda
per eum commissa, curia secularis intendit vti iure suo, eumque punire
iuxta iuris, & ordinum fori secularis dispositiones, atque sanctiones. Do-
mum vero, & alia ipsius rei bona publicanda esse iuxta iuris decreta, & cō-
stitutionum superinde editarum tenorem, & prout deinde in executione
sententiæ declarari contiget.

Rigorosior,
sed iuxta Pla-
cent. Concilij
sententia.

Prætor, & Consilium Placentinum.

CASVS II.

Quidam de heresi lutherana infamatus, ac vehementer indiciatus, per
ministros Inquisitoris captus, & detentus fuit, & in primo exa-
mine statim, & spontaneè confessus est se de Lutheranorum secta per ali-
quot

quot annos fuisse, ac multos illorum errores tenuisse, & credidisse, & insuper propter in eorum Concilio factum decretum, quo facilius Parochum, imo seipsum deciperet, sprete confessione sacramentali sacrosanctam Eucharistiam sumplisse, & hoc semel tantum, post à seipso resipuisse, & decreuisse pro errorum suorum faciendâ purificatione ad Inquitorem accedere, idque probauit, sed à ministris sacri Officij præuentus fuit. Nunc rogat ne huiusmodi captura sibi præiudicet, quo minus æredatur sponte reuersus.

Circa propositum thema aduertendum est, ne simulata conuersione in hæreticam labem lapsus fraudulenter redierit, & ne sub agni specie Inquitum gerat. Hoc solenter prouiso, iuxta, cap. vt officium, de hære. lib. 6. quia sponte confessus, & attentis in themate narratis, videtur iudicis arbitrio puniendus, abiurata tamen prius hæresi, iuxta, cap. Ad abolendam, de hære. late in sum. Siluest. tit. de hære. quæst. 12. vbi dicitur, quod ista opinio est magis pia, quod hæreticis redire volentibus post condemnationem parcatur, tanto magis ante condemnationem. Et si Iudex videt ipsum reum contritum, & sperat de conuersione sua, tunc potest ei parcere iniuncta pœnitentia salutari pro arbitrio suo moderanda. d. cap. Ad abolendam, Hostien. in sum. tit. de hære. vers. qualiter deprehendatur. nu. 3. & ver. quando, & qualiter Ecclesiæ reconciliatur. nu. 12. iuris, & rationibus ibi allegatis.

Ne sub agni
specie lupum
gerat.

Lucas Francij. Consil.

Hic profecto (ni fallimur) dicitur sponte reuersus, & illico, iuxta not. in cap. Ad abolendam, de hære. ver. Nisi continuo, post deprehensionem erroris. Et propterea abiurando hæresim prædictam, & redeundo ad catholicam, orthodoxamque Ecclesiam, veraciter, mentis & cordis sinceritate atque constantia, & non fictè (viderint qui faciem ouis errantis, & deus accurate prospexerant, ipsi etenim magis scire possunt) præuia absolute generali, iuxta, cap. vt officium, de hære. lib. 6. iniungi poterit salutaris pœnitentia, necnon & aliqua pœna irrogari arbitrio vtrique iudicare debentium in causa ista. Adde cap. vt commissum, §. necnon. eo. tit. lib. 6. vbi scrib. ad arbitrium versabitur in commutando carcerem perpetuum in domum ciuitatis, seu turris ad tempus, & vbi soluendo esset, in pecuniariam pœnam, & in conseruando vndique famam, & honorem respicientis, & ad fidei catholicæ vnitatem libere reuertentis, satis se nobis consiluisse salutis animarum. In cæteris vt misericorditer, & pie agendum eum reuertentibus modo quò supra.

Carcer latio.

CASVS III.

Quidam per nonnullos suorum complicum de hæresi lutherana delatus, conspectui Inquisitoris hæreticæ prauitatis non citatus, nec vocatus se præsentauit, asserens & promittens se velle libere omnes suos errores confiteri, paratus abiurare, & pœnitentiam salutarem recipere. Et in iudicio constitutus personaliter præmisso iuramento absque minis, vel tormentis, sponte, & prompte factus est se fuisse per annos plurimos de secta lutheranorum, & cum illis tenuisse, & credidisse errores, & hæreses eorum, petens ad misericordiam recipi, & Ecclesiæ catholicæ reuniri.

Quæritur, an talis in Ecclesia, vel potius alio in loco secretiori abiureat, & qua pœna puniri debeat.

Benignior
sententia.

Attento suprascripto themate Consilium censuit prædictum constitutum, & sponte confessum humaniter, & benigne esse recipiendum, & honestissima abiuratione cum eo agendum, & ad pœnitentiam salutarem admittendum.

Prætor, & Consilium Placentinum.

Io. Petrus Vicarius præd. Ela approbo, & R. P. Inquisitori vices meas committo.

CASVS IIII.

Scius in manibus Inquisitoris omnem abiurauit hæresim, cui imposita fuit talis pœna, ne scilicet ad monasteria, sanctimonialium de cætero accederet, & semel in mense per annum continuum Inquisitori se præsentaret. Dicitus Scius impositam sibi pœnitentiam in totum non perfecit. Nam quandoque se non præsentauit, sed & ad monasteria monialium accessit. Modo quæritur, an dici debeat incorrigibilis, seu impœnitens. Et si sic, an possit & debeat tradi curiæ sæculari.

Pœnitentiam
sibi impositam
nō perficit.

Hanc quæstionem cum in aliquo iuris canonici textu expresse determinatam non inuenimus, dignum duximus ipsam ex peritorum in iure canonico opinionibus, & sententijs declarare.

Et primo quo ad primum pro parte negativa adducimus D. Antoniū de Butr. in c. cum non ab homine. de iudi. sic dicentem. Iam dixi, quod si pœnitentia est ei iniuncta, & non seruet, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio sæculari.

In oppositum est communis opinio doctorum, Bald. in d. c. cum non ab homine. vbi ponens differentiam inter id, quod primū iurisdictionis. Prætoris, & id, quod est secundum siue vltimum, sic ait. Ille qui non

obtem-

obtemperat Prætori in eo quòd est primum suæ iurisdictionis, id est quia citatus non comparuit, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax. Ille vero qui ei non obtemperat in eo quòd est vltimum suæ iurisdictionis, vt quia depositus non dimittit officium, vel gerit officium, incorrigibilis dicitur. Tunc sic subsumo, Vltimum iurisdictionis iudicis est penitentia, quam imponit per sententiam diffinitiuam, quæ est suæ auctoritatis vltimum, vt claret: ergo qui penitentiam sibi iniunctam non perfecit, erit incorrigibilis & impenitens. Huius opinionis fuit Fredericus de Senis in consi. 157. vbi se subscribit opinioni Abb. de podioboniti, vbi dicit, quòd Inquisitor non potest remittere penam illi, qui impositam sibi non periegit, si prius abiurauerat. Io. Calde. in consi. 480. quòd est secundum, de hæreticis, prope finem. Idem tenet Archi. in c. vt commissi, de hære li. 6. in ver. carcere. Idem tenet quem sequitur Gemin. in eodem c. Ab. in d. c. cum non ab homine, pertractans quis dicatur incorrigibilis, inter tales recenset illum, qui impositam sibi penitentiam adimplere, & peragere neglexit. Et specialiter loquitur de eo, qui fugit è carcere, in quo fuerat ob crimen reclusus. Claræ ergo prima pars propositæ quæstionis. Ad dominum Antonium de Butrio, quicquid dicat Abb. vt supra, dicitur, quòd ipse penitentiam iniunctam non peragere quid importet, non recte considerauit. Qui enim penitentiam impositam non implet, dat vehementem suspensionem, & merito suspicari potest ipsum non penituisse, & sic vel ad priora rediisse peccata, vel in ipsis perseverare, & ita dicitur incorrigibilis etiam secundum dictum Domini Antonij.

Ad secundam quæstionem, scilicet an talis brachio sæculari tradi possit, duobus modis responderi potest per Doctores. Et primo dicitur de mente Io. Calde. in c. literas, de præsumpt. quòd penitentia ab Inquisitoribus imponi solita, sunt duplicis ordinis. Quædam enim sunt, quæ de directo contra hæresim tendunt, velut ipsam detestari, cõtra illam prædicare, cum hæreticis non conuersari, & huiusmodi. Aliæ vero sunt quæ non directe sunt contra hæresim, sicut ieiunare, peregrinari, & similia. Non implens ergo penitentiam primi ordinis, tradi debet brachio sæculari, at non sic de secundo. Tunc enim quis dicitur relapsus, quando facit illud quod non est dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. Et hoc videntur velle Doctores in d. c. vt commissi. Vide etiam Scilaceni. de fid. carh. c. 19.

At quicquid sit de veritate opinionis, dicimus quòd hæc responsio nõ valet ad liberandum ipsum Scium, ne tradatur brachio sæculari, imo potius, quòd tradatur. Nam sibi imposita fuit penitentia primi ordinis, ne scilicet ad monasteria monialium accederet, & hoc ideo ne eas inhaeret,

Aliter ergo de mente Archid. & Frede. de Senis, vbi supra, responderi potest, & dici, quòd brachio sæculari iste tradi nõ debet, quoniam tunc quis tradi debet brachio sæculari, quando nullam rationem, quare

Incorrigibilis quis dicitur.

Religiosus
sup. 109

Rel. p. 101 q. 1.

pœnitentiam non perfecerit, adducit. Non autem sic est de Scio nostro. Vi de in c. accusatus de hære. li. 6. §. ille quoque. Adducit enim ipse Scius pro rationabili causa, quòd à Principe suo licet temporali liberatus, seu dispēsatus fuit, & quòd pro certo credebat ipsum Principem id potuisse facere, & si aliter credidisset, cum iuramento affirmat se nunquam Inquisitoris mandatum fuisse præteriturum, & quòd si ad monasteria monialium accesserit, non ex malitia, sed ignorantia, nec ad malum finem, sed tantum lucri causa id fecisse dixit. Nam moniales tantum docebat.

Sed nota, quòd hæc ignorãtia crassa videtur, nec illum excusare potest. Nam non ita facile credimus illum tam rudem, & ignarum fuisse, vt nesciret omnino inter secularem, & ecclesiasticam auctoritatem diiudicare, & contra talem responsonem suam, videtur esse Archid. sententia, & D. Cardinalium Inquisitorum Generalium. Quidam enim asserunt præfatos Reuerendissimos Cardinales declarasse impœnitentes post abiurationem hærefum tradi debere brachio sæculari, & huins declarationis fuit causa quidam, cui ab ipsis post abiurationem, ne prædicaret, aut legeret impositum fuerat, qui tamen pueris quibusdam in domo Logicam priuate legere deprehensus fuit, tamen ne publicè legeret prohibitionem accepit.

Ad hoc dici potest, quòd vbi, & quando hæc facta fuerit declaratio non apparet, si tamen ita sit, dici potest quòd facta fuit tantum de illis, quibus ipsi Domini Cardinales post abiurationem hærefum pœnitentiã imponebant ad maiorem maiestatis conseruationem, & gradum quem tenent, in cuius signũ talẽ declarationẽ alijs Inquisitoribus non intjmarũt.

Pro resolutione ergo huius dubij nobis videtur, quòd eius totalis difficultas ad hoc tendat, vt videatur quis vere, & proprie incorrigibilis, seu impœnitens dicatur. Nam si sit incorrigibilis, tradi debet, vt Doctores dicunt: si non, secus.

Incorrigibilis quis dicitur.

Dicimus ergo cum Abb. in d. c. cum non ab homine. quòd ille vere, & propriè incorrigibilis est, qui non solum non peragit sibi iniunctam pœnitentiam, sed etiam qui fugit iudicem, ipsi resistit, vel ab ipso se occultat, vel impedit ne eum possit arctare. tunc enim Ecclesia non habet amplius quid faciat, & ideo comprimendus est per potestatem sæcularem. At si tantum pœnitentiam non peregerit, nec tamen se absconderit, fugerit, &c. cum Inquisitor possit illum de nouo punire, non dicitur incorrigibilis, & per consequens non debet tradi brachio sæculari. Et cum dictus Scius non fugerit nec se absconderit, sitque leuioris armaturæ vt musicam profitentes esse solent, incorrigibilis proprie dici non poterit.

Frater Angelus Aduocatus de Verona
Inquisitor Placen.

Ego

EGo Alouisius Grampus. I.V. Doctor Vicarius Episcopalis Placé, conuenio in sententia prædicti domini Inquisitoris, quia proprie incorrigibilis dicitur, de quo nulla est spes quòd corrigatur, vt sonant verba in d. c. cum non ab homine, in si. ibi, cum venerit in profundum malorum tradatur curiæ seculari. vt per gl. in c. illud sane. 24. q. 4. vbi dicitur, quòd quibus pròdesse non poterit correctio, non parcat abscessio. Sed quia in themate præmissò dicitur, quòd ille non est penitus incorrigibilis, quia et si pœnitentiam sibi iniunctam non perfecerit, tamen se non occultauit, igitur nec incorrigibilis, nec in abiuram hæresim erit relapsus.

Incorrigibilis quis dicitur.

C A S U S V.

Quidam notarius procuratorem agens, in fortijs Inquisitoris detentus, post multa mendacia, & periuria coram ipso domino Inquisitore iudicialiter factus est se sciuisse, & intellexisse à quodam eius nepote sacerdote, ipsum examinari fecisse Gaium minorem, & Rusticum ipsius sacerdotis fratrem in causa hæresis contra Titium, & alios quosdam, & eidem Gaio in iudicio falsitatem deponere fecisse, sed ab eo non intellexisse, quòd id fecisset, vt rem gratam ipsi notario faceret. Et cum præfatus Gaius testis dicta de causa in executionem literarum Apostolicarum citatus fuisset ad se præsentandum coram præfato domino Inquisitore, dictum Gaium testem ad non comparandum suasisse, & subinde in executione secundæ citationis cum omnino se constituere vellet, pro vt & se constituit, pariter factus est eidem Gaio testi dixisse, *Li frati ti examineranno, si à sù la negatiua, e se ti dimandaranno del primo commandamento che t'hanno mandato, di che non l'hai hauuto.* Exindeque cum dictus Gaius testis se constituisset, & examinatus fuisset, ac carcerem exiisset, idem notarius factus est se ab eodem teste perquisiuisse, & intellexisse de & super quibus examinatus fuerat, & quid in dicto examine responderit, (vt asserit) confirmatoriam huiusmodi falsæ depositionis, & etiam defendendum præfato domino Inquisitori, & notario actorum, licet per diem naturalem iam factum esset dictum examen, & non obstantè etiam quòd dictus Gaius testis deponeret, & etiam post eius depositionem factam contra dictum Titium, contra quem fuerat examinatus de dicta falsitate à dicto sacerdote ipsius notarij acpote sciuisset, & intellexisset scripturam correctionis huiusmodi confirmatoriam dictæ falsitatis, factus est se fecisse, vt aliquod auxilium ipsi Gaio testi, & ipsius notarij nepoti præstaret.

Falsitate testi suggeret quo puniatur.

Queritur qua pœna sit plerendus ipse notarius.

Cum ex narratis in supradicto themate non constet depositionem factam per dictum testem ad suggestionem memorati notarij cuiquam nocuisse, Consilium censuit mitius cum ipso notario agendum esse, & ideo extraordinarie arbitrio Iudicis puniendum fore.

Prator, & Consilium Placen.

C A S U S VI.

Penes sacerdotem de hæresi suspectum, & in fortijs domini Inquisitoris, vt de fide responderet detentum, breuiarium repertum fuit, in cuius primo folio scriptum erat, diabolus hic, ac in dicti breuiarij folio vltimo depicta erat imago Beatissimæ Dei Genitricis Domini nostri Iesu Christi figuram in gremio continens, quorum vtraque imago etrossis oculis etiam in varijs locis strifata erat. De supradictis interrogatus ipse clericus negauit de his aliquid sciuisse. Hic post factum examen, dum per custodem de carcere reduceretur, fugam fecit, ac per altam dormitorij fratrum fenestram super tectum quoddam ascendit, indeque in viam publicam præcipitem se dedit. Fracto igitur latere iterum in carcerem portatus, cum iam per dies septuaginta manserit, nec adhuc sanitati restitutus sit, quæritur quid de illo sit agendum? An scilicet attempta ipsius rei lateris fractione ad purganda indicia, ac etiam pro habenda veritate aliquo tormentorum genere, & quo torqueri possit, & debeat in illius examinibus præuijs, maxime attentis periurijs, & mendacijs.

Vidimus ea quæ contra sacerdotem suspectum de hæresi nobis significastis, ea omnia in consilio nostro proposuimus, & ita nos omnes re inter nos bene pensata, censuimus medicos esse consulendos, qui si retule rint nullum subesse periculum maioris, seu deterioris infirmitatis, vbi iste suspectus quæstioni, & tormentis admoueat, illum vti que torqueri debere, cum sit admodum suspectus de hæresi, stantibus verbis illis in horario eius scriptis, videlicet, diabolus hic. Item stante confessione imaginis diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, & fuga eiusdem præbyteri. Nam conscindere, & spurcare imagines Sanctorum, nedum diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, crimen est capitale, quod plurimum ad hæresim tendit, quia lædit diuinam maiestatem. Et hæc pauca sufficiant, omnia remittentes prudentissimæ arbitrio R. P. V. cur me plurimum commendo.

Fuga quid faciat.

Spurcare imagines crimen est capitale.

R. P. V.

Bernardus Bregontius Prator Placen.

CASVS VII.

Communicato colloquio cum Magnificis DD. Collegis omnes concordati voto in hanc sententiam venimus, ut quantum attinet ad captum, & detentum, & qui sponte postea confessus est, consideratis his quæ in facto proponuntur, ille carens perpetui pœna sit cohercendus, facta abiuratione in forma solita.

Quantum vero attinet ad eum qui delatus, & indiciatus sponte se constituit in manibus Domini Inquisitoris, consideratis his quæ in facto proponuntur, is maiori miseratione sit dignior, & propterea cum illo mitius agendum, pœna carceris perpetui commutanda arbitrio ipsius Domini Inquisitoris, & honestiori abiuratione.

Spontanea
presentatio
quid faciat.

*Domini us Bozula de mandato dominorum
de signatura subscripsit.*

CASVS VIII.

Quidam valde indiciatus quod esset de secta, & conventiculis hæreticorum, & quod suavisset quendam hæreticum forensem ad concionandum publice in foro in fauorem ipsorum hæreticorum, sub prætextu cuiusdam spontaneæ presentationis se constituit in fortijs Domini Inquisitoris, & post plurima mendacia, ac periuria, variationes, & contrarietates, tandem confessus est verum esse, quod ipse fuerit de secta illa, & quod ex proprio capite ipse suaserit, ei pecunias dederit; & induxerit dictum forensem ad concionandum publice in laudem, & commendationem Iuchitanorum; & quod ipsi prædicationi interferret, promiseritque eidem concionatori ubi opus fuerit in eius fauorem, ac defensionem ceteros non defecturos, ob quas prædicationes dictus forensis postmodum principis secularis iussu, & auctoritate suspensus fuit.

Nunc queritur qua pœna hic plebendus sit.

Retento tenore supradicti thematis Consilium censuit memoratum detentum incidisse in hæresim, & cum fuerit mendax, atque sponte non fuerit confessus errores suos uti debebat, tanquam Ecclesiæ clementia, & misericordia se reddiderit indignum, solemnem abiurationem factam carceris perpetui pœna mulctandum esse, salvo tamen in præmissis semper arbitrio D. Inquisitoris.

Indignus mi
sercordia.

Prætor, & Consilium Placen.

C A-

CASVS IX.

Qui in corpore declarabitur.

IN quo quidem casu tria videnda cum occurrant.

Primum erit, quid sit hæresis, quidve hæreticus.

Secundum, vtrum reus noster sit vel fuerit hæreticus.

Tertium, qua pœna plectendus veniat.

Et de primo, siue ab eligo, siue ab adhæreo, seu etiam ab hæsito dicitur hæresis, à Theologis sumitur pro articulo, siue propositione contraria articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, vel diuinis scripturis, quia tria hæc citra omnem hæsitatiõem à fidelibus, & catholicis fide sunt amplectenda, & tenenda, vt egregie Diuus Thomas declarat in prima parte. q. 32. art. 3. & in secunda secundæ. q. 11. ar. 1. & 2. taliter quòd hæreticus dicitur quilibet asserens aliquid contra articulos fidei, vel contra Ecclesiæ determinationem, vel contra sacram scripturam, & hoc cum pertinacia. quam quidem pertinaciam addidit Diuus Thomas non ex se, ne proprio sensu, sed super dictũ diui Augustini ad Glorium, & Eleusium fundatus, & est 24. q. 3. cap. dicitur Apostolus. Si qui (ait Augustinus) sententiam quamuis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, quærant autem tota sollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia non habent (subiungit Diuus Thomas) electionem contradicendi Ecclesiæ doctrinæ. His addit Thomas Caietanus, Cum hæresis ex

A fidelibus credenda.

Hæreticus quid.

Tota sollicitudine quærens.

Tria hæreticã facientia.

Errantes sine peccato.

Hæresis tenens nõ hæreticus.

tribus constituitur, errore scilicet in fide, & pertinacia, & cum duo prima error videlicet, & sententia fidei spectent ad intellectum, tertium autem, scilicet pertinacia ad voluntatem, & hæc superueniens precedentiibus ita constituat rationem hæresis, vt sine eo hæresis non sit, sicut nec fides sine voluntatis determinatione, manifestum est primo, quòd si quis sententiam fidei contrariam secundum se teneret, putans se recte sentire, non intendens ab Ecclesia dissentire, talis adhæsiõ non est hæresis propter defectum pertinaciæ. Et prima parte. q. 32. art. 4. idem Caietanus dicit. Aduerte quod ad rationem hæresis formaliter ultra hoc requiritur pertinacia. & ibidem post pauca subiungit. Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam à peccato excusantur, qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorem viam arbitrantur se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia. Nec supradicta somniauit, sed à diuo Augustino excellens Theologus mutuo accepit. Nam de baptismo contra Donatum scribens, ait doctissimus pater Augustinus, Si aliquis hoc idem sentiat de Christo quod Photinus opinatus est, & in Ecclesia catholica baptizatur, & hoc credat esse fidem catholicam, necdum dico esset

esset hæreticum, nisi manifesta doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.

Nec à Theologorum veritate in hoc dissentire volunt sacrorum canonum doctores, nam glo. in c. dixit Apostolus. super ver. pertinaci. ait. Licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus. Et glo. in c. Hæc est fides. 24. q. 1. & licet quis erret, si tamen paratus sit corrigi, non erit hæreticus. Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cath. Sed quo ad hoc quod quis iudicetur hæreticus, non videtur differentia, quia clericus etiam literatus errans in articulis fidei, non est hæreticus, si pertinaciter non defendit errorem suum, maxime si credit Ecclesiam sic tenere.

Corrigi paratus.

Clericus etiam literatus errans.

Et idem dicit Abb. in c. dubius. de hære. Nam si quis (ait Abb. ibi) erraret in fide, & crederet illam esse fidem scilicet Ecclesiæ vniuersalis, & est paratus se corrigere si aliud tenet Ecclesia, iste non erit hæreticus, quia fides Ecclesiæ est fides sua, ex quo se refert ad fidem Ecclesiæ. Et dominus Franciscus Zabarella in clemen. 1. §. porro. de sum. tri. & fide catho Si quis motus ratione naturali credit patrem maiorem filio in diuinis, & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus, quia hæc non est fides eius, sed suâ fides est fides Ecclesiæ. Vult dicere, quod cum credat hoc quod credit Ecclesiam sic tenere, infertur quod non præcise inhæreat nisi sub hac tacita conditione. Quod autem talis possit mereri, tenent multi Theologi, & ego tenui in cap. 1. supra co. scilicet in cap. firmiter (ait Zab.) ponendo exemplum, vt quia aliquis simplex audiens prædicationem sui Episcopi qui prædicat aliquid contra fidem, illud credit animo obediendi fidei, paratus tamen corrigi, talis meretur, quia iudicantur opera ex intentione, vt. c. cum voluntate. de senten. excommu. quod intellige, nisi error sit in talibus, in quibus nullatenus excusat ignorantia, vt in his quæ sunt de iure naturali. & idem Zab. de vsur. clem. si §. sane. alleg. Gulielmum Landinum. exponit pertinaciter, id est obstinatæ pertinaciæ. & Paul. de Lyazarijs à di. Zab. allegat. in eodem. cap. exponit quid sit pertinax, dicens. Pertinax dicitur qui valde impudenter aliquid tenet, & affirmat. & Felin. in cap. dubius. de hære. in 2. not. allegat Innoc. in rubr. de sum. tri. & fid. catho. & Bald. in rubr. C. de sum. trin. & dicit quod qui crederet circa Trinitatem patrem maiorem filio, putans Ecclesiam ita tenere, non est hæreticus. Et sic patet quid hæresis, & quid sit hæreticus, videlicet ille qui animo pertinaci, & voluntate impudenti, ac obstinata aliquid tenet, & credit contra articulos fidei, vel contra contenta in sacra scriptura, aut contra sancta, & decreta ab Ecclesia catholica Romana pia omnium matre. Restat nunc videndum si reus noster tali morbo laborauit, vel laboret.

Meretur quis hæreses tenere.

Pertinax q. d.

Et quia non sola hæresis, seu error (vt iam diximus) sed secum conglutinata pertinaciâ facit hæreticum, quæ quidem pertinaciâ in reo nostro

Contumaciâ condimentum hæresis.

nequaquam inueniri potest, & nemo sit condemnandus nisi conuictus, vel confessus, vel facti euidentia eius delictum pateat, Azo in sum, in rubr. de pœnis, sequitur ipsum reum non esse tanquam hæreticum condemnandum. Nam si conuictus, ubi accusator siue denunciator? ubi testis? certe nulli inueniuntur. Quòd autem non sit confessus se aliquem errorem cum ea, quæ ad hæreticum pertinet seu requiritur pertinacia, tenuisse, maxime patet ex processu, imò fatetur quòd quicquid tenuit, credidit, & docuit, id tanquam Ecclesiæ catholicæ consonum se tenuisse, credidisse, & docuisse. Nam in tertio ipsius examine siue constituto sic dicit.

Io le ho tenuto (de eius prædicationibus loquens) e predicato per bone, & se sono catiue mi sommetto al giudicio di vostra Reuerentia. Et in eodem constituto loquendo de scriptis Ciuitellæ dicit. E quando le scrissi si uendeuano stampate publicamente in Bologna. Et in signum conformitatis suæ cum Ecclesia catholica dicit. Io le tagliai via essendo prediche del Cimitella, che è stato condannato per heretico. Item, io brugiai le lectioni del Montalcino sopra la epistola ad Romauos, dopo ch'io intesi che'l detto Montalcino era stato condannato, & la predica ch'io feci in Pienza, perche era attaccata con le altre, e perche io ne fui ripreso dal Padre Maestro nostro. Et inteso ch'io hebbi che'l detto Montalcino era ritenuto in Roma, io abbrugiai tutte le dette sue lecture, e tagliai via dette prediche, & le brugiai quà in Piacenza. Et prima non le brugiai, perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao, che le uide.

De quinterneto autem Borges respondit.

Io ho creduto che siano bone, & io le ho predicate per bone, e non le brugiai, e non le tagliai con le altre, che brugiai, perche io teneua, & credeua, & ho tenuto, & creduto insin à qui che siano bone, catholice, e fedeli: e quando non siano bo ne, io me sommetto al parere di V. R. e di S. Chiesa.

Et in signum quod carebat pertinacia.

Interrogatus si contritio, & satisfactio essent, & sint partes pœnitentiæ respondit, *Io credo quòd sint partes sacramenti pœnitentiæ, credidi, & prædicai.*

Et interrogatus quomodo ergo, & cæc. Respondit, *Io l'intesi (credo) quà in Piacenza, & subito ch'io l'hebbi inteso, io brugiai detti scritti del Montalcino.*

Confessio qualificata quando & quò de beat accepta n.

Et quia nulli dubium est, quod confessio qualificata contra cuius qualitatem nulla est præsumptio iuris, ynum tantum capitulum continens tota debet acceptari, vel tota repudiari, nec potest diuidi, ut si reus confiteatur se promississe sub conditione, vel si dicat, verum est quod recepi à

te centum mihi debebas ex causa mutui, istud est vnum caput, & confessio isto casu non præiudicat consentienti secundum Abb. in capit. bonæ memoriæ. de confes. & Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsit. de lib. leg. Et hoc idem Cynus. in l. 5. C. de confes. in 13. q. Et in l. 3. C. de dona. ante nup. Vt si aliquis in iudicio, vel extra confessus est se recepisse à Caio pecuniam, ut sibi repetat lectiones, vel pro factura pelandæ, quod non potest eius aduersarius diuidere hanc confessionem, & partem, quæ facit pro se approbare, & alteram contra se reprobare, sicut dicitur de qualitate contra quam est præsumptio iuris. l. 1. de scar. & l. si non conuitij. C. de iniur. Et cum iste noster reus vsus sit confessione isto modo qualificata dicens, *io ho tennito, creduto, e predicato queste cose, pensando che fossino bone, e catholice: e quando non siano bone io mi sommetto &c.* sequitur quod confessio sua tota, & non in parte tantum, sit, & veniat in sui fauorem admittenda: igitur non tanquam hæreticus erit condemnandus.

Et quod potissimum omnium pro se facit argumentum, quod abscondita, & operta seruare poterat scripta illa, de quibus non sine causa tam ingens factus est strepitus, sed sponte ipse protulit, ac nobis porrexit, quæ quidem scripta si de hæresi infecta cognouisset, nunquam protulisset, imo illa abscondisset, & operuisset. Nam protulit illa tanquam famosi Theologi indubitata, tanquam secuta, tanquam Ecclesiæ catholicæ conformia, quæ etsi scandalosa maxime his temporibus videantur, & sint, glossarum tamen, & bonarum interpretationem sunt patientia, & potius à doctoribus disputanda, quam prædicanda, & docenda à simplicibus. Facit in fauorem rei quod interrogatus, stare cum igne iam consumptis nonnullorum suspectorum scriptis, quædam alia etiam simul non combusserit.

Optimum argumentum pro reo.

Respondit, *perche mi fidana della dottrina di Maestro Nicolao.* Sic à simili, quia de hoc famoso Theologo, cuius scriptis satis confidebat, illa non combussit, non celauit, neque abscondere curauit, sed tanquam (ut iam diximus) secuta, & sanctæ matris Ecclesiæ doctrinis consona, sponte & alacriter protulit, & explicauit.

De famoso doctore confidat.

Attamen quia implicite confessus est se tenuisse libros aliquos si non prohibita, saltem suspectæ lectionis, quia diffamatus de prædicationibus duabus scâdalosis, quia quoquo modo varius in suis responsionibus, non caret aliquali suspitione, propter quod, & si non tanquam hæreticus, tamen tanquam aliquo modo iudicium arbitrio de hæresi suspectus veniet condemnandus, pœnaque arbitraria puniendus, atque à prædicationis officio per aliquot annos suspendendus.

Frater Vmbertus Placen. Inquisitor Papien.

l. 1. colum. 2. ver. 4. opp. C. de ser. fug. Imp^o etiam si mala voluntas fuisset in fauente, si factum non sit secutum, cessat ratio, vnde licet mala voluntas quæ detegitur in eo quod facit, sit punienda, non tamen æque puniatur ac si factum secutum fuisset. Zabar. in c. si quis suadente. de pœnis. Ex quibus omnibus colligitur quod fauens detento vt supra, sed non declarato, non dicitur sanctor hæretici.

Voluntas si ne secuto effectu quomodo sit punienda.

Ad secundum dicitur, quod si constat de delicto, auxiliator, & fauens tenetur, si eo animo fuit à principio, vt auxilium daret delicto, secus si casualiter committitur, vel appetitur delictum. Inno. in cap. petitio. de homici. volun. Nam si ad iniustum bellum quis iret causa pacificandi, vel aliàs ex iusta causa, non creditur huic imputari, si ex eius præsentia aliquid robur accrescit suis, & timor inimicis, quia auxiliator non tenetur nisi fuerit in dolo. Bar. in l. sepe in fin. de ver. sig. Alex. in l. si qui opem. de fur. §. eo. ver. 17. & Paul. de Castr. in consi. 249. dicit quod quando imponitur pœna mortis per statutum, requiritur dolus ad hoc, vt illa pœna locum habeat, vt l. in lege. ff. ad legem Cornel. de sicar. Nec sufficit culpa etiam lata, vt ibi habetur, & Bal. in l. data opera. C. qui accus. non post. dicit hæc verba. Item si statutum punit homicidium morte, & non facit doli mentionem, tamen Iudex vbi non est dolus debet sententiam temperare, quia voluntas, & propositum distinguunt maleficium. ff. de furti. l. qui iniuriz, & affectio tua operi tuo nomen imponit. C. de iniurijs. l. si vero conuictus. & ex hoc confunditur error multorum Iudicum afferentium in pœnis statutarijs etiam mentis non debere inspicere animum, sed factum, per id quod notatur in l. 1. §. Diuus. & l. fin. ff. ad l. Corn. de sicar. Qui credunt quod pro homicidio, etiam sine dolo commissio, sit imponenda pœna mortis ex forma statuti, more Iudiciorum stantes in cortice literæ, sed decipiuntur, quia quolibet causa etiam iniusta, puta ignorantia iuris excusat à dolo. vt not. glô. C. ad l. Flauiam. de plagarijs. l. plagarij criminis. la 2. per l. igitur. ff. de libe. accusa. Et idem not. glô. magna in fin. in l. 1. §. si quis Iudicem. facit l. sed si l. §. scire. ff. de petitio. hæred. Et quod not. glô. in c. de quarta. de præscript. Dolus; & mala fides tunc est, cum quis mouetur ad aliquod malum propter solam malignitatem animi, non propter aliquod aliud credit esse bonum, Ad hoc facit Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cathol. Et in c. dubius. de hære. & Zabar. in Clemen. 1. §. porro. de C. etiam nulli.

Auxilium per accidens, & sine dolo.

Dolus vbi nõ est debet sententia temperari.

In cortice literæ si dolum non est.

Dolus vbi est se dicatur.

Et per hæc patet responsio ad secundum questionem.

AD tertium etiam per supradicta patet responsio. Nam cum iste literatus non solum non fuerit hæretico, sed nec grauitèr quidem tunc suspecto, cum de eius delicto non constaret, & cum quicquid fecerit caruerit dolo, quia sanam, elatam, & catholicam doctrinam in scriptis

ei misit, quinimo quod pro ipso literato multum facit, vt patet in actis, & ex præfati delati confessione, ipse literatus eidem delato dum adhuc in carcere detineretur, hæc vel similia verba dixit, videlicet, *S'io credesse che fosse heretico, possendo, v'impicaria con le proprie mani.* In aliquo ergo non de liquit præfatus literatus, præter quoddam inconsulto Domino Inquisitore scriptum ipsum præfato religioso detento, ante ipsius detenti expeditionem misit. Pœniteat ergo arbitrio Inquisitoris.

Frater Umberto Placentin. Inqui.

CASVS XI.

Qui alias ob venditionem librorum prohibetæ lectionis tanquam de hæresi leuiter suspectus, in manibus Domini Inquisitoris abiurauit, eodem in crimine secundo deprehensus cum fuerit, quid de illo sit indicandum consilium petitur.

Respondetur, quod quantum sit ex vi verborum text. c. accusatus, de hære. li. 6. recidiuus iste grauius quam prius punitus fuerat, tantum puniri debeat, replicata videlicet de leui abiuratione, si tamē (quod difficillime creditur) nō maliciose, neq; proterue in crimine perseverauit. Si autē malicia, & qui haud leuiter præsumitur contēptus in illo inuenitur (librandum enim, & accuratori trutina pensiculandū est eius examē) iuxta declarationem Gemi. in c. cū contumacia, de hære. li. 6. de eo à simili iudicandū arbitror. Ibi nanq; dicit Gemi. Nota optimū textum ad cognoscendam violentam præsumptionē, quia dicitur violenta quando prima suspicio erat de delicto, postea delinquedo facit actum, qui inducit etiam præsumptionem, quod delictum fecerit, sicut est cōtumacia, tūc ista præsumptio tāquam consumans primam transit in violentā, vt particulariter notat textus. Et vide gl. in c. de hoc, de simo. Hæc Gemin. sic à simili cū iste abiurauerit tanquam leuiter suspectus de hæresi, postmodū in crimine eodem incidere, primam videtur confirmasse suspicionem. Sicut igitur vehemens duplicata suspicio transit in violentam, sic dicimus leuiorem transire in vehementem, quia malum (vt idem Gemin. dicit vbi supra) additum malo plus aggrauat. Nam hic secundum Ioan. Mona. duo operantur, id quod vnum non faceret, Si autem suffragantium importunitas hunc & malicia, & contēptu exutum ostendere contenderit, citra purgationem canonicam, si alicui laboret infamia, illum diuinitere Dominus Inquisitor qualiter valeat, ignoramus, cum in c. excommunicamus, 1. de hære. sic manifeste habeatur. Qui autem inuenti sola suspicione probabili, hoc est leui, & quoddam leuiter appareat (ait Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitate in personæ, propriam innocentiam, congrua purgatione monstrauerit, anathematis gladio feriat, & vsq; ad satisfacionem condignam ab omnibus euitetur.

Frater Umberto Placentin. Inquisitor.

CA-

Præsumptio
secunda pri
mam consu
mans.

Leuis suspi
cio in vhe
mentem tra
siens.

CASVS XII.

Ricius sacerdos crassiori laborans ignorantia, à quibusdam plebeis rogatus nonnullos magnetes ad amorem, lasciuamque prouocandam, solemniter in Ecclesia baptizauit, ac supra eas quam plures missas cum diabolicis execrationibus, quas penes se etiã tempore prioris Iudicis, ante videlicet Tridentinum Concilium per aliquos dies seruauit, celebrare præsumpsit. Addiditque, quòd in domo cuiusdam meretricis, quam eidem mulierculæ contulerat magnetis portionem, citra solemnitatem tamen, rebaptizauit. Re aperta, sacerdos ipse fugam arripuit, requisitusque ab Inquisitore, cum non comparuisset, tanquam contumax excommunicatur, tandem amicorum suasionibus inductus, coram præfato Inquisitore comparuit, facinusque quòd perpetrarat fassus, de eo veniam petijt. Interrogatus autem si de per dominum Inquisitorem ad illum transmissis de comparando coram eo, præceptis notitiam habuit, negatiue respondit.

Quæritur ergo, an hæreticus, vel si suspectus, de qua hæresis suspicio reus sit hic iudicandus, ac qua, vel quibus sit pœnis puniendus.

Respondetur, quòd quia (vt in alio casu iam diximus) nemo nisi conuictus, vel confessus, vel facti euidencia eius delictum pateat, est condemnandus. Azo. in sum. rub. de pœnis. cum reus iste neque conuictus, neque confessus sit de hæresi, non poterit tanquam hæreticus condemnari. De necessitate namque hæretici est, quòd error de his quæ sunt fidei sit in intellectu, & pertinaciã in voluntate. Et propterea ait diuus Archiepiscopus Floren. in summa. parte secunda. titu. 2. c. 5. Baptizare imagines, vel similia, si fiant propter aliquem finem facilius assequendum à dæmone, cui propter hoc querit complacere, ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat, vt dæmon sibi, vel alicui faciat quod petit, dummodo non petat ab ipso dæmone aliquid quod sit supra facultatem eius, nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem ipsius dæmonis, sicut essent illi qui crederent vel quòd dæmon possit necessitare liberum arbitrium hominis, vel illi qui crederent quòd dæmon ex tali pacto, & in omnem euentum quantumcumque à Deo non permissum posset facere quod petunt, vel qui crederent quòd posset determinare alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquem facere, qui sit proprius Deo. Tales enim non est dubium, quòd habent errorem in intellectu, & male sentiunt de potestate dæmonis, & per consequens suppositis alijs conditionibus, quæ requiruntur ad hæresim, essent hæretici. Sed si ex causis prædictis facerent, non male sentientes de baptismo, & alijs prædictis, etsi peccarent grauissimè, non tamen essent hæretici, sed magis sortilegi. Quia tamen impossibile videtur, quòd aliquis

Condemnandus quis sit.

Baptizare imagines.

Liberum arbitrium cogere nõ potest dæmon.

Sortilegi nõ hæretici.

Quæ foris sūt
iudicat Ecclē
sīa.

Habitus co-
gnoscitur per
actus.

faciat talia, nisi etiam male sentiat de sacramentis, cum talia facientes ma-
litiam in voluntate se habere ostendant, Ecclesie quæ solum habet iudi-
care quæ foris sunt, etsi ex natura rei tales non possit tanquam hæreti-
cos iudicare, iuris tamen præsumptione hæreticos, vel saltem de hæresi
suspectos potest iudicare, quia ex eius voluntate corrupta, ac per alia facti
nora exterius ostensa intellectus præsumitur corruptus. Sicut enim ait
præallogatus Doctor, habitus fidei cognoscitur per actus fidei, qui sunt
credere, & confiteri, atque operari ea, quæ sunt fidei, & habitus castitatis
per caste vivere: Sic Ecclesia potest iudicare aliquem hæreticum per actus
discredendi de aliquo articulo fidei, seu sacramento Ecclesie. Et cum sa-
cerdos iste circa sacramentum Baptismi ostenderit se in nihil fidei habe-
re quàm Christianum deest, ipsum sacramentum rebus insensatis appli-
cando, ut puta baptizando magnetem, & hoc pluries, & pluries super il-
lam celebrando, conuincitur talis sacerdos, & si non hæreticus ex rei na-
tura, quia neque per propriam confessionem, neque per testes constat
de eius labefacto animo, iuris tamen præsumptione dicitur hæreticus,
id est de hæresi suspectus. Hanc adauxit suspiciōem scripta coniuratio su-
pra magnetem ipsum pluries à se lecta, ac contra apostolicam sub pœna
suspensionis hæresis prohibitionem per nonnullos dies penes se seruata, &
retenta. His igitur, & ipsius sacerdotis conditione optime consideratis,
iudicamus dictum sacerdotem tanquam de hæresi suspectum grauiter su-
re puniendum.

Erater Umbertus Placentin. Inqui.

C A S U S XIII.

POSTquam Scium filium annorum decem, vel circa in hæresibus im-
buendum Genzuan misisset, & iam triginta annis professam propriam
sororem de monasterio extractam cuidam hæretico uxorem tradidisset, per
ministros sacri Officij captus, & carceri mancipatus Nelson noster, quæ-
plurima post peruriam, utpote qui in vndecim examinibus, seu constitutis
in negatiua semper persistit, postremo veritatem fassus, septem, & viginti
per Ecclesiam damnatos errores Romæ primum, mox Placentiæ publicè
abiurauit. Hic aliquot post annos iterum captus, & interrogatus, ex mo-
re suo mendacijs, ac periurijs multis simuliter præmissis, contra ei ab Il-
lustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus post abiuratas hæ-
reses factam prohibitionem, Lorum quendam hæreticum in domo pro-
pria bis saltem noctu recepisse, ac per nonnullos dies illum retinuisse, ci-
dem quæ ad partes hæreticorum exportandam, lucris quæ exponendam haud
modicam pecuniam summam dedisse est fassus. Ad quid id fecerit interroga-
tus, si quo casu ab Inquisitore, aliove Iudice illud quandoque videri contin-
geret, unde mediocriter viueret habere posset, libere se fecisse respondit.

Vlt-

161) Vltimus ad eundem hereticum extra Placen. diocesim semel declinat
 se, & demum ad partes in quibus heretici impune viuunt, accessisse, ibi-
 que sororis suae hereticæ, & apostatae protectionem sumpsisse, ac præfa-
 tum hereticum dictæ sororis suae assertum coniugem. è carceribus non
 modo liberasse, sed etiam circa eiusdem sacrilegi processum factas expon-
 sas exsoluisse, cuiusq; merces redemisse; atque ad eiusdem heretici habitatio-
 nem transmississe, affirmant. Hereticus etiam plenum volumen per mul-
 tos menses penes se seruasse, ac legisse, & tandem priorum heresem nun-
 quam se penitus esse factum est.

Super his omnibus petitur Consilium.

EX his quæ in facto proposito duæ eliciuntur dubitationes, quarum
 Prima est, an hic reus relapsus dicatur.

Secunda qua præna sit puniendus.

Circa primum breuiter ego sum in voto affirmatiuo per tex.c. accusa-
 tus. §. ille quoque de hære. lib. 6. in ver. hereticos acceptet, & uisitet, siue
 associet, dona vel munera eis donet, vel mittat, seu eis fauorem impendat.
 Nam præter id, quod ille textus alternatiue, seu distinctiue loquitur, & ob
 id sufficit in vno ex his peccasse. l. si is qui ducentes. §. vtruna. ff. ad trebel-
 lianum. c. coram. §. sed. c. contra. de off. deleg. canonistæ in c. inter ceteras,
 de rescript. In præsentem tamè casu in omnibus videtur peccasse miser iste,
 & quòd sit verum, libet singula discurrere. Et quæ attinet ad receptionem, iam
 videtur pati probabilem difficultatem. Quamuis enim, secundum leges
 ciuiles proprie solum receptor dicitur, qui refugium abscondendi cau-
 sa præstat reo. l. 1. §. quòd ait prætor. vers. est proprie. ff. de seruo cor-
 rup. Salic. in l. 1. nu. 2. C. de his qui latrones. nihilominus secundum cano-
 nes in materia de qua queritur, receptor heretici dicitur qui scienter il-
 lum recipit, vt probatur in d. §. ille quoque. in ver. acceptet, & ita distin-
 guendo ius canonicum à iure ciuili aduertit Io. And. in c. 2. not. 4.
 de hære. lib. 6. Et ibidem Archid. nu. 3. vbi etiam addunt sufficere vnicam
 susceptionem, quamquam verbum huiusmodi receptor, & receptare fre-
 quentiam significare videatur. Et adhuc clarius idem concludit Ancha.
 in eodem loco. nu. 3. in 3. q. dicens, quòd receptor hoc iure dicitur, qui
 scienter hereticum suscipit. Et huic sententiæ nemo est canonistarum
 qui contradicat, & taliter suscipiens hereticum minime excusatur. sub
 elypeo affinitatis, aut stricte amicitia, vt habetur late per Crau. in tract.
 de hereticis nu. 167. & sequen.

Secundum autem, scilicet accessum ad hereticum, & ad hereticorum
 partes, paleam excusationem non recipit, quòd id fecerit, vt sororem
 & cognatam sacrilegos hereticos conuerteret ad orthodoxam fidem. Id
 enim à verisimili penitus est remotum, nec cadit in sensum scripturæ, ergo

161) 162)

163) 164)

165) 166)

167) 168)

Receptor proprie scilicet dum leges.

Receptor se cundum canones.

Vnicam receptio sufficit cum scientia.

Affinitas non excusat.

Accessus ad partes hereticorum.

falsum. C. quia verisimile. de præsumpt. Nam cum diu isti sacrilegi fuerint de hæresi condemnati, & semper restiterint Spiritui sancto, & sic pertinaces fuerint contra fidem catholicam, proculdubio verisimile non est, quòd postmodum voluerint conuerti ad fidem. gl. in l. Casus. at. de senato. Et per Arelaten. in tract. de hære. in not. 19. Peccatum enim quanto diutius infelicem animam detinet, suo pondere ad maius trahit. c. non debet. in fin. de consang. & affin. Et semel malus semper præsumitur malus. Etiam omni in casu onus probandi ei incumbit. Potest n. huiusmodi confessio scindi, & in parte acceptari contra contententem, & alteram partem ipse probare tenetur, vbi præsumptio est contra eum, vt hoc casu Bar. in l. Aurelius. §. Idem quæsit. col. pri. ff. de lib. lega. dum exemplificat de eo, qui dicit se occidisse Sempronium ad sui defensionem, & est communis sententia Doctorum.

Confessio po-
test scindi.

Associatio.

Missio pecu-
niæ ad hære-
ticorum par-
tes.

Tertium de associatione verificari videtur in hæretico per eum suscepto, & cum quo sepe colloquium habuit in ciuitate, & extra.

Quartum autem in pecunia per illum ad hæreticos transmissa, quæ alio modo non doctus, & consecuta donata. l. donari videtur. ff. de donationibus. maxime ratione coniunctionis sanguinis personarum ad quas pecuniæ transmissæ sunt. gl. in l. qui patitur. ff. mandat. Bal. in l. licet in prima quaestione. l. de iure. liber. vnde & incumbit onus probandi, quæ fuerit causa id egerit. Id enim facti est. l. consilio. ff. de curat. tutor. Et facta non præsumitur nisi probetur, l. in bello. ff. facta. ff. de cap. & postlim. min. Et verisimile est omni in casu quòd id fecerit animo deserendi partes catholicorum, alienatis cæteris bonis stabilibus.

Excarceratio
hæretici.

Quintum autem verificatur quo ad dictarum pecuniarum transmissio-
nem, & excarcerationem sacrilegi cognati, quem in partibus illis hæretici-
cis detentum proprijs expensis (vt fatetur) liberauit, & hoc nullum in-
dumentum, nisi id de quo supra diximus in 2. quòd etiam à vento (vt di-
xi) subleuatur, neq; enim licet alicui præstare opem, aut fauorem, maxime
in iudicio, prout de huiusmodi actibus tradunt Archi. & Io. And. in d. c. 2
& latius Gondif. Villad. in simil. tract. q. 16. vbi scilicet nulla subest spes de
correctione, vt ibi per eum.

Libri hæreti-
ci detentio.

Additur & sextum, quod est inuentio libri hæresis penes illum reperti, quæ
cum debuisset quamprimùm ad eum peruenisset comburere, aut lacrare, at
tamen semper retinuit, & legit, id quod solùm quemlibet laicùm de hæresi su-
spectum grauius facit, vt dicit Io. And. post Anchar. in d. c. 2. not. 4. de hæ-
re. li. 6. de quibus non ineminit Aftlicus, qui idem tenet in const. in consue-
lem. nu. 26. in fin. lib. 1. const. regni. Nec et Carer. in d. tract. nu. 125. qui
ad hoc plures alias auctoritates allegat, quòd quis hæreticus satis probe-
tur in dubio, penes quem inquisitum libri hæresis reperiuntur. Et hæc
quo ad primam dubitationem, cuius resolutio eo magis liquet, stante
confessione iurata per eum in abiuratione. l. generaliter. C. de non
num. pecu.

Penes quem
libri hæretici
reperiuntur.

Circa secundam quaestionem, ea necessitas dubium habet, stante quod ex non modica quidem, & leui suspitione, sed ex vehementioribus suspitionibus, imo etiam veris probationibus, & propria eius confessione, de qua in dicta eius abiuratione haeresim abiurauit, vt in facto praesupponitur, & stante quod postea adhuc commisit in eam, ex supradictis in praecedenti dubitatione, mea est sententia, quod sit declarandus relapsus cum publica tione bonorum, & relinquendus saeculari brachio sine vlla penitus audientia, vbi allegaret se penitere. prout pronunciauit Inno. Tertius in c. Ad abolendam. §. illos quoque. de haeret. iuncto c. accusatus. in prin. fingitur. n. iste relapsus praefata fecisse in consequentiam erroris prioris a se approbati. d. §. ille quoque, & per istam secundam deprehensionem in haeresi declaratur animus ipsius, quod sicte penituerit eum in abiuratione, vt per Arelat. in d. suo tract. in 42. not. & haec sententia probatur in c. excommunicamus. §. 1. & ibi Abb. nu. 10. de haere. & late idem concludit Giland. in suo tract. de haeret. in vlt. q. & constat quod de iure civili poena haeretici est capitalis vltimi supplicii, l. Ariani. C. eo. iuncta l. vltimum supplicium. C. de penis. Et de consuetudine approbata per cano. est pena ignis, vt dicunt Host. Jo. And. & Abb. in c. Ad abolendam. Et ita pulcherrime declarat Henricus Boich ibidem. nu. 19. & sequens. dum concludit, quod haereticus punitur de iure diuino, secundum legem humanam, & canonicam, & quod secundum leges haeretici poena est viui crematio, & quod sic interpretatur generalis consuetudo, quae vbiq. obseruatur, licet aliae poenae de iure canonico sint iniunctae, & haec quidem est iusta, & condigna poena haeretici, vt illi dicunt, per illud Euangelij. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palines, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent. Et licet istae auctoritates videantur loqui de haeretico impenitente, tamen idem est in relapso, quia lapsus poenitenti parcat, sed non relapso. & est textus in d. cap. accusatus. §. illos quoque. etiam si penitere velint, quia Ecclesia, quae non iudicat de occultis, existimat talem conuersionem, & poenitentiam esse simulatam, & materiam veteris erroris esse reconditam, vt ait Archid. in cap. vt commissi. de haere. lib. 6. Et satis probatur in d. §. ille quoque. Et quod relapsus sit comburendus, tenet expresso Afflic. post alios per eum citatos in constitutione, inconstitilem. nume. 34. Et ante eum Ioan. de Imol. quem tamen ipse non citat. in Clemen. ad nostram. num. 2. in fin. de haere. dum concludit, quod ille qui solum lapsus est, & sponte eum poenituit, & est paratus corrigere errorem suum, & credere id, quod sancta tenet mater Ecclesia, euiat poenam ignis, non autem relapsus. Idem firmat post antiquos Io. de Tur. Cre. in cap. 1. nume. 3. & 7. prima quaest. 7. vbi concludit, quod haereticus relapsus renunciantes haeresi, licet ad vnitatem Ecclesiae, & ad poenitentiam per quam possint animam saluare, recipiendi sint, & respectu fori poenitentialis, quia Ecclesia tanquam pia mater nulli claudit gremium

Relapsus, ac
brachio se-
culari relinque-
dus.

Lapsus, non re-
lapsus parci-
tur.

Et vitam, &
bona amittit
relapsus.

Irregularita-
tem non in-
currit Inqui-
sitor.

reuerenti ad sacramenta, admittuntur. epistola. inter claras. circa fin. C. de sum. tri. & fi. ca. non tamen sunt recipiendi quo ad forum fori, scilicet quo ad conseruationem vitæ, & bonorum, quia illos quos vel per testes, vel confessionem propriam, vel euidentiam facti deprehendit reincidisse in abiuratam hæresim, iubet tradi iudici sæculari, nec eis parcat quo ad vitæ, vel bona, vt ibi late per eum. Idem per omnia concludit Grilan. in tract. de hære. quæst. 5. in fin. nume. 23. vbi dicit hoc esse mirabile, quod relapsus in hæresim vitam finire habeat, & Eucharistiam suscipere post confessionem. Patet per c. super eo, eo, tit. lib. 6. Et Arelat. not. 46. & vbi in sententia non exprimeretur condemnatio pœnæ vltimi supplicij (quod tamen credit Felinus posse fieri per Inquisitorem absque metu irregularitatis. in d. c. Ad abolendam in fin.) tamen Iudex non posset pœnam mortis huiusmodi, quæ hæretico inflicta est, commutare, etiam vbi in sententia non esset expressa, vt ibi per eum.

Verum quia hic agitur de negotio, in quo cum magna cautela est procedendum, & in quo ad cautelam peritorum cõsilia requirèda sunt, Theologorum scilicet, canonistarum, & iuristarum, vt animaduertit Archid. in d. c. vt commissi. nu. 1. de hære. li. 6. & in quo defensiones non abnegantur, cum sint de iure naturali, Clem. Pastoralis. de re iudi. In primis existimo statuendum esse terminum huic reo ad faciendas defensiones suas, & eo elapso, & nihil docto quod releuet, deueniendum ad ea, quæ supra proxime diximus in secunda quæstione, saluo semper saniori iudicio.

Petrus Antonius Petra.

Aliud Consilium super eodem casu.

Secundum ea quæ proponuntur more Sæuolæ Iurisconsulti (iste relapsus namque in præsentem post prædictam abiurationem ex eiusdem ore, & propria spontanea confessione de supradictis in tot, & tantis in fide catholica erroribus, & quæ confessio licet vnica sufficit, vt quis post eam dicatur relapsus, & incorrigibilis. Alphonus de Cast. de iusta hæreticorum punitione. li. 2. c. 2.) conueniunt omnia, & singula, licet vnum quodque, & vnicum sufficiat. de quibus in c. accusatus. §. ille. Et ibi gl. & omnes Docto. de hære. lib. 6.

Item quia post abiurationem ipsam habuit, perlegit, & penes se diu tenuit librum hæreticum l. Damnato. C. de hære. c. sane. 2. & ibi gl. & Archid. 24. q. 1. Lud. Ro. in singul. 323. incip. eo ipso quod. Feli. in c. si quis. de hære. Marfil. in pract. crim. in §. diligenter. nu. 92. post alios quos referunt, accedente maxime quia & in proposito concurrunt quamplures alia ultra dictum librum grauissimæ præsumptiones, de quibus in facto ipso, & processibus iuxta declarationem Feli. in d. c. si quis. Gundif. de hære. q. 13. nu. 19.

Item

Item, & eo maxime quia in huiusmodi graui hæresis, & detestabili crimine propter eius enormitatem, & atrocitatem leuiiores, & alioquin in perfectæ probationes, ac solæ præsumptiones sufficiunt. d. c. accusatus §. licet. & c. in fidei. de hære. lib. 6. Paris. in conf. 2. nu. l. consequent. Bofsius in præct. tit. de hære. nu. 4. In ipsoque crimine proceditur summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij. c. statuta. de hære. li. 6. Et hæreticus in præsentem præsumitur, & de præsentem, nisi contrarium is doceat. Carrer. de hære. nu. 93. facit ad præmissa reg. cap. si malus. de reg. iur. li. 6. & quia in dubio quis præsumitur hæreticus. Bofsius in præct. in tit. de defensoribus reorum. nu. 47.

Item & extra omne dubium, quia is & priores semper retinuit errores, & in eis perseuerauit pertinaciter, & in nouos, prout ex sua confessione constat, incidit, & phantasmata hæretica. d. c. accusatus §. cum. tradendus est curiæ seculari, pena mortis naturalis igne exequenda plecētē dus. c. Ad abolendam. & ibi Abb. Feli. & Doctor. de hære. Et c. super eo. & ibi Fran. & Docto. de hære. lib. 6. Grilan. de hære. q. 15. nu. 4. Bofsius in d. tit. nu. 16. & 37.

Necnon & confiscationis bonorum. c. vergentis, & c. excommunicamus de hære. c. cum secundum. eo. tit. li. 6. & vbiq. Docto. Paris in conf. 2. nu. 172. vol. 4. Bofsius in d. tit. de hære. nu. 16. Etiam in præiudicium, & damnum eius filiorum siue legitimorum, siue naturalium. Gondif. vbi supra q. 23. etiam licet catholicorum, & nepotum, eam quo ad legitimam debitam iure naturali d. c. vergentis. Et d. c. cum secundum, & vtrobique Docto. Paris. in d. conf. 2. nu. 177. & seq. in 4. vol. Grilan. de hære. q. 3. & 4. Gondif. in d. q. 25. Alphonsus vbi supra li. 2. c. 16.

Dicti que filij, & nepotes ex dictorum fratris, & aui hæresi ulterius priuantur, & nec de cætero admittuntur ad aliquod beneficium ecclesiasticum, aut officium publicum, dignitatem, aut honorem. c. quicumque. c. vt commissi. & c. statutum. de hære. li. 6. Gondif. d. q. 25. Ita tamen si post ipsam patris, vel aui hæresim filij, vel nepotes nati sint, alias si ante fecus. d. c. quicumque. vbi Dominicus, & Paris. post Calder. in conf. 3. de hæret. Io. de Anan in d. c. vergentis. Paris. in d. conf. 2. nu. 177. in 4. vol. nisi summus Pontifex de dictis bonis confiscatis in ipsos filios, aut nepotes dispensauerit. Paris vbi supra.

Filij ex patris delicto puniuntur

Filij ante patris delictum nati

Sed nec relapso penitenti datur regressus vllus, sed omnis audientia denegatur tam quo ad penam dictæ mortis, vt est tex. in d. c. Ad abolendam §. illos, & ibi Abb. num. 12. & Felin. in c. excommunicamus. de hære. & d. c. super eo. & ibi g. Dominicus. & Paris. de hære. lib. 6. Grilan. de hære. q. 5. & 10. & 22. Gondif. vbi supra q. 2. num. 2. Et Nicol. de hære. not. 6. & 46. Bofsius. in d. tit. de hære. num. 19. quam quo ad bona glo. in d. cap. Ad abolendam §. illos. in ver. audientia. Paris. in d. conf. 2. num. 191. in 4. volum.

Audientia et denegatur re lapsio

Datur tamen audientia ad docendum non esse relapsum. Gondif. d. q. 2. num. 2. Et habendum copiam processus cum debito termino ad opponendum, & suas defensiones faciendum, c. fin. & ibi glo. Dominicus, & Fran. de hære. lib. 6. Bal. conf. 81. in 3. vol. Gondif. de hære. in d. q. 2. & q. 14. Carer. de hære. lib. 6. nu. 122. Bofsius. in pract. de hære. nu. 9. & in tit. de iudicijs. 74. & 78.

Item ad Ecclesiastica sacramenta, videlicet confessionem, & sanctissimam Eucharistiam d. c. super eo. & ibi glof. sin. Dominicus, & Fran. Feli. in d. c. Ad abolendam. Grilan. in d. q. 5. nu. 22. Nicol. in d. not. 42. Non tamen quo ad extremam vnctionem. Dominicus, & Fran. in d. c. super eo. Et Feli. in d. c. Ad abolendam col. 1. & 2. Et hæc salua semper determinatione Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Extrema vn-
ctio non da-
tur relapsis.

Io. Maria Dominicus I. J. D.

C A S U S XIII.

Nemus Auins post nonnullarum hæresum Romæ factam abiuratio-
nem, per Illustrissimos Card. Inquisitores generales in corum quos
abiurauerat errorum detestationem ei impositum fuit, vt quater in an-
no præmissa sacramentali confessione sacrosanctam susciperet Commu-
nionem, & alia quædam ab illo perficienda, vt patet in eius sententia, que
& vbi non obseruasset, vti relapsus puniri voluit. Hic carcere educus
non expectata eius iudicij vltima resolutione, copia videlicet à se agen-
dorum vrbe egressus per deuia quæque discurrens Placentiam pedester
obliquis itineribus peruenit, sed priusquam ciuitatem ingrederetur, ad
ciuem, quem pro certo hæreticum nouerat, declinauit. Inquisitori tan-
dem præsentatus reiterationem eius quam Romæ fecerat abiurationis
publice fecit. Ab Inquisitore postmodum dimissus sibi iniunctam (vt iam
diximus) pœnitentiam non modo non perfecit, sed tanquam mente cap-
tus atque insanus nonnulla tibi minus consona & dixit, & fecit. Ite-
rum ab Inquisitore carceri mancipatus, & vt in festo sacratissimi corpo-
ris Christi sacrosanctam susciperet Eucharistiam exhortatus, negauit se
velle id facere, nisi quò indutus erat habitello exueretur, vel saltem mis-
sa in qua sacram Communionem sumpturus erat summo mane celebra-
retur, ita vt à nemine, vel a paucis videretur. verecundiam enim eo habi-
tello maxime pati se dicebat. Hæreticos insuper visitauit, & ad illorum
domos accessit, atque ad suam propriam habitationem vocauit, & cum
eis de fide, & ad eam concernentibus sermonem habuit, nec eos domino
Inquisitori reuelare curauit.

Quæritur ergo an dictus Nemus tanquam relapsus sit sæculari bra-
chio relinquendus, vel alijs, & quibus pœnis puniendus.

Re-

Responsio.

PRO habenda propositi casus resolutione præponitur, quòd dictus Nemæus fuerit Romæ per Reuerendissimos Cardinales ad beneficium abiurationis admissus, & absolutus sub conditione illa, si puro corde, & mente non ficta redijt, & mandata impleverit, & seruauerit. Quam quidem sententiam legij, & per ipsum publicari Placentiæ, & Burgonouo, vbi ipse Nemæus iam deliquerat, mandauerunt præfati Reuerendissimi Iudices ad hunc effectum, quòd si vllò tempore inuentum fuerit, quòd dictus Nemæus contenta in dicta sententia sibi imposita non seruauerit, aut in aliquo illi contrauerit intelligatur incurrisse pœnas per sacros canones impositas talibus sic contrauentibus, & sibi commissa non seruantibus, in cuius sententiæ executione ipse Nemæus abiurando omnes hæreses obligauit se ad pœnas prædictas in dictis casibus inobseruantiæ scilicet, & contrauentionis. Nec videtur hic dubitandum an potuerit se hoc modo obligare, licet dici soleat liberum hominem non esse dominum membrorum suorum, & ideo ad pœnas corporales non posse se obligare, liber homo. & ibi not. ff. ad l. aquiliam. Cum id factum fuerit iuxta formam c. ego Berengarius. de conse. dist. 2. quæ forma communiter seruatur, vt per Carer de hære. n. 160. & Gundis. in d. tit. q. 20. n. 7. & Spec. in tit. de iureiur. num. 9. ver. de sacramento redeuntis. Quo præsupposito sic stante, & absque eo quòd vltèrius laboretur, concludendum esset sententiam per Reuerendissimos Cardinales illum condemnare ad pœnam relapsorum, cum non seruauerit per eosdem illi impositam pœnitentiam, & promissis contrauerit, & per consequens curiæ seculari sine vlla penitus audientia tradendum. iuxta c. ad abolendam. de hære. vt scilicet igne comburatur. l. Ariani. C. de hære. quòd videtur sumptum ex Euan gelio Io. 15. vbi dicitur, Si quis in me non manserit mittetur foras, & sicut palmes arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent. Et ita se habet consuetudo, quòd igne comburantur heretici, vt late per Carer. vbi supra num. 132. vt tamen officio mihi iniuncto aliquatèr satisfaciam, dico dictum Nemæum omnino tradendum brachio seculari iure cautum reperiri, dato etiam quòd sententiæ, & abiuratio de quibus supra, illum non declarasset relapsum, quia pars pœnitentiæ dicto Nemæo iniunctæ in dicta sententiâ tendit de directo contra hæresim per ipsum abiuratam, & in illius detestationem ad hunc effectum illi ascriptam, vt apparere possit vtrum in tenebris ambulet, an in luce, vtrum sit pœnitens, vel fidele conuersus, prout disponitur in c. literas. in fi. de præsump. Et quòd hoc sit verum, patet ex eo, quia cum teneret, & assereret, quòd in sacramento Eucharistiæ verum corpus D. N. Iesu Christi non contineretur, negaretque confessionem auricularem esse de necessitate salutis, Reuerendissimi Iudices

Liber homo.

Igri tradi de
bet hæretici.

illi

illi voluerunt, quod singulo anno quater peccata sua sacerdoti confiteretur, & per manum ipsius, vel alterius sacerdotis sacratissimum Eucharistia sacramentum sumeret. quæ quidem penitentia sic per ipsum Nemanum exmissa, et alia causa non videtur omitti; quam ex consequentia erroris à se prius approbati: merito uti relapsus condemnandus venit. Arg. c. æcusatus. §. ille quoque. Squilace in suo tract. de fide cathol. c. 19. Arelat. de hære. nu. 30. ita intelligunt; & referunt Calder. in d. c. literas. Zenzel. Machesi. & Ioan. de Imol. in Clem. 3. in glo. in ver. propagine. ita illum tex. intelligere.

**Pœnitentiã
sibi impositã
nō perficiã.**

Secundo pro hac opiniohe, quod non perficiens per Inquisitorem impositam pœnitentiã (loquendo de hæretico reuelo, & hæresim abiurante) dicatur relapsus, & uti relapsus possit puniri, facit textus in d. c. ad abolendam in prin. adiuncto. §. laicus, ubi dicitur, quod clerici manifeste in hæresim deprehensi, ante omnia debent totius ordinis ecclesiastici prærogativa denudari, deinde sunt secularis potestatis arbitrio relinquendi, nisi ad arbitrium Episcopi errorem suum abiurare consenserint, & satisfactionem condignam exhibuerint. Idem de abiuratione, & satisfactione repetitur. in §. laicus. Cum ergo ille textus requirat duo copulatiue, videlicet & quod abiurent, & quod satisfactionem condignam exhibeant, si euitare velint manus secularis iudicis, alterum sine altero implere non sufficit, quia de natura copulatiuæ est, quod utrunque copulatum cõcurrat. Ita tamen adiectio. ff. de lega. 3. cum sit etiam Nemanus alterum omiserit non satisfaciens penitentia sibi iniuncta, sequitur quod tradi debet curiæ seculari.

**Conuersatio
cũ hæreticis
quid faciet.**

Rursus tertio dicitur ex alio capite Nemanum omnino relapsum iudicandum, qui scilicet post abiuratam hæresim cõueriatus est scienter cum hæreticis, quod cum ex approbati à se prius erroris consequentia fecisse dubium non est, ideo merito relapsus iudicandus. Ita ad literam dicit textus qui cauillari non potest. in d. c. accusatus. §. ille quoque. Nec potest saluari Nemanus se excusando conuersum cum Aquilio uti causidico, & eiusdem Nemanus procuratore, & multo minus dignus est excusatione, quod alter esset eius sollicitator, & quosdam debitores exigendos dum Romam profecturus esset eidem reliquisset, & si textus in d. §. ille quoque, dicit quod excusari non possit, quia hæc excusationes non videntur necessarias, prout ibi glo. requirit, & ideo subintelligit necessario, scilicet vetustatis, & ignorantia. Ex qua expositione iunctis iuribus allegatis per glo. secundum quam dictum est intelligendum est. iuxta Doct. Bar. in l. Non solum. §. liberationis. ff. de lib. lega. habetur quod illa verba, qui excusati non possit, referenda sunt ex mente glo. ad illud vltimum tantum, videlicet sui fauorem, illis impendat. Sed dato quod excusatio dicti Nemanus sit necessaria prout non est, quid poterit responderi ad conuersationem, quam habuit cum tertio? nihil certe. Igitur relapsus iudicandus est, & maxime quia per hoc vltimum in abiuratione in hæresim dicitur incidisse, quo fit quod

**Qui excusari
nō possit quo
intelligi pos-
sit.**

quòd locus est principio, d. c. accusatus. Nam inter alios errores quos ab iuravit, conuersationem etiam hæreticorum abiurasse reperitur, iuxta dispositionem c. inter. de purgatione canonica. Facit dictum. c. ad abolendam. §. illos quoque. Sed qui in abiuratum hæresim de nouo cadunt, dubium non est, quòd sunt relapsi, & curiæ seculari debent tradi. c. super eo. de hære. li. 6. d. c. accusatus. in prin. ergo ex his pro officio concludendum Nemæum sine vlla penitus audientia curiæ seculari tradendum esse, sed nequaquam illi humiliter petenti sacramenta confessionis, & Eucharistię denegantur, si tamen veræ penitentię signa in eo manifesta apparuerint. c. super eo. Saluo semper tamen rectius sentientis iudicio.

Sacramenta confessionis, & eucharistię relapso non denegantur.

Rationes in causa Nemæi quòd non sit relinquendus brachio seculari.

IN causa Nemæi præmitto me vlllo pacto relapsum defendere nec velle, nec cogitasse, nec minus Sanctæ Ecclesię Catholicę, seu summorū Pontificum determinationibus, vbi habeantur contradicere, & vbi non, omnia mea decisionibus Doctorum catholicorum submitto.

Tenentes Nemæum veluti relapsum fore brachio seculari relinquendum fundant se, seu fundari videntur super dicti Nemæi abiuratione, in qua cum iuramento se ad relapsorum pœnas obligauit, si & quando penitentias, & mandata sibi imposita non seruasset, vt in ipsa abiuratione sua videri potest.

At hoc nihil est, quoniam dictus Nemæus ad talem pœnam quæ est pœna mortis non se potuit obligare, cum homo liber non sit dominus membrorum suorum, vt ciuilia iura clamant. tale quippe iuramentum imprecatorie factum intelligendum est; idem est enim de hoc dicendum, sicut de eo qui se ad aliquid seruandum sub anathematis pœna obligauit. Sicut enim talis ad hoc se non potuit obligare (quicquid dicant Hostien. & Innoc.) vt recte docet Diuus Thomas in quarto sent. dist. 19. q. prima. art. vlt. q. vlt. ad vltimum. & idem habetur in glos. prima. q. 7. c. quotiens. ita & multo minus Nemæus ad pœnam mortis, quæ relapsis infligitur potuit se obligare. Et quòd eadem sit vtroque ratio, non est difficile demonstrare. Nam causa quare nullus potest seipsum excommunicare, est quia excommunicatio est actus iurisdictionis, vnde in quem quis non habet iurisdictionem, non potest illum excommunicare. Per iurisdictionem autem cum quis in gradu superioritatis constituatur, fit iudex eius respectu illius in quem iurisdictionem habet: nullus autem in seipsum Iudex esse potest, & per consequens nec seipsum excommunicare. Quis modo recte negare potest hanc eandem rationem, & multo fortius etiam pro eo qui se iuramento ad mortem obligauit? quòd in casu Nemæi non concludere patet.

Liber homo non est dominus suorum membrorū.

Seipsum excommunicare quis nō potest.

In se ipsum
iurisdictione
nemo habet.

Et si dicatur rationem hanc non contrariari. e. ego Berengarius. de cōse. di. 2. vbi habetur forma iurandi, ad cuius exemplar aliz abiurationes fieri debent, ut dicunt Doctores. Responderetur quod argumentum hoc nō solum nostro non officit proposito, sed magis proficit. nam si aliz formæ abiurandi hæresim ad instar illius. e. ego Berengarius. fiunt, & iuramētum illud ibidem exhibitum imprecatorie funitur, vt dicit gl. in d. c. quotiens, & cum eo consentit Io de Tur. Cre. in eodem loco. ergo idem dicendum erit de iuramento in alijs abiurationibus fieri solitis.

Nec contra nos, seu Nemzū sententia per Reuerendissimos Cardinales lata cōtra eum pugnat, etsi in illa dicatur quod vbi dictus Nemzū pœnitentias, & mandata sibi imposita non obseruauerit, aut in aliquo illis contrauerit, illum pœnas per sacros canones impositas, & talibus comminatas incurrisse. Nam comminatorie, sicut & per ipsum exhibitum iuramentum imprecatorie intelligi debent.

Vltimo dici potest, & concedi Nemzū dictas pœnas incurrisse per sacros canones impositas. Sed modo dicendum est & docendum, quæ nam sint pœnæ illæ talibus per sacros canones impositæ. Hoc est enim quod principaliter in hoc casu queritur.

Pœnæ hæreticis pœnitentibus imponi solitæ duplices sunt.

Ad idem secundo arguitur per Doct. Nam Calder. in c. literas. de præsump. vt refert Squilace. in tract. de fid. cath. c. 9. dicit pœnitentias per Inquisitores hæreticis imponi solitas duplicis esse ordinis. Quædam namque sunt directe contra hæresim, quædam vero non. Non perficiens pœnitentias primi ordinis (quicquid sit de secundis) relapsus dicitur. Nam ad hunc imponuntur effectum, vt apparere possit vtrum in tenebris ambulat, an in luce, & an vere vel fictè sit conuersus, iuxta formam c. literas. de præsump. tūc sic subsumi potest, sed sumere Christi corpus eo modo quo Nemzū nostro impositum erat, est de primis pœnitentijs, ergo relapsus est, & per consequens relinquendus brachio sæculari.

Primi ordinis pœnæ.

Admissa præfata Calder. de pœnitentijs distinctione, dicitur quod illa ratio supponit vnum, quod erat probandum; scilicet sumere Christi corpus eomet modo quo Nemzū impositum fuerat, inter pœnitentias primi ordinis connumerari. Nam tales sunt, contra hæreticos prædicare, hæresim detestari, & huiusmodi, prout dicitur Squilacen. de mente Calder. exēplificat. Item pœnitentias primi ordinis eas esse dicimus, vltra quas Ecclesia non habet amplius quid faciat, nam hoc est contra vltimum iurisdictionis iudicis. Ille quippe qui non obtemperat iudici in eo quod est vltimum suæ iurisdictionis, dicitur incorrigibilis, vt docet Bal. in c. cum non ab homine. de iudi. Modo in casu isto Ecclesia habet amplius quid faciat, nam adhuc potest ipsum punire eam in fortijs eius sit. Similiter pœnitentias primi ordinis esse dicimus, de quibus vbi non perfiuntur rationabilis causa adduci non potest, vt elicitur ex cap. accusatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6. Et ex Archi. in c. vt commissi. tit. & li. vbi supra. Et ex

Frederico de Senis in cōsi. 137. Modo Nemæus in sui excusationem qua re sua non fuerit confessus peccata, nec sacrum Christi corpus sumpserit, pro causa adducit, quod credit se à malo possideri spiritu, & quæ cōstituta sunt peccata non habere, ex quibus omnibus si bene cum alijs adminiculis, vtpota fuga ex vrbe statim facta abiuratione, & non acceptis literis, in agro latitare, ac subtns scalâ, considerentur, conueniens ipsum Nemæum ex capitis debilitate, & quod non erat sanæ mentis, non obedisse, quod quidem ex testium productione comprobatur, vt infra.

Item pro affirmatiua videtur esse textus in cap. ad abolendam. §. laicus. de hære. vbi sic legitur. Laicus autem (prout dictum est) nisi abiurata hæresi, & satisfactione exhibita confessum ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur. Ecce ex textu ille duo copulatiue requirit, videlicet & quod abiuret, & quod satisfactionem exhibeat, aliter &c. De natura enim copulatiue est concursus copulatorum. Cum ergo Nemæus satisfactionem condignam non exhibuerit, relinquendus erit brachio seculari.

At ratio ista procedit ex malo intellectu illius textus. Nam illius sensus est, quod hæreticus relinquendus est brachio seculari, nisi hæresi abiurata poenitentiam sibi iniungendam prius acceptauerit. Et sensus iste ex dictis supra conuincitur in eodem c. vbi loquendo de clerico hæretico redire volente, dicit ipsum recipi non debere, nisi duo promittat, abiurare videlicet, & poenitentiam subire, seu acceptare, quod exprimitur per verbum, consenscrit. Idem enim iudicandum est de clerico, & laico quo ad casum istum. Nam in §. laicus. remittit se ad supradicto, dum dicit, prout dictum est. Et confirmatur, quoniam in d. §. laicus. tria per ordinem à redeunte ad fidem requiruntur, abiurare, satisfactionem exhibere, & ad fidem statim confugere orthodoxam. Quomodo dicit poenitentiam adimpleri debere, antequam quis ad orthodoxam fidem confugerit? Est ergo sermo de promissione acceptandi, & satisfaciendi.

Tria redeunt
necessaria.

Quod magis vrget, est conuersatio, quam cum illis habuit, quos sciuit esse hereticos. Nam contra eum est textus apertus in c. accusatus. §. ille quoque, vbi implicite dicit conuersantem cum hæreticis inter impenitentes connumerari. Nemæus ergo nostet, & si eo quod poenitentiam sibi impositam non perfecit, brachio seculari non possit relinquere, vt videtur tenere Decius in cons. 137. tamen ob conuersationem quam scilicet cum hæreticis habuit, ipsum tradi debere non potest negari.

ut dicitur
in sup. accusatus
§. ille quoque
m. m. m.

Vere hæc ratio fortis est, ad quam tamen dicitur, quod vbi Nemæus cum his quos hereticos nouerat, quatenus, & in quantum heretici erant, conuersationem habuisse, absque dubio relinquendus foret, non autem si ob aliam causam, & non quatenus heretici. Sermones enim formaliter accipiendos esse docuit Aristoteles. Claret modo Nemæum cum hæreticis quatenus hæreticis conuersatum non fuisse. Nam cum inter ipsos

Formaliter
accipiendus est
sermo.

Conuersatus
cum hære-
ticis nõ vt hæ-
reticis.

iplos de ad fidem pertinentibus iplo Nemgo præfente fermo factus eſſet, non ſolum illis non conſenſit, ſed etiam eos reprehendit, vt ex eius & illo-
rum proceſſibus apparet. Et ſi dicatur, tenebatur reuolare, & non reue-
lauit, relinquendus igitur erit brachio ſeculari, neganda eſt conſequentia,
nam hoc lege non ſancitur.

Et confirmatur reſponſio iſta, quoniam ſicut qui hæreſim dicentem
Chriſtum de Spiritu ſancto conceptum non fuiſſe, affirmat, negat vero li-
berum arbitrium noſtrum ad bonum aliquid poſſe, reſapſus minime eſſet
dicendus: pari modo dicendum eſſe videtur de illo, qui licet abiurauerit,
& poſtea cum hæreticis etiam ſcienſer conuerſatus fuit, an non quatenus
hæreticis. Ratio enim quare conuerſationem habens poſt ſuam abiura-
tionem cum hæretico alterius ſectæ ab eo, reſapſus non cenſetur, alia af-
ſignari non poteſt, niſi quoniam cum ipſo non tanquam cum hæretico
conuerſatur. Idem ergo & de iſto erit dicendum.

Dico tamẽ Nemgum de ſeipſo vehemẽter ſuſpicionem dediſſe, & me-
rito ſuſpicari poſſe ipſum non penituiſſe, & ſic ad prima rediſſe delicta,
vel in illis perſeuerare. At ob vehementem ſuſpicionem nullus vt hære-
ticus, & multo minus vt reſapſus iudicandus eſt. Et hæc per modum du-
bij dicta eſſe volo, & ita proteſtor, & non aliter, nec alio modo.

*Sequuntur ſolutiones omnium prædictarum ra-
tionum pro parte ſiſti.*

Promiſſoriũ
potius quã
imprecato-
rium.

Rationes ſupradictæ parum, vel nihil releuant. Et primo non eſt ſtra-
pliciter verum, quod fundamentum ſiſti tenentis Nemzũ debere
tradi, vel relinqui brachio ſeculari ſit in eius abiuratione. Sed bene ve-
rum eſt quod in illa, iuncta tamẽ cum ſententiã Reuerendiſſimorũ D.D.
Iudicũ, quæ quidem ſententiã ſi bene legatur ſola Nemzũ condem-
nat. Sed dato, & nunquam conſeſſo, quod iuramentũ ſit imprecato-
riũ, vt exẽplo aſſeritur, quod potius promiſſorium dici poteſt, & quod
Nemzũ non ſit dominus membrorum ſuorum, & ideo alias non potue-
rit ſe obligare ad pœnas corporales, nonne Iudex cui ſpectat purgare pro-
uinciam malis hominibus, congruit, ff. de offi. præſid. potuit in ſua ſen-
tentiã illum obligare? certe nemo dubitat: ſed quod ſortus, nonne ſtatim,
& ipſo iure quod non perſicit penitentiam canones ipſum reſapſum
iudicant? textus eſt ſi recte conſideratur in c. literas. in ſin. de præſumpt.
Sed nõ ne poſſet dici, quod hoc propter atrocitatem criminis ſpecialiter ef-
ſet in crimine hæreſis?

Quod iuramentum imprecatorium obligat etiam ad pœnas corpora-
les hominem liberum, & maxime cum ex iuſtitia illa pœna corporalis in-
ſtigenda eſſet, ſecundum quod limitat regula d. liber homo. ſum. Ang. in
ver. Iuramentum quinto de obligatione. nu. 7. ver. Idem dic quod iura-
mentum

mensum &c. Alias sequeretur, quod iuramentum de quo in c. ego Berengarius, esset superfluum, contra asseuerationem summi Pontificis in progno decreti. Posset etiam forte contari, quod Nemæus non esset liber homo cum carceri mancipatus esset, & per Reuerendissimorum DD. Iudicum sententiam ad perpetuos carceres damnatus, per quod damnato in metallum equiparatur, vt tenet Inno. in c. qualiter, & quando de accusato p̄batur c̄fert Bar. in l. publicanorum. num. 10. ff. de publ. iudi. Et ideo ab illa regula exceptum, in hoc tamen vltimo non facio vim. Quod autem dicitur sententiam comminatoriam, hoc fateor, sed quod non debeat esse ista comminatione puniri, quia imprecatorie sit intelligenda, hoc negatur, cum ex ista comminatione obligetur taliter, quod non possit in casu contrauentionis penam comminatam auferere. Hoc conceditur, quod sit dubium quæ sine ista p̄næ, quia iura cantant in d. c. ad abolendam. in d. c. accusatus. & in d. c. literas. Multo minus conceditur, quod probandum sit sumere corpus Christi illo modo quo impositum est Nemæo, inter penitentias, contra hæresim connumerari, quia ex se clarum est & manifestum, cum ex hoc possit cognosci vtrum ambulet in tenebris, an in luce. Nec est bona consequentia, sumere corpus Christi eo modo &c. non connumeratur per Calder. inter penitentias primi ordinis, ergo quia ex pla nõ astringit, sed declarat. l. de damn. in fec. ibi Bar. de damn. in fec. c. li. Nec iuari potest Nemæus per fictionem insanie, quia dato quod aliqua signa in eo non sani capitis visa fuerint, hoc in eo vt in quolibet alio malo, & peruerso presumendum esset, alio non docto, vel apparente, cum & longa interualla sanæ mentis in eo viderentur. Ex quo dicendum omnino in casu esset, quod cum dicta insania in eo non sit perpetua, sed longis interuallis temporum illum sanioresm permittat, debeat temporibus defensionum sibi concessis, & semel & iterum, ac tertio prolongatis, docere in dictos errores incidisse temporibus, quibus insania recedebatur. l. Diuus. ff. de offi. præsid. quod cum non fuerit factum, & contrarium possit apparere, & appareat ex actis, vanum est proponere insaniam, quæ illi prodesse non potest.

Nec verum est, quod d. c. ad abolendam. requirat solam promissionem satisfactionis, & simplex promissio sufficiat absque eo quod satisfaciat, quia p̄sime dictum est, pace fita, cum verba debeant intelligi cum sig. c. l. 1. §. 1. ff. quod quisque iuris. vbi Castren. Et ideo cum misterio & sus est summus Pontifex illo verbo, satisfactionem congruam, propter quam cognosci debet, an recte sit penitens &c. d. c. literas. alias sequeretur, quod d. ita essent accepti qui penitentiam peragerent, quam qui illam omitterent, quod esset maximum absurdum, ideoque vitandum. Inam absurdum. ff. de bo. lib. eum si. Et quod non sufficiat simplex promissio in illo t̄x. sic textus in eo. tit. in c. excomunicamus. 2. §. siu. ibi, ad agendum penitentiam, & expressius in d. c. literas. in fin.

Multo

Multo minus verum est, quod dicitur Nemæus possit euitate dispositionem d.c. accusatus, §. ille quoque. quia conuersatus sit cum hæreticis, sed ex alia causa, vt in processu. Quia facilis est responsio, cum hæc qualitas quæ est adiuncta maleficio ad remouendum dolum, debuerat probari. Prohibitum enim est conuersari cum hæreticis. c. inter. de purga. cano. d. §. illos quoque. Ad remouendum igitur dolum debuerat probari per ipsum Nemæum qualitas illa. Nam curia per confessionem maleficij ad plenum informata est, vt in simili solet dici de eo qui fatetur occidisse hominem ad sui defensionem, qui habetur pro confesso, ac si simpliciter confessus esset, cum iuris præsumptio sit, quod dolo fecerit, vt per Bar. in l. Aurelius. §. Idem quælijt. ff. de libe. lega. Confessio enim qualificata probat contra consistentem, quando contra talem qualitatem militat præsumptio iuris. Socin. in l. 1. num. 10. ff. de vulga. quod contra qualitatem dictam sit iuris præsumptio, textus est clarus in d. §. ille quoque. cap. accusatus.

Cōfessio qua
lificata adiū
cta maleficio

Quod autem dicitur pro confirmatione præmissorum, quod qui post abiurationem hæresum conuersatur cum hæreticis diuersæ sectæ, & opinionis, non dicitur relapsus, est contra textum in cap. excommunicamus. r. & 2. de hære. vbi habetur, licet habeant facies diuersas, habent tamen caudas colligatas, & in vanitate conuenerunt in idipsum, & est textus in terminis in d. c. accusatus. §. cum vero. Quæ opinio sine dubio contra Nemæum procedit qui omnem hæresim abiurauit, vt in eius abiuratione habetur, vt tenet Gondif. de hære. q. 20. num. 6. Et ex his adhuc persisto pro fisco in eadem opinione, quod scilicet Nemæus sit brachio seculari tradendus, & præcipue ex conclusione facta per eius defensores, dum dicunt Nemæum ipsum dedisse de seipso vehementem suspicionem ipsum non penituisse, vel ad priora rediisse delicta, quæ suspicio vehemens habetur à lege pro probatione clarissima. d. c. accusatus in prin. in d. §. ille quoque. Tradatur igitur brachio seculari quanto citius &c. Saluo tamen saniori rectius sentientis iudicio.

Facies diuer
sas, sed cau
das colliga
tas.

Sequitur supplicatio pro Nemæo Auiuo.

Sanctissimi
patris

Mltum Reuerende Pater, Cum secundus iam agatur annus, quod Nemæus Auius in fortijs R. V. detinetur vt inobediens, & quod contra Reuerendissimorum DD. Card. generalium Inquisitorum mandata, & impositiones fecisse videatur, videns Nicolaus Auius filius coniuncta persona, & debitus miseri detenti patris defensor illum adhuc in defensionem remanere, & qualemqualem errorem commiserit, id omne ex varijs humoribus, & expresso furore emanasse, poscit, vbi de prædictis clare non constat, plenas sumi informationes. Et quia suis iam & congruis loco, & tempore oblatæ per R. V. defensiones tam detenti furia, & insania, quam

quam supplicantis imperitia recusaræ fuerunt, propterea supplicat dictus Nicolaus, ut plenius & clarius de prædictis liqueat, ad nouas per R. V. se admitti defensiones, defendendique licentiam in scriptis sibi dare, ut per idoneas personas se tueri queat, nec enim temporis penuria, aut aliena imperitia alterius innocentia est conculcanda, aut opprimenda æquitas quæ cum iusta sint, & pia haud quaquam à R. V. se obtenturum minime diffidit, cuius benignitati, & clementiæ plurimum se commendat. Prædictis annuit Inquisitor.

Dicta octo testium omni exceptione maiorum per quæ præfati Nemæi infania per infra scriptos I. V. Doctores satis probata est visa, breuitatis causa hic non posuimus, tantumque ipsorum doctorum vota sublequi iudicauimus expedire.

Videbatur omnino dicendum ex his, quæ pronuntur Nemæum Anniū censerī relapsū, & quia sic voluit, & iurauit ubi mandata non seruasset, ad c. Ad abolendam. de hæres. §. pri. ubi abiurata hæresi, & satis factioe exhibita. Clem. si. in si. eo. tit. ibi pœnituerit, & satisfactionem exhibuerit. Et relapsū esse eum qui pœnitentiã sibi iniunctam non seruauerit, dixerūt Mathefil. Zenzel. & Imol. in Cle. 3. de hære. in gl. Propagatur. Fred. de Senis. de hære. conf. 157. in si. quos refert, & sequitur Arelat. in tract. de her. q. 30. ubi allegat Calderin. in c. literas de præsumpt. quicquid dixerit Decius in conf. 136. col. 4. nu. 4. post Calder. conf. 2. tit. de hære. Verum quicquid sit de iure, quia in casu nostro ex defensionibus nuper factis, & testibus desuper examinatis, & actionibus ipsius quotidianis deprehenditur eum non habuisse, nec habere mentem integram, nec sanum Consilium, sed quandoque verbis, aliquando factis & verbis multipliciter delirare, & ab ipsomet discedens, & à constantia, & sana mente, iure dici potest phanaticus, & insanus, ut nauiget forte Anticyram, & indigeat eleboro (ut aiunt) & vultus eiusdem præ se fert stupidum hominem, & atra bili laborantem, ut cuique qui non toruo oculo respiciat, innotescere potest, quæ omnia confirmare videntur conuersatio, & loquela eiusdem, videtur tenenda ista pars magis salutaris, & excusatur à pœna relapsus, & ab omni contumacia, & ab omni pœna, & in omnem euentum videtur cum eo misericorditer agendum huic naturæ morbo parcendo, & compatiendo, ut prudens Consilium Reuerendi Inquisitoris magis conuenire iudicabit, qui salutis suæ alijs opportunis remedijs consulere poterit, cui relinquendum censuimus.

Nauiget Anticyram.

Bernardinus Alberghetus Auditor. Et consil. Ducalis

EX testium attestationibus per nos visis, & maturè consideratis videtur Nemæus Annius atræ bilis morbo, quem melancolicum appellant, laborasse, affectumque esse, ita ut dilucida habuisse interualla

Atræ bilis morbo.

arbitrer. quo circa relapsi pœna (initius secum ageñdo) minime cum puniendum esse crediderim, salvo tamen iudicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cuius correctioni me semper subijcio, Reuerendæque P. V. summopere commendo. Dat. Placen. die 13. Feb. M. D. LX.

Lucas Franciscinus Consiliarius & Auditor Ducalis.

Vidi testes examinatos in casu Nemæi Auij à R. V. mihi traditos, sciscitando quid ipse de eo sentiam. & omnibus pro tenui facultate mea diligenter consideratis, in hanc sententiam accedo, quòd actus qui ab eo facti esse probantur, sunt euidentissima signa furoris, & humoris melancholici, ac furiosi hec minis, & i. ó sanæ mentis. Propterea, & si à pœnitentiâ sibi iniuncta defecerit, non crediderim illû vti relapsum eodẽ nan dum esse, cum etiam in dubio uitiior sit faciendâ interpretatio, & per quam pœna euitatur. Hæc quæ ego sentio volui sic breuiter retulisse R. V. cuius integerrimo iudicio meam hanc sententiam submitto, & illi me comendo. Ex ædibus nostris, nono Kal. April. M. D. LX.

Vti filius Albertus de Via. I. V. D.

Satis videtur probatum per testes pro parte Nemæi Auij, de momenta necnon quodam furorc, seu quadam eius mentis ad tempus alienatione, ex verbis & actibus, de quibus deponût testes, sed tamẽ ex processu deprehendi non videtur, quòd ob insaniam, vel illam mentis alienationem pœnitentiam ei iniunctam in detestationem errorum eius non persegerit, minusque quòd in furore esset quando cum Tadeo hæretico post abiurationem suam conuersatus fuit, sed potius quòd esset sanæ mentis. Nihilominus inclinando in benigniorem partem, putauerim eum ab ordinaria pœna relapsi posse absolui, omnia tamen submitto iudicio sanctissimæ Inquisitionis. Ex domo nostra die 10. Martij. M. D. LX.

Marcellus Marazanus. I. V. D.

Vidi testes examinatos super furore Nemæi Auij, necnon Illust. D. D. Lucaz Franciscini Ducalis Consiliarij, & huius nostræ ciuitatis Prætoris, & Bernardini Albergeti Ducalis consiliarij, ac Magnificorum DD. Alberti de Via, & Marcelli Marazani iuriconsultorum, & omnibus consideratis in eandem sententiam deuenio, in quam & Illustres, & Magnifici viri prædicti deuenerunt, vt scilicet præfatus Nemæus ob furorem à pœna relapsus veniat excusandus. & R. V. me commendo. Datum Placentiæ in ædibus nostris die 19. Maij. M. D. LX.

Deditiss. Petrus Antonius Anguisola. I. V. D.

Citra

Citra dubium est Nemzum Auium (vt ex processu patet) post abiurationem suorum errorum in penas relapsis, seu potius impœnitentibus debitas incidisse, cum quia ex vrbe discedens ad hæreticos, vel saltem ad de hæresi suspectos scienter declinauit, nonnullisque diebus apud illos moram traxit, ac eis postmodum munera inisit, tum quia sibi iunctam pœnitentiam non perfecit. Ioã. de Imol. in c. ad nostræ. de hære. in Clem. super ver. pro pagine. Io. Calder. in c. literas. de præsumpt. & Fred. de Senis in. conf. 156. nisi aliqua excusaretur causa, quæ in Nemzo furor, seu insania allegari potest. Talem causam mediare volentes, primo quis stultus, seu amens dicatur, secundò quomodo dictus Nemzus tali morbo laboret, dicamus.

Stultus seu amens (ait Diuus Thomas 2. sec. q. 46. ar. 1. ad primum) est, qui deficit in summa iudicij, scilicet secundum altissimam causam, non autem si deficiat circa aliquod modicum. & Institur. quid cum eo. §. sed erit. furiosus vel stultus est qui malum eligit, cum possit eligere bonum. & gl. in l. is qui ff. de tutor. & cura, da.

Stultus quis
dicatur.

Nemzus post suam abiurationem magis in summa iudicij, & secundum altissimam causam defecisse repertus est, potius malum sibi eligens quàm bonum, vt patet per testes examinatos. Nam cum optime sciret se in relapsorum pœnas incursum, nisi obediret Reuerendissimis Dominis Cardinalibus, & faceret satis pœnitentiæ sibi iniunctæ, qua mentis sanitate irrefolutus ex vrbe discedens sine capitis, seu bireti, & sine habetello obliquis itineribus Placentiam properans, statim ad de hæresi suspectos non clã, sed publice declinare, & apud illos per aliquos dies manere elegit? si dicatur quod penes illos scripturas non nullas haberet, ac vt eas recuperaret ad illos declinauit, responderetur, quod vtique nisi insania laborasset poterat alio declinare, & per internuntium ipsas scripturas rehabere.

Adde quòd semper ipsis cum suspectis degens illos de hæresi reprehendendo catholice loquutus est. Si dicatur, quòd sane quandoque loquitur, licet & aliquando fatue, vide optimum dictum Alexand. in l. furiosum. C. qui test. fa. poss. & Bar. in tract. de test. dicentis, furiosus qui mistim sapienter, & fatue loquitur, semper præsumitur furiosus. Furiosus autem reputatur mortuus. l. diuus. ff. de ost. præsid. l. furiosam. C. qui test. fa. poss. Adde dictum glos. alleg. à Io. de Lino. super capit. si furiosus. de homici. lib. 6. Quare furiosus non incidit in irregularitatem occidendo vel mutilando alium, responderetur quòd furiosus, siue per interualla tempore furoris non potest inferre iniuriam, sed pati. sic & similiter si damnum tali tempore daret non tenetur, sed haberetur perinde ac si casu esset datum, & perinde ac si regilla cecidisset. ff. ad l. Aquil. l. sed & si quacumque. §. 2. cum autem per testes constet Nemzum multoties furore actum fuisse, & in sui præiudicium semper auentia usum fuisse, concludendum arbitramur illum non relapsorem mo-

Mixtim sapiē
ter, & fatuē
loquens.

do, sed nec aliqua pœna dignum, sed eidem tanquam mente capto per publicum nuncium in consuetis locis vr̄bis vti furioso, ac minus sanę mentis publicato à Reuerendo Domino Inquisitore assignandum esse curatorem, sine quo neque bona aliqua alienare, nec aliquid quod in sui vel filiorum suorum præiudicium sit, audeat, vel possit facere.

*Frater Umbertus Placen. Inquisitor
Papiensis.*

CASVS TALIS.

Margarita humilioris conditionis, ac infimę plebis mulier, die quadam Sabbati dum ex agro, vbi seminatos fatiolos ne à columbis vorarentur custodiebat, in ciuitatem reuertitur, à quadam quam in via reperit albis induta muliere vocata, mandatum accepit, vt Placentiam ingressa, statim populo diceret, ne Iesu Christi eius filij nomen blasphema retur primum, moxque dies Sabbati cum ieiunio, & à meridie retro sine opere serui ab omnibus solemnizaretur. De visione territa domũ suam reuertitur, ac quam suppressam ad illam horam tenuerat, rem sibi vicinę mulieri in agrum secum eunti tantum die altera Margarita aperit. Die tertia dum in dictum agrũ ad opus redit Margarita, eo in quo prius illam aspexerat loco albis indutam mulierem iterum videt, à qua vocata, & quod mandatis eius non fecisset satis reprehensa cum fuisset, respondit, Domina non credent mihi, tum illa, faciam vt credant. sed eas, inquit, qua renitente, replicauit illa, sed eas, & dum hæc sedisset, addidit illa, nunc surge, statimque disparuit. Tũ Margarita pedũ grauedine impedita surgere cũ non valeret, clamare cœpit. O Domina, adiuua me. Adiuua me (quæso) ne hac nocte (ora siquidem tardiũscula erat) hoc in loco sola relinquar. Sicque dũ voces querulas emitteret, affuerunt qui in vicino prato scœnũ curabant rustici, reque intellecta illã in mento impositã in vr̄bẽ ad ipsius mulieris domũ reducunt. Quę tribus diebus continuis lecto decubens immobilis pene se habebat. Die quarta melius se habere cœpit. Sexta die ab Episcopo, qui hæc audierat acclta, suis pedibus (paruo tamen dextrã subeunte bacillo) ad illũ perrexit. Interim rei fama tracti plebei, ac rustici ad locũ concurrunt, munusculaque offerentes, ac veris falsã miscentes, tã vr̄bẽ quã agrum rumoribus implent. Quæritur ergo.

Primo, an talis visio à bono sit, vel à malo spiritu.

Secundo, an tali concursu populi, quæ vociferantur miracula vere acciderint.

Quo ad primum dicitur, quod visio hæc à bono spiritu videtur esse, quia conformis diuinę scripturę fuit, scriptum est enim in libro psal morum. Diuerte à malo, & fac bonum. Hoc idem præcepit qui mulieri

apparuisse dicitur spiritus dicens, Non blasphemet filij mei nomen, & ieiunent homines die Sabbati. Cum igitur dictis Spiritus sancti hæc sint conformia, videntur non posse nisi à bono spiritu procedere.

In contrarium est dictum Ambrosij super Lucam. Perturbamur, & à domino alienamur affectu (inquit Ambrosius) quando restringimur alicuius superioris potestatis occurfu. Quod quidem contingit non in visione corporali solum, sed etiam in visione imaginaria, ait Diuus Thom. in tertia parte. q. 30. ar. 3. alleg. Gen. 15. cum sol occubisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inualit eum. cum tamen talis visio esset imaginaria. De visione autem corporali spirituum patet in visione Zachariæ, & Beatæ Virginis, Lucæ primo, quia vterqueurbationem passus est in principio apparitionis. Et hæc est differentia (inquit D. Tho. ubi supra) si enim post timorem successerit gaudium, à domino venisse sciamus auxilium, quia securitas animæ præsentis maiestatis est indicium: si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur. Et cum terror qui in principio visionis huius mulierculæ non modo perseuerauerit, sed etiam acceperit augmentum, pro vt ab examinatis testibus habuimus, dictam mulierem totam tremantem, ac vix sui compotem à rusticis illis fuisse inuentam accepimus, quapropter necesse esse dicimus visionem hanc à malo, & non à bono spiritu fuisse causatam.

Præterea, serpentis antiqui moris est, & semper fuit, quo mortales & simpliciores maxime facilius decipiat, a se persuasum malum aliquibus operire bonis. Nam vt prioris legis sacerdotes sub religionis velamine in duxerat oues, boues, & columbas in templo Dei habere venales, & sic mulierculæ huic sub sacris ieiundi, & à blasphemia abstinendi operibus, quæ Spiritui sancto, & sacrosanctis Ecclesiæ catholice, & orthodoxe præceptis contradicit, Sabbati solemnitas proponit, ac præcipit obseruanda. Præcipit enim sacrosancta Rom. catholica, & orthodoxa Ecclesia in e. peruenit, de cons. dist. 3. ne iudaizare videamur, diem Sabbati omnino non coli, neque ab omni opere nos custodiri, appellans huiusmodi obseruatores Antichristi prædicatores.

Sacrosancta synodus Laodicen. in canon. 19. dicit Non oportet Christianos iudaizare, & in Sabbato vacare, sed operare eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei, si hoc eis placet vacent tanquam Christiani. Hoc Concilium non particulare, vt nonnulli aëtorum ecclesiastico-rum expertes dicere audent, verum vniuersale, & à Liberio Papa congregatum, & approbatum docet eiusdem Pontificis epistola.

Quod aut nec pie, nec sancte hora nona interpretari possit (vt aliqui dicunt) illa quam nos vigesimā primam dicimus, tertiā videlicet post meridie horam, sic patet. Quia spiritus ille, qui mulieri loquutus est, vel voluit intelligi à dicta muliere, vel non. Si prius, verba illa

Occursus boni spiritus terret.

Gaudium post timorem.

Bonitate operata hostis malignitia.

Dies sabbati coli non debet.

Nona hora que.

dēbent intelligi secundum communem modum intelligendi dictæ mulieris, & quia hora nona secundum modum intelligendi præfatæ mulieris, est hora meridiana, talis vehementissime præsumitur malus, utpote qui, voluit dictam mulierem ad iudicandum inducere. Si autem noluit intelligi, sed delphice, loqui patet illum esse pessimum. Quod autem ex aliqua Beatæ Genitricis, vel alicuius Sanctorum deuotione quis abstinere velit, ab opere in toto, vel in parte ipsius dici Sabbati, nec laudare, nec vituperare audeamus: introducere autem huiusmodi solemnitatem in populo maxime talis visionis, seu potius illusionis occasione, inconsulso Romæ Pont. iniquum arbitramur. Et hæc de visione sufficiant. Sequitur de miraculis.

Miraculum
quid.

Et primo quid sit miraculum. Nota secundum Aristotelem, quod quia omne multiplex prius est diuidendum, quam diffiniendum, in re de qua loqui intendimus à diuisione principium sumemus.

Tripliciter
sumitur.

Miraculum siquidem tripliciter diuidendum arbitramur, videlicet in nominis significationem, in communem hominum æstimationem, & in solidam rei veritatem. Et primo secundum eius dictionis significationem miraculum à verbo miror miraris cum descendat, prius eius verbi aperta significatione, quod nominis miraculi nobis veritas patebit. Miror siquidem teste Virgilio est idem quod de realiqua tanquam noua obstupescio, Artificumque manus inter se operumque laborem miramur, ait idem Virgilius. *Ænei.* Et mirari est cum voluptate intueri, iuxta illud Georg. 2. Si quis olympicæ miratur præmia pugæ. Mirari etiam est nescire. *Plantus, Ne quis miretur quis sim,* paucis cloquar. Et *Terentius in Andria,* Miror vn. de sit. quia (vt *Donatus* ait) admiratio ab ignorantia procedit & *Aristo.* propter admirari ceperunt homines Philosophari. taliter quod miraculum hoc modo sumptum, dici potest admirationis signum, videlicet alicuius noui effectus citra causæ notitiam intenta consideratio, nec desunt huius generis miracula. Et hæc de prima miraculi significatione dicta sufficiat.

Miraculi prima
diffinitio.

De secunda autem dicturi notanda quædam præmittemus, quæ sunt vt infra. Primum erit, quod effectum omnium aliqui ab illa, qui Deus dicitur, causa prima, aliqui à secunda, quæ natura creata dicitur à Theologis, produci possunt. Et inter hos qui à nobiliori causa & raro, imo rarissime produci videntur, cum maiori admiratione à nobis perpenduntur, licet improprie miraculi vocabulo digna reputentur, quia à nobis incognita causa facta noscuntur. Sicut apud rusticos Excellentissimorum medicorum subitanæ curationes miracula videntur. Propter hoc ab ignaris, & causarum nescijs antiquioribus *Exculapius Deus* reputatus, & pro Deo habitus fuit. Sic *Saturnum*, sic *Apolinem*, sic *Mineruam*, & multos alios inter Deos connumerauit antiquorum ignorantia.

Antiquorum
ignorantia
idolatriæ causa

Et si prædara mortalium facinora miracula dicta fuere, quanto magis spirituum, qui naturæ sunt excellentioris, rarissimæ, & maxima admiratione

tionem dignæ operationes miracula, licet improprie, sunt dicenda? Num dignus admiratione Pamphilus ille Phereus, de quo Valerius ait, quod inter eos qui in acie ceciderant decem dies iacuerat, biduoque postquam inde sublatus fuerat rogo impositus reuixerit? Et Vespasianus in Alexandria Ægypti duo hæc fecisse legitur, videlicet. Quidam oculorum tabe nonius ad genua eius aduoluitur remedia sanitatis exposcens, Serapidisque monitu precabatur, ut genas, & oculorum orbis excremento oris dignaretur respergere. Alter manu æger eodem Deo auctore, ut pede ac vestigio eius calcaretur orabat. Diu contactus Vespasianus tandem præcibus satisfecit, statimque est conuersa ad usum manus, & cæco lux est reddita.

Miracula improprie.

Pamphilus Phereus.

Serapidis miracula.

Tucia Vestalis ad suæ pudicitie confirmationem aqua plenum à Tiberrid ad forum vsque cribrum portauit.

Tucia Vestalis Romana.

Valerius cum gallo pugnans coruum in capite habuit, qui rostro, vnguibus, & alis, galli oculos, & ora petit, donec gallum ipsum obruncat.

Valerius Coruinus.

Delphinus Augusti se cuidam puero præbebat, quem per æquora incolumen portabat, quo extincto defecit & ipse. Nec defunt quæ ab inhabitantibus simulachra spiritibus nequam realiter facta, & apud seniores prioris temporis tanquam vera dicebantur miracula, licet absolute, ac simpliciter miracula essent minime. Sed ad horum clariorem notitiam ex Theologorum doctrinis est notandum, quod & si corporalis materia spiritibus est bonis ad nutum obedire repugnet, ita quoddam propria virtute non possint transmutare materiam ipsam de forma in formam, possint tamen adhibere quædam semina, quæ in elementis mundi inveniuntur ad aliquos effectus complendos, ut Diuus Augustinus dicit in tertio de Tri. Dei, dicendum est, quoddam omnes transmutationes corporalium rerum quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri etiam per operationem spirituum huiusmodi seminibus adhibitis, ut est productio ramarum, murion, & id genus animalium impersectorum: secus autem de animalibus perfectis. Similiter & curationes quæ possunt fieri viâ naturali, etsi longiori tempore, per huiusmodi spirituum operationes possunt breuissimo temporis spacio dictis naturalibus remedijs secretè, latenterque adhibitis optime perfici, nec erunt, etsi à nobis videantur vera miracula. Et hæc de secundo. Miraculum igitur erit res insolita supra naturam, quæ creata dicitur operata. Ut ergo aliquid miraculorum vere dici possit, duo oportet concurrere, quod videlicet sit supernaturæ potentiam, & quod non sit ex communi consuetudine, & si alterum defuerit, miraculum dici non poterit. Nam & si creatio animarum & rationalis vim naturæ excedat, quia tamen res insolita non est, cum Deus omnipotens indies nouas creet animas, miraculo non attribuitur. Et si cum digitis septem, vel octo in singula manu hominis quisquam nascatur, ad non diceretur miraculum, quia, etsi quid sit insolitum, quia tamen à

Delphinus Augusti.

Semina in elementis.

Ranarum productio.

Miraculi vera definitio.

Miracula ve-
ra et facili-
ter ..

naturalibus causis id potest procedere, vim non excedit naturæ. Si ergo & insolita, & vim naturæ creatæ res sit excedens, illa miraculo est merito at tribuenda. Huiusmodi autem quam multa fuerint, sacræ vtriusque testamenti paginæ testantur. Ex antiquioribus fati est ad memoriam reuocare, post rerum omnium creationem, post totius orbis inundationem, ac subuersionem, quæ in Ægypto per manum Moysi Deus optimus maximus dignatus est operari in sacri codicis secundo volumine hæc clariora habentur. Nam pro liberatione populi Pharaonē adire iussus idem Moyses, ne sibi crederetur timens, media excusatione legationem contempsit, ideoque verissima prodigia, ac stupendissima perficiendi miracula gratiâ à Deo obtinuit. Et Christus Dominus veteris legis veram aperiens intelligentiam, pacifque & gratiæ nunciatus Euangelium, euidentissimis miraculis suam confirmauit doctrinam, dicendo. Si vobis non vultis credere, operibus credite. Doctrina enim ad vitam æternam ordinata, quæ argumentis, vel scripturæ sacræ dictis nequit confirmari, per euidentissimas miraculorum operationes debet consolidari. Propter hoc Apostoli domini post eius ascensionem confortati virtute ex alto, profecti prædicauerunt ubique, ipso domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Signis (inquam) non ficticijs, sed veracibus, & omnis creatæ naturæ vim & potentiam superantibus. Patet igitur quid nominis, quid æstimationis, & quid veritatis habeat miraculum.

De curationibus autem falsis per impostores diuulgatis, ac pro miraculis à multis assertis, & creditis, aequaliterque per nos examinatis, & si per iam dicta pateat veritas, de omnibus tamen quod mendacia sint, & imposturæ efficacissime præsumimus, & maxime de cæco illo nobis adducto, ac quo melius oculo videret interrogato, quia sinistro parum, à dextero nihil, alteri idem è contrario respondit.

De alijs autem si qui hætenus inuenti sunt, dicimus, quod & si mortalium sit fallax testimonium, huiusmodi curationes (sicut iam diximus) fieri possunt à natura creata, & in fraudem simplicium, ac confirmatione erroris, vt patet per historias antiquioris tæporis superius allegatas, haud negantes tamen curationes aliquas posse causari ex fide, quam ipsi curati asserti dicunt se semper habuisse ad Beatissimâ Dei Genitricem. sed hoc subtilius alias inuestigandum.

Sacellum autem eo in loco sedandi populi causa erigere, cū suspectam ipsam habeamus apparitionem, vel potius delusionem, & populus docendus sit, & non sequendus, inconsulto Rom. Pontifice nullo modo assentimus.

Præter Vmbertus Placentin. Inqui.

FINIS CASVVM.

DECRETA

DECRETA IN DIVERSIS
CONGREGATIONIBVS
SANCTISSIMI OFFICII
ROMÆ FACTA.

Quòd Protugenles, seu Lusitani Portugaliã, seu Lusitaniam habitantes, & inde in Italiam venientes, si reperiantur iudaizare, condemnentur tanquam apostatae à fide

Die vltima Aprilis 1566.

In congregatione coram Sanctissimo Domino nostro, & Reuerendissimis Dominis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, Sanctissimus Dominus Noster Paulus Papa Quartus mandauit, statuit, & ordinauit, quòd constituto legitime quoscunq, Portugenses, seu Lusitanos in Portugalia, seu Lusitania permansisse, & inde discesisse, & in Italiam venisse, vbi reperiantur esse Iudei, siue iudaizare, condemnentur tanquam Apostatae à fide, prout de iure similes apostatae condemnari & puniri debent. Non obstante quòd fuerint expositi torturae seu tormentis, quae sustinendo negauerint se fuisse Baptizatos, vel christianè vixisse, aut Christiana opera egisse, vel sacramenta Ecclesiastica percepisse. Cum iam pro liquido & clare à sancta Sede compertum sit, & habeatur à sexaginta annis vel circa, quòd nullus Hebraeus toleratus fuerit habitare in Lusitania, seu Portugalia, nisi fuerint baptizati, & vixerint christianè, & ita seruari mandauit, statuit, & ordinauit.

Lusitani iudaizantes.

Quod haereticorum beneficia vacant à die commissi criminis. Die 18. Iunii. 1556.

In congregatione facta coram praefato Sanctissimo Domino, & Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, idein Sanctissimus Dominus noster qui supra, considerans, quòd haereticorum beneficia à die commissi criminis haereseos vacent, & quod multi haeretici id scientes, & in suis haereseibus manentes, vt eos quos optant successores habeant, in fauorem aliorum resignant, vt saltè per clausulas generales, quae in ipsis resignationibus de stylo ponuntur, ius aliquod in beneficijs huiusmodi acquirant, ijs prouidere volens, statuit & decreuit, quòd ex praedictis resignationibus nullum ius etiam per dictas clausulas ipsis resignarijs acquiratur, immo beneficia huiusmodi haereticorum à die

Beneficia haereticorum quando vacent.

commisſi criminis ſpecialiter diſpoſitioni ſue ſanctitatis reſeruaui, ita vt ſi non fiat mentio de huiuſmodi crimine per illum commiſſo, etiam diſpoſitiones per ipſum Sanctiſſimum Dominum facte nullius ſint roboris vel momenti. Quæ omnia extendi voluit etiam ad præteritas religionationes, quæ tempore commiſſi criminis, hæreſeos, vel citationis hæreucis factæ ſuum plenarium effectum ſortitæ non fuerint.

Contra inſtitutiones nouas Religiones

Die 16. Iulij. 1556.

PRælibatus Sanctiſſimus D. N. ratificauit capturam Io. Franciſci Raymondi Mutinæ. congregationis Sancti Pauli, & Barnabæ Ciuitatis Mediolani, & commiſit Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus, ſue Reuerendo Domino Commiſſario facultatem procedendi, ſeu procedi faciendi in futurum cõtra quacuq; perſonas volentes inſtituere, ſeu inſtituere nouam Religionem cuiuſcunq; itatus, gradus, & conditionis exiſtant, & de contentis in titulo ſeu titulis de Religioſis domibus, & de conſtituentibus nouam Religionem, monaſteria, vel alia quocunq; loca pia, quod poſſint dicti Reuerendiſſimi Cardinales, ſeu dictus Reuerendus Commiſſarius ea reuidere & corrigere, ac omnia alia & ſingula in præmiſſis facere, quæ eis reſpectiue videbuntur iuri conſona.

Pro votantibus in ſancto Officio

Die 29. Aprilis 1557.

A Præfato Sanctiſſimo Domino decretum inuenimus, vt infra. Cum in congregationibus quæ in cauſa hæreſis, ita domino diſponente, coram nobis fiunt, interuenire pro maiori parte ſoleant nonnulli clerici tam ſeculares quàm regulares in ſaceris, & ſacerdotio, ac in Episcopali, & Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate forſan conſtituti, ac deinceps interuenire poterunt, ac etiam nonnulli ex venerabiliſſis fratribus noſtris S. Ro. E. Cardinales nobiſcum in iudicando aſſiſtant, & ſæpenumero contingit, vt per diſcurſum caſuum contingentia etiam ad ræſus non minus forſan enorines, ac etiam minus euorines, quàm hæreſim ſapientes in eiſdem congregationibus tam præteritis quàm futuris, iſdem clericis, & in ſaceris, & ſacerdotio, ac Episcopali, Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate conſtituti, ac iſdem venerabiles fratres noſtri, S. Ro. Eccleſiæ Cardinales votum ſeu ſententiam eorum, ex qua mutilatio membri, ſeu ſanguinis effuſio etiam ad mortem naturalem ſecuta fuerit, ſeu in poſterum ſequetur, dixerint, ſeu etiam dicere parati exiſtunt. Nos ſecuritati ac tranquillitati eorum mentis, & conſcientiæ occurrere volentes, vt iſdem clerici etiam in ſaceris, & ſacerdotio, ac quacunq; dignitate
etiam

etiam Episcopali, Archiepiscopali, vel quacunq; maiori præditi, etiam venerabiles fratres nostri Cardinales, qui in iudicando nobis assistunt, non solum in causis hæreticos, sed etiam in quacunq; causa criminali, quæ in dictis congregationibus coram nobis tractata fuerit, & tractabitur, votum & sententiam eorum non solum quo ad quæstiones, & torturam, ipsis reis pro delictis quibus pro tempore inquisiti, accusati, seu denunciati fuerint, sed etiam ad condignam pœnam, & multam etiam usque ad mutilationem, seu sanguinis effusionem, ac usque ad mortem naturalem inclusivè absque alicuius censuræ vel irregularitatis incurso, dicere, & eisdem congregationibus interesse, & immisceri possint, licentiam & facultatem concedimus, ac quoad præterita si aliquam irregularitatem incurrissent, cum omnibus prædictis dispensamus, non obstantibus constitutionibus &c.

Idem confirmavit S. D. N. Pius Papa Quintus, extendiq; voluit ad omnes Inquisitores, eorumq; vicarios, commissarios, & consultores.

Contra sine ordinibus celebrantes.

Die 20. Maij. 1557.

PRælibatus Sanctissimus D. N. statuit & decrevit, quod quicumque non habens sacerdotium, & ordinem presbyteratus ausus fuerit missam celebrare, absque aliqua disputatione, tradatur curiæ seculari puniendus.

Ne ordinarij conferant beneficia propter hæresim vacantia. Die 29. Septembris. 1558.

Sanctissimus D. N. qui supra in congregatione sancti Officij mandavit omnibus ordinarijs, & quibuscunq; alijs, ne se intromittant in conferendis beneficijs vacantibus, vel vacaturis propter hæresim, sed illorum collationem sibi, suisq; successoribus reservavit. Ad idem facit quod sequitur.

Sanctissimus D. N. Pius Papa Quintus considerans beneficia hæreticorum à die commissi criminis eo ipso vacare, & multi hæretici id scientes & in suis hæresibus manentes, ut eos quos optant successores habeant in fauorem aliorum resignant, ut saltem per clausulas generales, quæ in ipsis resignationibus de stylo ponuntur, ius aliquod in beneficijs huiusmodi acquirant, ijs providere volens, statuit & decrevit, quod ex prædictis resignationibus nullum ius etiam per dictas clausulas ipsis resignatorijs acquiratur, imò beneficia huiusmodi hæreticorum à die commissi criminis specialiter dispositioni suæ sanctitatis suorumq; successorum reservavit. Ita ut si non fiat mentio de huiusmodi crimine per

illum commissio, etiam dispositiones per suam sanctitatem factæ, sint nullius roboris vel momenti. Quæ omnia extendi voluit etiam ad præteritas resignationes quæ tempore commissi criminis hæreticos, vel citationis ipsis hæreticis factæ suum plenarium effectum sortitæ non fuerint.

Contra abutentes Sacramentis. Die

17. Februarij 1559.

SANCTISSIMUS D.N. Paulus Papa Quartus in congregatione sancti Officij commisit, quòd omnes qui audiverunt confessiones non existentes in sacris, & celebrantes missas, non existentes etiam in sacris, & abusi sunt sacratissimo altaris Sacramento, tradi debeant brachio seculari.

Die 2. Septembris. 1562.

ILLUSTRISSIMI Cardinales Inquisitores generales decreverunt, quòd per quacunq; gratiam factam vel fiendam quibusvis alijs hæreticis, nõ intendunt eos restituere ut possint confessiones aliquorũ seculariũ audire.

Idem confirmatũ fuisse reperit in actis sancti Officij sub die quinta decima Nouemb. 1565. cum additione seu declaratione, quòd illi qui abiurarunt alias secreta vel publice, aut alijs quomodocunq;, non admittantur ad audientiam confessionum secularium.

Testium nomina publicari non debent.

Die 14. Maij. 1566.

ILLUSTRISSIMI Cardinales Inquisitores generales in congregatione ordinaria decreverunt dari debere nuda testiũ dicta, prout consq; obseruatũ fuit, absq; nominum publicatione, aliarumq; circumstantiarum propter quas posset deveniri ad ipsorum testium noticiam. Et quo ad responsiones testium super rei interrogatorijs pariter decreverunt non esse dandas, si ex illarum publicatione deveniretur in noticiam, qui nam fuerint testes ipsi.

Regulares recurrentes ad sanctum Officiam ut in eo testimonium perhibeant, non grauentur à suis superioribus. Die 17. Augusti 1567.

SANCTISSIMUS D.N. Pius Papa Quintus in generali congregatione sancti Officij, consulens libertati ipsius sancti Officij, & indemnitati recurrentium ad illud, vel in eo testimoniũ perhibentium statuit & decrevit, ut regulares quorumvis etiam mendicantium ordinum persone, quæ pro

pro tempore ad officium sanctæ Inquisitionis pro quocunque negotio recurrerint seu confugerint, vel in eo testimonium perhibuerint veritatis, aut alias quomodolibet deposuerint, nequaquam à suis superioribus per quinquennium continuum à die recurfu, seu depositionis huiusmodi molestari, vel ex quacunque causa vel excessibus præteritis personarum illarum, & de debitis propterea pœnis seu pœnitentijs eisdem imponendis, nisi ipsi Illustrissimi Cardinales Inquisitores generales certiores facti fuerint, vel eis aliter clare notificatum, & ab ipsis Cardinalibus desuper responsum fuerit.

De torquendis reis pro finali veritate habenda, & super complicibus. Die 28. Julij. 1569.

INhærendo decretis alia per se. record. Paulum Papam Quartum Sanctissimus D. N. Pius Papa Quintus decreuit omnes & quoscunq; reos conuictos & confessos de hæresi pro vltiori veritate habenda, & super complicibus, fore torquendos arbitrio dominorum Iudicum.

FINIS DECRETORVM.

FORMVLÆ IN SANCTO INQUISITIONIS OFFICIO AGENDORVM.

T quia Inquisitores quandoque (in c. vt officium de hz-
re. li. 6.) duarum idonearum personarum quandoq; etiam
expertium huius negotij notariorum ministerio vt co-
guntur, nequem pluries, & pluribus accidere vidimus,
eis error amplius occurrat, non sententiarum modo, &
abiurationum, verum etiam citationum, relationum, pro-
cessuum, ratificationum, ceterarumque sancto Officio deseruientium feri-
pturarum formulas huic nostro labori addere curauimus, quas quidem
non vt ad verbum seruentur, sed potius prout suo proposito deseruire
iudicabunt Inquisitores, subnectere voluimus.

Forma præcepti, siue citationis.

Die tali, mensis talis, anni talis.

Præcipiatur, & in scriptis detur, & dimittatur ex parte Reuerendi Do-
mini Inquisitoris, vel Vicarij N. talis vicinæ, vel ad portam eius ha-
bitationis, quatenus infra tres dies proxime futuros pro primo, secundo,
& tertio, & pro peremptorio termino hac vna pro trina, & sub pœna ex-
cõmunicationis debeat effectualiter dedisse, & soluisse &c. occasione &c.
Et si in præmissis sentiat se grauatum, compareat prima die iuris proxi-
me futura tali hora, coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore ad
eius solitum bancum iuris, ad allegandum quare non debeat &c. vel de-
beat personaliter comparere coram præfato Reuerendo Domino Inqui-
sitore ad audiendum, & respondendum ipsi domino de fide, vel de eo qd
ei placuerit dicere, vel ad informandum officium, vel pro interesse eius of-
fij. Deinde in actis subsequatur.

Præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor commisit, imposuit, &
in mandatis dedit, & dat N. nuncio sanctissimæ Inquisitionis talis præ-
senti, quatenus ex sui parte, & mandato vadat, portet, & in scriptis det, &
dimittat similes copias supradicti præcepti, supradicti tenoris, & vnam
ad domum habitationis supradicti N. & aliam affigat ad valuas Eccle-
siæ maioris N. vel ad locum ringheriæ, ad quem citantur absentes a ci-
uitate N. & hoc ex officio, & debito officio prædicti Reuerendi Domi-
ni Inquisitoris.

Forma relationis currerii, siue nuncij.

Die tali, talis mensis, anni talis.

N Currerius, vel nuncius sancti Officij iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, vt supra, & mihi notario publice stipulanti se hodie portasse, & in scriptis dedisse, & dimisisse similem copiam prædicti præcepti, tenoris vt supra, ad domum habitacionis prædicti N. & sic in dicta domo, & ad dictam domum dixisse, & fecisse in totum, & per totum, in omnibus, & per omnia, & prout in dictis commissiõne, & præcepto continetur, & sit mentio, vel affixisse ad valuas, vel ad locum ringheriæ.

Alia forma citandi absentem.

N Os N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diocesi, vel prouincia, siue dominio à sancta Sede apostolica specialiter delegati tibi N. personaliter, vel ad domum tuæ habitacionis auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte tenore præsentium præcipimus & mandamus, quatenus per totum diem crastinum, vel infra tot dies coram nobis, vel Vicario nostro comparcas personaliter, & te præsentem in nostræ solitæ audientiæ camera sita in tali loco, ad audiendum, & respondendum quicquid dicere volueris, & poteris ad ea, quæ tibi dicentur: vel quare declarari non debeas excommunicatus vel hæreticus, & incidisse in omnes pænâs: vel responsurus de fide catholica, & de eius articulis, vel de Ecclesiæ sacramentis, sub pænâ hæretici impenitentis, vel relapsi, vel confiscationis omnium bonorum tuorum, vel ad audiendum ea omnia quæ tibi præmissa occasione iniungere voluerimus, prout ex actis apparet scriptis per notarium, & Cancellarium nostrum infra scriptum die ibi contenta &c. alias &c. & hoc ex officio, & debito officij nostri, die &c.

Præfatus dominus Inquisitor commisit &c. vt supra.

N. Currerius, & nuncius sanctissimæ Inquisitionis iens, & rediens &c. vt supra.

Forma accusandi contumaciam.

Die tali, mensis talis.

PRo parte N. procuratoris fiscalis sanctissimæ Inquisitionis accusata fuit contumacia N. citati prout in actis, & non comparentis, & requisitum ipsum declarari excommunicatum, & iuxta contenta in dicto præcepto, alias protestando &c. & declarando &c. & hæc non recedendo à quatenus in eo, & idem inhærendo &c.

Qui

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor attēta contumacia ipsius N. declarauit, & declarat præfatum N. incidisse in omnes, & singulas pœnas contentas in supradictō præcepto, &c. mandando &c.

Alio modo.

Die tali, mensis talis.

PER magnificum N. procuratorem fiscalem sanctissimæ Inquisitionis in termino assignato N. ad se præsentandum, & comparandum, & dicendum & ostendendum quare declarari non debeat excommunicatus, & incidisse in omnes, & singulas pœnas à iure, & sacris canonibus contra huiusmodi excommunicatos iniunctas, & taxatas, & ad alias pœnas de quibus, & prout in præcepto eidem N. transmissio, & in actis continetur, accusata fuit ipsius N. nō comparētis contumacia, & requisitū in eo infiti, & fieri, & declarari prout in eo alias protestatus est contra præfatum Reuerendum Dominum Inquisitorem de recusatione, & pœnis iuris, & de reclamando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor &c.

Forma comparitionis spontaneæ.

Die tali, mensis talis.

N Filius N. de tali loco, talis diœcesis comparuit coram Reuerendo domino N. Inquisitore N. sedente in sede &c. ad effectum eidem exponendi, & significandi omnes, & quoscunque errores, in quibus hætenus incurrit, ab eo etiam suscipiendi quameunque salutarem pœnitentiam, quam, & si quam eidem imponere, & iniungere voluerit, offerens etiam ex abundantia, & alias, & prout melius promittere, & fideiubere potest, de non recedendo à loco quem præfatus dominus Inquisitor eidem assignabit, & deputabit, nec ab eo fugam facere, & alia faciendo prout præfato domino Inquisitori videbitur & placuerit, protestando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prædictis, & visa dicta comparitione spontanea, & constitutione per dictum N. & eius requisitione, attendens, & considerans, quòd sancta mater Ecclesia ad se redeuntes gremium non claudit, præfata comparitionem admisit, ordiuitque, & ordinat dictum N. præsentem, quòd non recedat à tali loco, in quo quidem loco ipsi N. præfenti assignauit, & assignat pro carcere eidem talem cameram positam in tali. promittente ipso N. de non recedendo, nec fugam faciendo ab ea, & non loquendo cum aliquibus personis absque speciali licentia ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris, & hoc sub pœna scutorum N. sanctissimæ Inquisitioni applicandorum, & præfata omnia omni meliori modo &c. præfente dicto N. præfata acceptante, & promitt-

promittente præfato Reuerendo Domino Inquisitori, &c. & pro eo promittente & fideiubente Domino N.

Deinde fiat instrumentum per Notarium, pro fideiussione. Et si pro tunc non potest remanere fideiussor, promittat præsentare illum totiens quotiens ipsi Domino Inquisitori placuerit, & ab eo fuerit requisitus, sub taxata pœna.

Forma denunciationis alicuius quem suspectum habet de hæresi.

Die tali, talis mensis, talis anni N. filius N. talis loci, talis diœcesis comparuit coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribuna li in camera suæ solitæ audientię, & residentię, deposuitque vt infra, dicens. *Padre Inquisitore ho veduto & c. ho vidito. & c.* Interrogatus vbi, quando, & quibus præsentibus, respondit, &c. Et dato eidem, atque ab eodem accepto iuramento interrogatus, si quæ dixit atq; deposuit vera sint, & an amore, vel odio alicuius dixerit, & deposuerit, Respondit quòd non.

Acta sunt hæc die, & anno quibus supra.

Deinde subscribat denuncians.

Alia forma denunciationis.

Die tali, talis mensis.

IN præsentia mei notarij, & testium infrascriptorum N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, talis ætatis, & staturæ comparuit personaliter coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribunali in camera suæ solitæ audientię, & residentię, & denunciauit eidem Domino Inquisitori, quòd N. de tali loco, talis diœcesis asseruit, dixit, vel fecit talia, & talia contra fidem catholicam (ponantur singula) Quo factò, & collato ipsi denuncianti iuramento de veritate dicenda interrogatus, respondit. Et primo vnde sciat, vel nouerit prædicta, à quo, vel quibus, & quibus præsentibus, vbi, quo die, & cuius mensis.

Vltimo interrogatus si amore, vel odio prædicta denúciauit, Respòdit. Tandem ei imponatur, vt omnia sub secreto seruet. Post sequatur.

Acta sunt hæc in tali loco, die, & anno, quibus supra.

Forma affixionis litterarum.

Die tali, talis mensis.

Reuerendus Dominus Inquisitor commisit, imposuit, & in mandatis dedit, & dat N. currerio communis, vel nuncio sancti Officij præsentii, & acceptanti, quatenus ex sui parte, & mandato vadat, portet, & li affigat,

affigat, & affixas dimittat similes copias infrascriptarū literarum publicatarum in valuis Ecclesiæ cathedralis, & in omnibus locis consuetis, tenoris huiusmodi.

Forma relationis currerij.

Die tali, talis mensis.

N Currerijus iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, & mihi notario publicæ personæ stipulanti, se hodie portasse, & affixisse, ac affixas dimisisse similes copias præfatarum literarum in foro, & in valuis Ecclesiæ cathedralis, & talis, & talis loci, vbi solent similes copias affigi, & dimitti, & hoc ex officio.

Forma examinandi testes iuratos.

Die tali, talis mensis, & anni.

N Filius N. de tali loco, talis diocesis testis citatus, productus, & requisitus ad petitionem, & instantiam N. vel citatus à Reuerendo Domino Inquisitore causa, & occasione perhibendi testimonium veritatis super causâ, & quæstione N. detenti, vel accusati, seu delati apud præfatum Dominum Inquisitorem, delato prius ipsi testi solenniter iuramento per præfatum Dominum Inquisitorem de veritate dicenda super tota ipsa causâ, remotis timore, amore, & omni humana gratia, iurauit, & iuratur, tactis corporaliter scripturis in manibus præfati Domini Inquisitoris, dicere veritatem de his quæ nouerit, & interrogatus fuerit super causâ antedictâ. Et primum interrogatus, si &c.

Forma sententia in te locutoria ad supponendum aliquem quæstionibus, seu tormentis.

N Os N. Inquisitor in N. à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, attendentes meritis processus facti per nos contra te N. diligenter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, vel quia minus plene indicia euacuasti, ea propter vt veritas ab ore tuo clarius habeatur, & ne deinceps aures Iudicum offendas, interloquendo declaramus, & iudicamus, & sententiamus, hodie tali hora te supponendum quæstionibus, & tormentis, & hoc habito consilio in iure, & sacra Theologia peritorum, & assensu Reuerendissimi Episcopi, vel eius Vicarij.

Et quia iterari non possunt tormenta, sed continuari, si reus nõ fateatur, cum Iudex illum deponi iusserit, subiungat animo continuandi vsq; ad claram veritatem habitam &c.

Forma

Forma processus formandi.

IN nomine dñi amen. Anno ab incarnatione Domini &c. Die tali mensis talis, per præceptum accitus, vel per ministros sancti Officij captus, vel sponte oblatus N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, & constitutus coram Reuerendo Domino N. Inquisitore N. pro tribunali sedente in camera suæ solitæ audientiæ, & residentiæ: vel qui ad instantiam, vel de cõmissione præfati Domini Inquisitoris, die tali per illos de familia bari-cellii tali hora fuit captus in tali loco, talis diœcesis, & successiue ductus in carceribus præfate sanctissimę Inquisitionis, & eidem delato inramento de veritate dicendo, de & super omnibus de quibus interrogatus fuerit, & eo præstato manibus corporaliter tactis scripturis in manibus præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, vel Vicarij, qui ipsum de huiusmodi iuramenti importantia admonuit, & certificauit, interrogatus respondit, vt infra.

Et primo interrogatus, si scit causam suæ capturæ, seu detentionis, vel citationis, Respondit. Interrogatus. Respondit. Interrogatus. Respondit.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis præfati N. responsionibus, pro nunc distulit prosecutionem præsentis examinis, & dictum constitutum consignauit N. custodi carcerum præsentem, vt eum duceret ad locum ei deputatum animo prosequendi. &c.

Acta fuerunt præfata omnia N. in præsentia N. & N. testium, &c.
Die tali &c.

Constitutus coram Reuerendo Domino Inquisitore qui supra. N. qui supra, detentus vt supra, & eidem delato iuramento, vt supra, interrogatus, respondit vt infra.

Et primo interrogatus &c. Respondit. &c.

Volens autem præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor omnino deuenire ad executionem pro eruenda veritate à præfato N. & in executionem consiliorum reuerendorum Theologorum, & magnificorum in canonico, & ciuili iure peritorum, etiam Reuerendissimi Episcopi, vel Vicarij participata auctoritate, de quibus omnibus apparet in actis scriptis per me notarium, dicto N. custodi carcerum iussit præfatum N. de carcere educere, atque ad N. locum in quo præfati Officij detenti torqueri solent, & questionari, præmissa protestatione de eo non torquendo circa ea quæ confessus est, & conuictus, sed solum super negotijs, quæ pro saluis haberi vult, & intendit omni meliori modo &c. Et delato eidem N. de veritate dicenda de & super omnibus de quibus interrogatus fuerit, & per eum præstato iuramento, interrogatus respondet, *Sigxor non.* & cum semel & iterum monitus, vt veritatem fateretur, & semper

in negatiua persisteret, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor N. ministro iuslit præfatum N. ligare, & ad funem leuare &c. vel N. ministro iuslit quatenus attenta relatione medicorum, & de qua in actis, quòd ad eculcum, siue ad funem leuari non possit, quatenus inter digitos vtriusq; manus eidè ligna ponat, & ipsos digitos cordula stringat, vel igni, vel, vel. Qui quidè N. cù ligatus torqueretur clamare cepit, *Io son morto, oime, oime.* (scribantur singula verba ipsius torti, nec exalmo pareat notarius) & cù præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor videret ipsum N. in negatiua persistere, iuslit ipsum N. altius eleuari, vel arctius torqueri, & cum &c. scribantur singuli actus.

Tandem cum præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor videret ipsum N. constitutum perseverare negando, nec aliud ab eo haberi posse, ipsum soluere, & ligare fecit, animo tamen & intentione continuandi ipsa tormenta, & in ipsis vsque ad claram veritatè perseverandi, monens ipsum constitutum pro die &c. ad continuandum in tormentis examen huiusmodi, & hoc ipso constituto præfente, audiente, & intelligente, & præfata omnia omni meliori modo &c.

Acta fuerunt &c. Ponantur nomina testium & ministrorum. Et successiue ipsum constitutum consignauit præfato N. custodi carcerum cõducendum ad locum vnde extractus fuit custodiendum.

Si autem reus confiteatur, prosequatur processus vsque ad diffinitiuam sententiam.

*Forma ratificandi processum per delatum
iam confessum.*

Constitutus N. coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore dictus N. detentus vt supra, de carcere per N. custodem de mandato ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris eductus, & eidem lectis per me notarium infrascriptum eius constitutis per eum factis, videlicet vno sub die tali talis mensis, alio sub die tali &c. tenoris infrascripti, vel eidem examine quòd tali factò sibi in tortura, videlicet. (Legantur omnes) deinceps sequatur.

Ad eius plenam audientiam, & intelligentiam præmissa prius mentione eidem per me notarium facta, quòd bene aduertat, quòd si quanta in suprascriptis constitutis sunt vera ea approbet, & ratificet: sin autem minus, non. Ea omnia & singula in suprascriptis constitutis per me notarium lectis ad eius plenam audientiam, & intelligentiam sponte approbavit, & ratificauit, & approbat, et ratificat omnia et singula suprascripta in dictis constitutis contenta, in totum, et per totum, in omnibus, & per omnia, & prout in dictis constitutis continentur, & sit mentio, dicendo

& subiungendo, *Et mi rincresco di hauere offeso la divina Maestà, e ne dimando*

per-

perdonanza à Dio, & à V. R. offerendomi di abiurare tutti i miei errori, & accettare tutta quella penitencia salutare, che V. R. mi imponerà. Et hæc omnia ad præsentiam Domini iudici fiscalis præfata acceptantis, & instantis &c.

Si autem habet aliquid minuere, addere, vel mutare, dicitur, & eo munito, quòd bene aduertat, quia agitur de eius interesse vitæ, & honoris, idcirco ea, quæ superim dixit si vera sunt, approbet, & ratificet: si minus, non. Respondit, cio c'ho detto &c. Io approbo, ratifico, & confermo. Ben è vero che doue io ho detto &c. reuoco, e reprobò tutto, e tutto il resto ilquale si contiene nelli detti mei constituti contrario alla mia confessione ratificata come di sopra, e tutto ch'io ho fatto, ho detto come &c. l'ho fatto come &c. Addendo solum primo eius constituto vbi dicit, & deponit &c. Addendo hæc verba &c. Et secundo constituto &c. & successiue obtulit se abiurare omnes hæreses, & amplecti penitentiam sibi à Reuerendo Domino Inquisitore iniungendam.

Et hæc in præsentia &c.

*Forma confrontationis testium cum delato
vel delatorum inuicem.*

Quibus auditis præfatus Dominus Inquisitor volens omnino veritatem huiusmodi negotij habere, mandauit dictum N. ad se conduci pro fienda confrontatione, quo adducto interrogatus dictus constitutus si ipsum N. cognouit, & cognoscat. Respondit, sic, vel non. Interrogatus similiter N. si cognouit, vel cognoscat dictum constitutum, Respondit. Io lo conosco, e sono tanti anni &c. (exprimantur) e sta in tal contrada. &c. e si dimanda, &c. & è quello N. Interrogatus si ea, quæ dixit in suo examine sunt vera. Respondit, quòd sic. Tunc legantur quæ deposuit contra constitutum, & postmodum iterum interrogetur si illa sunt vera. Respondit &c. Et hæc ad præsentiam, & intelligentiam ipsius N. dixit, & affirmauit.

Quibus auditis, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor iussit adduci N. quo adducto interrogatus præfatus constitutus si ipsum N. cognouit, & cognoscat, vt supra, & tandem subsequatur.

Quibus auditis, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor volens eò modis huius negotij veritatem habere, mandauit dictum N. ad carcerem conduci, & ibi custodiri donec & vsq; quo aliud ordinatum fuerit. N. autem, & N. licentiauit, monens illos &c. Et talis confrontatio sæpius potest iterari, prout videbitur expedire.

Forma condemnandi, & penitentiandi eum, qui falsum testimonium perhibuit in negotio fidei.

IN negotio & causa N. instante Magnifico Domino N. procuratore fiscali Sanctæ Inquisitionis, dictum N. tanquam testem falsum, ac falsarium per Reuerendum Dominum Inquisitorem condemnari, penitentiari, & priuari, ac alia omnia dici & fieri iuxta Consilium superinde factum per Reuerendos, & Magnificos Dominos Doctores, etiam cum participatione Reuerendi Domini Vicarij Episcopalis, &c. & alia in præmissis necessaria, & opportuna fieri, protestando &c.

Præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor viso processu dicti N. mendacij, & periurij in eo contenti confessione per eum facta, & ratificata, de tractatu, & deliberatione per eum habitis pro deponendo falso testimonio, & ad dictum effectum se præsentasse præfato Officio, & examini se supposuisse animo, & intentione faciendi, & defendendi dictum N. pro suspitione hæresis detentum, vel offendendi dictum N. in causa hæresis, & prout in actis, & omnibus diligenter, & mature consideratis, & superinde habito maturo Consilio, & diligenti consideratione, & pro tribunali sedente in camera suæ solitæ audientiæ, & residentiæ.

Christi, & Beatæ Mariæ semper Virginis in nomine inuocato, in causa vertente inter Magnificum Dominum N. procuratorem in sancto Officio, & dictum N. præsentem, audientem, & intelligentem declarauit, sententiauit, penitentiauit, & condemnauit dictum N. in modum qui sequitur.

Et primo ad seruiendum pro remige in triremi per tot annos, maxime si falsum testimonium perhibuit offendendo, si autem defendendo, mitius punitur.

Secundo, quod singulis diebus per tot annos &c.

Tertio, quod non possit amplius ferre testimonium, & alia ad arbitrium iudicis secundum grauitatem falsitatis.

Forma promissionis, seu fideiussionis.

Coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore pro tribunali sedente in camera suæ solitæ, &c. constitutus, & existens N. detentus, qui die tali, mensis talis, præsentis anni abiurauit eius hæreses, & condemnatus, & penitentiauit fuit, prout in actis, vel qui die tali, &c. captus, & detentus fuit, vel qui sponte constituit, & præsentauit se prout in actis &c. petijt, & requisijt à præfato Reuerendo Domino Inquisitore quatenus velit, & debeat, & ex eius officio (quod quatenus expediat implorauit, & implorat omni meliori modo & cetera
manda-

mandare eum à carceribus, in quibus de præfenti detinetur, relaxari, & ei assignare in carcerem, & pro carcere domum habitationis suæ, vel totam diocesim, vel urbem, vel &c. offerre, & promittens ab ea non recedere absque speciali licentiâ, & mandato præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & in scriptis, & penitentiam sibi in unam exequi, & facere, & comparere, & se præsentare, etiam ultra tempora in dicta eius penitentia expressa ad omnem requisitionem præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & de exequendis prædictis etiam fidem iurare, & alia dicere, & facere ad quæ tenetur.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prædictis, attendita qualitate personæ dicti N. & eius paupertate, vel alia qualitate &c. ipso N. promittente, & fideiubente de non recedendo, de exequendo, & parendo, & de se præsentando vt supra, & prout supra per eum expressum est, sub pœna scutorum &c. (secundum facultatem) applicandorum ipso iure, & factò in casu contrauentionis præfati sancto Officio in carcerum, & pro carcerum erectione, & refectione, seu munitione applicandorum, domum vel ciuitatem &c. à qua recedere non possit sine licentiâ speciali, & mandato præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & in scriptis, mandauit, & mandat ipsum relaxari à carceribus præfate sanctæ Inquisitionis, in quibus de præfenti detinetur, & præfata omnia omni meliori modo &c.

Et præfente dicto N. præfata omnia acceptante, & promittente de non recedendo à dicta domo, vel ciuitate, &c. de exequendo, parendo, & se præsentando, vt supra, sub pœna scutorum &c. ipso iure, & factò in casu contrauentionis applicandorum, vt supra. Et pro eo, eiusque precibus, & mandato promisit, & fideiussit, & se principaliter, & in solidum obligauit N. cum confessione maioritatis ex abundantia &c. & sciens non teneri etiam iureiurando &c. Et ambo principaliter & in solidum, cum debitis renunciationibus, bonorum obligationibus, iuramento in forma camere amplissima, & cum constitutione procuratoris &c. & cum iuramento &c. & quam fideiussionem præfatus N. fecit, & facit per annum vnum tantum proxime futurum, quo elapso non intendit alio modo ad aliquid teneri, & protestatur &c.

Et hæc ad præsentiam Magnifici N. procuratoris fiscali accipientis in parte, & partibus, &c. & pro testibus adhibiti sunt N. N. & N.

Forma sequestri sciendi.

Reuerendus Dominus Inquisitor, &c. ad instantiam Domini Fiscalis, eiusque petitionem omni meliori modo, iure, via, & forma quibus melius potest, exposito prius ipsi Domino Inquisitori per dictum Dominum fiscale, quod multum, & iniuste timet de dilapidatione, & occultatione instrumentorum, fructuum, & bonorum existentium in do

mo, & in & super possessione N. detenti in carceribus, vel suspecti de hære' & c. volens, & intendens præfatus Dominus Inquisitor in quantum potest obuiare cuiunque scādalo quod occurrere posset, iussit, præcepit, & mandauit omnibus & singulis vtriusque sexus personis, quatenus nullus audeat, vel præsumat accedere ad dictas domum, & possessionem, nec ab inde scripturas, vel fructus, vel alias res mouere, sine expressa licentia dicti Domini Inquisitoris, sub pœna scutorum & c. applicandorum, & c. referuato tamē omni iure dicto N. tam in dicta possessione, quàm in proprietate prædicta, & etiam omni iure ei competente in fructibus antedictis, ac si ipsum sequestrum factum non fuisset. Præterea ipse Dominus Inquisitor imposuit, & in mandatis dedit, & dat N. currieri publico communis, quatenus ex sui parte, impositione, commissione, & mandato, dicat & præcipiat N. & N. consulibus N. quatenus omnes, & singulos fructus extantes de præfenti, & insuper qui in dicta possessione, & proprietate erunt, colligere debeant, & saluare, ac penes se in sequestro tenere, nec alicui personæ respondere, vel tradere, sine speciali licentia ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris, sub pœna de qua supra. Et inde, & c.

Forma relationis Currierij.

Die tali, mensis talis, anni & c.

N. Currierius iens, vel Nuncius sanctæ Inquisitionis iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, & mihi Notario publicæ personæ stipulanti, se tali die (exprimatur) portasse, & in scriptis dedisse, & dimisisse similem copiam superscripti sequestri ad domum habitationum præfatorum consulum talis loci, vel & c. & ibi dixisse, fecisse, & præcepisse in totum, & per totum, & in omnibus, & per omnia, & pro vt in dicto sequestro continetur, & sit mentio, & hoc ex officio, & c.

Forma absoluendi delatum de hæresi, quando nihil legitime probatum est contra eum.

Nos frater N. de tali loco, sacre Theologiæ professor ord. Præd. hæreticæ prauitatis Inquisitor in tali prouincia, vel diocesi, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Attendentes quod tu N. de tali loco, talis diocesis fuisti nobis delatus de tali, & tali hæresi, vel errore (totum in feratur) attendentes etiam illa esse talia, quæ non volebamus, nec debebamus conuiuetibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si prædicta aliqua fulcirentur veritate testes, videlicet examinando, te et citando, arcestando, & interrogando, ac alia omnia quæ secundum canonicas san-

functiones decebant faciendo: Ea propter visis, & diligenter examinatis omnibus actis, & actitatis in hac causa, & omnibus æquali lance libratis, habitoque consilio peritorum tam in iure, quam in Theologica facultate, illoque sæpius repetito, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ, ac habentes præ oculis solum Deum, & negotij veritatem, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, ad nostram sententiam in hunc modum procedimus.

Christi nomine inuocato. Quia per ea quæ vidimus, & audiimus in causa vertente in sancto Officio inter N. Procuratorẽ fiscalem dicti sancti Officij, & te N. de tali loco, producta, & oblata, acta, & actitata sunt coram nobis in presenti causa non inuenimus aliquid contra te legitime probatum de his, de quibus delatus fueras nobis, Pronũciamus, declaramus, ac sententialiter diffinimus contra te nõ esse, nec fuisse aliquid actum legitime coram nobis, propter quod possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aliquammodo de hæretica prauitate, quare te à præsentis instantia, inquisitione, & iudicio totaliter relaxamus, & absoluiamus.

Ita pronũciamus, & sententiamus nos N. Inquisitor qui supra.

Lata fuit hæc sententia Die tali, in tali loco per Reuerendum Dominum Inquisitorem, & lecta per me Notarium infra scriptum coram testibus infra scriptis videlicet N. N. N. &c.

Alia forma eiusdem materia.

Christi nomine inuocato pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, Per hanc nostram diffinitiuam sententiam quam de iuris peritorum consilio pariter, & assensu ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis vertentibus in officio sanctissimæ Inquisitionis inter Magnificum Dominum N. Procuratorem fiscalem dicti sancti Officij ex vna, & te N. de tali loco, reum conuentum, inquisitum, & processatũ de & super eo, quod talia, vel talia dixeris, vel feceris, prout latius in actis, & processu deductum, & expressum fuit, partibus ex altera, visis tam contra te deductis, quam ad tui defensionem allegatis, ac omnibus quæ videnda, & consideranda erant: Dicimus, pronũciamus, sententiamus, & declaramus, te præfatum N. tanquam non culpabilem repertum, ab inquisitione, processu, & instantia præsentis iudicij absoluendum, & liberandum fore, & esse, prout absoluiamus, & liberamus, & super illis præfato Procuratori fiscali perpetuum silentium imponẽdum fore, & esse, prout imponimus, fidei iuraciones quæ, & obligationes per te factas, & præstitas, tam hic, quam alibi cassandas, & abolendas fore, & esse, prout cassari, & aboleri mandamus omni meliori modo, &c.

Ita pronũciamus, & sententiamus nos N. Inquisitor &c.

quatenus hos, quos hac adduxi Dominos, tanquam meos compurgatores admittatis.

Qui quidem Domini admissi iurabunt infra scripto modo, videlicet.

Ego N. Cardinalis, vel Episcopus, vel Dominus talis loci iuro me crede re supra scriptum N. veritatem dixisse, ac iurasse.

Ego N. & c. iuro me credere, vt supra.

Ego N. & c. iuro me credere, vt supra.

Quibus peractis subsequatur sententia infra scripto modo.

Qui Reuer. D. Inquisitor pronunciauit prout infra.

Christi nomine inuocato pro tribunali sedentes, & solum Deum prae oculis habentes, in causa, & causis praedictis, & inter easdem partes vertere, visa purgatione canonica per te N. coram nobis facta, visis que compurgatorum testimonijs, pronunciamus, sententiamus, & declaramus te N. esse boni testimonij virum, & ex deductis amplius non esse molestandum, fideiusionis que, & obligationes in officio S. Inquisitionis praestitas cassandas fore, prout cassari mandamus. Ob id tamen, quia delatus fuisti, quod talia, & talia perpetraveris, & vt in futurum cautius viuere discas, & ne malis exemplis mala de te amplius suspicari permittas, condemnamus, & c. & alias pro salutari poenitentia iniungimus, vt talia, ac talia dicas, & facias.

Ita pronunciamus nos frater N. Inquisitor, & c.

Forma sententiae contra leuiter suspectum de haeresi.

NO S. N. Inquisitor haereticę prauitatis à sacrosancta sede apostolica delegatus, cum interuentu Reuerendissimi D. N. Episcopi talis ciuitatis, vel Vicarij, Attendentes, quod tu N. de tali loco, talis diocesis delatus fueris de haeretica prauitate ad sanctum Officium (exprimantur articuli secundum, quod fuerunt in processu registrati) quæ te de haeresi leuiter reddunt suspectum, & propter quæ talem merito te habemus, & quia nõ decet conuenticibus oculis delicta nos pertranlire, in hanc sententiam deuenimus.

Christi nomine inuocato, pro tribunali sedentes, & solum Deum prae oculis habentes, sacrosanctis Euangelij coram nobis positos, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam, quam in his scriptis ferimus, decernimus, pronunciamus, & declaramus in causa, & causis, quæ inter Mag. D. N. Procuratorem fiscale Officij sanctę Inquisitionis ex vna, & te N. reum conuictum processatum, ac de leui suspitione haereticę culpabilem repertum partibus ex altera, viso, & considerato processu, ac ipsius causa, de peritorum tam in iure, quam sacra Theologia consilio, Dicimus, pronunciamus, & sententiamus te N. in leuem de haeresi suspitionem incidisse, & propterea

te

re debere hereses de quibus suspectus es abiurare, & detestari. Volentes & decernentes, vt postquam huiusmodi abiurationem feceris, sis, & remaneas absolutus ab imputationibus, & suspicionibus prædictis. & vt facilius remissionem ab omnipotenti Deo tuorum peccatorum consequaris, & obtineas, volumus, & declaramus, ac pœnitentiamus, quòd in futurum similia non facias, & si quos noueris hæreticos, vel de hæresi suspectos, aut libros damnatos, atque prohibitos retinutes, denuncijs sancto Officio, vel loci ordinario. insuper pro salutari pœnitentia dicas per tot dies, menses, vel annos, tales orationes, quæ quidem si non obseruaueris, vel in eam, vel grauiorem suspicionem incidieris, grauius punieris. Reseruantes nobis tamen auctoritatem in totum, vel in partem moderandi, mitigandi, & commutandi supradictas pœnitentias, & pœnas omni meliori modo, &c.

Ita pronunciamus frater N.

Forma abiurationis leuiter suspecti.

EGO N. talis diœcesis, habitator talis loci, in iudicio constitutus coram vobis Reuerendo N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, & N. Episcopo, vel Vicario Episcopali, sacrosanctis Euangelijs coram me positis, & proprijs manibus per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam catholicam, & apostolicam fidem, quam sacrosancta Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat, & obseruat. Item iuro me credere, & profiteor ore, quod Dominus Iesus Christus, &c. (& sic exprimaturs articulus catholicus contra hæresim illam, de qua leuiter est suspectus) Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim de qua me habetis suspectum, quæ mendaciter asseuerat, &cet. (exprimaturs error de quo reus est suspectus). Item iuro, quòd nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo, nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsentis, minusque credam, nec adhærebo. quòd si aliquid prædictorum fecero in futurum (quòd Deus auertat) pœnis debitis taliter abiuratis prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnam, quam pro his, quæ feci, & dixi, & merito me habetis suspectum, volueritis mihi iniungere, & illam studebo pro viribus adimplere, & nullatenus contrauenire. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Euangelia.

Quæ quidem abiuratio, quo ab omnibus melius intelligatur fiat in vulgari, qua facta, Inquisitor poterit reo dicere in vulgari, Fili tu suspicionem, quam de te, & non immerito habebamus, purgasti per abiurationem prælibatam, de cætero caueas tibi, quòd non incidas in talem hæresim, nec suspicionem, quia licet non traderis curiæ seculari ultimo supplicio puniendus, tamen grauius punieris, quàm si non abiurasses.

*Forma sententia contra vehementer sus-
spectum de hæresi.*

CONsiderantes Nos Frater N. &c. non absque maximo animi nostri dolore te N. filium N. de tali loco, in Officio sanctissimæ Inquisitionis delatū, ac imputatū fuisse, quæ talia et talia ore tuo protuleris (exprimantur singula) & quæ multa de te circumferentur, quæ à communi fidelium conuersatione, vita, & moribus dissidentem te indicabant, descendimus ad depositiones accipiendas, testes examinandos, & finaliter cum talia, & talia inuenissemus tibi opposita, te citari, ac examinari fecimus. Visis igitur processibus contra te formati, visisque postmodum testibus in officio nostro tam contra te, quam pro te, respectiue examinatis, & repetitis, tuisque ad obiecta responsionibus, negationibus, ac confessionibus, præteritisve excusationibus allegatis, ac consideratis considerandis, de consilio tam in iure, quam in sacra Theologia peritorum ad infrascriptam de creuimus deuenire sententiam.

Christi nomine inuocato, & solum Deum præ oculis habentes, sanctis Euangelij coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam, quam ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis in Officio sanctæ Inquisitionis vertentem inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem præfati officij ex vna, & te N. prædictum reum conuentum, & processatum de, & super hæresis suspicionem ex altera, rebusque alijs in actus causæ latius deductis, Pronunciamus, & sententiamus, quod ex processu contra te hæctenus fabricato, te de hæresi vehementer suspectū inuenimus, & ideo tanquam tali suspecto (vt à nobis, & alijs huiusmodi suspicio tollatur, & tua ingenuitas omnino expurgetur) indicimus tibi, vt maledicas, detesteris, & abiures omnem hæresim in genere, & præsertim ex verbis (vt in processu) contra te obiectis, & vt dicitur, à te prolatis, & ex factis concomitantibus (maxime si aliquid fecerit à fide, vel religione exorbitans) resultantem, & alias modo, & forma tibi danda. Qua detestatione, maledictione, & abiuratoria expurgatione facta mandamus, vt à quibuscumque censuris ecclesiasticis propter ea, quæ in processu sunt deducta, & obiecta, vel eorum occasione in forma Ecclesiæ consuetæ per Vicarium, vel Commissarium nostrum ad cautelam absoluaris, & quod deinde super contentis hæctenus in processu, & deductis, de cætero amplius non molesteris, infrascriptis tamen adimpletis.

Cæterum, vt facilius ab omnipotenti Deo patre misericordiarum peccatorum tuorum remissionem, & gratiam (vt nedum ab hæresi, sed ab omni mali suspensione in futurum præserueris) iniungimus tibi, vt in tali loco ad nostrum beneplacitum vitam tuam ducas, ibidemque alicui sacerdoti

sacerdoti idoneo peccata tua seinel in mense confitearis, & sacram Eucharistiam eiusdem arbitrio deuote, & humiliter suscipias, missam &c. seruantes nobis auctoritatem in totum, & in partem moderandi, mitigandi &c.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos Frater N. Inquisitor.

Forma abiurationis suspecti vehementer de hæresi.

EGO N. filius N. de tali loco, talis diœcesis positus in iudicio coram vobis Reuerendo Domino N. Inquisitori talis diœcesis, & N. Vicario Episcopali eiusdem diœcesis sacrosanctis Euāgelij coram me positus, cognoscens viam salutis æternæ extra ea, quæ credit, tenet, & prædicat sancta, & catholica Romana Ecclesia nemini patere, ideo cum in Officio sanctissimæ Inquisitionis non modo delatum, sed & inquisitum ac processatum, imo etiam propterea, quod tale verbum dixi, vel feci (exprimantur illa, quæ reum reddunt suspectum) grauitè suspectum me inueniam, ne præfata sancta mater Ecclesia amplius de me vllam suspensionem de hæresi habeat, & vt omnibus pateat me catholicum semper fuisse, esse, & futurum esse, licet peccatorem, & vt omnia à me data scandala penitus extinguam, Dico, ac protestor me semper corde credi disse, sicut & nunc ore fateor credere Dei gratia quicquid tenet, credit, & prædicat sancta mater Ecclesia Romana catholica, & specialiter, quod post hanc vitam inueniatur purgatorium, vel tale, & tale (exprimantur, quæ reddunt reum suspectum) deinde subiungat. Et consequenter detestor, maledico, & abiuro illam hæresim, quæ dicit purgatorium non dari post hanc vitam. item quod, item quod, de quibus me vehementer suspectum habetis, & finaliter abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Rom. Eccle. sed particulariter illas omnes, quæ continentur in eo meo processu. & promitto me obseruare, & perficere omnes mihi in sententia contra me lata contentas penitencias, quod si secus fecero, vel in talem suspensionem, vel hæresim (quod Deus auertat) inueniar, me penis in iure, & sacris canonibus, & constitutionibus contra re lapsos statutis subijcio penitus, & sumitto. Sic me Deus adiuet, & hæc sancta Euangelia.

Quo facto, moneat reum Inquisitor, vt de cætero caueat ne incidat in talem suspensionem propter imminens eius vitæ discrimen, & periculum.

Alia forma abiurationis de vehemènti illius qui aliàs abiurauit formaliter.

EGO N. filius N. talis loci, talis diœcesis positus in iudicio coram vobis N. Inquisitore, & N. Episcopo, siue Vicario talis Episcopi, cum sit quod tali die, talis mensis, talis anni, tales, & tales hæreses, siue talem suspensionem

spicionem abiurauerim, coram tali Inquisitore, vel Episcopo, qui tamen vt postea confessus sum in meis constitutis non plene confessus sum, sed mondano quodam timore ductus tacui nōnullos complices meos, in hoc paruum, & quasi nullam pœnitentiam meorum errorum ostendendo, propter quòd in fautoriz suspicionem hæresis incidi, & consequenter in omnes pœnas similibus fautoribus in iure, & a sacris canonibus constitutas lapsus me fuisse fateor, & agnosco, de quibus omnibus veniam petens abiuro, & detestor præfatam fautoriam, & omnem penitus hæresim, & promitto, ac iuro in futurum me nunquam in prædictos errores, neq; in dictam fautoriam lapsurum, iuroque mihi iniunctam pariter, & iniungendam pœnitentiam me perfecturum. quòd si contrarium fecero, me pœnis relapsis, seu impœnitentibus de iure debitis ex nunc, prout ex tunc totaliter subijcio. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Dei Euangelia.

Ego N. qui supra scripsi propria manu superscriptam abiurationem, & promisi, vt supra, die tali, anno &c.

Forma sententia contra violenter suspectum de hæresi.

NOS Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel statu, seu prouincia à sancta Sede apostolica specialiter deputatus, attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuissti nobis delatus, quòd talia, talia, & talia dixeris, vel feceris (exprimantur singula) processimus ad informandum nos super illis, vt iustitia suadebat, & sic meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, & actitatis in causa præsentis inuenimus te talia, & talia commisisse (exprimantur singula) ea propter, & non immerito de tali hæresi (exprimatur illa hæresis) te violenter suspectum habentes, de consilio iuris vtriusque ac sacre Theologie peritorum in hanc sententiam devenimus.

Christi igitur nomine inuocato. Nos N. pro tribunali sedentes more iudicum iudicantium sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam quam ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis in Officio sanctissimæ Inquisitionis vertentem inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna, & te N. prædictum in præsentia nostra constitutum hac die, & hora tibi in antea assignatis reum conuentum, & processatum de, & super hæresis suspicionem, rebusque alijs in actis causæ latius deductis, Pronunciamus, & sententiamus, quòd ex processu contra te hæcenus fabricato te de hæresi violenter suspectum inuenimus, & ideo tanquam de tali suspectu (vt à nobis, & alijs huiusmodi

modi suspicio tollatur, & status tui conditio omnino expurgetur) indicimus tibi, vt maledicas, detesteris, & abiures omnem hæresim in genere, & præsertim talem hæresim (quæ exprimat) quæ ex verbis contra te obiectis, & vt dicitur, vel probatur (si de his legitime constat) à te prolatis, & factis concomitantibus (si aliquid notabile fecerit, vt excommunicationem per annum contumaciter supportando, vel similia) resultantem, & alias modo, & forma tibi danda, in tali Ecclesia, vel loco. Quæ detestatione, & maledictione, & abiuratoriâ expurgatione facta mandamus in primis, quòd statim induaris super omnes vestes tuas per tatum tempus (exprimat) vnus, duo, vel tres anni) habitello crocei coloris, insignito ante, & à tergo crucibus rubeis, & quòd cum dicto habitello stes in porta talis Ecclesiæ in talibus festiuitatibus, tali hora, per tantum tempus. teque ad carcerem perpetuum, vel ad tempus in loco à nobis tibi assignando condemnamus, à quo non exibis, nisi ad perficienda ea, quæ tibi à nobis sunt imposita, vel erunt imponenda: & pro salutari penitentiâ tibi imponimus, vt quotidie dicas tales, & tot psalmos, vel orationes &c. (addanturque ieiunia, vel Ecclesiarum visitationes ad arbitrium iudicis) Referuantes nobis ex certa scientia prædictæ penitentiauctoritatem mitigandi, aggravandi, mutandi, tollendi in toto, & in parte, totiens quoties nobis visum fuerit expedire.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos N. Inquisitor &c.

Quæ lecta statim mandabitur executioni, & reus statim induatur habitello, & sequatur abiuratio modo infra scripto.

Forma abiurationis violenter suspecti.

EGO N. filius N. talis loci, talis diocesis in iudicio personaliter constitutus coram vobis Reuerendo D. N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in tali prouincia, vel diocesi à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, sacrosanctis Euangelijs coram me positis, eisdemque manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, & apostolicam, quam Sancta Romana Ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet. Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus eandem Sanctam Romanam Ecclesiam, cuiuscunque fuerit scetæ, vel erroris.

Item iuro me credere corde, & ore confiteor, quòd sic, sic, & sic (exprimat) articulus catholicus contrarius illi hæresi, de qua reus ipse est suspectus: deinde (subdatur) & consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, quæ falso asserit, quòd (exprimat) hæresis de cuius suspicionem laborat, & sic ordinate abiurabit omnes hæreses, de quibus suspectus violenter est habitus, adlendo) de qua, vel de quibus me suspectum violenter habetis.

Item

Item iuro me nunquam prædictæ hæresi, vel prædictis hæresibus adhæsisse, nec adhæreo de præfenti, nec credidi, nec credo, licet propter culpam meam, & ex his quæ male egi, vobis, quod præfatis hæresibus crediderim, merito suspectum me reddiderim.

Item iuro, & promitto, quod prædictam hæresim, vel prædictas hæreses nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo. Imò si aliquem audiero, vel sciuerò illa vel alijs hæresibus esse infectum, ipsas tenere, seu docere, quod vobis Dominis Episcopo, vel Inquisitori, seu vestris Vicarijs, seu alteri ipsorum, vel successoribus vestris citius quam potero commode denunciabo.

Item iuro, & promitto, quod talia, & talia (exprimantur illa) quæ egi, seu dixi, & propter quæ ex culpa mea suspectum de hæresi violenter me habetis, deinceps nunquam faciam, seu dicam.

Item iuro, & promitto, quod omnem penitentiam quæ mihi iniuncta est, vel iniungetur pro prædictis culpis meis, implebo pro viribus, nec contraueniam in aliquo. Sic me Deus adiuuet, & ista sacrosancta Euangelia. Quod si contra abiurata, vel iurata fecero in futurum (quod Deus auert) pœnis relapsis, de iure debitis nunc pro tunc me obligo, & astringo (quatenus illis feriar) cum legitime constiterit me contrauenisse.

Prædicta abiuratio fiat alte, & in vulgari, vt ab omnibus intelligatur, nisi facta fuerit coram personis ecclesiasticis tantum, & ipse abiurans latine competenter intelligat.

Sit cautus Notarius scribere in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem, tanquam per habitum de hæresi violenter suspectum, vt si in futurum probaretur abiurans recidiuisse, iudicaretur vt talis, & traderet brachio sæculari.

Quibus actis Inquisitor absoluat reum à sententia excommunicationis. Quia sicut hæreticus cum redit ad gremium Ecclesiæ, & abiurat hæreses, est à sententia excommunicationis absolendus: sic talis cum sit tanquam hæreticus condemnandus, post suam abiurationem debet à sententia excommunicationis absolui, vt infra.

Nam primo dicitur psalmus, Deus misereatur nostri, vel alius psalmus reum percutiendo cum virga, quo finito cum Gloria patri, &c. addetur. Kyrieleison, Christeeleison, Kyrieleison. Pater noster. Et ne nos inducas. Saluum fac seruum tuum, Deus meus sperantem in te. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Prætere Domine famulo tuo dexteram cœlestis auxiliij, vt te toto cor de perquirat, & quæ digne postulat, assquatur per Christum Dominum Nostrium. Amen. Oremus.

Præsta quæsumus domine huic famulo tuo dignum penitentia fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur, per Christum Dñm nostrum. Amen.

Ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus pro eo, quòd talia, & talia fecisti (exprimantur) propter quòz merito habitus fuisti suspectus vio lenter de hæresi, & restituo te sacrosanctis Ecclesiæ sacramentis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Et si fuisset citatus de fide responsurus sub excommunicationis pœna, ac comparete per annum contumaciter renuisset, & propter hoc suspectus violenter de hæresi, ab excommunicatione tali in speciali absolua-tur hoc modo. Et ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte absoluo te à vinculo excommunicationis maioris, qua per me (si Inquisitor illum excommunicauit) vel per N. (si alius illum excommunicauit) fueras innodatus, pro eo quòd citatus legitime responsurus de fide renueris contumaciter comparere, & restituo te sacrosanctis sacramentis Ecclesiæ &c.

*Forma ferenda sententiæ, seu iniungendi penitentiam ei,
qui propria confessione deprehensus est in hæresim
vel apostasiam incidisse, & penitet,
nec est relapsus.*

NOS Frater N. Inquisitor in tali prouinciã, seu diocesi à sancta Sede apostolica contra hæreticam prauitatem specialiter delegatus, attendentes, quod tu N. filius N. de tali loco, talis diocesis fuisti nobis, fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione, delatus de hæretica prauitate, vel apostasia, & quòd illa in seclus fueras in magnum animæ tuæ detrimentum: Nos quibus incumbit ex officio nobis collato sanctam fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ex eorum mentibus extirpare, volentes, vt tenebamur, ac tene-mur, in & super his certius informati, & videre si clamor qui ad aures nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, & finaliter te vocandum, vel capiendum (si captus fuerit) & in & super contra te denunciatis te interro-gandum medio iuramento, & peragendo omnia & singula, quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones vsque ad rigorosum examen. etiam procedendo inuenimus te propria confessione in iudicio per nos medio iuramento recepta, in multi-plici hæretica prauitate deprehensum. Nam inuenimus te per tot annos. (exprimantur) credidisse corde, & re confirmasse sæpe ac sæpius tales, & tales hæreses vel tali seclæ ad hæsisse (exprimantur omnes hæreses, in quibus incidit, & etiam explicentur omnia quæ contra illum legitime sunt probata, & postmodum sequatur) Veruntamen cum misericors, & miserator Dominus nonnullos prolabi in hæreses, & errores aliquando per-mittat,

mittat, non solum vt catholici in sacris eloquijs exerceantur, verum etiam vt sic lapsi humiliores fiant, & reddantur: ac in penitentia operibus exerceantur, eiusdem igitur processus meritis diligenter discussis, de vtriusque iuris atque sacrae Theologiae Doctorum consilio causam tuam concludere, declarare, ac sententiarum modo infrascripto decreuimus.

Christi igitur, ac Beatisimae Virginis nomine inuocato. Nos N. Inquisitor N. cum interuentu Reuerendiss. N. Episcopi, vel N. eius Vicarij in causa, & causis vertentibus in sancto Officio inter magnificum N. procuratorem fiscales ex vna, & te N. filium N. de tali loco, talis diocesis ex altera reum processatum, & confessum, vel conuictum (si testium dictis fuerit conuictus) hic in praesentia nostra constitutum hodie, pro die & termino tibi à nobis assignato, prouinciamus, sententiamus, & declaramus te N. fuisse haereticum, & propter hoc fuisse incursum in omnes censuras, & poenas ecclesiasticas tam à sacris canonibus, & constitutionibus, quam à ceteris iuribus contra tales delinquentes impositas. Sed quia de commissis humiliter veniam, & misericordiam petisti, dicendo te praeparatum, ac optime dispositum ad abiurandum omnes quas tenuisti, & alias quascunque haereses, & errores contra fidem catholicam existentes, & asserendo te in futurum catholice, & secundum Sanctae Romanae Ecclesiae orthodoxae instituta velle viuere, ordinamus, quod ad gremium ipsius Sanctae Romanae Ecclesiae admittaris, absolutus primum à censuris ecclesiasticis per te incurfis, dummodo corde sincero, & fide non ficta abiures, maledicas, & detesteris praefatas quas tenuisti, & credidisti, & quascunque alias haereses, modo & forma tibi tradita, seu tradenda, vbi, & quando nobis placuerit, vestitus habitello crocci coloris in signito crucibus rubeis ante & retro, quem portabis super omnes vestes in reconciliationis, & penitentiae signum.

Et vt peccata tua impunita omnino non remaneant, & alij tuo exemplo discant tales haereses vitare, misericorditer tecum agendo, te condemnamus ad carcerem perpetuum, in loco à nobis tibi assignando, à quo exire sine nostra in scriptis habita licentia non audebis, nisi ad infrascripta peragenda, in quo quidem carcere per tantum tempus ieiunabis qua libet sexta feria, in qua quidem die dices septem psalmos penitentiales ante imaginem Crucifixi, & ter in hebdomada dices. Item dices. Item facies tales elemosynas.

Item per tot solennitates habitello vestitus stabis in valuis talis Ecclesiae tali hora.

Item quater in anno, scilicet in tali, tali, tali, & tali solemnitate sumes praemia sacramentali confessione sacratissimam Eucharistiam.

Reseruantes tamen nobis auctoritatem in parte, & in toto mitigandi, moderandi, commutandi praedictas poenas, secundum quod nobis tibi expedire videbitur. & ex misericordia tibi etiam re-

mittentes confiscationem omnium bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, & sententiamus nos N. Inquisitor N. & N. Vicarius Episcopalis.

Alia forma.

NOS N. &c. Ex depositionibus nonnullorum in sancto Officio factis notitiam habentes, quod tu N. de tali loco, &c. feceris, vel dixeris talia, & talia, per ministros sancti Officij captus, & carceratus fuisti, tandem examinatus vix in riguroso examine infrascriptas hæreses confessus es, videlicet.

Quod non habemus liberum arbitrium nisi ad malum, quod, quod. quod.

Quod tenuisti, & legisti libros prohibitos, & hæreses continentes &c. In quibus erroribus perseverasti per tot annos animo indurato.

Quibus hæresibus, & erroribus vna cum processu optime consideratis de consilio vtriusque iuris ac sacre Theologiæ peritorum ad causæ tuæ expeditionem venire decreuimus.

Christi igitur, ac Beatissimæ Virginis eius matris nomine inuocato, Nos N. Inquisitor, &c. cum interuentu R. D. N. Vicarij Episcopalis in causa, & causis vertentibus in sancto Officio inter Magnificum D. N. procuratorem fiscales ex vna, & te N. de tali loco, hic in præsentia nostra reum, & hac die & hora tibi pro termino assignatis constitutum, processatum, & confessum, atque culpabilem inuentum, pronunciamus, sententiamus, & declaramus, quod tu N. fuisti hæreticus: quapropter in omnes censuras, & poenas ecclesiasticas à sanctis canonibus, & constitutionibus tam generalibus quàm particularibus, similibus facinorosis impositas, & specialiter in priuationem omnium graduum, Officiorum, & beneficiorum, de quibus ex nunc per præsentem te priuamus, & ad ea reassumenda inhabilem in futurum te reddimus, & facimus.

Sed quia diuisti, quod te poenitet incidisse in præfatas hæreses, & veniam, ac misericordiam postulasti, dicens te velle viuere, & mori in gremio sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ Romanæ, ordinamus, quod absoluaris à censuris Ecclesiasticis in quas incurristi, & recipiaris in gremium ipsius sanctæ matris Ecclesiæ Ro. orthodoxæ, dummodo corde sincero, & fide non ficta abiures, maledicas, & detesteris supradictas, & quascunque alias hæreses modo, & forma tibi assignata, siue assignanda, & in loco siue locis tibi à nobis deputandis, vestitus tamen habitello coloris crocei insignito cruce rubea ante, & retro, quem portabis super cæteras vestes in reconciliatiõnis, & poenitentis signum.

Et vt delicta tua totaliter impunita non remaneant, volumus vt recludaris in carcere perpétuo in loco tibi à nobis assignando, vbi peccata

tua deslere possit: a quo quidem carcere sine nostra licentia in scriptis non exhibis, nisi ad infra scripta perficienda.

Et pro salutari pœnitentia ordinamus, quòd per annos etc. ieiunes sex ta feria, et dicas septem psalmos pœnitentiales, cum suis orationibus. Item, Item, Item.

Et quòd semel in quolibet mense te præsentrare debeas nobis, vel Vicario nostro. Referuantes nobis in totum, et in partem facultatem mitigandi, moderandi, vel commutandi supradictas penas ad arbitrium nostrum, et per singularem gratiam, et ex misericordia remittimus tibi confectionem bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, et sententiamus Nos N. Inquisitor.

Forma abiurandi omnem hæresim, vel apostasiam per illum qui propria confessione est deprehensus. & pœnitet ipsum.

EGO N. de tali loco, talis diœccesis in iudicio positus personaliter coram vobis Reverendo N. Inquisitore in tali diœccesi à sancta sede apostolica specialiter delegato, et N. Vicario Episcopali, sacrosanctis Euangelijs coram me positis, eisq̄ue proprijs manibus corporaliter per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, quam Romana Ecclesia credit, profiteor, & prædicat, atq̄; obseruat: & consequenter abiuro, reuoco, detestor, et ab ego sectam Mahumeti, vel Iudæorum, quam per tot annos professus sum, et tenui, et omnem hæresim cuiuscunq̄ue sit conditionis, et sectæ, et profiteor ore, q̄ sic & sic (exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæresi, in qua ipse confessus est se incidisse, & deinde subiungat) et consequenter abiuro, ab nego, detestor, & reuoco illam hæresim damnatam per sanctam Ecclesiam, quæ falso et mendaciter asseuerat, &c. in quam ego miser incidi, eamq̄ue tenui per tot annos, et illi credidi, ac illam docui, ac defensusi, cuius rei me pœnitet toto corde. Et si in plures hæreses se incidisse confessus est, abiurabit quamlibet singulatim modo supradicto.

Item iuro pariter, et promitto, quòd deinceps nullam hæresim tenebo, crestem, nec adhærebo alicui, nec dogmatizabo, nec docebo, nec instrui quemquam de aliqua hæresi, nec libros hæreses continentes legam, nec tenebo. imo si sciuerò aliquos de hæresi suspectos, aut libros prohibitos habentes, vel aliquem docere, seu dogmatizare tales, vel qualescunq̄ue hæreses, quòd citius quam poterò commode vobis, vel alteri vestrum, aut vestris Vicarijs pro tempore, siue vestris successoribus denunciabo, et intimabo.

Item iuro, et promitto, quòd pœnitentiam per vos mihi et iniunctam, et iniungendam pro prædictis culpis meis non retutabo, nec contraueniam in aliquo, sed pro viribus adimplebo.

Item iuro pariter, & promitto, quòd non fugiam, nec me absentabo nili de vestrum licentia, & assensu: imò iuro, & promitto, quòd quando-
cunque requisitus fuero per vos, seu per vestros Vicarios, ac successores
vestros, aut eorum Vicarios, vel illorum nomine, & mandato, quòd ci-
tius quo commode poterò, me personaliter præsentabo. quòd si contra
prædicta iurata, & abiurata, seu eorum aliquod (quòd Deus avertat) fece-
ro, protinus haberi volo pro relapso, & pœnis relapsis de iure debitiss
nunc pro tunc obligo, & astringo quatenus illis plectar, si & quando pro-
batum legitime constiterit in iudicio, seu me confessum nunc iurata, &
abiurata aliqua me commississe. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta
Dei Evangelia.

Alia forma abiurationis formalis.

EGO N. filius N. de tali loco, talis diocesis constitutus in iudicio corã
vobis N. Inquisitor talis diocesis, cum crediderim infra scriptas here-
ses, videlicet, q̄ in Ecclesia, q̄ in sacramento altaris.

Item, Item (explicentur singula, deinde sequatur) in quibus hæresibus
perseveravi per tot annos, illas, & omnes alias hæreses abiuro, maledico,
& detestor, & p̄mitto, ac iuro quòd in futurum tenebo, & credam prout
nunc teneo, & credo omne, quod tenet, & credit sancta, & catholica ma-
ter Ecclesia Romana: & promitto, quòd quicquid pro pœnitentia mihi
iniunctum fuerit perficiam, & implebo, & si aliter fecero, quòd iuridice,
ac legitime probari, & constare possit, pœnis à iure, & sacris canonibus,
et cõstitutionibus relapsis merito taxatis, nunc prout ex tunc me subijcio,
& submitto, et ita promitto. Sic me Deus adiuuet, et hæc sacrosancta
Dei Evangelia.

Sit autem circumsp̄ctus notarius, quòd scribat in actis, prædictum reũ
abiurasse tanquam deprehensum in hæresim propria confessione, vt si re-
labatur, pœna relapsis debita possit puniri. quo facto sequatur absolutio
modo infra scripto.

Psalms. Deus miseretur nostri, vel alius psalmus, cum Gloria patri,
etc. Kyriel. Christel. Kyriel. Pater noster. Et ne nos. Sed libera nos. Domi-
nus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Præten de domine famulo tuo dexteram cœlestis auxiliij, vt te toto cor-
de perquirat, et quæ digne postulat, assequi mereatur. Per Christum domi-
num nostrum. Amen.

Oremus.

Præsta quæsumus dñe famulo tuo dignum penitentia fructũ, vt Eccle-
sia tua sanctæ, à cuius integritate deuiaverat in hæresim incidendo, do-
no tuae gratia reformetur, per Christum dominum nostrum. Amen.

Et

Et ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo, quia in damnatam hæresim credendo incidisti, et restituo te sacrosanctis Ecclesie sacramentis. In nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

*Forma ferenda sententia seu iniungendi penitentiam, ei qui per testes conuictus est in hæresim incidisse, sed pe-
nitet, nec est relapsus.*

NOs frater N. etc. Inquisitor in tali prouincia, seu diœcesi à sancta Sede Apostolica contra hæreticam prauitatem specialiter delegatus, attendentes quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione delatus de hæretica prauitate, vel apostasia, et quòd illa infectus fueras in magnum animæ tuæ detrimentum: Nos quibus incumbit ex officio nobis collato sanctam fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ex eorū mentibus extirpare, volentes vt tenebamur, ac tenemur, in et super his certius informari, et videre si clamor qui ad aures nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, et finaliter te vocandum, vel capiendum (si captus fuerit) et in et super contra te denunciatis interrogandum medio iuramento, ac peragendo omnia et singula quæ per nos erant fienda, iustitiæ exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones, vsque ad rigorosam examinationem etiam procedendo (si tortus fuerit) inuenimus te conuictum, et finaliter propria confessione in iudicio per nos medio iuramento recepta in multiplici hæretica prauitate deprehensum. Nam inuenimus te per tot an nos (exprimantur) credidisti corde, et ore confirmasse sæpe ac sæpius tales et tales hæreses (exprimantur oēs hæreses in quibus incidit, et et explacentur omnia quæ contra illum legitime sunt probata, et post modum sequatur) Verumtamen cum misericors et miserator Dominus nonnullos prolabi in hæreses et errores aliquando permittat, non solum vt catholici in sacris eloquijs exerceantur, verum etiam vt sic sapli hamiliores recedatur, ac in penitentia operibus exerceantur, eiusdem igitur processus meritis diligenter discussis, de vtriusque iuris, atque sacre Theologiæ Doctorum consilio causam tuam concludere, declarare, ac sententiare modo infra scripto decreuimus.

Christi igitur, ac Beatissimæ Virginis nomine inuocato, Nos N. Inquisitor talis, etc. cū interuentu Reuerend. N. Episcopi N. vel Vicarij in causa et causis vtriusque in sancto Officio inter Magnificum N. Procuratorem fiscalem ex vna, et te N. filium N. de tali loco, talis diœcesis parte ex altera reum processatum, conuictum, et confessum hic in presentia nostra constitutum hodie pro die et termino tibi à nobis assignato, pronun-

ciamus, sententiamus, et declaramus te N. fuisse hæreticum, & propter hoc fuisse incursum in omnes censuras, et pœnas Ecclesiasticas tam à sacris canonibus, et constitutionibus, quàm à cæteris iuribus contra tales delinq̄entes impositas. Sed quia de commissis humiliter veniam et misericordiam petisti, dicendo te præparatum, et optime dispositum ad abiurandum omnes quas tenuisti, et alias quascunque hæreses, et errores contra fidem catholicam existentes, et asserendo te in futurum catholice, et secundum sanctæ Ro. Ecclesiæ orthodoxæ instituta velle viuere, ordinamus, quòd ad gremium ipsius sanctæ Ro. Ecclesiæ admittaris, absolutus primum à censuris Ecclesiasticis per te incursis, dummodo corde sincero, et fide non ficta abiures, maledicas, et detesteris præfatas quas tenuisti et credidisti, et quascunque alias hæreses, modo et forma tibi tradita, seu tradenda, ubi et quando nobis placuerit, vestitus habitello crocei coloris insignito crucibus rubeis ante et retro, quem portabis super omnes vestes in signum reconciliationis, et pœnitentiæ.

Et ut peccata tua impunita omnino non remaneant, et alij tuo exemplo discant tales hæreses vitare, misericorditer tecum agendo te condemnamus ad carcerem perpetuum in loco à nobis tibi assignando, à quo exire sine nostra in scriptis habita licentia non audebis, nisi ad infrascripta peragenda, in quo quidem carceri per tot annos vel menses iciunabis in qualibet sexta feria. Item, Item.

Reseruantur tamen nobis auctoritatem in parte, et in toto mitigandi, moderandi, commutandi prædictas pœnas secundum quòd nobis videbitur tibi expedire, et ex misericordia tibi etiam remittentes confiscationem omnium bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, sententiamus, et pœnitentiamus Nos N. Inquisitor N. et N. Vicarius N.

Deinde sequatur abiuratio.

Forma sententiæ contra eum qui de relapsu est denunciatus, & multum indicatus; nihil tamen contra illum legitime ac perfecte probatum inuenitur.

CHRISTI nomine inuocato. Nos N. Inquisitor etc. pro tribunali sedente et solum Deum præ oculis habentes per hanc nostram sententiã, quam de iuris peritorum consilio interloquimur in scriptis, in causa, et causis vertentibus coram nobis inter Magnificum Dominum N. procuratorem fiscalein sancti Officij ex vna parte, et te N. filium N. etc. hic in præsentia nostra constitutum reum inquisitum, et examinatum de et super relapsu in hæresim, ac impœnitentia à tempore, et postquam in gremium sanctæ Matris Ecclesiæ aliàs admissus fuisti, rebusque alijs

alij in actus causæ, & causarum huiusmodi latius deductis ex altera, Auditis consultorum nobiliorum votis infrascriptam tanquam discretâ, atq; salutarem pœnitentiam antiquis mandatis tibi factis adiungere, seu iniungere decreuimus, idque pie fecimus, vt tutius in futuram deliberare valeamus an tu N. supradictus in luce, vel in tenebris ambules, & vtrum sis vere pœnitens, an ficto conuersus. Decernimus ergo, & iniungimus tibi N. de relapsu hactenus suspecto, vt in carcere clauso per nos tibi deputando, remanere debeas, ibidem vitam tuam in fletu, & lachrymis peracturus, donec per nos aliter fuerit definitum: iniungimus etiam tibi, & mandamus, quod &c. Item &c.

Forma sententiæ contra confessum, & pœnitentem, sed relapsum.

NOS N. sacre Theologiæ p̄fessor Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, seu prouincia à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, attendentes legitime informati, quod tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti coram nobis (si ita fuerit) seu coram tali Inquisitore, vel Episcopo, delatus de hæretica prauitate, seu de talibus (explicitur articuli in quibus legitime fuit compertum, quod confessione propria fuit deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & quod in illis perseverauerit a tanto tempore animo indurato) sed postmodum adhærens (vt videbatur) consilio saniori illas hæreses in tali loco, in manibus talis Inquisitoris, seu Episcopi publice abiurasti, abnegasti, & reuocasti, in forma Ecclesiæ consueta, propter quod prædictus Inquisitor, siue Episcopus credens te veraciter conuersum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, te ab excommunicationis pena qua restrictus tenebaris, absolut; si tamen de eorūde vero, & fide non ficta reuersus esses, & ad ipsius sanctæ matris Ecclesiæ unitatē te reduxisse putans, in maxima tibi pœnitentiâ salutarē. Verū post tot annorum curricula iterum delatus nobis fuisti, quod iterum incidere in tales, & tales iam per te abiuratas hæreses (explicitur) Id cum audissemus, descendimus ad inquirendū, ac testes examinandum, ac te etiam capiendum, & examinandum, reperimusque tam per testes, quam per propriam confessionem tuam iudicialiter receptam, quod in abiuratas hæreses reincideris. Nam reperimus, quod talia, talia, & talia dixisti, & fecisti (explicitur) propter quæ merito te habemus pro relapso, iuxta canonica instituta. Sed quia ad informationem proborum virorum, diuina gratia inspirante (vt dicis) es reuersus ad gremium eiusdem matris Ecclesiæ, admisisimus te ad recipienda pœnitentiæ sacramenta. Nunc autem volentes causæ tuæ finem imponere, ad dissiniendam sententiā descendimus modo infrascripto.

Christi igitur, & Beatæ Virginis inuocato nomine, Nos N. Inquisitor

qui supra, cum interuentu Reuerendissimi N. Episcopi N. sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei vnitatem, Doctorum vtriusq; iuris, & sacræ Theologiæ præhabito consilio, in causa, & causis vententibus in sancto Officio inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna, & te N. de tali loco hic in præsentia nostra constitutum, reum processatum die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis parte ex altera, sententialiter iudicamus te esse veraciter relapsum in hæreticam prauitatem, licet pœnitentem, & sic, vt realiter relapsum in hæresim de foro nostro ecclesiastico te projicimus, & relinquimus brachio seculari, rogantes tamen efficaciter dictæ curiæ secularis ministros, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos N. Inquisitor, qui supra.

Et quia cum tradendus brachio seculari in sacris inuenitur, debet prius degradari, optimum erit etiam degradationis formam subiungere.

Forma degradationis formalis.

Quando clericus à suis ordinibus est degradandus, Episcopus conuocat prælatos, & religiosos viros suæ diœcesis, quoniam licet ad talem actum degradationis olim requirentur plures Episcopi, nunc tamē solus Episcopus cum prælatis, & alijs suæ diœcesis peritis, & religiosis potest reum in sacris ordinibus constitutum, quando brachio seculari tradendus est, degradare, vel etiam quando est perpetuo immurandus. Adueniente autem die reo assignata ad audiendam diffinitiuam sententiam suam, qua brachio seculari tradendus est, Episcopus in pontificalibus indutus cum prælatis suæ diœcesis eidem assistentibus degradandum sacris vestibus indutum, ac si in suo ordine seruire, ac ministrare vellet, coram se sistere faciet, ac sic illū degradabit. Incipiet enim à superiori ordine, & gradatim vsque ad inferiorē descendendo. & sicut conferendo ordinem Episcopus vtitur verbis ad hoc per Ecclesiam ordinatis, ita degradando in qualibet depositione, & casulæ, & stolæ, & sic de alijs poterit vti verbis aliquibus contrarijs primis. Vide in pontificali, Degradatione finita legitur sententia superius posita.

Forma degradationis verbalis.

NOs N. miseratione diuina Episcopus N. attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis in sacris ordinibus constitutus
(expri-

(exprimatur ordo) vel talis religionis obumbratione fuscatus (exprimatur religio) tuis demeritis exigentibus es per nos, & Reuerendum Inquisitorem hæreticæ prauitatis impænitens hæreticus iudicandus, & vt talis per sententiam nostram relinquendus brachio seculari, ea propter iustitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ sanctiones, sententiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his scriptis, te ab oī officio sacerdotali, & iurisdictionibus, & confessionū au diētia deponētes. Ita pronūciauimus, et sentētiauimus Nos N. Eps etc.

Forma sententia contra impænitentem, & relapsū.

NOS N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel prouincia, à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, vel N. & N. prædecessoribus nostris, vel tali Inquisitori, vel Episcopo delatus de multiplici hæretica prauitate (exprimantur articuli) in quibus est legitime repertum, & fuisti, & confessione propria iudicialiter, & fide dignis testibus deprehensus, & quòd in illis perstiteris tanto tempore (explicetur tempus) animo indurato, sed quòd post sano vsus consilio illas hæreses publice abiurasti in tali loco, in forma Ecclesiæ consueta, propter quæ prædicti Inquisitor, & Episcopus credentes te veraciter relisisse ab hærelibus antedictis, tibi absolutionis beneficium impertierunt, absoluentes te ab excommunicationis sententia qua astrictus in antea tenebaris, si tamen corde vero, & fide non ficta conuersus existeres, tibiq; salutarem penitentiam iniungentes ad misericordiam receperunt: verum post omnia antedicta fuisti nobis delatus, ac quòd iterum incidere in damnatas hæreses per te publice in antea abiuratas, seu talia, & talia commisisti contra prælibatam abiurationem in tuæ animæ perditionem, quòd audientes iustitia nos cogente descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teque vocandum, & interrogandum, eaque faciendum, quæ per nos fienda erant, secundum canonica instituta, in quibus legitime comperimus tam per testes fide dignos, quam per tuam confessionem pluries per nos iudicialiter receptam te incidisse, ac rediisse in hæreses abiuratas. Nam reperimus, quòd talia, & talia dixisti (exprimantur) propter quæ, & merito te pro relapsō habemus. Et cum nostris præcordijs cuperemus, prout & nūc cupimus, te ad sanctæ matris Ecclesiæ vnitatē reducere ac à tuis visceribus præfatā hæresim eneruare, conatus nostros exercuimus ad te salubriter euertendū, modos cōgruos, & varios adhibētes: sed tu in reprobū sensū datus pariter, & seductus, pelegisti & hic potius tēporalibus, & post mortē perpetuis ignibus torqueri, quàm consilio saniori ad hærendo ad gremium, & misericordiā sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Qua propter cum nihil amplius tecum habemus, quòd speremus, in infra scriptam sententiā decernimus.

Christi

Christi igitur, ac Beatę Marię semper Virginis nomine inuocato, Nos N. Inquisitor &c. cum interuentu Reuerendis. D. N. Episcopi, vel Vicarij sedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatē, habentes præ oculis solũ Deũ, & sanctę fidei vnitatem, in causa, & causis vertentibus inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna parte, & te N. de tali loco hic in præsentia nostra constitutum reũ processatum, & confessum, & conuictum hac die, & hora pro termino ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea tibi assignatis ex altera, habito prius, ac pluries repetito cum vtriusque iuris, ac sacre Theologię professoribus consilio sententialiter iudicamus te esse veraciter relapsum in hæreticam prauitatem, & impenitentem, & sicut realiter relapsum, & impenitentem de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & relinquimus brachio seculari debita animaduersione puniendum Rogamus: tamē præfatę curię ministros, vt circa te citra sanguinis effusionē, ac mortis periculum suam sententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & iudicamus Nos Frater N. Inquisitor &c.

*Forma sententię contra falsos testes, seu
falsum deponentes.*

NOS N. Inquisitor, &c. (nā in tali casu solus Inquisitor pōt procedere) antecedentes, quod in examinibus per nos his diebus contra N. filium N. de tali loco factis, inuenimus te dixisse, & medio iuramento affirmasse te audiuisse talem dixisse, vel fecisse talia, & talia (exprimatur illa) quod non est verum, vt patet per tuam confessionem, licet post multas varietates, & vacillationes, tam in tortura, quàm extra illam factas, de quibus omnibus veniam, & misericordiam, simul & pœnitentiam, ac remissionem à nobis humiliter petisti. Nos autem attendentes, & scientes præmissa vera esse, Christi inuocato nomine sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium &c. in causa vertente in Officio sanctę Inquisitionis inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna, & te N. supradictum hic in præsentia constitutum reũ, & processatum, confessatum, ac conuictum parte ex altera, hac die, & hora pro termino ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea tibi assignatis sententialiter iudicamus, denunciamus, & sententiamus te N. etc. hic in nostra præsentia constitutum iam examinatum contra N. falsum testimonium dixisse, aliosque ad id faciendum induxisse. Propter, quod tanquam falsus testis debeat puniri declaramus, et volumus, q̄ per totam vr̄bem in locis videlicet confuctis fustigeris primum, mox ad triremes, vt pro remigãte ibi deferuias, statim ducaris.

Ita pronunciamus, ac sententiamus Nos Frater N. Inquisitor etc.

Alia

Alia forma.

Christi nomine inuocato . Nos N. Inquisitor , &c. viso processu de te, siue contra te per nos facto, visisq; videndis, quibus animus noster, & cuiuslibet iudicis merito potuit informari, certiores facti, quod tu N. de tali loco hic in præsentia nostra cõstitutus veritatem, quæ sola in negotio fidei quæritur, denegasti, & falsitatem cum iuramento iudicialiter, ac legitime contra N. pluries affirmasti, sinceritatemq; sancti Officij corrumpere voluisti, ac nos iudices in præiudicium fidei orthodoxæ deluisti, ea propter ne tam graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pœna cæteris transeat in exemplum, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in causa, & causis vertentibus in nostro officio inter Magnificum D N Procuratorem fiscalem ex vna parte, & te N. supradictum testem, vel testes (si plures fuerint) falsum, & falsarium inuentum, ex altera, pronunciamus, sententiamus, & declaramus te N. supradictum contra N. de hæresi accusatum falsum testimonium dixisse, sicut patet in tuis confessionibus. Propter hoc te condemnamus, & sententiamus, vt ea die qua nobis expedire iudicatum fuerit, in tali, & tali loco vrbis sustigeris, debeas deinde ad tirremes ductus in eis per decennium pro remige deseruere.

Ita pronunciauimus, ac sententiauius nos N. Inquisitor &c.

Forma tradendi, seu relinquendi brachio seculari hæreticum impenitentem, si dem tamen catholicam profitentem.

Nos N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diocesi, vel prouincia à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, cum interuentu Reuerendiss. D. N. Episcopi talis diocesis, vel Vicarij &c. Attendentes qd tu N. de tali loco, talis diocesis fuisti nobis delatus de tali ac tali hæreticæ prauitate (exprimantur) & vellemus certiorari, an ea quæ de, & contra te nobis dicta fuerant veritate aliqua fulcirentur, descendimus ad nos infor mandum, testes examinando, ac eos medio iuramento sæpius interrogando, eaque, & singula faciendo, quæ per nos secundum canonica instituta erant facienda. Verum cum vellemus præsens tuum negotium sine debito terminare, visis, ac de vtriusq; iuris, & sacræ Theologiæ Doctorum iudicio diligenter discussis processus meritis, & omnibus, ac singulis in præsentia causa prædictis, actis, & actitatis æqua lance libratris, reperimus contra te probatū legitimè, qd fuisti tanto tpe (exprimatur tēpus) infectus hæreticæ prauitate. nam reperimus, quod fecisti, & dixisti talia, & talia (exprimantur illa) ex quibus apparet manifeste, quod es legitime depre-

deprehensus prædictam labem hæreticam incidisse, sane cum cuperemus prout & adhuc cupimus, te veritatem fatendo resiliire ab hæresibus prædictis, & reduci ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & sanctæ fidei vnitatem, vt sic & animæ, & corporis euaderes mortem, tam per nos quam per alios nostram exercentes diligentiam, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus contempsisti acquiescere saniori consilio, imo perstitisti, & persististi in negatiua pertinaciter, & contumaciter animo indurato. Verum cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit quatenus resilires recognoscendo propriam tuam culpam, & nolueris, neque velis, & non habeat vltra quid tibi faciat gratiæ ac mercedis, vt sis ceteris in exemplum, & ne talia facinora remaneant impunita, ad infra scriptam sententiam deuenire decreuimus.

Nos N. Inquisitor &c. cum interuentu Reuerendissimi N. Episcopi, vel Vicarij, &c. Inuocato nomine Domini nostri Iesu Christi, ac gloriose eius matris, & virginis Mariæ, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelij coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant equitatem, in causa, & causis in officio nostro vertentibus inter Magnificum Dominum N. Procuratorem fiscalem ex vna parte, & te N. in nostra presentia constitutum hac die, & hora, ac loco tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam assignatis ex altera, habito prius, & pluries cum vtriusque iuris, ac sacre Theologiæ Doctoribus, ac bene digesto consilio, diffinimus per hanc nostram sententiam in scriptis redactam, ac prolatam, declaramus, ac sententiamus te N. de tali loco esse hæreticum impœnitentem, & tradendum, seu relinquendum vt talem brachio seculari, & per hanc nostram sententiam tanquam vere hæreticum pertinacem, & impœnitentem à foro Ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis, eandem curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suata sententiam moderentur.

Ita pronúciauimus, & sententiauimus nos N. Inquisitor qui supra &c.

*Forma sententiæ contra hæreticum fugitiuum contumacem,
& congruo tempore expectatum.*

NOS N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel prouincia à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, cum tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis incideris in damnatas hæreses, illas manifeste ac publice in tali Ecclesia prædicando, seu taliter (exprimatur prout fuit) seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehensus propria confessione in iudicio per nos recepto, & post fugeris, medicinam refusans salutarem, citauerimus te, vt de, & super his coram nobis mani-

manifestius responderes; tuque ductus maligno spiritu pariter, & seductus renueris comparere, excommunicamus te, ac excommunicatum te fecimus publicari, in qua stetisti per annum, seu per tot annos animo pertinaci, latitans, & fugiens hinc, & inde, ita quod nunc quo te duxerit malignus spiritus ignoramus. Et cum te expectauerimus misericorditer, & benigne, ut reuertes ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad sanctæ fidei unitatem, tu in reprobam sensam datus comparere contempstisti, sanè cum vellemus causam tuam sine debito terminare, ne videamur tam nefanda crimina conniuentibus oculis pertransire, de multorum in utroque iure, ac sacra Theologia peritorum consilio, & assensu, cum interuentu Reuerendissimi N. Episcopi, vel Vicarij Episcopalis ad infra scriptam sententiam deuenimus.

Christi igitur, ac Beatæ Virginis eius matris nomine inuocato, nos N. Inquisitor qui supra, index in causa fidei sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in causa, & causis coram nobis vertentibus inter te N. profugum ac fugitium ex vna, & Magnificum Dominum N. Procuratorem fiscalem ex altera parte, per præsens nostrum edictum publicum requirimus pariter, & citamus peremptorie, quatenus tali die, talis mensis, de tali anno, in tali Ecclesia, talis diocesis, hora tali personaliter compareas coram nobis sententiam tuam definitiuam auditurus. significantes quod siue comparueris, siue non, procedemus ad nostram definitiuam sententiam contra te prout ius, & iustitia suadebit. Et ut præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec valeas te ignorantie velamine tueri, præsentis nostras requisitionum, & citationum, volumus, & mādamus affigi publice in valuis talis, & talis Ecclesiæ. In quorum testimonium præsentis nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri.

Ita pronūciauimus, & sententia uimus nos N. Inquisitor qui supra &c.

Si autem non comparuerit procedatur ad sententiam hoc modo. Post N. Procuratorem fiscalem addatur hac die, & hora tibi ad audiendam definitiuam sententiam declaramus ac sententiamus te N. de tali loco tanquam hæreticum contumacem tradendum, seu relinquendum brachio seculari, & per hanc sententiam tanquam talem à foro nostro ecclesiastico te quem personaliter habere non possumus, in statua proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, eidem committentes, ut id circa te faciant, quod de iure facere tenentur.

Ita pronūciauimus, & sententia uimus nos N. Inquisitor qui supra &c.

Finis Formularum agendorum.

The first part of the report is devoted to a general
 description of the country and its resources. It
 is found that the soil is generally fertile and
 well adapted for the cultivation of wheat and
 other grain crops. The climate is temperate and
 healthy, and the water is pure and abundant.
 The population is increasing rapidly, and the
 commerce is flourishing. The government is
 well administered, and the laws are strictly
 enforced.

A more detailed account of the various
 branches of industry and agriculture is given
 in the following pages. It is seen that the
 country is well supplied with all the necessaries
 of life, and that the people are generally
 well to do. The education of the youth is
 carefully attended to, and the arts and
 sciences are cultivated with success. The
 military and naval forces are well equipped,
 and the country is in a state of perfect
 tranquillity.

The concluding part of the report contains
 some observations on the state of the
 public affairs, and on the measures which
 are necessary to be taken for the
 improvement of the country. It is
 recommended that the government should
 continue to support the various branches
 of industry and agriculture, and that
 the education of the youth should be
 still more carefully attended to.

